श्री मान् देवेंद्रसूरि विरचित

श्री धर्म्मरत्न प्रकरण

(मूळ अने गुजराती भाषांतर)

द्वितिय भाग.

प्रसिद्ध कर्ता

श्री लालन निकेतन

मढडा

संवत १९८१ सने १९२५

શ્રી બહાદુરસિંહજી પ્રી પ્રેસ—પાલીતાણા.

किंमत रु ३-०-०

અનુક્રમણિકા.

વિષય.	પૃષ્ઠ.

વિષય. પૃ.

વિષય	પૃષ્ઠ

વિષય.	પૃષ્ઠ.

॥ समाप्त ॥

श्रीमान् देवेंद्रसूरि विरचितः

श्री

धर्म रत्न प्रकरण.

भाग २ जो.

सटीक

तान्येव लिंगा न्याह.

कयवयकम्मो[1] तह सीलव च[2] गुणव च[3] उज्जु ववहारी[4],

गुरुसुस्सूसो[5] पवयण कुसलो[6] खलु सावगो भावे ॥ ३२ ॥

શ્રીમાન્ દેવેંદ્રસૂરી વિરચિત,

શ્રી

ધર્મ રત્ન પ્રકરણ.

ભાગ ૨ જો

સટીક.

ભાવ શ્રાવકના લિગ કહે છે.

વ્રતની ફરજો બજાવનાર હોય, શીળવાન્ હોય, ગુણવાન્ હોય, ઋજુ વ્યવહારી હોય, ગુરૂની શુશ્રૂષા કરનાર હોય અને પ્રવચનમા કુશળ હોય, તેજ ભાવ શ્રાવક કહેવાય. ૩૩

વિષય.	પૃષ્ઠ.
મધ્યમપરિણામરૂપ ચૌદમા ભેદ ઉપર પ્રદેશી મહારાજનું ચરિત્ર	૪૭૬
પ્રતિબંધ રહિત થવારૂપ પંદરમા ભેદ ઉપર નરસુંદર રાજાની કથા	૪૮૩
પરાર્થ કામોપભોગીરૂપ સોળમા ભેદ ઉપર પૃથ્વીચંદ્ર રાજાનું ચરિત્ર	૫૦૦
વેશ્યાની જેમ ગૃહવાસ પાળવારૂપ સત્તરમા ભેદ ઉપર વસુશ્રેષ્ઠિના પુત્ર સિદ્ધની કથા	૫૧૯

॥ समाप्त ॥

श्रीमान् देवेंद्रसूरि विरचितः

श्री

धर्म रत्न प्रकरण.

भाग २ जो.

सटीक

तान्येव लिंगा न्याह.

कयवयकम्मो[1] तह सीलव च[2] गुणव च[3] उज्जु ववहारी[4],

गुरुसुस्सूसो[5] पवयण कुसलो[6] खलु सावगो भावे ॥ ३३ ॥

શ્રીમાન્ દેવેંદ્રસૂરી વિરચિત,

શ્રી

ધર્મ રત્ન પ્રકરણ.

ભાગ ૨ જો

સટીક.

ભાવ શ્રાવકના લિંગ કહે છે.

વ્રતની કરણી જાણનાર હોય, શીળવાન્ હોય, ગુણવાન્ હોય, ઋજુ વ્યવહારી હોય, ગુરૂની શુશ્રુષા કરનાર હોય અને પ્રવચનમા કુશળ હોય, તેજ ભાવ શ્રાવક કહેવાય. ૩૩

(टीका)

कृत मनुष्ठित-व्रतविषय कर्म्म कृत्य वक्ष्यमाण-येन-स कृत कर्मा (१), तथा शीलवानपि व्याख्यास्यमान स्वरुपः (२), गुणव विनक्षित गुणोपेतः (३), चकारः समुच्चये भिन्न क्रमश्च तत्र ऋजु व्यहारी च सरलमना श्च (४), गुरु शुश्रूषो गुरुसेवाकारी (५ प्रवचन कुशलो जिनमत तत्वविद् (६), खलु एवधारणे—एव ि एव-श्रावको भवति-भण्यते भाव विषये भाव श्रावक इति गाथाक्षरार्थः

भावार्थं स्वतएव सूत्रकृत् विभणिषु-र्यथोद्देश निर्देश इति न्यायात्

कृतव्रतकर्माण मादा वाह.

तत्था सवणण१—जाणण२,—गिहण३—पडि सेवणेसु उज्जुत्ते,

टीका.

व्रत संबंधी अगाडी कहेवामा आवनार करणी जेणे बजावी होय ते कृत कर्म कहेवाय, तेमज शीळवान् (एनु स्वरूप पण आगळ कहेवामा आवनार छे) त गुणवान् एटले अमुक गुणोथी सहित (आ स्थळे चकार समुच्चयार्थे छे अने ते भि क्रम छे) तथा ऋजु व्यवहारी एटले सरळ मन वाळो, तथा गुरु शुश्रूष एटले गुरु सेवा करनार, तथा प्रवचन कुशळ एटले जिन मतना तत्त्वने जाणनार एवो जे हो तेज खरेखर भाव श्रावक थाय ए गाथानो अक्षरार्थ छे

ભાવાર્થ—પોતેજ સૂત્રકાર કહેવા ઇચ્છતા " ઉદ્દેશ મુજબ નિર્દેશ " એ ન્યાયથી પેહેલાં કૃત વ્રત કર્મનુ સ્વરૂપ કહે છે.

ત્યાં સાંભળવુ—જાણવુ—લેવુ અને પાળવુ તેમા તત્પર એમ

यवयकम्मो चउहा—भावत्थो तस्सि मो होइ ॥.३४॥

(टीका)

तत्र तेषु षट्सु लिंगेषु मध्ये—कृतव्रतकर्मा चतुर्द्धा चतुर्भेदो भवतीति ंथः तानेव भेदा नाह. आकर्णनं श्रवणं (१), ज्ञानं मवबोधः २), ग्रहणं प्रतिपत्तिः (३) प्रतिसेवनं तथा सम्यक्पालनं (४), तो द्वद्व-स्तेषु-व्रतानां मिति प्रक्रमाद् गम्यते—उद्युक्त उद्यमवान्—भावार्थ दिपर्य-तस्य चतुर्विधस्याप्यय मासन्न भण्यिद्भागो भवतीति.

अथ भावार्थं विभणिषुः प्रथम माकर्णनभेदं विवरीतु.

गाथा पूर्वार्द्धं माह.

विणयबहुमाणसार—गीयत्थाओ करेइ वयसवणं,

કર્મ ચાર પ્રકારે હોય. તેનો ભાવાર્થ આ રીતે છે.

ટીકા.

તે ૭ લિંગોમા કૃત વ્રત કર્મ ચાર ભેદે છે તે ભેદ કહે છે—[વ્રતોનું] ાકર્ણન એટલે સાભળવુ, જ્ઞાન એટલે સમજવુ, ગ્રહણ એટલે સ્વીકાર અને પ્રતિસેવન ટલે તે રીતે બરોબર પાળવું એ ચાર બાબતમા ઉદ્યુકત એટલે ઉદ્યમવાન્ હોય એ ારે પ્રકારનો ભાવાર્થ હવે તરત કહેવામા આવનાર છે

હવે ભાવાર્થ કહેવા માટે પહેલાં સાંભળવાના ભેદને વિવ-

રી બતાવવા અરધી ગાથા કહે છે.

ગીતાર્થ પાસેથી વિનય બહુ માન સહિત વ્રત શ્રવણ કરે.

(टीका)

विनयोऽभ्युत्थानादिः— बहु मानो मानस प्रीति विशेष-स्ताभ्या सार प्रशस्त यथा भवत्येव-व्रतश्रवण करोतीति योग-इह चत्वारो भगाः

कश्चिद् धूर्त्तो विनयसार वदनादिदानतः शृणोति परिज्ञानार्थी, नपुन व्याख्यातरि बहुमानवान् भवति, गुरुकर्मत्वात्

अन्यस्तु बहुमानवान् भवति, न विनय प्रयुक्ते, शक्ति विकलत्वात् स च ग्लानादिः

अन्यस्तु प्रत्यासन्नकल्याणकलापालकृतशरीरः सुदर्शन श्रेष्ठीवत् विनय बहुमानसार शृणोति.

कश्चिद् गुरुतरकर्मा द्वितयमपि परिहरति, शृणोति च न च तस्मै गुरोरप्या गमानुसारि प्रवृत्ते' कथयितु युक्त.

(ટીકા.)

વિનય એટલે સામે ઉઠી જવું વગેરે અને બહુમાન એટલે મનની પ્રીતિ તે બેથી સાર એટલે પ્રશસ્ત થાય તેમ વ્રત શ્રવણ કરે ઇહા ચાર ભાગા છે —

કોઇક ઠગારો હોઇ વાંદણા વગેરે દઇ વિનય પૂર્વક પરિજ્ઞાનના માટે સાંભળે, પણ બતાવનારપર બહુમાન ધરનાર ન હોય, કેમકે તે ભારે કર્મા હોય છે

બીજો બહુમાનવાળો હોય પણ શક્તિ વિકલ હોવાથી વિનય નહિ કરે તે જે માંદા વગેરે હોય તે જાણવો

ત્રીજો કલ્યાણના કળાપને તરતમા પામનાર હોવાથી સુદર્શન શેઠના માફક વિનય તથા બહુમાન પૂર્વક સાંભળે છે

ચોથો અતિ ભારે કર્મી હોવાથી વિનય અને બહુમાન એ બે નેથી રહિત થઇ સાંભળે છે એવા તરફ આગમ પ્રમાણે ચાલનાર ગુરૂએ [કંઇ પણ] કહેવુ યુક્ત નથી

उक्तं च श्री स्थानांगे

चत्तारि अवायणिज्जा पन्नत्ता–तंजहा अविणीए, विगइपडिबद्धे, अ-निओसियपाहुडे, वलकोवमाई.

तथा,

ओहेणवि उवएसो–आएसेण विभागसो देओ, नाणाइवुड्ढिजणओ–महुरगिराए विणीयस्स १ अविणीय मालवंतो–किलिस्सई भासई मुसं तहय, घंटालोहं नाउ–को कडकरणे पवत्तिज्जा (इत्यादि)

अतो विनय बहुमानसारं व्रतश्रवणं करोतीति प्रकृतं कुतः सकाशा दित्याह. गीतार्थात्—तत्र

गीयं भन्नइ सुत्तं–अत्थो तस्सेव होइ वक्खाणं,
गीएण य अत्थेणय—संजुत्तो होइ गीयत्थो.

જે માટે શ્રી સ્થાનાંગ સૂત્રમાં કહ્યું છે કે—

ચાર જણ વાચના દેવાને અયોગ્ય છે તે આ છે—અવિનીત, વિકૃતિરસિક, અવિગ્નોષિતપ્રાભૃત અને અતિ કષાયી

વળી (ગ્રંથાંતરમાં કહ્યું છે કે) સામાન્યપણે પણ આદેશ (આજ્ઞા) પ્રમાણે વિભાગ પાડીને જે વિનીત હોય તેને મધુર વાણીથી જ્ઞાનાદિકની વૃદ્ધિ કરે એવો ઉપદેશ આપવો

અવિનીતને કહેનાર [ફોગટ] ક્લેશ પામે છે, અને મૃષા (નિષ્ફળ) બોલે છે ઘંટ બનાવવાનો લોહ હોય તેમાંથી સાદડી બનાવવા કોણ હેરાન થાય ?

માટે વિનય અને બહુમાન પૂર્વક જે વ્રત શ્રવણ કરે તે (ભાવ શ્રાવક) સાંભળે કોના પાસેથી તે કહે છે ગીતાર્થ પાસેથી ત્યાં,

ગીત એટલે સૂત્ર કહેવાય, અને તેનું જે વ્યાખ્યાન તે અર્થ. માટે જે ગીત અને અર્થથી સંયુક્ત હોય તે ગીતાર્થ કહેવાય

तस्मा दन्यस्या न्यथापि प्ररूपणा संभवेन विपरीतबोध हेतुत्वात्, इह च व्रतश्रवण मुपलक्षणं, तेना न्य दप्यागम प्रभृतिश्रवण मित्तिय मित्येद व्रतकर्म.

अथ पूर्व सूचित सुदर्शन कथेयं.

कामिणिवयणमिव दीहरच्छ मइ विमल रयण सोहिल्लं । अलियसिरीइ विमुक्क—त्थवर पुरमत्थि रायगिहं ॥ १ ॥ बहुदव्वगुणपहाणो—समवायपरो सुकम्मकयचित्तो । वयसेसिउ व्व तत्थ त्थि—नरवरो सेणिओ नाम ॥ २ ॥ तत्थेव भूरिसारो—मालागारो वसेइ अज्जुणओ । सुकुमाल पाणिपाया—बंधुमई पण इणी तस्स ॥ ३ ॥ मुग्गरपाणिं जक्ख—नियकुल देव पुरस्स बाहि ठियं । पवरेहिं कुसुमेहिं—अज्जुणओ निच्च मच्चेइ ॥ ४ ॥

ગીતાર્થ સિવાય બીજો તે વખતે બેટી પ્રરૂપણા પણ કરે તે તેથી વિપરીત બોધ થાય [માટે ગીતાર્થ પાસેથી સાંભળવું] અહીં વ્રત શ્રવણ તે ઉપલક્ષણરૂપ છે, તેથી બીજું પણ આગમ વગેરેનું શ્રવણ સમજી લેવું એ એક વ્રત કર્મ જાણવું.

સુદર્શન શેઠની કથા આ પ્રમાણે છે.

દીર્ઘ અદ્ધિવાળા અને નિર્મળ રત્નથી શોભતા તથા અલક [કેશ] થી યુક્ત સ્ત્રીના મુખ માફક દીર્ઘ રથ્યા [લાંબા રસ્તાવાળું] અને અતિ નિર્મળ રત્ન ઋદ્ધિથી આબાદ છતાં અલિક [ખોટી] શ્રી (ધામધૂમરૂ) થી રહિત રાજગૃહ નામે નગર હતું [१] ત્યાં દ્રવ્ય ગુણ કર્મ સમવાયવાદિ વૈશેષિકના માફક ઘણા દ્રવ્યવાળો, ઘણા ગુણવાળો, સમવાય [સંપ] માં તત્પર અને સારાં કર્મમાં મન રાખનાર શ્રેણિક નામે રાજા હતો [२] ત્યાંજ ઘણો પૈસાદાર અર્જુન નામે માળાકાર (માળી) વસતો હતો તેની સુકુમાર હાથ પગવાળી બંધુમતી નામે સ્ત્રી હતી [३] તે અર્જુન માળી દરરોજ નગરની બાહેર રહેતા પોતાના કુળદેવતા મુદ્ગરપાણિ નામના યક્ષને ઉત્તમ ફુલોથી પૂજતો

तत्थय ललिया गोट्ठि–ज कयसुकया समत्थि अदरिद्दा । तमि पुरे अन्न-
दिणे–महूसवो कोवि संपत्तो ॥ ५ ॥ कल्लं मुल्लं लहिह त्ति—इत्थ
कुसुमाइ इय विचिंतेउ । अज्जुणओ सकलत्तो–गोसे उज्जाण मणुपत्तो
॥ ६ ॥ गहिउं कुसुमाई तओ–जा जक्खगिहे समेइ तुट्ठमणो । ता
बहि जक्खगिहट्ठिय–गुट्ठिय पुरिसेहि सो दिट्ठो ॥ ७ ॥ पभणंति
अन्नमन्नं–भो भो भद्दा समेइ एस इह । अज्जुण मालागारो–बधुमईए
पियाइ समं ॥ ८ ॥ त सेय णे एयं–बधित्तु इमस्स भारियाइ समं ।
(ग्रं. ३५००) भोए भुंजु तेविहु–अन्नुन्न पडिसुणति इम ॥ ९ ॥
तो ते कवाडपच्छा–भागे चिट्ठति निहुयतणुवयणे । इत्तो इयरो पत्तो-
जक्खं पूएइ एगग्गो ॥ १० ॥ अह ट्वद्दवस्स निस्सरिय तेय तत्तो तय
निबधंति । बधुमईए सद्धिं–किलिकिलियाणा पकीलंति ॥ ११ ॥ त तह
दट्ठु अरिसा–परवसिय विवसो विचिंतए एसो । जक्खं मिम निच्च मह-

હતી. (૪) ત્યાં લલિતા નામે ગોષ્ટી (મંડળી) હતી. તે મોઝ માણનારા અને
પૈસાદાર લોકોની બનેલી હતી તે નગરમાં એક વેળા કોઇક મહોત્સવ આવ્યો [૫]
ત્યારે અર્જુન માળીએ વિચાર્યું કે, કાલે ફૂલનું મૂલ્ય સારૂં આવશે એમ ચિંતવી તે સ્ત્રી
સાથે ત્યાં પ્રભાતે બાગમાં પહોંચ્યો [૬] તે જેવો ખુશી સાથે ફૂલ લેવા યક્ષના
ઘરમાં પેઠો, તેવામાં તે ઘરની બાહેર રહેલા ગોષ્ટિક પુરૂષોએ તેને જોયો (૭) તેઓ
એકબીજાને કહેવા લાગ્યા કે, આ અર્જુનમાળી અહીં બધુમતીની સાથે આવતો દેખાય છે
[૮] માટે આપણે એમ કરીએ તો ઠીક છે કે, એને બાંધી એની સ્ત્રી સાથે
[ગ્રં ૩૫૦૦] ભોગ વિલાસ કરવો આ વાત તે બધાએ કબુલ રાખી [૯] ત્યારે
તેઓ કમાડની પાછળ ચુપચુપ સંતાઇ રહ્યા, એવામાં અર્જુનમાળી ત્યાં આવી એકાગ્ર
થઇ યક્ષને પૂજવા લાગ્યો [૧૦] હવે તેઓ એકદમ નીકળી પડીને તેને બાંધી
બધુમતીની સાથે ખેંચાખેંચીને રમવા માંડ્યા [૧૧] તે બનાવ જોઇને અર્જુનમાળી
ત્યારે ગુસ્સાથી પરવશ થઇને વિચારવા લાગ્યો કે આ યક્ષને રોજ ઉત્તમ પુષ્પોથી

पूएमि वेरेहिं कुसुमेहिं ॥ १२ ॥ जइ इत्थ कोइ हुती–जक्खो तो ह सहतओ नेच । परपरिभव मसमता–नूण मिमो पत्थरो चेव ॥ १३ ॥ तयणु अणुकंपियमणो–जक्खो अज्जुणगतणु मणुपविट्ठो । सो तडतड त्ति तोडइ–बधण आमततु व्व ॥ १४ ॥ गहिउ लोहमय पल–सहस्समाण स मुग्गर सकरे । ते छवि पुरिसे लह इत्थिसत्तमे हणइ हेलाए ॥ १५ ॥ इय पइदिण मज्जुणओ–छप्पुरिसे इत्थिसत्तमे हणइ । कमसो एसो जाओ–वुत्ततो पायडो नयरे ॥ १६ ॥ अह सेणिएण नयरे–घोसाविय मिय अहो नयरलोया । निग्गंतव्व न तुमेहिं–जाव हणिया न सत्त जणा ॥ १७ ॥ तमिय समये सामी–समोसढो चरम जिणवरो तत्थ । पहुपाय वदणत्थ–निग्गच्छइ कोवि न भएण ॥ १८ ॥ तत्थत्थि विमलदिट्ठि-अइ धम्मट्ठी सुदसणो सिट्ठि । जिणपवयणसवणरुई–नव तत्तवियार सारमई ॥ १९ ॥ सो सिरिवीर जिणेसर–वयणामयपाणउस्सुओ अहिय ।

પુજુ છુ (૧૨) જો આ મૂર્તિમાં ખરેખરો કોઈ યક્ષ હોત તો હુ આવી રીતે પર પરિભવ નહિ સહેત માટે નક્કી આ પત્થરજ છે [૧૩] ત્યારે યક્ષને અનુકપા આવ્યાથી તે તેના શરીરમાં પ્રવિષ્ટ થયો, એટલે તેણે કાચા દોરાની માફક બધણને તડ દઇ તોડી નાખ્યા (૧૪) પછી હજાર પળનો એટલે હાલના વજને આશરે અઢી મણનો લોઢાનો મુદગર પોતાના હાથમા લઇને તેણે પોતાની સ્ત્રી સહિત છ પુરૂષોને એક ઝપાટે મારી નાખ્યા (૧૫) એમ દરરોજ તે અર્જુનમાળી છ પુરૂષ અને એક સ્ત્રી મળીને સાત ખુન કરતો રહ્યો આ વાત અનુક્રમે નગરમા ફેલાઇ [૧૬] તેથી શ્રેણિક રાજાએ નગરમાં ઉદ્ઘોષણુ કરાવ્યુ કે, હે નગર લોકો ! જ્યા સુધી અર્જુન માળીએ સાત જણ માર્યા ન હોય ત્યા સુધી તમારે શહેર બાહેર ન નીકળવુ (૧૭) તે સમયમા ચરમ જિનેશ્વર વીર પ્રભુ ત્યા સમોસર્યા પરન્તુ તેમને વાદવા માટે ભયના લીધે કોઇ નીકળ્યો નહિ [૧૮] હવે ત્યા નિર્મળ સમ્યક્ત્વવાન્ અને અતિ ધર્માર્થી સુદર્શન નામે શેઠ હતો તે જિન વાણી સાંભળવા રૂચિવત અને નવ તત્વના વિચાર જાણુવામા કુશળ હતો [૧૯] તે શ્રી વીરપ્રભુના વચનામૃતનુ પાન કરવા અધિક

सम्म मभिगम्म अम्मा-पिऊण नमिऊण भणइ इमं ॥ २० ॥ इह अज्ज अवताओ-वीरजिणो आगओ तयं ,नमिउ । तद्देसण च सोउं-अहं गमिस्सामि तत्थ लहु ॥ २१ ॥ ज पुव्वावर अविरुद्ध-सुद्धसिद्धंत तच्च सवण मिण । आलस्समाइवहुविह-हेऊ हिं सुदुल्लह भणिय ॥ २२ ॥

तथाचा गम.

आलस्स[1] मोह[2] वन्ना[3]-थभा[4] कोहा[5] पमाय[6] किवणत्ता[7] । भय[8] सोगा[9] अन्नाणा[10]-वक्खेव[11] कुऊहला[12] रमणा[13] ॥ २३ ॥ एएहि कारणेहिं-लध्धूण सुदुल्लहंपि मणुयत्त । न लहइ सुइं हियकरि-ससारुत्तारणिं जीवो ॥ २४ ॥ किंपुण जिणवयण विणिग्गयस्स पण तीसगुणसहियस्स । ससयरयहरण समीरणस्स वयणस्स किर सवणं ॥ २५ ॥ तो वुत्तो पियरेहिं-हेपुत्ता अज्जुणो भिसं रुठ्ठो । पइ दिवसं सत्त जणे-हणमाणो विहरए इत्थ ॥ २६ ॥ ता पुत जिणं नमिउ-

ઉત્સુક થવાથી પોતાના માબાપ પાસે જઇને તેમને નમીને સમ્યક્ રીતે આવુ કહેવા લાગ્યો [૨૦] હે માતપિતા ! ઇહાં આજ વીર જિનેશ્વર પધાર્યા છે, માટે તેમને નમવા અને તેની દેશના સાભળવા હુ ત્યા જલદી જવા ઇચ્છુ છુ (૨૧) જે માટે આ પૂર્વાપર અવિરુદ્ધ એવા શુદ્ધ સિદ્ધાતના તત્વનુ શ્રવણ આલસ્ય વગેરે અનેક કારણોના લીધે અતિ દુર્લભ રહેલ છે (૨૨) જે માટે આગમમા કહ્યું છે કે, આલસ્ય, મોહ, અવજ્ઞા, માન, ક્રોધ, પ્રમાદ, લોભ, ભય, શોક, અજ્ઞાન, વિક્ષેપ, કુતુહળ અને રમતગમત એ તેર કારણોના લીધે દુર્લભ મનુષ્ય ભવ પામ્યા થકા પણ હિતકારક અને સસારથી તારનાર ધર્મ શ્રવણ જીવ કરી શકતો નથી [૨૩—૨૪] [જ્યારે સામાન્ય રીતે પણ ધર્મ શ્રવણ દુર્લભ છે] ત્યારે પુનઃ જિનેશ્વરના મુખથી નીકળતા પાંત્રીશ ગુણ સહિત અને સશયરૂપ રજને હરવા પવન સમાન વચનોનુ શ્રવણ દુર્લભ હોય તેમાં શુ કહેવુ ? (૨૫) ત્યારે માબાપ બોલ્યા કે, હે પુત્ર ! ઇહાં અર્જુનમાળી ભારે રૂષ્ટ થઇને દરરોજ સાત ખુન કરતો રહેલ છે [૨૬]

धम्म सोउ च माह गच्छाहि । मा ण तुह देहस्सावि वावती होहिई खिप्प ॥ २७ ॥ ता वदसु भयवव-समण वीरं इहट्ठिओ चेव । सुमरेसु सुणियपुर्व्वं-सुदेसण भयवओ वच्छ ॥ २८ ॥ जपइ सुदसणो विह-तिलोयनाहे सय इह पत्ते । अनमिय असुणिय धम्म च किह्णु किर जुज्जए सुत्तु ॥ २९ ॥

किंच,

सिरिविरवयणसवणा-मयपाण सुसित्तसव्वगत्तस्स । विमम विसपिव किं एस-मज्झ काहि धुव मच्चू ॥ ३० ॥ तम्हा ज किंचिवि इत्थ-होइ तं होउ इय भणिय वाढ । पियरो य अणुन्नविउ-निग्गच्छइ सामिनमणत्थ ॥ ३१ ॥ तं पासिवि अज्जुणओ-मुग्गर मुग्गाविउ पहावित्था । दिट्ठो सुदसणेण-सो इतो कुवियकालु व्व ॥ ३२ ॥ तत्तो अभीयचित्तो-भुव पमज्जित्तु पुत्तअतेण । वदिय जिणिंदचदे-वयउच्चार सय कुणइ ॥ ३३ ॥ भुवण जियाण सरणा-जिणाय सिद्धाय सव्वसाहूय । तह केवलि पन्नत्तो-धम्मो

માટે હે પુત્ર ! તુ જિનને નમવા તથા ધમ સાભળવા જા નહિ કેમકે, નહિ તો જલદી તારા શરીરની વ્યાપત્તિ થશે (૨૭) માટે હે વત્સ ! તું ઇહા રહીનેજ શ્રમણ ભગવાન્ વીરપ્રભુને વાંદ, અને તે ભગવાનની પૂર્વે સાભળેલી દેશના સભાર (૨૮) ત્યારે સુદર્શન બોલ્યો કે, જ્યારે ત્રિલોકનાથ પોતે ઇહાં પધાર્યા છે, ત્યારે તેમને નમ્યા વગર તથા ધમ સાંભળ્યા વગર શી રીતે ખાવુ ઘટે ? [૨૯] વળી શ્રી વીરના વચન શ્રવણરૂપ અમૃત પાનથી સીચાયલા મારા શરીરને વિષમ વિષની માફક મૃત્યુ શુ કરનાર છે ? (૩૦) માટે ઇહાં જે થવાનુ હોય તે થાઓ એમ કહીને આગ્રહ પૂર્વક માબાપની રજા લઇ ભગવાનને નમવા નીકળ્યો. [૩૧] તેને જોઇને અર્જુન માળી મુદ્ગર ઉગામતો થકો દોડયો, તે જાણે કોપેલો કાળ આવતો હોય તેવો દેખાવા લાગ્યો (૩૨) ત્યારે નિર્ભય રહીને વસ્ત્રના અંત વડે જમીન પ્રમાર્જિને જિનેદ્રને વાદી પોતે વ્રતનો ઉચ્ચાર કરતો હતો (૩૩) જગતના જીવોને શરણ કરવા લાયક અરિહંત, સિદ્ધ, સાધુ અને કેવળી ભાષિત ધમ એ મને

सरण मह हवेउ ॥ ३४ ॥ नीसेसजंतुसंताण-ताणपम्मलपयावदुल्ललिओ। तिहुयणजणनयचलणो-वीरजिणो चेव मज्झ गई ॥ ३५ ॥ सागार सवरण करेई खर्मेई जंतुणो सव्वे । निंदेइ दुक्कडाइ-अणुमोयइ सयलसुकयाइ ॥ ३६ ॥ जइ मुच्चिस्स मियाओ-उवसग्गाओ तओ य पारिस्स । इय चिंतिय नवकार-ज्झायंतो ठाइ उस्सग्गं ॥ ३७ ॥ मुग्गर मुल्लालंतो-जक्खो त अक्कमेउ मत्रयंतो । पुरओ चिट्ठइ संतो-अणमिसनयणेहि पिच्छंतो ॥ ३८ ॥ खणमित्तेण सठाण पत्तो नियमुग्गर गहिय जक्खो । छिन्नतरु व्व ज्जुणओ-पडिओ सहसत्ति धरणीए ॥ ३९ ॥ नाऊण निरुवसग्ग-मिट्ठी पारेइ तयणु उस्सग्गं । जपइ सुदंसणं पइ-इयरो वहु लहिय चेयन्न ॥ ४० ॥ कोसि तुम कत्थय पत्थिओ-सि सो भणइ सावओ अहय । सपत्थिओ म्हि वीर-नमिउ सोउ च धम्मकहं ॥ ४१ ॥ अह भणइ अज्जुणो विहु-सिट्ठि तए सह अह जिणं नमिउ । सोउ

શરણુ હો. (૩૪) તમામ જંતુઓને ત્રાણુ કરવા સમર્થ છે પ્રતાપ ગુણુ જેનો અને ત્રણે જગતના જનોએ નમ્યા છે ચરણુ જેના, એવા વીર પ્રભુજ મારા આધાર છે [૩૫] એમ કહીને તે સાગારી અણુસણુ કરી સર્વ જીવોને ખમાવવા લાગ્યો. તેણે પોતાનાં દુષ્કૃત નિંદ્યાં અને સઘળા સુકૃતોની અનુમોદના કરી [૩૬] તેણે ચિંતવ્યું કે, જો આ ઉપસર્ગથી હું છુટીશ તો મારે કાયોત્સર્ગ પારવો એમ વિચારી તે કાયોત્સર્ગ કરી નવકાર ધ્યાતો રહ્યો [૩૭] હવે યક્ષ મુદ્ગરને ઉછાળતો થકો તેના પર આક્રમણ કરવા અસમર્થ બન્યો થકો શાંત થઇ નિર્નિમેષ દૃષ્ટિએ તેને જોતો રહી ક્ષણભર ત્યાં ઉભો રહ્યો. (૩૮) બાદ તે યક્ષ પોતાનો મુદ્ગર લઇને તેના શરીરમાંથી નીકળી સ્વસ્થાને ચાલ્યો ગયો, ત્યારે કપાયલા ઝાડની માફક અર્જુનમાળી જમીનપર પડ્યો [૩૯] ત્યારે ઉપસર્ગ ટળ્યો જાણીને સુદર્શન શેઠ કાયોત્સર્ગ પાર્યો, તેવામાં અર્જુન માળી પણ ચેતના પામ્યો એટલે સુદર્શન શેઠ પ્રતે આમ કહેવા લાગ્યો (૪૦) તું કોણ છે ? અને ક્યાં જાય છે ? ત્યારે સુદર્શન શેઠ બોલ્યો કે, હું શ્રાવક છું, અને વીરપ્રભુને નમવા, અને ધર્મ કથા સાંભળવા ચાલ્યો છું (૪૧) ત્યારે અર્જુન માળી બોલ્યો કે, હે શેઠ ! તારી સાથે

च धम्म मिच्छामि आह सिट्ठी तओ एव ॥ ४२ ॥ भद्द इह मणुयजम्मस्सा–सारफल मित्तिय चिय जयंमि । ज कीरइ जिणवदण–धम्म कहासवण माईय ॥ ४३ ॥ इय भणिय तेण सहिओ–सुदसणो पत्तओ समोसरणे । पणविहअभिगमपुव्व–पयओ पणमेइ जिणनाह ॥ ४४ ॥ हर्सिस सुपुन्ननयणो–वियसियवयणो कयजली सुमणो । भत्ति बहुमाणपवणो–इय निसुणइ देसण पहुणो ॥ ४५ ॥

तथाहि,

भो भविया कहमावि लहिय–मणुयजम्म हवेह पवणमणा । जिणवरपवयणसवणे–दुहहरणे सयलसुणकरणे ॥ ४६ ॥

जओ,

सुआ जाणइ कल्लाण–सुआ जाणइ पावग । उभयपि जाणई सुआ ज छेय तं समायरे ॥ ४७ ॥ अह.सहति भूरे कुलिशति क्रोधानले नीराति ।| स्फूर्ज ज्जाड्यतमो भरे ।मिहिराति श्रेयोद्रुमे मेघाति । माद्यन्मो-

---

ચાથી હુ પણ તે જિનને નમવા અને ધમ સાભળવા ઇચ્છુ છુ ત્યારે શેઠ આ રીતે બોલ્યો (૪૨) હે ભદ્ર ! જિન વદન અને ધર્મ કથાનુ શ્રવણ કરવુ એજ આ મનુષ્ય જન્મનુ ઉત્તમ ફળ છે (૪૩) એમ કહીને તેને સધાતમાં લઇ સુદર્શન શેઠ સમોસરણમા આવી પાંચ અભિગમ પૂર્વક પ્રયત બની જિનેશ્વરને વાદતો હવો [૪૪] તે શેઠ હર્ષાશ્રુથી ભરાયના નેત્રવાળો અને વિકસિત મુખવાળો થઇ હાથ જોડી શુદ્ધ અત કરણથી ભક્તિ અને બહુમાન રાખી આ રીતે પ્રભુની દેશના સાંભળવા લાગ્યો [૪૫] દેશના—હે ભવ્યો ! તમે જેમ તેમ કરી મનુષ્ય જન્મ પામ્યા છો, માટે સકળ દુખ હરનાર અને સકળ સુખ કરનાર જિન પ્રવચનને સાભળવામા તત્પર થાઓ (૪૬) જે માટે કહ્યુ છે કે, સાભળ્યાથી કલ્યાણ જાણી શકે—સાભળ્યાથી પાપ જાણી શકે એ બન્ને સાંભળ્યાથી જાણે—પછી જે રૂડુ લાગે તે આચરે [૪૭] સમ્યગ્ ધર્મના વિચાર વાળા વચનનુ સાભળવુ તે પ્રાણિઓના પાપ સમુદ્રરૂપ પર્વતને ચિરવામા વજ્ર સમાન

हसमुद्रशोषणविधौ कुंभोद्भव त्यन्वहं । सम्यग्धर्मविचारसार वचनस्या कर्णन देहिनां ॥ ४८ ॥ धम्मो य तत्थ दुविहो–सव्वे देसे य तत्थ सव्वमि । पंच य महव्वयाई–देसे पुण वारस वयाइ ॥ ४९ ॥ इह सुणिय हट्ठतुट्ठो–सिट्ठी नमिउ जिणिंद पयकमल । कयकिच्चं मन्नतो अप्पाण नियगिह पत्तो ॥ ५० ॥ अज्जुणओ पुण वेग्ग–परिगओ जिणवरिंदपयमूले । छट्ठ क्खमण अभिग्गह–जुत्त दिक्ख पवज्जेइ ॥ ॥ ५१ ॥ अक्कोसता लणाई–सहिउं काउ वय च छम्मास । पासद्ध सलिहिउ–सिवं गओ खविय कम्माइ ॥ ५२ ॥ सिट्ठी सुदसणो विहु-चिरकालं दसण पभावित्ता । पालेऊण वयाइ–सुक्खाणं भायण जाओ ॥ ५३ ॥

इत्यागमाकर्णन बद्धचित्तः—
सुदर्शन प्रापफलं विशिष्टं ।

છે, ક્રોધરૂપ અગ્નિને સમાવવામા પાણી સમાન છે, ફેલાતા અજ્ઞાનરૂપ અધારાને હરવામા સૂર્ય સમાન છે, કલ્યાણરૂપ ઝાડને સીચવામા મેઘ સમાન છે, અને ઉછળતા મોહરૂપ સમુદ્રને શોષવામાં હમેશ અગસ્તિ રૂપી સમાન છે (૪૮) ત્યા ધર્મ બે પ્રકારે છે—સર્વથા અને દેશ થકી ત્યા સર્વથા ધર્મ તે પાચ મહાવ્રત છે, અને દેશથી ધર્મ તે બાર વ્રત છે [૪૯] આ સાભળીને શેઠ હૃષ્ટતુષ્ટ થઇ જિનેદ્રના ચરણકમળને નમી પોતને કૃતકૃત્ય માનતો થકો ઘરે આવ્યો (૫૦) હવે અર્જુનમાળી વૈરાગ્ય પામી જિનેશ્વર પાસે છઠ ને અઠમ તપ કરવાની પ્રતિજ્ઞા પૂર્વક દીક્ષા લેવા લાગ્યો (૫૧) ત્યાં તે આક્રોશ અને તાડન વગેરે સહી છ માસ લગી વ્રત પાળી પદર દિનની સલેખના કરી કર્મ ખપાવી મોક્ષે ગયો (૫૨) સુદર્શન શેઠ પણ ચિરકાળ સમ્યકત્વની પ્રભાવના કરતો થકો વ્રત પાળીને (સ્વર્ગે પહોચી) સુખનુ ભાજન થયો (૫૩) આ રીતે આગમ સાભળવામા રસિક બનેલો સુદર્શન ઉત્તમ ફળ પામ્યો, માટે હે ભવ્ય જનો !

ततः सुधर्मद्रुम वाटिकायां—
धर्मश्रुतौ भव्यजना यतध्व ॥ ५४ ॥

इति सुदर्शन श्रेष्टि कथा.

(बीजुं लिंग.)

इत्युक्तो व्रतकर्मणि आकर्णन इति प्रथमो भेद'—सम्प्रति ज्ञानाख्य द्वितीय भेद व्याचिख्यासु गाथोत्तरार्द्ध माह

[मूळ.]

भगयभेयइयारे—वयाण सम्म वियारेइ ३५

तमे પણ ધર્મદ્રુમની વાડીરૂપ ધર્મ શ્રુતિમા યત્નવાન્ થાઓ (૫૪)

એ રીતે સુદર્શન શેઠની કથા છે

હવે બીજું લિંગ કહે છે.

વ્રત ક્રિયામા આકર્ણનરૂપ પહેલો ભેદ કહ્યો. હવે જ્ઞાન નામે બીજો ભેદ વર્ણવવા માટે ગાથાનુ ઉત્તરાર્દ્ધ કહે છે

મૂળનો અર્થ

વ્રતોના ભાગા ભેદ અને અતિચાર રૂડી રીતે વિચારે. ૩૫

(टीका.)

व्रताना मणुव्रतादीना मिहेन गाथार्द्धे भेदातिचारप्रस्तावे वक्ष्यमाण-स्वरुपाणा—भंगकान् द्विविधत्रिविधेत्यादीन् अनेकप्रकारान्—सम्म ति स-म्यक् समयोक्तेन विधिना—विजानात्यवबुध्यते.

तथाहि.

इह भंगकाः षड्भगी—नवभगी—एकविंशतिभगी—एकोनपचाश-द्भगी—सप्तचत्वारिंशच्छतभंगी—गताः

तत्र षड्भंगीगता एव.

दुविहतिविहेण पढमो[१]—दुविहदुविहेण वीयओ होइ[२],
दुविह एगविहेण[३]—एगविहं चेव तिविहेणं,[४]
एगविहदुविहेणं[५]—इक्किकविहेण छट्ठओ होइ[६] (त्ति)

ટીકાનો અર્થ.

વ્રતો એટલે અણુવ્રતો કે જેમનુ સ્વરૂપ આજ ગાથાર્ધમા ભેદ અને અતિચાર ॥ પ્રસ્તાવમાં કહેવામાં આવનાર છે, તેમના ભાગા એટલે " દુવિહં તિવિહેણ " વગેરે અનેક પ્રકારે તેમને સમ્યક્ એટલે શાસ્ત્રમા કહેલ વિધિએ કરી જાણે એટલે સમજે.

તે આ રીતે—

અહીં ભા॥ આ પ્રમાણે છે ૭ ભગી, નવ ભગી, એકવીશ ભાગા, ઓગણપચાશ ભાગા, અને એકસો સડતાળીશ ભાગા

ત્યા ૭ ભગી આ પ્રમાણે છે.

દ્વિવિધ ત્રિવિધ પહેલો ભાગો—દ્વિવિધ દ્વિવિધ બીજો ભાગો
દ્વિવિધ એકવિધ ત્રીજે ભાગો—એકવિધ ત્રિવિધ ચોથો ભાગો
એકવિધ દ્વિવિધ પાચમો ભાગો—એકવિધ એકવિધ છઠ્ઠો ભાગો.

स्थापना चेयं

२	२	२	१	१	१
३	२	१	३	२	१

एतेएव त्रिविधत्रिविध–त्रिविधद्विविध–त्रिविधैकविध–स्वरूपानुमति प्रत्याख्यानसहित–भगत्रिकयुक्ता नव.

तत्र चेय गाथा.

तिन्नि तिया तिन्नि दुया–तिन्नि कि का य हुंति जोगेछ,
तिदुइक्क तिदुइक्कु–तिदुइक्क चेव करणाइ.

એની સ્થાપના આ રીતે છે.

૨	૨	૨	૧	૧	૧
૩	૨	૧	૩	૨	૧

એ ૭ ભાગાભાજ ત્રિવિધ ત્રિવિધ, ત્રિવિધ દ્વિવિધ અને ત્રિવિધ એકવિધરૂપ અનુમતિ પ્રત્યાખ્યાનના ત્રણ ભાગા ઉમેરતા નવ ભાંગા થાય

ત્યા આ ગાથા છે

યોગના ત્રણ ત્રિક, ત્રણ દ્વિક અને ત્રણ એકક થાય છે અને કરણમા ત્રણ બે એક, ત્રણ બે એક અને ત્રણ બે એક આવે છે (સ્થાપના ઉપર મુજબ જાણવી)

૭ ભાગાજ બધા ઉત્તર ભાગા સહિત બોલીયે તો એકવીશ ભાંગા થાય (સ્થાપના ઉપર મુજબ)

स्थापना चेयं

क	का	अ	३३३	२२२	१११
म	व	का	३२१	३२१	३२१

षड्भगा एव सर्वोत्तरभगविवक्षया एकविंशतिः

स्थापना चेयं.

क	का	०	२	२	२	१	१	१
म	य	का	३	२	१	३	२	१
उत्तर भगा			१	३	३	२	६	६

तथा पूर्वोक्ता एव नवभगापेक्षया एकोनपचाशत् भवति

तत्रेयं गाथा.

पढमे भगे एगो–लब्भइ, सेसेसु तिय तिय तिय तिः
नव नव तिन्निय नव नव–सव्वे भगा इगुणवन्ना.

વળી એજ ભાગા નવ ભાગાની અપેક્ષાએ ૪૮ થાય

ત્યાં આ ગાથા છે

પહેલા ભાંગામાં એક લાભે, બીજા ત્રીજા ચોથામા ત્રણ ત્રણ ત્રણ લાભે, પાંચમા છઠ્ઠામાં નવ નવ લાભે, સાતમામાં ત્રણ લાભે અને આઠમા નવમામા નવ નવ લાભે, બધા મળી ૪૯ થાય

एतएव कालत्रयगुणिताः सप्तचत्वारिंश शत भवति एते च एकव्रतभंगका उक्ताः द्विकादिव्रतसंयोगप्रकारेण पुनरनेकविधाः

तदानयनोपायगाथा चेयं.

एगवए छब्भगा[1]—नव[2] गवीसे[3] गुवन्न[4] सीयाल,[5]
एगहिय छाइ गुणिया—छाइ जुया वयसमा भगा.

अस्या इयमक्षरगमनिका

एकस्मिन् व्रते प्राणातिपातादिलक्षणे केवल इति शेषः पट्भगका भवंति, तथा नव, एकविंशतिः, एकोनपचाशत्, सप्त चत्वारिंश शतमित्यध्याहारः,—द्विकादिव्रतसयोगे पुन स्तएव षडादिका भगा एकाधिकषडादिगुणिता क्रमेण सप्त–दश–द्वाविंशति–पचाशत्–अष्टचत्वारिंशदधिक शतगुणिताश्चेत्यर्थ'—षडादियुक्ताश्चेति षट्—नव—एकविंशति—एको-

---

એ ૪૯ ભાગાનેજ ત્રણ કાળથી ગુણતા ૧૪૭ થાય એક એક વ્રતના ભાગા
ા દ્વિકાદિ વ્રત સયોગના પ્રમારે તો અનેક પ્રકારના ભાગા થાય

તેને લાવવા માટેના ઉપાયની ગાથા આ પ્રમાણે છે

એક વ્રતમા છ, નવ એકવીશ, ઓગણપચાસ અને એકસો સડતાળી ભાગા
ાય છે, તેઓને એકાધિક ૭ વગેરેથી એટલે ૭—૧૦—૨૨—૫૦ અને ૧૪૮ થી ગુણી
ામા ૭ વગેરે સખ્યા ઉમેરવી એમ જેટલા વ્રત છે, તેટલી વાર કર્યાથી ભાગા
ાર થાય છે

આ ગાથાની અક્ષરાી યોજના આ પ્રમાણે છે

એક વ્રતમાં એટલે પ્રાણાતિપાતાદિકમાના કોઇ પણ એક વ્રતમા ૬, ૯, ૨૧,
૪૯ કે ૧૪૭ ભાંગા થાય છે હવે તેમા બીજા વ્રત વગેરેનો સયોગ કરતાં તેજ ૭ વગેરે
ભાંગા એકે અધિક ૭ વગેરેથી એટલે અનુક્રમે ૭, ૧૦, ૨૨, ૫૦ કે ૧૪૮ થી ગુણવા.

नपचाशत्— सप्तचत्वारिंशदधिकशतयुक्ताश्चेत्यर्थः— ततः किमित्याह— वयसमत्ति ईप्सितद्वितीयादिव्रतसङ्ख्यासमानवारागुणिता भंगका भवति.

इदमत्र हृदयं.

इहकिल षड्भंग्याः प्रथमव्रते भंगाः षड्—तएव व्रतद्विकसंयोगे सप्तति गुणिता जाता द्विचत्वारिंशत्—तत्र षड् प्रक्षिप्ता—जाता अष्टचत्वारिंशत्.

सैव व्रतत्रिकसंयोगे सप्तगुणने षड् प्रक्षेपे च जाता द्विचत्वारिंश दधिकशतत्रयरूपा (३४२)

एवं व्रतचतुष्कादिसंयोगेपि सप्तगुणन—षड्प्रक्षेपक्रमेण तावद्गतव्यं यावदेकादश्या वेलायां द्वादशव्रतसंयोगभंगसङ्ख्या १३८४१२८७२००.

अत्र गाथा.

तेरस कोडिसयाइ—चुलसी कोडी उ, बारसय लक्खा,
सगसीइ सहस, दो सय—सव्वग्ग छक्कभंगीए.

પછી તેમા ૭ વગેરે એટલે ૬—૯—૨૧—૪૯ કે ૧૪૭ ઉમેરવા તેથી શુ થાય તે કહે છે એમ કર્યાથી ધારેલા બીજા વગેરે વ્રતની સખ્યા જેટલી વેળાએ ગુણતા ભાગા ૪૯ રહે છે

આનુ તાત્પર્ય આ છે

અહીં પહેલા વ્રતની ૭ ભગીમા ૭ ભાંગા છે, તે તેજ બે વ્રતના સયોગમા સાતે ગુણતા ૪૨ થાય, તેમા ૬ ઉમેરતાં ૪૮ થાય

તેજ ૪૮ની સખ્યા ત્રણ વ્રતના સયોગમાં સાતે ગણી ૭ ઉમેરતાં ૩૪૨ થાય એમ ચાર વ્રત વગેરેના સયોગમા પણ સાતે ગણી, ૭ ઉમેરવાના ક્રમથી ચાલ્યા જવુ, એટલે છેવે સરવાળે અગીઆરમી વેળાએ બાર વ્રતના સયોગના ભાંગા ૧૩૮૪૧૨૮૭૨૦૦ થશે

આહીં ગાથા

તેરસો ક્રોડ, ચોરાસી ક્રોડ, બાર લાખ, સતાસી હજાર બસો એટલા એકદર ૭ ભગીના ભાગા થાય

नवभग्यां तु प्रथमव्रते भगा नव, ततो द्विकादिव्रतसयोगे भगसख्या दशगुणन–नवकप्रक्षेपक्रमेण तावद्गतव्य याव देकादश्यां वेलाया द्वादश व्रतसयोगभगसख्या ९९९९९९९९९९९९.

एकविंशतिभग्या प्रथमव्रते एकविंशतिभगा–स्ततो द्विकादिव्रतसयोगे द्वाविंशतिगुणन–एकविंशतिप्रक्षेपक्रमेण तावद्गतव्य याव देकादशवेलाया द्वादशव्रतसयोगभगसख्या १२८५५००२६३१०४९२१५

एकोनपचाशद्भग्या प्रथमव्रते भगा एकोनपचाशत्–ततो द्विकादि-व्रतसयोगे पचाशद्गुणन—एकोनपचाशत्प्रक्षेपक्रमेण तावद्गतव्य यावदे-कादशवेलायां द्वादशव्रतसयोगभगसख्या

२४४१४०६२४९९९९९९९९९९९

નવ ભગીમાં પહેલા વ્રતમાં નવ ભાગા છે, તેથી દ્વિકાદિ વ્રત સયોગમા તે સખ્યાને દશે ગુણી નવ ઉમેરવાના ક્રમથી ચાલ્યા જવુ, એટલે અગીઆરમી વેળાએ બારે વ્રતના સયોગના ભાંગાની સખ્યા બાર નવકા થશે તે આ પ્રમાણે છે (૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯૯)

એકવીશ ભાંગામાં પટેલા વ્રતમા ૨૧ ભાગા છે, તેથી દ્વિમાદિ વ્રત સયોગમા બાવીશે ગુણી, એકવીશ ઉમેરતા જવુ, એટને અગીઆરમી વેળાએ બાર વ્રતના સયોગના ભાંગાની સખ્યા—

૧૨૮૫૫૦૦૨૬૩૧૦૪૯૨૧૫

ઓગણુપચાશ ભાગામા પહેલા વ્રતમા ૪૯ ભાગા છે, તેથી દ્વિકાદિ વ્રત સયોગમાં પચાશે ગુણી ૪૯ ઉમેરતા, અગીઆરમી વેળાએ બારે વ્રતના સયોગના ભાંગાની સખ્યા—

૨૪૪૧૪૦૬૨૪૯૯૯૯૯૯૮૮૮૯૯૯

सप्तचत्वारिंशशतभग्या प्रथमव्रते भगाः सप्तचत्वारिंश शतं–ततो द्विकादिव्रतसयोगे अष्टचत्वारिंशशतगुणन–सप्तचत्वारिंशशतप्रक्षेपक्रमेण तावद्गतव्य यावदेकादशवेलायां द्वादशव्रतसयोगभगसख्या

११०४४३४६०७७१९६११५३३३५६९५७६९५

एतेच भगका अक्षसंचारणया स्वधिया ह्युह्याः–एवमनेकधा व्रतानां भगान् विजानाति.

तथा व्रताना भेदान् सापेक्षनिरपेक्षादीन् तथा अतिचारान् वध बधादीन् विजानाति.

इहायमाशयः

इह किल श्रावकस्य पचाणुव्रतानि, त्रीणि गुणव्रतानि, चत्वारि शिक्षा व्रतानि भवति. तत्राणुनि लघूनि व्रतानि–अणुव्रतानि–अणोर्वा गुणापेक्षया

---

૧૪૭ ભાંગામાં પહેલા વ્રતમાં ૧૪૭ ભાંગા છે, તેથી દ્વિકાદિ વ્રત સયોગમાં ૧૪૮ વડે ગુણી ૧૪૭ ઉમેરતા અગીઆરમી વેળાએ બાર વ્રતના સયોગના ભાગાની સખ્યા નીચે મુજબ થાય છે

૧૧૦૪૪૩૪૬૦૭૭૧૯૬૧૧૫૩૩૩૫૬૯૫૭૬૯૫

એ ભાગાઓ લખોટા ફેરવીને પોતાની બુદ્ધિથી જાણી લેવા એમ અનેક પ્રકારે વ્રતોના ભાગાઓને જાણે

વળી વ્રતોના ભેદો એટલે સાપેક્ષ,-નિરપેક્ષ વગેરે પ્રકારો તથા વધ બધાદિક અતિચારોને જાણે.

ઇહા આ આશય છે

અહીં શ્રાવકનાં પાચ અણુવ્રત, ત્રણ ગુણ વ્રત અને ચાર શિક્ષા વ્રત છે ત્યાં અણુ એટલે નાના વ્રત તે અણુવ્રત, અથવા અણુ એટલે ગુણોની અપેક્ષાએ યતિથી લઘુ

यतिभ्यो लघो' श्रावकस्य व्रतान्यणुव्रतानि–अथवा देशनाकाले महाव्रत–प्ररूपणातोऽनु पश्चात् प्ररूपणीयानि व्रतान्यणुव्रतानि, तत्प्रथमतया हि धर्म शुश्रूषोः प्रथम महाव्रतानि प्ररूपणीयानि, ततस्तत्प्रतिपत्त्यसमर्थस्य पश्चादणुव्रतानि

यदाह

जइधम्मस्स समत्थे–जुज्जइ तद्देसणपि साहूण (इति)

पच च तान्यणुव्रतानि च स्थूल प्राणातिपात विरमणादीनि–तत्रा न्यतीर्थिकैरपि प्रायः प्राणित्वेन प्रतीयमानत्वात् स्थूला द्वित्रिचतु पचेंद्रियास्ते च ते उच्छ्वासादिप्राणयोगात् प्राणाश्च स्थूलप्राणाः— भवति च तद्योगात् तद्व्यपदेशो–यथा दडयोगाद् दडः पुरुप इति–तेपामतिपातो वधो हिंसेति यावत्–तद्विरमण सकल्पमाश्रित्य प्रत्याख्यान प्रथम मणुव्रत॰

प्रत्याख्यान चावश्यकचूर्णावेवमुक्तः—

એવા શ્રાવકના વ્રત તે અણુવ્રત–અથવા દેશના સમયે મહાવ્રતોની પ્રરૂપણાના પછી પ્રરૂપાતા વ્રત તે અણુવ્રત જે માટે પેહેલ–પ્રથમ ધર્મ સાંભળનારને પહેલા મહા વ્રત કહેવામાં આવે છે ત્યાર બાદ તે નહિ સ્વીકારી શકે તો પછી અણુવ્રત કહેવાય છે

જે માટે કહેલુ છે કે, યતિ ધર્મ લેવા અસમર્થને અણુવ્રતની દેશના પણ સાધુએ દેવી તે અણુવ્રત પાચ છે સ્થૂળ 'પ્રાણાતિપાત' વિરમણ વગેરે ત્યા જેમને અન્ય તીર્થવાળા પણ પ્રાયે પ્રાણિપણે કબુલ કરે છે તે દ્વીંદ્રિયાદિક સ્થૂળ જાણવા તે ઉસાસા વિગેરે પ્રાણુના યોગથી પ્રાણરૂપે બોલવા સ્થૂળ પ્રાણો કહેવાય તેના યોગે તેજ કહી શકાય જેમકે દડના યોગે પુરૂષને પણ દડ કહી શકાય તે સ્થૂળ પ્રાણોનો અતિપાત એટલે વધ, અર્થાત્ હિસા તેનાથી વિરમણ એટલે સકલ્પને આસરી પ્રત્યાખ્યાન તે પહેલુ અણુવ્રત છે.

પ્રત્યાખ્યાન આવશ્યક ચૂર્ણીમા આ પ્રમાણે કહેલુ છે—

थूलग पाणाइवाय संकप्पओ पच्चक्खामि, जावज्जिवाए, दुविहंति विहेण—मणेण वायाए काएण—न करेमि न कारवेमि, तस्स भंते पडिक्कमामि, निंदामि, गरिहामि, अप्पाणं वोसिरामि.

संकल्पतो वधाभिसंधिमाश्रित्य, नारंभतोपि—गृहिणामारंभवर्जना संभवात्.

एतच्च व्रतं प्रतिपन्नेन पंचातिचाराः कदाचिदपि नासेवनीयाः

तेचामी,—

बंधो, वध, श्छविच्छेदोऽतिभारारोपणं, भक्तपानव्यवच्छेदश्चेति.

तत्र बंधो मनुष्यगवादीनां रज्जुदामकादिभिः संयमनं. अयं च द्विधा सभव-त्यर्थाय, अनर्थाय चे ति. तत्रानर्थाय तावन्न कदाचि द्विवेकिनासौ समाचरणीयः

સ્થૂળ પ્રાણાતિપાતને સંકલ્પથી તજું છું જીવતા સુધી, દ્વિવિધ ત્રિવિધ ભાગે કરીને, એટલે કે, મન, વચન અને કાયાથી તેને કરૂં નહિ, અને કરાવું નહિ હે પુજ્ય! તે બાબતની ભુલથી પાછો હઠું છું, નિંદુ છું, ગર્હુ છું, અને તેના પરિણામો દૂર કરૂં છું

અહીં સંકલ્પથી એટલે મારવાની બુદ્ધિને આસરીને પ્રત્યાખ્યાન છે નહિ કે આરંભથી પણ, કેમકે ગૃહસ્થથી આરંભ વર્જિ શકાય નહિ

એ વ્રતવાળાએ એવા પાંચ અતિચારથી દૂર રહેવું, તે પાંચ અતિચાર આ છે—બંધ, વધ, છવિછેદ, અતિભારારોપણ, અને ભક્તપાન વ્યવચ્છેદ ત્યાં બંધ એટલે માણસ કે બેલ વગેરેને દોરડાં દામણ વગેરેથી બાંધી રાખવું, તે બે પ્રકારે કરાય સ્વાર્થ માટે અને નિરર્થક ત્યાં નિરર્થક બંધ વિવેકીએ ક્યારે પણ કરવો નહીં

જે અર્થે બંધ છે, તે પણ બે રીતે છે સાપેક્ષ અને નિરપેક્ષ ત્યાં જ્યારે ચોપગા કે ચૌરાદિકને આગમાં બળી જવાની બીક ન રાખતાં, નિર્દયપણે મજબુતપણે અતિ ખેંચીને બાંધવામાં આવે, ત્યારે તે નિરપેક્ષ બંધ જાણવો, અને જ્યારે જાનવરોને એવી

यथार्थाय सोऽपि द्विधा–सापेक्षो निरपेक्ष श्च तत्र यदा चतुःपदचौरादिक प्रदीपनमरणा–घपेक्षां मुक्त्वा निर्दय निश्चलमत्यर्थमाक्रम्य वध्यते तदा निरपेक्षो–यदा तु चतुःपदानि तावत् तथा वध्नाति यथा प्रदीपनकादिपु तद्वधनस्य मोचनछेदनादिक्न कर्त्तुं शक्यते–द्विपदेपु तु दास दासी चौर वा पाठादिप्रमत्त पुत्रादिक वा तन्मरणादिभीरुतया सदय तथा वध्नाति यथा वद्धानामपि तेपा–मगानि सप्रवीचाराणि भवति–प्रदीपनकादिपु च विनाशो न सपद्यते, तदासौ सापेक्षः ॰

इहचायं मुनींद्रोपदेशो—य–च्छ्रावकेण तएव गवादयः परिगृहीतव्या ये अवद्धा अप्येवमेवासते भीतपर्पदा च तथा तेन भाव्य–यथा वधादिमतरेणापि दृष्टिदर्शनादि–मात्रतएव भीतो दासादिः सम्यक्प्रवर्त्तते. अथ कोपि न तथा प्रवर्त्तते तदा यथोक्त–स्वरूप सापेक्ष वंधमपि कुर्वन्न तमतिचरति. निरपेक्षे त्वस्मिन् विधीयमाने व्रतातिचार इति

રીતે બાધવામા આવે કે, આગમા તેઓ છુટા થઇ શકે, તથા દાસ દાસી ચોર કે ભણુવામા આળસુ પુત્રાદિકને તે મરી ન જાય તેવી બીક રાખીને દયા પૂર્વક બાધવામાં આવ્યા હોય, કે જેથી તેઓ શરીરની હેરફેર કરી શકે, ે આગમા બળી ન મરે, ત્યારે તે સાપેક્ષ કહેવાય

ઇહા જિનેદ્રનો એવો ઉપદેશ છે કે, શ્રાવકે એવાજ પશુઓ રાખવા કે, જે વગર બાંધ્યાં પણ તેમજ રહે વળી તેણે ધાકથીજ બધાને વશ રાખવાં કે જેથી બાધ્યા વગર ફકત નજર ફેરવવાથીજ ચાકર વગેરે બી જઇને સીધાં ચાલે કદાચ તેમ છતા કોઇ ન માને તો, ઉપર કહ્યુ તેમ તેને સાપેક્ષ બધ કરતાં પણ કઇ વ્રતને ઇજા નથી આવતી બાકી નિરપેક્ષપણે બાધે તો વ્રતાતિચાર લાગે

વધ એટલે લાકડી કે તાજણાથી મારવુ અહીં પણ અર્થ નિરર્થની વિચારણા બધ માફક કરવી વધુ એ છે કે, નિરપેક્ષ વધ તે નિર્દય તાડન જાણવુ જ્યારે ધાકથી

वधो यष्टिकशादिभिस्ताडनं. अर्थानर्थादिका तु भावना अत्रापि बंधवत् कार्या, नवरं-निरपेक्षो वधो निर्दयताडनं. भीतपर्षदोपि च यदि तस्य कश्चिन्न बिभेत्यतोऽसंगतं किंचिदाचरति तदा मर्माणि मुक्त्वा सदयस्य तं लतया दवरकेण वा सकृद्द्विर्वा ताडयतोपि सापेक्षो वधः.

छविस्त्वक्-तद्योगाच्छरीरमपि छवि-स्तस्य च्छेदोऽसिपुत्रिकादिभिः पाटनं छविच्छेद' अत्रापि भावना निगदितानुसारत एव कार्या, नवरं-करचरणकर्णनासिकागलपुच्छाद्यवयवान् निर्दयं छिंदानस्यासौ निरपेक्षः, अरर्गंडमांसांकुरादिकं च सदयं छिंदतः सापेक्षः—

भरणं भारो-ऽतीवभारोऽतिभार' प्रभूतस्य धान्यपूगफलादेर्वृषभादेः पृष्ठादावारोपणमतिभारारोपणं. इहचैवं पूर्वमुनिनिगदिता यातना.

या द्विपदचतुष्पदवाहनेन जीविका, सा श्रावकेण दूरत एव परित्याज्या. अथ कथमप्यन्यथासौ न भवेद् तदा द्विपदस्तावद्यावंतभारं स्वयमुत्क्षिप-

---

પણ નહિ ડરતા કોઇ ઉંધું ચાલે, ત્યારે મર્મ મુકીને દયા રાખી, તેને વેલા કે દોરાથી એક બે વાર મારતાં સાપેક્ષ વધ કહેવાય

છવિ એટલે ત્વચા ત્વચાના યોગથી શરીરને પણ છવિ કહી શકાય તેનો છેદ એટલે અસ્ત્રા વિગેરેથી કાપ તે છવિછેદ અહીં પણ પૂર્વ માફક ભાવના કરી લેવી કેવળ હાથ, પગ, કાન, નાક તથા ગળપુછ વગેરે અવયવોને નિર્દયપણે કાપતા નિરપેક્ષ ગણાય, અને શરીરમાં દરદરૂપે રહેલ અરૂ, ગાંઠ કે માંસના અંકુરા વગેરેને ઓછી પીડા થાય, તેમ કાપતાં સાપેક્ષ છે

ભરવું તે ભાર અતિશય ભાર તે અતિભાર બળદ વગેરેની પુઠે ઘણું ધાન્ય કે સોપારી વગેરે માલ લાદવું, તે અતિભારારોપણ અહીં પૂર્વાચાર્યોએ આ રીતે વિચાર ણા બતાવી છે

જે મનુષ્ય કે પશુપર ભાર ઉચકાવીને આજીવિકા કરવી તે શ્રાવકે નહિ કરવી છતાં કદિ તેમ કર્યા શિવાય નહિ ચાલે તો, માણસ પોતેથી જેટલો ભાર ઉચકાવે કે, જેટલો

न्यवतारयति च तावतमेव वाह्यते, चतुष्पदस्तु यावत भार वोढु क्षमते ततोऽसौकियताप्यूनः क्रियते–हलशकटादिषु पुनरुचितवेलायामसौ मुच्यते.

भक्तपानयो–र्भोजनोदकयो–र्व्यवच्छेदः अर्थानर्थादिचिंतनात्रापि तथैव कार्या. नवर–सापेक्षा रोगचिकित्सार्थ–मसौ सभवति–अपराधकारिणि च वाचैवब्रूयाद्यथा न दास्ये तव भोजनादि–शांतिनिमित्तचोपवासं कारयेत्–किं बहुना–यथा मूलगुणस्य प्राणातिपातविरमणस्य मालिन्य न भवति तथा यतितव्यमिति

अत्राह कश्चित्

ननु प्राणिनामतिपातएवानेन प्रत्याख्यातो न वधादय —ततस्तत्करणेऽपि कोस्य दोषो, यथागृहीतविरते–रखंडितत्वात् अथ वधादयोऽपि प्रत्याख्यातास्तेन, तर्हि तत्करणे व्रतभग एव, विरते' खडितत्वात्, कुतो-

---

ते पोते उचके अने उतारे चोपगु जनावर पण जेटलो भार उपाडी शके तेटलाथी कइक तेनापर उणो चडाववो, तथा हळ अने गाडामाथी तेने योग्य वखते छुटु करवु

भक्तपान एटले भोजन पाणी तेने बध राखवु, ते भक्तपा। व्यवच्छेद अहीं पण अर्थानर्थनी चिंता प्रथम माफक करवी त्या सापेक्ष ते रोगने टाळवा अर्थे करतां सभवे वळी अपराध करनारने फक्त वाणीथीज बीवराववु के, आज तने खावा नहि आपीश, तथा शांति निमित्ते उपवास कराववा पडे ते सापेक्ष जाणुवा कि बहुना–टुकामा मतलब ए छे के, जेम प्राणातिपात विरमणरूप मूळ गुणने डाघ न लागे तेम यत्न करवो

अहीं कोई एम पुछे के एणे तो प्राणीओनी हिसा करवानोज त्याग करेल छे, कइ बधादिकना पच्चखाण लीधेल नथी, माटे ते करता एने शो दोष छे ? केमके लीधेल त्याग अखड रहे छे हवे कहेशो के, बध वगेरेना पण तेणे पच्चखाण कर्या छे, तो ते करतां तेने व्रतभगज थवानो केमके विरति भगाई, माटे अतिचार शाना ? वळी बध

ऽतीचारस्तु ? किंच वधादीनामपि प्रत्याख्यायत्वेंगीक्रियमाणे प्रस्तुतव्रतेयत्ता विशीर्येत. वधादीना-मपि पृथग्व्रतत्वादिति.

अत्रोच्यते.

मुख्यवृत्त्या प्राणातिपात एव तेन प्रत्याख्यातो, न वधादयः—केवलं तत्प्रत्याख्यानेऽर्थतस्तेपि प्रत्याख्याता एव द्रष्टव्याः, प्राणातिपात-निबंधनभूतत्वात्तेषा.

यदितेपि प्रत्याख्यातास्तर्हि भवतु तत्करणे व्रतभंगो नातिचार इतिचेत्

नैव.

द्विविधं हि व्रत—अंतर्वृत्त्या, बहिर्वृत्त्या च. तत्र मारयामीतिविकल्प-शून्योऽपि यदा कोपाद्यावेशात् परप्राणप्रहाणनिरपेक्षो वंधादौ प्रवर्त्तते, नच स्तायुर्बलीयस्त्वादिकारणात्तस्य वधादिविषयीकृतस्य जंतोर्मृत्युः संपन्न-स्तदा दयापरिणतिवर्जिततया विरत्यनपेक्षप्रवृत्त्यो भग्नमंतर्वृत्त्या व्रत. प्रा-

---

વગેરેને પણ જો પ્રત્યાખ્યાનમાં લેવામાં આવે તો ચાલતી વ્રત, સંખ્યા તુટશે, કેમકે બંધ વગેરે જુદાં જુદાં વ્રત થઈ પડશે તેનો એ ઉત્તર છે કે, મુખ્ય વૃત્તિએ તો તેણે પ્રાણાતિપાતનેજ પ્રત્યાખ્યાન કરેલ છે, નહિ કે બંધાદિકને, તોપણ તેના પ્રત્યાખ્યાનમાં અર્થ થકી તે પણ પ્રત્યાખ્યાન થયાજ જાણવા, કેમકે તે પ્રાણાતિપાતનાં કારણભૂત છે

હવે જો તે પણ પ્રત્યાખ્યાન છે, તો ત્યારે તેમના કરવાથી વ્રતભંગ થાઓ, અતિચાર શેનો ?

ઉત્તર—એમ ના બોલો-કેમકે,

વ્રત બે પ્રકારનું છે અંતર વૃત્તિથી અને બહિર વૃત્તિથી. ત્યાં જ્યારે મારૂં છું એવા સંકલ્પથી રહિત છતાં પણ કોપાદિકના આવેશથી પરાયા પ્રાણ જતા રહેશે કે કેમ ? તેની અપેક્ષા એટલે દરકાર રાખ્યા વગર બંધ વગેરેમાં પ્રવર્ત્તે, તેમ છતાં સામા જીવનું

णिघाताभावात्तु वहिर्वृत्त्या पालित ततो देशस्य भननोद्देशस्यानुपालना-
दतिचारव्यपदेशः प्रवर्त्तते.

उक्त च.

न मारयामीतिकृतव्रतस्य-विनैव मृत्यु क इहातिचारः ?

इत्याशक्योत्तरमाह.

निगद्यते यः कुपितो वधादीन्-करोत्यसौ स्यान्नियमेऽनपेक्ष. १
मृत्योरभावान्नियमोऽस्ति तस्य-कोपाद् दयाहीनतया तु भग्न,
देशस्यभंगादनुपाळनाच्च-पूज्या अतीचारमुदाहरति २

यच्चोक्त-व्रतेयत्ता विशीर्येत इत्यादि-तदप्ययुक्त. विशुद्धहिंसादि-
विरतिसद्भावेहि वधादीनामभाव एवेति.

આયુષ્ય બળવાન હોવાથી તે જતુનુ મરણુ પણ નહિ થાય ત્યારે બાધનારને દયાનો પ
રેણામ ન હોવાથી અને વિરતિની દરકાર નહિ રાખવાથી અતર વૃત્તિએ તો વ્રત ભગાયુ-
છતાં પ્રાણિનો ઘાત નહિ થવાથી બાહેરથી વ્રત પળાયુ છે માટે દેશનુ ભજન થયુ, અને
દેશનુ પાલન થયુ તેનેજ અતિચાર કહેવામા આવે છે

જે માટે કહેલુ છે કે—

હુ મારૂ નહિ એવી પ્રતિજ્ઞા કરનારને મરણુ થયા વગર શેનો અતિચાર લાગે ?
આશકાનુ ઉત્તર કહે છે કે, જે કોપથી વધાદિક કરે તે વ્રતમા નિરપેક્ષ ગણાય સા-
નુ મૃત્યુ કદાચ ન થયુ, તેથી તેનો નિયમ કાયમ દેખાય છે પણ કોપથી દયાહીન
વાથી તે ભગાયોજ છે એમ દેશે ભગ થવાથી અને દેશે પળાયાથી આચાર્યો એને
અતિચાર કહે છે

વળી જે કહ્યુ કે એમ થતાં વ્રત સખ્યા તુટે તે પણ અયુક્ત છે, કેમકે હિસા-
દિકની જો ચોખ્ખી વિરતિ કાયમ રહે તો, ત્યા બધાદિક હોય શેના ?

तस्माद् बधादयोऽतिचारा एव, न पृथग्व्रतानि. वधादिग्रहणस्य चोपलक्षणत्वादपरेऽपि हिंस्रमंत्रतंत्रादयोऽतिचारतया द्रष्टव्याः

उक्त सातिचार प्रथममणुव्रत.

अथ स्थूलमृषावादविरमणलक्षण द्वितीय तदुच्यते.

तत्र स्थूलः परिस्थूलद्विपदादिवस्तुविषयोऽतिदुष्टविवक्षासमुद्भवः सचासौ मृषावादश्चानृताभिधानरूपः स्थूलमृषावाद–स्तस्य विरमण, नतु सूक्ष्मस्य–तस्य महाव्रतविषयत्वात्

स च कन्यागोभूम्यलीकन्यासापहारकूटसाक्षित्वभेदात् किल पचविधः

तत्र निर्दोषामपि कन्या सदोषा व्यत्ययेन वा वदतः कन्यालीक. कन्यालीक चोपलक्षणमात्र सर्वस्यापि द्विपदविषयालीकस्य.

માટે બધાદિક અતિચારજ છે, કઇ જુદા વ્રત નથી બધાદિક પાચ બાબતો લીધી છે, તે ઉપલક્ષણરૂપે છે, તેથી બીજા પણ હિસાજનક મ ત્ર ત ત્રાદિકો અતિચાર તરીકે જાણવા

આ રીતે અતિચાર સહિત પહેલુ વ્રત કહ્યુ

હવે સ્થળ મૃષાવાદ વિરમણ નામે બીજુ વ્રત વર્ણવીએ છીએ

ત્યા સ્થૂળ એટલે મોટી દ્વિપદ વગેરે વસ્તુ સબધી અતિ દુષ્ટ ઇચ્છાથી કરવામા આવતો મૃષાવાદ એટલે જુઠુ બાલવુ તે સ્થૂળ મૃષાવાદ તેનુ વિરમણ, સૂક્ષ્મનુ નહિ, કેમકે તે તો મહાવ્રતમા આવે છે

તે સ્થળ મૃષાવાદ પાચ પ્રકારે છે—કન્યા સબધી, ગાય સબધી, ભૂમિ સંબધી, તથા ન્યાસાપહાર અને કૂટ સાક્ષિત્વ

ત્યા નિર્દોષ કન્યાને સદોષ અથવા સદોષને નિર્દોષ કહેતા કન્યાલીક કહેવાય ક ન્યાલીક એ પદ તમામ દ્વિપદ સબધી અલીકનુ ઉપલક્ષણ છે

एव गवालीकमपि भावनीय–नवरमिद चतुष्पदविषयस्य सर्वस्याप्यलीकस्योपलक्षण

परसत्कामप्यात्मादिमत्का सुव वदतो भूम्यलीक इद च सर्वस्यापदविपयस्याप्यलीकस्योपलक्षण.

यद्येवकन्यादिविशेषापादानमुत्सृज्य सामान्येन द्विपदचतुष्पदापदग्रहणमेव कस्मान्न कृत ? तदतिरिक्तवस्त्वभावेन सग्रहसिद्धेः—सत्य किंतु कन्याद्यलीकाना लोकेऽतिगर्हितत्वाद्विशेषेण तद्वर्जनार्थं तदुपादान अतएव द्विपदादिविपयालीकतोऽन्यालीकासभवेऽपि लोकेऽतिगर्हिततया रूढत्वान्न्यासापहार–कूटसाक्षिकत्वे कन्यालीकत्वादिभ्य' पृथगुपात्ते

ननु तथापि न्यासापहारस्यादत्तादानविपयत्वादिहोपादानमसगत. सत्य, किंत्वपलापवचनस्य मृषावादविपयत्वाददोप'

એ રીતે ગવાલીક પણ સમઝ લેવુ તે ચતુષ્પદ સબધી તમામ અલીકનું ઉપલક્ષણ છે

પારકી જમીનને પોતાની કહેવી તે ભૂમ્યલીક છે આ પણ તમામ અપદ સબધી અલીકનુ ઉપલક્ષણ છે

કોઇ એમ સવાલ કરે કે, ત્યારે કન્યાદિ વિશેષ વ્યક્તિને નહિ લેતાં સામાન્યપણે દ્વિપદ—ચતુષ્પદ અને અપદને શામાટે નહિ લીધા ? કેમકે તેમ કરતાં તેથી ઉપરાંત કોઇ વસ્તુ નહિ રહેવાથી સર્વ સગ્રહ થઇ જાત તેનો એ ઉત્તર છે કે, હા, તે વાત ખરી છે, પણ કન્યાદિક સબધી અલીક લોકમાં અતિ ગર્હિત ગણાય છે, તેથી તેને વિશેષે કરી વર્જવા તે લીધા વળી એથીજ દ્વિપદ વગેરે અલીક શિવાય બીજા અલીક હોયજ નહિ, છતાં લોકમા અતિ ગર્હિતપણે ગણાતા ન્યાસાપહાર અને કૂટ સાક્ષિત્વને કન્યાલીકાદિક થકી જુદાં લીધાં છે

કોઇ પુછશે કે, તેમ છતાં પણ ન્યાસાપહાર તો અદત્તાદાન ગણાય, માટે તેને ઇહાં લેવુ ગેરવાજબી છે તેનો ઉત્તર એ છે કે, તેમાં અપળાતુ વાક્ય બોલવુ તે મૃષાવાદ છે, માટે તેને ઇહાં લેતા કશો વાંધો નથી

अत्रापि पचातिचारा वर्जनीयास्तद्यथा—

सहसाभ्याख्यान, रहसाभ्याख्यान, स्वदारमन्त्रभेदः, मृषोपदेशः, कूटलेख्यकरण चेति.

तत्र सहसानालोच्याभ्याख्यानमसद्दोषाध्यारोपण–यथा–चौरस्त्व, पारदारिको वेत्यादि.

रहसा एकान्तेन हेतुभूतेनाभ्याख्यान. इदमुक्त भवति–रहसि मन्त्रमाणानभिवीक्ष्य वदति–यथैष मन्त्रो मया ज्ञात., इद चेद च राजविरुद्धादिकमिह मन्त्रयत इति.

अत्राह नन्वभ्याख्यानमसद्दोषाभिधानरूपत्वान्मृषावाद एव. अतस्तदभिधाने व्रतभंग एव, कुतोऽतिचारता ?

सत्य, किंतु यदा परोपघातकमनाभोगादिनाभिधत्ते तदाऽसक्लेशभावेन व्रतनिरपेक्षत्वाभावान्न तद्भगः. परोपघातहेतुरूपत्वात्तु भग–

ઇહા પણ પાંચ અતિચાર વર્જવાના છે તે આ રીતે

સહસાભ્યાખ્યાન, રહસાભ્યાખ્યાન, સ્વ ાર મ ત્ર ભેદ, મૃષોપદેશ, અને કૂટલેખ્યકરણ.
ત્યા સહસા એટલે વગર વિચારે અભ્યાખ્યાન એટલે આળ ચ ાવવુ જેમકે તુ ચોર છે, અથવા પારદારિક [વ્યભિચારી] છે વિગેરે

રહસા એટલે એકાતના કારણે અભ્યાખ્યાન કરવુ એટલે કે, છાની સલાહ કરતા જોઇ કહેવુ કે, આ મ ત્ર મે જાણી લીધો કે, એઓ અમુક રાજવિરૂદ્ધ વગેરેની સલાહ કરે છે

ઇહાં કોઇ પુછે છે—વારૂ અભ્યાખ્યાન એટલે કુડા દોષ ચડાવવા તે તો મૃષાવાદજ છે, માટે તે બોલતા તો વ્રતભગજ થાય. માટે તેને અતિચાર કેમ ગણો છો ?

એનો ઉત્તર છે કે, જ્યારે પરને નુકશાન કરનાર વાક્ય અનાભોગાદિ કારણથી બોલી જવાય ત્યારે બોલનાર અસક્લિષ્ટ પરિણામી હોવાથી વ્રતથી નિરપેક્ષ નહિ ગણાય,

रूपतयातिचारतेति यदा तु तीन सक्लेशयुक्तोऽभ्याख्याति तदा व्रतनिरपेक्षत्वाद् भग एव.

आहच

- सहसब्भक्खाणाई–भणतो जइ करेज्ज तो भगो,
जइपुण णाभोगाईहिंतो तो होइ अइयारो

स्वदाराणा मत्रो विश्रभभापित–त्तस्य भेदोऽन्यकथन. दारग्रहण चेह मित्राद्युपलक्षण. अयमत्रानुवादरूपत्वेन सत्यत्वाथव्यतिचारो न घटते, तथापि मत्रितार्थप्रकाशनजनितलज्जादिभावत' स्वदारादेर्मरणादिसभवेन परमार्थतस्तस्यासत्यता

" सच्च पि त न सच्च–ज परपीडाकर वयण "

इत्यादिवचनात्.

अतः कथचिद्भगात्कथचनाभगादतीचारतेति.

માટે એ હિસાબે તે વ્રતભગ નહિ લેખાય, તેમજ તે પરને નુકશાન થવાનુ હેતુરૂપ હોવાથી ભગ પણ છે, માટે અતિચાર ગણાય બાકી જ્યારે તીવ્ર સકલેશથી અભ્યાખ્યાન કરવામાં આવે ત્યારે તો વ્રતના નિરપેક્ષપણાથી તે ભગજ છે જે માટે કહેલુ છે કે, સહસાભ્યાખ્યાન વગેરે જો જાણીબુઝીને કરવામા આવે તો ભગજ છે પરતુ તે અજાણપણુ વગેરેના લીધે કરવામા આવે તો અતિચાર ગણાય છે

પોતાની સ્ત્રીનો મત્ર એટલે વિશ્વાસ રાખી બોલેલી છાની વાત–તે બીજાને કહેવી તે સ્વદાર મત્ર ભેદ દાર શબ્દ મિત્રાદિકનુ ઉપલક્ષણ છે આ વાત તો જેવી સાંભળી હોય તે રીતે બોલતા સાચી હોવાથી ઇહાં અતિચાર નહિ ઘટે તોપણ છાની વાતના પ્રગટથી લજ્જાદિક થવાના કારણે સ્ત્રી વગેરે આત્મઘાત કરે, એમ સભવ હોવાથી પરમાર્થે તે અસત્ય છે

જે માટે કહેલુ છે કે, જે પર પીડાકારક વચન હોય, તે સાચુ છતા પણ સાચુ ન ગણવું માટે કાઇક ભગ થવાથી અને કાઇક રીતે નહિ ભગાયાથી અતિચારપણુ સમજી લેવુ

मृषा अलीक—तस्योपदेशो मृषोपदेशः—इद चैव चैव ब्रूहीत्यादिक-मसत्याभिधानशिक्षणमित्यर्थः इह व्रतसरक्षणे निर्गतापेक्षत्वादनाभोगादिना परेषा मृषोपदेश यच्छतोऽप्यतिचारता.

कूटलेखस्यासद्भूतार्थसूचकाक्षरलेखनस्य करण. इहापि मृषाभणन मेव मया प्रत्याख्यातमिद तु लेखनमिति भावनया मुग्धबुद्धेर्व्रतसव्य-पेक्षस्यातिचारता भावनीया, अन्यथा वा अनाभोगादिकारणेभ्योऽसौ वाच्येति. (छ)

उक्त सातिचार द्वितीयमणुव्रत

अथ स्थूलादत्तादानविरमणलक्षण तृतीयमुच्यते.

तत्र चौर्यारोपणहेतुतया प्रसिद्ध स्थूल इधननीरणधान्यादि, नतु कर्ण-शोधनशलाकादि—तच्च तददत्त च—तस्यादान ग्रहण—तस्य विरमण स्थूलादत्तादानविरमण.

મૃષા એટલે જુઠુ—તેનો ઉપદેશ તે મૃષોપદેશ—અર્થાત્ આ આમ અને આ રીતે બોલ એમ જૂઠુ બોલવાનુ શિક્ષણ આપવુ તે ઇહાં વ્રત રાખવામા નિરપેક્ષપણાથી અજાણપણે બીજાઓને મૃષાપદેશ આપતા પણ અતિચારપણુ સમજી લેવુ

કૂડા લેખ એટલે ખોટા અર્થ સૂચક અક્ષર લખવા ઇહા પણ મુગ્ધબુદ્ધિ હોઇ એમ વિચારે કે, મે મૃષાવાદજ ત્યાગ કરેલ છે, અને આ તો લેખ કરવો છે એમ ઇહા વ્રતની અપેક્ષાવાળો રહેનાથી એ અતિચાર ગણાય છે, અથવા બીજી રીતે અનાભોગાદિ કારણે અતિચારપણુ જાણવુ

આ રીતે અતિચારસહિત બીજુ અણુવ્રત કહ્યુ

હવે સ્થૂલાદત્તાદાન વિરમણ નામે ત્રીજુ વ્રત કહે છે

ત્યા ચોરીનું કારણ ગણાય એવુ બળતણ ઘાસ કે ધાન્ય વગેરે સ્થૂળ—નહિ કે કાનકોતરવાની સળી—તે અણદીધુ લેવુ—તેનાથી વિરમણ તે સ્થૂલાદત્તાદાન વિરમણ

इदं च सचेतनाचेतनमिश्रवस्तुविषयत्वात् त्रिधा.

अत्रापि पञ्चातिचारा वर्जनीयास्तद्यथा—

स्तेनाहृत, तस्कर प्रयोगो, विरुद्धराज्यगमन, कूटतुलाकूटमानकरण, तत्प्रतिरूपव्यवहारश्चेति.

तत्र स्तेनैश्चौरैराहृतमानीतं कुङ्कुमादि स्तेनाहृतं. इह लोभदोषात् काणक्रयेण गृह्णंश्चौरो व्यपदिश्यते.

यदाह.

चौरश्चौरापको मन्त्री-भेदज्ञः काणकक्रयी,
अन्नदः स्थानदश्चैव-चौरःसप्तविधः स्मृतः.

तदित्थं चौर्यकरणात् व्रतभंगो, वाणिज्यमेव मया विधीयतेनचौर्य-मित्यध्यवसायतो व्रतनिरपेक्षत्वाभावादभंग-इत्युभयरूपत्वादतिचारता.

એ ત્રણ પ્રકારે છે-સચિત્તસબધી, અચિત્તસબધી અને મિશ્રસબધી

અહીં પણ પાચ અતિચાર વર્જવાના છે તે આ રીતે —

સ્તેનાહૃત, તસ્કર પ્રયોગ, વિરુદ્ધરાજ્યગમન, કૂટતુલાકૂટમાનકરણ, અને તત્પ્રતિરૂપવ્યવહાર

ત્યા સ્તેન એટલે ચોર તેનણે આહૃત એટલે આણેલી કુકમ-કેશર વગેરે વસ્તુ તે સ્તેનાહૃત આવી ચીજને લોભના દાષે કાણક્રયથી એટલે ઓછી કીમતે ખરીદ કરવાથી ચોર કહેવાય છે

જેમાટે કહેલુ છે કે ચોર, ચોરી કરાવનાર, ભેદુ, ભાગેલુ ખરીદનાર, અન્ન દેનાર, સ્થાન દેનાર એમ સાત પ્રકારે ચોર કહેલ છે

માટે એ રીતે ચોરી કરવાથી વ્રતભગ છે, અને હુ વેપારજ કરૂં છુ-ચોરી નથી કરતા, એમ અધ્યવસાય હોવાથી વ્રત નિરપેક્ષ ન ગણાય, તેથી અભગ છે માટે અતિચાર ગણાય

तस्कराश्चौरा एव–तेषा प्रयोजन प्रयोगः–" किमिदानीं निर्व्यापारा स्तिष्ठथ यूयं–यदि शवलादिकं नास्ति भवतां तदह प्रयच्छामि–युष्मदानीतमोषस्य यदि विक्रायको न कश्चिदस्तितदाहं विक्रेष्ये–गच्छत चौर्यार्थं चूय "–मित्यादिवचनैश्चौराणां स्तेयक्रियायां व्यापारणमित्यर्थः

अत्रापि भंगसापेक्षनिरपेक्षताभ्यामतिचारताभावनीयेति.

विरुद्धो निजदेशस्वामिनः प्रतिपथी तस्य राज्य कटक देशो वा विरुद्धराज्य–तत्र निजस्वामिनो निषेधवचनमतिलंघ्य क्रमणं विरुद्धराज्यातिक्रमः अयच अत्रापि स्वस्वामिनो ऽननुज्ञातस्य परकटकादिप्रवेशस्य–

सामीजीवादिन्नं–तित्थयरेण तहेवय गुरुहिं,
ए यस्स उ जा विरई–अदिन्नदाणस्स सा विरई.

इत्यदत्तादानलक्षणयोगाद् विरुद्धराज्यातिक्रमकारिणां चौर्यदंड.

તસ્કર એટલે ચોર તેમને ઉશ્કેરવા તે તસ્કરપ્રયોગ તે આ રીતે કે " તમે કેમ હમણા નકામા બેઠા છો ? જો ભાથુ ન હોય તો હુ આપુ તમારા લૂટેલા માલનો કોઇ વેચનાર ન હોય તો હું આપીશ, માટે ચોરી કરવા જાઓ વેચીશ "એમ બોલી ચોરોને ચોરીમા વળગાડવા તે તસ્કર પ્રયોગ

ઇહા પણ ભંગની સાપેક્ષતા તથા નિરપેક્ષતાથી અતિચારપણુ ધારી લેવુ

વિરૂદ્ધ એટલે પોતાના દેશના સ્વામીનો દુશ્મન–તેનુ રાજ્ય એટલે સૈન્ય કે દેશ તે વિરૂદ્ધરાજ્ય–તેમા પોતાના સ્વામીનુ નિષેધ વચન ઉલ્લંઘીને દાખલ થવુ તે વિરૂદ્ધરાજ્યાતિક્રમ, અહીં પણ પરસૈન્ય પ્રવેશ તે સ્વસ્વામિનુ અનનુજ્ઞાત છે, તેથી તે અદત્તાદાનજ ગણાય જે માટે અદત્તા દાનનુ લક્ષણ આ પ્રમાણે છે કે, સ્વામિ, જીવ, તીર્થંકર, અને ગુરૂ તેમણે જે નહિ આપ્યુ હોય, તે અદત્ત અને તેની જે વિરતિ તે અદત્તાદાન વિરતિ

વળી વિરૂદ્ધરાજ્યમા જનારને ચોરીનો દંડ કરાય છે, તેથી તે અદત્તાદાન હોવાથી ભંગજ છે, છતાં આ તો હુ વેપારજ કરૂ છુ–ચોરી નથી કરતો, એવી ભાવના હોવાથી તે

योग्यतावाप्तेश्चादत्तादानरूपत्वाद्भग एव–तथापि वाणिज्य मेवेद मयाकृत न चौर्यमिति भावनया व्रतनिरपेक्षत्वाभावाल्लोके चौरोयमिति व्यपदेशा-भावाच्च ऽतिचारता.

कूटतुलाकूटमानयो–र्व्यवस्थापेक्षया न्यूनाधिकयो' करण कूट तुलाकू-टमानकरण.

तेन प्रस्तुतेन कुङ्कुमादिना प्रतिरूप सदृश कुसुभादि प्रक्षिप्यते यत्र व्यवहारे स तत्प्रतिरुपो व्यवहार', अथवा तत्प्रतिरूपेण सहजकर्पू-रादिसदृशेन कृत्रिमकर्पूरादिना यो व्यवहार' स तत्प्रतिरूपव्यवहार.

एतौ च कूटतुलाकूटमानतत्प्रतिरुपव्यवहारौ यद्यपि वचनापरिणामेन परधनग्रहणरूपतया व्रतभगरूपौ, तथापि क्षात्रखननादिकमेव चौर्य–मिद तुवाणिक्कलोपजीवनमेवेति स्वकीयकल्पनामात्रमपेक्ष्यातिचारतयोक्ताविति.

उक्त सातिचार तृतीयाणुव्रत.

વ્રતનિરપેક્ષ નહિ ગણાય તેમજ લોકમા આ ચોર છે એમ નહિ કહેવાતુ હોવાથી એને અતિચારપણુ ધારવુ

કૂડા તોલા અને કૂડા માન એટલે ઠરાવ કરતા ન્યૂનાધિક તોલમાપ તેનુ કરવુ તે કૂટતુલા કૂટમાન કરણ

તેના જેવુ એટલે તે કુકુમ વગેરેના જેવુ કુસુભ વગેરે નાખી જે વેપાર કરવો તે તત્પ્રતિરૂપ વ્યવહાર, અથવા તેના જેવા એટલે ખરા કપૂર જેવા બનાવટી કપૂર વિગેરે જે જે વેપાર કરવો તે તત્પ્રતિરૂપ વ્યવહાર જાણવો

આ બે કામ જો કે ઠગણાઇથી પરધન લેવારૂપે હોવાથી વ્રતભગ છે, તોપણ ખાતર પાડવુ તેજ ચોરી છે, અને આ તો વણિક્ કળા છે, એમ પોતાની કલ્પના રૂ તેની અપેક્ષાએ અતિચારરૂપે ગણાય છે

આ રીતે અતિચાર સહિત ત્રીજુ અણુવ્રત કહ્યુ

अथ परदारविरमण स्वदारसंतोषलक्षण चतुर्थमणुव्रतमुच्यते.

तत्र परे आत्मीयव्यतिरिक्ताः पुरुषा—स्तथा मनुष्यजात्यपेक्षया देवा-स्तिर्यंचश्च तेषां दाराः परिणीतसंगृहीतभेदानि नारीरूपाणि कलत्राणि-देव्य-स्तिरश्च्यश्चेति परदारा-स्तेषां विरमण वर्जन.

यद्यप्यपरिगृहीनादेव्यस्तिरश्च्यश्च काश्चित् संगृहीतु' परिणेतुः कस्यचिदभावाद्वेश्याकल्पा एव भवंति, तथापि परजातीयभोग्यत्वात् परदारा एव वर्जनीयाः.

तथा स्वदारैः संतोषो-यथा परकलत्र तथा वेश्यामपि वर्जयित्वा स्वदारै-रेव कश्चित् संतुष्यतीत्यर्थः

उपलक्षणत्वाद्योषिता स्वभर्तृव्यतिरिक्तस्य सामान्यतः पुरुषमात्रस्य वर्जनमित्यपि द्रष्टव्य.

હવે પરદાર વિરમણ સ્વદાર સંતોષરૂપ ચોથું અણુવ્રત કહીયે છીયે

ત્યાં પર એટલે પોતાના શિવાયના પુરૂષ-તથા મનુષ્ય જાતિની અપેક્ષાએ દેવો તિર્યંચ-તેમની દારા એટલે પરણેલી કે સંઘરેલી સ્ત્રીઓ, દેવીઓ અને તિર્યંચણીઓ તે પરદારા તેમનું વિરમણ એટલે વર્જન

જો કે અપરિગૃહીત દેવીઓ તથા તિર્યંચણીઓનો કોઇ સંઘરનાર કે પરણનાર કોઇ ન હોવાથી વેશ્યા સરખીજ ગણાય છે, તો પણ તે પરજાતિને ભોગવવા યોગ્ય હોવાથી પરદારાજ સમજીને વર્જવી

તથા સ્વદારાઓ વડે સંતોષ-એટલે કે પરદારા માફક વેશ્યાને પણ વર્જીને પોતાની સ્ત્રીઓવડેજ કોઇ સંતુષ્ટ રહે તે સ્વદાર સંતોષ

ઉપલક્ષણથી સ્ત્રીઓએ પોતાના ભર્તાર શિવાય સામાન્યપણે પુરૂષમાત્ર વર્જન કરવું, એ પણ જાણી લેવું

अत्रापि पचातिचारा वर्जनीया-स्तद्यथा.

इत्वरपरिगृहीतागमन, अपरिगृहीतागमन, अनगक्रीडा, परविवाहकरण, कामे तीव्राभिलाप-श्चेति.

अमीपा चाय विषयविभागः

परदारवज्जिणो पंच-होंति तिन्नि उ सदारसतुट्ठे,
इत्थी तिन्नि पच उ-भगगिप्पेहि नायव्वा.

तत्रापि इत्वर स्वल्पकाल परिगृहीता स्वीकृता या केनचित् काचिद् वेश्या-तस्या गमनं परदारवर्जकस्यातिचार-स्तस्यास्तावतं कालमर्थ प्रदानतः परेण परिगृहीतत्वे परदारत्वात्, वेश्यामेवैता याम्यह-न परकलत्रमिति स्वकल्पनामात्रतस्तु वेश्यारूपत्वादिति भाव'

अपरिगृहीता अनाथकुलांगना तस्यामपि गमन तस्यातीचारः-लो-

અહીં પણ પાંચ અતિચાર વર્જવાના છે તે આ છે —

ઇત્વર પરિગૃહીતાગમન, અપરિગૃહીતા ગમન, અનંગક્રીડા, પરવિવાહકરણ, અને કામમાં તીવ્રાભિલાષ

એમનો આ રીતે વિષય વિભાગ છે —

પરદારવર્જકને પાંચ અતિચાર હોય, અને સ્વદારસંતોષિને ત્રણ અતિચાર હોય, તેમજ સ્ત્રીને પણ ત્રણ અથવા પાંચ અતિચાર ભંગની વિકલ્પના કરી સમજી લેવા

ત્યાં ઇત્વર એટલે થોડો વખત પરિગૃહીત એટલે કોઇએ રાખેલી વેશ્યા-તેનું ગમન તે પરદારવર્જકને અતિચાર છે, કેમકે તે તેટલા વખત લગી બીજાએ પગાર બાંધી રાખેલ હોવાથી પરદારા છે, અને હું તો વેશ્યાનેજ સેવું છું-પરસ્ત્રીને નથી સેવતો, એમ સેવનારની કલ્પના પ્રમાણે તે વેશ્યા છે તેથી

અપરિગૃહીત એટલે નધણીયાતી સ્ત્રી તેનું ગમન તે અતિચાર છે, કેમકે લોકમાં

के तस्याः परदारत्वेन रूढत्वात्, कामुककल्पनया तु भर्त्रादेरनावतोऽपरदारत्वादितिभावः

एतौ च द्वावपि स्वदारसंतोषिणोऽतिचारतया न संभवतः—स्वदार व्यतिरेकिण्याः सर्वस्या अपि स्त्रियास्तेन प्रत्याख्यातत्वात् तद्गमेन व्रतभंगस्यैव प्राप्तेरिति भावः

अनंगःकामः तत्प्रधाना क्रीडा अधरदशनालिंगनकुचमर्दनिका. निधुवनमेव व्रतविषयो—नैषा इतिभावनया परदारेष्वेतां कुर्वत परदारवर्जकस्यातिचार—एवं स्वदारसंतोषिणोपि परदारादिष्वेतां कुर्वतोऽतिचारता वाच्या.

योषितस्त्वनयैव भावनया पुरुषे आलिंगनादि कुर्वत्या अतिचारता.

परेषां स्वकीयापत्यव्यतिरिक्तानां कन्याफललिप्सया स्नेहसंबंधादिना विवाहस्य विधानं पराविवाहकरणं. इदं च परदारवर्जकस्वदारसंतुष्टयो यो-

તે પરાઇ સ્ત્રી ગણાય છે, અને સેવનારની કલ્પનામાં તેનો ધણી ન હોવાથી તે પરદારા નથી

આ બે અતિચાર સ્વદાર સંતોષિને નહિ સંભવે, કેમકે સ્વદારા શિવાય બધી સ્ત્રીઓનો તેણે ત્યાગ કરેલ છે, માટે તો આવી સ્ત્રીઓ સાથે ગમન કરતાં તો વ્રતભંગજ લાગે

અનંગ એટલે કામ તેને જગાડનાર ક્રીડા તે હોઠ કરડવા, આલિંગન કરવું, સ્તન દાબવા વગેરે આવાં કામનો મેં ક્યાં ત્યાગ કરેલ છે, એમ વિચારી પરસ્ત્રીમાં તે કરતાં પરદારા વર્જક તથા સ્વદાર સંતોષિ એ બન્નેને એ અતિચાર લાગે છે

આજ વિચારથી સ્ત્રી પરપુરૂષ સાથે તેવા કામ કરે તો તે અતિચાર ગણાય

પર એટલે પોતાના સંતાન શિવાય બીજા તેમને કન્યા આપવાનું ફળ મેળવવામાટે કે સ્નેહના લીધે પરણાવવા તે પરવિવાહકરણ આ ત્રણેને અતિચાર સંભવે કેમકે જ્યારે

पितश्च त्रयाणामप्यतिचारतया संभवति यदाहि परदारादिषु मैथुनं न कुर्वे- न कारयामि इत्यभिग्रहःस्यात्तदा पराविवाहकरणेऽर्थतो मैथुनस्य तेषु क- रणमनुष्ठितं भवत्यतो भग'—, विवाह एवाय मया विधीयते—न परदारा- दि मैथुनामीति भावनया तु व्रतसापेक्षत्वाद्भग इत्यतिचारता.

कामे कामोदयजन्ये मैथुने अथवा सूचनात् सूत्रमिति कामे काम- भोगेषु—तत्र समयपरिभाषया कामौ शब्दरूपे, भोगा गधरसस्पर्शा—स्तेषु तीव्राभिलाषोऽत्यत तदध्यवसायः अयमपि पूर्वोक्तानामतिचारतया युज्यत एव यद्यपिहि स्वदारादिषु तीव्रोपि कामाभिलाषस्तेषा साक्षादप्रत्याख्या- तत्वान्मुत्कल एवेति कुतस्तत्करणेप्यतिचारसंभव,—स्तथाप्यसौ न विधेयो— यतो विदितजिनवचन. श्रावक. श्राविका वात्यतपापभीरुतया ब्रह्मचर्य चिकीर्षुरपि यदा वेदोदयासहिष्णुतया तद्विधातु न शक्नोति तदा यापना- मानार्थं स्वदारसंतोषादि प्रतिपद्यते—अतीव्राभिलापिणोपि च यापनाया

परदारानी साथे मैथुन नहि करू, अने नहि कराबु, एम अभिग्रह लीधो छे त्यारे पर विवाह करता परमार्थे मैथुनज करा यु थयु माटे भग थयो अने आ तो हुं विवाहज करु छु—कर्या मैथुन करावु छु ? एवा विचारथी व्रतनी अपेक्षा रहेछे तेथी अतिचार थयो

कामेमा एटले कामना उदयथी कराता मैथुनमा अथवा ए सूचक शब्द होवाथी कामभोगमा, त्या शब्द अने रूपने शास्त्रमां काम गणे छे, अने गध रस तथा स्पर्शने भोग गणे छे, तेमा तीव्राभिलाष एटले अत्यत अध्यवसाय, ए पण त्रणेने अतिचार थरे छे जो के पोतानी स्त्रीमां तीव्र कामाभिलाष तेमणे साक्षात् प्रत्याख्यात नथी कर्यो तेथी ते तेमने मोकळोज छे, एटले ते करता तेमने शामाटे अतिचार लागे ? तोपण ते अकरणीय छे केमके जिनवचनने जाणनार श्रावक के श्राविका अत्यत पापभीरु होई ब्रह्म चर्य धरवा इच्छे छे, छतां वेदनो उदय नहि सही शक्वाथी ते धरी नथी शकता त्यारे तेनी शांतिमात्र करवामाटे स्वदार संतोष वगेरे अगीकार करे छे आम होवाथी अतीव्र अभिलाषाथी पण शांति थती होय तो पछी तीव्राभिलाष परमार्थे त्याग करेलोज जाणवो

सभवातीव्राभिलापोऽर्थतःप्रत्याख्यात एवेति–तत्करणे व्रतसापेक्षत्वे च भगाभगरूपत्वादतिचारता.

ननु योषितोऽनगक्रीडादयस्त्रयोऽतिचारा भाविताः, पंचातिचारपक्षस्तु तस्याः कथ भाव्यते ?

उच्यते. यदा स्वकीयपतिः सपत्न्या वारकदिने परिगृहीतो भवति, तदा सपत्नीवारक–मतिक्रम्य त परिभुंजानाया आद्यातिचारोऽपि संभवति, –द्वितीयस्त्वतिक्रमाद्यवस्थायांपरपुरुषमभिसरंत्याः

अतिक्रमव्यतिक्रमातिचारा–स्तु आधाकर्माश्रित्य शास्त्रांतरे इत्थ भाषिताः

यथा–आधाकर्मनिमत्रण–मभ्युपगच्छन् साधुरतिक्रमे वर्तते तावद्यावद् ग्रहणार्थं पदोत्क्षेप. तत्प्रभृति पुनर्व्यतिक्रमस्तावद् यावदाधाकर्मग्रहणं. तत्प्रभृति पुनरतिचारस्तावद्यावचस्य परिभोगस्तस्मिंस्तु कृतेऽनाचार एष-

---

માટે તે કરતા અ ે વ્રતની અપેક્ષા પણ કાયમ હોતા ભગાભગરૂપપણે તે અતિચાર ગણાય છે

સ્ત્રીને અનગક્રીડા વગેરે ત્રણ અતિચાર ભાવ્યા તે ઠીક, પણ તેણીને પાચ અતિ ચાર કેમ ઘટે ?

એનો જવાબ આ છે જ્યારે પોતાનો પતિ શોકે વારાને દિને પરિગૃહીત કર્યો હોય, ત્યારે તેના વારાને ઉલ્લઘી તેને ભોગવતા પહેલો અતિચાર લાગે બીજો અતિચાર તો પરપુરુષ તરફ અતિક્રમાદિકની રીતે ખેચાય ત્યારે સભવે

અતિક્રમ વ્યતિક્રમ અને અતિચાર આધાકર્મને આશ્રયી શાસ્ત્રાતરમા આ રીતે કહ્યાછે

આધાકર્મની નિમત્રણા કબુલ રાખ્યાથી માંડીને તે માટે પગલુ ભરવા તૈયાર થતા સુધી સાધુને અતિક્રમ લાગેછે પગલુ ભરવાથી માંડીને ગ્રહણ કરવા તૈયાર થતા સુધી વ્યતિક્રમ ગણાય છે ગ્રહણ કર્યું ત્યાથી માંડીને ખાવા તૈયાર થતા સુધી અતિચાર ગણાય

णाभंग इत्यर्थः

उक्तंच

आहाकम्मनियतण–पडिसूणमाणे अइक्कमो होइ,
पयभेयाइ वइक्कम–गहिए तइए यरो गिलिए

एवमेतदनुसारतोऽप्यन्यत्राप्याद्यपदत्रयेऽतिचारता भावनीया, अतिक्रमव्यतिक्रमयोरप्यतिचारभेदत्वात्. चतुर्थपदे तु विवक्षितव्रतभंग इत्यलं प्रसंगेन तदेव पंचातिचारा योपितोऽपि भाविता इति

उक्तं सातिचारं चतुर्थमणुव्रतं

अथ स्थूलपरिग्रहविरमणलक्षणं पंचमं तदुच्यते.

છે ખાવા માંડયું કે અનાચાર એટલે એષણાસમિતિનો ભંગ થયો જાણવો

કહેલું પણ છે કે

આધાકર્મની નિમંત્રણા કબૂલ રાખતાં અતિક્રમ ગણાય છે, પગલું ભર્યું કે, વ્યતિક્રમ ગણાય છે, લેતાં ત્રીજો એટલે અતિચાર ગણાય, અને ખાતાં અનાચાર ગણાય

એ રીતે એના અનુસારે આ સ્થળે પણ પહેલા ત્રણ પદમાં અતિચારપણું વિચારી લેવું, કેમકે અતિક્રમ અને વ્યતિક્રમ પણ અતિચાર વિશેષજ છે બાકી ચોથા અનાચારરૂપ પદમાં વિવક્ષિત વ્રતનો ભંગ જાણવો આ વાતને ટુંકામાં પતવીયે છીએ, માટે એ રીતે આને પણ પાંચ અતિચાર વિચારી લેવા

આ રીતે અતિચાર સહિત ચોથું અણુવ્રત કહ્યું

હવે સ્થૂળ પરિગ્રહ વિરમણરૂપ પાંચમું વ્રત કહીએ છીએ

ત્યાં સ્થૂળ એટલે અપરિમિત પરિગ્રહ તે સ્થૂળપરિગ્રહ, નવ પ્રકારે છે —ક્ષેત્ર વાસ્તુ, હિરણ્ય, સુવર્ણ ધન, ધાન્ય, દ્વિપદ, ચતુષ્પદ અને કુપ્ય [રાચરચીલું] તેનું,

तत्र स्थूलोऽपरिमितः सचासौ परिग्रहः स्थूलपरिग्रहः सच क्षेत्रवास्तुहिरण्य–सुवर्णधनधान्यद्विपदचतुष्पदकुप्यलक्षणनवविधवस्तु विषयत्वान्नव विध–स्तस्य स्वकीयावस्थानुरूप विरमण पचममणुव्रत

अत्रापि पचातिचारा वर्जनीयास्तद्यथा—

क्षेत्रवास्तुप्रमाणातिक्रमो, हिरण्यसुवर्णप्रमाणातिक्रमो, धनधान्यप्रमाणातिक्रमो, द्विपदचतुष्पदप्रमाणातिक्रमः, कुप्यप्रमाणातिक्रमश्चेति.

उक्तच.

खित्ताइ हिरन्नाइ–धणाइ दुपयाइ कुप्पमाणकमा,
जोयण पयाण बंधण–कारण भावेहि नो कुणइ.

तत्र क्षेत्र सस्योत्पत्तिभूमिः–तच्च सेतुकेतूभयभेदात् त्रिधा. तत्र सेतुक्षेत्रमरघट्टादिसेच्य, केतुक्षेत्र पुनराकाशोदकनिष्पाद्य. उभयक्षेत्र तु तदुभयहेतुकमिति.

પોતાની અવસ્થાને લાયક વિરમણ તે પાચમુ અણુવ્રત છે

અના પણ પાચ અતિચાર વર્જવાના છે તે આ રીતે છે —ક્ષેત્ર વાસ્તુ પ્રમાણાતિક્રમ, હિરણ્યસુવર્ણપ્રમાણાતિક્રમ, ધનધાન્યપ્રમાણાતિક્રમ, દ્વિપદચતુષ્પદપ્રમાણાતિક્રમ, અને કુપ્યપ્રમાણાતિક્રમ કહેલુ પણ છે કે, ક્ષેત્રાદિકનો, હિરણ્યાદિકનો, ધનાદિકનો દ્વિપદાદિકનો, તથા કુપ્યનો માનાતિક્રમ યોજન, પ્રદાન બધન, કારણ, અને ભાવવડે નહિ કરવો [આનો વત્તુ ખુલાસો ઉપરના પ્રથમાર્થ કરશે]

ત્યા ક્ષેત્ર એટલે પાક ઉત્પન્ન થવાની જમીન તે સેતુ—કેતુ અને ઉભય ભેદે કરી ત્રણ પ્રકારે છે, ત્યા સેતુક્ષેત્ર તે અરઘટ્ટાદિકથી (રેંટથી) જેમા પાક તૈયાર કરાય તે કેતુક્ષેત્ર તેઆ આકાશના પાણીથી જ્યાં પાક થાય તે, અને ઉભયક્ષેત્ર તે, તે બેના યોગે જ્યાં પાક થાય તે

વાસ્તુ એટલે ઘર અને ગામ નગર વિગેરે ત્યા ઘર ત્રણ પ્રકારનુ છે —ખાત,

वास्त्वागारंग्रामनगरादि च. तत्रागार त्रिविधः–खातमुच्छ्रत खातोच्छ्रत च. तत्र खात भूमिगृहादि, उच्छ्रत भूम्युपर्युच्छ्रयेण कृत, उभय तु भूमिगृहस्योपरि प्रासादः

तयोश्च क्षेत्रवास्तुनोः प्रमाणस्य योजनेन क्षेत्रांतरादिमीलनेनातिक्रमोऽतिचारो भवति.

तथाहि

किलैकमेव क्षेत्र वास्तु वेत्यभिग्रहवतोऽधिकतरे, तदभिलाषेसतिव्रतभगभयात् प्राक्तनक्षेत्रादिप्रत्यासन्न तद् गृहीत्वा पूर्वेण सह तस्यैककरणार्थ वृत्याद्यपनयनेन तत्र योजयतो व्रतसापेक्षत्वात्कथंचिद्विरतिबाधना–च्चातिचार इति

हिरण्य रजत सुवर्ण प्रसिद्ध तत्प्रमाणस्य प्रदानेन वितरणेनातिक्रमोऽतिचारो भवति–यथा केनापि चातुर्मास्याद्यवधिना हिरण्यादिप्रमा-

ઉચ્છ્રૂત અને ખાતોચ્છ્રૂત, ત્યા ખાત તે ભોયરા વિગેરે, ઉચ્છ્રૂત તે ભુમી ઉપર બાંધેલ માળવાળુ, અને ઉભય તે ભોયરા ઉપર ચણેલો મહેલ

તે ક્ષેત્ર અને વાસ્તુના પ્રમાણનો યોજનવડે એટલે ક્ષેત્રાંતર સાથે મેળવણી કરીને અતિક્રમ કરવો તે અતિચાર ગણાય છે

તે આ રીતે કે, મારે એક ક્ષેત્ર કે વાસ્તુ કલ્પે એવા અભિગ્રહવાળાને તેનાથી વધુની અભિલાષા થતાં વ્રતભગ થવાના ભયે પ્રથમના ક્ષેત્રની કે, જગ્યાની નજીકમાં બીજુ તે લઇ પ્રથમના સાથે તેને એક કરવા સારૂ વાડ વિગેરે દૂર કરી તેમા જોડી નાખતા વ્રતની અપેક્ષા રાખવાથી તથા કઇક રીતે વિરતિને બાધ કરવાથી અતિચારપણુ ધારી લેવુ

હિરણ્ય એટલે રૂપું સુવર્ણ પાધરૂં છે, તેના પ્રમાણનો પ્રદાન એટલે બીજાને દઇ દેવાવડે અતિક્રમ કરવો તે અતિચાર છે જેમકે કોઇએ ચોમાસાની હદ કરીને હિર -

ण विहितं ततस्तेन तुष्टराजादेः सकाशात्तदधिकं तत् कथमपि लब्धं-तच्चव्रतभंगभयात् पूर्णे व्रतावधौ ग्रहीष्यामीति भावनया न्यस्य हस्ते दत्वामुंचतीति व्रतसापेक्षत्वादतिचार इति

धनं गणिमधरिममेयपरिच्छेद्यभेदाच्चतुर्विधं. तत्र गणिमं पूगफलादि, धरिमं मजिष्टादि, मेयं घृतादि, पारिच्छेद्यं माणिक्यादि, धान्यं व्रीह्यादि, एतत् प्रमाणस्य बंधनतोऽतिक्रमोऽतीचारो भवति. यथा कृतधनादिपरिमाणः कोपि पूर्वलभ्यमन्यद्वा धनादिकं कस्यापि पार्श्वे लभते तच्च व्रतभंगभयाच्चातुर्मास्यादिपरतो गृहगतधान्यादिविक्रये वा कृते गृहीष्यामीत्येवं बंधनेन यचन-नियंत्रणात्मकेन मूढकादिबंधरूपेण वा सत्यकारदानादिरूपेण वा स्वीकृत्य यदा दायकादिगेहे एतद्धरति तदातिचार इति.

ધ્યાદિકનું પ્રમાણ કર્યું હોય, તેને તે વેળા તુષ્ટમાન થએલા રાજાદિક પાસેથી તેના કરતા અધિક મળી જાય, ત્યારે વ્રતભંગના ભયે તે બીજાને કહે કે, મારા વ્રતની અવધિ પૂરી થતા હુ લઇશ, ત્યા લગી તુંજ રાખજ એમ કહી તે બીજાને આપી દે, તો ઇહાં વ્રતની અપેક્ષા રહેવાથી તે અતિચાર છે

ધન ચાર પ્રકારનું છે ગણિમ, ધરિમ મેય અને પરિચ્છેદ્ય ત્યા ગણિમ તે સોપારી વગેરે, ધરિમ તે મજીઠ વગેરે, મેય તે ઘી વગેરે, અને પરિચ્છેદ્ય તે માણેક વગેરે ધાન્ય તે જવ વગેરે એના પ્રમાણનો બંધનવડે અતિક્રમ કરવો તે અતિચાર છે જેમકે કોઇએ પરિમાણ કર્યા પછી તેને પ્રથમ દીધેલું કે બીજું કોઇના પાસેથી મળે, તો તેને વ્રતભંગની બીકે તે બીજાને કહે કે, ચારમાસ બાદ અથવા ઘર રહેલ ધાન્ય વેચાઇ જતાં તે હું લઇશ, ત્યા સુધી તું રાખ એમ બંધન એટલે ઠરાવ કરીને અથવા મૂડામાં બાંધીને અથવા સત્યકાર [સાટું] કરીને કબૂલ કરી જ્યારે દેનારના ઘરેજ તે રહેવા દે, ત્યારે અતિચાર જાણવો.

द्विपदं पुत्रकलत्रदासीकर्मकरशुकसारिकादि॰ चतुःपदं गवाश्वादि तयोर्यत् प्रमाणं तस्य कारणेन गर्भविधापनेनातिक्रमोऽतिचारो भवति

यथा किल केनापि संवत्सराद्यवधिना द्विपदचतुःपदानां परिमाणं कृतं तेषां च संवत्सरमध्य एव प्रसवेऽधिकद्विपदादिभावतो व्रतभगः स्यात्—अतस्तद्भयात् कियतमपि कालमतिवाह्य गर्भग्रहणं कारयतोऽतिचारः गर्भगताधिकद्विपदादिभावाद्बाहिरनिर्गमेन तदभावाद्वृत्पनाच्च व्रतभगाभगमाप्ते

कुप्यं शयनासनकुतखड्गभाजनकचोलकादिगृहोपस्काररूपं तत्प्रमाणस्य भावेन पर्यायांतररूपेणातिक्रमोऽतिचारो भवति यथाकिल केनापि कचोलकदशकलक्षणं कुप्यमानं कृतं, कथञ्चि तदधिकसंभवे सति व्रतभंगभयान्नजयित्वा बहुभिरपि पर्यायांतरेण दशैव कारयतः, स्वसंख्यापूरणात् स्वाभाविकसंख्याबाधनाच्चातिचार इति

द्विपद એટલે પુત્ર કલત્ર દાસી ચાકર પોપટ, મેના વગેરે, ચતુષ્પદ તે બેલ ઘોડા વગેરે તેના પ્રમાણનું કારણવડે એટલે ગર્ભાધાન કરાવવાવડે અતિક્રમ તે અતિચાર ગણવો

જેમકે કોઇએ એક વરસની હદ બાંધી દ્વિપદ ચતુષ્પદનું પરિમાણ કર્યું હવે જો તે વરસની અંદરજ તેઓ બચ્ચું આપે તો અધિક થવાથી વ્રતભગ થાય તેથી તેની બીકે કેટલોક વખત ગાળીને પછી ગર્ભગ્રહણ કરાવે તો અતિચાર થાય કેમકે ગર્ભમાં પણ અધિક દ્વિપદાદિક થયા ખરા બાહેરમાં નથી તેથી અધિક નથી એમ ધારવાથી વ્રતનો ભંગ તથા અભંગ બે કાયમ રહે છે

કુપ્ય એટલે બિછાના, આસન ભાલા, તરવાર, બાસુ કટોરા વગેરે ઘરસામાન તેના પ્રમાણનો ભાવે કરીને રૂપ બદલાવીને અતિક્રમ કરવો તે અતિચાર છે જેમકે કોઇએ દશ કટોરાનું માન કર્યું હવે કોઇ રીતે તે અધિક થતાં વ્રતભંગની બીકે તેમને ભંગાવી મોટા કરી દશજ કાયમ કરાવે તો, સંખ્યા પૂરી રહી, અને સ્વાભાવિક સંખ્યા તૂટી તેથી અતિચાર થાય છે

तदेवमभिहितानि पचाप्यणुव्रतान्येतानि च मूलगुणा उच्यते—श्रावक-धर्मतरो—र्मूलकल्पत्वाद्दिग्व्रतादीनि तु तदुपचयलक्षणगुणनिबंधन-तयैवात्ममत्तां बिभ्रति—ततस्तानि श्रावकधर्मद्रुमस्य शाखाप्रशाखाकल्पा न्युत्तरगुणा इत्याख्यायते उत्तररूपा गुणा उत्तरगुणा उपचयहेतव इत्यर्थ स्ते चोत्तरगुणा गुणव्रतादय' सप्त.

तत्रोर्ध्वाधस्तिर्यग्दिग्गमनपरिमाणकरणलक्षण तावद्दिग्व्रतमुच्यते.

अत्रापि पचातिचारा वर्जनीयास्तद्यथा.

उर्ध्वदिक्प्रमाणातिक्रमो, ऽधोदिक्प्रमाणातिक्रमः तिर्यग्दिक्प्रमाणातिक्रमः क्षेत्रवृद्धिः स्मृत्यतर्द्धानं चेति.

तत्राद्यास्त्रयोतिचाराः सुबोधा एव. नवरमूर्ध्वादिदिशागमनमाश्रित्य प्रमाणस्यातिक्रमोऽनाभोगादिना अतिक्रमव्यतिक्रमादिना वा प्रवृत्तस्य द्रष्टव्योऽन्यथा भग एव स्यादितिभावः

એ રીતે પાચે અણુવ્રત કહ્યાં એઓ મૂળગુણ કહેવાય છે કેમકે તે શ્રાવક-ધર્મ રૂપ તરૂના મૂળ સમાન છે દિગ્વ્રતાદિક તો તેની મદદગારીનાં કારણ હોવાથીજ કાયમ કરાયા છે તેથી તે શ્રાવકધર્મરૂપ ઝાડના શાખા પ્રશાખા રૂપ હોવાથી ઉત્તર ગુણ કહેવાય છે ઉત્તરરૂપ ગુણ તે ઉત્તરગુણ અર્થાત્ વૃદ્ધિના હેતુઓ તે ઉત્તરગુણ, ગુણવ્રત વગેરે સાત છે

ત્યાં પહેલુ ઉપર નીચે અને તિરછી દિશામા જવાનું પરિમાણ કરવારૂપ દિગ્વ્રત કહેવાય છે તેના પણ પાચ અતિચાર વર્જવાના છે, તે આ રીતે—

ઉર્ધ્વદિક્ પ્રમાણાતિક્રમ, અધોદિક્પ્રમાણાતિક્રમ, તિર્યગ્દિક્પ્રમાણાતિક્રમ, ક્ષેત્રવૃદ્ધિ, અને સ્મૃત્યતર્ધાન

ત્યાં પહેલા ત્રણ અતિચાર પાધરાજ છે, કેવળ ઉર્ધ્વાદિક દિશાઓના ગમનને આશ્રયીને પ્રમાણનો અતિક્રમ તે અનાભોગાદિકથી અથવા અતિક્રમ-વ્યતિક્રમાદિકથી પ્રવર્ત્તતાને જાણવો, નહિ તો, ભગજ થાય એ મતલબ છે.

क्षेत्रवृद्धिस्त्वेव भावनीया यथा केनाचित् सर्वास्वपि दिक्षु प्रत्येकं योजनशतात् परतो गमननियमः कृत–स्ततश्च पूर्वस्यां दिशि भांड गृहीत्वा योजनशत यावद् गत–स्ततोपि परतो भांड बहुतर मूल्यमवाप्नोत्य–तोऽप- रस्यां योजननवतिमेव यास्यामीति चेतसि व्यवस्थाप्य पूर्वस्या दिशि द- शयोजनानि क्षेत्रवृद्धिं कृत्वा दशोत्तर योजनशत गच्छतस्तस्य व्रतसापे- क्षत्वात् क्षेत्रवृद्धिलक्षणोऽतिचार .

स्मृते· स्मरणस्यांतर्धान–यथा केनापि पूर्वस्या दिशि योजनशत ग- मनपरिमाण कृत गमनकाले च स्पष्ट तत् प्रमादतो न स्मरति–किं श[illegible] पचाशद्वा ? तेन चैवमुभयाशावलविनि सशये पचाशतमेव यावद् गत[illegible], तत्परतोपि गच्छतोऽतिचारः, शतादपि परेण गच्छतस्तु भग इति. ([illegible])

उक्त दिग्व्रतमिदानी–मुपभोगपरिभोगव्रतमुच्यते

इद च द्विधा–भोजनतः कर्मतश्च तत्र उप इति सकृद्‌त[illegible]

ક્ષેત્રવૃદ્ધિ આની રીતે ભાવવી જેમકે કોઇએ બધી દિશાઓમા દરેકમા [illegible]તિ સો[illegible] નથી આગળ જવાનો પ્રતિબધ કર્યો તેથી તે પૂર્વદિશામા માલ લઇ સોયોજન સુ[illegible] ગો ત્યા તેને માલુમ પડયુ કે, હજુ આગળ જતા માલ મોઘો વેચાશે, ત્યારે હવે પા[illegible] શ્રમ હુ નેવુ યોજનજ જઇશ એમ મનમા ધારી તે પૂર્વ દિશામા દશયોજન ક્ષેત્રવૃદ્ધિ [illegible] એકસોદશ યોજન લગી જાય તો, તેને વ્રતના સાપેક્ષપણાથી ક્ષેત્રવૃદ્ધિરૂપ અતિચાર લ[illegible] મનાય છે

સ્મૃતિ એટલે સ્મરણનુ અતધાન તે સ્મૃત્યતર્ધાન જેમકે કોઇકે પૂર્વદિશામા [illegible] યોજનસુધી જવાનુ પરિમાણ કર્યું હવે જવા ટાકણે તેને તે વાત પ્રમાદના લીધે સ્પષ્ટ પણે યાદ ન આવી કે સો યોજનનુ પરિમાણ કરેલ છે કે, પચ્ચાસ? તેથી આવા ઉ- ભય બાજુ રહેલા સશયમાં પચાસ યોજન જવુ જોઇએ! તેથી જો આગળ જાય તો અ- તિચાર લાગે, અને સોથી આગળ જાય તો તો ભગજ થાય

દિગ્વ્રત કહ્યુ–હવે ઉપભોગ પરિભોગવ્રત કહીયે છીયે

ज्यते इत्युपभोगोऽन्नपानादि. परीति पुनःपुन र्बहिर्वा भुज्यत इति परिभोगो हिरण्यवस्त्रादि.

आह.

ननु यद्यत्र हिरण्यादय उपभोगपरिभोगशब्दवाच्या– स्तर्हि कर्मत इद व्रत नोपपद्यते–कर्मशब्दस्य क्रियावचनत्वेन युष्माकमभिप्रेतत्वात्–कर्मणश्चोपभुज्यमानत्वपरिभुज्यमानत्वयोरसभवात्.

सत्य.

किंतु कर्मणो वाणिज्यादेरुपभोगपरिभोगकारणत्वात् कारणे च कार्योपचारात् कर्मणैवोपभोगपरिभोगवाच्यता विवक्षितेत्यलं चर्चया.

उपभोगपरिभोगयो–र्व्रत नियतपरिमाणादिकरणमुपभोगपरिभोगव्रत.

तत्र भोजनतस्तावत् श्रावकेण प्राशुकैषणीयभोजिना भवितव्यं. तद-

તે બે પ્રકારે છે—ભોજનથી અને કર્મથી ત્યાં ઉપ એટલે એકવાર અથવા અંદર વપરાય તે ઉપભોગ તે અન્ન પાણી વગેરે છે પરિ એટલે વારવાર અથવા બાહેર વપરાય તે પરિભોગ, તે ધન વસ્ત્ર વગેરે છે

કોઇ પૂછશે કે, જો ઇહા ઉપભોગ પરિભોગ શબ્દે હિરણ્ય વગેરે લઇએ, તો કર્મથી એ વ્રત કેમ કહેવાશે ? કેમકે કર્મ શબ્દ તો તમે ક્રિયાવાચક માનો છો, માટે કર્મનો કઇ ઉપભોગ પરિભોગ થઇ શકે નહિ

તેને એ કહેવાનુ છે કે, એ વાત ખરી છે, પણ કર્મ જે વેપાર વગેરે તે ઉપભોગ પરિભોગના કારણ છે, તેથી કારણમા કાર્યનો ઉપચાર કરવાથી કર્મ શબ્દે કરીનેજ ઉપભોગ પરિભોગ જણાવવા ઇચ્છેલા છે, આટલી ચર્ચાજ બસ છે

ઉપભોગ પરિભોગનુ વ્રત એટલે નિયત પરિમાણ કરવુ તે ઉપભોગ પરિભોગ વ્રત.

ત્યા ભોજનથી શ્રાવકે બની શકે તો પ્રાશુક અને એષણીય આહાર ખાવો તેમ

भावे नेपणीयमप्यचित्त तदसत्ये तु बहुसावद्यमशनादिक परिहराति.

तत्राशने तावत्

सव्वा य कंदजाइ–मूरणकंदो य वज्जकंदो य,
अल्लहलिद्दा य तहा–अद्दाग अल्लकच्चूरो,
सत्तावरी विराली–कुम्मरि तह थोहरी गलोइय,
लहसण वसकरिल्ला–गज्जर तह लोणओ लोढो.
गिरिकण्णि किसलपत्ता–कसेरुया थेग अल्लमुत्था य,
तह लोणरुक्ख छल्ली–खिल्लूडो अमयवल्ली य,
मूला तह भूमिरुहा–विरुहाइ ढक्कवत्थूलो पढमो,
सूयरवल्लो य तहा–पल्लंकी कोमलंलिलिया.
आलुय तह पिंडालुय–समभग मद्दीरगाइ लक्खणओ,
जाणेज्ज णतकाय–अन्नपि जिणेहि निद्दिट्ठ.

इति समयोक्तानतकायान् बहुबीजानि मासादिक च वर्जयति.

नहि बने तो अनेषणीय छता अचित्त वापरवु, तेम न बने तोपण छेवटे बहु सावद्य अशन पान वजवा

त्या अशनमा सूरणु कद—वज्र कद वगेरे सघळा कद, लीली हळद, लीली सूठ, लीलो कच्चूरो सतावरी, विराळी कद, कुवार, थोर, गळो लसण वास, कारेला, गाजर लवणु कद, लोढ कद, गिरिकर्णिका, कूपळ, कशेरु, थेग नामनी वनस्पति लीली मोथ, लवण वृक्षनी छाल खीलूडा, अमृतवेल, मूळा भूमिफोडा, विरुही नामनी वनस्पति, ढक नामनी वनस्पति, ताजो वत्थुलो सकरवेल, पल्लक नामनी वनस्पति, काची आबली

आलु पिडालु तथा जेनो सरखो भग पडे अने वच्चे तातणु नहि रहे एवी कोइ पण वनस्पतिने जिनेश्वरे अनतकाय कहेली छे ए रीते शास्त्रमा कहेल अनतमान तथा बहुबीज अने मासादिक वर्जित करवा

पाने मासरसमित्यादि–खादिमे वटपिप्पलोदुवरप्लक्षकडुंबरफलानि समये पचोदुंवरीत्याख्यया प्रसिद्धानि नियमयति–स्वादिमे तु मध्वादि–शेषेष्वल्पसावद्ये ओदनादावचित्तभोजित्वादिक परिमाणनैयत्यं विधेय. अत्यतचेतोगृध्युन्मादा–पवादादिजनक वस्त्रवाहनालकारादिक वर्जयेत्–शेषेऽपि माननियतता कार्येति

कर्मतोपि श्राद्धेन तावत् कर्म न किंचित् कर्त्तव्य–निरारंभतयैव स्थातव्यं. अथैवं न निर्वहति तदा निस्त्रिंशजनोचितानि बहुसावद्यानि कोट्टपाल–गुप्तिपालादिकर्मलक्षणानि खरकर्माणि हलमुशलोलूखलशस्त्र लोहविक्रयादि–लक्षणानि वर्जयित्वा अल्पसावद्यमेव कर्म विदधाति.

अत्रापि भोजनतः पचातिचारा वर्जनीयाः तद्यथा-

सचित्ताहारे, सचित्तपडिबद्धाहारे, उप्पोलिओसहिभक्खणया, दुप्पओलिओसहिभक्खणया, तुच्छोसहिभक्खणया.

પાનમા માસનુ રસ વગેરે તથા ખાદિમમા વડ—પીપળ—ઉદુબર—પ્લક્ષ અને કડુબર નામે પચોદુબરીના ફળ નહિ ખાવા સ્વાદિમમા મધ વગેરેનો નિયમ લેવો, તથા બીજા પણ અલ્પ સાવદ્ય ઓદનાદિકમા અચિત્ત ભોજિ થવુ, તથા પરિમાણનો નિયમ કરવો. તથા ચિત્તની અત્યત ગૃદ્ધિ કરાવનાર તથા ઉન્માદજનક તથા નિદા જનક વસ્ત્ર વાહન કે અનકાર નહિ વાપરવા તેમજ બાકીના માટે પણ માન બાધી લેવુ.

, કર્મથી પણ શ્રાવકે મૂળે તો કશુ કર્મજ નહિ કરવુ, કિંતુ નિરારભી થઇ રહેવુ હવે તેમ નિર્વાહ નહિ થાય તો, ત્યારે નિર્દય જનને ઉચિત બહુ પાપવાળા કામ એટલે કોટવાળ કે જેલર વગેરેના કામ તથા ખર કર્મ એટલે હળ—મુશળ—ઉખળ—શસ્ત્ર—લોહ વગેરેના વેપાર વર્જીને અલ્પ સાવદ્ય જે કામ હોય તેજ કરવા

અહીં પણ ભોજનથી પાચ અતિચાર વર્જવાના છે, તે આ રીતે —

સચિત્તાહાર, સચિત્ત પ્રતિબદ્ધાહાર, અપક્વૌષધિ ભક્ષણતા, દુષ્પક્વૌષધિ ભક્ષણતા, તથા તુચ્છૌષધિ ભક્ષણતા

एते च प्रत्याख्यातसचित्तस्याचित्तभोजिनोऽतिचारा द्रष्टव्याः अस्य चानाभोगातिक्रमादिना कदाचित्सचित्तस्याहारोऽतिचारः

तथा सचित्ते आम्रगोलिकादौ प्रतिबद्धपक्षत्वगादीति गम्यते मुखे प्रक्षिप्य पक्षत्वगादेवाचित्त भक्षयिष्यामीति सचित्त त्वगस्थिक त्यक्षामीति बुद्ध्या सचित्तप्रतिबद्धस्याहारोऽतिचारः—व्रतसापेक्षत्वात्.

तथा अपक्वाया अग्न्यसस्कृताया, औषधेर्गोधूमादिधान्यरूपाया भक्षणमेव भक्षणतातिचार—इदमुक्त भवति—पिष्टत्वादचेतनमिति सभावनया सभवत्सचित्तावयव वह्न्यसस्कृत कणिक्कादिक भक्षयतोऽतिचार

• तथा दु पक्वाया वह्निना सस्कृतासस्कृतस्वरूपत्वेन सभवत्सचित्ता वयवाया औषधेः पृथुकादिरूपाया भक्षणतातिचार'

तुच्छास्तथाविधतृप्त्यजनकत्वेन असीरा औषधयः कोमलमुद्गादिफलीरूपास्तद्भक्षणतातिचारः

જે સચિત્તનો ત્યાગી અને અચિત્તનો ભોગી હોય, તેને એ અતિચાર જાણવા એવાને અનાભોગ તથા અતિ ક્રમાદિકે કદાચિત્ સચિત્ત આહાર કરતા અતિચાર લાગે

વળી સચિત્ત એટલે આંબાની ગોટલી વગેરેમા વળગેલી પડખાની છાલ મોમા નાખીને પડખાની અચિત્ત છાલજ ખાઉ છુ અને સચિત્ત ગોટલુ છોડી દઇશ એવી બુદ્ધિએ સચિત્ત પ્રતિબદ્ધનો આહાર કરવો તે અતિચાર છે, કેમકે ત્યા વ્રતની અપેક્ષા કાયમ છે

વળી અપક્વ એટલે રાધ્યા વગરની ઔષધિ એટલે ઘઉં વગેરે ધાન્ય તેનુ ભક્ષણ તે અતિચાર છે મતલબ કે લોટ કરેલુ હોવાથી અચેતન ધારીને સચિત્ત કણવાળુ વગર રાધેલુ ખાતા અતિચાર છે

વળી દુ પક્વ એટલે કાચી પાકી રાધેલ ઔષધિ અર્થાત્ પહુઆ વગેરે ખાવા તે અતિચાર છે

વળી તુચ્છ એટલે તેવી તૃપ્તિ નહિ કરનાર મગફળી વગેરે હલકી ઔષધિઓ ખાવી તે અતિચાર છે

आह–ननु यद्येता[*] सचेतनास्तर्हि तद्भक्षण प्रथमातिचारान्न विशिष्यते अथाचित्तास्तर्ह्यतिचार एव न सभवति–सत्य–किंतु योऽत्यतसावद्यभीरुस्तया सचित्त प्रत्याख्याति तस्याचेतना भक्षयतस्तथाविधतृप्त्यसपादकत्वात् लौल्यमेवावशिष्यते अतोऽचेतनीकृत्याप्येता न भक्षणीया–स्तद्भक्षणे तु वस्तुतो व्रतविराधनादतिचार.

एव रात्रिभोजनमासादिव्रतेषु वस्त्रादिपरिभोगव्रतेषुचानाभोगातिक्रमादिना–तिचारा: स्वयमत्यूह्या–उपलक्षणमात्रत्वादमीषामिति

कर्मतस्तु पचदशातिचारा वर्जनीयास्तेचांगारादिकर्मरूपा:

तत्रागारकर्म यत्रा गारान् कृत्वा विक्रीणीते (१)

वनकर्म यत्र समुदितं वन क्रीत्वा त्वचास्छित्वा विक्रीय तल्लाभेन जीवति (२)

કોઇ બોલશે કે, જો એ સચેતન છે, તો તેનુ ખાવુ તે પહેલા અતિચારમા આવી જાય છે, અને અચિત્ત હોય તો પછી તે અતિચારજ શેનો ગણાય ? તેને એ ઉત્તર છે કે, એ વાત ખરી, પણ જે સાવદ્યથી અત્યત ડરીને સચિત્તનુ પ્રત્યાખ્યાન કરે તેને એ અચેતન છતા પણ ખાતા થકા તેવી તૃપ્તિ નહિ કરનાર હોવાથી તેનુ ફકત લોલપણુ જ જણાય, માટે એ અચિત્ત કરીને પણ ન ખાવી ખાઇએ તો પરમાર્થ વ્રત વિરાધાયાથી અતિચાર છે

એ રીતે રાત્રિભોજન અને માંસાદિના વ્રતમા તથા વસ્ત્રાદિ પરિભોગના વ્રતમાં અનાભોગ અને અતિક્રમાદિકે કરી અતિચાર જાણી લેવા કારણ કે, આ તો ઉપલક્ષણ માત્ર છે

કર્મથકી પદર અતિચાર વર્જવાના છે, તે અગારકર્મ વગેરે છે

ત્યા અગારકર્મ તે જ્યા અગારા કરીને વેચવામા આવે તે (૧)

વનકર્મ તે જ્યા સામટુ વન ખરીદી તે કાપી વેચીને તેના નફાથી જીવાય તે (૨)

शकटकर्म यत्र शाकटिकत्वेन निर्वहति (३)

भाटीकर्म यत्र स्वकीयगन्त्र्यादिना परकीय भाड वहत्यन्येषा वा भाटकेन शकटवलीवर्दादीनर्पयति (४)

स्फोटीकर्म उड्डत्व यद्वा हलेन भूमेः स्फोटन (५)

दतवाणिज्य यत्र प्रथमतएव पुलिंद्राणा दतानयननिमित्त मूल्यं ददाति-ततस्ते गत्वा तदर्थ हस्तिनो घ्नति-एव शखचर्मादिमूल्यदान-मपीहवाच्य (६)

लाक्षावाणिज्यं प्रतीत (७)

रसवाणिज्यं मदिरादिविक्रय. (८)

केशवाणिज्य यत्र दास्यादिजीवान् गृहीत्वा अन्यत्र विक्रीणीते (९.)

विपवाणिज्य प्रसिद्ध (१०)

यन्त्रपीडनकर्म तिलेक्षुयन्त्रादिना तिलादिपीडन (११)

શકટકર્મ તે જ્યાં ગાડા વેચીને નિર્વાહ ચલાવવામાં આવે (૩)

ભાડીકર્મ તે જ્યાં પોતાની ગાડીથી પરાયુ સામાન ઉપાડે અથવા બેન કે ગાડા ભાડે આપે (૪)

સ્ફોટીકર્મ તે ખોદવુ કામ અથવા હળથી જમીન ફોડવી તે [૫]

દતવાણિજ્ય તે એ કે જ્યા ભીન લોકોને હાથીદાંત લાવવા માટે આગળથી પૈસા આપવામાં આવે તેથી તેઓ તેના માટે હાથી મારે છ એ રીતે શખ તથા ચામડાં વગેરેના માટે પણ અગાઉથી ધીરવુ તે એમાં ભળે છે [૬]

લાક્ષાવાણિજ્ય પાધરૂજ છે, [અર્થાત્ લાખનો વેપાર] [૭]

રસવાણિજ્ય એટલે મદિરાદિકનો વેપાર [૮]

કેશવાણિજ્ય એટલે દાસી વગેરે જીવોને લઇ બીજે સ્થળે વેચવા તે (૯)

વિષવાણિજ્ય પાધરૂં છે (૧૦)

યંત્ર પીડન કર્મ તે ઘાણી કે, ચીચોડામાં તિલાદિક પીલવાં [૧૧]

निर्लाञ्छनकर्म वलीवर्दतुरगादीनां वार्द्धितककरणं (१२)

दवाग्निदानं सुज्ञेयं-तच्च किल भूमिषु तरुणतृणरोहणार्थं कोचित् कुर्वंति (१३)

सरोह्रदतडागादिशोषणमपि तत्र धान्यादिवपनार्थं प्रसिद्धमेव (१४)

असतीपोषणं ये केचिद् दासीं पोषयंति तत्संबंधिनीं च भाटीं गृह्णंति-यथा गोल्लाविषय इति. (१५)

एतानि पंचदश कर्मादानानि षड्विधजीवघातादिकमहासावद्यहेतुत्वा-द्वर्जनीयानि. उपलक्षणमात्रमेतानि अन्यान्यप्येवंजातीयकानि बहुसावद्या-नि कर्माणि परिहार्याण्येव.

आह-नन्वंगारकर्मादयः खरकर्मस्वरूपा एव-ततश्च येन खरकर्म प्रत्याख्यातं तेनैते प्रत्याख्याता एवेति तेषु वर्त्तमानस्य भंग एव स्या-त् कथमतिचारता ?

નિર્લાછન કર્મ તે બળદ ઘોડા વિગેરેને ખશી કરવા તે (૧૨)

દવાગ્નિદાન તે જમીનમા તાજું ઘાસ ઉગાડવા માટે કેટલાક વનમા અગ્નિ સળગે છે તે (૧૩)

સરોહ્રદતળાગા દિશોષણ તે પણ તેમા ધાન વિગેરે વાવવા માટે કરવામા આવે છે [૧૪]

અસતીપોષણ તે કેટલાક દાસીને ઉછેરે છે, અને તેના સબધી ભાડુ લે છે, એ વાત ગોલ્લ દેશમા છે (૧૫)

એ પદર કર્માદાન છે, કેમકે તે છજીવની હિંસારૂપ મહાસાવદ્યના હેતુ છે, માટે વર્જવા એ પણ ઉપલક્ષણરૂપે છે, માટે બીજા પણ એવાં સાવદ્યકર્મ વર્જવાજ જોઇએ

અહીં કોઇ એમ કહેશે કે, અગારકર્મ તો ખરકર્મરૂપજ છે, તેથી જેણે ખરકર્મ અત્યાખ્યાન કર્યા હોય, તેણે એ પણ પ્રત્યાખ્યાતજ કર્યા, માટે તેમાં વર્તતાં ભગજ ગણાય

सत्यमिद–यत आकुट्या प्रवर्त्तमानस्य भग एव अनाभोगातिक्रमादिनातु तत्करणेऽतिचारतारगतव्येति. (छ)

उक्तमुपभोगपरिभोगव्रत–मिदानीमनर्थदडविरमणव्रतमुच्यते

तत्रार्थ. प्रयोजन तद्भावोऽनर्थः–दड्यते आत्मा अनेनेति दड' पापवधादिरूपो निग्रहः अनर्थेन प्रयोजनाभावरूपेण निजजीवस्य दडोऽनर्थदडः.

स पुनश्चतुर्विधस्तयथा

अपध्यान, प्रमादाचरित, हिंस्रप्रदान, पापकर्मोपदेश इतिचतुर्विधोऽनर्थदडःतस्माद्विरमणमनर्थदडविरमण.

तत्रापध्यान

कइया वचइ सत्थो–किंभंड कत्थ कित्तिय भूमि,

અતીચાર કેમ ગણાય ? તેને એ ઉત્તર છે કે, જાણીને કરે તો, ભગજ છે, બાકી અના ભોગાદિકથી તેમા પ્રવર્તે તો અતિચાર ગણાય

એ રીતે ઉપભોગ પરિભોગ વ્રત કહ્યુ, હવે અનર્થ દડ વિરમણવ્રત કહીએ છીએ

ત્યાં અર્થ એટલે પ્રયોજન તે જ્યાં ન હોય તે અનર્થ, અને દડ તે જેનાથી આત્મા દડાય તે અથાત્ પાપવધાદિરૂપ નિગ્રહ તે દડ

અનર્થ એટલે વગર પ્રયોજને પોતાના જીવને દડવુ, તે અનર્થ દડ તે ચાર પ્રકારે છે —અપધ્યાન, પ્રમાદાચરિત, હિંસ્રપ્રદાન, અને પાપકર્મોપદેશ એમ ચાર પ્રકારના અનર્થદડથી વિરમવુ તે અનર્થદડ વિરમણ છે

ત્યાં અપધ્યાન તે એ કે, ક્યારે સાથ જાય છે ? શુ માલ લઇ જાય છે ? ક્યા જાય છે ? કેટલી સ્થળ છે ? લેવદેવનો ક્યો વખત છે ? ક્યા ક્યાં કઇ ચીજ આવે છે ? કોણ લાવે છે ? ઇત્યાદિ વગર પ્રયોજને આળપાળ ચિંતવવા તે

को कयविक्कयकालो–निव्विसई किं कहिं केणः
इत्यादिनिःप्रयोजनासमंजसचिंतारूप.

प्रमादो मद्यविषयकषायनिद्राविकथालक्षण–स्तेन तस्य वा आचरि-त–मनुष्ठानं प्रमादाचरितं. अथवा आलस्योपहतचेष्टितं प्रमादाचरित मुच्यते.

तच्च बहुजीवोपघातहेतुभूतं अस्थगितघृततैलभाजनधारणादि.

हिंसनशीलं हिंस्रं शस्त्रानलहलोलूखलविषादि तस्य प्रदानमन्यस्यै समर्पणं हिंस्रप्रदानं.

पापहेतुत्वात् पापं कर्म कृष्यादिरूपं तस्योपदेशः पापकर्मोपदेश इति चतुर्विधोऽनर्थदंड–स्तस्मा–द्विरमण–मनर्थदंडविरमणं.

अत्रापि पंचातिचारा वर्जनीयास्तद्यथा.

कंदर्पः, कौत्कुच्य, मौखर्यं, संयुक्ताधिकरणता, उपभोगपरिभोगा-तिरेक इति.

પ્રમાદ એટલે મદ્ય, વિષય, કષાય, નિદ્રા, અને વિકથા, તેણે કરીને અથવા તેનું આચરણ તે પ્રમાદાચરિત, અથવા આળસમાં રહી કર્તવ્ય ભૂલવું, તે પ્રમાદાચરિત જાણવું

તે પ્રમાદા ચરિત બહુજીવના ઉપઘાતનુ કારણભૂત છે, અને તે એ છે કે, ઘી તેલનાં વાસણ ઉઘાડા રાખવાં ઇત્યાદિ.

હિંસનશીળ તે હિંસ્ર એટલે શસ્ત્ર—અગ્નિ—હળ—ઉખળ—વિષ વગેરે તેવી ચીજો બીજાને આપવી તે હિંસ્રપ્રદાન

ખેડ વગેરે કામ પાપનો હેતુ હોવાથી પાપ કર્મ ગણાય, તેનો ઉપદેશ તે પાપકર્મોપદેશ એમ ચાર પ્રકારે અનર્થ દંડ છે, તેથી વિરમવું તે અનર્થદંડ વિરમણ

એના પણ પાંચ અતિચાર વર્જવાના છે, તે આ રીતે છે—કંદર્પ, કૌકુચ્ય, મૌખર્ય—સંયુક્તાધિકરણતા, અને ઉપભોગ પરિભોગાતિરેક

तत्र कंदर्पः काम—स्तदुद्दीपको हास्यप्रधान—स्तथाविधवाक्प्रयोगोऽपि तद्धेतुत्वात् कंदर्प

परेषां हास्यजनकं बहुविधनेत्रसंकोचादिविक्रियागर्भं भांडानामिव चेष्टितं कौत्कुच्यं

एतौ च द्वावप्यतिचारौ प्रमादाचरितस्य द्रष्टव्यौ—तद्रूपत्वादिति.

मुखमस्यास्तीति मुखरो वाचाल—स्तस्य कर्म मौखर्यं—धाष्टर्यप्रायमसत्यासंबद्धप्रलापित्वं. अयंच पापकर्मोपदेशस्या—तिचारो, मौखर्ये सति पापकर्मोपदेशसंभवात्.

अधिक्रियते नरकादिष्वात्मानेनेत्यधिकरणं तूर्णीरधनुर्मुशलो—लूखलारघट्टादि. संयुक्त—मर्थक्रियाकरणयोग्यं प्रगुणीकृतं तच्च तदधिकरणं संयुक्ताधिकरणं न धरणीयं.

ત્યાં કંદર્પ તે કામ—તેના ઉદ્દીપક હાસ્યવાળા તથા પ્રકારના વચન બોલાવાં તે પણ કામના હેતુ હોવાથી કંદર્પ કહેવાય છે

બીજાને હસાવનારા અનેક જાતના આંખમીચારા સાથે ભાંડોની માફક ચાળા કરવા તે કૌકુચ્ય

આ બે અતિચાર પ્રમાદ ચરિતના જાણવા કેમકે તે રૂપેજ તે છે

મુખે બકારો કરનાર તે મુખર એટલે વાચાળ તેનું કામ તે મૌખર્ય—એટલે કે ધીઠાઈ ભરેલું અસત્ય—અસંબદ્ધ બકવું તે એ પાપ કર્મોપદેશનો અતિચાર છે કેમકે મુખરપણું હોય તો પાપ કર્મનો ઉપદેશ સંભવે.

જેનાવડે આત્મા નરકનો અધિકારી થાય તે અધિકરણ, તે તૂણીર, ધનુષ્ય, મુશળ, ઉખળ અરઘટ્ટ વગેરે જાણવા તે સંયુક્ત એટલે કામ કરી શકે તેવા તૈયાર કરી રાખવાં તેને સંયુક્તાધિકરણ કહેવાય, તે નહિ રાખવાં

प्रगुण हि तद् दृष्ट्वा—न्योपि यावत् इतिभावः—अय हिंस्रप्रदा-
नस्यातिचारः.

उपभोगपरिभोगयो—रतिरेक आधिक्य—मुपभोगपरिभोगातिरेकः.
इहकिल स्वोपयोगिभ्योऽधिकानि तांबूलमोदकमंडकादीनि उपभोगांगानि
तडागादिषु ना नेतव्यानि. अन्यथाहि खिड्गादय—स्तानि भुजते तत
आत्मनो निरर्थककर्मबंधनादिदोषः. अयमपि विषयात्मकत्वात् प्रमादा-
चरितस्या—तिचारः—अपध्यानव्रते त्वनाभोगादिना प्रवृत्ति—रतिचारः.
आकुट्या प्रवृत्तौ भंगएव. एव कदर्पादिष्वपि यथासभव—माकुट्या प्र-
वृत्ति—र्भगरूपैव वाच्येति (छ)।

उक्तमनर्थदंडविरमणव्रत.

एतानि त्रीण्यपि दिग्व्रतादीनि गुणव्रतान्युच्यते अणुव्रतानां गुणा-
योपकारायव्रतानि गुणव्रतानी—तिकृत्वा. भवंति ह्यणुव्रतानां गुणव्रतेभ्य

કેમકે તેવા તૈયાર અધિકરણને જોઈ તેને બીજો પણ માગતા તૈયાર થાય આ
હિંસ્ર પ્રદાનનો અતિચાર છે

ઉપભોગ પરિભોગનો અતિરેક એટલે અધિકપણ તે ઉપભોગપરિભોગાતિરેક
અહા એ જાણવાનુ છે કે, પોતાને ઉપયોગમા આવવાથી અધિક તાબૂલ, મોદક, કે ભ-
જીયાં વગેરે ઉપભોગના અગો તળાવ વગેરે સ્થળે નહિ લઇ જવા કેમકે નહિ તો ત્યા
તેમને મશ્કરાઓ પણ ખાવા માંડે, અને તેથી પોતાને નિરર્થક કર્મ બધનનો દોષ લાગે
આ પણ વિષયરૂપ હોવાથી પ્રમાદાચરિતનો અતિચાર છે અપધ્યાન વ્રતમા અનાભોગા
દિકે કરી પ્રવૃત્તિ થાય તે અતિચાર છે આકુટ્ટિએ પ્રવર્તતા ભગજ ગણાય એ રીતે કં-
દર્પાદિકમાં પણ સભવ પ્રમાણે આકુટ્ટિએ પ્રવૃત્તિ કરવી તે ભગરૂપજ જાણવી.

એ રીતે અનર્થદંડ વિરમણ વ્રત કહ્યુ એ દિગ્વ્રતાદિક ત્રણે ગુણવ્રત કહેવાય છે.
કેમકે તેઓ અણુવ્રતોને ગુણ એટલે ઉપકાર કરે છે, અને અણુવ્રતોને ગુણવ્રતોથી ઉપકાર

उपकारो विवक्षितक्षेत्रादिभ्योऽन्यत्र हिंसादिनिषेधादिति. (छ)

तदेवमभिहिता गुणव्रतलक्षणा—स्त्रय उत्तरगुणा'

अथोत्तरगुणचतुष्टयरूपाणि शिक्षाव्रतान्युच्यते.

तत्र शिक्षाभ्यास—स्तत्प्रधानानि व्रतानि शिक्षाव्रतानि—पुनः पुन रासेवार्हाणी—त्यर्थः

तानि च सामायिकादीनि चत्वारि.

तत्र समस्य रागद्वेषविरहितस्य जीवस्यायो लाभः समायः समो हि प्रतिक्षण—मपूर्वैर्ज्ञानदर्शनचारित्रपर्यायैरधःकृतचिंतामणिकल्पद्रुमादिप्रभावैर्निरुपमसुखहेतुभि र्युज्यते. समाय' प्रयोजन—मस्य क्रियानुष्ठानस्येति सामायिक सावद्यपरित्यागनिरवद्यासेवनरूपो व्रतविशेष इत्यर्थ

इदंचसर्वारंभप्रवृत्तेनगृ हिणा गृहवासमहानीरधेनिरंतरोच्छयितातुच्छप्रचुरव्यापारवीचीचयविवर्गजनिताकुलत्वविच्छेदकं आतिमचंद्र-

---

થાય છે, એ દેખીતી વાત છે કેમકે વિવક્ષિત ક્ષેત્રાદિકથી બીજે ઠેકાણે હિંસાદિક અર્ટા અટકે છે

એ રીતે ગુણવ્રતરૂપ ત્રણ ઉત્તર ગુણ કહ્યા.

હવે ઉત્તર ગુણરૂપ ચાર શિક્ષાવ્રત કહીયે છીએ.

ત્યાં શિક્ષા એટલે અભ્યાસ તે સહિત વ્રત તે શિક્ષાવ્રત અર્થાત્ વારવાર સેવવા લાયક વ્રત

તે સામાયિક વગેરે ચાર છે

ત્યાં સમ એટલે રાગ દ્વેષ રહિત જીવનો આય એટલે લાભ તે સમાય સમ પુરૂપ પ્રતિક્ષણે ચિંતામણિ અને કલ્પવૃક્ષથી અધિક પ્રભાવવાળા અને નિરૂપમ સુખના હેતુ એવા અપૂર્વ જ્ઞાન દર્શન ને ચારિત્રના પર્યાયથી જોડાય છે સમાય છે પ્રયોજન જે ક્રિયાનુષ્ઠાનનું તે સામાયિક છે તે સાવદ્યપરિત્યાગ અને નિરવદ્યની આસેવના રૂપ વ્રતવિશેષ

मोहनरपतिबलतिरस्करणमहायोधरूल्पं प्रतिदिवस—मंतरातरा यत्नेन कर्त्तव्यं.

यत उक्तं परममुनिभिः

सावज्जजोगप्परिवज्जणट्ठा–सामाइयं केवलियं पसत्थं,
गिहत्थधम्मा परमंति नच्चा–कुज्जा बुही आयहियं परत्था;
सामाइयंमि उ कए–समणो इव सावओ हवइ जम्हा.
एएण कारणेणं–बहुसो सामाइयं कुज्जा.

अस्यापि पंचातिचारा वर्जनीयाः

तत्र मनोवाक्कायदुःप्रणिधानलक्षणास्त्रयः—मनःप्रभृतीनां च दुःप्रणिधानं.

अनाभोगादिना सावद्यचिंतादिषु प्रवर्त्तनं. तथा स्मृत्यकरणं सामायिकस्यानवस्थितस्य करणं च.

છે ગૃહવાસરૂપ મહા સમુદ્રના નિરંતર ઉછળતા મોટા અનેક કામોના તરંગે ચાલતા હોવાથી પડતી ચક્રીઓવડે થતી આકુળતાને હણનાર તેમજ અતિપ્રચંડ મોહરાજના જોરને તોડવા મહા યોદ્ધા સમાન આ સામાયિક સર્વારંભમાં પ્રવર્તનાર ગૃહસ્થે દરરોજ વચ્ચે વચ્ચે યત્નપૂર્વક કરવું.

જેમાટે પરમ મુનિઓએ કહ્યું છે કે—

સાવદ્ય યોગને વર્જવામાટે કેવળીએ સામાયિક બતાવ્યું છે તે ગૃહસ્થના ધર્મથી ઉત્કૃષ્ટ છે, એમ જાણી બુધ પુરૂષે પરાર્થ સાધવા આત્મહિત કરવું.

સામાયિક કરે છતે શ્રાવક શ્રમણના સમાન થાય છે, એ કારણથી વારંવાર સામાયિક કરવું.

એના પણ પાંચ અતિચાર વર્જવા. ત્યાં મન વચન અને કાયાના દુઃપ્રણિધાનરૂપ ત્રણ અતિચાર છે ત્યાં મન વગેરેનું દુઃપ્રણિધાન તે અનાભોગાદિકે કરી સાવદ્ય ચિંતાદિકમાં પ્રવર્તવું તે છે તથા સ્મૃત્યકરણ અને પાંચમું અનવસ્થિત સામાયિક કરવું તે.

तत्र स्मृते-रकरण प्रबलप्रमादा न्नैव स्मरति यदुतास्या वेलाया सामायिकं कर्त्तव्य, कृत, न कृत वेति स्मृतिमूल च मोक्षानुष्टान-मिति.

यस्तु करणानतर-मेव त्यजति यथाकथचिद् वानादृतःतत्करोति तस्या-नवस्थितसामायिककरणमुच्यते.

उक्तच.

सामइय काऊण-घरचिंत कुणइ जपइ जहित्थ,
अनियंतिओय देहेण-निप्फल तस्स सामइय (इत्यादि)

अथ देशावकाशिकलक्षण द्वितीय शिक्षाव्रतमुच्यते

तत्र दिग्व्रते गृहीतस्य सविस्तरादिक्प्रमाणस्य देशे सक्षिप्तविभागे अवकाशो-ऽवस्थान देशावकाश,-स्तेन निवृत्त देशावकाशिक बहुतरदि-क्परिमाण संकोचरूपमिति भाव.

अत्रापि पचातिचारा वर्जनीयास्तद्यथा.

ત્યા સ્મૃતિનુ અકરણ તે પ્રબળ પ્રમા થી એટલુ નહિ સભારે કે આ વેળાએ સામાયિક કરવુ છે, અથવા કર્યું છે કે, નથી કર્યું અને મોક્ષમાર્ગના અનુષ્ટાનમા સ્મૃતિ ખાસ જોઇએ

જે કરવા પછી તરત તજે અથવા જેમ તેમ અનાદરવાન્ થઇને તે કરે તેનું તે કામ અનવસ્થિતકરણ કહેવાય છે

જે માટે કહેલુ છે કે સામાયિક લઇને તેમાં ઘરની ચિતા કરે, ઇચ્છા મુજબ બોલે, અને શરીરને પણ વશમા ન રાખે તેનું સામાયિક નિષ્ફળ થાય છે

હવે દેશાવકાશિક રૂપ બીજુ શિક્ષાવ્રત કહીયે છીએ

ત્યા દિગ્વ્રતમાં લીધેલા સવિસ્તર દિક્પ્રમાણને દેશમા એટલે સખેપેલા વિષયમાં અવકાશ એટલે અવસ્થાન તે દેશાવકાશ તેનાવડે બનેલુ તે દેશાવકાશિક—અર્થાત્ લાબા રાખેલા દિક્પરિમાણનો સકોચ કરવો તે દેશાવકાશિક વ્રત છે.

— आनयनप्रयोगः, प्रेष्यप्रयोगः, शब्दानुपातो, रूपानुपातो, बहिःपुद्गलप्रक्षेप इति.

इदमत्र तात्पर्यं.

साधुपाश्रयादौ नियतदेशे वर्त्तमानः कृतसंक्षिप्ततरदिक्परिमाणो यदा स्वयं व्रतभंग-भया दगच्छन्परस्य पार्श्वात् सदेशकादिना विवक्षितवस्तुन आनयनप्रयोगं करोति,-तथा प्रेष्यस्यादेश्यस्य केनापि प्रयोजनेन विवक्षितक्षेत्राद्बहिःप्रयोग व्यापारणं करोति, तथा विवक्षितक्षेत्राद्बहिःस्थितं कंचन दृष्ट्वा व्रतभंगभयात्साक्षात्तमाह्वातुमशक्नुवन् व्याजेन तस्याकारणार्थं स्वकीयशब्दस्य कासितादेः रूपस्य च निजाकारस्यानुपातनंकरोति, तथा विवक्षितजनस्याकारणार्थमेव नियमविषयीकृतक्षेत्रा-द्बहिः पुद्गलस्य लोष्टुकादेः प्रक्षेपं करोति, तदा देशावकाशिकव्रत-मतिचरति.

इदंहि माभूद् गमनागमने जीवघातादिसमारंभ इत्यभिप्रायेण क्रियते.

અહીં પણ પાંચ અતિચાર વર્જવાના છે, તે આ છે—આનયન પ્રયોગ, પ્રેષ્ય પ્રયોગ, શબ્દાનુપાત, રૂપાનુપાત અને બહિ પુદ્ગલપ્રક્ષેપ એનું તાત્પર્ય આ પ્રમાણે છે—ઉપાશ્રય વગેરે ચોક્સ સ્થળે રહીને દિક્પરિમાણને સંક્ષેપ્યા બાદ જ્યારે વ્રતભંગના ભયે પોતે બાહેર નહિ જતા બીજા મારફત સંદેશો મોકલાવી જોઇતી વસ્તુ આણવાનો પ્રયોગ કરે, તથા કોઇ પ્રયોજનપર ચાકરને ધારેલા ક્ષેત્રથી બાહેર મોકલાવે, તથા ધારેલા ક્ષેત્રથી બાહેર ઉભેલા કોઇને જોઇને વ્રતભંગના ભયે પાધરૂ તેને બોલાવી નહિ શકવાથી તેને બોલાવવા ખાતર ખોંખારો કરે, અથવા પોતાનો આકાર બતાવે, તથા અમુક માણસને બોલાવવા ખાતરજ નિયમિત ક્ષેત્રથી બાહેર પત્થર વગેરે પુદ્ગલ ફેંકે, ત્યારે પાંચ રીતે દેશાવકાશિક વ્રતને અતિચાર લગાડે

આ વ્રત કરવાની મતલબ એ છે કે, જતા આવતામાં જીવઘાતાદિક આરંભમાં

सच स्वयकृतो-ऽन्येन वा कारित इति न कश्चित्तत्त्वतो विशेषः- प्रत्युत स्वयंच गमने गुणः- ईर्यापथिकशुद्धेः,- परस्य त्वनिपुणत्वात् कुतस्तच्छुद्धिरिति.

इद तावद्दिक्परिमाणस्यैव सक्षेपकरणं दर्शित. तच्चो-पलक्षणमात्रं. शेषाणामपि स्थूलप्राणातिपातादिव्रतानां संक्षेपोऽत्रैव द्रष्टव्यो-ऽन्यथा तत्संक्षेपस्यापि दिनमासादिष्ववश्य कर्त्तव्यत्वाद् व्रताधिक्यप्राप्ते-र्द्वादिशव्रतसंख्या विशीर्येतेति (छ)

अथ पौषधलक्षण तृतीयं शिक्षाव्रतमुच्यते.

तत्र पोषं पुष्टिं प्रक्रमा-द्धर्मस्य धत्ते करोतीति पौषधः-अष्टमीचतुर्दशीपौर्णमास्यमावास्यापर्वदिनानुष्ठेयो व्रतविशेषः.

अयं चाहारशरीरसत्कारब्रह्मचर्याव्यापारपौषधभेदा-च्चतुर्विधः

લાગે, ત્યારે તે આરભ પોતે કર્યો, અથવા બીજાએ કરાવ્યો તેમાં પરમાર્થે કઇ ફરક નથી ઉલટુ પોતે ચાલી જતાં ઇર્યાપથ શોધવાથી ગુણ છે, અને બીજો તો અજાણ હોઇ જેમ તેમ ચાલે

ઇહાં જે ફક્ત દિકપરિમાણવ્રતનુ સ ખેપવુ બતાવ્યુ છે, પણ તે ઉપલક્ષણમાત્ર છે તેથી બાકીના પ્રાણાતિપાતાદિક વ્રતોનુ સ ક્ષેપણ આજ વ્રતમા જાણી લેવુ નહિતો દિન અને માસ વગેરે માટે તેમનુ સ ક્ષેપણ પણ અવશ્ય કરવાનુ હોવાથી અધિક વ્રત થઇ પડતાં બાર વ્રતની સખ્યા તૂટશે

હવે પૌષધરૂપ ત્રીજુ શિક્ષાવ્રત કહીયે છીયે.

ત્યાં પોષ એટલે પુષ્ટિ તે ચાલુ વાતમા ધર્મની જાણવી, તેને જે ધરે એટલે કરે તે પૌષધ—એટલે કે આઠમ—ચૌદશ—પુનમ અને અમાવાસ્યાના દિવસે કરવાનો વ્રત વિશેષ તે પૌષધ છે

પૌષધ ચાર પ્રકારે છે—આહાર પૌષધ, શરીરસત્કારપૌષધ, બ્રહ્મચર્ય પૌષધ, અને અવ્યાપાર પૌષધ, તે દરેક બે પ્રકારે છે—દેશથી અને સર્વથી પૌષધ લેનાં આહાર

पुनरपि प्रत्येकं द्विधा–देशतः, सर्वतश्च. अस्मिन्नगीकृते आहारश-रीरसत्कारयो–र्देशतः सर्वतो वा परिहारः कर्त्तव्यो–ब्रह्मचर्याव्यापारयो स्तु देशतः सर्वतो वा आसेवनं विधेयमिति भावः.

अस्यापि पचातिचारा वर्जनीयाः–तद्यथा.

अप्रत्युपेक्षितदुःप्रत्युपेक्षितशय्यासंस्तारको,ऽप्रमार्जितदुःप्रमार्जितश-य्यासंस्तारको,ऽप्रत्युपेक्षितदुःप्रत्युपेक्षितोच्चारप्रश्रवणभूमी, अप्रमार्जितदुःप्र-मार्जितोच्चारप्रश्रवण–भूमि, पौषधस्य च सम्यगननुपालनमिति.

पचा–प्येते स्पष्टा–नवर–मप्रत्युपेक्षितं दृष्ट्या अनिरीक्षितं. तथैव प्रमादितया सम्यगविलोकितं दुःप्रत्युपेक्षित–मुच्यते. अप्रमार्जितं रजोहर-णादिना अशोधितं. दुःप्रमार्जितं तेनैवच सम्यगशोधितं.

नन्‍ु पौषधिकस्य किं रजोहरणमस्ति ? अस्तीति ब्रूमः–यतः सामायिक–सामाचारीं भणता आवश्यकचूर्णिकृतोक्तं—

અને શરીર સત્કારનો દેશથી કે સર્વથા પરિહાર કરવાનો છે, અને બ્રહ્મચર્ય તથા અવ્યાપારનુ દેશથી કે સર્વથા પાલન કરવાનુ છે

એના પણ પાચ અતિચાર વર્જવાના છે, તે આ છે —

અપ્રત્યુપેક્ષિત, દુ પ્રત્યુપેક્ષિત, શય્યાસસ્તારક, અપ્રમાર્જિત, દુ પ્રમાર્જિત, શય્યા સસ્તારક, અપ્રત્યુપેક્ષિત, દુ પ્રત્યુપેક્ષિત, ઉચ્ચાર પ્રશ્રવણ ભૂમિ, અપ્રમાર્જિત, દુ પ્રમાર્જિત, ઉચ્ચાર પ્રશ્રવણ ભૂમિ, અને પૌષધનુ સમ્યક્ અપાલન

એ પાચે અતિચાર પાધરા છે છતા અપ્રત્યુપેક્ષિત એટલે આખે નહિ જોયેલુ અને પ્રમાદી બનીને આખવડે બરાબર ન જોએલુ તે દુ પ્રત્યુપેક્ષિત જાણુવુ તથા અપ્રમાર્જિત એટલે રજોહરણાદિકથી અણુ શોધેલુ, અને દુ પ્રમાર્જિત તે તેમનાવડે બરાબર નહિ શોધેલુ તે જાણુવુ

કોઇ પૂછે કે પૌષધવાળા શ્રાવકને શુ રજોહરણુ પણુ હોય કે ? તેને કહેવાનુ એ છે કે હા, હોય જે માટે સામાયિકની સામાચારી બોલતા આવશ્યકચૂર્ણિકારે કહ્યુ છે કે—

" साहूण सगासाओ रयहरण निसिज्ज वा मग्गइ, अहयेर–तो सेउ-चग्गाहिय रयहरण मत्थि त्ति. "

शयन शय्या –तदर्थः सस्तारक शय्यासस्तारकः

पौपधस्य च सम्यगननुपालन तदा भवति यदा उपोषितोपि चेतसा आहार प्रार्थयते–पारणके वा आत्मार्थमादर कारयति–शरीरे वा केशरोमादिसस्थापनोद्वर्त्तनादीनि शृगारबुध्ध्या करोति–अब्रह्म सावद्यव्यापार च कचिन् मन.प्रभृतिभिः सेवत इति.

अथातिथिसविभागलक्षण चतुर्थ शिक्षाव्रतमुच्यते

तत्र तिथिपर्वादिलौकिकव्यवहारत्यागाद् भोजनकालोपस्थायी श्रावकस्यातिथिः साधुरुच्यते

तदुक्त.

तिथिपर्वोत्सवा' सर्वे–स्त्यक्ता येन महात्मना ।
अतिथिं त विजानीया–च्छेपमभ्यागत विदु. ॥

" સાધુઓના પાસેથી રજોહરણ કે નિષધા માગી લેવી, અગર જો ઘરે સામાયિક કરે તો તેને ઔપગ્રહિક રજોહરણ હોય છે "

શયન તે શય્યા જાણવી તેના માટે સસ્તારક તે શય્યા સસ્તારક

પૌષધનુ સમ્યક્ અપાલન ત્યારે થાય કે જ્યારે ઉપવાસી થઇને પણ મનથી આહાર ઇચ્છે, અગર પારણામા પોતા સારૂ સારી રસોઇ કરાવે, તથા શરીરમાં કેશ રોમાદિકને શૃગારબુદ્ધિથી ઉંચા નીચા સ્થાપે, અથવા મનથી અબ્રહ્મ કે સાવદ્ય વ્યાપાર સેવે

હવે અતિથિસવિભાગ રૂપ ચોથુ શિક્ષાવ્રત કહીયે છીયે

ત્યાં તિથિપર્વ વગેરે લૌકિક વ્યવહાર છોડીને વર્તનાર તે અતિથિ, તે શ્રાવકને ત્યા ભોજનવેળાએ આવેલો સાધુ જાણવો, જેમાટે કહ્યુ છે કે—

– જે મહાત્માએ તિથિ પર્વના સર્વે ઉત્સવ ત્યાગ કર્યા હોય, તેને અતિથિ, જાણવો, અને બાકીનાને અભ્યાગત જાણવા

तस्यातिथेः सगतो निर्दोषो न्यायागतानां कल्पनीयानां वस्तूनां श्रद्धासत्कारादिक्रमयुक्तः पश्चात्कर्मपरिहारार्थं भागोऽंशोऽतिथिसंविभागः॰

अस्यापि पचातिचारास्तद्यथा.

सचित्तनिक्षेपः, सचित्तपिधान, कालातिक्रमः, परव्यपदेशः, मत्सरिकता चे ति॰

तत्र सचित्ते पृथिव्यादौ साधुदेयस्य वस्तुनो निक्षेपः स्थापनं सचित्तनिक्षेपः तस्यैव सचित्तेन कूष्मांडफलादिना पिधान सचित्तपिधान॰

कालस्य साधूचितभिक्षासमयस्यातिक्रमोऽदित्सयाऽनागतभोजन-पश्चाद्भोजनादिद्वारेणोल्लघन कालातिक्रमः

परस्यात्मव्यतिरिक्तस्य व्यपदेशः स्वकीयेपि साधूचितवस्तुन्यदित्सयैव परसत्कमिद—न मदीयमिति साधुसमक्ष भणतः परव्यपदेशः

मत्सरोऽसहन साधुभिर्याचितस्य कोपन—अथवासौ काश्चिद्र-

તે અતિથિને સગત એટલે નિર્દોષ એટલે કે, ન્યાયાર્જિત કલ્પનીય વસ્તુઓનો શ્રદ્ધા અને સત્કારપૂર્વક ભાગ એટલે અંશ આપવો તે અતિથિસંવિભાગ કહેવાય ભાગ આપવાનુ એ કારણ છે કે, તેથી પશ્ચાત્કર્મ કરવુ નહિ પડે

એના પણ પાચ અતિચાર છે —સચિત્તનિક્ષેપ, સચિત્તપિધાન, કાળાતિક્રમ, પરવ્યપદેશ, અને મત્સરિકતા ત્યા સચિત્ત પૃથિવ્યાદિકમા સાધુને દેવાની વસ્તુ રાખી મેલ્વી તે સચિત્તનિક્ષેપ

તેવીજ વસ્તુને સચિત્ત કૂષ્માડફળ વગેરેથી ઢાકી રાખવી તે સચિત્તપિધાન

કાળ એટલે સાધુને ઉચિત ભિક્ષા સમયનો અતિક્રમ એટલે નહિ દેવાની ઇચ્છાથી અગાઉ અથવા પાછળ ખાઇને ઉલ્લઘન કરવુ તે કાળાતિક્રમ

પરનુ એટલે બીજાનુ છે એમ વ્યપદેશ કરવો, એટલે કે સાધુને દેવા યોગ્ય વસ્તુ પોતાની હોવા છતાં ન દેવાની ઇચ્છાથી તે "પરાઇ છે મારી નથી" એમ સાધુના આગળ બોલવુ તે પરવ્યપદેશ

મત્સર એટલે સાધુઓએ માગતા તપી જવુ, અથવા અમુક રાંક છતાં આપે

कमानोपि ददाति-अहं तु किं ततोपि हीन इत्याद्यहंकाररूपो मत्सरः-सोस्यास्तीति मत्सरिक-स्तद्भावो मत्सरिकता.

तदेवमुक्तानि लेशतो द्वादशापि श्रावकव्रतानि-विस्तरतस्त्वावश्यकादिभ्योऽवसेयानि.

तदेवंविधान् व्रतानां भेदानतिचारांश्च विजानाति-व्रतपरिज्ञानस्येहोपलक्षणत्वात्तपःसंयमफलाद्यपि जानाति—तुंगिकानगरीश्रावकसमुदायवत्.

तदृष्टांतश्चैव.

तेण कालेण तेणं समएण तुंगिया नामं नगरी हुत्था—वन्नओ.—

तीसेण तुंगियाए नयरीए बहिया उत्तरपुरत्थिमे दिसीभागे पुप्फवईए नाम चेइए हुत्था-वन्नओ—

तत्थण तुंगियाए नयरीए बहवे समणोवासगा परिवसंति—अड्ढा

છે તો હું શું તેનાથી પણ હીન છું કે નહિ આપું ? એમ અહંકાર કરવો તે મત્સર તે મત્સરવાળો હોય તે મત્સરિક અને મત્સરિકપણું તે મત્સરિકતા

એ રીતે લેશથી શ્રાવકનાં બારે વ્રત કહ્યાં, તેમનો વિસ્તારથી બ્યાન આવશ્યકની નિર્યુક્તિ તથા ભાષ્ય તથા ટીકામાં છે

એ રીતે શ્રાવક વ્રતના ભેદ અને અતિચાર જાણે વ્રતપરિજ્ઞાન ઇહાં ઉપલક્ષણરૂપે છે, તેથી તપસંયમના ફલ વગેરેને પણ તુંગિકા નગરીના શ્રાવકોની માફક જાણે

તેમનું દ્રષ્ટાંત આ રીતે છે

તે કાળે તે સમયે તુંગિકા નામે નગરી હતી (નગરીનું વર્ણન ઉવવાઈ સૂત્ર માફક જાણવું)

તે તુંગિકા નગરીની બાહેર ઇશાન કોણે પુષ્પવતી નામે ચૈત્ય [વન] હતું (ચૈત્યનું વર્ણન પણ ઉવવાઈસૂત્ર માફક જાણવું.)

दित्ता वित्ता विच्छिन्नविपुलभवणसयणासणजाणवाहणाइण्णा बहुधणबहुजायरूवरययाआओगपओगसपउत्ता विच्छड्डिय विउलभत्तपाणा बहुदासी दासगोमहिसगवेलगप्पभूया बहुजणस्स अपरिभूया—अहिगयजीवाजीवा उवलद्धपुन्नपावा आसवसंवरनिज्जरकिरियाहिगरणबंधमुक्खकूसला—असहिज्जेदवासुरनागसुवण्णजक्खरक्खसकिंनरकिंपुरिसगरुलगधव्वमहोरगाइएहि देवगणेहिं निग्गंथाओ.

पावयणाओ अणइक्कमणिज्जा—निग्गंथे पावयणे निस्संकिया निक्कंखिया निव्वितिगिच्छा—लद्धट्ठा गहियट्ठा पुच्छियट्ठा अभिगयट्ठा विणिच्छियट्ठा—अट्ठिमिंजपेमाणु—रायरत्ता—अय माउसो निग्गथे पावयणे अट्ठे अयं परमट्ठे सेसे अणिट्ठे.

उसियफलहा अवगुयदुवारा—चियत्ततेउरपरघरप्पवेसा—चउहिं सीलव्वयगुणव्वयवेरमणपच्चक्खाणपोसहोववासेहिं चाउद्दसट्ठमुद्दिट्ठपुन्निमासिणीसु पडिपुन्न पोसह सम्म अणुपालेमाणा समणे निग्गंथे फासुएसणि-

---

તે તુંગિકા નગરીમાં ઘણા શ્રાવકોપાસક વસતા હતા, તેઓ પૈસાદાર, દીપતા, માટે તુમ્બર, ઘણા મોટા ઘર શયનાસનના અને વાહનવાળા, ઘણા સોના રૂપાના માલેક અને મોટા વેપારવાળા હતા તેમને ત્યા પુષ્કળ ખાનપાન તૈયાર થતાં હતાં, અને તેમને ઘરે ઘણા દાસ દાસી ગાય ભેંશ બકરી વગેરે હતાં તેઓ કોઇથી પણ પરતંત્ર નહતા— વળી તેઓ જીવ અજીવ પુણ્ય પાપ આશ્રવ સંવર નિર્જરા બંધ મોક્ષ તથા ક્રિયાધિકરણના જાણ હતા—તેથી તેઓને મોટા દેવ દાનવ નાગ સુપર્ણયક્ષરાક્ષસકિન્નર કિંપુરૂષ ગરૂડ ગંધર્વ મહોરગ વગેરે દેવતાઓ જૈન સિદ્ધાંતથી ડગાવી શકતા નહિ તેઓ જૈન સિદ્ધાંતમાં શંકા—કંખા વિચિકિત્સાથી રહિત હતા તેઓ જૈન સિદ્ધાંતના અર્થને ગુરૂ પાસેથી સાંભળીને તેને સારીરીતે ધારી રાખનાર હતા તેઓના હાડેહાડમાં ધર્માનુરાગ વ્યાપી રહેલો હતો, અને તેઓ એવું માનતા કે, આ નિર્ગ્રંથ પ્રવચનજ ખરૂં છે બીજું તમામ અનર્થ છે, તેઓના ઘરના દરવાજા ખુલ્લા રહેતા તેઓ અંતપુર કે પરાયા ઘરમાં પ્રવેશ નહિ

ज्जेण असणपाणखाइमसाइमेण वत्थपडिग्गहपायपुछणेण ओसहभेसज्जेण पाडिहारिएण य पीढफलगसिज्जासंथारएण पडिलाभेमाणा अहापरिग्गहिएहिं तवोकम्मेहिं अप्पाण भावेमाणा विहरंति

तेणं कालेण तेण समएण पासावच्चिज्जा थेरा भगवंतो जाइसपन्ना कुलसंपन्ना बलसपन्ना रूवसपन्ना-विणयसपन्ना नाणसपन्ना दंसणसपन्ना चरित्तसपन्ना लज्जासपन्ना लाघवसपन्ना—ओयंसी तेयसी, वच्चसी जससी-जियकोहा जियमाणा जियमाया जियलोहा जियनिद्दा जिइंदिया जियपरीसण—जीवियासामरणभयविप्पमुक्का-

पचहिं अणगारसएहिं सद्धिं सपडिवुडा अहाणुपुव्विंचरमाणा गामाणुगाम दूइज्जमाणा सुहसुहेण विहरमाणा—जेणेव तुंगिया नयरी—जेणेव पुप्फवइए चेइए-तेणेव उवागच्छाति, अहापडिरूवं उग्गहं उग्गिण्हित्ता सजमेण तवसा अप्पाणं भावेमाणा विहरति.

કરતા વળી તેઓ ઘણા શીળવ્રત ગુણવ્રત ત્યાગ પચ્ચખાણ પૌષધ અને ઉપવાસો કરતા, તથા ચૌદશ આઠમ પૂનમ અને અમાવાસે પૂર્ણ પૌષધ પાળતા-તેમજ તેઓ શ્રમણ નિર્ગ્રંથને પ્રાશુક એષણીય અશનપાન ખાદિમ સ્વાદિમ તથા વસ્ત્ર પાત્ર કબળ પાદપુચ્છન તથા ઔસડવાસડ તથા પાછા લઇ શકાય એવા પીઠ ફળક શય્યા સસ્તારક આપતા રહી, લીધેલા તપકર્મથી આત્માને પવિત્ર રાખતા થકા વિચરતા હતા

તે કાળે તે સમયે પાર્શ્વનાથના શિષ્ય સ્થવિર સાધુઓ કે જે જાતિ—કુળ—બળ રૂપ વિનય—જ્ઞાનદર્શનચારિત્ર-લજ્જા અને લાઘવથી સપન્ન હતા, તથા પરાક્રમી તેજસ્વી વચસ્વી અને યશસ્વી હતા, તથા ક્રોધ માન માયા લોભને જીતનાર અને જિતનિદ્ર જીતેદ્રિય તથા જિતપરીષહ હતા, તથા જીવવા કે મરવાથી બેદરકાર હતા

તેઓ પાચસો અણગારોની સાથે રહીને અનુક્રમે ફરતા થકા ગામેગામ ફરીને સુખસમાધિએ વિચરતા થકા, જ્યા તુગિકા નગરી હતી, અને જ્યાં પુષ્પવતી ચૈત્ય હતુ, ત્યાં આવ્યા, અને ત્યાં યથાયોગ્ય મુકામ શોધીને ત્યા તપ સયમથી પોતાને ભાવતા થકા વિચરતા હવા

तएण ते समणोवासगा इमीसे कहाए लद्धट्ठा समाणा हट्ठतुट्ठा अन्नमन्नस्स सद्दावंति (२)—एवं वयासिः—

एव खलु देवाणुप्पिया थेरा भगवंतो जाइसपन्ना जाव विहरति.

(ग्र. ४०००)

तं महाफल खलु देवाणुप्पिया तहारूवाण थेराणं भगवताण नामगोयस्सावि सवणयाए—किमग पुण अभिगमणवंदणनमंसणपडिपुच्छणपज्जुवासणयाए,—त गच्छामो ण देवाणुप्पिया थेरे भगवते वंदामो नमसामो जाव पज्जुवासामो.

एय च इहभवे वा परभवे वा आणुगामियत्ताए भविस्सइ ति कट्टु.

अन्नमन्नस्स अतिए एय मट्ठ पडिसुणति, (२) जेणेव सयाइ गेहाइ तेणेव उवागच्छंति, (२) न्हाया कयबलिकम्मा कयकोउयमगलपायच्छित्ता सुद्धप्पवेसाइ मगल्लाइ वत्थाइ पवरपरिहिया अप्पमहग्घाभरणालंकियसरीरा सएहिं गेहेहिंतो पडिनिक्खमति, (२) एगओ य मिला-

ત્યારે તે શ્રમણોપાસકોને આ વાતની ખબર પડતા, તેઓ હૃષ્ટતુષ્ટ થઇને એક બીજાને બોલાવી એકઠા થયા પછી તેઓએ કહ્યુ કે —

હે દેવાનુપ્રિય બધુઓ! ઇહા સ્થવિર ભગવાન્ પધાર્યા છે

પૂર્વે ગ્રથ સખ્યા શ્લો ૪૦૦૦

માટે હે દેવાનુપ્રિય! તેવી જાતના સ્થવિર ભગવતોનુ નામ ગોત્ર સાભળવાથી પણ ખરેખર મહાફળ થાય છે, તો પછી તેમને સામા જવુ, વાદવુ, નમવુ, પૂછવુ, પર્યુપાસના કરવી તેમા શુ કહેવુ છે? માટે ચાલો, આપણે તેમને વાદીયે નમિયે યાવત્ સેવીયે

એ કામ આપણને આ ભવ અને પરભવમાં કલ્યાણકારી થશે, એમ કહીને તેઓએ એ વાત અરસપરસમા કબૂલ રાખી. બાદ તેઓ પોતાના ઘરે આવ્યા. ત્યા ન્હાઇ ધોઇ બળિ કર્મ, કૌતુક, મગળ અને પ્રાયશ્ચિત કરી પવિત્ર માંગળિક વસ્ત્રો પહેરી શરીરે

यति, (२) पायविहारचारेण तुंगियाए नयरीए मज्झमज्झेण निगच्छति.

जेणेव पुप्फवइए चेइए तेणेव उवागच्छति, (२) थेरे भगवते पंचविहेणं अभिगमेण अभिगच्छति–तजहा सचित्ताण दव्वाण विउसरणाए, अचित्ताण दव्वाण अविउसरणयाए, एगल्लसाडिएण उतरासगकरणेण, चक्खुफासे अजलिपग्गहेण, मणसो एगत्तीभावकरणेण—जेणेव थेरा भगवतो तेणेव उवागच्छति.

तिक्खुत्तो आयाहिण पयाहिण करेंति वदंति नमसति तिविहाए पज्जुवासणयाए पज्जुवासति—तजहा–काइयाए, वाइयाए, माणसियाए.

काइयाए ताव सकुइयग्गहत्थाया सुस्सूसमाणा नमसमाणा अभिमुहा विणएण पजलिउडा पज्जुवासति. वाइयाए जंज थेरा भगवतो वागरति तत " एव मेयं भंते–अवितह मेय भंते–असदिद्ध मेयं भंते इच्छि-

---

થોડા પણ બહુ મૂલ્ય આભરણો ધારી તેઓ પોતપોતાના ઘરેથી નીકળી સઘળા એકઠા મળ્યા બાદ પગે ચાલીને તેઓ તુગિયા નગરીની વચ્ચેથી થઇને નગરીની બહાર આવ્યા

પછી તેઓ પુષ્પવતી ચૈત્યમા આવી સ્થવિર ભગવંતોના તરફ પાચ અભિગમથી જવા લાગ્યા, તે એ રીતે કે, સચિત્ત પદાર્થ દૂર રાખ્યા, અચિત્ત પદાર્થ સાથે રાખ્યા, એક પોતાનુ ઉત્તરાસગ ધર્યું, નજરે જોતા હાથ જોડયા, અને મનને એકાગ્ર કર્યું તેમ કરી તેઓ જ્યાં સ્થવિર ભગવાનો હતા ત્યાં આવ્યા

બાદ તેઓ તેમને ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા કરી વાદવા લાગ્યા, નમવા લાગ્યા, અને માનસિક વાચિક તથા કાયિક પર્યુપાસના કરવા લાગ્યા.

કાયાથી તેઓ હાથ પગ દબાવી સાભળવા તૈયાર થઇ નમતા થકા સન્મુખ રહી વિનયથી અજલિ જોડી સેવવા લાગ્યા વચનથી તેઓ સ્થવિર ભગવત જે જે કહેતા તે તે " તમે કહો છો તે એમજ છે, ખરેખર છે, તેમાં કશો શક નથી, અમારે તે કબૂલ છે " એમ બોલી અપ્રતિકૂળપણે સેવન કરતા.

य मेयं भंते पडिच्छिय मेयं भंते—से जहेय तुब्भे पयह " अप्प· डिकूलमाणा पज्जुवासंति.

माणसियाए महयासंवेगं जणयता तिव्वाणुरागरत्ता पज्जुवासति.

तएण ते थेरा भगवंतो तेसिं समणोवासयाणं तीसे य महइ म· हालियाए परिसाए चाउज्जामं धम्म परिकहति.

तएण ते समणोवासया ते थेरे भगवते एवं वयासिः—

जइण भंते सजमे अणण्हयफले—तवे वोदाणफले, किंपत्तियं ण देवा देवलोएसु उववज्जंति ?

तत्थण कालियपुत्ते नामं थेरे ते समणोवासए एवं वयासिः—

पुव्वतवेण अज्जो देवा देवलोएसु उववज्जति.

तत्थण आणदरक्खिए नाम थेरे ते समणोवासए एवं वयासिः-

पुव्वसजमेण अज्जो देवा देवलोएसु उववज्जति.

तत्थण मेहले नामं थेरे ते समणोवासए एवं वयासिः—

मनथी મહાસવેગ ધારી તીવ્ર અનુરાગથી સેવન કરતા

ત્યારે તે સ્થવિર ભગવતો તે શ્રમણોપાસકોને અને તે મહાન્ પર્ષદાને ચતુર્યામ ધર્મ સંભળાવવા લાગ્યા

ત્યારે તે શ્રમણોપાસકો તે સ્થવિર ભગવંતોને એમ પૂછવા લાગ્યા —

હે પૂજ્ય ! જો સંયમનું ફળ અનાશ્રવ છે અને તપનું ફળ નિર્જરા છે, તો શા કારણથી દેવો દેવલોકમા ઉપજે છે ?

ત્યારે ત્યાં કાળિક પુત્ર નામે સ્થવિર તે શ્રમણોપાસકોને આ રીતે કહેવા લાગ્યા —

હે આર્યો ! પૂર્વ તપથી દેવો દેવલોકમાં ઉપજે છે

ત્યા આનંદ રક્ષિત નામે સ્થવિર આ રીતે બોલ્યા —

પૂર્વ સયમથી દેવો દેવલોકમાં ઉપજે છે

ત્યા મેહલ નામે સ્થવિર આ રીતે બોલ્યા —

कम्मियाए अज्जो देवा देवलोएसु उववज्जति.

तत्थण कासवए नाम थेरे ते समणोवासए एव वयासिः—

सगियाए अज्जो देवा देवलोएसु उववज्जति.—पुव्वतवेण, पुव्वसंजमेणं, कम्मियाए, सगियाए अज्जो देवा देवलोएसु उववज्जति.—सए ण एस अठे—नोचेव ण आयभाववत्तयाए

तएण ते समणोवासया थेरेहिं भगवतेहिं इमाइ एयारुवाई वागरणाइ वागरिया समाणा हट्ठतुट्ठा थेरे भगवते वदति नमसति, (२) पसिणाइ पुच्छति, (२) अट्ठाइ उवाइत्ता उट्ठाए उट्ठिंति.

उट्ठिता थेरे भगवते तिक्खुत्तो वदति नमसति, (२) पुप्फवईचेइयाओ पडिनिक्खमाति—जामेव दिस—पाउब्भूया तामेव दिस पडिगया.

तएण ते थेरा अन्नयाकयाइ तुगियाओ नयरीओ पुप्फवई चेइया-

કાર્મિકી ક્રિયાથી દેવો દેવલોકમા ઉપજે છે

ત્યાં કાશ્યપ નામે સ્થવિર આ રીતે બોલ્યા —

હે આર્યો ! સાંગિકી ક્રિયાથી દેવો દેવલોકમાં ઉપજે છે, માટે પૂર્વ તપ—પૂર્વ સયમ—કાર્મિકી અને સાંગિકી ક્રિયાથી દેવો દેવલોકમા ઉપજે છે, એ વાત સાચી છે આત્મભાવપણે દેવ થવાતુ નથી

ત્યારે તે શ્રાવકો સ્થવિરો પાસેથી એવા ઉત્તર પામીને હર્ષ પામી, તેમને વાદી નમી પ્રશ્નો પૂછી અર્થો ગ્રહણ કરીને ઉઠી ઉભા થયા.

તેઓ ઉઠીને સ્થવિરોને ત્રણ વાર વાદી નમી, પુષ્પવતી ચૈત્યથી પાછા વળીને જે દિશાથી આવ્યા હતા, તે દિશાએ ચાલ્યા ગયા ૧

પછી તે સ્થવિરો ત્યાર કેડે ત્યાંથી વિહાર કરી, આજુબાજુના પ્રદેશમા વિચરવા લાગ્યા

ओ पडिनिग्गच्छंति—बहिया जणवयविहार विहरंति.

एव च गुणगणड्डा-जिणपभणियसत्ततत्तसुवियड्ढा,
सुहभायण अभड्डा-ते जाया तुंगियासड्ढा. १

इति भविकजनौघास्तुंगिकाश्रावकाणां
समयशुचिविचारे चातुरीं संनिशम्य ।
जिनगदितयमानां भंगभेदातिचार
प्रभृतिविशदतत्वज्ञाननिष्ठा भवंतु ॥ २ ॥

॥ इतितुंगिकानगरीश्रावकद्रष्टांतः ॥

उक्तो व्रतकर्मणि ज्ञान इति द्वितीयो भेदःसंप्रति ग्रहणलक्षणं तृतीयं भेदं व्याचिख्यासुर्गाथापूर्वार्द्धमाह॰

(मूलं)

गिण्हइ गुरूण मूले—इत्तर मिअरं व काल महताई:

આ રીતે ભગવતી સૂત્રના પાઠથી કથા કહીને હવે આચાર્ય ઉપસંહાર કરે છે—

આ રીતે ગુણગણથી આઢ્ય રહેલા, જિન પ્રણીત સાત તત્વમાં વિદગ્ધ, પ્રતિજ્ઞામાં અભગ્ન રહેનાર તે તુંગિકાના શ્રાવકો સુખ ભાજન થયા.

આ રીતે તુંગિકા નગરીના શ્રાવકોની શાસ્ત્ર સંબંધી પવિત્ર વિચારોમાં કુશળતા સાંભળીને જિન ભાષિત વ્રતના ભંગ—ભેદ—અને અતિચાર વગેરેના નિર્મળ તત્વ જ્ઞાનમાં ભવ્ય જનોએ નિમગ્ન થવું જોઇએ ૨.

આ રીતે તુંગિકાના શ્રાવકોનું દ્રષ્ટાંત છે

વ્રત કર્મમાં જ્ઞાનરૂપ બીજો ભેદ કહ્યો, હવે ગ્રહણરૂપ ત્રીજો ભેદ કહેવા માટે અર્ધી ગાથા કહે છે

મૂળ.

ગુરૂના પાસે ટુંકા વખત માટે અથવા યાવજ્જીવત તે વ્રત લે છે.

(टीका)

गृह्णाति प्रतिपद्यते–गुरूणामाचार्यादीनां–मूले समीपे–आनंदवत्.

आह

स श्रावको देशविरतिपरिणामे सति व्रतानि प्रतिपद्यते असति वा ? किंचातः–यद्याद्यः पक्षः–किं गुरुसमीपगमनेन ?–साध्यस्य सिद्धत्वात्,—प्रतिपद्यापि व्रतानि देशविरतिपरिणाम एव साध्यः—स चास्य स्वतएव सिद्ध इति–गुरोरप्येव परिश्रमयोगांतरायदोषपरिहारः कृत.स्यादिति. द्वितीयश्चेत्, तर्हिद्वयोरपि मृषावादप्रसंगात्–परिणामाभावे पालनस्याप्यसंभवात्

तदेतत् सकलं परोपन्यस्तमचारू–भयथापि गुणोपलब्धेः–तथाहि सत्यापि देशविरतिपरिणामे, गुरुसमीपप्रतिपत्तौ तन्माहात्म्यात्–मया स-

ટીકા.

ગ્રહણ કરે છે એટલે સ્વીકારે છે ગુરૂના મૂળમાં એટલે આચાર્યાદિકની પાસે, આનંદ શ્રાવક માફક—અહીં કોઈ શંકા કરશે કે, વારૂ શ્રાવક દેશવિરતિનો પરિણામ હોય તો વ્રત લીએ કે તે વિના પણ લીએ ? જો દેશવિરતિનો પરિણામ હોય, તો પછી ગુરૂ પાસે જવાનું શું કામ છે ? જે સાધ્ય છે તે પોતાની મેળે સિદ્ધ થઇ ચુક્યું છે કેમકે વ્રતો લઇને પણ દેશવિરતિનો પરિણામજ સાધવાનો છે તે એને પોતાની મેળે સિદ્ધ થયો છે વળી તેમ હોતાં ગુરૂને પણ તસ્દી તથા યોગમાં અંતરાય પાડવાનો દોષ દૂર થશે. હવે બીજો પક્ષ લેશો તો, ત્યારે બેને મૃષાવાદનો પ્રસંગ પડશે, તેમજ પરિણામ વિના પાલન પણ નહિ થઇ શકશે

આ બધી પરની શંકા ગેરવ્યાજબી છે, કેમકે બે પ્રકારે ફાયદો દેખાય છે, તે આ રીતે છે દેશ વિરતિ પરિણામ આવેલો છતાં પણ ગુરૂની પાસે વ્રત લેતાં તેનું માહાત્મ્ય રહે છે, તથા મારે સદ્ગુણવાન્ ગુરૂની આજ્ઞા પાળવીજ જોઇએ, એમ પ્રતિજ્ઞા માટે નિશ્ચય થવાથી વ્રતોમાં દૃઢતા થાય છે, અને જિનાજ્ઞા પણ આરાધિત થાય છે

दृगुणस्य गुरोराज्ञाराधनीयेति प्रतिज्ञानिश्चयाद् व्रतेषु दृढता जायते, जिनाज्ञाचाराधिता भवति.

उक्तं च

" गुरुसक्खिओ क धम्मो–सपुन्नविहीकयाहियविसेसो,
तित्थयराण आणा–साधुसमीवमि वोसिरओ. "

गुरुदेशनाश्रवणोद्भुतकुशलतराध्यवसायात् कर्मणामधिकतरः क्षयोपशमः स्यात्–तस्माचाल्प व्रतं प्रतिपित्सोरपि बहुतमव्रतप्रतिपत्ति रुपजायते– इत्यादयोऽनेके गुणा गुरोरन्तिके व्रतानि गृह्णतः सभवति.

तथाऽसन्नपि विरतिभावो गुरूपदेशश्रवणान्निश्चयसारपालनातो वाऽवश्यभावी सरलहृदयस्येति—द्वयोरपि गुरुशिष्ययोर्मृषावादाभाव एव गुणलाभात्.

शठाय पुनर्नदेयान्येव गुरुणा व्रतानि. छद्मस्थतया पुन रल-

જે માટે કહેલું છે કે—

ગુરૂની સાખે ધર્મ કરતા સપૂર્ણ વિધિ સચવાયાથી તે અધિક ઉત્તમ થાય છે, તેમજ સાધુ સમીપે ત્યાગ કરતા તીર્થંકરની આજ્ઞા પણ [આરાધિત] થાય છે

વળી ગુરૂની દેશના સાભળવાથી પ્રગટેલા વધુ કુશળ અધ્યવસાયથી કર્મનો અધિકતર ક્ષયોપશમ થાય છે, અને તેથી અલ્પ વ્રત લેવા ચાહનાર પણ ઝાઝા વ્રત લેવા સમર્થ થાય છે, ઇત્યાદિક અનેક ગુણો ગુરૂની પાસે વ્રત લેનારને થાય છે

તેમજ જો વિરતિનો પરિણામ હજુ નહિ આવ્યો હોય, તોપણ ગુરૂનો ઉપદેશ સાભળવાથી અગર નિશ્ચય પૂર્વક પાલન કર્યાથી સરળ હૃદયવાળા જીવને અવશ્યપણે પ્રગટી નીકળે છે, એમ બંને ગુરૂ શિષ્યને મૃષાવાદ નથી લાગતો, કેમકે સા કોઈ પણ રીતે ગુણનો લાભ રહે છે

બાકી શઠ (કપટી) પુરૂષને ગુરૂએ વ્રત નહિજ આપવા, કદાચ છદ્મસ્થપણા ॥

कसछेयतावताडण-मुद्ध सुपरिविखऊण कणग व,
सुयसीलतवोकरुणा-रम्म धम्म परीगिणहे. ६
सो पुण दुविहो तिविहो तद्दवविद्दवणपच्चलो विमलो,
सुस्समण सुसावयधम्म-भेयओ दसह वारसहा. ७
इयसोउपमोयजुओ-आणंदी साहुधम्मअसमत्थो,
सम्मद्दसणमूल-एय गिण्हेइ गिहिधम्म. ८

तथाहि.

सकप्पनिरवराहा-तस्स जिआण दुहा तिहा सम्मं,
वहविरइ पडिवज्जइ-निरत्थय थावराणपि.
कन्ना लियाइ पणविह-मलीयवयण चएइ दुविहतिहा,
थूल मदिन्न च तहा-सिवनद मुत्तु मेहुन्न. १०

કપ, છેદ તાપ, અને તાડનથી શોધેલા સોનાની માફક શ્રુત-શીલ-તપ અને કરૂણાથી જે રમ્ય ધર્મ હોય તે ગ્રહણ કરવો ૬

તે ત્રણ પ્રકારના ઉપદ્રવ ટાળવાને સમર્થ અને વિમળ ધમ બે પ્રકારનો છે — સુસાધુનો ધમ અને સુશ્રાવકનો ધમ સુસાધુનો ધમ દશ પ્રકારે છે, અને શ્રાવકનો ધર્મ બાર પ્રકારે છે ૭

એમ સાંભળીને સાધુના ધર્મને લેવા અસમર્થ આનંદે પ્રમોદથી સમ્યકત્વ મૂળ શ્રાવકનો ધર્મ ગ્રહણ કર્યો. ૮

તે આ રીતે છે

નિરપરાધી ત્રસ જીવોની સકલ્પ પૂર્વક હિસાનો બે કરણ અને ત્રણ યોગથી ત્યાગ કર્યો, તથા સ્થાવર જીવોની નિરર્થક હિસા કરવાનો પણ ત્યાગ કર્યો ૯

કન્યાલીક વગેરા પાંચ પ્રકારનાં અલીક વચનનો દ્વિવિધ ત્રિવિધ ત્યાગ કર્યો તથા સ્થૂળ અદત્તાદાનનો ત્યાગ કર્યો, તેમજ શિવાનંદા મેલીને મૈથુનનો ત્યાગ કર્યો ૧૦

वज्जइ पुव्वपरिग्गह–परिमाणाओ परिग्गह अहिय,
दस दिसि परिमाणंपिहु–पडिवज्जइ नियसत्तीए. ११
भोगुवभोगे तिल्ल–सयपाग सहस्सपाग मब्भंगे,
उव्वलणे गधद्ध–जलकुंभा अट्ठ न्हाणंमि. १२
गधकसाई तणुलूहणंमि जिठियमहुं च दंतवणे,
वत्थेसु खोमजुअलं–विलेवणे घुसिणसिरिखंडे. १३
मट्ठे कन्नाभरणे–नामामुद्दं च तणुअलकारे,
कुसुमेसु पुंडरीयं–वरमालइ पुप्फदामं च. १४
धूवे अगरुतुरक्क–सूवंमि कलाय मुग्गमासाय,
कूरमि कलमसाली–घयंमि सारइयगाविघयं. १५
घयपुन्नखंडखज्जा–भक्खे सोवत्थियाइ सागंमि,
पल्लक सालणए–वडगाई घन्न माहुरए. १६

પાસે રહેલા પરિગ્રહ કરતા અધિક પરિગ્રહનો ત્યાગ કર્યો, તેમજ શક્તિના અનુસારે દશ દિશાનુ પરિમાણ બાધ્યુ

ભોગોપભોગમા અભ્યગ માટે શતપાક અને સહસ્રપાક તેલ મોકળા રાખ્યાં, ઉદ્વર્તન માટે ગધાઢ્ય મોકળુ રાખ્યુ અને ન્હાવા માટે પાણીના આઠ ઘડા મોકળા રાખ્યા.

અગલુહન માટે ગધકષાય, દાતણ માટે જેઠીમધ, વસ્ત્ર માટે ક્ષૌમ યુગલ, તથા વિલેપનમા ચદન શ્રીખડ મોકળા રાખ્યા ૧૩

અલકારમા કર્ણાભરણ અને નામ મુદ્રા તથા ફૂલોમા પુડરીક અને માલતીના ફુલોની માળા મોકળી રાખી ૧૪

ધૂપમાં અગર અને તુરૂષ્ક, દાળમા કુળથી, મગ અને અડદની દાળ, કૂરમા કલમશાળી, અને ઘૃતમા શરદ ઋતુનુ ગાયનુ ઘી મોકળુ રાખ્યુ ૧૫

ભક્ષ્યમા ઘૃત પૂર્ણ ખડખાદ્ય, શાકમા સૌવસ્તિકનુ શાક, સાલણામાં [અથાણામા] પલ્લક, અને આદ્રકમા વટક વગેરે દાણા મોકળા રાખ્યા ૧૬

तबोले कप्पूर–लवंगककोलएलजाइफल,
खीरामलं फलमिय–सलिले आगासजलमेव १७
एच पमुत्तु सेसं–भोगुवभोग गएइ भोयणओ,
पनरस कम्मादाणे–खरकम्माइ च कम्मयओ १८
अवज्झाण पमायायरिय–हिंस दाणं च पावउवएस,
वज्जइ अवज्जभीरु–चउहावि अणत्थदड सो १९
सामाइयं च देसा–वगासिय पोसहोववास च,
अतिहीणसविभाग–जहुत्तविहिणा पवज्जेइ. २०
अहा भणइ भुवणनाहो–आणदा पच पच अइयारा,
वज्जेयव्वा सम्म–वएसु सयत्तमूलेसु २१
इच्छामो अणुसट्ठि ति– भणिय वदित्तु वीरजिणचद,
सो नियगेहे पत्तो–पहुपासे पेसइ सभज्ज २२

તબોળમા કપૂર, લવગ, કક્કોળ, એલાચી અને જાયફળ ફળમા ક્ષીરામળ, અને પાણીમા આકાશનુ પાણી મોકળુ રાખ્યુ ૧૭

આટલી વસ્તુઓ સિવાય બાકીની વસ્તુઓ ભોજનથી ભોગોપભોગમા ત્યાગ કરી, અને કર્મથી પદર કર્માદાન તથા ખરકર્મ ત્યાગ કર્યા ૧૮

વળી તે અવદ્યભીરૂએ અપધ્યાન—પ્રમાદાચરિત—હિસપ્રદાન—અને પાપોપદેશ એમ ચારે પ્રકારનો અનર્થદડ ત્યાગ કર્યા ૧૯

તથા તેણે સામાયિક, દેશાવકાશિક, પાપધોપવાસ, અને અતિથિસવિભાગ વ્રત યથોક્ત વિધિ પૂર્વક અગીકાર કર્યા ૨૦

હવે પ્રભુ બોલ્યા કે, હે આનદ ! એ સમ્યક્ત્વ મૂળ બાર વ્રતોના પાચ પાચ અતિચાર તારે રૂડી રીતે વર્જન કરવા ૨૧

તમારી શિક્ષા ઇચ્છુ, એમ કહી આનદ શ્રાવક વીરપ્રભુને વાદીને પોતાને ઘેર આવ્યો, અને તેણે પોતાની સ્ત્રીને પ્રભુ પાસે [ધર્મ સાભળવા] મોકલાવી ૨૨

वंदिय वीरं गहिउं–तहेव धम्मं, गया इमा सगिहं,
भुवणजणबोहणत्थं–पहू वि अन्नत्थ विहरेइ. २३
इय कम्मसम्मनिहृवण–पवणसद्धम्मकम्मनिरयस्स,
आणंदस्स सुहेणं–चउदस वासा वइक्कंता. २४
अह चिंतइ रयणीए–जागरमाणो स धम्मजागरियं,
इह बहुविक्खेवेहिं–विसेसधम्मो न निव्वहइ. २५
तो ठविय कुडुंबभरे–जिट्ठसुयं उत्तपुरंमि कुल्लागे,
गंतुं करे हितं महं–इय चिंतिय काउ तहचेव. २६
कुल्लागसन्निवेसे–गंतुं कहिऊण नियनियगाणं,
पोसहसालाइ ठिओ–इगदशसड्ढिमाउ इय कुणइ. २७
दंसण[1]–वय[2]–सामाइय[3]–पोसह[4]–पडिमा[5]–अबंभ[6]–सच्चित्ते[7]–
आरंभ[8]–पेस[9]–उद्दिट्ठवज्जए–[10]समणभूए य.[11] २८

તેણી પણ વીરપ્રભુને વાંદી તેજ રીતે ધર્મ સ્વીકારી ઘેર આવી, અને વીરપ્રભુ જગજ્જનને બોધવા અન્યત્ર વિચરવા લાગ્યા. ૨૩

એ રીતે કર્મને બરોબર ચૂરવામાં સમર્થ સદ્ધર્મના કામોમાં તૈયાર રહેનાર તે આનંદ શ્રાવકને સુખે સુખે ચૌદ વર્ષ પસાર થયાં. ૨૪

હવે તે એક વેળા રાતે ધર્મજાગરિકા જાગતો થકો વિચારવા લાગ્યો કે, અહીં ઘણા વિક્ષેપોના લીધે હું વિશેષ ધર્મ કરી શકતો નથી. ૨૫

માટે મોટા પુત્રને કુટુંબનો ભાર સોંપીને કોલ્લાક નામના નજીકના પરામાં જઇ હું મારૂં હિત સાધું, એમ ચિંતવી તેણે તેમજ કર્યું. ૨૬

તેણે કોલ્લાક સન્નિવેશમાં જઇ, પોતાનાં સગાઓને તે વાત જણાવી, પૌષધશાળામાં રહીને આ રીતે અગીઆર પ્રતિમાઓ ધારણ કરી. ૨૭

દર્શન પ્રતિમા, વ્રત પ્રતિમા, સામાયિક પ્રતિમા, પૌષધ પ્રતિમા, પ્રતિમા પ્રતિમા, અબ્રહ્મ પ્રતિમા, સચિત્ત પ્રતિમા, આરંભ પ્રતિમા, પ્રેષ્ય પ્રતિમા, ઉદ્દિષ્ટ વર્જન પ્રતિમા, અને શ્રમણભૂત પ્રતિમા. ૨૮

अत्र पूर्वाचार्यप्रणीता इमा विवरणगाथा.

सकाइसल्लरहिओ–विज्जाइगुणो दयाइसजुत्तो,
सम्मद्दसणधारी–एसा खलु होइ पढया उ २९
वीया सुणवयधारी–सामइयकडो उ तइयया होइ,
होइ चउद्दसिअट्ठमि–पुन्निममाईसु दिवसेसु ३०
पोसहचउव्विहपी–पडिपुन्न जो उ सम मणुपाले,
पचमि पोसहकाले–पडिमकुणए गराईय. ३१
असिणाण वियडभोइ–पगासभोइत्ति जं भणिय होइ,
दिवसउ न रत्तिभुजे–मउलिवडो कत्थ नवि बधे ३२
दियवभचारि राई–परिमाणकडो अपोसहीए उ,
पोसहिए रत्तिंपिय–नियमेण बभचारी उ ३३

અહીં પૂર્વાચાર્યોની કહેલી આ વિવરણ ગાથાઓ છે —

શકાદિશલ્યથી રહિત વિદ્યાદિગુણ સહિત દયા ધરીને સમ્યક્ત્વ ધારવુ તે પહેલી પ્રતિમા છે ૨૯

તેવીજ રીતે વ્રતધારી થવુ તે બીજી અને સામાયિક કરવુ તે ત્રીજી પ્રતિમા છે ચૌદશ—આઠમ—પુનમ અને અમાવાસના દિવસોમા ચાર પ્રકારનું પરિપૂર્ણ પૌષધ સમ્યક્ પાલન કરવુ તે ચોથી પ્રતિમા છે અને પૌષધના વખતે એક રાત્રિકી પ્રતિમા ધરી ર હેવુ તે પાચમી જાણવી ૩૦–૩૧

સ્નાન ન કરવુ—ગરમ પાણી પીવુ, અને પ્રભાતે ખાવુ એટલે કે, દિવસેજ ખાવું રાતે નહિ માથે મૌનિમધ ન બાધવો પૌષધ ન હોય, ત્યારે દિવસે બ્રહ્મચર્ય પા ળવુ અને રાતે પરિમાણ કરવુ, તેમજ પૌષધ હોય ત્યારે રાતદિવસ નિયમા બ્રહ્મચર્ય પાળવુ, એમ પાંચ માસ લગી રહેતાં પાચમી પ્રતિમા પૂર્ણ થાય છે છઠ્ઠીમાં ૭ માસ લગી બ્ર હ્મચર્ય ધરી રહેવુ ૩૨–૩૩–૩૪

इय जाव पंच मासा–विहरइ इह पचमा भवे पडिमा,
छट्ठीइ बभचारी–ता विहरइ जीव छम्मासा. ३४
सत्तमि सत्त उ मासे, नवि आहारे सचित्त माहार,
ज जं हिट्ठिल्लाण–तचो वरिमाण सव्वंपि. ३५
आरभसय–करण–अट्ठमिया अट्ठमास वज्जेइ,
नवमी नवमासे पुण पेसारंभे विवज्जेइ. ३६
दसमी पुण दस मासे–उद्दिट्ठकयंपि भत्त नवि भुंजे,
सो होई छुरमुडो–सिहलिं वा धारइज्जा वि. ३७
जं निहिय मत्थजायं–पुच्छंत नियाण नवरि सो आह,
जइ जाणइ तो साहइ–अह नवि तो वेइ नवि जाणो. ३८
खुरमुडो लोओ वा–रयहरण पडिग्गहं च गिण्हित्ता,
समणब्भूओ विहरइ–नवर सन्नायगाणु वरिं. ३९

સાતમીમા સાત માસ લગી સચિત્ત આહાર ન ખાવુ, અને જે જે હેઠેની પ્ર તિમાઓમાં કરવાના કામ છે, તે તે બધા ઉપરલીમા કાયમ રહે છે ૩૫

આઠમી પ્રતિમામા આઠ માસ લગી પોતે આરભ નહિ કરે નવમીમા નવ માસ લગી ચાકર પાસેથી પણ આરભ નહિ કરાવે ૩૬

દશમીમા દશ માસ લગી ઉદ્દીટ્કૃત એટલે આધાકર્મિ આહાર પણ નહિ ખાય, તથા તે ખુરમુડ થાય અથવા શિખા ધારણ કરે ૩૭

એ પ્રતિમામા રહેતાં, તે પૂર્વે જે તેણે નિધાનગત પૈસાટકા રાખ્યા હોય, તે તેના વારસો પૂછે તો તે જાણતો હોય તો તેમને કહે અને ન જાણતો હોય તો કહે કે, નથી જાણતો ૩૮

અગીયારમી પ્રતિમામાં ખુરમુડ કે, લોચ કરાવે, અને રજોહરણ અને પાત્રાં રાખી શ્રમણભૂત એટલે સાધુ જેવો થઇ વિચરે માત્ર સ્વજાતિમાં આહાર લેવા જાય ૩૯

ममकार मवुच्छिन्ने–वच्चइ सभाय पल्लि दट्ठु जे,
तत्थवि साहु व्व जहा–गिण्हइ फासु तु आहार. ४०
इय फासिय पडिमाओ–छट्ठममाइदुक्करतवे हिं,
संलिहियतणू कमसो–पडिवज्जइ अणसण धीरो. ४१
सो सुहभाववसूप्पन्न–ओहिणा मुणइ लवण जलहिमि,
उत्तरवज्जदिसासुं–पणपणजोयणसयाइं पुढो. ४२
उत्तरओ पुण आ चुल्ल-हिमगिरिं आसुहम्म मुवरिदिसिं,
हिट्ठा लोलुयनरय–रयणाए मुणइ पासइ य ४३
इत्तो वाणियगामे–समोसढेण जिणेण पुन्नाओ,
भिक्खाइकए गोयम–सामी पत्तो पुरस्स तो. ४४
भिक्ख गहिय नियत्तो–जणाउ आणदअणसण सुणिउ,
कुल्लागसन्निवेसे–पोसहसालं गओ भयव. ४५

ધર્હા હજુ મમકાર કાયમ હોય છે, કેમકે તે સ્વજ્ઞાતિમાંજ ભિક્ષાએ જાય છે, છતા ત્યા પણ સાધુની માફક પ્રાશુક આહાર પાણી લીએ ૪૦

આ રીતે છઠ—આઠમ વગેરે દુષ્કર તપથી પ્રતિમાઓ પાળીને શરીરને કૃશ કરી અનુક્રમે તે ધીર શ્રાવકે અણુસણ લીધુ ૪૧

તે વેળા તેને શુભ ભાવના વશે કરી અવધિજ્ઞાન ઉપજ થયુ તેવડે તે ઉત્તર દિશા સિવાય બાકીની દિશાઓમાં લવણુ સમુદ્રમા પાચસો પાચસો યોજન સુધી જોવા લાગ્યો ૪૨

ઉત્તર દિશામા ક્ષુલ્લહિમવત પર્વત સુધી અને ઉપર સૌધર્મ દેવલોક સુધી તેમજ નીચે રત્નપ્રભા નારકીના લોલુપ નરક સુધી તે જાણવા જોવા લાગ્યો ૪૩

એવામાં વાણિજ્ય ગામમા વીરપ્રભુ સમોસર્યા, તેમની રજાથી ભિક્ષા લેવા માટે ગૌતમ સ્વામી નગરમા પધાર્યા ૪૪

તે ભિક્ષા લઇને પાછા વળ્યા, એવામા તેમણે લોકના મુખે આનદનુ અનશન સાભળ્યુ, તેથી તે કોલ્લાક સન્નિવેશમા પૌષધશાળામા ગયા. ૪૫

आणंदो नमिय पहु-तुट्ठो पुच्छेइ नाह, किं गिहिणो
इय उप्पजइ ओही-भयवंपि भणेइ आमं ति. ४६
तो पुव्वुत्तपमाण-नियओहीं भणइ सामिणो पुरओ,
तो सहसाकारेण—गोयमसामी कहइ एव. ४७

" अत्थि ण आणदा, गिहिणो गिहमज्झा वसंतस्स ओहिन्नाणं समुप्पज्जइ—नोचेवण एमहालए—तं ण तुमं आणंदा, एयस्स ठाणस्स आलोयाहि, पडिक्कमाहि, निंदाहि, गरिहाहि, विउट्टाहि, विसोहाहि, अहारिह तयोकम्मपायच्छित्त पडिवज्जाहि. "

तएण से आणदे भयवं गोयम एव वयासिः—अत्थि णं भंते जिणवयणे सताणं तच्चाण तहियाण सब्भूयाणं भावाण आलोइज्जइ, जाव—पडिवज्जिज्जइ ?

ત્યારે તેમને આનંદ શ્રાવક નમીને પુછવા લાગ્યો કે, હે ભગવન્ ! શુ ગૃહસ્થને અવધિજ્ઞાન ઉપજી શકે ? ત્યારે તે ભગવાન બોલ્યા કે, હા ઉપજે ૪૬

ત્યારે તેમની આગળ તેણે પોતાને ઉપજેલ અવધિનુ પ્રમાણ કહી બતાવ્યુ. ત્યારે ઉતાવળા થઈને ગૌતમ સ્વામી નીચે મુજબ કહેવા લાગ્યા — ૪૭

" હે આનંદ ! ઘરવાસે વસતા ગૃહીને અવધિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય એ વાત ખરી છે, પણ આટલુ મોટુ નહિ થાય માટે હે આનંદ ! તુ આ બાબતની આલોચના લે, પ્રતિક્રમણ કર, નિંદા કર, ગર્હા કર, નિવૃત્તિ કર, વિશુદ્ધિ કર, અને યથાયોગ્ય તપ કર્મરૂપ પ્રાયશ્ચિત અંગીકાર કર. "

ત્યારે તે આનંદ ભગવાન્ ગૌતમ સ્વામીને આવુ કહેવા લાગ્યા— હે ભગવન્ ! શુ જિન વચનમાં એવુ છે કે, છતા તથ્ય તથા ભૂત સદ્‌ભૂત ભાવોની પણ આલોચના અને પ્રાયશ્ચિત લેવા જોઈએ ? ગૌતમ સ્વામી બોલ્યા કે, એમ કેમ બને ?

ત્યારે આનંદ બોલ્યો કે, જો એમ છે તો હે ભગવન્ ! તમેજ એ બાબતની આલોચના વગેરે લ્યો

" नो इणट्ठे समट्ठे "

जइ ण भंते जिणवयणे सताण जाव ना लोइज्जइ,—त न भंते तुब्भे चेव एयस्स ठाणस्स आलोएह जाय पडिवज्जह

तएणं से भयव गोयमे आणदेणं समणोवासएण एव वुत्ते समाणे संकिए कंखिए वितिगिच्छसमावन्ने आणदस्स समणोवासगस्स अतियाओ पडिनिक्खमइ—जेणेव दूइपलासे चेइए, जेणेव समणे भगवं महावीरे—तेणेव उवागच्छइ—जाव भत्तपाण पडिदसेइ, (२) समण भयवं महावीरं वंदइ नमसइ एव वयासि

एव खलु भंते तुब्भेहिं अब्भणुन्नाए-तचेव सव्व कहेयासि-जाव हव्व मागए. त नं भंते किं आणदेण समणोवासएण तस्स ठाणस्स आलोयव्वं, उयाहु मए ?

गोयमाइ समणे,-भयवं गोयम एव वयासि, गोयमा, तुमं चेव तस्स ठाणस्स आलोयाहि जाव पडिवज्जाहि, आणद च समणोवासग एय मट्ठं खामेहि

त्यारे आनंदना आ वाक्य सांभळी गौतम स्वामी शंकाकांक्षामां पड्या थका तेना पासेथी रवाना थई दूतीपलाश चैत्यमा ज्यां श्री महा भगवान् महावीर हता, त्यां आव्या आवीने आहार पाणी बतान्यु, पछी तेमने वांदी नमीने आ रीते कहेवा लाग्या —

हे भगवन् ! तमारी अनुज्ञाथी—इत्यादि सघळी वात कहीने-छेवटे तेणे कह्यु के, यावत् हु त्यांथी जलदी आ यो छु माटे हे भगवन् ! शु आनंद श्रावके आ बाबतनी आलोयना लेवी के मारे लेवी ?

त्यारे भगवान गौतमादिक बधा साधुओने आमंत्रण करी, पछी गौतमने आ रीते कहेवा लाग्या— हे गौतम ! तुज ते बाबतनी आलोयना ले—यावत् प्रायश्चित्त ले, अने आनंद श्रावकने ए बाबत खमाव

तएण से भयव गोयमे समणस्स एय मट्ठ पडिसुणेइ, (२) तस्स ठाणस्स आलोएइ जाव पडिवज्जइ, आणंद च समणोवासयं एय मट्ठ खामेइ–समणेण भगवया महावीरेण सद्धिं वहिया जणवयविहार विहरइ.

अह आणदो बीसं–वासाइं पालिऊण इय धम्म,
पास अणसण विहिणा–समाहिणा देह मिह चइउ. १
जाओ सुहम्मकप्पे–अमरो अरुणाभवरविमाणमि,
चउपलियठिइ तत्तो–चविच विदेहे सिवं गमिही. २

इत्यानदचरित्रमुदार
श्रुत्वा भव्यजनाः सुविचार ।
निजशक्त्या श्रयत व्रतभार
गच्छत येन भवोदधिपार ॥

॥ इत्यानंददृष्टांतः समाप्तः॥

ત્યારે તે ભગવાન ગૌતમે વીરપ્રભુની એ વાત કબુન કરી, તે બાબતની આલોચના આપી પ્રાયશ્ચિત લીધુ, અને આનદ શ્રાવક પાસે જઇ, તેઓ એ બાબત ખમાવી આવ્યા પછી શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની સાથે તે બાહેરના પ્રદેશમા વિચરવા લાગ્યા

હવે આનદ શ્રાવક આ રીતે વીશ વર્ષ સુધી ધમ પાળીને એક માસની સલેખના કરી સમાધિથી શરીરને ઇહા છોડીને સૌ ધર્મ દેવલોકમા અરૂણાભ વિમાનમા ચાર આઉખે દેવતા થયો, અને ત્યાંથી ચવીને મહાવિદેહમાં મોક્ષે ૦

આ રીતે હે ભવ્ય જનો ! તમે વિચારપૂર્વક આ સાભળીને તમારી શક્તિના અનુસારે વ્રતનો ભા પાર પામો ૩

આ રીતે આનદનો દ્રષ્ટાત

" नो इणट्ठे समट्ठे "

जइ ण भंते जिणवयणे सताण जाव ना लोइज्जइ,—त न भंते तुब्भे चेव एयस्स ठाणस्स आलोएह जाव पडिवज्जह

तएणं से भयव गोयमे आणदेण समणोवासएण एव वुत्ते समाणे संकिए कखिए वितिगिच्छसमावन्ने आणदस्स समणोवासगस्स अतियाओ पडिनिक्खमइ—जेणेव दूइपलासे चेइए, जेणेव समणे भगवं महावीरे—तेणेव उवागच्छइ—जाव भत्तपाण पडिदसेइ, (२) समण भयणं महावीरं वंदइ नमसइ एव वयासि

एव खलु भंते तुब्भेहिं अब्भणुन्नाए-तंचेव सव्व कहेयासि-जाव इव्व मागए त नं भंते किं आणदेण समणोवासएण तस्स ठाणस्स आलोयव्व, उयाहु मए ?

गोयमाइ समणे,-भयव गोयमं एव वयासि, गोयमा, तुम चेव तस्स ठाणस्स आलोयाहि जाव पडिवज्जाहि, आणद च समणोवासग एय मट्ठं खामेहि

ત્યારે આનંદના આ વાક્ય સાભળી ગૌતમ સ્વામી શકાકાખામા પડયા થકા, તેના પાસેથી રવાના થઇ દૂતીપળાશ ચૈત્યમા જ્યા શ્રી મહા ભગવાન મહાવીર હતા, ત્યા આવ્યા આવીને આહાર પાણી બતાવ્યુ, પછી તેમને વાદી નમીને આ રીતે કહેવા લાગ્યા — •

હે ભગવન્ ! તમારી અનુજ્ઞાથી—ઇત્યાદિ સઘળી વાત કહીને-છેવને તેણે કહ્યુ કે, યાવત્ હુ ત્યાંથી જલદી આવ્યો છુ માટે હે ભગવન્ ! શુ આનંદ શ્રાવકે આ બાબતની આલોચના લેવી કે મારે લેવી ?

ત્યારે ભગવાન ગૌતમાદિક બધા સાધુઓને આમત્રણ કરી, પછી ગૌતમને આ રીતે કહેવા લાગ્યા— હે ગૌતમ ! તુજ તે બાબતની આલોચના લે—યાવત્ પ્રાયશ્ચિત લે, અને આનંદ શ્રાવકને એ બાબત ખમાવ

तएण से भयव गोयमे समणस्स एय मट्ठ पडिसुणेइ, (२) तस्स ठाणस्स आलोएइ जाव पडिवज्जइ, आणद च समणोवासय एय मट्ठ खामेइ–समणेणं भगवया महावीरेण सद्धिं वहिया जणवयविहार विहरइ.

अह आणदो वीस–वासाइ पालिऊण इय धम्मं,
पास अणसण विहिणा–समाहिणा देह मिह चइउ. १
जाओ सुहम्मकप्पे–अमरो अरुणाभवरविमाणमि,
चउपल्लियठिइ तत्तो–चविच विदेहे सिवं गमिही. २

इत्यानदचरित्रमुदार
श्रुत्वा भव्यजनाः सुविचारं ।
निजशक्त्या श्रयत व्रतभारं
गच्छत येन भवोदधिपार ॥

॥ इत्यानंददृष्टांतः समाप्तः ॥

ત્યારે તે ભગવાન ગૌતમે વીરપ્રભુની એ વાત કબુલ કરી, તે બાબતની આલોચના આપી પ્રાયશ્ચિત લીધુ, અને આનદ શ્રાવક પાસે જઇ, તેઓ એ બાબત ખમાવી આવ્યા પછી શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની સાથે તે બાહેરના પ્રદેશમા વિચરવા લગ્યા

હવે આનદ શ્રાવક આ રીતે વીશ વર્ષ સુધી ધર્મ પાળીને એક માસની [illegible] કરી સમાધિથી શરીરને અહા છોડીને સૌ ધર્મ દેવલોકમા અરૂણાભ વિમાનમા ચાર પ[illegible] આઉખે દેવતા થયો, અને ત્યાથી ચવીને મહાવિદેહમાં મોક્ષે જશે (૧–૨)

આ રીતે હે ભવ્ય જનો ! તમે વિચારપૂર્વક આ આનદ શ્રાવકનુ ઉદાર ચ સાભળીને તમારી શક્તિના અનુસારે વ્રતનો ભાર ગ્રહણ કરો કે, જેથી સસાર સમ પાર પામો ૩

આ રીતે આનદનો દ્રષ્ટાત સમાપ્ત થયો.

उक्तो व्रतकर्मणि ग्रहण इति तृतीयो भेदः—सांप्रत प्रतिसेवना स्वरूप चतुर्थ भेद व्याचिख्यासुर्गाथोत्तरार्द्धं माह —

[मूलं]

आसेवइ थिरभावो-आयकुवसग्गसगेवि २६

(टीका)

आसेवते सेवते सम्यक्परिपालयति-स्थिरभावो निःप्रकंपमना.- आतंको ज्वरादिरोग-उपसर्गा दिव्यमानुपतिर्यग्योनिकात्मसवेदनीयभेदा चतुर्भेदाः

ते पुनः प्रत्येक चतुर्विधा,स्तथाहि—

दिव्वा[1] मणुया[2] तिरिया[3]-तह प्पसचेयणीय[4] उवसग्गा,
पत्तेय चउभेया-उवसग्गा तेण सोलसहा. १

વ્રત કર્મમા ગ્રહણ એ ત્રીજો ભેદ કહ્યો હવે પ્રતિસેવનારૂપ ચોથો ભેદ કહેવા માટે ગાથાનુ ઉત્તરાદ્ધ કહે છે —

(મૂળનો અર્થ.)

રોગ અને ઉપસર્ગ આવી પડતા પણ સ્થિરતા રાખી વ્રત સેવે.

(ટીકા.)

આસેવે એટલે સેવે અર્થાત્ બરોબર પાળે, સ્થિર ભાવ રહીને એટલે અડગ મન રાખીને, આતંક એટલે જ્વર વગેરે રોગ, અને ઉપસર્ગ તે દિવ્ય, માનુષ, તિર્યગ્યોનિક, તથા આત્મસંવેદનીય રૂપે ચાર પ્રકારના છે તે દરેકના પાછા ચાર ભેદ છે, તે આ પ્રમાણે —

દિવ્ય, માનુષ, તિર્યગ્, તથા આત્મસંવેદનીય ઉપસર્ગો પ્રત્યેક ચાર પ્રકારે છે, તેથી સોળ પ્રકારે ઉપસર્ગ ગણાય છે १

हास[1]-पाओस[2] विमरिस[3]-पुढो विमाया उ[4] तत्थ दिव्वाओ,
चरिमा हासारद्धा-पओसओ निद्दिया पपुणो. २
हास[1]-पाओस[2]-विमरिस[3]-कुसीलपडिसेवणा उ[4] माणुस्सा,
भय[1]-दोस[2]-भोयणत्थ[3]-अवच्चगिहरक्खणी[4] तिरिया. ३
आयस्ससंवेयणिया-चउहा वायाउ[1] तहय पित्ताउ[2],
सिंभाउ[3] सनिवायाउ[4]-वाहिणो अहव एव तु. ४
घट्टण[1]-थभण[2]-लेसण[3] पवडणओ,[4] घट्टण तु अच्छिमि,
रयमाइहिं पीडा—थभणय होइ वाएण. ५
लेसण चिरसकोइय-धरणाओ अगुवगसंकुडण,
खलियस्स खाणुमाइसु-पवडणय देहभंजणया. ६

तेषां सगेपि सपर्कोपि सति—तत्रातकसगे आरोग्यद्विजवत्, उपसर्गसगे कामदेवश्रावकवत्.

ત્યાં દિવ્યના ચાર ભેદ આ રીતે છે—હાસ્યથી, પ્રદ્વેષથી, ઇર્ષ્યાથી, અને માયાથી તેમા છેલ્લો ભેદ હાસ્યથી થાય છે, અને બાકીના બધા પ્રદ્વેષથી છે ૨

માનુષ્ય ઉપસર્ગના ચાર ભેદ આ રીતે છે—હાસ્યથી, પ્રદ્વેષથી, ઇર્ષ્યાથી, અને કુશળ પ્રતિ સેવનાથી તિર્યંચના ઉપસર્ગ આ રીતે થાય છે—ભયથી, દ્વેષથી, ભોજન અર્થે અને બચ્ચાં તથા ઘરને રાખવા માટે ૩

આત્મ સવેદનીયના ચાર પ્રકાર તે વાતથી, પિત્તથી, કફથી, અને સન્નિપાતથી જે વ્યાધિઓ થાય છે, તે જાણવા અથવા નીચેની રીતે જાણવા ૪

ઘટ્ટનથી, સ્તભનથી, શ્લેષણથી, અને પ્રપતનથી ત્યા ઘટ્ટનથી તે આંખમાં રજ વગેરે પડવાથી પીડા થાય છે તે જાણવા સ્તભન તે વાતને લીધે અગ અકડાઇ રહે છે ૫

શ્લેષણ તે લાબા વખત સુધી દબાવી રાખ્યાથી અગોપાગ સકડાઇ જાય તે જાણવુ, તેમજ થાંભલા વગેરેમા અથડાતા દેહ ભાગે છે તે પ્રપતન જાણવુ ૬

તે આતક તથા ઉપસર્ગોનો સગ એટલે સપર્ક થયા છતા પણ અડગ રહે, ત્યાં આતકમાં

तत्रारोग्यद्विजज्ञातमिद.

अत्थि पुरी उज्जेणि—सच्चक्कविभूसिया हरितणु व्व,
किंतु गयलक्खकलिया—बहुसखसिरीइ उवगूढा. १
तत्थत्थि देवगुत्तो—विप्पो गुत्तिंदिओ पवरगुत्तो,
विदिय अमदाणदा—नदा नामेण तस्स पिया. २
जाओ ताण सुओ जम्म—पभिइ रोगेहि मुच्चए नेव,
अविहियनामो रोगु त्ति—चेव सो विस्सुओ जाओ. ३
कइयावि तस्स गेहे—भिक्खत्थ कोवि वरमुणी पत्तो,
पाडित्तु सुय पाएसु—माहणेण इमो भणिओ. ४
रोगोवसमोवाय—इमस्स पहु कहसु काउ कारुन्नं,
समुपाण तेहिं कहा न कहिज्जइ इय मुणी आह. ५

સગમાં આરોગ્ય દ્વિજની માફક અને ઉપસગના સગમા કામદેવ શ્રાવકની માફક અડગ રહેવુ

આ આરોગ્ય નામના બ્રાહ્મણનું દષ્ટાત આ રીતે છે

શ્રીકૃષ્ણનું શરીર જેમ સારા ચક્રથી વિભૂષિત હતુ, તેમ જે સજ્જનોના ચક્ર [સમૂહ]થી વિભૂષિત છતા લાખો ગજ [હાથી]થી સયુક્ત બહુ સખ્યાની લક્ષ્મીથી ભરપૂર ઉજ્જેણી નામે નગરી હતી ૧

ત્યા દેવગુપ્ત નામે બ્રાહ્મણ હતો, તે જિતેદ્રિય અને કુલીન હતો, તેની ભારે આનદ કરનારી નદા નામે ભાયા હતી

તેમને એક પુત્ર થયો, તે જન્મથી માંડી રોગગ્રસ્ત રહ્યો, તેથી બીજુ નામ નહિ પાડયાથી તે રોગના નામેજ પ્રખ્યાત થયો ૩

તેના ઘેર એકદા કોઈ મુનિ ભિક્ષાર્થે આવી ચડયા, ત્યારે તે બ્રાહ્મણ પોતાના તે છોકરાને તેમના પગે પાડી આ રીતે બોલ્યો— ૪

હે પ્રભુ ! તમે કરૂણા કરી આ બાળકના રોગની શાંતિનો ઉપાય કહો ત્યારે મુનિ બોલ્યા કે, અહીં ઝાઝા જણ છે, તે સમુદાન દોષ લાગે, તેથી તે વાત ન કહેવાય ૫

तो तेण मज्झण्हे—सह नियपुत्तेण गंतु उज्जाण,
नमिऊण तयं पुट्ठो—एव सो महरिसी आह. ६
पावाउ होइ दुक्ख—त पुण धम्मेण नासए खिप्प,
जलण पलित्त गेह—सलिल पवाहेण विज्झाइ. ७
धम्मेण सुचिन्नेण—सिग्घ नासंति सयल दुक्खाइ,
एयारिसाइ नियमा—न हुंति पुण्णा परभवेवि. ८
इय सुणितु ते बुद्धा—गिहत्थधम्म दुवेवि गिण्हंति,
दढधम्मो सो माहण—पुत्तो जाओ विसेसेण. ९
धारिज्जइ इंतो सायरो वि कल्लोलभिन्नकुलसेलो,
नहु अन्नजम्मनिम्मिय—सुहासुहो दिव्वपरिणामो. १०
इच्चाइ चिंतयंतो—रोगायके सहेइ सम्म मिमो,
सावज्जं च तिगिन्छ—मणसावि न पत्थइ कयावि. ११

ત્યારે તે બ્રાહ્મણ બપોરે પોતાના છોકરાને સાથે લઇ, ઉદ્યાનમા જઇ મુનિને નમીને તે વાત પુછવા લાગ્યો, ત્યારે તે મહર્ષિ આ રીતે બોલ્યા— ૬

પાપથી દુ ખ થાય છે, અને તે ધર્મથી જલદી નાશ પામે છે આગથી બળતુ ઘર પાણીના પ્રવાહથી બુઝાય છે ૭

રૂડી રીતે આચરેલા ધર્મથી સકળ દુ ખ શીઘ્ર નાશ પામે છે, અને પુરૂષથી આવી જાતના દુ ખ પરભવમા પણ બીલકુલ પ્રાપ્ત થતા નથી ૮

એમ સાંભળીને તેઓ પ્રતિબોધ પામી, બંને પિતા પુત્ર શ્રાવકનો ધર્મ સ્વીકારતા હવા તેમા પણ તેનો પુત્ર બહુ દૃઢ ધર્મી થયો ૯

(તે વિચારવા લાગ્યો કે) તરંગોથી કુળાચળને તોડનાર દરિઓ ઉછળતો કદાચ અટકાવી શકાય, પણ અ ય જન્મમા કરેલ શુભાશુભ કર્મનો દૈવી પરિણામ અટકાવી શકાયજ નહિ ૧૦

આવી રીતે વિચારીને તે સમ્યક્ રીતે રોગ સહન કરતો અને સાવદ્ય ચિકિત્સાને તે કોઇ વેળાએ મનથી પણ ઇચ્છતો નહિ ૧૧

बुद्धा वहवे जीवा- वयपालणउज्जुया जाया. २२
तप्पभिइ इमी लोए–आरुग्ग दिओ त्ति विस्सुओ जाओ,
पालिय वयाइ जाओ–कमेण सुहभायण एसो २३

एवमारोग्यविप्रस्य वृत्त वर
धीरधर्मेच्छु चेतश्चमत्कृत् परं ।
भव्यलोका निशम्यामकपा.सदा
पालयध्व व्रतानि स्फुरत्समदाः ॥ २४ ॥

॥ इत्यारोग्यद्विजदृष्टांतः ॥

(छ)

कामदेवदृष्टातस्तूपासकदशाभ्योऽवसेय

इत्युक्तो व्रतकर्मणि सेवन इति चतुर्थो भेद—स्तदुक्तौ च सम र्थित भावश्रावकस्य प्रथम कृतव्रतकर्मरूप सप्रभेद लक्षण–सप्रति शी- लवत्स्वरूप द्वितीय लक्षण व्याख्यानयन्नाह.

જીવો પ્રતિબોધ પામી વ્રત પાળના ઉદ્યુક્ત થયા ૨૨

તે દિવસથી માંડીને તે લોકમા આરોગ્યદ્વિજ એવા નામથી પ્રખ્યાત થયો, અને વ્રતો પાળીને અનુક્રમે સુખ ભાજન થયો ૨૩

એ રીતે હે ભવ્ય લોકો ! તમે ધીર અને ધર્મેચ્છુ જનોના ચિત્તને ચમત્કાર કરનાર આરોગ્ય બ્રાહ્મણનુ ઉત્તમ વૃત્તાત સાંભળીને આનદ ધરી હમેશા દૃઢપણે વ્રતોને પાલન કરો ૨૪

એ રીતે આરોગ્યદ્વિજનો દૃષ્ટાંત થયો.

કામદેવનો દૃષ્ટાંત તો ઉપાસક દશા સૂત્રથી જાણી લેવો

એ રીતે વ્રતકર્મમા સેવનરૂપ ચોથો ભેદ કહ્યો, તે કહ્યાથી ભાવ શ્રાવકનુ પહેલુ કૃતવ્રતકર્મરૂપ લક્ષણ તેના પ્રભેદ સાથે સમર્થિત કર્યું હવે શીળવતરૂપ બીજા લક્ષણની વ્યાખ્યા કરે છે—

(मूलं,)

आययण खु निसेवइ[1]–वज्जइ परगेहपविसण मकज्जे[2]।
निच्चमणुब्भडवेसो[3]–न भणइ सविगीरवयणाइं[4] ॥ ३७ ॥
परिहरइ बालकील[5]–साहइ कज्जाइ महुरनीईए[6]।
इय छव्विहसीलजुओ–विन्नेओ सीलवंतो त्थ ॥ ३८ ॥

(टीका)

आयतन धार्मिकजनमीलनस्थान–उक्तच.

जत्थ साहम्मिया बहवे–सीलवता बहुस्सुया,
चरित्ताचारसपन्ना–आययण त वियाणाहि.

खुरवधारणे प्रतिपक्षप्रतिषेधार्थः–ततश्चायतनमेव निषेवते भाव-श्रावको, नानायतनमिति योगः

મૂળનો અર્થ.

આયતન સેવે, વગર પ્રયોજને પારકા ઘરમાં પ્રવેશ નહિ કરે, હમેશા અનુદ્ભટ વેશ રાખે, વિકારવાળા વચન નહિ બોલે, બાળક્રીડાનો પરિહાર કરે, મધુર નીતિથી કામની સિદ્ધિ કરે, એમ છ પ્રકારના શીલથી જે યુક્ત હોય તે ઇહા શીળવ ત જાણવો ૩૭–૩૮

[ટીકાનો અર્થ]

આયતન એટલે ધાર્મિક જન મળવાના સ્થાન—જે માટે કહ્યુ છે કે,

'જ્યા શીળવત, બહુશ્રુત, અને ચારિત્રના આચારવાળા ઘણા સાધર્મિ બધુઓ રહેતા હોય તેને આયતન જાણવુ '

ખુ શબ્દ અવધારણ માટે છે, તે પ્રતિપક્ષના પ્રતિષેધાર્થે છે તેથી એ અર્થ નીકળે છે કે, ભાવ શ્રાવક આયતનનેજ સેવે—અનાયતનને નહિ સેવે

न भिल्लपल्लीसु न चोरसश्रये—
न पार्वतीयेषु जनेषु संवसेत्,
न हिंस्रदुष्टाशयलोकसंनिधौ—
कुसंगति साधुजनस्य निंदिता

तथा,

दंसणनिब्भेयणया–चरित्तनिब्भेयणीय अणवरयं,
जत्थ पयट्टइ विगहा–त मणायपण महापाव.

इति प्रथम शील

तथा वर्जयति परगृहप्रवेशनमन्येषा मादिरेषु गमन–मकार्यं गुरुतर-कार्याभावे, नष्टविनष्टादावाशंकासंभवादिति द्वितीय शीलं

तथा नित्य सदानुद्भटवेषोऽनुल्बणनेपथ्यो भवति भावश्रावक इति तृतीय शील

न भणति नवृते–मविकाराणि रागद्वेषविकारोत्पत्तिहेतुभूतानि वचनानि वाच इति चतुर्थ शील

(જે માટે કહ્યુ છે કે) ભીલોની પ લીઓમા નહિ રહેવુ ચોરોના નિવાસમા નહિ રહેવુ, પર્વતવાસી લોકોમા નહિ રહેવુ તેમજ હિસક અને દુષ્ટ બુદ્ધિવાળા લોકના પડખામા નહિ રહેવુ. કેમકે સારા માણસને કુસગતિ કરવાની મનાઇ છે

વળી જ્યા દર્શન નિર્ભેદિની અને ચારિત્ર નિર્ભેદિની વિકથા નિરતર થતી હોય, તે બહુ દુષ્ટ અનાયતન જાણવુ

[એ અનાયતન ન સેવે] એ પ્રથમ શીળ છે

તથા પરગૃહ પ્રવેશ એટલે બીજાઓના ઘરે જવુ, તે અકાર્યે એટલે ભારે જરૂરી કામ સિવાય વર્જવુ, કેમકે કાઇ જતુ કરતુ રહે તો, તેમને આપણાપર ખાલી આશકા રહી જાય, એ બીજુ શીળ છે

તથા અનુદ્ભટ વેશ એટલે સાદો વેશ ધારણ કરવો, એ ત્રીજુ શીળ છે

તથા સવિકાર વચન એટલે રાગદ્વેષરૂપ વિકારની ઉત્પત્તિની કારણભૂત વાણી નહિ

तथा परिहरति नासेवते वालक्रीडा वालिशजनविनोदव्यापारं द्यूतादिकमिति पचम शील.

तथा साधयति निष्पादयति कार्याणि प्रयोजनानि मधुरनीत्या सामपूर्वकं " सोम सुंदरेव कुरुष्वे " त्यादिनेति षष्ट शील

इति पूर्वोक्तप्रकारेण षड्विधशीलयुतो विज्ञेयः शीलवानत्र श्रावकविचार इति.

सम्प्रत्येतदेव शीलषट्कं व्याख्यानयन् प्रथम शील आयतनलक्षण गाथापूर्वार्द्धेन गुणोपदर्शनपूर्वकं भावयति.

[मूलं]

आययण सेवणाओ—दोसा निज्झति वड्ढइ गुणोहो.

आयतनमुक्तस्वरूप तस्य सेवनादुपासनाद्दोषा मिथ्यात्वादयः

બોલે, એ ચોથુ શીળ છે

તથા બાળક્રીડા એટલે મૂર્ખ જનનો વિનોદ દેનારા જુગાર વગેરે કામ વર્જે, એ પાચમુ શીળ છે

તથા કામ એટલે પ્રિય જનોને મધુર નીતિથી એટલે " હે ભલા ભાઇ ! આમ કર " એમ સામ વચને કરી સિદ્ધ કરે એ છઠ્ઠુ શીળ જાણવુ

એ પૂર્વોક્ત પ્રકારે કરીને ૬ પ્રકારના શીળથી જે યુક્ત હોય, તે અહીં શ્રાવકના વિચારમા શીળવાન્ જાણવો

હવે એજ ૬ શીળની વ્યાખ્યા કરતા પહેલુ આયતનરૂપ શીળ અર્ધી ગાથાવડે તેના ગુણ બતાવીને સિદ્ધ કરે છે —

મૂળનો અર્થ.

આયતન સેવવાથી દોષ નાશ પામે છે અને ગુણનો સમૂહ વધે છે.

क्षीयते हीयते क्षय यातीतिभाव'—वर्द्धते वृद्धिमुपैति गुणौघो ज्ञानादिगुणकलाप', सुदर्शनस्येव

तत्ज्ञात चैव.

इहपरमहिमसमेया—सइपवित्ता सयावि सिवकलिया, हिमवतमेत्तभूमि व्व—अत्थि सोगंधिया नयरी ॥ १ ॥ तत्थय मिच्छद्दिट्ठी—नयरपहाणो सुदसणो सिट्ठी, सुयपरिवायगभत्तो—अइअवगयसखसिद्धतो ॥ २ ॥ इत्तो सुरट्ठविसए—बारवइ नाम पुरवरी अत्थि । समत्तपवित्तमणो—त्त परिवालइ निवो विण्हू ॥ ३ ॥ तत्थेव सत्थवाहा—थावच्चा नाम पायडा अत्थि । कम्मवसाओ बालमि—नदणे जायपइमरणा ॥ ४ ॥ सोयभरनिब्भराए तीए बालस्स नो कय नाम, तो थावच्चापुत्तो—सो विक्खाओ सयललोए ॥ ५ ॥ कालेण कलाकुसलो—पत्तो

(ટીકા.)

ઉપ્તસ્વરૂપ આયતનના સેવન–ઉપાસનથી' મિથ્યાત્વાદિક દોષ ક્ષીણુ થાય છે, અને જ્ઞાનાદિક ગુણુ સમૂહ વૃદ્ધિ પામે છે, સુદર્શનની માફક

સુદર્શન કથા.

પરમ—હિમ—સહિત (ભારે બરફવાળી) સતી પવિત્ર (પાર્વતીથી પવિત્ર) શિવ કલિત (મહાદેવ સહિત) હિમાલયની ભૂમિ માફક—પર—મહિમ સમેત (ભારે મહિમાવાળી) સતી પવિત્ર [સતી સ્ત્રીઓથી પવિત્ર] શિવ કલિત [નિરૂપદ્રવ] એવી સૌગધિકા નગરી હતી [૧] ત્યા નગરમા મુખ્ય ગણાતો સુદર્શન નામે મિથ્યાદષ્ટિ શેઠ હતો, તે શુકપરિવ્રાજકનો ભકત હતો અને સાખ્ય સિદ્ધાતને પૂરતી રીતે જાણતો [૨] આણીમેર સોરઠ દેશમા દ્વારિકા નામે નગરી હતી ત્યા સમ્યકત્વથી પવિત્ર શ્રીકૃષ્ણુ રાજા રાજ્ય કરતો [૩] ત્યા થાવચ્ચા નામે એક પ્રખ્યાત સાર્થવાહી હતી તેનો બાળક નાનો છતા કર્મવશે તેનો પતિ મરણુ પામ્યો હતો (૪) તેથી તેણીએ શોકાતુર રહીને તે બાળકનુ નામજ નહિ પાડ્યુ તેથી તે બધા લોકમાં થાવચ્ચા પુત્ર એવે નામે ઓળખાવા લાગ્યો [૫] તે કાળે કરી કળાકુશળ થઇ યૌવન પામ્યો ત્યારે તેની માતાએ તેને એ

तण्णत्तणमि जणणीए, परिणाविओ समचिय-त्तीसमहिब्भकन्नाओ ॥ ६ ॥ नाहि सम सुहमसम-अणुहवमाणस्म विगयचिंतस्स, दोगुदगदेवस्स व-समइक्तो बहू कालो ॥ ७ ॥ तत्थन्नदिणे पत्तो-नेमिजिणो तस्स वंदणनिमित्तं, राया दसारसीहो-सव्वविभूईइ सचलिओ ॥ ८ ॥ अन्नोविहु राईसर-तलवर सत्थाहसिट्ठिपभिइओ, नयरीलोओ अहमहमिगाइ चलिओ जिण नमिउ ॥ ९ ॥ दट्ठु कयसिंगार-एगमुह पत्थिय नयरलोय, नियपडिहारं पुच्छइ-थावच्चानंदणो एव ॥ १० ॥ कत्थ इमो सचलिओ-कयसिंगारो जणो तुरिय तुरिय, सो आह भुवणनाहस्स-नेमिनाहस्स नमणत्थ ॥ ११ ॥ तो सोविरहारूढो- भत्तीए गतु तत्थ विहिपुव्व, वदइ तिलोयनाहं सुणेइ धम्म च एगग्गो. ॥ १२ ॥ नाउण असारत्त-भवस्स नीसेसदुक्खपभवस्स, सुक्ख च महासुक्ख-सज्झ चारित्तधम्मस्स ॥ १३ ॥ सवेगभाविओ तो-थावच्चानदणो

કજ વખતે બત્રીશ મોટા શેઠીઆઓની કન્યા પરણાવી [૬] તેમની સાથે તે દોગુદક દેવના માફક નિશ્ચિતપણે અનુપમ સુખ ભોગવતો રહેતો, એમ તેણે ઘણો વખત પસાર કર્યો [૭] ત્યા એક દિવસે નેમિનાથ જિન પધાર્યા, તેને વાદવા માટે શ્રીકૃષ્ણ મોટા ઠાઠમાઠથી જવા લાગ્યો (૮) વળી ત્યા બીજા પણ રાજેશ્વર—તલવર—સાર્થવાહ—શેઠ વગેરે નગરલોક વહેલા વહેલા થઇ જિનને નમવા ચાલ્યા [૯] તેઓને શૃગાર સજી એક દિશામા ચાલ્યા જતા જોઇ થાવચ્ચા પુત્ર પોતાના પ્રતિહાર (છડીદાર)ને પૂછવા લાગ્યો (૧૦) આ લોકો શૃગાર સજી ઉતાવળા થઇ ક્યા જાય છે ? ત્યારે તે પ્રતિહાર બોલ્યો કે નેમિનાથ ભગવાનને નમવા સારૂ જાય છે [૧૧] ત્યારે તે પણ રથ પર ચઢી ત્યા જઇ ભક્તિથી વિધિપૂર્વક ભગવાનને વાદવા લાગ્યો, અને એકાગ્ર થઇ ધર્મ સાભળવા લાગ્યો [૧૨] સસાર સકળ દુ ખનુ કારણ હોવાથી અસાર છે, મોક્ષમા મહા સુખ છે, અને ચારિત્ર પાળ્યાથી તે મળે છે—એમ જાણીને તે સવેગ પામી, જિનેશ્વરને કહેવા લાગ્યો કે, માતાને પુછીને તમારી પાસે દીક્ષા લઇશ [૧૪-૧૫] ભગવાન બોલ્યા કે, એજ વાત યુક્ત છે—ત્યારે તે થાવચ્ચા કુમાર વેગે જઇ, માતાને

जिण भणइ, आपुच्छिउण जणणिं–पहुपासे पव्वइस्सामि ॥ १४ ॥ जुत्त मिण ति जिणेण-भणिए, गंतूण मंदिरे जणणिं, विन्नवइ पाय–वडिओ-अम्हो गिण्हामि पव्वज्ज ॥ १५ ॥ साविहु सिणेहमूढा–रुय-माणी भणइ दुकरा सुदठु, अन्नस्सावि पव्वज्जा-विसेसओ तुज्झ सुहि-यस्स ॥ १६ ॥ आसालग्ग कह मुचसे मम पुत्त निट्ठुरो होउ, बत्ती-स भज्जाओ इमाउ तह विणयसज्जाओ ॥ १७ ॥ दाणोवभोगकज्जे–पज्जत्तं कुलक्कमागय रित्थ, पुव्वसुकएण पत्त–विलससु ता दाणधम्मर-ओ ॥ १८ ॥ वड्ढियकुलसंताणो—वयपरिणामे करिज्ज हियमह, सो भणइ अणिच्चे जीवियम्मि नय एरिस घडइ ॥ १९ ॥

अविय.

अन्नह परिचिंतिज्जइ–सहरिसक दुज्जणण हिअएण परिणमइ अन्नहच्चिय–कज्जारंभो विहिवसेण ॥ २० ॥ एमाइ उत्तिपडिउत्ति–भावणा सुदठुनिच्छि उच्छाह । कलिउण थावच्चा–अणुमन्नइ तं अका-मावि ॥ २१ ॥ गंतुं केसवमूल–स्हेइ सयलंपि .पुत्तवुत्तंत । मग्गेइ

પગે પડી વીનવા લાગ્યો કે, હે માતા ! હું દીક્ષા લઇશ. [૧૫] ત્યારે તેની માતા સ્નેહથી મૂઢ થઇ રોતી થકી બોલી કે, પ્રવ્રજ્યા બીજાને પણ બહુ દુષ્કર છે, તેથી તારા જેવા સુખીને તે વધુ દુષ્કર થશે [૧૬] હે પુત્ર ! તું નિષ્ઠુર થઇને આશા ભરેલી મને તથા આ બત્રીશ વિનયવાળી ભાર્યાઓને કેમ મેલીને જઇશ ? (૧૭) માટે દેતા ખાતા નહિ ખુટે એવું આ કુળક્રમાગત ધન જે તારા પુન્યના સુકૃતથી તને પ્રાપ્ત થયું છે તેને દાન ધર્મમાં વાપરતો થકો વિલાસ કર [૧૮] અને પુત્ર પરિવાર થયા પછી તારી મોટી ઉમ્મર થાય, ત્યારે તારૂં આત્મહિતાર્થ કરજે એમ માતાએ કહેતાં તે બોલ્યો કે, જીવિત અનિત્ય છે, તેમાં એમ કરવું નહિ ઘટે (૧૯) વળી આપણા હૃદયથી આપણે એક વાત ચિંતવીએ, અને નશીબના યોગે બીજુંજ કાંઇ થઇ પડે છે (૨૦) ઇત્યાદિ યુક્તિ પ્રત્યુક્તિની ભાવના ઉપરથી તેનો દ્રઢ ઉત્સાહ જાણીને થાવચ્ચા સાર્થવાહી તેને પોતાની ઇચ્છા નહિ છતાં પણ અનુમતિ આપતી હવી [૨૧] પછી તેણીએ શ્રીકૃષ્ણ પાસે

रायचिंधे—दिक्खामुहिमा करण हेउ ॥ २२ ॥ तुट्ठो भणेइ कण्हो—धन्ना-सो जस्स निच्छओ धम्मे । तो चिट्ठ निव्वुया त दिक्खामहिम अह काह ॥ २३ ॥ गतूणय तग्गेह— तीसे पुत्त सय भणइ कण्हो । भुज-सु वच्छ सुहाइ—भिक्खायरिया महादुक्खा ॥ २४ ॥ सो पडिभणेइ सामिय—भयाभिभूयाण केरिस सुक्ख । ता सव्वभयपणासी—धम्मु च्चि-य जुज्जए काउं ॥ २५ ॥

राजा.

मह बाहुच्छायाए—वच्छ वसतस्स ते भय नत्थि । अह अत्थि ता निवेयसु—जेण निवारेमि त तुरिय ॥ २६ ॥

थावच्चासुतः

जइ एव ता इंत—जर च मच्चु च मे निवारेहि । जेण सुनि च्चुयहियओ—भोगसुह सामि माणेमि ॥ २७ ॥ भणइ नरिंदो सुदर—

જઇ પુત્રનું સઘળુ વૃત્તાત કહી સભળાવ્યુ, અને દીક્ષા મહોત્સવ કરવા માટે રાજ્ય ચિન્હ માગ્યા (२२) ત્યારે શ્રીકૃષ્ણ સતોષ પામીને કહેવા લાગ્યા કે, જેને ધર્મના માટે આવો નિશ્ચય છે તેને ધન્ય છે, માટે [હે સાયવાહી !] તુ નિશ્ચિત રહે—હુ પોતેજ દીક્ષા મહોત્સવ કરીશ [२३] પછી શ્રીકૃષ્ણ તેના ઘેર જઇને તે થાવચ્ચા કુમારને કહેવા લાગ્યો કે, હે વત્સ ! તુ સુખ ભોગવ—કેમકે ભિક્ષા માગવી એ મહા દુખ ભરેલી છે (२४)

ત્યારે થાવચ્ચા કુમાર બોલ્યો, હે સ્વામિ ! ભયથી જે અભિભૂત હોય, તેને સુખ ક્યાથી હોય ? માટે સર્વ ભયને નસાડનાર ધર્મજ કરવો જોઇયે (२५)

શ્રી કૃષ્ણ બોલ્યો —મારી બાહુની છાયામાં વસતા થકા, હે વત્સ ! તને ભય છેજ નહિ, અને જો હોય તો કહી દે કે, જેથી હુ તેને ઝટ નિવારી આપુ (२६) ત્યારે થાવચ્ચા કુમાર બોલ્યો કે, જો એમ છે તો, મારા તરફ આવતા જરા અને મૃત્યુને નિવારો, કે જેથી હુ નિશ્ચિત મનથી, હે સ્વામિ ! ભોગસુખ માણુ [२७] ત્યારે

दुव्वार मिम दुगपि जियलोए । वारिउ मिमे न सक्की- सक्को वि, क-
ह पुणो अम्हे ॥ २८ ॥

जओ,

कम्मवसेण जियाण-जरमरणाइ हवंति ससारे । इयरो भणइ अ-
उचिय-कम्माइ निहणु मिच्छामि ॥ २९ ॥ इय नाउ निच्छय से-नर-
नाहो भणइ, साहुसाहु तुम । पव्वयसु धीर एव-पुज्जतु मणोरहा तु-
ज्झ ॥ ३० ॥ अह आगम्म सभवणे-कारेइ हरी पुरीइ सयलाए । उ-
ग्घो सणय एव-थावच्चानदणो एसो ॥ ३१ ॥ पव्वय सुक्खकामी-
जइ ता अन्नोवि कोवि पव्वयइ । त अणुमन्नइ कण्हो-तस्स कुडुंब च
पालेइ ॥ ३२ ॥ सोऊण घोसण मिण-सहस्समेग उवट्ठिय तत्थ,
रायप्पमुहसुयाण-ससारविरत्तचित्ताण ॥ ३३ ॥ निक्खमणमहामहिम-रा-
या तेसिं करेइ सव्वेसिं । इय थावच्चा पुत्तो-सहस्ससहिओ विणिक्खं-
तो ॥ ३४ ॥ जाओ चउदसपुव्वी जिणेण सोचेव तस्स परिवारो ।

રાજા બોલ્યો કે, હે સુદર! આ જીવલોકમા જે બે તો દુર છે, એને વારવાને ઇંદ્ર પણ સમર્થ નથી, તો અમે શી રીતે વારીયે? (૨૮) જે માટે સસારમા જીવોને કર્મના વશે કરીને જરામરણ પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે થાવચ્ચા કુમાર બોલ્યો કે તેથીજ હુ કર્મોને તોડવા ઇચ્છુ છુ [૨૯] એમ તેનો નિશ્ચય જોઇને શ્રી કૃષ્ણ બોલ્યો કે, તને સાબાશ છે હે ધીર! ખુશીથી તુ પ્રવ્રજ્યા લે અને તારા મનોરથો પૂર્ણ થાઓ (૩૦) હવે શ્રી કૃષ્ણે પોતાના ઘેર આવી, આખી નગરીમા આ રીતે ઉદ્ઘોષણા કરાવી કે "આ થાવચ્ચાકુમાર મોક્ષાર્થી થઇને દીક્ષા લે છે માટે બીજો પણ જે કોઇ દીક્ષા લેવા તેયાર થાય તેને શ્રીકૃષ્ણ રજા આપે છે અને તેના કુટુબને તે પાળશે' [૩૧-૩૨] આ ઉદ્ઘોષણા સાભળીને સસારથી વિરક્ત ચિત્તવાળા રાજકુમાર વગેરે હજાર જણ દીક્ષા લેવા તૈયાર થયા (૩૩) તે બધાનો દીક્ષામહોત્સવ રાજાએ કરાવ્યો એમ થાવચ્ચાકુમાર એક હજાર જણ સાથે નિષ્ક્રાંત થયો [૩૪] તે ભણીને ચાઉદપૂર્વી થયો, ત્યારે ભગવાને તેનો પરિવાર તેને સા

दिन्नो तो उग्गतवो–विहरइ महिमंडल एसो ॥ ३५ ॥ पडिलोहइ जिण-धम्मे–जणं वहु तहय सेलगपुरंमि । पचसयमतिसहियं–सेलगरायं कुणइ सट्ठं ॥ ३६ ॥ पयडियमुणिजणकप्पो–जगनित्थारणपहाणसकप्पो । हेलाइ हणियदप्पो–निज्जिणियसदप्पकदप्पो ॥ ३७ ॥ चदुज्जलचारित्तो–पसन्नचित्तो कयावि विहरतो । सो थावच्चापुत्तो–नयरिं सोगधिय पत्तो ॥ ३८ ॥ अहमहमिगाइ गुरू चरण–नमणहेउ पुरी जणो नीइ । त दट्ठु कोउगेणं–सिट्ठी वि सुदसणो चलिओ ॥ ३९ ॥ रयणत्तयआययण–भवतरुमुम्मूरणे महाकरिण । मिच्छत्ततिमिरअरुण-सो तुट्ठो नमइ मुणिरयण ॥ ४० ॥ ततो सुदंसणस्स य–तीसे य महालियाइ परिसाए उद्दामगाहिरसद्दं–एवं सूरी कहइ धम्मं ॥ ४१ ॥ भव्वा, जइ भव्वपय-इच्छइ सेवेह तो सया ययण । आययण पुण साहू–पचविहाचारसपन्ना ॥ ४२ ॥ आययण सेवणाओ–वड्ढति गुणा तरु व्व जलसित्ता । विह-

---

પ્યો બાદ તે ઉગ્ર તપ કરતો થકો મહીમંડળપર વિચરવા લાગ્યો [૩૫] તેણે ઘણા લોકો જૈનધર્મી કર્યા–તેમજ સેલકપુર પાંચસો મંત્રી સહિત સેલગરાજાને શ્રાવક કર્યો (૩૬) તે મુનિજનના આચારને પ્રગટ કરતો, જગતનો નિસ્તાર કરવાનો સંકલ્પ ધરતો, દર્પને ઝટ દઈને પ્રતિહત કરતો, ભારે જોરવાળા કંદર્પને જીતતો, ચંદ્ર માફક ઉજ્વળ ચારિત્રને પાળતો તથા પ્રસન્ન ચિત્તને રાખતો થકો વિચરતો રહીને સૌગંધિકા નગરીમાં આવ્યો (૩૭–૩૮) તેને નમવા માટે નગરના લોકો દોડાદોડ કરતા નીકળ્યા, તે જોઈને સુદર્શન શેઠ પણ કૌતુકથી ત્યાં ચાલ્યો (૩૯) તે ત્યાં આવીને રત્નત્રયના આયતન [ઘર] ભવરૂપી તરૂનો ઉન્મૂલન કરવા મોટા હાથી સમાન, અને મિથ્યાત્વરૂપી અંધકારને હણવા અરૂણ સમાન તે થાવચ્ચા કુમાર મહા મુનિને જોઈ સંતુષ્ટ થઈને પગે પડ્યો (૪૦) ત્યાં સુદર્શન શેઠને તથા તે મોટી પર્ષદાને ઉંચા અને ગંભીર શબ્દે કરી આચાર્યે આ રીતે ધર્મ કહેવા લાગ્યા — (૪૧) હે ભવ્યો ! જો તમે કલ્યાણમય પદને પામવા ઇચ્છતા હો તો, હમેશાં આયતન સેવો ત્યાં આયતન તે પાંચ પ્રકારના આચારને પાળતા સાધુઓ જાણવા [૪૨] આયતનના સેવનથી ઝાડ જેમ પાણી સીંચવાથી વધે,

ठेई दोसजाल-सीयपि व सूरकिरणहयं ॥ ४३ ॥ इय सुणिय भणइ सिट्ठी-तुब्भ धम्मो भयत किंमूलो। भणइ गुरु णे धम्मो-सुदसणा विणयमूलु त्ति ॥ ४४ ॥ सो पुण विणओ दुविहो-अगारिविणओ ण-गारिविणओ य। बारसवयाई पढमे-महव्वयाइ च बीयमि ॥ ४५. ॥ तुम्हं सुदसणा पुण--धम्मो किंमूलओ स पच्चाह। अम्हाण सोयमूलो-सग्गफलो सो अविग्घेण ॥ ४६ ॥ तो भणइ गुरु जीवो-पाणिवहाइ हि मइपिउ धणियं। कह तेहि च्चिय सुज्झइ--रुहिरेण व रुहिरकयवत्थ ॥ ४७ ॥ इय सोउ पडिबुद्धो--दसणमूलं सुदसणो तुट्ठो। गिण्हइ गिह-त्थधर्म्म-पालइ सयकाल मकलंक ॥ ४८ ॥

तएणं सुयपरिवायगस्स इमीसे कहाए लद्धट्ठस्स समाणस्स एय-मेयारूवे अब्भत्थिए समुप्पज्जित्था—

एवं खलु सुदसणो सोयमूलं धम्मं विप्पजहाय विणयमूले धम्मे

તેમ ગુણો વધે છે, અને સૂર્યનાં કિરણોથી જેમ શીત નાશ પામે છે, તેમ દોષજાળ નાશ પામે છે (૪૩) એમ સાભળીને સુદર્શન શેઠ તેમને પુછવા લાગ્યો કે, હે ભગવન્ ! તમારો ધર્મ કિમૂળ છે ? ત્યારે ગુરૂ બોલ્યા કે હે સુદર્શન ! અમારો ધર્મ વિનયમૂળ છે [૪૪] તે વિનય બે પ્રકારનો છે — અગારિ વિનય અને અનગારિ વિનય પહેલામા બાર વ્રત છે, અને બીજામાં મહાવ્રતો છે (૪૫) હવે હે સુદર્શન ! તારો ધમ કિમૂળ છે ? સુદર્શન બોલ્યો, અમારો ધમ શૌચમૂળ છે, અને તે અવિઘ્નપણે સ્વગ આપે છે [૪૬] ત્યારે ગુરૂ બોલ્યા— જીવ પ્રાણિવધ વગેરાથી ખુબ મલિન થઇને પાછો તેનાવડેજ કેમ શુદ્ધ થાય ? કેમકે રુધિરથી ખરડાયલુ વસ્ત્ર રુધિરથી શુદ્ધ થઈ શકતુ નથી (૪૭) એમ સાંભળીને સુદર્શન સતુષ્ટ થઇ પ્રતિબોધ પામી, ગૃહસ્થ ધર્મ સ્વીકારી, તેને સદાકાળ પાળવા લાગ્યો [૪૮]

ત્યારે શુકપરિવ્રાજકને તે વાતની ખબર પડતા તેને એવો વિચાર આવ્યો કે, સુદર્શને શૌચમૂળ ધર્મ છોડી વિનયમૂળ ધમ સ્વીકાર્યો છે, તો મારે સુદર્શનને તે મત મુકાવવુ, કે જેથી તે ફરીને શૌચમૂળ ધર્મ ક્હે એમ વિચારીને તે હજાર પરિવ્રાજકની સાથે જ્યાં

पडिवन्नो त सेय खलु मम सुदंसणस्स दिट्ठिं वामित्तए–पुणरवि सोयमूले धम्मे आघवइ त्ति कट्टु एव सपेहेइ, (२) परिवायगसहस्सेण सद्धिं जेणेव सोगंधिया पुरी, जेणेव परिवायगा वसही. तेणेव उवागच्छइ, (२) भडनिक्खेव करेइ, [२] धाउरत्तवत्थपरिहिए पविरलपरिवायगसद्धिं सपरिवुडे परिवायगा वसहीओ पडिनिक्खमइ–सोगंधियाए नयरीए मज्झमज्झेण जेणेव सुदसणे तेणेव उवागच्छइ.

तएण से सुदसणे त सुय इज्जमाणं पासइ, (२) नो अब्भुट्ठेइ–नो पच्चुगच्छइ–नो आढाइ–नो परियाणाइ–नो वदइ–तुसिणीए सचिट्ठइ.

तएण से सुए परिवायये सुदसण अणुट्ठिय पासित्ता एवं वयासि:—तुम न सुदंसणा अन्नया मम इज्जमाण पासित्ता अब्भुट्ठेसि जाव वदासि–इयाणिं सुदंसणा तुम ममं इज्जमाणं पासित्ता जाव नो वदसि,–त कस्सणं सुंदसणा इमे एयारूवे विणयमूले धम्मे पडिवन्ने ?

સૌગંધિકા નગરીમાં પરિવ્રાજકની વસતિ હતી, ત્યાં આવીને ઉતર્યો પછી ધાતુરક્ત વસ્ત્ર પહેરી થોડા પરિવ્રાજક સાથે લઇ તે વસ્તિથી નીકળી સૌગંધિકાની વચ્ચોવચ્ચથી પસાર થઇ, જ્યાં સુદર્શન હતો ત્યાં આવ્યો.

ત્યારે તે સુદર્શન તે શુકને આવતો જોઇ, તેની સામે ઉઠ્યો નહિ, સામો ગયો નહિ, બોલ્યો નહિ, નમ્યો નહિ, પણ ચુપચુપ બેશી રહ્યો.

ત્યારે શુક પરિવ્રાજક તેને તેમ બેઠેલો જોઇ બોલ્યો કે, હે સુદર્શન ! તું પૂર્વે મને આવતો જોઇ માન આપતો, અને વાદતો, પણ હમણાં તેમ નથી કરતો, તે તેં આવો વિનયવાળો ધર્મ કોનો પાસેથી સ્વીકાર્યો છે ?

ત્યારે તે સુદર્શન તેનું એવું બોલવું સાભળીને આસનથી ઉઠી, શુકપરિવ્રાજકને

ठेइ दोसजाल-सीयपि व सूरकिरणहय ॥ ४३ ॥ इय सुणिय भणइ सिट्ठी-तुम्भं धम्मो भयत किंमूलो । भणइ गुरु णे धम्मो-सुदसणा विणयमूलु त्ति ॥ ४४ ॥ सो पुण विणओ दुविहो-अगारिविणओ ण-गारिविणओ य । बारसवयाइं पढमे-महव्वयाइं च बीयमि ॥ ४५ ॥ तुम्ह सुदसणा पुण-धम्मो किंमूलओ स पच्चाह । अम्हाण सोयमूलो-सग्गफलो सो अविग्घेण ॥ ४६ ॥ तो भणइ गुरु जीवो-पाणिवहाइ हि मइपिडं धणिय । कह तेहि च्चिय सुज्झइ-रुहिणेण व रुहिणकयवत्थ ॥ ४७ ॥ इय सोउ पडिबुद्धो-दसणमूलं सुदसणो तुट्ठो । गिण्हइ गिह-त्थधम्मं-पालइ सयकाल मकलंकं ॥ ४८ ॥

तएणं सुयपरिवायगस्स इमीसे कहाए लद्धट्ठस्स समाणस्स एय-मेयारूवे अब्भत्थिए समुप्पज्जित्था—

एवं खलु सुदसणो सोयमूले धम्मे विप्पजहाय विणयमूले धम्मं

तेम गुणो वधे छे, अने सूर्यना किरणोथी जेम शीत नाश पामे छे तेम दोषजाळ [नाश] पामे छे (४३) एम सांभळीने सुदर्शन शेठ तेमने पुछवा लाग्यो के, हे भगवन् तमारो धर्म किंमूळ छे ? त्यारे गुरु बोल्या के, हे सुदर्शन ! अमारो धर्म विनयमूळ [छे] [४४] ते विनय बे प्रकारनो छे — अगारि विनय, अने अनगारि विनय पहे[लामां] बार व्रत छे, अने बीजामां महाव्रतो छे (४५) हवे हे सुदर्शन ! तारो धर्म [किंमूळ] छे ? सुदर्शन बोल्यो, अमारो धर्म शौचमूळ छे, अने ते अविघ्नपणे स्वर्ग आपे [४६] त्यारे गुरु बोल्या— जीव प्राणिवध वगेराथी खुब मलिन थइने पाछो ते [थी] केम शुद्ध थाय ? केमके रुधिरथी खरडायलुं वस्त्र रुधिरथी शुद्ध थई शकतुं नथी. ([४७]) एम सांभळीने सुदर्शन संतुष्ट थइ प्रतिबोध पामी, गृहस्थ धर्म स्वीकारी, तेने पाळवा लाग्यो [४८]

त्यारे शुकपरिव्राजकने ते वातनी खबर पडतां तेने एवो विचार आव्यो के शौचमूळ धर्म छोडी विनयमूळ धर्म स्वीकार्यो छे, तो मारे सुदर्शनने ते मत [छोडावी] तेथी ते फरीने शौचमूळ धर्म कहे एम विचारीने ते हजार परिव्राजकनी

पडिवन्नो तं सेय खलु मम सुदंसणस्स दिट्ठिं वामित्तए–पुणरवि सोयमूले धम्मे आघवइ त्ति कट्टु एवं सपेहेइ, (२) परिवायगसहस्सेण सद्धिं जेणव सोगंधिया पुरी, जेणेव परिवायगा वसही. तेणेव उवागच्छइ, (२) भडनिक्खेव करेइ, [२] धाउरत्तवत्थपरिहिए पविरलपरिवायगसद्धिं संपरिवुडे परिवायगा वसहीओ पडिनिक्खमइ–सोगंधियाए नयरीए मज्झंमज्झेण जेणेव सुदंसणे तेणेव उवागच्छइ.

तएणं से सुदसणे तं सुय इज्जमाणं पासइ, (२) नो अब्भुट्ठेइ–नो पच्चुगच्छइ–नो आढाइ–नो परियाणाइ–नो वंदइ–तुसिणीए सचिट्ठइ.

तएण से सुए परिवायगे सुदंसणं अणुट्ठिय पासित्ता एवं वयासि:—तुम न सुदसणा अन्नया मम इज्जमाणं पासित्ता अब्भुट्ठेसि जाव वदासि–इयाणिं सुदंसणा तुमं ममं इज्जमाणं पासित्ता जाव नो वंदसि,–त कस्सण सुंदसणा इमे एयारूवे विणयमूले धम्मे पडिवन्ने ?

સોગંધિય નગરીમાં પરિવ્રાજકની વસતિ હતી, ત્યા આવીને ઉતર્યો પછી ધાતુરક્ત વસ્ત્ર પહેરી થોડ઼ પરિવ્રાજક સાથે લઇ, તે વસતિથી નીકળી સોગંધિકાની વચ્ચોવચ્ચથી પસાર થઇ, જ્યા સુદર્શન હતો ત્યાં આવ્યો.

ત્યારે તે સુદર્શન તે શુકને આવતો જોઇ, તેની સામે ઉઠયો નહિ, સામો ગયો નહિ, બોલ્યો નહિ, ન[illegible]યો નહિ, પણ ચુપચુપ બેશી રહ્યો.

ત્યારે શુક પરિવ્રાજક પુત્ર[illegible] તેમ બેઠેલો જોઇ બોલ્યો કે, હે સુદર્શન ! તું પૂર્વે મને આવતો જોઇ સામ[illegible]છે, તે મ[illegible] અને વાદતો, પણ હમણા તેમ નથી કરતો, તે તેં કેવો વિનયમૂળ ધર્મ સ્વા[illegible]ી સ્વીકાર્યો છે ?

तएण से सुदसणे सुएण परिवायनेण एवं वुत्ते समाणे आसणाओ अब्भुट्ठेइ–सुय परिव्वायग एव वयासि.—

एवखलु देवाणुप्पिया अरहओ अरिट्ठनेमिस्स अंतेवासी थावच्चापुत्ते नाम अणगारे इह मागए इहचेव नीलासोए उज्जाणे विहरइ–तस्सण अंतिए विणयमूले धम्मे पडिवन्ने.

तएण से सुए परिवायए सुदसण एव वयासि–त गच्छामो ण सुदसणा तव धम्मायरियस्स थावच्चापुत्तस्स अतिय पाउब्भवामो–इमाइ चण एयारूवाइ अट्ठाइ हेउइ पसिणाइ कारणाइ वागरणाइ पुच्छामो,—त जइ मे से इमाइ अट्ठाइ जाव नो वागरेइ, तओण अह एएहिंचेव अट्ठेहिं हेउहिं निप्पट्ठपसिण–वागरण करेमि

तएण से सुए परिव्वायगसहस्सेण सुदसणेण य सिट्ठिणा सद्धि जेणेव नीळासोए उज्याणे जेणेव थावच्चापुत्ते अणगारे, तेणेव उवागच्छइ, (२) थावच्चापुत्त एव वयासि:—

આ રીતે કહેવા લાગ્યો—

હે દેવાનુપ્રિય ! અહત્ અરિષ્ટનેમિના અ તેવાસિ થાવચ્યા પુત્ર નામે અનગાર ઇહા આવેલા છે, કે જે હજુ સુધી ઇહાં નીલાશોક ઉદ્યાનમાં વિચરે છે, તેમના પાસેથી મે વિનયમૂળ ધર્મ સ્વીકાર્યો છે

ત્યારે તે શુક પરિવ્રાજક સુદર્શનને આ રીતે કહેવા લાગ્યો :— હે સુદર્શન ! ત્યારે ચાલો આપણે તારા ધર્માચાર્ય–થાવચ્ચાપુત્રની પાસે જઇએ. અને તેને અમુક રીતના અમુક પ્રશ્નો પુછીશુ, તે જો તેના ઉત્તરો નહિ આપશે, [illegible] પ્રશ્નોથી તેને બોલતે બંધ કરીશુ [illegible] ને એવો

ત્યારબાદ તે શુક હજાર શિષ્યો અને [illegible] સુદર્શ નીલાશોક ઉદ્યાનમાં જ્યાં થાવચ્ચાપુત્ર અનગારના પાસે આવી આ રીતે [illegible]

जत्ता ते भंते ? जवणिज्ज पि ते ? अव्वाबाह पि ते ? फासुयविहारं पि ते ?

तएणं से थावच्चापुत्ते सुएण परिवायगेण एवं वुत्ते समाणे सुयं परिवायग एव वयासिः—

सुया, जत्तावि मे—जवणिज्जपि मे—अव्वाबाह पि मे-फासुयविहारं पि मे.

तएण से सुए थावच्चापुत्त एवं वयासिः—

से किं भंते जत्ता ?

सुया, जनं मम नाणदंसणचरित्ततवसजममाइएहिं जो एहिं जयणा से त्त जत्ता.

से किं भंते जवणिज्जं ?

सुया, जवणिज्जे दुविहे पन्नत्ते—तजहा—इंदियजवणिज्जेय नो इंदियजवणिज्जेय.

હે પૂજ્ય ! તને યાત્રા છે ? તને યાપનીય છે ? તને અવ્યાબાધ છે ? તને પ્રાશુક વિહાર છે ?

ત્યારે તે થાવચ્ચાપુત્ર શુકપરિવ્રાજકના એ પ્રશ્નો સાંભળી તેને આ રીતે ઉત્તર આપવા લાગ્યા —

હે શુક ! મને યાત્રા પણ છે—યાપનીય પણ છે—અવ્યાબાધ પણ છે—અને પ્રાશુક વિહાર પણ છે, ત્યારે તે શુકપરિવ્રાજક થાવચ્ચા પુત્રને આ રીતે પૂછવા લાગ્યો —

હે ભગવન્ ! યાત્રા તે શુ ?

(થાવચ્ચા પુત્ર બોલ્યા) હે શુક ! જે મારા જ્ઞાનદર્શનચારિત્ર તપસંયમ વગેરે યોગની યતના છે, તે યાત્રા છે

હે ભગવન્ ! યાપનીય તે શુ ?

હે શુક ! યાપનીય બે પ્રકારનું છે — ઇંદ્રિય યાપનીય અને નોઇંદ્રિયયાપનીય

से किं त इंदियजवणिज्जे ?

सुया, ज न मम सोईदिय-चक्खिदिय-घाणिदिय-जिब्भिदिय-फासिंदियाइ निरुवहयाइ वसे वट्टति, से त इंदियजवणिज्जे.

से किं त नोइंदियजवणिज्जे ?

सुया, जन कोहमाणमायालोभा उवसता नो उदयति, से त नोइंदिय जवणिज्जे.

से किं त भंते अव्वाबाह ?

सुया, जन्नं मम वाइय-पित्तिय-सिंभिय-सन्निवाइया विविहा रोगायंका नो उदीरति, से त अव्वाबाह

से कि त फासुयविहारं ?

ઇંદ્રિય યાપનીય એટલે શુ ?

હે શુક ! જે મારા શ્રોત્ર, ચક્ષુ, ઘ્રાણ, જિહ્‌વા, અને સ્પર્શેદ્રિય કાયમ હોઇને વશમાં વર્ત્તે છે, તે ઇંદ્રિય યાપનીય છે

નોઇંદ્રિય યાપનીય એટલે શુ ?

હે શુક ! જે ક્રોધ, માન, માયા, અને લોભ ઉપશાન્ત રહી ઉદય નથી પામતા તે નોઇંદ્રિયયાપનીય છે

અવ્યાબાધ એટલે શુ ?

હે શુક ! જે મને વાત, પિત્ત, કફ અને સન્નિપાતથી થતા થનારા અનેક રોગ અને આતંક ઉદયમાં નથી આવતા તે અવ્યાબાધ છે

પ્રાસુક વિહાર એટલે શુ ?

सुया, ज न आरामेसु उज्जाणेसु देवउलेसु सभासु पवासु इत्थि-पसुपंडगविवज्जियासु वसहीसु पाडिहारियपीढफलगसिज्जासथारय उवगि-ण्हित्ताण विहरामि, से त फासुयविहार.

सरिसवया ते भंते किं भक्खेया अभक्खेया ?

सुया, सरिसवया दुविहा पन्नत्ता -त. मित्तसरिसवया, धन्नसरिस-वया य.

तत्थ णं जे मित्तसरिसवया ते तिविहा पन्नत्ता- तं सहजायया सहवड्ढिया, सहयसुकीलिया.—ते ण समणाण निग्गथाण अभक्खेया.

तत्थ ण जे ते धन्नसरिसवया, ते दुविहा पन्नत्ता--तं. सत्थ प-रिणया य असत्थपरिणया य.

तत्थ णं जे ते असत्थपरिणया, ते समणाण निग्गथाणं अ-भक्खेया.

तत्थ ण जे ते सत्थपरिणया ते दुविहा प.—तं. फासुगा य, अफासुगा य.

હે શુક ! જે હુ આરામ, ઉદ્યાન, દેવળ, સભા તથા પ્રપાઓમા સ્ત્રી, પશુ, પંડક રહિત વસતિ મેળવીને પ્રાતિહારિક પીઠ, ફળક, શય્યા, સસ્તારક લઇને વિચરૂં છુ, તે પ્રાશુક વિહાર છે

હે પૂજ્ય ! સરિસવય (સરખી વયવાળા અથવા સરસવ)

ભક્ષ્ય છે કે અભક્ષ્ય છે ?

હે શુક ! સરિસવય બે જાતના છે —મિત્ર સરિસવય અને ધાન્ય સરસવ મિત્ર ત્રણ જાતના છે —સહજાત, સહવર્ધિત અને સહપાશુક્રીડિત, તે શ્રમણોને અભક્ષ્ય છે

ધાન્ય સરસવ બે જાતની છે —શસ્ત્રપરિણત અને અશસ્ત્રપરિણત, ત્યાં અશસ્ત્ર પરિણત અભક્ષ્ય છે

से किं त इंदियजवणिज्जे ?

सुया, ज न मम सोइंदिय-चक्खिदिय-घाणिंदिय-जिब्भिंदिय-फासिंदियाइ निरुवहयाइ वसे वट्टंति, से त इंदियजवणिज्जे.

से किं त नोइंदियजवणिज्जे ?

सुया, जन कोहमाणमायालोभा उवसंता नो उदयंति, से तं नोइंदिय जवणिज्जे.

से किं तं भंते अव्वाबाह ?

सुया, जन्नं मम वाइय-पित्तिय-सिंभिय-सन्निवाइया विविहा रोगायंका नो उदीरंति, से त अव्वाबाहं

से कि त फासुयविहारं ?

ઇંદ્રિય યાપનીય એટલે શુ ?

હે શુક ! જે મારા શ્રોત્ર, ચક્ષુ, ઘ્રાણ, જિહ્વા, અને સ્પર્શેદ્રિય કાયમ હોઇને વ-શમાં વર્ત્તે છે તે ઇંદ્રિય યાપનીય છે

નોઇંદ્રિય યાપનીય એટલે શુ ?

હે શુક ! જે ક્રોધ, માન, માયા, અને લોભ ઉપશાંત રહી ઉદય નથી આવતા નોઇંદ્રિયયાપનીય છે

અવ્યાબાધ એટલે શુ ?

હે શુક ! જે મને વાત, પિત્ત, કફ અને સન્નિપાતથી પેદા થનારા અનેક રોગ ને આતંક ઉદયમાં નથી આવતા તે અવ્યાબાધ છે

પ્રાશુક વિહાર એટલે શુ ?

सुया, ज न आरामेसु उज्जाणेसु देवउलेसु सभासु पवासु इत्थि-पसुपडगविवज्जियासु वसहीसु पाडिहारियपीढफलगसिज्जासथारय उवगिण्हित्ताणं विहरामि, से त फासुयविहार

सरिसवया ते भंते किं भक्खेया अभक्खेया ?

सुया, सरिसवया दुविहा पन्नत्ता -त. मित्तसरिसवया, धन्नसरिसवया य.

तत्थ णं जे मित्तसरिसवया ते तिविहा पन्नत्ता– त सहजायया सहवड्ढिया, सहयसुकीलिया —ते ण समणाण निग्गथाण अभक्खेया.

तत्थ ण जे ते धन्नसरिसवया, ते दुविहा पन्नत्ता–त. सत्थ परिणया य असत्थपरिणया य.

तत्थ णं जे ते असत्थपरिणया, ते समणाण निग्गथाणं अभक्खेया.

तत्थ ण जे ते सत्थपरिणया ते दुविहा प —तं. फासुगा य, अफासुगा य.

હે શુક ! જે હું આરામ, ઉદ્યાન, દેવળ, સભા તથા પ્રપાઓમા સ્ત્રી, પશુ, પડક રહિત વસતિ મેળવીને પ્રાતિહારિક પીઠ, ફળક, શય્યા, સ રતારક લઇને વિચરું છુ, તે પ્રાશુક વિહાર છે

હે પૂજ્ય ! સરિસવય (સરખી વયવાળા અથવા સરસવ)

ભક્ષ્ય છે કે અભક્ષ્ય છે ?

હે શુક ! સરિસવય બે જાતના છે —મિત્ર સરિસવય અને ધાન્ય સરસવ મિત્ર ત્રણ જાતના છે —સહજાત, સહવર્ધિત અને સહપાંશુક્રીડિત, તે શ્રમણોને અભક્ષ્ય છે

ધાન્ય સરસવ બે જાતની છે —શસ્ત્રપરિણત અને અશસ્ત્રપરિણત, ત્યાં અશસ્ત્ર પરિણત અભક્ષ્ય છે

तत्थ णं जे ते अफासुया ते समणाण निग्गथाण अभक्खेया. तत्थ ण जे ते फासुया ते दुविहा पं०—त० जाइया य, अजाइया य, तत्थण जे ते अजाइया ते अभक्खेया

तत्थ ण जे ते जाइया ते दुविहा प०—त० एसणिज्जा य, अणेसणिज्जा य. तत्थणं जे ते अणेसणिज्जा ते ण अभक्खेया.

तत्थण जे ते एसणिज्जा ते दुविहा प०—त० लद्धा य, अलद्धा य तत्थ ण जे ते अलद्धा ते ण अभक्खेया

तत्थण जे ते लद्धा तेण समणाण निग्गथाण भक्खेया.

एएण अट्ठेण सुया, एव वुच्चइ—सरिसवया भक्खेया वि अभक्खेया वि. एव कुलत्था वि भाणियव्वा नवरं इत्थिकुलत्था य, धन्नकुलत्था य.

શસ્ત્રપરિણત સરસવ પાછી બે પ્રકારની છે —પ્રાશુક અને અપ્રાશુક, ત્યા અપ્રાશુક અભક્ષ્ય છે

ત્યા જે પ્રાશુક તે બે પ્રકારની છે — યાચિત અને અયાચિત, ત્યા અયાચિત અભક્ષ્ય છે

યાચિત પાછી બે પ્રકારની છે — એષણીય અને અનેષણીય, ત્યાં અનેષણીય અભક્ષ્ય છે

એષણીય પાછી બે પ્રકારની છે — લબ્ધ અને અલબ્ધ, ત્યાં અલબ્ધ અભક્ષ્ય છે

માત્ર જે લબ્ધ થાય તે શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને ભક્ષ્ય છે

એ કારણથી હે શુક ! એમ કહ્યુ કે, સરિસવય ભક્ષ્ય પણ છે, અને અભક્ષ્ય પણ છે

એ રીતે કુળત્થા માટે પણ જાણી લેવુ, તેના બે પ્રકાર, તે એ કે, કુળત્થા એટલે કુલીન સ્ત્રી, અને કુળત્થા એટલે કુળથી ધાન્ય

इत्थिकुलत्था तिविहा प.—तं. कुलकन्नाइ वा, कुलमाउयाइ व कुलवहुयाइ वा. धन्नकुलत्था तहेव.

एव मासा वि. नवर मासा विविहा पं.–त० अत्थमासा य, क लमासाय, धन्नमासा य.

तत्थ ण जे ते कालमासा ते णं दुवालसहाः—सावणे, जाव- आसाढे ते ण अभक्खेया.

अत्थमासा दुविहा प०–त० हिरन्नमासा य, सुवन्नमासा य ते अभक्खेया धन्नमासा तहेव.

एगे भव ? दुवे भवं ? अक्खए भवं ? अव्वए भव ? अवहि भव ? अणेग भूय भविभविए भव ?

सुया, एगे वि अहं, दुवे वि अहं, जाव अणेगभूय भावि भवि वि अहं.

કુળત્થા સ્ત્રી ત્રણ પ્રકારની છે—કુળકન્યા, કુળમાતા અને કુળવધૂ કુ ધાન્ય માટે સરસવ માફક ભેદ પાડી જાણી લેવુ

એ રીતે માપ માટે પણ જાણવુ, સા માષ ત્રણ જાતના છે—અર્થમાષ, ક માષ અને ધાન્યમાષ

ત્યાં કાળમાષ બાર છે—શ્રાવણથી માંડીને આષાઢ સુધી, તે અભક્ષ્ય છે

અર્થમાષ બે પ્રકારના છે—હિરણ્યમાષ, અને સુવર્ણમાષ, તે પણ અભક્ષ્ય

ધાન્યમાષ [અડદ] બાબત સરસવ માફક ભેદ પાડી જાણી લેવુ

તમે એક છો ? બે છો ? અક્ષય છો ? અવ્યય છો ? અવસ્થિત છો ? અ ભાવવાળા છો ?

હે શુક ! હુ એક પણ છુ, બે પણ છુ, અને યાવત્ અનેક ભાવવાળો પણ હે પૂજ્ય ! એમ કેમ કહો છો ?

से केणट्ठेण भंते एवं वुच्चइ—एगे वि अहं, जाव ?—

सुया, दव्वट्ठयाए एगे वि अहं, नाणदसणट्ठयाए दुवेवि अहं पएसट्ठयाए अक्खए अव्वए अवट्ठिए वि अहं, उवओगट्ठयाए अणेग भूयभावभविए वि अहं

इय सुणिय सुओ बुद्धो–विन्नवइ गुरु तुहंतिए भयवं । परिवाय-गसहस्सेण–सद्धिं पव्वइउं मिच्छामि ॥ १ ॥ माहु पमायं कुणसु त्ति सुरिणा जपिए इमो तुट्ठो । चइउं कुलिंगिलिंग–गिण्हइ दिक्खं सपरिवारो ॥ २ ॥ त कमसो पढिय समग्ग–आगम नियपयमि सठविउं, मुणिसहस्सजुओ सूरी–सिद्धो पुडरियसेलंमि ॥ ३ ॥ सुयसूरी विहु सुइर–रवि व्व बोहित्तु भवियकमलाइं । समणसहस्ससमेओ–सिव गओ विमलगिरि-सिहरे ॥ ४ ॥ आययणसेवणामय–रसेण निज्झवियदोसविसपसरो । सिट्ठी सुदसणो शुद्ध–दसणो सुगइ मणुपत्तो ॥ ५ ॥

હે શુક ! દ્રવ્યાયનયે હું એક છું જ્ઞાનદર્શનરૂપે હું બે છું પ્રદેશો કરી અક્ષય, અવ્યય અને અવસ્થિત છું, ઉપયોગે કરી અનેક ભાવવાળો છું

એમ સાંભળી શુક બોધ પામી ગુરૂને વીનવવા લાગ્યો કે હું તમારી પાસે હજાર પરિવ્રાજકોની સાથે દિક્ષા લેવા ઇચ્છું છું સૂરિએ કહ્યું પ્રમાદ મ કરો, ત્યારે તે તુષ્ટ થઇ કુલિંગિનું લિંગ છોડી સપરિવાર દિક્ષા લેતો હવો (૧–૨) તે શુક અનુક્રમે સર્વ આગમ શીખ્યો, તેને થાવચ્ચાકુમારે પોતાના પદે સ્થાપ્યો અને પોતે હજાર સાધુઓ સાથે સિદ્ધગિરિપર આવી મોક્ષે પધાર્યા [૩] હવે શુક આચાર્ય પણ ઘણા કાળ લગી ભવ્ય કમળોને સૂરજની માફક વિકાશમાન કરતો થકો, હજાર સાધુઓ સાથે સિદ્ધગિરિ ઉપર આવી મોક્ષે પહોંચ્યો (૪) સુદર્શન શેઠ પણ આયતનસેવનારૂપ અમૃતરસથી દોષરૂપ વિષના જોરને તોડીને શુદ્ધ સમ્યક્ત્વ ધરી સુગતિ પામ્યો (૫) આ રીતે આયતનની સેવા કરવાથી સુદર્શન શેઠ સુંદર ફળ પામ્યો, માટે ભવ સમુદ્રમાં બૂડતા બચેલા ટે

गदमायतनबद्धसेवनः—
प्राप्त सुंदरफलं सुदर्शनं।
नाद्विधूनभववार्द्धिसज्जना—
सादरा भवत तत्र सज्जनाः ॥ ६ ॥

॥ इति सुदर्शन ज्ञातं ॥

उक्तः शीलव्रत' प्रथमो भेदः सम्प्रति द्वितीय परगृहप्रवेशवर्जनरूप भेदमभिधित्सुर्गाथोतरार्द्धमाह

(मूलं)

परगिहगमणं पि कलंक—पंकमूलं सुसीलाण २९

(टीका)

परगृहगमनमन्यमंदिरगमन—अपिशब्द उपरि योक्ष्यते—कलंको—

સજ્જનો ! તમે તેમાં આદરવાન્ થાઓ. (૬)

એ રીતે સુદર્શનની કથા છે.

શીળવ્રતનો પહેલો ભેદ કહ્યો. હવે તેનો પરગૃહ પ્રવેશ વર્જનરૂપ બીજો ભેદ કહેવા સારૂ ગાથાનું ઉત્તરાર્દ્ધ કહે છે.

(મૂળનો અર્થ)

સુશીલ પુરૂષોને પણ પરઘેર જવું તે કલંકરૂપ પંકનું મૂળ થઈ પડે છે.

(ટીકાનો અર્થ)

પરગૃહગમન એટલે બીજાના ઘેર જવું તે—અપિ શબ્દ ઉપરના સુશીલ શબ્દ સાથે જોડવો—કલંક એટલે આળ—તેજ નિર્દોષ પુરૂષને મેલો કરનાર હોવાથી કાદવરૂપ

भ्यारयान–स एव शुद्धस्वरूपस्य पुरुषस्य मलिनत्वोत्पादकत्वात् पक. कर्दम–स्तस्य मूल निबधन–कलकमूलमभ्याग्यानमाप्तिमूलमित्यर्थ —सु-शीलानामपि सुदृढशीलानामपि–धनमित्रस्येव.

इत्थ सामाचारी —सावगो जइवि चियततेउरपरघरपवेसो वन्नि-ज्जइ, तहावि तेण एगागिणा असहाएण परगिहे न पविसियव्व—श्ज्जेवि परिणयवओ सहावो घितेव्वुन्नि.

धनमित्रचरित्रं पुनरेव

गुरुसतगणसमेय -गाहाइमदलमित्र्तत्थि विणयपुर । तत्थासि वसु-सिट्ठी- भद्दा नामेण से भज्जा ॥ १ ॥ ताण सुओ धणमित्तो–बालस्स वि तस्स उवरया पियरो । पुन्ने घणे पणट्ठे–नट्ठो विहवो नइपूरवु व्व ॥ २॥ परिवड्ढिओ दुहेण—सो कमसो परियणेण वि विमुक्को । परिणमण-त्थ अधणु ति—कोवि नय देइ से कन्न ॥ ३ ॥ तोज्जितो नयरा

છે તેનુ મૂળ એટલે કારણ છે, અથાત્ આળ ચડાવનાર છે— [કોને તે કહે છે] સુ-શીલ એટલે સુદ્ઢશીલ જનોને પણ ધનમિત્ર માફક

અહીં આ સામાચારી છે —શ્રાવકને જો કે અત પુરમા તથા કોઇના પણ ઘરમા જતાં કશો અટકાવ નથી હોતો, તોપણ તેણે એના રહી પરાયા ઘરમા ન જવુ કામ પડતા પણ ત્યા મોટા જનની સાથે પેસવુ

ગાથાના પહેલા દળમા જેમ ગુરૂ સત્તગણુ (ગુરૂ અક્ષર સહિત સાત ગણુ) હોય છે, તેમ ગુરૂ સત્તગણુ એટલે મોટા સત્વ (હિમ્મત) વાળા મડળોવાળુ વિનયપુર નામે નગર હતુ, ત્યાં વસુ નામે શેઠ હતો, અને તેની ભદ્રા નામે સ્ત્રી હતી. [૧] તેમનો ધનમિત્ર નામે પુત્ર હતો. તે બાળ છતાં તેના માબાપ મરણ પામ્યાં. તેમજ પુણ્યરૂપ મેઘ નષ્ટ થવાથી નદીના પૂર માફક ધન પણ નાશ પામ્યુ (૨) તે બાળકને તેના પરિજને પણ અનુક્રમે છોડી દીધો તેથી તે દુખે કરીને મોટો થયો, અને તે નિર્ધન હોવાથી તેને પરણવા માટે કોઇ કન્યા આપતો નહતો (૩) ત્યારે તે શરમાઇને દ્રવ્યોપાર્જન કરવાની

उ—णिग्गओ दविणअज्जण सयण्हे । पिच्छइ कत्थवि मग्गे—पारोह किंसुयतरुंमि ॥ ४ ॥

तो सरइ खन्नवाय-सो सुयपुव्व जहा अखीरदुमे । जइ दीसइ पारोहो—ता तस्स अहे धण मुणसु ॥ ५ ॥ बिल्लपलासेसु धुव-पारोहे थूलए बहुं दव्व । तणुए थोव तह निसि—जलरे बहु थोव मियरमि ॥ ६ ॥ विद्धे पुण पारोहे-रत्तरसे निग्गयमि रयणाइ । सेए रयय पीए-कणग, नहु नीरसे किंपि ॥ ७ ॥ इत्तियमित्ते देसे—पारोहो उच्चओ भवे उवरिं । तत्तियमित्ते देसे—अहे वि निहिच धण मुणसु ॥ ८ ॥ तणुए उवरिं पारोहे-हिट्ठा पिहुले धुव धण मुणसु । विवरीए तयभावो—इय निच्छेऊण धणमित्तो ॥ ९ ॥ " नमो धनदाय-नमो ध-

તૃષ્ણા ધરીને નગરથી રવાના થયો તેણે રસ્તે ચાલતા ક્યાક કિંશુક [કેશુડાના] ઝાડપર પરિસાને બેઠેલો જોયો [૪] ત્યારે તેને ખાણની વાત જે તેણે પૂર્વ સાભળેલી હતી, તે યાદ આવી તે આ રીતે છે કે, જો અક્ષીર ઝાડમા પારેવો બેઠેલો જણાય તો, તેના નીચે ધન દાટેલુ જાણવુ (૫) બિલ્લી અને પલાશ [કિંશુક] ના ઝાડપર મોટો પારેવો બેઠો હોય, તો ત્યા બહુ ધન હોય, અને નાનો પારેવો (હોલો) બેઠો હોય તો, થોડુ ધન હોય તેમજ રાતે ત્યા હોલો બોલે તો, બહુ ધન હોય, અને દિવસે બોલતો હોય તો, થોડુ ધન હોય. [૬] પારેવાને જખમ કરતા જો તેમાથી રાતુ લોહી નીકળે તો, ત્યા રત્નો હોય, જો ધોળુ લોહી નીકળે તો, રૂપુ હોય, જો પીળુ લોહી નીકળે તો, સોનુ હોય, અને જો કઇ પણ ન નીકળે તો કઈ ન હોય [૭] ત્યા જેટલો ઉચે પારેવો બેઠો હોય, તેટલુજ નીચે ખોદતા ધન જડે [૮] તે ઝાડનો ફણગો ઉપર સાંકડો અને નીચે પહોળો હોય, તો ત્યા નક્કી ધન જાણવુ, અને તેથી વિપરીત હોય તો, ત્યા ધન નહિ હોય, એમ નિશ્ચય કરી ધનમિત્ર નીચેનો મત્ર બોલી, તે ઠેકાણે ખોદવા લાગ્યો

(મત્ર) " ધનદને નમસ્કાર–ધરણેંદ્રને નમસ્કાર–ધનપાળને નમસ્કાર "

છતા અપુણ્યના વશે તેણે ત્યા કેવળ અગારા ભરેલા ત્રાબાના બે કળશ જોયા ત્યારે તે વિષાદ પામી ચિતવવા લાગ્યો —પારેવાનુ પીળુ લોહી જોવાથી હુ નક્કી ધારતો

रयेंद्राय–नमो वनपालाय ”–इति मन पठन् सनातिस्म त प्रदेश किंतु अपुन्नवसेणु–केवल अगारपूरिय नियइ । तत्समयफलसमुदय––तओ इमो चितइ विसन्नो ॥ १० ॥ पारोप्पीयरसदमणेण कणयमि निच्छिए वि धुत्र । इंगाल च्चिय पिच्छेमि–केवले ही विगयपुन्नो ॥ ११ ॥ दविणत्थिणा नरेण–नह कायव्वो तहावि निव्वेओ । ज सव्वत्थवि गिज्जइ–सिरीइ मूल अनिव्वेओ ॥ १२ ॥ इय चिंतिय पुराए वि हु–बहु भूभागे खणेइ दविणकए । नय पावइ कागनियं पि कत्थइ अपुन्नवसा ॥ १३ ॥ सिक्खेइ धाउवाय–मुत्तु किलेस लहेइ नहु अन्न । होउ वणिओ तो चडइ पवहणे भज्जइ तयं तो ॥ १४ ॥ अह थल मग्गवणिज्ज करेइ अज्जेइ कहवि किंपि धण । तंपि नरेसरतक्कर–पमुहेहिं घिप्पए तस्स ॥ १५ ॥ तो सव्वपयत्तेण–ओलग्ग कुणइ निवइ–पभिईण । तहावि तदपुन्नवसओ–न तेवि किंपि हु पसीयंति ॥ १६ ॥ एव दुह सहतो–परिभमिरो महियले कयावि इमो । केवलकलिय गुण–

હતો કે, સોનુ નીકળશે, છતા ઇદા તો હાથ આવ્યા ! હુ અપુણ્યવાન્ હોવાથી કેવળ અંગારાજ જોઉં છું [૯–૧૦–૧૧] (છતા તેણે વિચાર્યું કે) દ્રવ્યાર્થી માણસે ગમે તેમ છતા પણ નાઉમેદ નહિ થવુ કેમકે સઘળા સ્થળે ગવાય છે કે હિમ્મત રાખવી એજ લક્ષ્મીનુ મૂળ છે (૧૨) એમ ચિતવીને આગળ પણ તેણે ઘણી જમીન ખોદી પણ અપુણ્યના યોગે કાણી કોડી પણ તેણે મેળવી નહિ [૧૩] તે ધાતુવાદ શીખ્યો પણ કલેશ શિવાય બીજુ ફળ તેને મળ્યુ નહિ ત્યારે તે વાણીયો થઈ વહાણવટ [માલ લઈ] ચડયો, ત્યા તે વહાણ ભાગી પડ્યુ (૧૪) હવે તે સ્થળ માર્ગે વેપાર કરવા લાગ્યો, ત્યા તે થોડુ ધન કમાયો, પરતુ ચોર અને રાજા વગેરાએ તે લઈ લીધુ [૧૫] ત્યારે ખુબ મહેનત લઈને તે રાજા વગેરેની ચાકરી કરવા લાગ્યો ત્યાં પણ તેના અપુણ્યના વશે કરીને તેઓએ તેને કઇ આપ્યુ નહિ (૧૬) એમ તે દુ ખ સહેતો થકો પૃથ્વી પર ભમતો રહી એક વેળાએ ગજપુર નગરમા ગુણસાગર નામના કેવળજ્ઞાની ગુરૂને જોયા] ૧૭] તેને કર્મનો વિવર પ્રાપ્ત થયાથી તે બહુ બહુ માનપૂર્વક ગુરૂના ચરણે નમવા લા

सायर गुरु गयुरे ियर ॥ १७ ॥ सजायकम्मविरो-बहुबहुमाणेण नमइ गुरुचरणे । तो कहइ मुणिवरो तस्स-समुचिय धम्म कहमेव ॥ १८ ॥ धम्मेण धणसमिद्धा-जम्मो धम्मेण उतमकुलंमि । धम्मेण दीह माउ-धम्मेण उग्ग मारग्ग ॥ १९ ॥ सयलचउजलहिवलयमि--निम्मला भमइ धम्मओ किर्त्ती । हसियरइरमणरूव-रूव धम्माउ इह होइ ॥ २० ॥ ज भुजति सुराट-मणिरयणपहापहामिसदिसेसु । भुवणेसु भुवणवइणो-त सव्व धम्ममाहप्पं ॥ २१ ॥ ज हरिसभरुब्भत-निवचइ चक्किणो नमइ चलणे । त सुद्धधम्मकप्पदुमरस कुसुमुग्गम मन्ने ॥ २२ ॥ सरहससुरसुदरिकर--चालिय चलचारुचामरप्पीलो । सुरलोए सुरनाहो-हवेइ धम्मपभावेण ॥ २३ ॥ किं बहुणा भणिएण-धम्मेण हवति सयलसिद्धीओ । धम्मेण विमुकाण उ-जियाण न कयावि फलसिद्धी ॥ २४ ॥ त सोउ धणभितो-कयजली जपए नमिय सूरिं । एव मिण मुणिपुंगव ज तुब्भे-

---

ગે, ત્યારે તે મુનીશ્વર તેને ઉચિત એવી આ રીતે ધર્મ કથા કહેવા લાગ્યા (૧૮) ધર્મથી માણસો ધનવાળા થાય છે ધર્મથી ઉત્તમ કુળમા જન્મ મળે છે, ધર્મથી લાંબુ આયુષ્ય થાય છે, અને ધર્મથી ભરપૂર આરોગ્ય મળે છે [૧૯] ધર્મથી ચારે સમુદ્રના અંતવાળા ભૂમંડળમા નિર્મળ કીર્તિ ભમે છે, તેમજ ધર્મથી અહીં કામદેવ કરતા પણ અધિક રૂપ થાય છે [૨૦]

ભુવનપતિ દેવતાઓના મણિરત્નની પ્રભાથી ચારે દિશાઓને ઝળકતી કરતા ભુવનોમા જે સુખો ભોગવાય છે, તે બધુ ધર્મનુ માહાત્મ્ય છે (૨૧) વળી જે ચક્રવર્તિ રાજાના ચરણે હર્ષના જોરથી ઉદ્ભ્રાંત બનીને રાજાઓનો સમૂહ નમન કરે છે, તે શુદ્ધ ધર્મરૂપી કલ્પવૃક્ષના પુષ્પ છે, એમ માનુ છુ [૨૨] હર્ષવાળી સુરાંગનાઓના હાથે ચલાવવાના આવતા ચચળ અને સુંદર ચામરના મુગટવાળો દેવલોકનો ઇદ્ર પણ ધર્મના પ્રભાવથીજ થાય છે (૨૩) ઝાઝુ શુ કહીએ ? ધર્મવડે સકળ સિદ્ધિઓ થાય છે, અને ધર્મથી રહિત જીવોની કયારે પણ ફળસિદ્ધિ થતી નથી (૨૪) તે સાંભળીને ધ

हिं समाइह ॥ २५ ॥ जम्माउ वि मह दुक्ख-मुहणाच्चिय पहु तुमे सनाणेण । को हेउ पुण इइय-तो फहइ गुरु सुणसु भद्द ॥ २६ ॥ इह भरहे विजयपुरंमि—गगदत्तु त्ति गिहवई आसि । गगहा से दइया सो उ धम्म नाम पि नहु मुणइ ॥ २७ ॥ धम्मकरणुज्जुयाण—अन्नेसिं पिहु करेइ बहुविग्घे । मच्छरभरिओ कस्सवि—लाभं नहु सक्कए दट्ठु ॥ २८ ॥

जइपुण कहवि से पिच्छिरस्स ववहरइ कोइ बहुलाभ । एइ जरो सतमुहेहिं—तस्स इय वासरा जंति ॥ २९ ॥ अन्नदिणे करुणाए-सुंदरनामेण सावएण इमो । नीओ मुणीण पासे कहिओ तेहिंपि इय धम्मो ॥ ३० ॥ उवसमविवेगसवर—सारो जहसत्ति नियमतव पवरो । जिणधम्मो कायव्वो—अनुच्छलच्छीइ कुलभवण ॥ ३१ ॥ इय सुणिय किंचि भावेण—किंपि दाक्खिन्नओ वि गिण्हेइ, सो पइदिण चिइवदण—करणजुए भिग्गमघहे केवि ॥ ३२ ॥

નમિત્ર હાથ જોડી તે આચાર્યને નમીને કહેવા લાગ્યો કે, હે મુનીશ્વર ! તમે જે કહ્યુ તે તેમજ છે (૨૫) હે પ્રભુ ! મને જન્મથીજ દુખ પડતુ આવે છે તે તમે તમારા જ્ઞાને કરી જાણોજ છો, માટે તેમા શુ કારણ છે ? ત્યારે ગુરૂ બોલ્યા કે, હે ભદ્ર ! સાભળ (૨૬) આ ભરતમા વિજયપુર નગરમા ગગદત્ત નામે એક ગૃહપતિ હતો, તેને ભગધા નામે સ્ત્રી હતી તે ગૃહપતિ ધર્મનુ નામ પણ નહોતો જાણતો [૨૭] તે બીજાઓને પણ ધર્મ કરવા ઉજમાળ થતા જોઈ વિઘ્ન પાડતો, અને મત્સરથી ભરેલો રહી કોઇને પણ લાભ થતો જોઇ સહી શકતો નહિ (૨૮) તે જે વેપારમા કોઇને ઘણો નફો જોતો તો, તેને સાત મોઢે તાવ ચડી આવતો, એ રીતે તેના દિવસો જતા [૨૯] અન્ય દિવસે સુદર નામનો શ્રાવક તેને કરુણાથી મુનિઓની પાસે લઇ ગયો, ત્યા તેમણે આ રીતે તેને ધર્મ સભળાવ્યો (૩૦) ઉપશમ વિવેક, અને સવરવાળો તથા યથાશક્તિ નિયમ અને તપવાળો જિનધર્મ પાળવો, કે જેથી પુષ્કળ લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થાય છે [૩૧] આમ સાભળીને કાઇક ભાવ તથા કાઇક દક્ષિણ્યતાથી તેણે દરરોજ દેવદર્શન કરવા વગેરેના

मुणिणो नमितु पत्तो–सगिहमि पमायपरवसो धणियं । भजइ अभिग्गहे केवि–केवि अइयरइ मूढमणो ॥ ३३ ॥ इक्कं पुण चिइवंदण-अभिग्गहं पालए निरइयार । कालक्कमेण मरिउ–सपइ सो एस त जाओ ॥ ३४ ॥ पूव्वकय दुक्कयवसा–तए इमं एरिस फलं पत्तं । जिणवदणप्पभावा–जायं मइ दसणाईयं ॥ ३५ ॥ इय सोउ धणमित्तो-संवेयगओ नमितु मुणिनाह । बहुदुक्खलक्खदलण–गिहिधम्म गिण्हए सम्म ॥ ३६ ॥ दिवसानिसिपढमपहरे–मुतु धम्मक्खण अहं सेस । सहसाणा भोगेण–विणा पओसं च वज्जिस्स ॥ ३७ ॥ एव गिण्हिय घोर–अ-भिग्गह वदिउं च गुरुचरणे पुरमज्झे कस्सइ सावगस्स गेहंमि उत्तरइ ॥ ३८ ॥ सूरुदए भागेण–उच्चिणिउ मालिणा समं कुसुमे । घरजिण-हरजिणपडिमाउ–निच्च मच्चेइ भत्तीए ॥ ३९ ॥ बीए पहरे लोयागमा-विरोहेण कुणइ ववसाय । सपज्जइ अकिलेसेण–तेण खलु भोयणं तस्स

કેટલાક અભિગ્રહ લીધા (૩૨) મુનિઓને નમીને તેણે પોતાને ઘરે આવી ભારે પ્રમાદી થઇને કેટલાએક અભિગ્રહો સમૂળા ભાગી નાખ્યા, તથા મૂઢ મન રાખીને કેટલાકમા અ તિચાર લગાડયા [૩૩] તે ફકત એક ચૈત્યવદનના અભિગ્રહને અતિચારરહિતપણે પા ળવા લાગ્યો, તે કાળક્રમે મરણ પામીને આ તું થયો છે (૩૪) એ રીતે પૂર્વે કરેલા દુષ્કૃતના વશે કરીને તે આવુ ફળ મેળવ્યુ છે, અને જિનવદનના પ્રભાવે કરીને તને આ મારા દર્શન થયા છે (૩૫) એમ સાંભળીને ધનમિત્ર સંવેગ પામી મુનીશ્વરને નમીને અનેક દુખોને ટાળનાર ગૃહિધર્મને સમ્યક્ રીતે અગીકાર કરવા લાગ્યો (૩૬) દિ વસ અને રાતના પહેલા પહોરે ધર્મના કામ સિવાય મારે બીજુ કામ નહિ કરવુ, તથા સહસાકાર અને અનાભોગ સિવાય કોઇની સાથે અદ્વેષ પણ નહિ કરવો (૩૭) આ રીતે ઘોર અભિગ્રહ લઇને ગુરૂના ચરણ વાદી નગરની અંદર કોઇક શ્રાવકના ઘરે આવી ઉતર્યો (૩૮) તે સૂર્ય ઉગતાં માળીની સાથે બાગમાં ફૂલો વીણીને ઘરદેરાસરની પ્રતિ માઓને નિત્ય ભક્તિથી પૂજવા લાગ્યો [૩૯] બીજા પહોરે લોક અને આગમથી અવિરૂદ્ધપણે તે વેપાર કરવા લાગ્યો, તેમાં તેને વગર મહેનતે ખાવા જેટલુ મળતા

॥ ४० ॥ जह जह धम्ममि थिरो–हवेइ तहतह पवड्ढए विहवो । वि-च्चेइ बहुं धम्मे–थोवं गिण्हेइ तो गेह ॥ ४१ ॥

एगेण महिड्डियसावएण दिन्ना य तस्स नियधूया । अइधम्मिउ त्ति काउ–दुन्नि वि चिट्ठति धम्म परा ॥ ४२ ॥ पत्तो कयावि सो गो-उलंमि गुलतिल्लमाइ विविकणिउं । तव्वेलं पुण त गुड–मन्नगिह गतु सुच्चलिय ॥४३॥ तम्मेहरो य निहिठविय–तंबकलसे तओ गहिउकामो, उज्झावइ इगाले–त कणयं नियइ धणमित्तो ॥ ४४ ॥ किं मिण उ-ज्झाविज्जइ–इय पुट्ठे तेण मेहरो भणइ । कणग त्ति कहिय पिउणा–प-चचिया इच्चिरं अम्हे ॥ ४५ ॥ संपइ उज्झावेमो–एए इगालए निएउण। तो सेट्ठी सुद्धमणो–भणेइ भोभद्द सुन्न मिण ॥ ४६ ॥ जंपेइ मेहरो दढविमूढ किं चाउलो सि मत्तो सि । धत्तूरिओ सि अहवा–सव्व सुन्नं दरिद्दस्स ॥ ४७ ॥ जइ कणगमिण ता मज्झ दाउ गुळतिल्ल माइय किं-

લાગ્યુ [૪૦]

તે જેમ જેમ ધર્મમાં સ્થિર થવા લાગ્યો તેમ તેમ તેની પાસે ધન વધવા લાગ્યુ તે તે ધનમાંથી ઘણો ભાગ ધર્મમાં ખરચવા લાગ્યો, અને થોડો ભાગ ઘેર લાવતો [૪૧] હવે તેને એક મહર્દ્ધિક શ્રાવકે અતિ ધર્મિષ્ટ જોઇ, પોતાની પુત્રી પરણાવી તે બન્ને જણ ધર્મ પરાયણ થઇ રહ્યા (૪૨) તે કયારેક ગોળ તેલ વેચવાને ગોકુળમા ગયો, તે વેળા તેની પાસે રહેલ ગોળ બીજાને ઘેર જતા [તડકાથી તપીને] ગળવા માડયો તે જોઇને તે ગોકુળનો મેતર તેને લેવા સારૂ નિધાનમા રાખેલા તાંબાના કળશમા પડેલા કોલસા બહાર કઢાવવા લાગ્યો, ત્યારે ધનમિત્રના જોવામા તે અગાર સોનાના રૂપે દેખાયા [૪૪] ત્યારે તે પુછવા લાગ્યો કે, આ બહાર કાં કઢાવો છો ? ત્યારે મેતર બોલ્યો કે, અમારા બાપે આને સોનુ કહીને આટલા સુધી અમને ઠગ્યા હતા [૪૫] પણ હવે તેમને અગારા જોઇને અમે બહાર કઢાવીએ છીએ ત્યારે શુદ્ધ મનવાળો શેઠ બોલ્યો કે, હે ભદ્ર ! એ તો ખરેખર સોનુજ છે [૪૬] ત્યારે મેતર બોલ્યો કે, અરે મૂર્ખ ! શુ તુ ગાંડો છો, કે છાકટો છે, કે તે ધતુરો ખાધો છે ? અથવા દરિદ્રને સઘળુ સોનુજ દેખાય છે ?

पि, गिण्हसु इम तुम' चिय-तहचेव करेइ सिट्ठी वि ॥ ४८ ॥

त खिविउ नियजाणे—स गिहे पत्तो नमितु जिणबिंबं । जा संभालाइ ता तीस सहस्समाण तय जायं ॥ ४९ ॥ तेणं धम्मपरेणं-अ-अंपि समज्जियं बहु दविण । जाओ जणप्पवाओ-उअह अहो धम्म माहप्पं ॥ ५० ॥ इत्तो तत्थेव पुरे-सुमित्तनामो वसेइ महइब्भो । रयणा-वलिं स विरएह-कोडिमुल्लेहि रयणेहिं ॥ ५१ ॥ केणवि गुरुकज्जेण-तस्स विवत्ताठियस्स पासम्मि । एगागी संपत्तो-धणमित्तो तह निसन्नो "य ॥ ५२ ॥

उचियालावं सह तेण-काउ इब्भो पओयण वसेण । पत्तो गिह-मज्झे काउ- कज्ज मह एइ जा तत्थ ॥५३॥ तो रयणावलि मनिएवि भणइ भा विरइउं मए मुक्का । सा कत्थ गया रयणावलि त्ति भो कहसु धणमित्त ॥ ५४ ॥ न तुम मम च मुतु-कोवि इहासी तओ तुमे चेव ।

---

[४७] જો આ સોનુ હોય તો, મને થોડો ગોળ તથા તેલ આપી, એને તુજ લઇ જા ત્યારે શેઠે તેમજ કર્યું [૪૮] તે અગારાને પોતાની ગાડીમા લઇ તે ઘેર આવી, જિન પ્રતિમાને નમીને જેવો તેને સભાળવા લાગ્યો, કે ત્રીશ હજાર જેટલુ સોનુ જણાયુ [૪૯] તેણે ધર્મ પરાયણ રહીને બીજું પણ ઘણુ ધન મેળવ્યુ, તેથી લોકમા વાત થવા લાગી. જુવો ધર્મનુ માહાત્મ્ય કેવુ છે ? [૫૦], હવે તેજ નગરમાં સુમિત્ર નામે એક મોટો શેઠ રહેતો હતો, તેણે કોટિ મૂલ્ય રત્નોની એક રત્નાવળી કરાવવા માંડી હતી [૫૧] તે ઘરમા એકાતે બેઠો હતો, તેના પાસે કોઇ જરૂરી કામના લીધે ધનમિત્ર એકલો જઇ પહોંચ્યો, અને ત્યા તેની પાસે બેઠો (૫૨)

હવે ધનમિત્રની સાથે તે શેઠ થોડી વાતચીત કરીને કંઇ પ્રયોજનના લીધે ઘરની અંદર ગયો—ત્યાં કામ પતાવીને જેવો ત્યાં આવી જુવે છે, તો રત્નાવળી તેના જેવામાં ન આવ્યાથી તે બોલ્યો કે, મે તે બનાવરાવીને અહીં મેલી હતી, તે હે ધનમિત્ર ! ક્યાં જતી રહી તે કહે ? (૫૩-૫૪) કેમકે અંહી હું અને તું શિવાય બીજે કોઇ હતો

सा गहिया अप्पसु त–मा चिरकाल विलंबेसु ॥ ५५ ॥ तो चिंतइ धणमित्तो–अहह अहो कम्मविलसिय नियह । ज अकएवि य दोसे-इय वयणिज्जाइ लब्भंति ॥ ५६ ॥

इत्तुच्चिय पडिसिद्धं–परगिहगमणं जिणेहि सड्ढाण । ज परगिहगमणाओ–फलकमाई जियाण धुव ॥ ५७ ॥ ता परगेहे गेहे–अणज्ज वयणिज्जयाइ दोसेण । गुरुकज्जेवि कयाविहु–एगागी चेव वच्चिस्सं ॥ ५८ ॥ इय चिंतिय भणइ अह–इब्भ तुमपिव न किंमि जाणेमि । सो आह न छुट्टिज्जइ–एरिस वयणे हि धणमित्त ॥ ५९ ॥ काउं ववहार राउले वि त लेमि तुह सयासाओ । इयरो वि पडिभणेई–जं जुत्त कुणसु त इब्भ ॥ ६० ॥ तो धणमित्तो चोरु त्ति–साहिओ निवइणो सुमित्तेण । न इम इममि संभवइ–कहवि इय चिंतइ वोवि ॥ ६१ ॥ एस पुण निच्छएण–कहेइ ता पुच्छिमो तय चेव ।

નહિ તેથી તે તેજ લીધેલ છે, માટે તે મને પાછી આપ, અને વિલંબ કરમા [૫૫] ત્યારે ધનમિત્ર ચિતવવા લાગ્યો કે, અહો ! કર્મનો વિલાસ જુવો ! જે માટે કશો દોષ નહિ કરતાં પણ આવા વચનો કાને સહેવાં પડે છે [૫૬] આ કારણથીજ જિનેશ્વરે શ્રાવકોને પરઘરમાં જવું નિષેધેલું છે કેમકે ત્યાં જવાથી ખસુસ કરીને કનક વગેરે ચોરવાનો સંભવ રહેલ છે [૫૭] માટે હવેથી પરાયા ઘેર અપવિત્ર નિંદા થવાના સબબે મોટું કામ પડતાં પણ ક્યારે પણ હું એકલો જઈશ નહિ [૫૮ [એમ ચિતવી તે બોલ્યો કે, હે શેઠ ! હું પણ તારા માફક એ બાબત કંઈ પણ જાણતો નથી ત્યારે તે બોલ્યો કે, હે ધનમિત્ર ! એમ બોલ્યાથી કંઈ છુટકો થાય! તેમ નથી (૫૯) હું રાજકુળમાં જઈ ઇન્સાફ કરાવીને પણ તારી પાસેથી તે લઈશ ત્યારે ધનમિત્ર બોલ્યો કે, જે ઠીક લાગે તે કરો (૬૦) ત્યારે સુમિત્રે રાજાને ત્યાં જઈ કહ્યું કે, ધનમિત્રે મારી રત્નાવળી ચોરી છે રાજા વિચારવા લાગ્યો કે, એ વાત એમાં કોઈ રીતે સંભવે નહિ [૬૧] અને આ સુમિત્ર નિશ્ચય પૂર્વક એ વાત કહે છે, માટે ધનમિત્રને પુછવું જોઈએ

अह हक्कारिय पुट्ठो-धणमित्तो कहइ, जहवित्त ॥ ६२ ॥ पभणई निवोवि विम्हिय-हियओ भो इब्भ कि मिह कायव्वं । सो आह देव इमिणा-गहिया रयणावलि नूण ॥ ६३ ॥ अह जवइ धणमित्तो-देव कलक इम नहु सहेमि । पभणेह जेण दिव्वेण-तेणि म पत्तियावेमि ॥ ६४ ॥

भणइ निवो इब्भ तुम-होसु सिरे ज गहेइ फाल मिमो । आमंति तेण भणिए—ठविओ दिवसो तओ रन्ना ॥ ६५ ॥ सगिहेसु दोवि पता—अह धणमित्तो विसेस धम्मपरो । चिट्ठइ सुविसुद्धहणो-पते पुण दिव्व दिवसमि ॥ ६६ ॥ काउ सिणाणं अट्ठ-प्पयारपूयाइ पूइउण जिणे । तह काउ काउस्सग्ग-सम्मदिट्ठीण देवाण ॥ ६७ ॥ फाले धमिज्जमाणे-पुरो निविट्ठे निवंमि लोए य । बहुपउरजुओ पतो-धणमित्तो-दिव्वठाणमि ॥ ६८ ॥ इब्भो वि तत्य पतो -धणमित्तो जाव गि-

---

એ, એમ વિચારી રાજાએ તેને બોલાવી પુછતા તે જેમ બનેલુ તેમ કહેવા લાગ્યો (૬૨) ત્યારે રાજા વિસ્મય પામી બોલ્યો કે, હે ઇભ્ય ! ઇહા શુ કરવુ ? ત્યારે તે બોલ્યો કે, હે દેવ ! એણે નક્કી રત્નાવળી લીધી છે [૬૩] ત્યારે ધનમિત્ર બોલ્યો કે, હે દેવ ! આ કલક હુ સહી શકતો નથી, માટે તમે કહો તેવા દિવ્યથી હુ એની ખાતરી કરાવુ [૬૪] રાજા બોલ્યો કે, હે ઇભ્ય ! તુ આ વાત કબુલ રાખે છે કે, આ ધનમિત્ર લોહાની તપાવેલી ફાળ ઉપાડે, ત્યારે તેણે હા પાડતા રાજાએ તે માટે દિવસ મુકરર કર્યો [૬૫] પછી તે બન્ને જણ પોતપોતાને ઘેર આવ્યા હવે ધનમિત્ર ધર્મમા વિશેષ તત્પર થઇ શુદ્ધ મને રહેવા લાગ્યો એમ કરતા તે દિવસ આવી પહોંચતા તેણે સ્નાન કરી, જિનેશ્વરની આઠ પ્રકારે પૂજા કરી, તેમજ સમ્યક્ દૃષ્ટિ દેવોનો કાયોત્સર્ગ કર્યો (૬૬-૬૭) પછી ફાળ ધમાતા અને રાજા તથા નગરલોકો સામે આવી બેસતા ધનમિત્ર ઘણા નગરલોકની સાથે દિવ્ય સ્થાનમા આવી પહોચ્યો [૬૮] તે ઇભ્ય પણ ત્યા આવી પહોચ્યો હવે ધનમિત્ર જેવો ત્યા ફાળ લેવા તૈયાર થયો, તેવામા તે ઇભ્યની

णिहही फाल । इब्भस्स उट्टियाओ- पडिया रयणावली नाव ॥ ६९ ॥
तो भणिय नरवइणा–इब्भ कि मेयं ति सो वि सुद्धमणो । जा देइ
उत्तर नहु—ता पुट्ठो तेण धणमित्तो ॥ ७० ॥ जीइ रयणावलीए–कए
विवाओ तुमाण सा कि मियं । होउ न व त्ति इमो विहु जपइ सा
चेव देव इमा ॥ ७१ ॥ परमत्थ मित्थ नवर–मुणंति सव्वन्नुणो तओ
राया । नियभंडारियहत्थे–सविम्हओ त समप्पेइ ॥ ७२ ॥ सम्म स-
माणेउ–सुद्धं ति पसुत्तु सिद्धि धणमित्त । नियपुरिसाण अप्पिय—इब्भं
च गओ निवो सगिहं ॥ ७३ ॥ अह धणमित्तो नियमित–पउर-
सावयगणेण परियरिओ । तित्थुन्नई कुणतो -सपत्तो नियगेहमि ॥ ७४ ॥
इतो य तत्थ पत्तो–गुणसायरकेवली तय नमिउ । धणमित्तो नयरज-
णो -सपरिजणो नरवई वि गओ ॥ ७५ ॥

रन्ना इब्भोवि तहि—आहूओ निसुणिउ च धम्म

સાંઢણીપરથી રત્નાવળી નીચે પડી [૬૯] ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે, હે ઇભ્ય ! આ શું
છે ? ત્યારે ઇભ્ય મુંઝાઇ પડીને કંઇ પણ ઉત્તર આપી શક્યો નહિ ત્યારે રાજાએ ધન-
મિત્રને પુછ્યું—(૭૦) રાજા બોલ્યો કે, જે રત્નાવળીના માટે તમારી તકરાર છે, તે
આ છે કે નહિ ? ત્યારે ધનમિત્ર બોલ્યો કે, હે દેવ ! તેજ આ છે [૭૧] પણ ઇહાં
શો પરમાર્થ છે, તે તો સર્વજ્ઞ મુનિ જાણે ત્યારે રાજાએ વિસ્મય પામી, તે રત્નાવળી
પોતાના ભંડારીના હાથે સોંપી (૭૨)

ધનમિત્ર આ રીતે શુદ્ધ થવાથી તેને રૂડી રીતે સન્માન આપીને તથા ઇભ્યને
પોતાના માણસોને સોંપીને રાજા પોતાને મુકામે ગયો. (૭૩) હવે ધનમિત્ર પોતાના
મિત્ર શ્રાવકોના સમુદાયથી પરિવર્યો થકો તીર્થની ઉન્નતિ કરતો પોતાના ઘરે આવ્યો
[૭૪] એવામાં ત્યાં ગુણસાગર કેવળી પધાર્યા, તેને નમવાથી ધનમિત્ર, નગરનાં લોક,
તથા પરિજન સહિત રાજા પણ ત્યાં ગયા (૭૫) રાજાએ ત્યાં ઇભ્યને પણ બોલાવી
લીધો બાદ ધર્મકથા સાંભળીને સમય પામી રાજાએ તે વૃત્તાંત પૂછતાં તે જ્ઞાની આ રીતે

कह् । समए त वुततं—पुट्ठो नाणी कहइ एव ॥ ७६ ॥ इह विजयपुरे नगरे—गेहवई आसि गगदत्त ति । महुला माया बहुला—मगहा नामेण तस्स पिया ॥ ७७ ॥ सवोसियाभिहाए—इसर वणिणो पियाइ वररयणं । पविसिय कहमवि तग्गिह—मेव हरए लक्खमुल्ल सा ॥ ७८ ॥ नाउ इमा त मग्गइ—नय इयरी मन्नए वयइ विरसे । तो देइ उवालभ—वणिभज्जा गगदत्तस्स ॥ ७९ ॥ भज्जानेहविमोहियमणो इमो भणइ गिहमणुस्सेहिं । तुह चेव तु अवहड—मा अलिय देसु णे आल ॥ ८० ॥

इय सुणिय वणियदइया—नियवररयणोवलभतुट्ठा सा । काऊण तावसवयं—उववन्ना वतरत्तेण ॥ ८१ ॥ विहियतहाविहकम्मा—जाया मगहा वि 'एस इब्भु त्ति । मरिऊण गंगदत्तो—वणमित्तो एस उववन्नो ॥ ८२ ॥ कुविएण तेण वतर—सुरेण नियरयणवइयरे तमि । इब्भस्स तिन्नि

કહેવા લાગ્યા [૭૬] ઇહાં વિજયપુર નગરમા ગગદત્ત નામે ગૃહપતિ હતો, તેની બોર વાર્મા મીઠી પણ માયાથી ભરેલી મગધા નામે સ્રી હતી (૭૭) તે મગધાએ ઇશ્વર નામના વાણીયાની સતોષિકા નામની સ્રીનુ એ લાખ મૂલ્યનુ ઉત્તમ રત્ન તેના ઘરમા કોઇક રીતે પેશી જઇને ચોરી લીધુ [૭૮] તેની તેને ખબર પડતા તે બાઈ તેણીના પાસેથી તે માગવા લાગી, ત્યારે મગધા તેને તે નહિ આપતા સામી ગાળો દેવા લાગી, ત્યારે તે વાણીયાની સ્રીએ તે બાબત ગગદત્તને ઉપાલભ દીધો [૭૯] ત્યારે ગગદત્ત સ્રીના સ્નેહથી મૂઢ મનવાળો થઇને બોલ્યો કે, તમારાજ ઘરના કોઇ માણસે તે ચોરી લીધુ હશે, માટે અમને તુ કૂડો આળ નહિ આપ. (૮૦) એમ સાંભળીને તે વાણીયાની સ્રી પોતાના રત્નની મળવાની આશા તૂટી જવાથી તાપસની દિક્ષા લઇ વ્યતરપણે ઉપની. [૮૧] મગધા પણ તથાવિધ કર્મ કરીને મરણ પામી, આ ઇભ્યપણે જન્મી છે, અને ગગદત્ત મરીને આ ધનમિત્ર થયો છે [૮૨] તે વ્યતર દેવતાએ પોતાનો વ્યતિકર સભારી કોપ કરીને ઇભ્યના ત્રણ પુત્રને અનુક્રમે મારી નાખ્યા છે (૮૩)

पुत्ता-निहणत गमिया कमेणित्थ ॥ ८३ ॥ तो रन्ना इब्भमुहे-प
इए सो भणेइ एव ति। किंतु मरहामि तेसिं-हेऊ इण्हि मए ना
॥ ८४ ॥ पुण भणइ गुरु रयणावली तेणेव अवहडा एसा
पत धणमित्तेण-आलं किल आलदाणाओ ॥ ८५ ॥ धणमित्तध
थिरभाव-रंजिएहिं सुदिट्ठिअमरेहिं । स वतर मसक्कामिऊ-रयणाव
मोइया तइया ॥ ८६ ॥ आह निवो किं अज्जवि-हमस्स काही
रो, भणइ नाणी । रयणावलीइ सहिय-विहवं हरिही सुमित्त
॥ ८७ ॥

तो अट्टवसट्टगओ—मरिउ इब्भो भवे बहु भमिही । वतरसुरजी
वि हु-बहुहा निज्जाइही वेर ॥ ८८ ॥ इय सोउ सविग्गो—र
या रयणावलिं सुमितस्स । अप्पितु ठवितु सुय—रज्जे गिण्हे
चारित्तं। ८९। धणमित्तो वि हु जिट्ठ-पुत ठविऊण नियकुडुवमि गिण्हि

ત્યારે રાજાએ ઇભ્ય સામુ જોતા તે બોલ્યા કે, એ ખરી વાત છે, પણ તે કેમ મ
ગઇ, તેનુ કારણ મે હમણાજ જાણ્યુ છે [૮૪] ફરી ગુરૂ બોલ્યા કે આ રત્નાવ
પણ તેજ વ્યતરે હરી હતી, અને ધનમિત્રે પૂર્વે આળ દીધેલ તેથી હમણા તેનાપ
આળ ચડ્યુ [૮૫] પરતુ ધનમિત્રના ધર્મમા રહેલા સ્થિર ભાવથી રજિત થયેલા સ
મ્યક્ દૃષ્ટિ દેવોએ તે વ્યતરને દબાવીને તે રત્નાવળી તેના પાસેથી મૂકાવી [૮૬] ત્યા
રાજા બોલ્યો કે, હજી એ વ્યતર સુમિત્રને શુ કરશે ? ત્યારે જ્ઞાની બોલ્યા કે, આ રત્ના
વળીની સાથે તે સુમિત્રનુ તમામ ધન હરણ કરશે. પછી ઇભ્ય આર્તધ્યાનથી મરી બહુ
ભવ ભમશે અને વ્યતરનો જીવ પણ બહુ પ્રકારે વૈર લેશે [૮૭-૮૮] એમ સાંભ
ળીને સવેગ પામી રાજાએ રત્નાવળી સુમિત્રને સોંપી પુત્રને રાજ્યમા સ્થાપી, પોતે ચારિ-
ત્ર લીધુ [૮૯] ધનમિત્ર પણ મોટા પુત્રને કુટુબ સોંપી કેવળી પાસે દિક્ષા લઇ અનુક્રમે
મોક્ષે પહોંચ્યો (૯૦)

य केवलिपासे-दिक्खं कमसो गओ मुक्खं ॥ ९० ॥

इत्यवेत्य धनमित्रवृत्तकं-
शुद्धवृत्तजनहर्षकारकं ।
अन्यगेहगमन यथा तथा
संत्यजंतु भविनो हि सत्पथाः ॥ ९१ ॥

॥ इति धनमित्रचरित्रं ॥

(৬)

इत्युक्तः शीलवतः परगृहगमनवर्जनलक्षणो द्वितीयो भेदः समत्य-नुन्नटवेष इति तृतीय भेदं प्रचिकटयिषुर्गाथापूर्वार्द्धमाह.

[मूलं]

सहंइ पसंतो धम्मी—उन्भडवेसो न सुंदरो तस्स,

આ રીતે સદાચારિ જનોને હર્ષ કરનારૂ ધનમિત્રનું ચરિત્ર જાણીને સન્માર્ગી ભવ્યજનો જેમ તેમ રીતે પરાયા ઘરે જવાનું વર્જન કરો

એ રીતે ધનમિત્રનુ ચરિત્ર છે.

આ રીતે શીળવાનનો પરગૃહગમન વર્જનરૂપ બીજો ભેદ કહ્યો. હવે અનુદ્‌ભટ વેષરૂપ ત્રીજો ભેદ પ્રગટ કરવા અર્ધી ગાથા કહે છે—

[મૂળનો અર્થ]

ધર્મી જન સાદો હોય તેમ શોભે, તેને ઉદ્‌ભટ વેષ સારો નં લાગે.

(टीका)

सहइ त्ति राजते शोभते प्रशातः प्रशातवेषो धर्मो धर्मवान् धार्मिको भावश्रावक इत्यर्थः—अतः कारणादुद्भटवेषः पिङ्गजनोचितनेपथ्यः—

लंखस्स व परिहाण—गसइ व अंगं तहंगिया गाढा,
सिरवेढो द्दमरेण—वेसो एसो वसिडगाणं—
सिहिणेण मग्गदेसो—उग्घाडो नाहिमंडल तहय,
पासा य अद्धपिहिया—कचुयओ एस वेसाण—

इत्यादिरूपो न सुंदरो नैव शोभाकारी तस्य धार्मिकस्य.
स हि तेन सुतरामुपहासस्थानस्यात्— " नाकामी मंडनमिय "
इति लोकोक्तेरिह लोकेपि कदाचिदनर्थं प्राप्नुयाद्—बंधुमतीवत्.

अन्ये पुनराहु.

संतलयं परिठाण—जलं च चोवाइयं च मज्झिमय ।

टीका.

प्रशान्त एटले भावश्रावक प्रशात अर्थात् सारा वेषवाळो होय तो शोभे अथी करीने हलका जनने उचित उद्भटवेष तेने सुंदर न लागे

लंखनी माफक नीचे कसकसतो पाटलुन पहेरवो तथा उपर कसकसती अंगी पहेरवी, तेमज पेच घाली फेंटो बांधवो ए विटजननो वेष गणाय छे

तेमज पटिया पाडी कपाळ उघाडो राखवो तथा नाभिप्रदेश उघाडो राखवो तथा अर्धी कायळी पटेरी पासा उघाडा राखवा ए वेश्यानो वेष गणाय छे

ए वगेरे वेष धार्मिक जनने सुंदर न लागे एटले शोभा नहि आपे

एवा वेषथी ते उलटो उपहास स्थान थाय, केमके लोकमां उक्ति चाले छे के जेने शणगार वहालो होय ते कामी होय छे वळी ते आ लोकमां पण कोई वेळा अनर्थने पामे छे बंधुमती माफक

बीजा आचार्यो वळी आ रीते कहे छे

सुसिलिट्ठ मुत्तरीयं–धम्म लच्छि जस कुणइ ॥ १ ॥
परिहाण मणुब्भर चलणकोडिमज्झाय मणुसरंत तु ।
परिहाण मक्कमंतो--कंचुयओ होइ सुसिलिट्ठो ॥ २ ॥

इत्या-द्येतदपि संगतमेव—किंतु क्वचिदेव देशे कुले वा घटते, श्रावकास्तु नानादेशेषु च संभवंति-तस्माद्देशकुलाविरुद्धो वेषोनुद्भट इति व्याख्यानं व्यापकमिह संगतमिति.

वधुमतीज्ञातं त्वेवं.

अत्थि इह तामलित्ती–नयरी न अरीहि कयावि परिभूया । अ-इगरुयविहवभारो–सिट्ठी तत्थासि रइसारो ॥ १ ॥ सारयससिनिम्म-लसील–बंधुला बधुला पिया तस्स । ताण धूया रूवाइ–गुणजुया बधु-मई नाम ॥ २ ॥ सा पुण कंचणचूडय–मंडियबाहा अलंकियसरीरा । पगईए उब्भडवेस–परिगया चिट्ठइ सयावि ॥ ३ ॥ अन्नदिणे सा पिउ-

જેનાથી બરોબર અંગ ઢંકાય તેવું નીચેનું પરિધાન તથા ઉજળું મધ્યમ કદનું અંગરખું કે ચોળી અને ઉપર બરોબર ગોઠવેલું ઉત્તરીય વસ્ત્ર–એવું પહેરવેશ ધર્મ, લક્ષ્મી, અને યશ વધારે છે [૧] અનુદ્ભટ પરિધાન તે જે પગ સુધી ધોતીયું પહેરવું, તથા તેનાપર વળગીને રહેતું અંગરખું કે, ચોળી પહેરવી, તે અનુદ્ભટ વેષ છે [૨] આ પણ વ્યાજબી છે, પરંતુ તે કોઇક દેશ અથવા કોઇક કુળના માટે ઘટી શકે, પણ શ્રાવકો તો જૂદા જૂદા દેશોમાં રહેતા સંભવે છે, તેથી દેશ અને કુળને અવિરુદ્ધ વેષ પહેરવો, તે અનુદ્ભટ એમ વ્યાખ્યાન કરીએ તો તે સર્વવ્યાપક થવાથી અહીં સંગત ગણાય

બધુમતીનું જ્ઞાન આ રીતે છે

અહીં તામ્રલિપ્તિ નામે નગરી હતી, જે દુશ્મનોથી કોઇ પણ રીતે અજીત હતી ત્યાં ભારે પૈસાદાર રતિસાર નામે શેઠ હતો [૧] તેની શરદઋતુના ચંદ્ર માફક ઉજ્વળ શીળવાળી બધુલા નામે સ્ત્રી હતી, તેમની રૂપાદિગુણે શોભતી બધુમતી નામે પુત્રી હતી. [૨] તે પુત્રી હાથમાં સોનાની ચુડીઓ પહેરતી, શરીરે શણગારી રહેતી, અને સ્વભાવ–

णा–भणिया वयणेहिं पणयपउणेहिं । एवं उब्भडवेसो–वच्छे पच्छो न सच्छाण ॥ ४ ॥

यदुक्तं

कुलदेसाण विरुद्धो–वेसो रन्नोवि कुणइ नहु सोहं । वणियाण विसेसेण–विसेसओ ताण इत्थीणं ॥ ५ ॥ अइरोसो अइतोसो–अइहासो दुज्जणेहिं संवासो । अइउब्भडो य वेसो–पचवि गरूयंपि लहुयंति ॥ ६ ॥ इच्चाइ जुत्तिजुत्तं–वुत्ता वि न मन्नए इमा किंपि । चिट्ठइ तहेव निच्च–पिउपायपसाय दुल्ललिया ॥ ७ ॥ भरुयच्छवासिणा विमलसिट्ठि-पुत्तेण बंधुदत्तेण । सा गंतु तामलित्तिं–महाविभूईइ परिणीया ॥ ८ ॥

मुत्तूण जणयभवणे–बंधुमई बंधुपरियणसमेओ । जलहिम्मि बंधुदत्तो–सचलिओ जाणवत्तेण ॥ ९ ॥ जा किंचि भूमिभाग–गच्छइ ता असुहकम्मउदएणं । पडिकूलपवणलहरी–पणुल्लिय जलहिमज्झंमि

वीज हमेशा उद्भट वेष राखती (३) एक दिवसे तेना पिताए तेने प्रेम पूर्वक वचनो थी समजायु के, हे पुत्री ! आवो उद्भट वेष सारा माणुसोने गमतो न जोइए [४]

जे माटे कहेलु छे के—

कुळ अने देशथी विरुद्ध वेष राजाने पण शोभा नहि आपे, तो ते वाणियाओने शी रीते शोभे ? तेमा पण वळी तेमनी स्त्रीओने तो ते विशेषे नहि शोभे (५) अतिरोष, अति तोष अति हास्य, दुर्जनोनी साथे सहवास, अने उद्भट वेष ए पाच मोटाने हलका बनावे (६) इत्यादि युक्ति युक्त कह्या छता पण तेणीए कइ मान्यु नहि किंतु हमेशा बापनी महेरबानीथी मोज माणती तेमज रहेवा लागी (७) ते स्त्रीने भरुयच्छवासि विमळ शेठनो पुत्र बंधुदत्त ताम्रलिप्तिमां आवी, मोटा ठाठमाठथी परण्यो [८]

ते बंधुदत्त बंधुमतीने बापना घरे मेली बधु परिजनसहित वहाणपर चढीने दरियामा रवाने थयो [९] ते केटलेक आगळ गयो, एटलामा अशुभ कर्मना उदये

॥ १० ॥ सत्थ व विणयहीणे–विपलियसीले विसुद्धदाणं व । त प-वहणं विणट्ठं–धणधन्नहिरन्नपडिपुन्नं ॥ ११ ॥ सो कहकहमवि फलहे-ण–दुत्तरं उत्तरित्तु नीरानिहिं । जा पिच्छइ दिसिचक्कं–ता तं निच्छे-इ ससुरपुर ॥ १२ ॥ तो अप्पं जाणावइ–केणवि पुरिसेण नियससु-रस्स । तं सुणिय हा कि मेय ति–जपिरो उट्ठिओ सोवि ॥ १३ ॥ अइ उब्भडवेसविसेस–रयणलंकारसारभूसाए । बंधुमईए सहिओ–जा से पासे स मल्लिपइ ॥ १४ ॥ वररयणकणयचूडयाविभूसियं ता-म रुइरकरजुयलं । बधुमईए छिन्न–केणवि जूयारचोरेण ॥ १५ ॥ त-त्तो सो आरक्खिय–भीओ नासित्तु झत्ति संपत्तो । पह परिसमत्तसमु-त्तस्स–बंधुदत्तस्स पासंमि ॥ १६ ॥

तेण च धुत्तयाए–चिंतिय मिणमेव पत्तकालं मे । इय मुत्तु तस्स पासे–करजुयल तक्करो नट्ठो ॥ १७ ॥ पच्छागयतलवरसुभुलस-

દરિયામા પવન પ્રતિકુળ થઇ તોફાન થયુ [૧૦] તેથી જેમ વિનયહીનમાં શાસ્ત્ર નાશ પામે, અથવા શીળહીન જનમા આપેલુ દાન નાશ પામે, તેમ તે ધન ધાન્ય ભરેલુ વહાણ નાશ પામ્યુ (૧૧) તેવામાં બધુદત્તને પાટિઉ મળી જવાથી તે જેમ તેમ કરી દરિયા કિનારે આવ્યો, અને આજુબાજુ તે જોવા લાગ્યો, તો તેને તે સસરાનુ નગર જણાયુ (૧૨) ત્યારે તેણે કોઇ માણસના મારફતે સસરાને ખબર મોકલી તે સાંભળીને ' હાય ! આ શુ થયુ ? ' એમ બોલતો તે સસરો ઉઠી ઉભો થયો (૧૩) તેના સાથે અતિ ઉદ્ભટ વેષ અને રત્નના ઘરેણાંથી શણગારાયલી બધુમતી પણ સાથે ચાલી તેઓ જેવાં ત્યાં નજીક આવ્યા, તેવામા ઉત્તમ રત્ન અને સોનાથી જડેલી ચુડીઓથી શોભતી બધુમતીના બે હાથ કોઇક જુગારી ચોરે કાપી લીધા [૧૪-૧૫] પછી તે ચોર પકડાઇ જવાની બીકથી નાશીને જલદી રસ્તાના થાકથી સુતેલા બધુદત્તની પાસે આવી પહોચ્યો. [૧૬] તે ચોર લુચ્ચો હોવાથી તેણે ચિંતવ્યુ કે, આ લાગ છે, એમ ધારી તે કાપેલા બે હાથ તેની પાસે મેલી પોતે નાશી ગયો [૧૭] તેટલામાં પાછળથી

चणबुद्धो सव्वुदओ एमो । चोरु त्ति काउ तेहिं–सूलाए झत्ति पक्खित्तो ॥ १८ ॥ अह रइसारो सिट्ठी–नियपुत्तीए निइ तु त मवत्थ । बहु झूरिऊण पत्तो–जा जामाउयसमीवंपि ॥ १९ ॥ ता त सूलाभिन्न–सह-सा पिच्छिवि बहु च पलविता । असुभरपुन्ननयणो–दुहियो से कुणइ मयकिच्च ॥ २० ॥ इत्तो य सुजसनामा—चउनाणी तत्थ आगओ त च । नमिउं पत्तो सिट्ठी—गुरूवि इय कहइ से धम्म ॥ २१ ॥ भो भविया उब्भडवेस—वज्जणं कुणह चयह परुसगिर । चिंतह भवस्सरूव—जेण न पावेह दुक्खाइ ॥ २२ ॥ तो सोउ सविग्गो–सिट्ठी पणमित्तु पुच्छए भयवं । मह जामाउयदुहियाहिं—किं कय दुकय पुव्विं ॥ २३ ॥ भणइ गुरू अभिरामे—सालिग्गामंमि इत्थिया

આવેના તનારની ગડબડ સાભળી, તે ઉંઘમાથી જાગી ઉઠયો, ત્યારે તેમણે તેને ચોર ઠેરવી પકડીને ઝટ શુળા ઉપર નાખી દીધો [૧૮] હવે રતિસાર શેઠ પોતાની પુત્રીની તે અવસ્થા જોઇને બહુ દિલગીર થઇ, જેવો જમાઇના પાસે આવ્યો કે, ત્યા તેને તેણે શુળાથી ભેદાએલો જોયો ત્યારે તે બહુ વિલાપ કરી, આસુઓથી આખો ભરી, દુખિત થયો થકો તેના મૃત કાર્ય કરતો હવો [૧૯–૨૦] એવામા ત્યાં સુયશ નામે ચઉનાણી (ચાર જ્ઞાનવાળા) મુનીશ્વર પધાર્યા તેને નમવા માટે શેઠ ત્યાં આવ્યો, ત્યારે ગુરૂ તેને આ ધર્મ કહેવા લાગ્યા (૨૧) હે ભવ્યો ! તમે ઉદ્ભટ વેષનુ વર્જન કરો, પુરૂષ વાણીને તજી દો, અને ભવ સ્વરૂપને વિચારો કે જેથી દુ ખો પામો નહિ. (૨૨) તે સાભળીને શેઠ વૈરાગ્ય પામી, ગુરૂને નમીને પુછવા લાગ્યો કે, હે ભગવન્ ! મારા જમાઇ અને પુત્રીએ પૂર્વે શુ દુષ્કૃત કર્યું છે ? (૨૩) ગુરૂ બોલ્યા કે, મનોહર શાલિગ્રામમા એક સ્ત્રી હતી, તે અટવીના માફક* બહુમૃત બાળ શુકા હતી, એટલે જેણીના ઘણા બાળ પુત્રો મરણ પામેલા હતાં, તથા તે દુર્ગત [દરિદ્ર] અને વિધવા હતી

* અટવી બહુમૃતબાળશુકા એટલે ઘણાં મરેલા હોય છે, નાના પક્ષિઓ જેમાં એવી હોય છે

एगा । आसि अडवि व्व बहुमय—वालसुया दुग्गया विहवा ॥ २४ ॥ सा उयरकदरापूरणत्थ मीसरगिहेसु निच पि । कम्म करेइ पुत्तो उ—चारए वच्छरूवाइ ॥ २५ ॥ सा ठविय भोयर्ण सिक्कगंमि पुत्तट्ठ मन्नथा पत्ता । कस्सइ गेहे कम्मत्थ—मागओ तंमि जामाउ ॥ २६ ॥

सा तस्स तुप्पणन्हाण माइ कम्मसु निउत्तया पढम । पच्छा खंडण-पीसण-रंधणदलणाइ कारविया ॥ २७ ॥ जाया महइवेला—तेणगिहत्थेण माउलतणओ । नहु सा जिमाविया तो भुक्खिय तिसिया गया सगिह ॥ २८ ॥ त दट्ठु सुएण छुहाइएण भणिया सनिट्ठुर एसा । किं तत्थ तुम खिसा—सूलाए ज न वहू पत्ता ॥ २९ ॥ तीइवि अणत्थभरियाइ—जंपियं किं करा तुह छिन्ना । ज सिक्कगाउ गहिऊण—भोयण नेव भुत्तोसि ॥ ३० ॥

(ग्र. ४५००)

તે સ્ત્રી પોતાનુ પેટ ભરવા નિત્ય શ્રીમતોના ઘેર કામ કરતી, અને તેણીનો પુત્ર વાછરડાં ચારતો (૨૫) તેણી એક વેળા પુત્રના સારૂ સીકામા ભોજન રાખી, પોતે કોઇકના ઘેર કામ કરવા ગઇ, તેવામાં ત્યા તે ઘરવાળાનો જમાઇ આવ્યો, એટલે તેમણે તેને પહેલાં તેના તપણ સ્નાન વગેરાની ખટપટમા રોકી, અને પછી તેની પાસેથી ખડણુ, પીસણુ, રધણુ દળનાદિક કરાવ્યુ [૨૬-૨૭] તેથી ત્યા તેણીને બહુ વાર લાગી, છતા તે ગૃહસ્થે વ્યાકુળપણાથી તેણીને જમાડી નહિ, તેથી તે ભુખી તરસી ઘેર આવી [૨૮] તેણીને જોઇને ભુખેલા છોકરાએ તેણીને કઠોર વાણીએ કહ્યુ કે, શુ તુ ત્યાં શૂળીએ ચડી હતી, કે ઝટ પાછી નહિ આવી ? [૨૯] તેણી પણ ગુસ્સે ભરાયલી હોવાથી બોલી કે, શુ તારા હાથ કપાયા હતા, કે જેથી સીકામાથી ભોજન લઇને જમ્યો નહિ [૩૦]

(મૂળ ગ્રથ સખ્યા ૪૫૦૦)

એવી રીતે કઠોર વચનથી તે બને જણાએ નિકાચિત કર્મ બાંધ્યુ, અને અતિ

इय फरुसवयणजणिय-कम्म दोहिंवि निकाइय तहिं । अइनिविड जडिमभावेण-नेव आलोइय त च ॥ ३१ ॥ तेसिं दाणरयाण-सजमर-हियाण मज्झिम गुणाण । किंचि सुहभावणाए-वट्टताण गलिय माउ ॥ ३२ ॥ तो सो वालो जाओ-जामाऊ तुज्झ वधुदत्तु त्ति । सा पुणु दुग्गयनारी-बंधुमई तुह सुया जाया ॥ ३३ ॥ भवियव्वयानिओगा । विचित्तयाए य कम्मपगिइए । माया जाया जाया-पुत्तो भत्ता य सजाओ ॥ ३४ ॥ तक्कम्म विवागेण-बधुमई पाविया कररूछेयं । पत्तो य बंधुदत्तो-सूलापक्खिवण वसण मिणं ॥ ३५ ॥

इय सोउ रइसारो-सिट्ठी सभयगरुयसवेओ । गिण्हिय गुरूण पासे-दिक्खं सुहभायण जाओ ॥ ३६ ॥

इत्युद्भटं वेषमतिश्रयस्याः—
श्रुत्वा विपाक खलु बंधुमत्याः ।
भव्या जना निर्मलशीलभाज—
स्तत्कुत देशाद्यविरुद्धमेन ॥ ३७ ॥

॥ इति बंधुमतीज्ञातं ॥

આકરા જ. સ્વભાવના લીધે તે તેમણે આલોચ્યુ નહિ પણ નહિ [૩૧] તેઓ દાન ગુણ સહિત હતા, અને સયમથી રહિત હતા તેથી મધ્યમ ગુણવાળા હતા તેમનુ કંઇક શુભ ભાવનામા વર્તતાં આયુષ્ય પુરૂ થયુ (૩૨) તેથી તે છોકરો તે તારો બધુદત્ત જમાઇ થયો, અને તે દરિદ્ર સ્ત્રી તારી બધુમતી પુત્રી થઇ [૩૩] ભવિતવ્યતાના યોગે તથા કર્મપ્રકૃતિની વિચિત્રતાને લીધે માતા તે સ્ત્રી થઇ, અને પુત્ર તે ભરથાર થયો (૩૪) તે કર્મના વિપાકે બધુમતીના હાથ કપાયા, અને બધુદત્ત શૂળીપર ચડવાનુ દુખ પામ્યો (૩૫) એ સાંભળીને રતિસાર શેઠ ભારે સવેગ પામી, ગુરૂ પાસે દીક્ષા લઇ સુખી થયો [૩૬] આ રીતે ઉદ્ભટ વેષ ધરનારી બધુમતીને થએલ વિપાક સાંભળીને હે નિર્મળ શીળવાન ભવ્ય જનો ! તમે દેશાદિક અવિરૂદ્ધ વેષ ધારણ કરો [૩૭]

એ રીતે બધુમતીનુ જ્ઞાત છે.

इत्युक्तः शीलव्रतोनुद्भटवेष इति तृतीयो भेद,—संप्रति सविकारवचन–वर्जनरूप चतुर्थभेद व्याचिख्यासुर्गाथोत्तरार्द्धमाह.

(मूलं)

सवियारजंपियाइ–नूण मुईरंति रागग्गि ॥ ४० ॥

(टीका)

सविकारजल्पितानि सशृंगारभणितानि नून निश्चितमुदीरयत्युद्दीपयति रागाग्नि–मतस्तानि न ब्रुते इति शेषः

उक्तञ्च

ज सुणमाणस्स कह—मुदृठयर जलइ माणसे मयणो,
समणेण सावएण वि–न सा कहा होइ कहियव्वा.

उपलक्षण चैतत्—द्वेषानलमप्युद्दीपयति केषाचि–दित्यतोनर्थ-

શીળવત જનતુ અનુદ્ભટ વેષ એ ત્રીજો ભેદ કહ્યો, હવે સવિકાર વચન વર્જનરૂપ ચોથો ભેદ કહેવા સારૂ ગાથાનુ ઉત્તરાર્દ્ધ કહે છે

[મૂળનો અર્થ.]

સવિકાર કહેલાં વાક્યો નિશ્ચિતપણે રાગરૂપ અગ્નિ વધારે છે.

ટીકા.

સવિકાર જલ્પિત એટલે શૃગારવાળા વાક્યો નિશ્ચિતપણે રાગાગ્નિને ઉદીરે છે એટલે જગાડે છે, માટે તેમને ન બોલે જે માટે કહેલુ છે કે—

જે સાંભળતા થકાં હૃદયમા કદર્પ સળગી ઉઠે, તેવી કથા સાધુ અથવા શ્રાવકે નહિ કહેવી

" રાગાગ્નિને જગાડે " એ ઉપલક્ષણરૂપે છે, તેથી કેટલાકને દ્વેષાગ્નિ પણ જગા-

दायकानि मित्रसेनस्येव सविकारजल्पितानि न आपणीयानि.

मित्रसेनकथा त्वियं

आसीत् पुर्यामयोध्याया–मयोध्यायामरातिभिः । धर्मकर्मणि निस्तंद्रो–जयचंद्रो महीपतिः ॥ १ ॥ तस्य प्रियतमा चारु–दर्शना चारुदर्शना । सुनुश्चानूनपुण्यश्री–श्चंद्रश्चंद्रसदृक् दृशो ॥ २ ॥ श्रृंगारबहुलः श्येन–पुरोहिततनूद्भवः । तन्मित्र मित्रसेनोभूत्–केलिकौतूहलप्रियः ॥ ३ ॥ एकदा तत्पुरोद्याने–दु र्ध्यानेंधनपावकः । आगादागाम्यतीतादि–वेदी सूरि र्युगंधरः ॥ ४ ॥ तं नंतु मुद्दतानंदो–द्भिन्नरोमांचकंचुकः । जगाम जगतीनाथः–स मित्रसुतसंयुतः ॥ ५ ॥ राजा निःप्रतिमंरूप–दृष्ट्वा तस्य मुनीशितुः । पप्रच्छ स्वच्छधीरेव–विस्मय स्मेरलोचनः ॥ ६ ॥ सत्यप्यसदृशे रूपे–साम्राज्यविभवोचिते युतो वैराग्यतः पूज्यै–र्जगृहे दुष्करं व्रतं ॥ ७ ॥

છે, તેથી મિત્રસેનની માફક અનર્થદાયક સવિકાર વચન નહિ બોલવા

મિત્રસેનની કથા આ છે

દુશ્મનોથી જ્યાં નહિ લડી શકાય એવી અયોધ્યા નગરીમાં ધર્મના કામમાં તત્પર જયચંદ્ર નામે રાજા હતો [૧] તેની મનોહર દેખાવવાળી ચારુદર્શના નામે રાણી હતી તેમનો આંખોને ઠારવા સમાન અને સંપૂર્ણ પુણ્યશાળી ચંદ્ર નામે પુત્ર હતો (૨) તે ચંદ્રકુમારનો શ્યેન પુરોહિતનો પુત્ર મિત્રસેન નામે પુત્ર હતો, તે ખુબ શૃંગાર સજતો, અને રમત ગમતનો શોખીન હતો [૩] એક વેળા તે નગરના ઉદ્યાનમાં દુર્ધ્યાનરૂપ ઇંધણ બાળવામાં અગ્નિ સમાન અને ભૂત ભવિષ્યના જાણ યુગંધર નામે આચાર્ય પધાર્યા [૪] તેને નમવા માટે ઉછળતા આનંદથી રોમાંચિત થએલ રાજા મિત્ર અને પુત્રની સાથે ત્યાં ગયો (૫) તે પવિત્ર બુદ્ધિશાળી રાજા તે મુનીશ્વરનું અનુપમ રૂપ જોઇ, વિસ્મયથી વિકસિત નેત્રવાળો થઇ, આ રીતે તેમને પુછવા લાગ્યો— (૬) હે પૂજ્ય ! તમારૂં આવું રાજ્ય વૈભવ ભોગવવાને ઉચિત અનુપમ રૂપ છતાં તમે કયા વૈરાગ્યથી આ-

गुरुराह मया दृष्टः–सो रघट्टो नराधिपा । सदा युक्तो वहन्नि-त्यं–सपूर्णो भवनामकः ॥ ८ ॥ चत्वारो रागविद्वेप–मिथ्यात्वस्मरस-ज्ञिताः । दृढाः सारथयस्तत्र–मोहः सीरपतिः पुनः ॥ ९ ॥ विनापि चारिवारिभ्या–सततं वेगशालिनः । महाकाया कषायाख्या–वृपभास्त-त्र पोडश ॥ १० ॥ हास्यशोकभयाद्यास्तु–कर्कशाः कर्मकारकाः । जु-गुप्साग्त्यरत्याद्या–स्तेपा च परिचारकाः ॥ ११ ॥ दुष्टयोगप्रमादा-रय–तत्र तुरद्वय महत् । विलासोल्लासविब्बोक–हावभावादिका स्व-राः ॥ १२ ॥ तत्रासयतजीवाख्यः–कूपोऽदृष्टतलः सदा । पापाविरति पानीय—सभारपरिपूरितः ॥ १३ ॥ पापाविरतिनीरौघ—मग्नपूरित-रेचित । सुदीर्घं जीवलोकाख्य–घटीयंत्रमभगुर ॥ १४ ॥ पदमार उच्चकर्मृत्यु–रज्ञान तु प्रतीच्छकः । दृढ मिथ्याभिमानाख्य–स्तस्य दा-र्पटिक सदा ॥ १५ ॥ ज्ञाति सक्लिष्टचित्ताख्या–तत्र निर्वहणी पृथुः ।

વુ દુષ્કર વ્રત ધારણ કર્યું છે ? (૭) ગુરૂ બે ા કે, હે રાજન્ ! મે એક નિય ભ રપુર રહેતો અને હમેશાં જોડાઇને ચાલુ રહેતો ભવ નામનો અરઘટ્ટ જોયો (૮) ત્યા રાગ, દ્વેપ, મિથ્યાત્વ, અને કામ નામે ચાર સારથિઓ હતા, અને તેમનો મોહ નામે ઉપરી સરદાર હતો [૯] ત્યા સોળ કષાયરૂપ મોટા બળદ હતા, જેઓ ઘાસ પાણી વગર બળવાન્ રહી વેગથી તે અરઘટ્ટને ફેરવતા હતા [૧૦] ત્યા હાસ્ય, શોક, અને ભય વગેરે કઠોર સ્વભાવવાળા કામ કરતા માણસો હતા, અને તેમને જુગુપ્સા, રતિ, અરતિ વગેરે પરિચારકો [મદદગાર] હતા [૧૧] ત્યા દુષ્ટયોગ અને પ્રમાદ નામે બે મોટા તુબ હતા, અને તેમા વિલાસ, ઉલ્લાસ, વિબ્બોક, હાવ, ભાવ વગેરે સ્વરો નીકળતા હતા (૧૨) ત્યાં અસયતી જીવ નામે એક ઉંડો કૂવો હતો, તે હમેશ પા પાવિરતિ નામના પાણીથી ભરપૂર રહેતો (૧૩) વળી ત્યાં પાપવિરતિરૂપ પાણીમા બૂડીને ભરાતુ તથા ઠલાતુ લાંબુ અને મજબૂત જીવલોક નામે ઘડીયત્ર હતુ (૧૪) ત્યાં મૃત્યુરૂપે ઉચો ખપકાર થતો, અને અજ્ઞાન નામે ત્યા પ્રતીચ્છક [પાણી કાઢનાર], હતો, તથા ત્યા મિથ્યાભિમાન નામે મજબૂત દાર્પટિક [પાણી રાખવા] ઠામડુ] હતુ,

ऽतिद्राघीयसी कुल्या–भोगलोलुपताभिधा ॥ १६ ॥

क्षेत्र विवक्षित जन्म–माला दुःखस्य संहतिः । अपरापरजन्मा-ख्याः–केदारा गणनातिगाः ॥ १७ ॥ पानातिकस्तत्रसद्बोधो–बीज कर्मकदंबक । दुष्टो जीवपरीणामो–वापकस्तत्र सोद्यमः ॥ १८ ॥

ततश्च.

उप्त तेनारघट्टेन—सिक्त निष्पाकिमागत । प्रभूतसुखदुःखादि–सस्यं नानाविध नृप ॥ १९ ॥ एवं भवारघट्टाति–भ्रमणोद्भीत चेतसा । दीक्षा तद्भयघाताय–मया दायि नरेश्वर ॥ २० ॥ श्रुत्वेति रुपतिर्भीम–भवाद्भीतमना भृश । न्यस्य चंद्रसुते राज्य–शमसाम्राज्य माददे ॥ २१ ॥ समित्रचंद्रराजोपि–राजन् राज्यश्रिया तया । सम्यग्दर्शनसशुद्ध–गृहिधर्ममशिश्रियत् ॥ २२ ॥ नत्वा गुरुपदद्वद्व–निज धाम जगाम राट् । अन्यत्र मुनिराजोपि—विजह्रे सपरिच्छदः

(१५) त्या अति संकिलष्ट चित्त नामनी पहोळी नळी हती, अने भोगलोलुपता नामे जाडु धामी नीक हती (१६) त्यां दुःख भरपुर जन्ममाळा नामे क्षेत्र हतु अने त्यां जुदा जुदा जन्मरूप असंख्य क्यारा हता (१७) त्यां असद्बोध नामे पानातिक (पाणी पा नार) हतो कर्मरूप बीज हतु अने तेने दुष्ट जीव परिणाम नामे महेनतु वावनार हतो (१८) तेथी त्यां जे पाक वाववामा आवतो ते ते अरघट्टथी त्यां सींचाइने तैयार थतो ए पाक ते हे राजन्! सुख दुःखरूप हतो (१९) आ रीतना भवरूप अरघट्टना आकरा भ्रमणथी मारु चित्त भय पामता ते भय टाळवा माटे हे नरेश्वर! मे आ दीक्षा लीधी छे (२०)

एम सांभळीने राजा भयंकर भवथी अतिशय बीनो थको पोताना चंद्र नामना पुत्रने राज्य सोंपीने उपशमनु साम्राज्य [प्रव्रज्या] लेतो हवो [२१] चंद्रराजा पण ते राज्य लक्ष्मीथी शोभतो थको सम्यक्त्व पूर्वक गृहिधर्म स्वीकारतो हवो (२२) पछी ते गुरुना चरणे नमीने पोताना ठेकाणे आव्यो, अने मुनीश्वर पण परिवार सहित

॥ २३ ॥ अन्यदा मित्रसेनेन–राजा भाणि रहस्यदः । किम प्यपूर्व विज्ञान–दर्शयामि सखे तव ॥ २४ ॥ स प्राह दर्शय क्षिप्र–ततोसौ-जम्बुकस्वर । तथा रसद् यथा रेसुः-पूर्वंहि जम्बुका अपि ॥ २५ ॥ कुकुजुः कुक्कुटा उच्चै– कृते कुक्कुटकूजिते । निशीथेपि नि-शामात–मुन्निद्रा मेनिरे जनाः ॥ २६ ॥ तथा शृंगारसारा-णि–वाक्यान्याह यथा जनः । दृढशीलोपि जायेत–मन्मथोन्माथितो भृश ॥ २७ ॥ ततो राजाहमित्रैव–मातिचारीनिज व्रत । यद्विकारवचो वक्तु–न युक्त शीलशालिना ॥ २८ ॥

शृंगारसारभाषित्व--मेवमुक्तोपिनोज्झति । यदा केलिप्रिय-त्वेन–तदा राज्ञाप्युपेक्षितः ॥ २९ ॥ प्रोषितभर्तृस्त्रियोग्रे—सविकार गिरोन्यदा । स तथाख्यद्यथा सद्यः—सा भून्मदनविव्हला ॥ ३० ॥ ता तथा सविकाराङ्गी—दृष्ट्वा तद्देवरः क्रुधा । त वदत्

બીજા સ્થળે વિચરવા લાગ્યા [૨૩] એક વખતે મિત્રસેને એકાંતમાં રાજાને એવું કહ્યું કે, હે મિત્ર ! તને હું કંઇક અપૂર્વ વિજ્ઞાન બતાવું [૨૪] તે બોલ્યો કે, વારૂ ત્યારે જલદી બતાવ ત્યારે તે શિયાળવાનો સ્વર એવી રીતે કાઢવા લાગ્યો કે, તે સાંભળી શિયાળવાં સુધ્ધાં પાડવા લાગ્યા [૨૫] વળી તેણે કૂકડાનો સ્વર કાઢ્યો કે, કૂકડાઓ બોલી ઉઠ્યા, અને મધ્યરાત છતાં સવાર સમજીને માણસો જાગી ઉઠ્યા [૨૬] વળી એવી રીતે શૃંગારવાળાં વાક્યો બોલ્યો કે, દૃઢ શીળવાન્ માણસને પણ કામ જાગી ઉઠે (૨૭) ત્યારે રાજા બોલ્યો કે, હે મિત્ર ! આ રીતે તું તારા વ્રતને અતિચારથી મલિન કર મા—કેમકે શીળવાન્ જનોને વિકારી વચન બોલવું યુક્ત નથી [૨૮] એમ કહ્યા છતાં પણ તે જ્યારે કુતુહળી થઇને શૃંગારવાળી વાણી બોલતો બંધ ન થયો, ત્યારે રાજાએ તેની ઉપેક્ષા કરી (૨૯) તેણે એક વેળા પરદેશ ગએલા ભરથારવાળી સ્ત્રીના આગળ એવાં વિકારી વાક્ય કહ્યાં કે, જેથી તે તત્કાળ કામથી વિહ્વળ થઇ (૩૦) તેને તેવા વિકારવાળી જોઇને તેનો દિયેર ગુસ્સે થઇ, મિત્રસેનને કહેવા લાગ્યો કે, અરે !

दंदंधि—रे विटोसीत्युदीरयन्न ॥ ३१ ॥ तदाकर्ण्य नृपो मक्षु-मोचयित्वा तमाख्यत । व्रतातिचारक्षस्य—पुष्पं प्राप्तमिङ त्वया ॥ ३२ ॥

फल तु नरके घोरे—लप्स्यसे तीव्रवेदना ! । यत्तदा वारितो-सि त्व—नातिचारादुपारमः ॥ ३३ ॥ जिन देव गुरुन् साधू-स्त दद्यापि सखे स्मर । गर्हस्व दुःकृत सर्वे-क्षमय प्राणिसहतिं ॥ ३४ ॥ सोपि प्राह सखे गाढ-बधनैः पीडितोस्म्यह । न स्मरामि ततः किंचित्-प्रतीकार कुरुष्व मे ॥ ३५ ॥ इति जल्पन्नसौ मृत्वा गजो भूद्विध्यभूधरे । ततो बहुभव भ्रात्वा-क्रमा न्मोक्षमवाप्स्यति । ३६ ।

सविकारवचोवार्द्धि-कुभभूश्चद्रभूपति. । राज्य न्यस्य सुते दीक्षा गृहीत्वा च ययौ शिव ॥ ३७ ॥

'इत्यवेत्य कृतिन. स्वचेतसा
मित्रसेनचरित गताहम' ।'

તુ તો કાઇ ભડવો દેખાય છે, એમ કહી રાજપુત બધે બોલતો હવો [૩૧] તે સાંભળી રાજાએ જલદી તેને છુટો કરાવ્યો અને કહ્યુ કે, વ્રતના અતિચારરૂપ ઝાડનુ આ ફુલ તને મળ્યુ છે [૩૨]

એનુ ફળ તો અંધારા નરકમા તીવ્ર વેદનાઓ પામીશ તે વખે ડમકે તે વેળા મે તને વાયા છતા પણ તુ અતિચારથી નિવર્ત્યો નહિ [૩૩] માટે હે મિત્ર ! હજુ પણ જિનેશ્વર દેવ તથા સુસાધુ ગુરુને સભાર, દુકૃતની ગર્હા કર, અને તમામ જીવોને ખમાવ (૩૪) ત્યારે તે બોલ્યો કે, હે મિત્ર ! હુ બંધનોથી ભૂરી પીડા પામ્યો છુ તેથી હુ કાઇ સભારી શકતો નથી, માટે મારી કાઇક ઓસડવેસડની તજવીજ કર (૩૫) એમ બોલતો થકો તે મરીને વિંધ્યાચળમા હાથી થયો, ત્યાથી બહુ ભવ ભમીને અનુક્રમે મોક્ષ પામશે [૩૬] વિકારવાળાં વચનરૂપ સમુદ્રને અટકાવવા અગસ્ત્ય ૠષિ સમાન ચદ્રરાજા પુત્રને રાજ્ય સોંપી દિક્ષા લઇને મોક્ષે ગયો (૩૭)

એ રીતે પાપહીન પંડીતોએ પોતાના ચિત્તવડે મિત્રસેનનુ ચરિત્ર જાણીને લાવો

चंचदुच्चतरदुःसलक्षित
सत्यजंतु सविकारजल्पितं ॥ ३८ ॥

॥ इति मित्रसेनकथा.

इत्युक्तः शीलवतः सविकारवचनवर्जन इति चतुर्थो भेदः—
अधुना बालक्रीडापरिहाररूप पंचम भेदमभिधित्सुर्गाथापूर्वार्द्धमाह.

(सूलं,)

बालिसजणकीला वि हु- मूलं मोहस्स णत्थदंडाओ

(टीका)

बालिशजनक्रीडापि बालजनाचरितक्रीडापि द्यूतादिरूपा—
उक्तंच.

દુખ આપનાર સવિકાર ભાષણ ત્યાગવું

એ રીતે મિત્રસેનની કથા છે.

આ રીતે શીળવાન્ જનનું સવિકાર વચન વર્જનરૂપ ચોથું શીળ કહ્યું હવે બાળ ક્રીડા પરિહારરૂપ પાંચમું શીળ કહેવા માટે અર્ધી ગાથા કહે છે

[મૂળનો અર્થ.]

બાળ જનની રમત પણ અનર્થ દંડવાળી હોવાથી મોહનું મૂળ છે.

(ટીકાનો અર્થ.)

બાલિશ જનક્રીડા એટલે બાળ જીવોએ કરાતી જુગાર વગેરે રમત પણ નહિ રમવી

જે માટે કહ્યું છે કે—

चउरगसारिपट्टिय—वट्टाई लावयाइजुद्धाइ,
पणहतरजमगाई—पहेलियाईहि नो रमइ (इति)

आसता सविकारजल्पितानीत्यपिशब्दार्थ —हुरल्कारे-लिंग चिह्न मोहस्यानर्थदडत्वात् नि'फलप्रायारभमवृत्तेरिहाप्यनर्थ जनकत्वेन च, जिनदासस्येव.

तत्कथा चैवं

रायगिहनयरकमले -सिरिसेणियरायहसकयसोहे । गुतिमइनाम इब्भो—आसि पवित्तोपरिमलुव्व ॥ १ ॥ सिट्ठी य उसभदत्तो - तस्स सुओ भुवणविस्सुओ पढमो । बीओ उण जिणदासो—आवाओ जूयवसणस्स ॥ २ ॥ धणदविणखयकरेण -दुरोदरेण रमेइ सो निच्च. । तत्तो भणिओ सो जिह-बधुणा सप्पणयमेव ॥ ३ ॥ हे भाय कायसयणाइ -विविहहेऊउअत्थदडाओ । अन्नो वि णत्थदडो—

चार रंगवाळा पासा के पटनी रमत, वर्तक—लावकना युद्ध एटले तीतर वगेरे पक्षिओनी लडाइनी रमत, तथा प्रहेलिकाओनावडे प्रश्नोत्तर अने यमकपूरण वगेरे नहि करवा

विकारवाळां भाषणो तो दूर रहो पण रमत नहि करवी, ए अपि शब्दनो अर्थ छे " हु " अलकारार्थे छे—केमके ते मोहनु चिन्ह छे, जे माटे ते अनर्थ दंडरूप छे, अने निरर्थक आरभ प्रवृत्ति कर्याथी अहीं पण अनर्थ थाय छे जिनदासनी माफक

तेनी कथा आ रीते छे

श्रेणिक राजारूप राजहंसथी शोभता राजगृह नगररूप कमळमां गुप्तिमति नामे एक पारमलनी माफक पवित्र इभ्य हतो. (१) तेने एक ऋषभदत्त नामे जग विख्यात पुत्र हतो, अने बीजो जिनदास नामे जुगारी पुत्र हतो. (२) ते नित्य द्रव्यने क्षय करनार जुगार रमतो, त्यारे तेना मोटा भाइए तेने प्रीतिपूर्वक आम कह्यु— [३]

हे भाइ ! शरीर अने स्वजनादिकना कारणे जे करवु पडे ते अर्थदंड छे, अने

बहुबधनिवधण भणिओ ॥ ४ ॥

यदुक्त.

अठेण तं न बंधइ–ज मणदठेणं ति थेववहुभावा । अदठे काला ईया नियामगा नउ अणठाए ॥ ५ ॥ किंपुण जूय बहुवसणे–कदक-दलणनवघणसमाण । नियकुलकलककारण–मेय ता चयसु त भाय ॥ ६ ॥

अन्यत्राप्युक्तं.

कुलकलकणु, सच्चपडिवक्खु, गुरुलज्जीसोयरु, धम्मविग्घु, अत्थ-इ पणासणु, दाणभोगिहि रहिउ, पुत्तदारपियमाइमोसणु—

जहिं न गणिज्जइ देवगुरु–जहि नवि कज्जु अकज्जु । तणुसतावणु कुगइपहु–नहि कोइ जूइ रमिज्ज ॥ ७ ॥ इय पभणिओ वि जूयं–जा

તેથી અન્ય તે અનર્થદંડ છે, તે બહુ બંધનું કારણુ કહેલ છે (૪)

જે માટે કહ્યુ છે કે—

અર્થથી એટલુ પાપ નહિ બાંધે જેટલુ અનર્થથી બાંધે— કેમકે અર્થે થોડુ કરવાનું હોય છે, અને અનર્થે બહુ થાય છે જે માટે અર્થમા તો કાળ વગેરે નિયામક રહેલ છે, પણ અનર્થમા કોઇ નિયામક નથી [૫] તેમાં પણ જુગાર તો બહુ વ્યસનરૂપ કંદને વધારવા માટે નવા મેઘ સમાન છે, અને તે પોતાના કુળને કલંકિત કરવાનું કારણુ છે, માટે હે ભાઇ ! તે તું છોડી દે. (૬)

જે માટે બીજા સ્થલે પણ કહ્યુ છે કે—

કુળને કલંક દેનાર, સાચથી વિરૂદ્ધ, ભારે શરમનો બંધુ, ધર્મમા વિઘ્ન પાડનાર, અર્થને ખગાડનાર, દાનભોગ રહિત, પુત્ર, સ્ત્રી, તથા માબાપની સાથે પણ દગો અપાવનાર (એવો જુગાર છે)

જ્યા દેવગુરૂનો ડર રહેતો નથી, તથા કાર્ય–અકાર્યનો વિચાર રહેતો નથી, અને જે શરીરને શોષનાર અને દુર્ગતિનો માર્ગ છે, એવો જુગાર કોણુ રમે? [૭] આ રીતે

न चयइ कहवि तो इमो तेण। चत्तो सयण समक्खं—न देइ गेहे प वेस पि ॥ ८ ॥ अन्नदिणे जिणदासो—केणवि जूआरिएण रममाणो। जायंमि जूयकलहे—छुरियाए निट्ठुर हणिओ ॥ ९ ॥ सो सत्थघायवि- हुरो—छुलंतओ महियलंमि रक व्व। केवलकरुणट्ठाण—सिट्ठो सिट्ठिस्स स- यणेहिं ॥ १० ॥ सो वि हु करुणा रसभर—पणुल्लिओ अल्लिओ तय भणइ। हे भाय, हो सु सुत्थो—तुह पडियार करिस्सामि ॥ ११ ॥ सो भणइ विणयपउणो—अज्ज अणज्जं खमेहि मे विहिय। परलोयपत्थि- यस्स य—देसु लहु धम्मसंजाल्य ॥१२ ॥ सिट्ठी वि भणइ निउण— सव्वत्थवि निम्ममो हवसु वच्छ। खामेसु सव्वजीवे—करेसु चउसर- णागमण च ॥ १३ ॥ निंदेसु बालकील—चित्ते चिंतेसु पंचनवकारं। भीमभवभीइहरण—पडिवज्जसु अणसण वच्छ ॥ १४ ॥ इय सम्म पडिवज्जिय—वज्जियपावो मरित्तु जिणदासो। जंबुदीवाहिवइ—अणादि-

---

સમજાવ્યા છતાં પણ તેણે જુગાર ન છોડ્યુ એટલે તેણે સગાવહાલાની રૂબરૂ કહીને તેને ઘેર આવતા અટકાવ્યો [૮] અન્ય દિવસે જિનદાસ કોઈક જુગારી સાથે રમતા તકરાર થવાથી તેણે તેને જોરથી છરી મારી તેથી તે ઘાથી વિધુર થઈ રાકની માફક રડતો જ મીનમા પડ્યો ત્યારે સ્વજનોએ તેના ભાઈને કહ્યુ કે તે દયા કરવા યોગ્ય છે [૯-૧૦] ત્યારે તે પણ કરૂણાથી ગ્રેરાઈ કોમળ બની તેને કહેવા લાગ્યો કે, હે ભાઈ ! તુ સ્વસ્થ થા—હુ તારો પ્રતીકાર કરીશ (૧૧) ત્યારે તે જિનદાસ વિનય પૂર્વક બોલ્યો કે હે ભાઈ ! મારૂ અનાર્ય આચરણ તુ માફ કર, અને હુ પરલોકે જવાની તૈયારીમા છુ. તેને ભાતુ આપ [૧૨] ત્યારે શેઠ બોલ્યો કે, હે ભાઈ ! તુ સર્વ બાબતમા મમતા રહિત થા, સર્વ જીવોને ખમાવ, અને ચાર શરણુ લે (૧૩) તેમજ બાળક્રીડાની નિદા કર, ચિત્તમા પચપરમેષ્ટિ મત્રનુ સ્મરણ કર, અને ભયકર સસારના ભયને હરનાર અણુસણ લે (૧૪)

આ પ્રમાણે સમ્યક્ પ્રકારે અણુસણ લઈ પાપ ત્યાગ કરી, જિનદાસ મરીને જબુદ્વીપનો અધિપતિ અણાઢિઓ નામે દેવતા થયો. [૧૫] આ રીતે બાળક્રીડા કરનાર

ओ सुरवगे जाओ ॥ १५ ॥

इति बालिशकेलिशालिनो
जिनदासस्य निशम्य दुःस्थितिं ।
भविका भवभीतचेतसो
दधतां तत्र निवृत्तिमुच्चकै. ॥ १६ ॥

॥ इति जिनदासकथा ॥

(छ)

इत्युक्तः शीलवतो बालक्रीडापरिहार इति पचमो भेदः,-संमति पम्परचनाभियोगपरित्यागलक्षण षष्ट शीलभेदमभिधित्सुर्गाथोत्तरार्द्ध माह.

(मूलं)

फरुसवयणाभियोगो-न समओ शुद्धधम्माण ॥ ४१ ॥

જિનદાસની થએલી દુ:સ્થિતિ જોઇને ભવથી બીનારા હે ભવિકો ! તે બાબતની નિવૃત્તિ કરો (૧૬)

આ રીતે જિનદાસની કથા છે.

એ રીતે શીળવાન્ જનનો બાળક્રીડ પરિહારરૂપ પાચમો ભેદ કહ્યો—હવે પુરૂષ વચનાભિયોગરૂપ છઠુ શીળ કહેવા માટે અર્ધી ગાથા કહે છે —

(મૂળનો અર્થ.)

પરૂપ વચનથી હુકમ કરવો એ શુદ્ધ ધર્મવાળાને ઉચિત નથી. (૪૧)

(टीका)

परुपवचनेन 'रे दरिद्र दासी पुत्रे' त्यादिना-भियोग आज्ञादानं-न सगतों नोचित' शुद्धधर्माणां प्रतिपन्नजिनमतानां, धर्महानिधर्मलाघवहेतुत्वात्.

तत्र धर्महानिः

फरुसवयणेण दिणतव-महिक्खिवंतो य हणइ मासतव.
वरिसतव सवमाणो-हणइ हणतो य सामन्नं. (इतिवचनात्)

धर्मलाघव पुन "रहो धार्मिकाः परपीडापरिहारिणः सविवेकाश्च श्रावका यदेव ज्वलदंगारोत्कराकारा गिरो गिरती" त्यादि लोकोपहासात्.

तथा,

अप्रिय मुक्ताः पुरुपा'-मवदति द्विगुण मप्रियं यस्मात् । तस्माश्च वाच्य मप्रिय-मप्रियमश्रोतुकामेन ॥ १ ॥ विरज्यते परिवारो-नित्य कर्कश-

---

ટીકા.

અરે દરિદ્ર દાસી પુત્ર ! ઇત્યાદિ કઠોર વચને કરીને અભિયોગ એટલે હુકમ કરવો સગત નથી, એટલે ઉચિત નથી—(કોને તે કહે છે) શુદ્ધ ધર્મને એટલે જૈન ધર્મ પાળનારને કેમકે તેથી ધર્મની હાનિ તથા લાઘવ થાય છે ત્યા ધર્મ હાનિ એ રીતે કે, કઠોર વચનથી તે દિવસનુ તપ નાશ પામે અધિક્ષેપ (આક્રોશ) કરતા માસ તપ હણાય, શાપ દેતાં વર્ષનુ તપ હણાય, અને મારામારી કરતાં આખુ શ્રમણપણુ હણાય

વળી પરુષ વાણી બોલતાં લોકોમા ધર્મની લઘુતા પણ થાય. કેમકે લોકો હસે કે, જુવો આ ધાર્મિક પરપીડા પરિહારિ અને વિવેકી શ્રાવકો આવી બળતા અગાર જેવી વાણી બોલે છે

તેમજ કોઇને પણ અપ્રિય કહેતા તે પાછુ બમણુ અપ્રિય બોલે છે, માટે અપ્રિય નહિ સાભળવા ઇચ્છનારે કોઇને અપ્રિય નહિ કહેવુ [૧] હમેશાં કર્કશ બોલનારનો

भाषिणः। परिग्रहे विरक्ते च-प्रभुत्वं हीयते नृणां ॥ २ ॥

किंच

अशिक्षितात्मवर्गेण-म्लानिं याति यतः प्रभुः । अत. शिक्षा प्रदातव्या-प्रत्यहं मृदुभाषया ॥ ३ ॥ स्वाधीने माधुर्ये-मधुराक्षरसंभवेषु वाक्येषु । किंनाम सत्ववंतः-पुरुषाः परुषाणि भाषते ॥ ४ ॥ (इत्यादि)

अतएव श्री वर्द्धमानस्वामिना महाशतकमहाश्रावकः सत्येपि परुषे जल्पिते प्रायश्चित्तं चाहित इति.

मतांतरे पुनरदुराराध्यताभिधानं षष्ठं शील. तदप्यपरुषभाषित्वेन संगृहीतमेव.

महाशतकसविधानकमिदं.

रायगिहपुरसरोवर-विभूसणं गिहवई जलरुहव्व । सिरिनिलओ-भमरहिओ-नालस्सपयं महासयगो ॥ १ ॥ अट्ठट्ठकणयकोडी-निहिवुड्ढि-

પરિવાર તેના તરફ નિરક્ત થય છે, અને તેમ થતા તેની સત્તા નબળી પડે છે (૨) વળી પોતાના પરિવારને કેળવણી નહિ આપ્યાથી તેનો નાયક ઝાખો પડે છે, માટે દર રોજ કોમળ ભાષાથી શીખામણ આપી કુટુંબ પરિવાર કેળવવો જોઇએ (૩) માધુર્યના લાવવી એ સ્વાધીન છે, તેમજ મધુર અક્ષરવાળા વાકયો પણ સ્વાધીનજ છે, તો પછી શુ કામ હિમ્મતવાન પુરૂષો પરૂષ બોલે ? [૪] આ કારણથીજ શ્રીવર્દ્ધમાનસ્વામીએ મહાશતક શ્રાવકને સાચુ પણ પરૂષ બોલતા પ્રાયશ્ચિત્ત ગ્રહણ કરાવ્યુ

મતાંતરે એટલે કે બીજા આચાર્યોના મતે અદુરારાધ્યતા નામે છઠુ શીળ છે, તે પણ અપરૂષભાષિપણામાં આવીજ જાય છે [કેમકે સુખે જે સેવી શકાય તે અદુરારાધ્ય કહેવાય, અને તે જ્યારે મીઠુ બોલનાર હોય ત્યારેજ થઇ શકે છે]

મહાશતકનુ વૃત્તાંત આ છે —

રાજગૃહનગરરૂપ સરોવરનો વિભૂષણ મહાશતક નામે ગૃહપતિ હતો, તે કમળ જેમ શ્રીનિલય ભ્રમરહિત [ભમરાને હિતકારી] नालस्य पद (નાળનું સ્થાન) હોય છે, તેમ શ્રીનિલય [લક્ષ્મીવાન] ભ્રમ રહિત અને આળસરહીન હતો (૧) તેના

पवित्थरप्पउत्ताओ । दसगोसहस्सपरिमाण-परिगया तस्स अट्ठ वया ॥ २ ॥ रेवइपमुहा तेरस-भज्जाओ तत्थ रेवइए उ । पिउगेहस-तियाओ-कोडीओ अट्ठ कणगस्स ॥ ३ ॥ दसगोसहस्समाणा-अट्ठ-वया सेसयाण पिउहरिया ॥ इक्कि कणयकोडी-दसगोसहस्सो पुढो य वओ ॥ ४ ॥ अह तत्थ समोसरिओ-गुणसिलए चेइए जिणो वीरो । वदण वडियाइ गओ-पउरेहि सम महासयगो ॥ ५ ॥ नमिऊण तिहुयणगुरु-उचियट्ठाणे निविट्ठओ एसो । भयय पि अमय निस्सद-सुदर कहइ इह धम्म ॥ ६ ॥ इह दुलह गिहिधम्म-लहिउ सा-वयजणेण पइदिवस । तस्स विसुद्धिनिमित्त-दिणचरिया इह विहे-यव्वा ॥ ७ ॥

तथाहि॰

सुत्तविउद्धो सड्ढो-सम्म सुमरिज्ज पचनवकार । जाइकुलदेवगुरु-धम्म-सगय अह विचितिज्जा ॥ ८ ॥ तो छव्विह मावस्सय-मणु-

પાસે ચોવીશ ક્રોડ ધન હતું, જેમા આઠ ક્રોડ નિધાનમાં, આઠ ક્રોડ વ્યાજમા અને આઠ ક્રોડ વેપારમા વપરાતુ અને તેના પાસે દશ દશ હજાર ગાયોવાળા આઠ ગોકુળ હતાં (૨) તેને રેવતી વગેરે તેર સ્ત્રીઓ હતી, સા રેવતીને બાપ તરફથી આઠ ક્રોડ ધન મળ્યુ હતું અને એંશી હજાર ગાયો મળી હતી, બાકીની બીજી સ્ત્રીઓને એક એક ક્રોડ ધન અને દશ દશ હજાર ગાયોનું એક ગોકુળ પીયરથી મળ્યુ હતું [૩-૪] હવે સા ગુણશૈલ વનમા મહાવીર જિન સમોસર્યા, તેમને વાંદવા માટે નગર લોકની સાથે મહાશતક ગયો (૫) તે જિનેશ્વરને નમી ઉચિત સ્થાને બેઠો, એટલે ભગવાન અમૃતના ઝરણ જેવો સુદર ધર્મ આ રીતે કહેવા લાગ્યા. [૬] આ સસારમાં દુર્લભ ગૃહિ ધર્મ પામીને શ્રાવકે દરરોજ તેની વિશુદ્ધિ જાળવવા માટે આ રીતે દિનચર્યા પાળવી. [૭]

જેમકે

સુવાથી જાગીને શ્રાવકે પહેલા રૂડી રીતે પચનવકાર મત્ર સભારવો બાદ પોતાની જાત—કુળ—દેવ—ગુરૂ અને ધર્મની વિચારણા કરવી [૮] પછી છ પ્રકારનું

द्विउ न्हाइउ च दिवसमुहे । नियवत्थो मुहकोस-काउ पूइज्ज गिहबिंबं ॥ ९ ॥ पच्चक्खाणं काऊण-इट्ठीपत्तो महाविभूईए । गच्छिज्ज जिणिंदगिहे पविसिज्ज तेहि समयविहिणा ॥ १० ॥ पूएवि जिण वंदिज्ज-सयणु चच्चिज्ज सुगुरुपासमि । काऊण तेसिं विणय-पच्चक्खाणं च पयडेउं ॥ ११ ॥ धम्म सुणिज्ज सम्मं-सुद्ध विंत्तिं गिहागओ कुज्जा । मज्झण्हे पुण पूयं-विहिज्ज जिणनाहपडिमाण ॥ १२ ॥ पडिलाभिज्ज मुणिंदे-फासुयएसणिय असणदाणेण । साहम्मियवच्छल्ल—करिज्ज दीणाइ अणुकंप ॥ १३ ॥ बहुबीयणंतकाया-इ—वज्जिय भोयण तओ कुज्जा । वंदेवि जिणवरिंदे—गुरुणो य विहिज्ज संवरण ॥ १४ ॥ वो सत्थरहस्साइ—कुसलमईहि सम वियारिज्जा । इगभत्तासत्तो पुण—भुंजिज्ज दिणट्ठमे भागे ॥ १५ ॥ सझासमए गिहचेइयाइ—पूएवि पुणवि वंदिज्जा । आवस्सय विहेउं—करि-

---

આવસ્યક કરીને દિવસ ઉગતા ન્હાઈ ધોઈ ધોળા વસ્ત્ર પહેરી મુખકોશ બાંધી ઘરે રહેલી પ્રતિમા પૂજની [૯] પછી પ્રત્યાખ્યાન કરીને જો રૂદ્ધિવાન્ શ્રાવક હોય, તો તેણે ઠાઠ માઠથી દેરાસરમા જઈ ત્યાં શાસ્ત્રોક્ત વિધિથી પેસવુ [૧૦] ત્યા જિનપૂજા કરી ચૈત્યવદન કરી ત્યાર બાદ સુગુરૂની પાસે જવુ, ત્યાં તેમનો વિનય સાચવી પ્રત્યાખ્યાન પ્રગટ કરવુ (અર્થાત્ ફરીને લેવુ) [૧૧] પછી ત્યાં રૂડી રીતે ધર્મ સાભળી ઘેર આવી શુદ્ધ વૃત્તિ એટલે ન્યાય પૂર્વક વેપાર રોજગાર કરવો, ફરી બપોરે જિનેશ્વરની પ્રતિમા ઓની પૂજા કરવી [૧૨] પછી પ્રાશુક એષણીય આહાર મુનિશ્વરોને વહોરાવવો, તથા સાધર્મિ ભાઈનું વાત્સલ્ય કરવુ, તથા દીનાદિક ઉપર અનુકપા કરવી [અર્થાત્ દીન દુખી જે તે ટાકણે ઉપસ્થિત હોય તેને પણ અન્નપાણી આપવુ] [૧૩] બાદ બહુબીજ અને અનતકાય વર્જિત ભોજન કરવુ, બાદ ચૈત્યવદન કરી ગુરૂને વાંદી દિવસ ચરિમનું પચ્ચખાણ લઈ લેવુ (૧૪) પછી કુશળ બુદ્ધિમાન્ મિત્રો સાથે શાસ્ત્રના રહસ્ય વિચારવાં [આ રીતે મુખ્ય વૃત્તિએ એક વખતજ જમવુ] પણ જદાચ એક ભકત નહિ કરી શકાય, તો દિવસના આઠમા ભાગે ખાઇ લેવુ (૧૫) સાજ થતા ઘેર રહેલી પ્રતિ-

ज्ज सज्झाय मेगग्गो ॥ १६ ॥

नियमाणुसाण तत्तो—कहिज्ज धम्मं गिहागओ उचियं । पाय विसयविरत्तो—सीलं पालिज्ज पव्वेसु ॥ १७ ॥ कयचउसरणगमाई—सावज्ज चइय गठिसहिएण । पंचनमुक्कारपरो—थेव सेविज्ज तो निदं ॥ १८ ॥ निद्दाविगमे चिंतिज्ज—विसमविससनिभ विसयसुक्ख । सुरसिवपुरगमणरहे—एवं च मणो रहे कुज्जा ॥ १९ ॥ सिरि अरिहंतो देवो—सुनाणचरणा सुसाहुणो गुरुणो । तत्त जिणपन्नत्त—भवे भवे इय मह हविज्जा ॥ २० ॥

जिणधम्मवासियमई—चेडो वि वरं हविज्ज सड्ढकुले । जिणधम्मेण विमुक्को -कयावि मा चक्कवट्टी वि ॥ २१ ॥ मलमलिणतणू जरमलिण—चीवरो सव्वसगपरिमुक्को । महुयरविन्तिपहाण—कया करिस्सामि मुणिचरियं ॥ २२ ॥ चइउ कुसीलसगं—गुरुपयपकयरय परिफुसतो ।

माओ पूजी वांदी आवश्यक करीने એकाग्र चित्ते स्वाध्याय करवो (१६) पछी घेर आवी पोताना कुटुंब परिवारने उचित धर्म सभळावयो वळी प्राये बने तो विषयथी विरक्तज रहेवु—नहि तो पर्व पव दिवसोमा शील पाळवु [१७] पछी चार शरणा वगेरे लई सावद्य त्याग करी गठसी लई नमस्कार मत्र संभारतां थका थोडी निंद्रा लेवी [१८] निद्रा ऊडता विषय सुखने विषम विष समान विचारता, तथा स्वर्ग अने शिवपुर जतां रथ समान आवा मनोरथो करवा (१९) मने भवोभव श्री अरिहत देव हजो, सम्यग् ज्ञान अने चारित्र संपन्न सुसाधु गुरु हजो अने जिनभाषित तत्व हजो [२०] हु श्रावकना कुळमा जिनधर्मनी वासनावाळो चाकर थाउं ते सारु छे, पण जिनधर्मथी रहित थइ चक्रवर्ति राजा पण कोइ वेळा न थाउं (२१) हु मल म लिन शरीरपर जूना मेलां कपडा धरी सर्व संग त्याग करी मधुकरनी माफक गोचरी करीने मुनिनो आचार क्यारे पाळीश ? (२२) हु कुशीळनो संग त्याग करी गुरुना पद पकजनी रजने फरसतो थको योगनो अभ्यास करी, संसारनो उच्छेद क्यारे करीश ? (२३) हु वनमां पद्मासनवाळी बेठो रहीश, मारा खोळामा हरणनां बच्चा आवी

जोगं अब्भस्सतो–भवबुच्छेय कया काई ॥ २३ ॥ अकट्टियहरिणासिसुं-वणंमि पउमासणेण आसीणं । बुट्टा मिगजूहपहू–अग्घाइस्सति म कइ-या ॥ २४ ॥

मित्ते सत्तुमि मणिमि–लेट्ठुए कंचणंमि पाहाणे । मुक्खे भवे भ-मिस्स–कया अह निव्विसेसमइ ॥ २५ ॥ एवं पइदिणकिरियं–कुणमाणो माणवो निहियमाणो । गिहिवासेवि वसतो–आसन्न कुणइ सिद्धिसुहं ॥ २६ ॥ इय सुणिय महासयगो–आणदो निव गहित्तु गिहिधम्म । तु-ट्ठो सगिहंमि गओ–विहरइ अन्नत्थ सामी वि ॥ २७ ॥ तस्ससग्गवसे-णवि–पाविट्ठा रेवई न पडिवुद्धा । मज्झरसपिसियगिद्धा–खुद्दा धणियं धणे लुद्धा ॥ २८ ॥

अइविसयगिद्धिगहिला–सा अन्नदिणमि नियसवत्तीओ । छ स्स-त्थपओगेण–छ च्च हणइ विसपओगेण ॥ २९ ॥ दुपयचउप्पयधणकणग-माइ तासिं च सतिय लेइ । बहुपाणघायणी क्रूरमाणसा चिट्ठइ सयावि

બેસશે, અને ટોળાના સરદાર મોટા હરણો મને ક્યારે આવીને સુઘશે ? [૨૪] હુ મિત્ર અને શત્રુમા, મણિ અને પત્થરમાં, સોના અને માટીમા, તેમજ મોક્ષ અને ભવમા પણ સરખી મતિ ધરીને ક્યારે ભમીશ ? [૨૫] આ રીતે દરરોજની ક્રિયા કરતો થકો નિરભિમાની માણસ ગૃહવાસમા વસતાં પણ સિદ્ધિના સુખને નજીક લાવે છે [૨૬] એમ સાભળીને મહાશ્રાવક આનદના માફક ગૃહિ ધર્મ સ્વીકારી ખુશી થઇ, પોતાને ઘેર આવ્યો, અને સ્વામિ પણ અન્ય સ્થળે વિચરવા લાગ્યા [૨૭] તેની સોબત છતા પણ પાપિષ્ટ રેવતી પ્રતિબોધ પામી નહિ, કેમકે તે મદ્યરસ અને માસમા ગૃદ્ધ હતી, તથા ક્ષુદ્ર અને ધનમા અતિશય લુબ્ધ હતી [૨૮] તેણીએ અતિ વિષય ગૃદ્ધિથી ઘેલી બનીને એક વેળા ૭ શોક્યોને શસ્ત્ર પ્રયોગથી અને ૭ શોક્યોને વિષ પ્રયોગથી મારી નાખી [૨૯] બાદ તેમનુ દ્વિપદ ચતુષ્પદ તથા ધનમાળ વગેરે પોતાને સ્વાધીન લઇ, બહુ પ્રાણિઓની હિંસા કરતી થકી હમેશા ક્રૂર થઇને રહેતી હતી [૩૦] જ્યારે અ-

॥ ३० ॥ खुट्टे य अमायाए–पल मलइंती कयावि तो एसा। माराविय सवयाओ–आणावइ गोणपोयदुग ॥ ३१ ॥ चउदसवरिसपसाणे–कुडुवभारे ठवित्तु जिट्ठसुय। पोसहसाल पविसइ–विरत्तचित्तो महासयगो ॥ ३२ ॥ सा मज्जपाणमत्ता हावविलासाइविविहभावेहिं । त उवसग्गइ बहुसो–अहियासइ सुट्ठु स महप्पा ॥ ३३ ॥ सम्म समणोवासग–पडिमा इक्कारसा वि फासेइ। नाउण चरिमसमय–विहिणा पडिवज्जए णसण ॥ ३४ ॥ सो सुहभाववसुप्पन्न–ओहिनाणेण लवणजलहिमि। उत्तरवज्जदिसासु–नियइ पुढो जोयणसहस्स ॥ ३५ ॥ उत्तरओ हिमवत–हिट्ठा रयणाइ लोलुय नरयं। चुलसीवाससहस्स–ट्ठिइयं जाणेइ पासेइ ॥ ३६ ॥ इत्तो य मज्जमत्ता–सा पावा रेवई तहिं पत्ता। उवसग्गिउ पवत्ता–दुस्सहरागग्गिसतत्ता ॥ ३७ ॥

મારી પડો વાગતા તેણીને માસ નહિ મળી ગયુ, ત્યારે તેણીએ પેતાના ગોકુળમાંથી છેવટે બે વાછરડા મરાવી મગાવ્યા હતા [૩૧] હવે મહાશતક શ્રાવક ચાઉદ વરની આખરે પોતાના મોટા પુત્રને કુટુબનો ભાર સોપીને પોતે વિરકત ચિત્તવાળો થઇ પૌષધશાળામા આવ્યો [૩૨] એવામા રેવતી મદ્યપાનથી મત્ત બની ત્યા આવી, હાવભાવ અને વિલાસ વગેરેથી તે મહાશતકને બહુ વાર ઉપસર્ગ કરતી છતા તે મહાત્મા તે બધુ રૂડી રીતે સહન કરતો હતો (૩૩) એ રીતે તેણે સમ્યક્ રીતે શ્રાવકની અગ્યાર પ્રતિમાઓ પૂર્ણ કરી બાદ પોતાનો છેલ્લો સમય નજીક આવેલો જાણી તેણે વિધિપૂર્વક અણસણ કર્યું [૩૪] તેને શુભ ભાવના વશે કરી, અવધિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયુ, તેથી તે ઉત્તર દિશા શિવાય બીજી દિશાઓમાં લવણ સમુદ્રમા હજાર યોજન સુધી જોવા લાગ્યો [૩૫] ઉત્તર દિશામા હિમવત્ પર્વત સુધી અને નીચે રત્નપ્રભાના લોલુપ નામના નરક સુધી ચોરાશી હજાર વર્ષની સ્થિતીવાળા નારક જીવોને જોવા—દેખવા લાગ્યો (૩૬) એવામાં તે પાપણી રેવતી મદ્યથી મત્ત થઇને ત્યાં આવી, દુસહ [કામરૂપ] રાગાગ્નિથી સતપ્ત થઇ થકી તેને ઉપસર્ગ કરવા લાગી. [૩૭]

तो किंमिय मेरिसीं इय -ववयक्कमाणिण ओहिनाणणे । नाय ती-से सयल-चरियं तह नरयगामित्त ॥ ३८ ॥ ईसि कुविएण भणिया-हा पाविट्ठे निक्किट्ठदुच्चिट्ठे । निल्लज्जे अज्जवि पाव-पुंज मज्जेसि केवइय ॥ ३९ ॥ ज सत्तरत्तअंतो -आलस्सयवाहिणा समभिभूया । मरिउण त गमिस्ससि -निरयावासमि लोछुयए ॥ ४० ॥

इय सुणिय अवगयमया-अइकुविओ अज्ज मे महासयगो । मरणभयवेविरंगी-दुहियमणा सा गया गेहे ॥ ४१ ॥ इत्तो य तत्थ पत्तेण-वीरनाहेण गोयमो भणिओ । तं वच्छ गच्छ पभाणसु-मह वयणेण महासयग ॥ ४२ ॥ भद्द न कप्पइ उत्तम गुणाण सड्ढाण भासिउ फरुस । परपीडाए जणग-विसेसओ उत्तमट्ठमि ॥ ४३ ॥ ता तस्स तुम दुब्भासियस्स गिण्हाहि भद्द पच्छित्तं । तत्तो तहत्ति भणिउ-गोयमसामी तहिं पत्तो ॥ ४४ ॥ कहिओ पहुआएसो-संवेगगओ तओ महा-

ત્યારે મહાશતકે વિચાર્યું કે આ આરી તે કેમ છે ? ત્યારે તેણે અવધિજ્ઞાનથી તેનું સકળ ચરિત્ર તથા નરક ગામિપણુ જાણી લીધુ (૩૮) તેથી જરા કુપિત થઇને તે બોલ્યો કે, હા પાપિણી નીચ કામ કરનારી, નિર્લજ્જ ! હજુ પણ તુ કેટલું પાપ ઉપાર્જન કરીશ ? [૩૯] જે માટે આજથી સાતમી રાતના અદર તુ અળસીયાની વ્યાધિથી મરણ પામી લોલુપ નરકમા ઉપજવાની છે [૪૦] એમ સાંભળી રેવતીને મદ ઉતરી ગયો, અને તેણી વિચારવા લાગી કે, આજ મારાપર મહાશતક અતિ કુપિત થયો છે તેથી, તથા મરણના ભયથી થથરતે અંગે દુખિત મનથી તે પોતાને સ્થળે આવી (૪૧) એવામાં ત્યા પધારેલા વીરપ્રભુએ ગૌતમને કહ્યુ કે, હે વત્સ ! તુ જઇને મારા વચનથી મહાશતકને કહે કે, હે ભદ્ર ! ઉત્તમ ગુણવાન્ શ્રાવકોને પરૂષ બોલવું નહિ કલ્પે, અને અણુસણમાં તો સવિશેષે પરપીડાકારી વાક્ય બોલવુ નહિ કલ્પે માટે તે તારા દુભાષિતનું પ્રાયશ્ચિત લે ત્યારે ગૌતમ સ્વામિ તે વાત સ્વીકારીને ત્યાં પધાર્યા [૪૨-૪૩-૪૪] તેમણે આવી પ્રભુનો સંદેશ કહેતા મહાશતક વૈરાગ્ય પામી, ગૌતમ

सयमो । वंदित्तु गोयमपहु–आलोयइ तं अईयारं ॥ ४५ ॥

पडिवज्जइ पच्छित्त–तो पत्तो गोयमो पहुसमीवे । इयरोवि स-माहिजुओ–सुमरंतो वीरपयकमल ॥ ४६ ॥ कयसट्ठिभत्तछेओ–विहिणा मरिउ सुहम्मकप्पंमि । अरुणाभंमि विमाणे–चउ पलियाठिई सुरो जाओ ॥ ४७ ॥ तत्तो चविय विदेहे–विसिट्ठदेहो लहित्तु चारित्त । स महा-सयगस्स जिओ–अफरुसभासी सिव गमिही ॥ ४८ ॥

महाशतक आलपन् परुषवाक्यमालोचना-
गणाधिपतिगौतमाद् भुवनभानुना ग्राहित.
इति स्फुटमवेत्य भो विमलशीलभाजो जना'
सुधामधुरमुत्तम वदत संगतं तद् वचः ॥ ४९ ॥

॥ इति महाशतकसंविधानकं ॥

સ્વામિને વાંદીને તે અતિચારને આલોવતો હવો [૪૫]

બા૰ તેણે પ્રાયશ્ચિત સ્વીકાર્યું, એટલે ગૈતમ સ્વામી ત્યાંથી પ્રભુ પાસે આવ્યા પછી તે મહાશતક સમાધિમાં રહી વીર પ્રભુના ચરણકમળને સંભારતો થકો સાઠ ભક્ત છેદીને વિધિપૂર્વક મરી, સૌધર્મદેવલોકમાં અરુણાભ વિમાનમાં ચાર પલ્યોપમના આઉખે દેવતા થયો [૪૬–૪૭] ત્યાંથી ચવીને મહા વિદેહમાં જન્મી સુંદર દેહ પામી ચારિત્ર લઇને તે મહાશતકનો જીવ અપરૂષભાષી રહી મુક્તિ પામશે [૪૮] આ રીતે મહાશતકે પરૂષાક્ષર બોલતાં પ્રભુએ ગૌતમ ગણધર મારફત તેને આલોચના લેવરાવી એ પ્રગટપણે સમજીને હે નિર્મળ શીળવાન્ પુરૂષો ! તમે તે કારણે અમૃત જેવું મધુર અને સંગત [વ્યાજબી] ઉત્તમ વચન બોલો [૪૯]

આ રીતે મહાશતકનું વૃત્તાંત છે.

પરૂષ વચને હુકમ ન કરવો, એ છઠ્ઠું શીળ કહ્યું, તે પૂરૂં થતાં ભાવશ્રાવકનું શીળ-

समर्थितः शीलवतः परुषवचनाभियोगत्याग इति षष्टो भेदः—तस्समर्थने च समाप्त शीलवदिति षट्प्रकारमपि भावश्रावकस्य द्वितीय लक्षण-मधुना तृतीय भावश्रावकलक्षणं गुणवत्स्वरूपं निरूपयिषुः संबधगाथामाह.

[मूलं]

जइवि गुणा बहुरूवा—तहावि पंचहि गुणेहि गुणवंतो ।
इह मुणिवरेहि भणिओ—सरूव मेसिं निसामेहि ॥ ४२ ॥

(टीका)

अद्यपीत्यभ्युपगमे—भ्युपगतमिदमस्माभिर्यदुत गुणां बहुरूपा बहुप्रकारा—औदार्यधैर्यगांभीर्यप्रियवदत्वादय—स्तथापि पंचभिर्गुणैर्गुणवानिह भावश्रावकविचारे मुनिवरैर्गीतार्थसूरिभिर्भणित उक्तः—स्वरुपं स्वतत्वमेषां गुणानां निशामयाकर्णयेति शिष्यप्रोत्साहनाय

વાન્પણારૂપ બીજું લક્ષણ સમાપ્ત થયું. હવે ગુણવાન્પણારૂપ ત્રીજું લક્ષણ કહેવા સબધ ગાથા કહે છે —

(મૂળનો અર્થ)

ગુણો જો કે બહુ પ્રકારના છે, તોપણ પાચ ગુણે કરીને
ઇહાં ગુણવાન્ મુનીશ્વરોએ કહેલ છે, તેમનુ સ્વરૂપ
[હે શિષ્ય !] તુ સાંભળ. [૪૨]

(ટીકાનો અર્થ.)

જો કે એ પદ અભ્યુપગમાર્થે છે, તેથી એ અર્થ થાય કે, અમે કબુલ કરીયે છીએ કે, ગુણો બહુરૂપ એટલે બહુ પ્રકારના ઔદાર્ય, ધૈર્ય, ગાભીર્ય, પ્રિયવદત્વ વગેરે છે, તોપણુ અહીં ભાવ શ્રાવકના વિચારમાં ગીતાર્થોએ પાચ ગુણોથી ગુણવાન્ ગણેલ છે તેમનુ સ્વરૂપ એટલે ખરૂ તત્વ સાંભળ અહીં સાભળ એ ક્રિયાપદ શિષ્યને જાગૃત કરવા

क्रियापदं-प्रमादी शिष्यः प्रोत्साह्य श्रावणीय इति ज्ञापनार्थमिति.

स्वरूपमेवाह—

सज्झाए[1] करणंमि य[2]-विणयंमि य[3] निच्चमेव उज्जुत्तो ।
सव्वत्थ णभिनिवेसो[4]-वहइ रुई सुट्ठु जिणवयणे[5] ॥ ४३ ॥

शोभनमध्ययनं स्वेनात्मना वा ध्यायः स्वध्यायः स्वाध्यायो वा-तस्मिन्नित्यमुद्युक्त इति योगः, (१), तथा करणेनुष्ठाने (२) विनये गुर्वाद्यभ्युत्थानादिरूपे नित्य सदैवोद्युक्तः प्रयत्नवान् भवतीति प्रत्येकमभिसंबधादिति गुणत्रय (३)

तथा सर्वत्र सर्वप्रयोजनेष्वैहिकामुष्मिकेषु न विद्यतेऽभिनिवेशः कदाग्रहो यस्य सोऽनभिनिवेशः प्रज्ञापनीयो भवतीति चतुर्थो गुणः

तथा वहति धारयति रूचिमिच्छां श्रद्धानमित्यर्थः सुष्ठु वा-

મારે છે, તેથી એમ જણાવ્યુ છે કે, પ્રમાદી શિષ્યને પ્રેરણા કરી સભળાવવુ

સ્વરૂપ કહે છે —

[મૂળનો અર્થ]

સ્વાધ્યાયમા, ક્રિયાનુષ્ઠાનમા, અને વિનયમાં નિત્ય ઉદ્યુક્ત રહે, તથા સર્વ બાબતોમાં કદાગ્રહ રહિત રહે, અને જિનાગમમાં રૂચિ રાખે (૪૩)

શોભન અધ્યયન તે સ્વાધ્યાય અથવા સ્વ એટલે આત્માવડે અધ્યાય તે સ્વાધ્યાય તેમાં નિત્ય ઉદ્યુક્ત રહે, તથા કરણ એટલે અનુષ્ઠાનમા અને વિનય એટલે ગુરૂ વગેરા ત રૂપ અભ્યુત્થાન વગેરે કરવામાં નિત્ય—હમેશાં ઉદ્યુક્ત એટલે પ્રયત્નવાન્ રહે, એ વાક્ય ત્રણેમા જોડવાથી ત્રણ ગુણ થયા

વળી સર્વ આ ભવના અને પરભવના પ્રયોજનોમાં અનભિનિવેશ એટલે કદાગ્રહ રહિત હોઇ સમજુ હોય એ ચોથો ગુણ છે, અને જિન વચન એટલે સર્વજ્ઞ પ્રણીત આ-

ढं जिनवचने पारगतगादित आगमे इति.

इत्थं गणनया पचापि गुणानुपदर्श्य समति तानेव भावार्थकथ-नतो विवरीपुः प्रथम स्वाध्यायगुण गाथापूर्वार्द्धेनाह.—

(मूलं,)

पढणाई सज्झाय—वेरग्गनिबंधणं कुणइ विहिणा,

(टीका)

पठनमपूर्वश्रुतग्रहण—मादिशब्दात् प्रच्छनापरावर्त्तनानुप्रेक्षाधर्मक-था गृह्यंते, ततः पंचप्रकारमपि स्वाध्याय करोति—किंविशिष्ट—वैराग्य निबंधनं विरागताकारण विधिना शास्त्रोक्तेन, श्येनश्रेष्ठिवत्.

तत्र पठनविधि'—

पर्यस्तिकामवष्टंभ—तथा पादप्रसारण,

પ્રવચનમાં સુષ્ઠુ એટલે મજબુત રૂચિ—દ્રષ્ટિ—અર્થાત્ શ્રદ્ધાન ધારે તે પાચમો ગુણ છે

આ રીતે ગણતીથી પાચે ગુણ બતાવીને હવે તેમને ભાવાર્થ કહેવે કરી વિવરી બતાવવા ખાતર પહેલો સ્વાધ્યાય ગુણ અર્ધી ગાથાથી કહે છે —

[મૂળનો અર્થ.]

વિધિએ કરી વૈરાગ્યકારક પઠન વગેરે સ્વાધ્યાય કરે.

(ટીકાનો અર્થ.)

પઠન એટલે અપૂર્વ શ્રુત ગ્રહણ—આદિ શબ્દથી પ્રચ્છન, પરાવર્તન, અનુપ્રેક્ષા અને ધર્મ કથા લેવા, તેથી એ અર્થ કે, પાંચે પ્રકારનો સ્વાધ્યાય કરે—તે સ્વાધ્યાય કેવો તે કહે છે વૈરાગ્ય નિબંધન એટલે વિરાગતાનું કારણ—વિધિએ કરી એટલે શાસ્ત્રોક્ત વિધિએ કરી શ્યેનશ્રેષ્ઠિ માફક

ત્યાં પઠન વિધિ આ પ્રમાણે છે —

वर्जयेद् विकथां हास्य-मधीयन् गुरुसंनिधौ (इति)

पृच्छाविधिरिय

आसणगओ न पुच्छिज्जा-नेव सिज्जागओ कया,

आगम्मु ककुडुओ संतो-पुच्छिज्जा पंजलीउडो- (इति)

परावर्त्तनविधिरेषः—

इरियं सुपडिकंतो—कडसमइओ व सुद्दु पिहियमुहो,

सुत्तं दोसविमुत्तं-सपयच्छेय गुणइ सद्दो. (इति)

अनुप्रेक्षार्थचिंतन-तद्विधिरसौ

जिणवरपवयण पयडण पउणगुरुवयणओ सुणियपुव्वे,

एगग्गमणो धणिय—चित्ते चिंतइ सुयवियारे. (इति)

धर्मकथाविधिः किंच

सुद्धं धम्मुवएस-गुरुप्पसाएण सम्म मवबुद्धं,

सपरोवयारजणण-जोगस्स कहिज्ज धम्मत्थी. (इति)

ગુરૂ પાસે શીખતાં પલાંઠી, ઓઠીંગણ, પાદ પ્રસારણ, અને વિકથા તથા હાસ્ય વર્જન કરવાં

પૃચ્છાની વિધિ આ છે કે આસનમાં કે શય્યામાં રહી નહિ પૂછવું, કિંતુ આ-વીને ઉત્કુટુકાસને રહી અંજળી બાંધી પૂછવું

પરાવર્ત્તનની વિધિ એ છે કે, ઇર્યાવહી પડિકમી, સામાયિક કરી, બરોબર મુખ ઢાંકીને નિર્દોષપણે પદચ્છેદપૂવક સૂત્ર શ્રાવકે ગણવું

અનુપ્રેક્ષા એટલે અર્થ ચિંતન તેની વિધિ એ છે કે જિનાગમ સમજાવવામાં કુશળ ગુરૂના પૂર્વે સાંભળેલા વચનથી એકાગ્ર મને ચિત્તમાં શ્રુત શ્રુતના વિચાર ચિંતવવા

ધર્મ કથાની વિધિ એ છે કે, ગુરૂના પ્રસાદથી શુદ્ધ ધર્મોપદેશ જે બરોબર સમજાયો હોય, અને પોતાને઼ ઓ પરને જે ઉપકારકારક હોય તે કેવળ ધર્માર્થી થઇને યોગ્ય જનને કહેવો

श्येनश्रेष्ठिकथा चेयं.

इह अत्थि पुरी कंची–कचणचिंचइयचेइहरकलिया । तत्थ य सेणो सिट्ठी–कुवलयमाला पिया तस्स ॥ १ ॥ ताण च तिन्नि पुत्ता–सिट्ठिगिहे मासरमणपारणए । भिक्खत्थ मणुपविट्ठो कयावि साहू चउन्नाणी ॥ २ ॥ गहिउ सतुगथाल–सिट्ठि उट्ठेइ झत्ति से दाउ । ससत्ता सुहुमजिएहि -मम न कप्पति भणइ मुणी ॥ ३ ॥ को पच्चओ त्ति वुत्तमि–सिट्ठिणा दसए मुणी तस्स । तव्वन्नजिए उवलक्त -पुभदावणउवाएण ॥ ४ ॥

तो तइयदिवसदहियमि–ढोएए दसए तहेव जिए । अह सिट्ठी से ढोएइ–मोयगाण भरियथालं ॥ ५ ॥ विसमोयगा इमे, मुणि–कहिए स भणइ कह, मुणी आह,— । जा इह लग्गइ सा मरइ—मच्छिया, पिच्छ, नणु सिट्ठी ॥ ६ ॥ तो सो विम्हियहियओ—जपइ विसदायग

શ્યેન શેઠની કથા આ છે

ઇહા કચનથી ચકચકિત ચૈત્ય ગૃહ [જિન મંદિર]થી શોભતી કાંચી નામે નગરી હતી, ત્યાં શ્યેન નામે શેઠ હતો, અને તેની કુવલયમાળા નામે સ્ત્રી હતી [૧] તેમના ત્રણ પુત્રો હતા હવે તે શેઠના ઘેર એક વેળા માસખમણના પારણે ચતુર્જ્ઞાની સાધુ ભિક્ષાયે પેઠા (૨) ત્યારે શેઠ સાથવાનો થાળ લઇને જલદી તેને આપવા ઉઠયો, તે જોઇ તે મુની બોલ્યા કે એમા સૂક્ષ્મ જીવો છે, માટે મને નહિ કલ્પે (૩) શેઠ બોલ્યો કે, તેની ખાતરી શી ? ત્યારે મુનિએ રાતા રંગથી રંગેલા રૂના પુંભડા તેની આજુબાજુ ધરાવીને તે ઉપાયે તેને તેમા તે સાથવાના વર્ણનાજ સૂક્ષ્મ જતુઓ બનાવી આપ્યા [૪] ત્યારે શેઠે ત્રીજા દિવસનુ દહીં તેને આપવા માડ્યુ, ત્યારે તેમાં પણ તે મુનીએ તેજ રીતે જીવો બતાવ્યા, ત્યારે શેઠે તેના આગળ લાડુ ભરેલો થાળ મેલ્યો [૫] તે જોઇ મુનિ બોલ્યા કે, આ વિષ મોદક છે શેઠ બોલ્યો કે, તે શી રીતે ? મુનિ બોલ્યા કે, હે શેઠ ! જુવો, એનાપર જે માખી બેસે છે તે મરી જાય છે (૬) ત્યારે

कहसु मज्झ। पच्चाह साहुपवरो—जा कम्मयरी मया कल्ले ॥ ७ ॥ किं तीइ कय मिमं, इय—पुट्ठे, साहू भणेइ जंह तुमए। सकुडुंबेणवि अ-मुगे अवराहे तज्जिया साउ ॥ ८ ॥ तो तीए तुम्हकए-विसजुत्ता मोय-गा इमे विहिया। तह अतणो निमित-विसरहिया मोयगा दुन्नि ॥ ९ ॥ तो अइछुहाइयाए-सभतमणाइ मोयगा तीए। विससजुता भुता-पचत तक्खणा पत्ता ॥ १० ॥ विसमविसवज्जिय इह-थाले पुण मोयगाण दु-ग मेव। सेसा सव्वे सविसा—ता मच्झ इमे न कप्पंति ॥ ११ ॥ जइ कहवि इमे तुमए—सकुडुंबेणावि भक्खिया हुंता। तो पावतो मरण त मसरणो धम्मपरिमुक्को ॥ १२ ॥

ततो सेणो पुच्छइ धम्म पतो मुणी च सहाणं। भिक्खगए-हि धम्मो न कहिज्जइ इय भणेऊण ॥ १३ ॥ अह मज्झण्हे सिट्ठी—सकु डुंबो गतु साहु मूलंमि। पणमिय पुच्छइ धम्मं—एव से कहइ साहूवि

તે શેઠ વિસ્મય પામી બોલ્યો કે, ત્યારે એમા વિષ કોણે બેળ્યુ તે કહો ત્યારે તે મહાન્ સાધુ બોલ્યો કે, જે ગઇ કાલે તમારી દાસી મરી ગઇ તેણે બેળ્યુ છે (૭) શેઠે પુછયુ કે, એમ તેણીએ શામાટે કર્યુ હશે ? સાધુ બોલ્યો કે તમે તથા તમારા કુટુંબે મળીને અમુક અપરાધમાં તેની તર્જના કરી હતી [૮] તેથી તેણીએ તમારા માટે આ વિષ યુકત લાડુ કર્યા, અને પોતાના સારૂ વિષ રહિત બે લાડુ કર્યા (૯) બાદ તેણી અતિ ક્ષુધાતુર થઇ, ઉતાવળમા તે વિષવાળા મોદક ખાઇ ગઇ તેથી તત્ક્ષણ તે મરણ પામી [૧૦] આ થાળમાં તે બે લાડુ વિષ રહિત પડયા છે, અને બીજા બધા વિષ સહિત છે, તેથી મને તે નથી કલ્પતા [૧૧] જો કોઇ રીતે તમે સકુટુંબ આ લાડુ ખાધા હત તો, તમે ધર્મ રહિત અશરણપણે મરણ પામત [૧૨]

ત્યારે સ્યેન શેઠ ધર્મ પુછવા લાગ્યો, ત્યારે મુની બોલ્યા કે, ભિક્ષાએ આવેલાથી ધર્મ ન કહેવાય, એમ કહી તે સ્વસ્થાને આવ્યો. [૧૩] હવે બપોરે શેઠ કુટુંબ સાથે સાધુ પાસે જઇને નમી, ધર્મ પુછવા લાગ્યો, અને તે સાધુ આ રીતે તેને કહેવા લાગ્યો—

॥ १४ ॥ जह सुरकरी करीसु–अमरेसु हरी गिरीसु कणयगिरी । तह धम्मेसु पहाणो–दाणाई चउह जिणधम्मो ॥ १५ ॥ तत्थवि सुनिकाइय कम्म—घम्मजलहरसमो तवो पवरो । तत्थविय विसेसिज्जइ—सज्झाओ जेणि म भणिय ॥ १६ ॥

कम्म मसखिज्जभव—खवेइ अणुसमयमेव आउत्तो । अन्नयरंमिवि जोगे—सज्झायमी विसेसेण ॥ १७ ॥ बारसविहमिवि तवे—सब्भिंतरबाहिरें कुसलदिट्ठे । नवि अत्थि नवि य होही—सज्झायसम तवोकम्मं ॥ १८ ॥

जओ,

सज्झाएण पसत्थ—ज्झाण, जाणइ य सव्वपरमत्थं । सज्झाए वट्टतो–खणे खणे जाइ वेरग्ग ॥ १९ ॥ उड्ढ मह तिरियनरए–जोइसवेमाणिया य सिद्धी य । सव्वो लोगालोगो–सज्झायविउस्स पच्चक्खो

---

(१४) જેમ હાથીઓમા ઐરાવત ઉત્તમ છે, દેવતાઓમા ઇદ્ર ઉત્તમ છે, પર્વતોમા મેરૂ ઉત્તમ છે, તેમ બધા ધર્મોમા દાન—શીળ—તપ ભાવનારૂપ ચાર પ્રકારનો જિન ધર્મ ઉત્તમ છે [१५] તેમા પણ નિકાચિત કર્મરૂપ ઘામને હરવા મેઘ સમાન તપજ ઉત્તમ છે, તે તપમા સ્વાધ્યાય ઉત્તમ છે (१६)

જે માટે કહેલુ છે કે—

ગને તે કોઇ પણ યોગમા ઉપયુક્ત રહેતો થકો ખુશીની સાથે સમય સમય પ્રતે અસખ્યાત ભવના પાપ ખપાવે છે, અને સ્વાધ્યાયમા ઉપયોગવાન્ રહ્યો થકો તેથી પણ અધિક ભવનાં પાપ ખપાવી શકે છે (१७) કેવળિએ કહેલા અભ્યતર અને બાહ્ય મળીને બાર પ્રકારના, તપમા સ્વાધ્યાય સમાન કોઇ પણ તપ કર્મ છે પણ નહિ, અને થશે પણ નહિ. (१८) જે માટે સ્વાધ્યાયથી પ્રશસ્ત ધ્યાન રહે છે, અને સર્વ પરમાર્થ જાણી શકાય છે વળી તેમા વર્તતાં થકાં ક્ષણે ક્ષણે વૈરાગ્ય પામે છે [१९] ઉર્ધ્વ અધસ્ અને તિર્યગ્ નરક, જ્યોતિષી, વૈમાનિક તથા સિદ્ધિ એમ સઘળો લોક તથા અલોક સ્વાધ્યાય કરનારને પ્રત્યક્ષ તુલ્ય રહે છે [२०]

॥ २० ॥ इय सोउ तुट्ठमणो–सेणो सम्म गहितु गिहिधम्म । सज्झाय-भिग्गहजुय–नमिउ च मुणि गओ सगिह ॥ २१ ॥ तो धम्मकम्मनिरए-सज्झायपरे सया विसिट्ठिम्मि । वड्डियविहवे पसरिय-पुतपपुताइसंताणे ॥ २२ ॥ बहुयाओ बहुयाओ–जहा तहा कलहरति अन्नुन्न । गलियसि-णेहा नव्वयणाओ णलहति पुता वि ॥ २३ ॥ ते कलहते दट्ठु–सिट्ठी भिन्ने करेइ तो ते उ । मग्गति मूलगेह–तयमि सिठी पयच्छेइ ॥ २४ ॥

अह सो पियाइ वुत्तो–दविणजुय नियव्वरपि पुताण । दाउ स-पइ कह तं–होहिसि तो भणइ इय सिट्ठी ॥ २५ ॥ जस्स मणआलवा-ले–वट्टइ जिणनाहधम्मकप्पतरू । भवणेण धणेण परेण वा वि का त-स्स किर गणाणा ॥ २६ ॥ सा पुण त पइ जपइ- सपइ भिक्ख भमेसु गहियवय । तह निवसेसु सुसाणे–देवउले सुन्नगेहे वा ॥ २७ ॥ स भणइ हवेसु धीरा–इमपि काह कमेण नणु सुयणु । दसेमि ताव इह-

---

એમ સાભળી ખુશી થઇને શ્યેન શેઠ સમ્યક્ રીતે ગૃહિધર્મ સ્વીકારી તથા સ્વા ધ્યાયનો અભિગ્રહ લઇ મુનીને નમી પોતાના ઘેર આવ્યો. [૨૧] બાદ તે હમેશા ધર્મના કામમા લાગેલો રહી ઉત્તમ સ્વાધ્યાય કરતો રહ્યો એમ વખત જતા તેની પાસે બહુ ધન થયુ, તથા પુત્ર પૌત્રાદિ સતાન વધ્યુ (૨૨) હવે બહુ વહુઓ થવાથી તેઓ એક બીજામા જેમ તેમ ટકટક કરવા લાગી, અને તેમનાં વચનથી પુત્રો પણ ઓછા સ્નેહવાળા થઇ કજીયા કરવા લાગ્યા [૨૩] તેમને કલહ કરતા જોઇ શેઠે તેમને જુદા કર્યા ત્યારે તેમણે શેઠને રેહેવાનુ જે અસલી ઘર હતુ, તે માગ્યુ, એટલે તેણે તે પણ તેમને આપી દીધુ (૨૪) હવે તેને શેઠાણી કહેવા લાગી કે, તમે દ્રવ્ય સહિત તમારૂ ઘર છોકરાઓને આપી, હવે પોતે શી રીતે ચલવશો ? ત્યારે શેઠ આ પ્રમાણે બોલ્યો— (૨૫) જેના મનરૂપ ક્યારામા જિનધર્મરૂપ કલ્પતરૂ વર્તે છે, તેને ઘર, ધન કે, બીજુ શી ગણતીમાં છે ? [૨૬] ત્યારે શેઠાણી તેને કહેવા લાગી કે, ઠીક ત્યારે હવે માથુ મુડાવીને ભીખ માગો, અને મશાણ, દેવળ કે સૂના ઘરોમાં રહો [૨૭] શેઠ બોલ્યો કે, હે સુતનુ ! ધીરી રહે, એ પણ વખત આવે કરીશ, પણ હાલ તને આ

लोइयंपि धम्मप्पभाव ते ॥ २८ ॥

इय युतु ञत्ति नियमित्त–मतिगेहमि गतु साहेइ । सव्व कुडुंबवत्तं–सप्पुरओ मग्गइ गिहंपि ॥ २९ ॥ मंती वि भणइ मह गिह–मेग अत्थि ति सुगड पविट्ठ । किंतु सदोस न कयावि–कोइ निवसइ तं गिण्ह ॥ ३० ॥ जइ पुण धम्मपभावेण–पभविही वतरो न तुह किंचि । सो तयणु सउणगठिं–बंधिय पत्तो गिहे तम्मि ॥ ३१ ॥ निस्सीहिय करेउ–अणुजाणाविय गओ गिहस्सतो । पडिकमिऊण य इरियं–एव च करेइ सज्झाय ॥ ३२ ॥

तथाहि,

गयमेअद्दज्ज महामुणि–खंदगसीसाइसाहु चरियाइ । सुमरंतो कह कुप्पासि–इतियमित्ते च रे जीव ॥ ३३ ॥ पिच्छसु पाणविणासेवि–नेव कुप्पंति जे महासता । तुज्झ पुण हीणसतस्स–वयणमितंवि एस खमा

લોકમાં ધર્મનો કેવો પ્રભાવ છે, તે બતાવુ છુ (૨૮) એમ કહીને તે ઝટ પોતાના મિત્ર મંત્રિના ઘેર જઇ સઘળી કુટુંબની વાત કહીને, તેની પાસેથી એક ઘર માગવા લાગ્યો [૨૯] ત્યારે મંત્રિ બોલ્યો કે, મારે એક ઘર છે, પણ તે સદોષ છે, એટલે કે તેમાં વ્યંતર ભરાઇ રહેલો હોવાથી તે ઉજડ પડી રહ્યુ છે, તેથી તેમાં કોઇ રહેતું નથી (૩૦) માટે જો ધર્મના પ્રભાવે તને વ્યંતર કંઇ પરાભવ નહિ કરે, તો ખુશી સાથે લે, ત્યારે શ્યેન શેઠ તરત શકુનની ગાંઠ વાળી તે ઘરમાં આવ્યો (૩૧) તે નિસ્સિહી બોલી અનુજ્ઞા લઇ ઘરના અંદર આવી ઇરિયાવહી પડિકમી આ રીતે સ્વાધ્યાય કરવા લાગ્યો [૩૨] હે જીવ ! ગજસુકુમાલ, મેતાર્ય, તથા સ્કંધકસૂરિના શિષ્ય વગેરે સાધુઓના ચરિત્ર સંભારતો થકો, આટલામાં કેમ કોપ કરે છે ? (૩૩) જો જે મહાસત્વવાન્ હોય છે, તે પ્રાણ જતા પણ કોપ કરતા નથી, અને તું એવો હીનસત્વ છે કે, વચન માત્રમાં પણ ગુસ્સે થતો રહે છે [૩૪] હે જીવ ! જીવોને સુખદુઃખ થવામાં બીજો તો નિમિત્ત માત્ર છે, માટે પોતાનાં પૂર્વ કૃત્યનું ફળ ભોગવતાં થકાં તું શામાટે

॥ ३४ ॥ रे जीव सुहदुहेसु—निमित्तमित्तं परो वियाण त्ति । सकयफ-
ल भुंजंतो—कीस मुहा कुप्पसि परस्स ॥ ३५ ॥ हा हा मोहविमूढा—वि-
हवे य घरे य मुच्छिया जीवा । विहणंति पुत्तमित्ते—भमंति तो चउग-
इ भवंमि ॥ ३६ ॥ एवं सो सज्झाय—करेइ जा जामिणीइ जामदुग ।
ता वंतरेण सुणिउ—पडिबुद्धचित्तेण इय भणियं ॥ ३७ ॥ मह भवजल-
हिम्मि निमज्जिरस्स पोयाइयं तए साहु । सो हं अमरो एयं—गेहं
उव्वासियं जेण ॥ ३८ ॥ तो कहइ सेणपुट्ठो—स वंतरो भद्द एयगे-
हस्स । अहं आसि पुरा सामी—अहेसि पुत्ता दुवे मज्झ ॥ ३९ ॥
तेसु लहू अइइट्ठो—दिन्नं सव्वंपि तस्स गिहसारं । दाऊण किंपि मए—
भिन्नगिहे ठाविओ जिट्ठो ॥ ४० ॥

तो कहिउ रायउले—तेण माराविओ अहं सहसा । लहुभायरं
धराविय—गेहं मिणं अप्पणा गहियं ॥ ४१ ॥ लहुबधू गुत्तीए—मओ

બીજા ઉપર ફોગટનો ગુસ્સે થાય છે ? (૩૫) હાય હાય ! મોહથી મૂઢ થએલા જીવો વિભવ અને ઘરમાં મૂર્છિત થઈ પુત્ર અને મિત્રને પણ મારી નાખે છે, અને ચતુર્ગતિ રૂપ સંસારમાં રઝળે છે (૩૬) એ રીતે તેણે રાતના બે પોર લગી ત્યાં સ્વાધ્યાય કર્યો, તેવામાં વ્યંતર તે સાંભળી હર્ષિત થઈને આ રીતે કહેવા લાગ્યો [૩૭] હું આ સંસાર સમુદ્રમાં બુડતો હતો તેને તે વહાણની માફક તાર્યો છે હું દેવતા છું, અને મેંજ આ ઘર ઉજડ કર્યું છે [૩૮] બાદ શ્યેનના પુછવાથી તે વ્યંતર બોલ્યો કે, હે ભદ્ર ! આ ઘરનો હું પૂર્વે સ્વામિ હતો, અને મને બે પુત્રો હતા [૩૯] તેમાં નાનો પુત્ર મને વધુ વ્હાલો હતો, તેથી ઘરનું તમામ સાર તેને આપ્યું, અને મોટા પુત્રને થોડોક માલ આપીને જુદા ઘરમાં રાખ્યો. [૪૦] ત્યારે મારા મોટા પુત્રે દરબારમાં ફર્યાદ કરીને મને ઓચિંતો મરાવી નાખ્યો, અને નાના ભાઈને કેદમાં નખાવીને આ ઘર તેણે પોતાને કબજે કર્યું (૪૧) નાનો ભાઈ કેદખાનામાં ગુજરી ગયો, અને હું મરીને અહીં વ્યંતર થયો, તેથી મેં મારા જ્ઞાનથી મોટા પુત્રના આ કારસ્તાન જાણી લીધા. (૪૨) તેથી મેં કોપ કરી મોટા પુ-

अहं इत्थ वंतरो जाओ । जिट्ठसुयविलसिय मिण—नाय मे निययना-णेण ॥ ४२ ॥ ततो कुविएण मए–जिट्ठसुओ विहणिओ सपरिवारो । अन्नोवि वसइ जो इह–रयणीइ तय हणेमि धुव ॥ ४३ ॥ सपइ तुह सज्झायं- सोउं बुद्धो विमुक्कवइरो य । त मज्झ गुरू तो तुह–सनिहाण मिण गिह दिन्न ॥ ४४ ॥ निहिठाण च कहेउ -खणेण अमरो अदसणी हूओ । सिट्ठीवि इम गोसे–साहइ निवमतिमाईण ॥ ४५ ॥ तो विम्हि-ओ नरिंदो–तुट्ठा वरसचिवसयणपमुहजणा । पुता उवसतप्पा–जाया जा-या वि धम्मपरा ॥ ४६ ॥ जियअत रिऊसेणो- सेणो वि चिर करेवि गिहिधम्म । गहिऊणय पव्वज्ज–पत्ता सासयपय कमसो ॥ ४७ ॥

श्येनः सदैव स्फुटशुद्धभावः— ।
स्वाध्यायनिष्टोऽजनि निष्टितार्थः ॥

નને તેના પરિવાર સહિત મારી નાખ્યો, અને બીજો પણ જે કોઈ અહીં રાતે રહે તો તેને હું અવશ્ય મારી નાખતો હતો (૪૩) પણ હમણા તારો સ્વાધ્યાય સાભળીને હું અતિબોધ પામ્યો છું, અને મારા મનમા રહેલુ વૈર મે મુકી દીધુ છે, માટે તુ મારો ગુરૂ છે, તેથી આ નિધાન સહિત ઘર હું તને આપુ છુ (૪૪) પછી નિધિસ્થાન કહીને તરત તે દેવતા અદ્રષ્ટ થઈ ગયો બાદ શેઠે તે વાત પ્રભાતે રાજા તથા મત્રિ વગેરાને જણાવી [૪૫] ત્યારે રાજા વિસ્મિત થયો, તથા મત્રી અને સગાવહાલાં ખુશી થયા, તથા પુત્રો પણ ઠડા થયા, અને શેઠાણી પણ ધર્મ તત્પર થઈ [૪૬] આ રીતે અતરગના રિપુની સેના જીતીને શ્યેન શેઠ ચિરકાળ ગૃહિ ધર્મ પાળી પ્રવજ્યા લઈ અનુક્રમે શાશ્વત પદ પામ્યો [૪૭] આ રીતે શ્યેન શેઠ સદા ખુલ્લા શુદ્ધ ભાવથી સ્વાધ્યાયમાં તત્પર રહી, સકળ અર્થ મેળવી શક્યો માટે વિવેકરૂપ ચદ્રને ઉત્પન્ન કરવા દરિયા સમાન આ સ્વાધ્યાયમા નિરતર યત્નવાન્ થાઓ (૪૮)

આ રીતે શ્યેન શેઠની કથા છે.

विवेकपीयूषमयूखवार्द्धौ— ।
तदत्र सत' सतत यतता ॥ ४८ ॥

इति श्येनश्रेष्टिकथा.

उक्तो गुणवत' स्वाध्याय इति प्रथमो भेदः–सप्रति करण इति द्वितीयभेदं व्याचिख्यासुर्गाथोत्तरार्द्धमाह

(मूलं)

तवनियमवंदणाई—करणमिय निच्च मुज्जमइ ॥ ४४ ॥

(टीका)

तपोनियमवंदनादीनां करणे समाचरणे–चकारात् कारणानुमोदनयोश्च नित्य प्रतिदिन–मुद्यच्छति प्रयतते
तत्र तपोनशनादि द्वादशधा–तदुक्त —

ગુણવાન્ પુરૂષે સ્વાધ્યાય કરવો એ પહેલો ભેદ કહ્યો હવે કરણ નામે બીજો ભેદ વર્ણવવા અર્ધી ગાથા કહે છે

[મૂળનો અર્થ.]

તપ, નિયમ, અને વંદન વગેરે કરવામા નિત્ય ઉદ્યમવાન્ રહે. [૪૪]

(ટીકાનો અર્થ.)

તપ, નિયમ, વંદન વગેરેનાં કરણમાં એટલે આચરણમાં ચકારથી કારણ [કરાવવુ] અને અનુમોદનમા પણ નિત્ય—પ્રતિદિન પ્રયત્નવાન્ રહે

ત્યાં તપ અનશન વગેરા બાર પ્રકારે છે જે માટે કહ્યું છે કે—

अनशनमूनोदरता-वृत्तेः सक्षेपणं रसत्यागः
कायक्लेशः सलीनतेति बाह्य तपः षोढा ॥ १ ॥
प्रायश्चित्त-ध्याने-वैयावृत्यविनया वयोत्सर्गः ।
स्वाध्याय इति तपः षट्-प्रकारमाभ्यंतर भवतिर॥ २ ॥ (इति)
नियमा यतिविश्रामणो-त्तरपारण-कृतलोचसाधुघृतदानादिविषयाः

उक्तच.

पहसत गिलाणे सुय-आगमगाहीसु तहय कयलोए,
उत्तरपारणगमि य-दाण सुबहुप्फल होइ त्ति.

वदना चैत्यगुरुविषया,—आदिशब्दाज्जिनादिपूजापरिग्रह-स्तेषां करणे नित्यमुद्यच्छति,-नदश्रेष्ठिवत्.

तत्कथा चैव.

सुहवासा मोयजुया-महुरपुरी अत्थि गधगुलिय व्व । तत्थ य

અનશન, ઉનોદરી, વૃત્તિ સક્ષેપ, રસત્યાગ, કાયકલેશ, અને સલીનતા એમ ૭ પ્રકારનુ બાહ્ય તપ છે [૧] પ્રાયશ્ચિત, ધ્યાન, વૈયાવૃત્ય, વિનય, કાયોત્સર્ગ, અને સ્વાધ્યાય—એ ૭ પ્રકારે આભ્યતર તપ છે [૨]

નિયમ એટલે રસ્તે ચાલી થાકેલા તપસ્વિ, તથા લોચ કરનાર મુનિને ઘી વગેરા દેવાની બાબતના [અભિગ્રહ]

જે માટે કહ્યુ છે કે—

રસ્તે ચાલી થાકેલા, ગ્લાન, આગમ ભણતા, લોચ કરનાર, તેમજ તપસ્વિ સાધુના ઉત્તર પારણે દીધેલુ દાન બહુ ફળવાળુ થાય છે

વદના એટલે પ્રતિમા તથા ગુરુનુ વદન આદિ શબ્દથી જિન પૂજા લેવી, તે કરવામાં નિત્ય ઉદ્યમવાન્ રહે નદશેઠના માફક

નદ શેઠની કથા આ રીતે છે

ગધગુલિકા જેમ શુભવાસ અને આમોદ યુક્ત હોય, તેમ સુખવાસ (સુખે વ.

नंदो सिठ्ठी-बहुवित्तो पगइउवसंतो ॥ १ ॥ तस्स पिया नंदसिरी-सिरीइ गिद्धा सहावओ कुद्धा। ताणं चउरो पुत्ता-उदारचित्ता सया भत्ता ॥ २ ॥ अह तत्थ समोसरिओ-अइसयनाणी खमाइगुणखाणी। निस्संगचंग बहुसीस-संगमो संगमो सूरी ॥ ३ ॥ तं नमणत्थं जंते-पउरे पउरे निएवि नंदो वि। पत्तो-नमिय, निसन्नो-तो सूरी कहइ इय धम्मं ॥ ४ ॥ पंचमहव्वयपालण-सारो सव्वुत्तमो मुजइधम्मो। तदसत्ताण सत्ताण-समुचिओ होइ गिहिधम्मो ॥ ५ ॥ तं सोउं सो नंदो सानंदो गिण्हिउण गिहिधम्मं। सुकयत्थं अप्पाणं-मन्नंतो नियगिहं पत्तो ॥ ६ ॥ पुच्छइ कयावि, सुगुरु-इमिणा बहुणा धणेण किं नाह। नणु होइ किंपि पुन्नं-तो सूरी भणइ इय वयणं ॥ ७ ॥ बज्झं मणिस्सं मसारं-परव्वसं तुच्छयं धणं ठविउं। गिण्हंति बुहा सिवसुक्खमक्खयं सत्तखित्ताए ॥ ८ ॥ तं सोउं परितुट्ठो-सिठ्ठी नमिउं गुरुं गओ सगिहं। नियदविणेण

સેલી) અને મોદયુક્ત [આનંદ ભરપુર] મથુરાપુરી નામે નગરી હતી, ત્યાં બહુ પૈસાદાર અને સ્વભાવે શાંત નંદ નામે શેઠ હતો (૧) તેને નંદશ્રી નામે લોભણી અને સ્વભાવે ક્રોધવાળી સ્ત્રી હતી, તેમને ઉદાર ચિત્તવાળા અને હમેશાં ભક્તિ કરનાર ચાર પુત્ર હતા [૨] હવે ત્યાં અતિશય જ્ઞાની, ક્ષમાદિ ગુણના ખાણ અને નિષ્પરિગ્રહી શિષ્ય પરિવારથી પરવરેલા સંગમ નામે સૂરિ પધાર્યા [૩] તેને નમવાને ઘણા નગર લોકને જતા જોઇ, નંદ પણ ત્યાં આવીને બેઠો એટલે સૂરિ આ રીતે ધર્મ કહેવા લાગ્યા— [૪] પાંચ મહાવ્રત પાળવારૂપ યતિ ધર્મ સર્વથી ઉત્તમ છે, પણ તેને જે જીવો ન કરી શકે, તેમને ગૃહિ ધર્મ ઉચિત છે (૫) તે સાંભળીને તે નંદશેઠ આનંદ પામી, ગૃહિ ધર્મ લઇને પોતાને કૃતાર્થ માનતો થકો પોતાને ઘેર આવ્યો (૬) બાદ એક વેળા એ તે ગુરૂને પુછવા લાગ્યો હે સ્વામિન્ ! આ ધનથી કંઇ પુણ્ય થઇ શકે ? ત્યારે સૂરિ આ વચન બોલ્યા (૭) સમજુ જનો આ બાહ્ય—અનિત્ય—અસાર—પરવશ અને તુચ્છ ધનને સાત ખેતરોમાં વાપરીને તેમાંથી અક્ષય શિવસુખ મેળવે છે (૮) તે સાં

विहिणा–कारावइ जिणगिह पवर्ण ॥ ९ ॥ सिरिवीरनाहबिंबं–तत्थ पइ-
ट्ठावए इमो रम्म । तह बभसंतिजक्खं–जिणपवयणारक्खणछुदक्खं
॥ १० ॥ तुम मेव नेव पूएमि–देव जा ताव नवि य जेमेमि । इय गि-
ण्हइ अइघोर–नियव पूएवि जिणनाहं ॥ ११ ॥ दुक्करतवनियमरओ–नि-
च्चं जिणपूयणमि उज्जुत्तो । मुणिजणवदणपवणो–सुद्धमणो गमइ बहु-
काल ॥ १२ ॥ पुव्वकयकम्मवसओ–विहवभरो से कयावि परिणट्ठो ।
तो सयणपरियणाण वि–जाओ सो परिभवट्ठाण ॥ १३ ॥ नद मनि-
दियवित्त–गयवित्त नदणा वि निंदति । भज्जा वि हीलइ तय–बहु-
याउ वि कुरकुरायंति ॥ १४ ॥ पुत्ता भणति दढमूढ–बूढ जह जह
करेसि जिणधम्म । तहतहरउद्ददारिद–पायवो फलइ तुह गेहे ॥ १५ ॥
तो जपइ स महप्पा -मा इय असमंजसाइ पभणेह । जं पुव्वजम्मनि-
म्मिय–कम्मफल लहइ सव्वो वि ॥ १६ ॥

ભળીને શેઠ ખુશી થઇ ગુરૂને નમી પોતાને ઘેર આવ્યો, બાદ પોતાના દ્રવ્યે વિધિપૂર્વક તેણે એક સુદર જિન મદિર કરાવ્યુ (૯) ત્યાંશ્રી વીરપ્રભુના મનોહર બિબની રૂડી રીતે પ્રતિષ્ઠા કરાવી, તેમજ જિન પ્રવચનની રક્ષા કરવામા તૈયાર રહેનાર બ્રહ્મશાંતિ યક્ષની પ્રતિષ્ઠા કરાવી (૧૦) પછી જિનેશ્વરને પૂજીને તેણે એવો ઘોર નિયમ લીધો કે, હે દેવ ! જ્યા સુધી તમને પૂજુ નહિ ત્યા સુધી મારે જમવુ નહિ. (૧૧) આ રીતે શુદ્ધ મને દુષ્કર તપ નિયમમા રક્ત અને નિત્ય જિન પૂજામા ઉદ્યુક્ત, તેમજ મુનિ જનને વાદવામા તત્પર રહી, તે બહુ કાળ પસાર કરતો હવો. (૧૨)

હવે પૂર્વકૃત કર્મના વશે કરીને તે શેઠનો વિભવ એક વેળા જતો રહ્યો, તેથી તે પોતાના સગાંવ્હાલા તથા ચાકરોને અપ્રિય થઇ પડ્યો (૧૩) પવિત્ર વૃત્ત [આચાર] છતા વિત્ત [ધન] જતુ રહેવાથી નદરોને તેના પુત્રો પણ નિંદવા લાગ્યા, સ્ત્રી પણ હીલવા લાગી, તથા વહુઓ કટકટ કરવા લાગી. [૧૪] પુત્રો કહેવા લાગ્યા કે, અરે અતિ મૂઢ બુઢ્ઢા ! તુ જેમ જેમ જિનધર્મ કરે છે, તેમ તેમ ભયાનક દારિદ્રયરૂપ ઝાડ તારા ઘરમા ફળે છે (૧૫) ત્યારે તે મહાત્મા બોલ્યો કે, આવુ અસમંજસ (સમજ્યા

एमाइ जुत्तिजुत्ता–वुत्ता पुत्ता उ कोवसतत्ता । पकुणंति नदसिट्ठीं भिन्न ते भिन्ननयमग्गा ॥ १७ ॥ तहवि इमो एगागी–महाणुभागो अभिन्नमुहरागो । चिट्ठइ गिहेगदेसे–तहेव कयउज्जमो धम्मे ॥ १८ ॥ रयणीइ चरिमजामे–सज्झायावस्सय कुणइ विहिणा । पढइ अपुव्व पढमे–दिणजामे आगमरहस्स ॥ १९ ॥ गन्तूण बीयजामे–विक्किय लोणाइ सनिहियगामे । ववहारसुद्धिसारो–भोयणचित्त समज्जेइ ॥ २० ॥

आगतुं नियगेहे–सुइभूओ गतु नियमजिणभुवणे । गधेहि सुगधेहिं पूइय वंदइ जिणवरिंदे ॥ २१ ॥ सम्म कम्मविवाग–जाणतो अप्पणा कुणइ पागं । जुत्तु विहिणा विहिउ–सवरण कुणइ अणुपेह ॥ २२ ॥ आवस्सयाइकिरिय–करेइ निपवीरिय अगूहतो । इय नदो गयरदो–दिणकिच्च आयरइ निच्च ॥ २३ ॥ तो सवियभवियसत्ते–कयावि अट्ठा-

વગરનુ અયોગ્ય) નહિ બોલો—કેમકે સર્વ કોઇ પૂર્વ જન્મે કરેલા કર્મનુ ફળ ભોગવે છે (૧૬)

આ રીતે યુક્તિપૂર્વક પુત્રોને તેણે સમજાવ્યા છતા પણ તેઓ ક્રોધથી સતપ્ત થઇને નીતિ માર્ગને તોડી તે નદશેઠને પોતાથી જૂદો કરતા હવા [૧૭] તેમ છતા તે મહાભાગ નદશેઠ એકલો થઇ રહેતા પણ લગારે દિલગીર નહિ થતા ઘરના એક ખુણે રહી પ્રથમની રીતેજ ધર્મમા ઉજમાળ રહેતો [૧૮] તે રાતના છેલ્લા પહોરે વિધિ પૂર્વક સ્વાધ્યાય અને આવશ્યક કરતો અને દિવસના પહેલા પહોરે આગમનુ રહસ્ય જાણતો [૧૯] બીજા પહોરે નજીકના ગામમા મરી મશાલો વેચીને ચોખો વ્યવહાર સાચવી તે ભોજન જેટલુ કમાતો [૨૦] પછી તે ઘરે આવી ન્હાઇ ધોઇ શુચિભૂત થઇને પોતાના જિનભુવનમા જઇને સુગધી ગધવાળા દ્રવ્યોથી જિનેદ્રને પૂજીને ચૈત્યવદન કરતો [૨૧] બાદ સમ્યક્ રીતે કર્મ વિપાક જાણતો થકો તે પોતાને હાથે રસોઇ તૈયાર કરતો અને જમીને વિચાર કરી વિધિ પૂર્વક સવરણ એટલે દિવસ ચરિમનુ પચ્ચખાણ લઇ લેતો (૨૨) પછી સાંજે પોતાનુ વીર્ય ગોપવ્યા વગર આવશ્યક વગેરે ક્રિયા કરતો આ રીતે નદશેઠ વગર હરકતે નિત્ય દિન કૃત્ય આચરતો (૨૩) હવે એક

हियामहे पत्ते । कयउववासो एसो–जा पत्तो जिणगिहदुवारे ॥ २४ ॥
उल्लसिअबहुलपरिमल–पसरंता कुसुमचउसर एगा । से मालिणी समप्पइ–सो भणइ इमस्स किं मुल्लं ॥ २५ ॥ सा जपइ मुल्लेण–आणंद-समुद्दचदनदकय । तुम्ह पसाएण चि य–अम्ह इमे सारलकारा ॥ २६ ॥ इय भणिओवि न गिण्हइ–स मोरउल्लाइ जाव फुल्लाइ । ता मालिणी सविणय–रूवद्ध मुल्ल मुल्लवइ ॥ २७ ॥ तो दाव फुल्लमुल्लं–हरिसपरो कुसुमचउसरं गहिउ । पविसिय जिणभवण तो–भत्तीइ जिणिंद मच्चेइ ॥२८॥ पूइत्तु नमित्तु जिण–वंदारुजणे गयमि सुट्ठाणे । विहिणा वदिय देवे–नदो इय थुणइ जिणनाह ॥ २९ ॥ जय जय सामिय जिणवर–वरकेवलकलियवत्थुपरमत्थ । मत्थयमणिकरभासुर–सुरवर-

---

વેળા ભવ્ય જનોને આનદ આપનાર અષ્ટાન્હિક (આઠ દિવસ ચાલે એવુ) મહોત્સવ આવતા તે ઉપવાસ કરી જિનમદિરે ગયો [૨૪] તેવામા ત્યા બેઠેલી એક માલણે તેને ઉછળતી સુગધવાળા ફુલોની ચાર સરવાળી માળા આપી, ત્યારે તે બોલ્યો કે એનુ મૂલ્ય શુ છે ? [૨૫] ત્યારે તે બોલી કે, હે આનદરૂપી સમુદ્ર વધારવાને ચદ્ર સમાન નદનો ! મૂલ્યની કઇ જરૂર નથી—કેમકે તમારી મહેરબાનીથીજ અમારો આ ઠાઠમાઠ ચાલે છે [૨૬] એમ કહ્યા છતા પણ તેણે તે મોરલા [જાતિ વિશેષ] ના ફુલ ન લીધા ત્યારે માલણ વિધિપૂર્વક તેનુ અર્ધો રૂપીયો મૂલ્ય કહેવા લાગી [૨૭] ત્યારે ફુલનુ મૂલ્ય આપી હર્ષિત થઇ તે ફુલની ચાર સરવાળી માળા લઇ જિનમદિરમા પેશી ભકિતપૂર્વક જિનેદ્રની અર્ચા કરવા લાગ્યો [૨૮]

બાદ જિનેશ્વરને પૂજી નમીને બીજા વાંદનાર જન સ્વસ્થાને જતા નદરોક વિધિ પૂર્વક દેવને વાંદીને આ રીતે જિનેશ્વરને સ્તવવા લાગ્યો [૨૯]

(જિન સ્તુતિ)

હે સ્વામિન્ ! હે જિનવર ! તુ જયવત રહે—તુ કેવળ જ્ઞાને કરી વસ્તુનો પરમાર્થ જાણે છે, તુ મસ્તકે ધરેલ મણિઓના કિરણોથી દીપતા સેકડો ઇદ્રોવડે નમાયલો છે [૩૦] તારા શરીરે મળરોગ હોતા નથી, તારૂ ભામડળ ચદ્ર માફક દીપે છે, તુ લય*

सयनमिय कमकमल ॥ ३० ॥ मलरोगमुक्कविग्गह-गाहवइ दिप्पत
वलय । लयपत्तझाणसोहिय-हियकर नीसेससत्ताण ॥ ३१ ॥
जेण मए-अणोरपारंमि भवसमुद्दमि । भवसयसहस्सदुलहं-ज प
दंसणं लद्धं ॥ ३२ ॥

चक्कहर असुरनरवर—खेयरकमलाउ इत्थ सुलहाओ । प
पणीय तवचरण—नियमरिद्धी उ पुण दुलहा ॥ ३३ ॥ द
चवदलणी—सुहाण जणणी दुहाण निट्ठवणी । भवजलहिपोयभू
वाण देव तुह पूया ॥ ३४ ॥ तिहुयणपहु तुह पयकमल-वदण
वलहिऊण । भवसताव उवसामिय-निव्वुया हुंति भवियजणा ॥
तु मपुव्वो कप्पतरू-सामिय चिंतामणी तुम मपुव्वो । खवित
जं पहु-विअरसि सग्गापवग्गसुहं ॥ ३६ ॥ देविंदमुणिंदनरिंद-विं
जिणिंदमज्झसया । नियनिम्मलआणाकरण-लालसं माणसं

પ્રાપ્ત ધ્યાનથી શોભિત છે તુ બધા સત્વોને હિત કરનાર છે [૩૧] અપાર
સુદ્રમા લાખો ભવ ફરતા દુલભ એવુ તારૂ દર્શન પામીને હું મને ધન્ય મા
[૩૨] ચક્રવર્તિ, અસુર રાજા, તથા વિદ્યાધરની લક્ષ્મીઓ મળવી સુલભ છે,
પ્રભુ ! તારા ભાખેલા તપશ્ચરણ તથા નિયમરૂપ રિદ્ધિ મળવી દુર્લભ છે [૩૩]
તારી પૂજા દારિદ્ર દુખને દળનારી છે, સુખોને પેદા કરનારી છે, દુખોને ચૂરન
અને જીવોને સસાર સમુદ્ર પાર ઉતારવાને પોત સમાન છે (૩૪) હે ત્રિભુવન પ્રભુ
ચરણકમળનું વદન ચદનના સરખુ છે તે મેળવીને ભવો સતાપ સમાવીને ભવ
શાતિ મેળવે છે [૩૫] હે સ્વામિન્ ! તુ અપૂર્વ કલ્પતરૂ છે અથવા તો અપૂ
તામણિ છે, જે માટે હે પ્રભુ ! તુ અણધાર્યું સ્વર્ગ મોક્ષનુ સુખ આપે છે [૩
વેંદ્ર—મુનીંદ્ર અને નરેંદ્રોએ વદાયલા હે જિનેંદ્ર ! મારા મનને તુ તારી નિર્મળ
ક્માપાળવામા લલચાયેલુ કર (૩૭) આ રીતે તેણે સ્તુતિ કરી, એવામા શા સગમર
કિયા ર તેમના ચરણે તે વિનયથી નમ્યો, એટલે તેમણે પૂછ્યુ કે, હે શેઠ ! તારી

॥ ३७ ॥ अह तत्था गयसंगम-गुरुणो विणएण नमइ जा एस । ता तेहि इमो भणिओ-किं सिट्ठ इमा अवत्था ते ॥ ३८ ॥ स भणइ भयव मेव—तुब्भेवि भणेह, किंतु महऊण । नूण जा फुरइ मणे—अचिंत चिंतामणीधम्मो ॥ ३९ ॥ किंतु दुह मसममेयं—जं पहु सुयणा भणंति मूढमणा । जिणपवयणपडिकूल—अणंतससारतरुमूलं ॥ ४० ॥

अह थंभसंतिजक्खो–पच्चक्खो होउ भणइ तुट्ठो इ । तुह गरुयभत्तिसाहस–गुणेण, ता सिट्ठि, वरसु वर ॥ ४१ ॥ सो भणइ न मे कज्जं–केणवि, जक्खो पुणाइ मग्गेसु । सो वयइ धणं ता देसु–तस्स रूवद्धपुप्फस्स ॥ ४२ ॥ जक्खो अवहीए नाउ–भणइ लक्खे बहूवि तुह देमि । रूवद्धविढत्तसुपुन्न–भारपार नउण जामि ॥ ४३ ॥ त सोउ भणइ सिट्ठी–सविम्हओ जक्ख वयसु सट्ठाण । जिणधम्मपभावाओ–कया नि नहु किंमि मह ऊण ॥ ४४ ॥ जइवि निरीहो सि तहावि–सिट्ठि,

અવસ્થા કેમ થઇ ? (૩૮) તે બોલ્યો કે, હે ભગવન્ ! તમો પણ એમ કેમ કહો છો ? હું તો એમજ માનું છું કે, જ્યાં લગી મારા મનમાં અચિંત્ય ચિંતામણિ સમાન ધર્મ સ્ફુરે છે, ત્યાં લગી કંઇએ ઉણું નથી, [૩૯] છતાં મારા મૂઢ મનવાળા સગાવહાલા જિન પ્રવચનથી પ્રતિકૂળ અને અનંત સંસારરૂપ તરુનું મૂળ એવું બોલ્યા કરે છે, તે મને બહુ વિષમ દુઃખ લાગે છે [૪૦] હવે તેટલામાં થંભશાંતિ યક્ષ થઇ બોલ્યો કે, હું તારા ભારે ભક્તિ સાહસના ગુણથી તુષ્ટ થયો છું, માટે વર માગ [૪૧] તે બોલ્યો કે, મારે કાંઇ ચીજનો ખપ નથી. યક્ષ ફરીને બોલ્યો કે, તેમ છતાં પણ કંઇક માગ, ત્યારે તે બોલ્યો કે, ત્યારે મારા તે [ફૂલની માળીનાળા] અર્ધા રૂપિયાનું ફળ આપ [૪૨]

ત્યારે યક્ષ અવધિ જ્ઞાનથી જોઇ કહેવા લાગ્યો કે, તને હું ગમે તેટલા લાખો પ્રમાણ દ્રવ્ય આપું, તોપણ અર્ધ રૂપિયામાં ઉપાર્જેલા પુણ્યનું પાર હું પામી શકું તેમ નથી [૪૩] તે સાંભળી શેઠ વિસ્મય પામી બોલ્યો કે, હે યક્ષ ! તું ખુશીથી તારા સ્થાને જા—મને જિન ધર્મના પ્રભાવે ક્યારે પણ કંઇ ઉણાઇ પડી નથી [૪૪] યક્ષ બોલ્યો

नियतणयमाइ सठविउ । कुणसु मह वयण मेग--तेणाणुमए भणइ जक्खो ॥ ४५ ॥ नियमिह चउकोणाठिए-महानिहाणे गहिज्ज इय कहिउ । जक्खो गओ सठाण सिट्ठीवि सगेह पणुपत्तो ॥ ४६ ॥ सविसेस धम्मनिरय--त दट्ठु दुट्ठमाणसा भज्जा । जपइ दढ मूढ मुहा-मरोसि किं धमधमी हूओ ॥ ४७ ॥ पुत्ता भणति निम्मेर-थेर मुचसि कि मज्जवि न धम्म । किं जीवते अम्हे-निरिक्खिउ न तरसि हयास ॥ ४८ ॥ सिट्ठी भणइ किमेव--निंदह सिवसग्गदायग धम्म । एयस्स असारधणस्स-कारणा तेवि विंति तेओ ॥ ४९ ॥ सिव सग्गेहि अल, णे,-धण मिक्क चि य वय समीहेमो । अणहुतया वि जेण-हुति गुणा पायडा सव्वे ॥ ५० ॥

तथा चोक्तं-

हुताइ हुति अणहुतयावि, जतीइ जति हुतावि । जीइसम नीसे-

કે, હે શેઠ ! જો કે તું નિરીહ છે, તોપણ તારા પુત્ર વગેરેને ઠેકાણે લાવવા માટે એક વચન કબુલ રાખ—ત્યારે શેઠે હા પાડતાં તે બોલ્યો—[૪૫] મારા આ ઘરના ચાર ખુણે મોટા નિધાન દાટેલા છે, તે તારે લેવા એમ કહીને યક્ષ પોતાના સ્થાને ગયો, અને શેઠ પોતાના ઘેર આવ્યો [૪૬] તે ત્યારથી વિશેષે ધર્મ કરવામાં તત્પર રહેવા લાગ્યો તેને જોઇ દુષ્ટ મનવાળી તેની સ્ત્રી કહેવા લાગી કે, હે મૂર્ખના સરદાર ! ફોકટની ધમાધમ કરી કાં ફોકટ મરે છે ? [૪૭] વળી પુત્રો કહેવા લાગ્યા કે, હે નિર્મર્યાદ બુઢ્ઢા ! હજી પણ તું ધર્મની લત મુકતો નથી, તેનું શું કારણ છે ? હે હતાશ ! [કમનશીબ] શું તું અમને જીવતાજ જોઇ શકતો નથી ? (૪૮) શેઠ બોલ્યો કે, તમે આ રીતે અસાર ધનના કારણે મુક્તિ અને સ્વર્ગ આપનાર ધર્મને કાં નિંદો છો ? ત્યારે તેઓ બોલ્યા—[૪૯] અમારે મુક્તિ અને સ્વર્ગ નથી જોઇતા, પણ અમારે એકનુંજ ધનજ જોઇએ છીએ કેમકે તેનાથી સર્વે અછતા ગુણ પણ પ્રગટ થાય છે (૫૦) જે માટે કહેલું છે કે, " લક્ષ્મી થતાં અણહુંતા ગુણો પણ ગવાતા રહે છે, અને લક્ષ્મી જતી રહેતાં સર્વે ગુણો જાણે તેની સાથેજ જતા રહ્યા હોય તેમ લાગે છે. તે લક્ષ્મી જયવાન્ રહો "

सा-सगुणगणा जयउ सा लच्छी ॥ ५१ ॥

तथा

जाइ रूव विज्जा—तिन्निवि निवडंतु कंदरे विउले । अत्थु चिय परिवड्ढउ—जेण गुणा पायडा हुंति ॥ ५२ ॥ तो पडिभणेइ सिट्ठी—धणत्थिणो जइ तुमे तहावि इम । धम्मं करेह ज एस—देहिण कामधेणुसमो ॥ ५३ ॥

तद्यथा—

धर्मोय धनवल्लभेषु धनदः कामार्थिना कामदः सौभाग्यार्थिषु तत्मदः किमथवा पुत्रार्थिनां पुत्रदः । राज्यार्थिष्वपि राज्यदः किमपरं नाना विकल्पै र्नृणा तत् किं य न्न ददाति किंच तनुते स्वर्गापवर्गा वपि ॥ ५४ ॥

अन्यत्राप्युक्त—

धणु चिंततउ धम्म करि—धम्मेण य धणु होइ । धणु चिंततउ जइ मरइ—दुन्हवि इक्कु न होइ ॥ ५५ ॥ ते विंति ताय गइ णे—देसि

વળી કહ્યુ છે કે, " જાતિ, રૂપ, અને વિદ્યા એ મોટી કંદરા (કોતર કે ગુફા) મા જ ઇને પડો ફક્ત અમારા પાસે પૈસો જમા થાઓ, કે જેથી સઘળા ગુણો પોતાની મેળે ગવાશે [૫૧–૫૨] ત્યારે શેઠ બોલ્યો કે, જો તમે ધનના અર્થી હો, તોપણએ ધર્મનેજ કરો, કેમકે તે પ્રાણિઓને કામધેનુ સમાન છે (૫૩) જે માટે કહેલુ છે કે, " ધર્મ ધન ચાહનારને ધન આપે છે, કામાર્થીને કામ પુરે છે, સૌભાગ્યના અર્થીને સૌભાગ્ય આપે છે, વધુ શુ ? પુત્રાર્થીને પુત્ર આપે છે, રાજ્યના અર્થીને રાજ્ય આપે છે, ઝાઝા વિકલ્પોનુ શુ કામ છે ? ટુકામાં કહીએ તો એવુ શુ છે કે, જે ધર્મ નહિ આપી શકે ? વળી તે સ્વર્ગ અને મોક્ષ પણ આપેજ છે [૫૪] વળી બીજા સ્થળે પણ કહ્યુ છે કે, ધન ચહાતો હોય તો ધર્મ કર, કેમકે ધર્મથી ધન થાય છે, અને ધન ચિંતવતા જો મરીશ, તો બેમાથી એકે નહિ થાય [૫૫] તેઓ બોલ્યા કે, હે પિતા ! જો તુ અહીંજ

धण मिहावि किंमि तो धम्म। कुणिमो तयणु पयंपइ-सिट्ठी नणु अत्ति देमि त्ति ॥ ५६ ॥ तत्तो तेविहु धणलाभ-लालसा नदसिट्ठिणा सद्धिं। जिणभवणाइसु गच्छति-साहुणो तह नमसंति ॥ ५७ ॥ अह ते खुद्धा कत्थ रिय-त धण जाव विंति ता सिट्ठी। दसइ कंचणकलसं-गिहेग केहण खणावेउ ॥ ५८ ॥ एव कलसचउक्के-वद्धे ते अंतरायविगमेण। पुन्ने व रिद्धिमता-जाया जिणधम्मअणुरत्ता ॥ ५९ ॥ अह तेण सयण-वग्गो-गिहिधम्म गाहिओ गुरुसमीवे। सिवसुक्खदाणदक्खा-सय च कक्खीकया दिक्खा ॥ ६० ॥ मूलुत्तरगुणकलिओ-सज्झायावस्सयाइकिरि-यरओ। उप्पाडियदुहकम्गो-पत्तो परमं पय नदो ॥ ६१ ॥

श्रुत्वेति लोकद्वितयेपि सौख्य—
नदस्य नित्यकरणोद्यतस्य।

અમને કઈ મેળવ આપે તો, અમે ધમ કરીએ ત્યારે શેઠ બોલ્યો કે હા, ત્યારે હુ ઝટ આપીશ (૫૬) ત્યારે તેઓ ધન મળવાની લાલચથી નદશેઠના સાથે જિનમદિર વગેરેમા જતા, તથા સાધુઓને નમતા [૫૭] બાદ તેઓ લોભી થઈ કહેવા લાગ્યા કે, હવે તે ધન ક્યાં છે ? ત્યારે શેઠે ઘરનો એક ખુણો ખોદાવી, તેમને સોનાનો કળશ બતાવ્યો [૫૮] એ રીતે અતરાય કમ તુટતાં ચારે કળશ મળવાથી તે અગાઉ માફક ઋદ્ધિપાત્ર થયા, અને જિન ધમપર પ્રીતિવાન્ થયા (૫૯) હવે તેણે સ્વજન પરિવારને ગુરૂ પાસેથી ગૃહિ ધર્મ સ્વીકાર્યો, અને પોતે મુક્તિ સુખ આપનારી દીક્ષા ગ્રહણ કરી. (૬૦) તે મૂળ અને ઉત્તર ગુણ સહિત રહી, સ્વાધ્યાય અને આવશ્યકની ક્રિયામાં તત્પર રહેતો, થકો દુઃખનુ કદ ઉખેડીને પરમ પદને પામ્યો. [૬૧] આ રીતે નિત્ય કરણમા ઉજમાળ રહેનાર નદશેઠને બન્ને લોકમા પ્રાપ્ત થએલુ સુખ સાંભળીને તમામ દુઃખરૂપ ઝાડને (કાપવામાં) કુહાર સમાન તે નિત્ય કરણમાં, હે ભવ્ય જનો ! તમે યત્ન કરતા રહો (૬૨)

निःशेषदुःखद्रुकुठारकल्पे—
भव्या जनास्तत्र विधत्त यत्न ॥ ६२ ॥

इति नंदश्रेष्टिकथा.

उक्तो गुणवतः करण इति द्वितीयो भेदः-समति तृतीय विनय-भेदं मचिकटयिपुर्गाथापूर्वार्द्धमाह.

(मूलं)

अब्भुट्ठाणाइयं—विणय नियमा पउंजइ गुणीण,

(टीका)

अभिमुखमुत्थानमभ्युत्थान-तदादिर्यस्यसः अभ्युत्थानादि-रादि शब्दात् समुखयानादिपरिग्रह-स्तदुक्तः—

આ રીતે નંદશેઠની કથા છે.

ગુણવાન્ જનનો કરણરૂપ બીજો ભેદ કહ્યો, હવે ત્રીજો વિનયરૂપ ભેદ પ્રગટ કરવા અર્ધી ગાથા કહે છે

[મૂળનો અર્થ.]

ગુણી જનોની તરફ અભ્યુત્થાન વગેરે વિનય જરૂર બતાવવો જોઇએ.

(ટીકાનો અર્થ.)

સામે ઉઠવું તે અભ્યુત્થાન તે વગેરે તે અભ્યુત્થાનાદિ કહેવાય આદિ શબ્દથી સન્મુખ જવું વગેરે સમજવું

दट्ठु अब्भुट्ठाण-आगच्छंताण सम्मुह जाण ।
सीसे अंजलिकरण -सय मासणढोयण कुज्जा ॥ १ ॥
निविसिज्ज विसन्नेसु-गुरुसु वदण मुवासण ताण,
जताण अणुगमण-इय विणओ अट्ठहा होइ [त्ति]

तमित्थभूतं विनय प्रतिपत्तिं नियमान्निश्चयेन प्रयुक्ते विदधाति-गुणिनां गुरुगौरवार्हाणां-पुप्फसालसुतवत्

तत्कथा चैवं

मगहाजणवयमज्झे- गुब्बरगाममि गिहवइ आसि । नामेण पुप्फ-सालो-भज्जा भद्दाभिहा तस्स ॥ १ ॥ पगईइ विणयकरणु-ज्जुओ सु-ओ ताण पुप्फसालसुओ । सो धम्मसत्थपाढय-मुहाउ कइयावि इय सुणइ ॥ २ ॥

विहडियतमेसु जो उत्तमेसु इह कुणइ विणय मणवरय । सो

જે માટે કહેલુ છે કે—

પાસે આવેના જોઇને ઉઠી ઉભા થવુ, આવતા જોઇને તેમની સામે જવુ, તથા મસ્તકે અંજલિ બાધવી, અને પોતે પોતાને હાથે આસન આપવુ, એ રીતે વિનય કરવો જોઇએ

ગુરૂજન બેઠા પછી બેસવુ, તેમને વદન કરવુ તેમની ઉપાસના કરવી, અને જાય ત્યારે વળાવવા જવુ, એ રીતે આઠ પ્રકારે વિનય થાય છે

આવી રીતનો વિનય એટલે પ્રતિપત્તિ નિયમા એટલે નિશ્ચે કરવી (કોની તે કહે છે) ગુણિ એટલે વધુ માન રાખવા યોગ્ય હોય તેમની પુષ્પસાલ માફક

પુષ્પસાલ સુતની કથા આ રીતે છે

મગધદેશમા ગોબ્બર ગામમા પુષ્પસાલ નામે ગૃહપતિ હતો, અને ભદ્રા નામે તેની સ્ત્રી હતી [૧] તેમને સ્વભાવેજ વિનય કરવામા ઉજમાળ પુષ્પસાલસુત નામે પુત્ર હતો, તેણે એક વેળા ધર્મશાસ્ત્ર પાઠકના મુખથી આ રીતે સાભળ્યુ [૨] વિઘટિત તમવાળા

लहिय उत्तमगुणे-पावइ सव्वुत्तम ठाणं ॥ ३ ॥ इय सुणिय पिऊण अणूण-भत्तिजुत्तो स रत्तिदिवसापि । जं जह उचिय त तह-सम्म विणय विणिम्मेइ ॥ ४ ॥ कइयावि गामपहुणो-विणयप्पवणे निएत्ति नियपिउणो । ते पिच्छिउय त उत्तम-तर ति ओलग्गिउ लग्गो ॥ ५ ॥ तेण सह गामसामी-पत्तो कइयावि रायगिहनयरे । अभयकुमारसमीवे-गरुय विणयं कुणइ तस्स ॥ ६ ॥ तो पुप्फसालपुत्तो-पुच्छइ को एस सामि, भणइ । सिरिसेणियनिवतणओ-गुरूयण सजणियवहुविणओ ॥ ७ ॥ सज्जणवणनवमेहो-उत्तमलोयमि लद्धधुरिरेहो । कयजणवयजणसती-अभयकुमारु त्ति वरमती ॥ ८ ॥ इय सोउ गामसामिं-पुच्छिय सो अभयकुमर मल्लीणो । विणयं कणयं व सुयं-तं पइ पइवासर कुणइ ॥ ९ ॥ अभयकुमारो गोसे-तोसेण नमेइ निवइचरणजुग । तुम्ह-

એટલે ગાનવાન્ ઉત્તમ જનોનો જે નિરંતર વિનય કરે, તે ઉત્તમ ગુણો પામીને સર્વોત્તમ સ્થાન પામે છે [૩] એમ સાભળીને તે રાત દિવસભારે ભક્તિથી માબાપનો યથાયોગ્ય વિનય કરવા લાગ્યો [૪] તેણે એક વેળા પોતાના માબાપને ગામના ધણીનો વિનય કરતા જોયા, તે જોઇ તે વિચારવા લાગ્યો કે, ગામનો ધણી માબાપથી પણ ઉત્તમ લાગે છે, તેથી તે તેની સેવા કરવા લાગ્યો [૫] હવે એક વખતે તે ગામધણી તેને સાથે લઇ રાજગૃહનગરમા અભયકુમારની પાસે આવી લાગ્યો, અને તેનો ભારે વિનય કરવા લાગ્યો [૬] ત્યારે પુષ્પસાલસુત તેને પૂછવા લાગ્યો કે, હે સ્વામિ ! આ કોણ છે ? ત્યારે ગામધણી બોલ્યો કે આ શ્રી શ્રેણીક રાજાનો પુત્ર છે, તે પોતાના ગુરૂ જનનો બહુ વિનય રાખનાર છે [૭] વળી તે સજ્જનરૂપ વનને સતોષવામા મેઘ સમાન છે ઉત્તમ લોકોમાં પહેલે નબરે ગણાય છે, દેશના લોકોને શાતિમા રાખનાર રાજમત્રી છે, અને તેનું અભયકુમાર એવુ નામ છે, [૮] એમ સાભળીને પુંપસાલસુત તે ગામધણીની રજા લઇ અભયકુમારની ચાકરીએ વળગ્યો, અને પ્રતિ દિવસ તેનો સોનાની માફક પવિત્ર વિનય કરવા લાગ્યો [૯] હવે અભયકુમાર પ્રભાતે હર્ષ ધરી રાજાનાં ચરણે નમવા લાગ્યો, ત્યારે તે પૂછવા લાગ્યો કે, હે સ્વામિન્ ! તમને પણ પૂજ્ય આ કોણ છે ? અભયકુમાર

वि पुज्जो को एस–सामि इय पुच्छए एसो ॥ १० ॥ पभणइ मती भो पुप्फसाल सुय तुवणविस्सुयजसोहो । ओहामियरिउसेणो—पसेणजियनरवरगभवो ॥ ११ ॥ भवखलकारणमिच्छत्त-सुहडभडवायभजणपवीरो । वरिमयभत्तिजणओ—जणओ मह सेणिओ राया ॥ १२ ॥ त सोउ पमोयजुओ—विणएण पुच्छिऊण वरमति । सेहियामिवपयकमल—सो सेवइ रायहस्रु व्व ॥ १३ ॥ अह वीरनाहनाह—समोसढ वंदिउ निवो चलिओ । पुट्ठो तेण को एस—नाह तुम्भपि जो पुज्जो ॥ १४ ॥

भणइ नरिंदो अमरिंद—चंदनागिंदनमियचरणजुगो । जुगव समत्तसत्ताण—सयल ससय समूहहरो ॥ १५ ॥ हरहास धवलजसभर–परिमल सुरहियतिलोयआभोओ । भोयनिरविक्ख अइतिक्ख—गरूयतवचरण सिद्धत्थो ॥ १६ ॥ सिद्धत्थनराहिवकुल—विसाल नहयलदिणेसरसमाणो । माणकरिकेसरिसमो—समोसढो इत्थ वीराजिणो ॥ १७ ॥ त सु-

બોલ્યો કે, હે પુષ્પસાલસુત ! જગદ્વિખ્યાત યશવાળો દુશ્મનોના સૈન્યને નમાવનાર, પ્રસેનજિત્ રાજાનો અગજ, સંસારનું મૂળ કારણ જે મિથ્યાત્વ તે રૂપી સુભટનો ભંજવા ભાગિવામાં બળવાન્ યોદ્ધા, વીરપ્રભુનો ભક્ત અને મારો બાપ એવો આ શ્રેણિક નામે રાજા છે (૧૧-૧૨) તે સાંભળીને તે રાજી થઇ વિનય પૂર્વક મંત્રિની રજા લઇ રાજહંસની માફક શ્રેણિક રાજાના ચરણ કમળને સેવવા લાગ્યો [૧૩] હવે ત્યાં વીરપ્રભુ આવી સમોસર્યા, તેને વાંદવાને શ્રેણિક રાજા ચાલ્યો, ત્યારે તે પૂછવા લાગ્યો કે, હે સ્વામિ ! આપણી તમોને પણ પૂજવા યોગ્ય કોણ પુરુષ છે ? [૧૪] રાજા બોલ્યો કે, આ તો ઇંદ્ર, ચંદ્ર તથા નાગેંદ્ર જેના ચરણે નમે છે, એવા સમકાળે સઘળા જીવોના સઘળા સંશયોને હરનાર, હર અને હાસ્યના માફક ધોળા યશ પરિમળથી ત્રિલોકને સુગંધી કરનાર, ભોગની અપેક્ષાથી રહિત અતિ તીવ્ર તપ ચરણથી અર્થ સિદ્ધિ મેળવનાર, સિદ્ધાર્થ રાજાના કુળરૂપ વિશાળ નભસ્તળમાં સૂર્ય સમાન, માનરૂપ હાથીને હઠાવવા કેશરિસિંહ સમાન, એવા વીર જિનેશ્વર સમવસર્યા છે [૧૫-૧૬-૧૭] તે સાંભળીને હર્ષિત થઇ, તે શ્રેણિક રાજા

णिय हरिसियमणो—पत्तो सह सेणिएण जिणपासे । नमिय पहुं आसि-खेडय—हत्थो इय भणइ विणएण ॥ १८ ॥ पहु तुह करेमि सेव-भुवणगुरू भणइ कीरए भद्द । मुहपत्तियधम्मज्झय-विहत्थहत्थेहि णे सेवा ॥ १९ ॥ इय होउ ति पयपिय-सो दिक्ख गिण्हए पहुसमीवे । ससाहियविणयरसो—जाओ कल्लाणआभागी ॥ २० ॥

इत्यवेत्य बहुलाभकृत्तमं—
पुष्पसालसुतवृत्तमुत्तमं ।
हे जना विनयकर्मलालसाः—
सततं भवत शुद्धमानसाः ॥ २१ ॥

इति पुष्पसालसुतकथा.

निरूपितो गुणवता विनय इति तृतीयो भेदः—सांप्रतमनभिनिवेश इति चतुर्थभेदं व्याचिख्यासुर्गाथोत्तरार्द्धमाह.

સાથે ભગવાન્ પાસે આવ્યો, તે પ્રભુને નમીને હાથમા તરવાર રાખી વિનયપૂર્વક આ રીતે કહેવા લાગ્યો (૧૮) તે બોલ્યો કે, હે પ્રભુ ! તમારી સેવા કરીશ ત્યારે ભગવાન્ બોલ્યા કે, હે ભદ્ર ! અમારી સેવા મુખવસ્ત્રિકા અને ધર્મધ્વજ [રજોહરણ] હાથમા રાખીને કરાય છે [૧૯] ત્યારે તેણે તેમ કબુલ રાખીને પ્રભુ પાસે દીક્ષા લીધી, અને તે વિનયરૂપ સિદ્ધ રસાયન કરીને કલ્યાણનો ભાગી થયો (૨૦) આ રીતે બહુ લાભ કરનાર પુષ્પસાલસુતનુ ઉત્તમ વૃત્તાંત સાભળી, હે જનો ! તમે શુદ્ધ મનથી હમેશા વિનય કરવામા તત્પર થાઓ.

આ રીતે પુષ્પસાલસુતની કથા છે

વિનયરૂપ બીજો ભેદ કહ્યો, હવે અનભિનિવેશરૂપ ચોથો ભેદ વર્ણવવા - બાકીની અર્ધી ગાથા કહે છે.

(मूलं)

अणभिनिवेसो गीयत्थ-भासियं नन्नहा मुणइ ॥ ४५ ॥

(टीका)

अनभिनिवेशोऽभिनिवेशरहितो -गीतार्थभाषित बहुश्रुतोपदिष्टं-नान्यथा सद्भावरूपतया- मुणति प्रतिपद्यते, मोहोद्रेकाभावे कदाग्रहाभावाद्

उक्तच

न मोहोद्रेकताऽभावे-स्वाग्रहो जायते क्वचित्,
गुणवत्पारतंत्र्य हि-तदनुत्कर्षसाधन (इति)

इदमुक्तं भवति-तीर्थकरगणधरगीतार्थगुरूपदिष्ट तथेति प्रतिपद्यते, श्रावस्तीश्रावकसमुदायवत्

तत्सविधानकमेव

મૂળનો અર્થ.

અનભિનિવેશી હોય, તે ગીતાર્થની વાતને સત્ય કરી માને છે. (૪૫)

ટીકાનો અર્થ.

અનભિવેશ એટલે અભિનિવેશ રહિત ગીતાર્થે ભાષિતને એટલે બહુ શ્રુતનો કથનને યથાયરૂપે સ્વીકારેલુ છે, કેમકે મોહનુ જોર ટળવાથી કદાગ્રહ નથી રહેતો જે માટે કહેલુ છે કે, મોહનો ઉછાળો ટળતાં કોઈ બાબતમાં સ્વાગ્રહ નથી રહેતો ઉછાળો ટાળવાનું સાધન ગુણવાનને પરતન્ત્ર રહેવુ તે છે મતલબ એ કે તેવો પુરૂષ તીર્થંકર ગણધર કે ગુરૂનું ઉપદેશેલુ તહત્ત કરીને કબુલ રાખે છે શ્રાવસ્તીના શ્રાવક સમુદાયની માફક

તેની વાત આ રીતે છે

अत्थि पुरी सावत्थी–नेसत्थीआवणु व्व बहुसस्सी । तत्थय सा-
वयपवरो–सखो सखोज्जलगुणोहो ॥ १ ॥ सययं सेवियजिणचलण–उ-
प्पला उप्पला पिया तस्स । अन्नेवि तत्थ बहवे बहवेरविवज्जिया सड्ढा
॥ २ ॥ अह तत्थ समोसरिय–वीरजिण वदिउ पडिनियत्तो । ते साव-
ए वयासी–एव सखो निरवकखो ॥ ३ ॥ भो भो उवक्खडीवह–वि-
उल असणाइ, त च जिमिऊण । विहरिस्सामो गिण्हितु–पक्खियं पो-
सह सम्म ॥ ४ ॥ तेसुवि तहेव भणिउ–सट्ठाणगएसु चिंतए सखो ।
नो खलु कप्पइ त मज्झ विउल मसणाइय जुतु ॥ ५ ॥ किंतु विमुक्का-
लकार–सत्थकुसुमस्स बभयारिस्स । एगागिणो य पोसह–सालाए पोसह
घित्तु ॥ ६ ॥ पुच्छितु उप्पलतीं–सखो गिण्हेइ पोसह इतो । ते मिलिय
सावया लहु–असणाइ उवक्खडावति ॥ ७ ॥ जपति य भो भद्दा–सखे-
णु त जहा जिमेऊण । विहरिस्सामो गिण्हितु–पक्खिय पोसह अम्हे

અનુશસ્ય (રખાણુના લાયક) નેસ્ત્રીની દુકાન માફક બહુશસ્ય બહુ ધાસ દાણાથી ભરપૂર શ્રાવસ્તી નામે નગરી હતી ત્યા શખની માફક ઉજ્વળ ગુણવાન્ શખ નામે ઉત્તમ શ્રાવક હતો (૧) તેની જિનેશ્વરના ચરણરૂપ ઉપલને સેવનાર ઉપલા નામે સ્ત્રી હતી, ત્યા બીજા પણ ઘણા વેર વાવા વિનાના શ્રાવકો વસ્તા હતા (૨) હવે ત્યાં સમોસરેના વીરજિનને વાદીને પાછા વળેલો નિસ્પૃહ શખ બીજા શ્રાવકોને આ રીતે કહેવા લાગ્યો (૩) આજે વિપુળ અશનપાન તૈયાર કરાવો, તે જમીને આપણે રૂડી રીતે પાખીનો પોષવ લઈ વિચરશુ (૪) તે બધા પણ તેમજ કહીને પોતપોતાને ઘેર ગયા, બાદ શખે વિચાર કર્યો કે, મારે તે અશનપાન ખાવા નહિ જવુ કિંતુ અનકાર—શસ્ત્ર તથા ફૂલ છોડી બ્રહ્મચારી રહીને પૌષધશાળામા પૌષધ લઇ એકલા રહેવુ [વધુ પસદ છે] (૫-૬) એમ ચિંતવી ઉત્પલાને તે વાત પૂછી જણાવી શખે પૌષધ લીધુ હવે આણીમેર તે એકઠા મળેલા શ્રાવકો અશનાદિક તૈયાર કરાવવા મડ્યા [૭] તેઓ કહેવા લાગ્યા કે, હે ભો ! શખે કહેલુ હતુ કે, જમીને પછી આપણે પાક્ષિક પૌષધ લઈ વિચરશુ [૮]

॥ ८ ॥ ता किं अज्जवि सखो–न एइ अहआह पुक्खली सड्ढो । जा एमि त माहूउ–ता तुब्भे ठाह सुविसत्था ॥ ९ ॥

इम भणिय सखगेहे–सो पत्तो तं च उप्पला इत । दट्ठुं अब्भुट्ठइ जाइ–समुह तह सगट्ठ पए ॥ १० ॥ वदिय निमंतिउं आसणेण पुच्छइ आगमणकज्जं । स भणइ भद्दे सखो–सखु व्व निरजणो कत्थ ॥ ११ ॥ सा जपइ पोसहिओ–पोसहसालाइ अत्थि सो ततो । गंतुं पोसहसाल–गमणागमणाइ पडिक्कमइ ॥ १२ ॥ वंदिय संख पुक्खल–हरिसपरो पुक्खली भणइ भद्द । त असणाई सव्व—सिद्ध ता एह लहु तुब्भे ॥ १३ ॥ सखो भणेइ भद्दा—पोसहिओ ह तओ स इच्छा मे । इय पुक्खली निसामिय—पत्तो सड्ढाण पासमि ॥ १४ ॥

तं कहइ सखवुत्त त मुत्तमें ते वि सावया ततो । किंपि कयअभिनिवेसा—जिमति त असणमाईय ॥ १५ ॥ सखो उण निसि चरये–

આટે હજુ સુધી શખ આવ્યા કેમ નહિ ? ત્યારે પુષ્કલિ શ્રાવક બોલ્યો કે, હું જઇને તેને બોલાવી આવુ, ત્યાં લગી તમે વીસામો લ્યો [૮] એમ કહીને તે શખના ઘેર આવ્યો તેને આવતો જોઇને ઉત્પલા ઉઠી, સાત આઠ ડગલાં તેના સામે આવી (૧૦) પછી વાદી આસનપર બેસવાની નિમત્રણા કરી, ત્યા પધારવાનુ પ્રયોજન તે પુછવા લાગી ત્યારે તે બોલ્યો કે, હે ભદ્રે ! શખ જેવો નિર્મળ શખ ક્યાં છે ? [૧૧] તે બોલી કે, તે તો પૌષધશાળામાં પૌષધ લઇ બેઠા છે ત્યારે તેણે પૌષધશાળામા જઇ, ગમનાગમણ વગેરે ઇરિયાવહી પડિક્કમી [૧૨] બાદ શખને ભારે હર્ષથી વાંદીને પુષ્કલિ બોલ્યો કે, હે ભદ્ર ! તે રસોઇપાણી તૈયાર થઇ રહી છે, માટે તમે જલદી પધારો [૧૩] શખ બોલ્યો કે, મે તો પૌષધ લીધુ છે, માટે તમારી જેવી ઇચ્છા હોય તેમ કરો એમ સાભળીને પુષ્કલી બીજા શ્રાવકોના પાસે આવ્યો [૧૪] તેણે આવી તે શખની વાત કહી, ત્યારે તે શ્રાવકો જરાક રૂઠે ચઢ્યા, અને તે રસોઇ જમ્યા [૧૫] આણીમેર શખ તો રાતે છેલ્લા પહોરે વિચારવા લાગ્યો કે, પ્રભાતે વીર પ્રભુને વાંદી ધર્મ સાંભળીને

जामे चिंतइ पए जिणं वीर नमिउ सोउं धम्म-पारिस्सं पोसहं अहय ॥ १६ ॥ अह उग्गए दिणिंदे-सखो अक्खोहवासणाजुतो । पत्तो नंतुं तिहुयण-पहुपाए पायचारेण ॥ १७ ॥ वीर नमिय निसन्नो-समागया सावया तहिं तेवि । वदिय जिण सुपविट्ठा-तो भयव कहइ इय धम्मं ॥ १८ ॥ भो लहिय मणुयजम्मं-भविया भवियव्वयानिओगेण । नी-सेसकिलेसकर-सयावि वज्जह अभिनिवेसं. ॥ १९ ॥

अह बिंति अभिनिविट्ठा—ते सड्ढा संख तुज्भ किं जुत्तं । जं कल्ले कहिय सयंपि—पोसह जिमियं काहामो ॥ २० ॥ पच्छा तं पुण अजिमिय—गिण्हिसि ता सुट्ठु णं तुमं अम्हे । देवाणुपिया ठिणसि-निं-दसि विंसेसि गरिहेसि ॥ २१ ॥ अह भणइ पहू, मेवं—संखं हीलह तुमे जओ एसो । पियधम्मो दढ धम्मो—जागरइ सुदक्खु जागारियं ॥ २२ ॥ तो सखो सखो इव—महुरससे पुच्छए पहुं नमिउं । कोह-वसट्ठे भंते—जीवे किं अज्जए कम्म ॥ २३ ॥

ુ પૌષધ પાળીશ [૧૬] હવે સૂર્ય ઉગતા શખ અખંડિત વાસનાથી પગે ચાલીને વીરપ્રભુના ચરણે નમવા ત્યા આવ્યો (૧૭) તે વીરને નમીને બેઠો, એટલામા તે બીજા શ્રાવકો પણ ત્યા આવ્યા તેઓ પણ જિનને વાંદીને બેઠા, એટલે ભગવન્ આ રીતે ધર્મ કહેવા લાગ્યા— [૧૮] ભો ભો ભવિતવ્યતાના યોગે આ મનુષ્યજન્મ લહીને સઘળા ક્લેશનુ કારણ એવો અભિનિવેશ તમારે કદાપિ નહિ કરવો (૧૯) ત્યારે અભિનિવેશવાળા તે શ્રાવકો શખને કહેવા લાગ્યા કે, હે શખ ! તમને શુ આમ કરવુ યુક્ત હતુ, કે કાલે પોતે ઠરાવ કર્યો, કે જમીને પૌષધ કરશુ [૨૦] અને આજે તમે, વગર જમે પૌષધ લઇ લીધુ, એટલે દે દેવાનુપ્રિય ! તમે અમારી ઠીક મશ્કરી કરી. [૨૧] ત્યારે તેમને ભગવાન કહેવા લાગ્યા કે, તમે શખને નિંદો મા, કેમકે એ પ્રિય ધર્મ અને દઢ ધર્મ છોય, રૂડી રીતે ધર્મ જાગરિકા જાગે છે. (૨૨) ત્યારે શખના માફક મધુર સ્વરવાળો શખ પ્રભુને નમીને પુછવા લાગ્યો કે, હે ભગવન્ ! ક્રોધનાવશે જીવ શુ કર્મ ઉપાર્જે ? [૨૩] ભગવાન બોલ્યા કે હે શખ ! ક્રોધના વશે જીવ સાત-આઠ કર્મ બાંધે,

(मूलं)

सवणकरणेसु इच्छा-होइ रुई सद्दहाणसजुत्ता,
एईइ विणा कत्तो-सुद्धी समतरयणस्स ॥ ४६ ॥

श्रवणमाकर्णन—करणमनुष्ठान—तयोरिच्छा तीव्राभिलाषो भवति रुचि'—श्रद्धानसयुक्ता प्रतीतिसगता, जयतीश्राविकाया इवेति

अस्या एव प्राधान्यख्यापनायाह—एतया द्विस्वरूपया रुच्या विनाभावेन कुतःशुद्धि—र्न कुतोपीत्याकूत—सम्यक्त्वरत्नस्य प्रतीतस्य, शुश्रूषाधर्मरागरूपत्वात्तस्य,—तयो श्व सम्यक्त्वसद्भाविलिंगतया प्रसिद्धत्वात्.

उक्तंच,

મૂળનો અર્થ.

સાંભળવામાં અને કરવામા શ્રદ્ધાપૂર્વક ઇચ્છા, તે રૂચિ છે તેવી રૂચિ વિના સમ્યક્ત્વ રત્નની શુદ્ધિ શાથી થાય ? (૪૬)

ટીકાનો અર્થ.

શ્રવણ એટલે સાભળવુ અને કરણ એટલે અનુષ્ઠાન તે બેમા ઇચ્છા એટલે તીવ્ર અભિલાષ તે રૂચિ છે, તે વળી શ્રદ્ધાન સયુક્ત એટલે પ્રતીતિ સહિત હોવી જોઇએ જયતી શ્રાવિકાની માફક

એ રૂચિની પ્રધાનતા બતાવવા ખાતર કહે છે કે, એ બે રૂપવાળી રૂચિના અભાવે સમ્યક્ત્વ રત્નની શાથી શુદ્ધિ થાય ? મતલબ કે, કોઇથી નહિ થાય, કેમકે તે સમ્યક્ત્વ શુશ્રુષા અને ધર્મરાગરૂપજ છે, કેમકે તે બને સમ્યક્ત્વ સાથે પ્રગટ થતા લિગપણે પ્રસિદ્ધ છે

કહેલું પણ છે કે, શુશ્રૂષા, ધર્મરાગ, અને યથાશક્તિ ગુરૂદેવના વૈયાવૃત્યના નિયમ

साहइं सामी संखा—केइत्तसद्दे जिए समज्जेइ । सचट्ठ व कम्माइ भमेइ ससारकंतार ॥ २४ ॥ ते सोउ ते सड्ढा—भयतीया अभिनिवेस-परिमुक्का । खामति विणयपुव्व-संख सख व सुपावित ॥ २५ ॥ ततो अणाभिनिवेसा—ते सव्वे वदिउ जिण वीर । सपचा सट्ठाणे—पहूवि अन्नत्थ विहरेइ ॥ २६ ॥ सखो असखभविय-कम्म खविउ सुहम्मकप्पमि । अरुणाभमि विमाणे—चउपलियाठेई सुरो जाओ ॥ २७ ॥ ततो चविय विदेहे-सिवगमी अभिनिवेसपरिमुक्को । ते सेसावि हु सड्ढा-सुगईए भायण जाया ॥ २८ ॥

इत्याभिनिवेशपक—श्रावस्तीश्रावका. परित्यज्य ।
प्रापुःफलममलमलं—तदत्र यत्न जनाः कुरुत ॥ २९ ॥

॥ इति शंखविधानकं ॥

उक्तो गुणवतोनभिनिवेश इति चतुर्थो भेद'—सैंप्रति जिनवचनरुचि-रूप पैंचम भेद व्याख्यानयन्नाह.

અને સસારરૂપ અટવીમા ભટકે (૨૪) તે સાંભળીને તે શ્રાવકો ભયભીત થઇ અભિનિવેશ છોડી દઇ, શંખ માફક પવિત્ર રહેલા શખ શ્રાવકને વિનય પૂર્વક ખમાવવા લાગ્યા [૨૫] બાદ તે સર્વે નિરભિનિવેશી થઇ, વીર જિનને વાંદીને સ્વસ્થાને આવ્યા, અને પ્રભુ પણ બીજા સ્થળે વિચરવા લાગ્યા [૨૬] હવે શખ અસખ્ય ભવના કર્મ ખપાવી સૌધર્મ કલ્પમા અરુણાભ વિમાનમા ચાર પલ્યોપમના આયુવાળો દેવ થયો (૨૭) ત્યાંથી ચવીને તે અભિનિવેશ રહિત રહી મુક્તિ પામશે, તેમજ તે બીજા શ્રાવકો પણ સુગતિના ભાજન થયા (૨૮) આ રીતે અભિનિવેશને છોડી શ્રાવસ્તીના શ્રાવકો ઉત્તમ ફળ પામ્યા માટે હે જનો ! તમે પણ એમાં યત્ન કરો [૨૯]

આ રીતે શખનો વૃત્તાંત છે.

અનભિનિવેશરૂપ ચોથો ભેદ કહ્યો, હવે જિન વચન રૂચિરૂપ પાચમો ભેદ વર્ણવે છે

(मूलं)

सवणकरणेसु इच्छा-होइ रुई सद्दाणसजुत्ता,
एईइ विणा कत्तो-सुद्धी समत्तरयणस्स ॥ ४६ ॥

श्रवणमाकर्णन-करणमनुष्ठान-तयोरिच्छा तीव्राभिलापो भवति रुचिः—श्रद्धानसंयुक्ता प्रतीतिसंगता, जयतीश्राविकाया इवेति

अस्या एव प्राधान्यख्यापनायाह—एतया द्विस्वरूपया रुच्या विनाभावेन कुतःशुद्धि—र्न कुतोपीत्याकूत—सम्यक्त्वरत्नस्य प्रतीतस्य, शुश्रूषाधर्मरागरूपत्वात्तस्य,—तयो श्च सम्यक्त्वसद्भावलिंगतया प्रसिद्धत्वात्.

उक्तंच,

મૂળનો અર્થ

સાંભળવામાં અને કરવામાં શ્રદ્ધાપૂર્વક ઇચ્છા, તે રૂચિ છે તેવી રૂચિ વિના સમ્યક્ત્વ રત્નની શુદ્ધિ શાથી થાય ? (૪૬)

ટીકાનો અર્થ.

શ્રવણ એટલે સાંભળવું અને કરણ એટલે અનુષ્ઠાન તે બેમાં ઇચ્છા એટલે તીવ્ર અભિલાષ તે રૂચિ છે, તે વળી શ્રદ્ધાન સંયુક્ત એટલે પ્રતીતિ સહિત હોવી જોઇએ જયતી શ્રાવિકાની માફક

એ રૂચિની પ્રધાનતા બતાવવા ખાતર કહે છે કે, એ બે રૂપવાળી રૂચિના અભાવે સમ્યક્ત્વ રત્નની શાથી શુદ્ધિ થાય ? મતલબ કે, કોઇથી નહિ થાય, કેમકે તે સમ્યક્ત્વ શુશ્રૂષા અને ધર્મરાગરૂપજ છે, કેમકે તે બંને સમ્યક્ત્વ સાથે પ્રગટ થતા લિંગપણે પ્રસિદ્ધ છે

કહેલું પણ છે કે, શુશ્રૂષા, ધર્મરાગ, અને યથાશક્તિ ગુરૂદેવના વૈયાવૃત્યમાં નિયમ

सुस्सूसधम्मराओ—गुरुदेवाण जहासमाहीए,
वेयावच्चे नियमो—सम्मद्दिट्ठिस्स लिंगाइं ;
इति पचम गुणभावना.

अन्ये तु पच गुणानित्थमभिदधति,—
सुतरुई[1] अत्थरुई[2] करणरुई[3] चेव णभिनिवेसरुइ[4] ।
गुणवंते पंचमिया-अणिट्ठिस्यउच्छाहा[5] होइ ॥ १ ॥

अत्रापि सूत्ररुचिः पठनादिस्वाध्यायप्रवृत्ति', अर्थरुचिश्चाभ्युत्थानादिविनय गुणिनां प्रयुक्ते, करणानभिनिवेशौ तुल्यावेव. अनिष्ठितोत्साहता पुनरिच्छावृद्धिरेवेति न विरोध आशकनीय इति.

जयतीश्राविकाकथा चैव.

अत्थि पुरी कोसबी—कोसबीय विणावि अकुरिया । जस्स गुरुकित्तिवल्ली—सो तत्थ निवो उदयणु त्ति ॥ १ ॥ माया मायारहिया-सु-

---

એ સમ્યક્ દ્રષ્ટિના લિંગ છે એ રીતે પાચમા ગુણની સમજુતી છે

બીજા વળી પાચ ગુણ આ રીતે કહે છે —

સૂત્રરૂચિ, અર્થરૂચિ કરણરૂચિ, અનભિનિવેશરૂચિ અને પાચમી અનિષ્ટિતોત્સાહતા એ પાચ ગુણે ગુણવાન્ હોય. [૧]

ઇહા પણ સૂત્રરૂચિવાળો પઠનાદિક સ્વાધ્યાયમા પ્રવૃત્તિ કરે છે, અર્થરૂચિવાળો ગુણિજનોનો અભ્યુત્થાનાદિક વિનય કરે છે, કરણરૂચિ અને અનભિનિવેશરૂચિ તો 'તેના તેજ છે અને અનિષ્ટિતોત્સાહતા તે ઇચ્છા વૃદ્ધિજ છે, માટે એ રીતે પણ કશો વિરોધ ધારવો નહિ

જયતી શ્રાવિકાની કથા આ રીતે છે.

કોશામ્બી નામે નગરી હતી, ત્યા કોશ (પાણી કાઢવાનો કોશ) તથા બીજા એ બે વાના વગર પણ અકુરિત થએલી મોટી કીર્તિરૂપ વલ્લીવાળો ઉદયન નામે રાજા હતો. (૧) તેની માયા રહિત અને સુશીળવાળી મૃગાવતી નામે માતા હતી, અને જિનવચ-

सीलकालिया मियावई तस्स । जिणवयणरुई सच्छा—सया पिउच्छा तह जयंती ॥ २ ॥ सा समए समणाण–पढमा सिज्जायरीति सुपसिद्धा । सिद्धत्थपत्थिवसुओ–अह तत्थ समोसढो सामी ॥ ३ ॥ तिहुयणपहु पणमणपउण—माणसा सयणपरियणसमेया । पत्ता तत्थ जयती–भत्तीइ जयपि विजयती ॥ ४ ॥ नमिउं वीरजिणिंदं–पुरओ काऊण उदयणनरिंदं । सा निसणइ चाररुई–एव पहुदेसण सुमई ॥ ५ ॥ नरजम्माइ समग्ग–सामग्गिं लहिय कहमवि उदग्ग । सकिरिय रूइरुइरदुणेह गुरुकम्मगिरिवइर ॥ ६ ॥ जिय[1] आजिय[2] पुन्न[3] पावा[4]–सव[5] संवर[6] निज्जराउ[7] बंधंमि[8] । मुक्ख ति[9] ततववगे–सया रूई होइ कायव्वा ॥ ७ ॥ तत्थ जिया एगविहा- दुहा तिहा चउह पचहा छद्धा । चेयण तस इयरेहिं–वेयगइ करण काएहिं ॥ ८ ॥

भूमीजल जलणानिल–वणस्सई थावरा इमे पच । खियतियचउ-

નમા રૂચિ રાખનાર સ્વચ્છ આશયવાળી જયતી નામે તેની પિતૃષ્વસા એટલે ફોઈ હતી (૨) તે શાસ્ત્રમાં શ્રમણોને પહેલી શય્યાતરી [વસ્તી દેનાર] તરીકે પ્રસિદ્ધ છે, હવે ત્યા સિદ્ધાર્થ રાજાના પુત્ર વીરસ્વામિ સમોસર્યા (૩) તે ત્રિભુવન પ્રભુને નમવા મન રાખતી જયતી સ્વજન પરિજન સહિત ત્યા આવી, તે ભક્તિમા આખાં જગત્ કરતા અધિક હતી [૪] તે શુભરૂચિ અને સુમતીવાળી જયતી વીરજિનને નમી ઉદયન રાજાને આગળ કરીને આ રીતે પ્રભુની દેશના સાભળવા લાગી [૫] મનુષ્ય જન્માદિક ઉદાર સામગ્રી પામીને ભારે કર્મરૂપ પર્વતને ભેદવા વજ્રસમાન એવી રૂડી સક્રિયારૂચિ કરો [૬] જીવ, અજીવ, પુણ્ય, પાપ, આશ્રવ, સવર, નિર્જરા, બંધ અને મોક્ષ એ નવ તત્વમા હમેશા રૂચિ કરવી (૭) ત્યા જીવ ચેતનરૂપે એક વિધ છે, ત્રસ સ્થાવરરૂપે દ્વિવિધ છે, સ્ત્રી, પુરૂષ અને નપુસકરૂપે ત્રિવિધ છે, દેવ, નારક, મનુષ્ય, તિર્યંચરૂપે ચતુર્વિધ છે, પાચ ઇંદ્રિયોથી પચવિધ અને છકાયથી ષડ્વિધ છે [૮]

પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ અને વનસ્પતિ એ પાચ સ્થાવર છે દ્વીંદ્રિય,

पचिंदिय-तस चउहा नवविहा सव्वे ॥ ९ ॥ एगिंदिय सुहुमियरा-सन्नि-यर पणिंदिया सनि ति चऊ । अपज्जतापज्जता-चउदसण अहव इति-जिया ॥ १० ॥ सुहमियर भूजलानल-पवणाणतवण इयरवणविगला । सन्नि असन्नि पणिंदी-अपजतपजतबत्तीस ॥ ११ ॥ ते सक्कण्हिय-पक्खियभेएहिं अहव भव्वभव्वेहिं । चउसठ्ठिविहा कम्मप्पगईभेहिं बहुहा वा ॥ १२ ॥ पच अजीवा, धम्मा-धम्मागासद्दपुग्गला तत्थ । पढमा चउरी अकिरिय-अरूविणो रुविणो चूरेया ॥ १३ ॥ तेसिं भेया ल वखणसठाण-पमाण अप्पबहुभावा । नेया भेया तिय तिय-तिय इग-चउ इय अजीवचउदसग ॥ १४ ॥ (गीति) धम्मत्थिकायदव्व-तस्स य भागो विवक्खिओ देसो । अविभागो उ पएसो-एव मधम्मे नभे-वि तिय ॥ १५ ॥ कालो एगविहो चिय-भावपरावत्तिहेउ निच्छइओ ।

त्रीन्द्रिय, चतुरिन्द्रिय, અને પચેન્દ્રિય એ ચાર ત્રસ છે એમ બધા મેળવતા નવવિધ જીવ છે (૯) એકેંદ્રિય બે જાતનો સુક્ષ્મ અને બાદર—પચેંદ્રિય બે જાતના સજ્ઞિ અને અસજ્ઞિ—તથા દ્વીંદ્રિય ત્રીંદ્રિય, ચતુરિંદ્રિય મળી સાત પર્યાપ્તા અને સાત અપર્યાપ્તા એમ ચૌદ પ્રકારે છે (૧૦) સુક્ષ્મ અને બાદર પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ વાયુ તથા અનત વ વનસ્પતિ, પ્રત્યેક વનસ્પતિ ત્રણ વિકલેંદ્રિય, સજ્ઞિ અસજ્ઞિ, પચેંદ્રિ એ સોળ પર્યાપ્તા અને સોળ અપર્યાપ્તા મળી બત્રીશ પ્રમારે જીવ થાય છે (૧૨) એ બત્રીશ શુકલપાક્ષિક અને બત્રીશ કૃષ્ણપાક્ષિક અથવા ભવ્ય અને અભવ્ય એમ ગણીએ, તો ચોસઠ પ્રકારે જીવ થાય અથવા કર્મ પ્રકૃત્તિઓના ભેદે કરી અને પ્રકારે જીવ ગણાય છે [૧૨]

અજીવ પાચ છે—ધર્મ, અધર્મ આકાશ, કાળ, અને પુદ્ગળ ત્યા પહેલા ચાર અક્રિય અને અરૂપિ છે અને પુદ્ગલો રૂપિ છે (૧૩) તેમના ભેદ—લક્ષણ—સસ્થાન પ્રમાણ અને અલ્પ બહુત્વથી અનુક્રમે ત્રણ ત્રણ એક અને ચાર એમ ચૌદ ભેદ છે (૧૪) ધર્માસ્તિ કાયરૂપ આખુ દ્રવ્ય તે સ્કધ તેનો અમુક વિવક્ષિત ભાગ તે દેશ, અને નાનામા નાનો અવિભાજ્ય ભાગ તે પ્રદેશ એમ અધર્મ તથા આકાશના પણ ત્રણ ભેદ જાણવા (૧૫) કાળ નિશ્ચયથી ગણીએ તો, ભાવ પરાવૃત્તિનો હેતુ એટલે પદાર્થોના

ववहारिओ उ रविगइ-गम्मो समयाइ णेगनिहो ॥ १६ ॥ समयावलिय मुहुत्ता-दिवस अहोरत्त पक्खमासा य । संवच्छरजुगपलिया-सागरओ सप्पि परियट्टा ॥ १७ ॥ पुद्गलनिचओ खधो[1]-देस[2] पएस।[3] तहेव परमाणू[4] । केवलअणुओ सुहुमो-दुफास इगवन्नगधरसो ॥ १८ ॥

(दार)

गइलक्खणो च धम्मो-पुग्गलजीवाण गइपरिणयाण । गमणोवग्गहहेऊ-जलयरजीवाण सलिलं व ॥ १९ ॥ ठिइलक्खणो अहम्मो-पुग्गल जीवाण ठिइपरिणयाण । ठाणोवग्गहहेउ-पहियाण व वहलतरूच्छाया ॥२०॥ सपइट्ठ सव्वगय-अवगासपय च होइ आगास । भावपरवत्तिलक्खण-मद्धादव्वं तु नेयव्व ॥ २१ ॥ उवचयअववचयआयाण-पोक्खरसगधवन्न-

---

નવા જુનાપણાનો હેતુ એકજ છે વ્યવહારથી ગણીએ તો સૂર્યની ગતિથી ગણાતો સમય વગેરે અનેક પ્રકારનો છે [૧૬] વ્યાવહારિક કાળના ભેદ આ પ્રમાણે છે — સમય, આવલિકા, મુહૂર્ત, દિવસ, અહોરાત્ર, પક્ષ, માસ, સવત્સર, યુગ, પલ્યોપમ, સાગરોપમ, ઉત્સર્પીણી, અવસર્પીણી, અને પુદ્ગળ પરાવર્ત્ત (૧૭)

પુદ્ગળનો સમૂહ તે સ્કંધ, દેશ, પ્રદેશ, તેમજ પરમાણુ એમ પુદ્ગળના ચાર ભેદ છે છેલો પરમાણુ તે સૂક્ષ્મ હોય છે, અને તેને બે સ્પર્શ તથા એક વર્ણ—એક રસ—એક ગંધ હોય છે [૧૮]

[આ ભેદ દ્વાર થયું, હવે લક્ષણ દ્વાર કહે છે]

ગતિ પરિણત પુદ્ગળ અને જીવની ગતિ તે ધર્માસ્તિકાય છે તે જળચર જીવોને જેમ પાણી મદદગાર છે, તેમ ગમન કરવામા મદદગાર છે [૧૯] સ્થિતિ પરિણત પુદ્ગળ અને જીવની સ્થિતિ તે અધર્માસ્તિકાય છે તે પથિકોને ઘાટી તરુછાયાની માફક સ્થિર રહેવામા મદદગાર છે (૨૦) બધાનુ આધાર—બધામા વ્યાપી રહેલ—અને અવકાશ દેનાર તે આકાશ છે, અને ભાવ પરાવૃત્તિએ અદ્ધા દ્રવ્ય (કાળ) જાણવો (૨૧)

माईय । छायायवतमर्माइण–लक्खण पुग्गलाण तु ॥ २२ ॥

(दारं)

धम्माधम्मोलोगा–गिईउ कालो उ वत्तणारुवो । नियसठाणविमुक्को उवयारा दव्वपज्जाओ ॥ २३ ॥ सज्झुसिरवट्टल्लगोल–गसरिसागारो अलोगआगासो । लोगो वेसाहट्ठिय–कडित्यकरजुगनरसरित्थो ॥ २४ ॥ अचित्तमणखधो–लोगसमाणो य अट्ठसामइओ । पोग्गल णेगागारो–सखासखट्ठिई सेसा ॥ २५ ॥

(दार)

एगजियपएससमो–धम्मो धम्मो य लोगआगासो । कालद्दव्व एग अणतया पोग्गलअलोगा ॥ २६ ॥

છાયા આતપ અધકાર વગેરા પુદ્ગળોનુ લક્ષણ એ છે તે ઉપચય અપચય પામનાર છે, તેવાઇ છેદાઇ શકાય તેવા છે, વેસ ગધ વર્ણવાળા છે ઇત્યાદિ [૨૨]

લક્ષણ દ્વાર કહ્યુ હવે સસ્થાનદ્વાર કહે છે

ધર્માસ્તિકાય અને અધર્માસ્તિકાય લોકના આકારે છે કાળ વર્તનારૂપ હોવાથી સસ્થાન રહિત છે—તે દ્રવ્યનો પર્યાય છે, છતા ઉપચારે દ્રવ્ય ગણાય છે [૨૩] અલોકાકાશ શુષિર વર્તુળગોળ જેવા આકારવાળો છે, અને લોકાકાશ વૈશાખસ્થિત [પહોળા પગ કરી ઉભા રહેલા] અને કેડે હાથ રાખનાર માણુસના સરખો છે [૨૪] અચિત્ત મહા સ્કધ લોક પ્રમાણ અને આઠ સમય સુધી રહેનાર છે બાકીના પુદ્ગળ અનેક આકારે છે, અને તેની સખ્યાતી અસખ્યાતી સ્થિતી હોય છે [૨૫]

આ રીતે સસ્થાન દ્વાર કહ્યુ હવે પ્રમાણ દ્વાર કહે છે

ધર્મ—અધર્મ અને લોકાકાશના પ્રદેશ એક જીવના પ્રદેશ સરખા છે કાળ દ્રવ્ય એક છે પુદ્ગળના પરમાણુ અને અલોકના પ્રદેશ અનતા છે [૨૬]

(दारं)

थोवो कालो लोगो–धम्मोऽधम्मो असखतिन्निसमा । दुन्नि अ-णता पुग्गल–अलोगनवपएसया कमसो ॥ २७ ॥

(दार)

धम्माधम्मागासा–कालो परिणामिए इहं भावे । उदयपरिणामिए पुग्गला उ सव्वेसु पुण जीवा ॥ २८ ॥ भावा छ च्चो वसमिय–खइय–खओवसय-उदय परिणामा । दुनवट्ठारिगवीसा–तिगभेया सनिवाओ य ॥ २९ ॥ समाचरणाणि पढमे–बीए वरनाणदसण चरित्ता । तह दाण-लाभ भोगो–वभोगविरियाणि सम्म च ॥ ३० ॥ चउन्नाण त्राणतिग–दसणतिग पच दाणलद्धीओ । सपत्त चारित्त य–सजमासजमो तइए ॥ ३१ ॥ चउगइ चउक्कसाया–लिगतिग लेस छक्क मन्नाण । मिच्छत्त मसि-

[પ્રમાણુ દ્વાર કહ્યુ હવે અલ્પ બહુત્વ કહે છે]

કાળ એક ગણાવીથી સૌથી ઓછી સખ્યાનો થયો. લોક—ધર્મ—અધર્મ એ ત્રણે સરખા છે પુદ્ગળ અને આલોકાકાશ એ બે અનત પ્રદેશી છે [૨૭]

[અલ્પ બહુત્વ કહ્યુ, હવે ભાવદ્વાર કહે છે]

ધર્મ—અધર્મ—આકાશ અને કાળ પારિણામિક ભાવમાં છે, પુદ્ગળો ઉદય અને પરિણામ એ બન્ને ભાવમા છે, અને જીવો સર્વ ભાવમા છે [૨૮] ભાવ ૭ છે—બે પ્રકારનો ઔપશમિક, નવ પ્રકારનો ક્ષાયિક, અઢાર પ્રકારનો ક્ષાયોપશમિક, એકવીશ પ્રકારનો ઔદયિક, અને ત્રણ પ્રકારનો પારિણામિક છે [૨૯] તથા છઠ્ઠો સાનિપાતિક ભાવ છે પહેલામા સમ્યક્ત્વ અને ચારિત્ર છે, બીજામા જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્ર, તથા દાન, લાભ, ભોગ—ઉપભોગ, વીર્ય, અને સમ્યક્ત્વ એ નવ છે [૩૦] ચાર જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન, ત્રણ દર્શન, પચ દાનલબ્ધિ, સમ્યક્ત્વ, ચારિત્ર, અને સમયાસયમ એ અઢાર ત્રીજા ભાવમા રહેલા છે [૩૧]

साहत्थी[16] ॥ ४४ ॥ अणवण[17] वियारणिया[18] अणभोगा[19] अणव-कखपच्चइया[20] । अनपओग[21] समुदाण[22]-पिज्जदोसे[24] रियावहि-या[25] ॥ ४५ ॥

एतासा मर्थलेशो य

कायेनायतमानेन निर्वृत्ता कायिकीक्रीया (१) पशुवधादिप्र वर्त्तनेनवा खड्गादिनिवर्त्तनेन वाधिकरणिकी (२) जीवाजीवयो रुपरि प्रद्वेषेण प्राद्वेषिकी (३) निर्वेदात् क्रोधादे श्च स्वपरयो॰ परि-तापनेन पारितापनिकी [४] एतत् प्राणातिपातेन प्राणातिपातिकी (५) कृष्याद्यारंभेणा र-भिकी [६] धान्यादिपरिग्रहण पारिग्रहीकी (७) मायया परवचनेन मायाप्रत्ययिकी (८) जिनवचनाश्रद्धाननेन मिथ्यादर्शनप्रत्ययिकी [९] अविरत्या अप्रत्याख्यानिकी [१०)

कौतुकात् निरीक्षणेन दृष्टिकी (११) रागद्वेषाज्जीवाजीवस्वरूप-

ગિ, ોગિની, સામુદાનિકી, પ્રેમિકી દ્વેષિકી તથા ઇર્યાપ

આઘ આ છે—

ગ, [૧] આ પ્રવત્તવાથી અ

ણિથી, [ઉપર પ્રદ્વેષ

ગ્રહી] ટ્રિકનડે સ્વપરને

નિ તે પ્રાણાતિપા-

રિગ્રહથી થાય

[૮] જિન-

અપ્રત્યાખ્યા-

સ્વરૂપ પ્-

प्रच्छन्नेन रागादश्वादीनां हस्तस्पर्शनेन वा पृष्टिकी स्पृष्टिकी [१२] जीवाजीवौ प्रतीत्य कर्मबन्धनेन प्रातीत्यिकी (१३) गवाश्वादिकं किंचित् दृष्ट्वा समन्तादुपनिपततः प्रशंसतः च लोकमवलोक्य हर्षकरणेन अनाच्छादितभाजने त्रसानां समन्तादुपनिपातेन च सामंतोपनिपातिकी (१४), राजाद्यादेशान्नितरां यन्त्रशस्त्राद्याकर्षणेन नैशस्त्रिकी (१५) जीवेन श्वानादिना अजीवेन शस्त्रादिना शशकादिकं मारयतः स्वाहस्तिकी (१६), जीवाजीवयोराज्ञापनेन आनयनेन वा आज्ञापनिकी आनयनिकी वा (१७), जीवाजीवयोः स्फोटनेन विदारणिकी [१८], अनुपयोगाद्वस्त्वादानग्रहणेनानाभोगिकी (१९), इहपरलोकविरुद्धाचरणेनानवकांक्षप्रत्ययिकी [२०], दुःप्रणिहितयोगत्रयेण प्रायोगिकी [२१], अष्टानां कर्मणां येन समुपादानं भवति तेन सामुदानिकी (२२) मायालोभनिश्रिता प्रेमिकी [२३], क्रोधमाननिश्रिता द्वेषि-

---

ત્વાથી યા રાગથી ઘોડા વગેરેની પીઠે હાથ ફેરવવાથી થાય તે પૃષ્ટિકી કે સ્પૃષ્ટિકી, (૧૨) જીવાજીવને આસરી કર્મ બાંધવાથી થાય તે પ્રાતીત્યિકી [૧૩] બળદ, ઘોડા વિગેરેને જોતા ચારે બાજુથી આવી પડતા, અને વખાણ કરતા લોકને જોઈ રાજી થવાથી અથવા ઉઘાડા બેનના વાસણમા ચારે બાજુથી આવી પડતા ત્રસ જીવોથી બને તે સામંતોપનિપાતનિકી, (૧૪) રાજા વગેરેના હુકમથી હમેશા યત્રશસ્ત્ર ચલાવવાથી બને તે નૈશસ્ત્રિકી, (૧૫) શ્વાન વગેરે જીવથી યા શસ્ત્રાદિક અજીવવડે શશલા વગેરેને મારતા થાય તે સ્વાહસ્તિકી, [૧૬] જીવાજીવને ફરમાવવાથી યા મગાવવાથી થાય તે આજ્ઞાપનિકી અથવા આનયનિકી, [૧૭] જીવાજીવને ફોડવાથી થાય તે વિદારણિકી [૧૮] અણઉપયોગે વસ્તુ લેતા દેવાથી થાય તે અનાભોગિકી, (૧૯) ઈહલોક પરલોક વિરુદ્ધ આચરણે કરી થાય તે અનવકાંક્ષપ્રત્યયિકી, [૨૦] દુ પ્રણિહિત મનવચનકાયરૂપ યોગથી થાય તે પ્રાયોગિકી, (૨૧) આઠ કર્મોનું જેથી સમુપાદાન થાય તે સામુદાનિકી, (૨૨) માયા અને લોભથી થએલી તે પ્રેમિકી, (૨૩) ક્રોધ અને માનથી થએલી તે દ્વેષિકી

साहत्थी[१६] ॥ ४४ ॥ अणवण[१७] वियाराणिया[१८] अणभोगा[१९] अणव-क्खपच्चइया[२०] । अन्नपओग[२१] समुदाण[२२]-पिज्जदोसे[२४] रियावहि-या[२] ॥ ४५ ॥

एतासा मर्थलेशो य.

कायेनायतमानेन निर्वृत्ता कायिकीक्रीया (१) पशुवधादिप्र वर्त्तनेनवा खड्गादिनिवर्त्तनेन वाधिकरणिकी (२) जीवाजीवयो रुपरि मद्वेषेण माद्वेषिकी (३) निर्वेदात् कोधादे श्च स्वपरगो. पारि-तापनेन पारितापनिकी [४] एतत् माणातिपातेन माणातिपातिकी (५) कृष्याद्यारंभेणा र भिकी [६] धान्यादिपरिग्रहण पारिग्रहीकी (७) मायया परवचनेन मायामत्ययिकी (८) जिनवचनाश्रद्धाननेन मिथ्यादर्शनमत्ययिकी [९] अविरत्या अमत्याख्यानिकी [१०)

कौतुकात् निरीक्षणेन दृष्टिकी (११) रागद्वेषाज्जीवाजीवस्वरूप-

ભોગિકી અનવકાક્ષાપ્રત્યયિકી અન્યપ્રયોગિની, સામુદાનિકી, પ્રેમિકી, દ્વેષિકી તથા ઇર્યાપ થિકી [૪૪-૪૫]

એમનો ટુકામા અથ આ છે—

અયતનાવાળા શરીરથી બને તે કાયિકી [૧] પશુવધાદિકમા પ્રવર્ત્તવાથી અ થવા ખડ્ગ વિગેરે બનાવવાથી થાય તે અધિકરણિકી, [૨] જીવ-અજીવ ઉપર પ્રદ્વેષ લાગવાથી થાય તે પ્રાદ્વેષિકી (૩) નિર્વે૦ [દિલગીરી] કરવાથી તથા ક્રોધાદિકવડે સ્વપરને પારિતાપ કરવાથી થાય તે પરિતાપનિકી, [૪] પ્રાણાતિપાત કરવાથી થાય તે પ્રાણાતિપા-તિકી [૫] કૃષ્યાદિક આરંભથી થાય તે આરંભિકી, [૬] ધાન્યાદિક પરિગ્રહથી થાય તે પરિગ્રહિકી, [૭] માયા એટલે પર વચનથી બને તે માયાપ્રત્યયિકી [૮] જિન-વચનના અશ્રદ્ધાનથી બને તે મિથ્યાદર્શનપ્રત્યયિકી [૯] અવિરતિથી થાય તે અપ્રત્યાખ્યા-નિકી, (૧૦) કૌતુકે જોવાથી થાય તે દ્રષ્ટિકી, [૧૧] રાગદ્વેષે જીવાજીવનુ સ્વરૂપ પૂ-

प्रच्छन्नेन रागादश्वादीना हस्तस्पर्शनेन वा पृष्टिकी स्पृष्टिकी [१२] जीवाजीवौ प्रतीत्य कर्मबन्धनेन प्रातीत्यिकी (१३) गवाश्वादिक किंचित् द्रष्टुं समंतादुपनिपततः प्रशंसतः च लोकमवलोक्य हर्षकरणेन अनाच्छादितभाजने त्रसानां समंतादुपनिपातेन च सामंतोपनिपातिकी (१४), राजाद्यादेशान्नितरां यन्त्रशस्त्राद्याकर्षणेन नैशस्त्रिकी (१५) जीवेन श्वानादिना अजीवेन शस्त्रादिना शशकादिकं मारयतः स्वाहस्तिकी (१६), जीवाजीवयोराज्ञापनेन आनयनेन वा आज्ञापनिकी आनयनिकी वा (१७), जीवाजीवयोः स्फोटनेन विदारणिकी [१८], अनुपयोगाद्वस्त्वादानग्रहणेनानाभोगिकी (१९), इहपरलोकविरुद्धाचरणेनानवकाङ्क्षप्रत्ययिकी [२०], दुःप्रणिहितयोगत्रयेण प्रायोगिकी [२१], अष्टाना कर्मणा येन समुपादान भवति तेन सामुदानिकी (२२) मायालोभनिश्रिता प्रेमिकी [२३], क्रोधमाननिश्रिता द्वेषि-

---

ઘોડા યા રાગથી ઘો । વગેરેની પીડે ।થ ફેરવાવી થાય તે પૃષ્ટિકી કે, સ્પૃષ્ટિકી, (૧૨) જીવાજીવને આસરી કર્મ બાધવાથી થાય તે પ્રાતીત્યિકી [૧૩] બળદ, ઘોડા વિગેરેને જોવા ચારે બાજુથી આવી પડેલા, અને વખાણ કરતા લોકને જોઈ રાજી થવાથી અથવા ઉઘાડા મેલેલા વાસણમાં ચારે બાજુથી આવી પડતા ત્રસ જીવોથી બને તે સામંતોપનિપાતનિકી, (૧૪) રાજા વગેરેના હુકમથી હમેશા યંત્રશસ્ત્ર ચલાવવાથી બને તે નૈશસ્ત્રિકી, (૧૫) શ્વાન વગેરે જીવથી યા શસ્ત્રાદિક અજીવવડે શશલા વગેરેને મારતા થાય તે સ્વાહસ્તિકી, [૧૬] જીવાજીવને ફરમાવવાથી યા અણાવવાથી થાય તે આજ્ઞાપનિકી અથવા આનયનિકી, [૧૭] જીવાજીવને ફોડવાથી થાય તે વિદારણિકી, [૧૮] અણઉપયોગે વસ્તુ લેવા દેવાથી થાય તે અનાભોગિકી, (૧૯) ઇહલોક પરલોક વિરુદ્ધ આચરણે કરી થાય તે અનવકાક્ષનપ્રત્યયિકી, [૨૦] દુ પ્રણિહિત ભાવવચનકાયરૂપ યોગથી થાય તે પ્રાયોગિકી, (૨૧) આઠ કર્માનું જેથી સમુપાદાન થાય તે સામુદાનિકી, (૨૨) માયા અને લોભથી થએલી તે પ્રેમિકી, (૨૩) ક્રોધ અને માનથી થએલી તે દ્વેષિની

की [२४], अकषायिणा केवलकाययोगजबंधेन ऐर्यापथिकी [२५].

आश्रवतत्व.—

विहियदुवारे गेहे–सरे य पविसइ जहा न रेणुजलं । तह पिहि-थासवदारे–न विसइ जीवेवि पावमलं ॥ ४६ ॥ तो असुहासवनिग्गह–हेउ इह संवरो विणिदिठ्ठो । सो पुण णेगविहोविहु इह भणिओ सत्त वन्नविहो ॥ ४७ ॥ तत्थ परीसह२२ समिई५–गुत्ती३ भावण१२ चरित्त५ धम्मेहिं१० । बावीस पण ति बारस–पण दसभएहिं जहसंखं ॥ ४८ ॥ खुहा पिवासा सीउण्ह–दंसा चेला रइ त्थिओ । चरियानिसीहिया सिज्जा–अक्कोस वह जायणा ॥ ४९ ॥ रोग तणफासा मल–सक्का-रपरीसण । पन्ना अन्नाहा संमत्त–इइ बावीस परीसहा ॥ ५० ॥

इरिया भासा एसण–आयाणुस्सग्ग पंच समिईओ । मणगुत्ती व-यगुत्ती–तणुगुत्ती गुत्तितिय मेव ॥ ५१ ॥ भाविज्ज भावणाओ–बारस

---

[२४] અને કષાય રહિત કેવળજ્ઞાનિને કેવળ કાયયોગથી થતા બંધનાથી તે ઐર્યાપથિકી.

[આશ્રવ તત્વ કહ્યું હવે સંવર કહે છે]

બંધ દરવાજાવાળા ઘરમાં ધુળ પેસતી નથી, અને તળાવમાં પાણી પેસતું નથી, તેમ બંધ કરેલા આશ્રવરૂપી દ્વારવાળા જીવમાં પણ પાપમળ પેસતું નથી [૪૬] તેથી અશુભ આશ્રવો રોકવાનો જે હેતુ, તે અહીં સંવર કહેલો છે, તે અનેક પ્રકારનો છે, છતાં અહીં તે સતાવન ભેદનો ગણાય છે [૪૭] ત્યાં બાવીશ પરીષહ પાંચ સમિતિ, ત્રણ ગુપ્તિ બાર ભાવના, પાંચ ચારિત્ર, અને દશ યતિ ધર્મ એમ ૫૭ ભેદે છે [૪૮] ભુખ તરસ, ટાઢ, તડકો ડાંસ, અલ્પ વસ્ત્ર, રતિ, સ્ત્રીઓ, મુસાફરી, કટાસણું, શય્યા, આક્રોશ, વધ, ભિક્ષાવૃત્તિ, રોગ, તૃણસ્પર્શ, મળ, સત્કાર, પ્રજ્ઞા અજ્ઞાન, અને સમ્યક્ત્વ એ બાવીશ પરીષહ છે (૪૯–૫૦) ઇર્યા ભાષા, એષણા, આદાન, અને ઉત્સર્ગ, એ પાંચ સમિતિ છે મનગુપ્તિ, વચનગુપ્તિ, અને તનુગુપ્તિ એ ત્રણ ગુપ્તિ છે [૫૧] બાર ભાવ

भाओ अणिच्च असरणया । चउगइ भवस्सरूव-एगत्तन्नत्त असुइ त्त ॥ ५२ ॥ आसवसवरनिज्जर—लोगसरूवाणि सुट्ठुदेसिच्च । धम्मे जिणाण अइदुल्लह च समतवररयणं ॥ ५३ ॥ सामाइयं च छेओ–वट्ठावणियय सुट्ठु परिहार । तह सुहुमसपराय–अहखायं पचमचरित ॥ ५४ ॥ सावज्ज जोगविरइत्ति–तत्थ सामाइय दुहा त च । इत्तर मावकह तिय–पढम पढमंतिमजिणाण ॥ ५५ ॥ तित्थेसु अणारोविय–वयस्स सेहस्स थोवकालीय । सेसाण मावकहिय–तित्थेसु विदेहयाण च ॥ ५६ परियायस्स उ छेओ–जत्थो वट्ठावण वएसुं च । छेओवट्ठावण मिह–त मणइयारेयर दुविह ॥ ५७ ॥

(ग्र ५०००)

सेहस्स निरइयार–तित्थंतरसकमे व त होज्ज । मूल गुण घाइणो साइयार मुभयं च ठिइकप्पो ॥ ५८ ॥

નાએ ભાવવી તે આ છે — અનિત્ય, અશરણ, ચતુર્ગતિભવ સ્વરૂપ, એકત્વ અન્યત્વ, અશુચિત્વ [૫૨] આશ્રવ, સવર, નિર્જરા, લોકસ્વરૂપ, જિન ધર્મ સુષ્ઠુભાષિતપણુ, અને અતિ દુર્લભ સમ્યક્ત્વ રત્ન (૫૩) [પાચ ચારિત્ર આ છે] સામાયિક, છેદોપ સ્થાપનીય, પરિહાર વિશુદ્ધિ, સૂક્ષ્મ સપરાય, અને પાચમુ યથાખ્યાત (૫૪) ત્યા સામાયિક તે સાવદ્ય યોગની વિરતિ જાણવી, તે બે પ્રકારનુ છે — ઇત્વર, અને યાવત્કથિક ત્યા પહેલા અને છેલ્લા તીર્થંકરના તીર્થમા પહેલુ ઇત્વર હોય છે (૫૫) તે તેમના તીર્થમા જેને હજુ વ્રત આરોપાયા ન હોય, તેવા શિષ્યાને હોય છે તે થોડા વખતનુ છે બાકીના તીર્થંકરો તથા મહા વિદેહમા યાવત્કથિક હોય [૫] જ્યા પર્યાય કાપવામા આવે, અને વ્રતમાં ઉપસ્થાપન થાય, તે છેદોપસ્થાપનીય છે, તે બે પ્રકારનુ છે — નિર તિચાર અને સાતિચાર (૫૭) શિષ્યને અથવા તીર્થાંતરમા સક્રમ કરતા નિરતિચાર હોય છે, અને મૂળગુણ ભાગનારને તે સાતિચાર હોય છે તે બે પ્રમારનુ છેદોપસ્થાપનીય સ્થિતક પમાં ગણાય છે

स्थितास्थितकल्पः पुनरेव

आचेलुक्कु देसिय सिज्जायर रायपिंड किइकम्मे । वय जिठ्ठ पडिकमणे–मास पज्जोसाव्रणकप्पो ॥ ५९ ॥ आचेलुक्कु द्दसिय पडिकमणे रायपिंड मासेसु । पज्जुसणाकप्पंमि य–अट्ठियकावो मुणेयव्वो ॥ ६० ॥ आचेलुक्को धम्मो–पुरिमस्स य पच्छिमस्स य जिणस्स । मज्झिमयाण जिणाण–होइ अचेलो सचेलो वा ॥ ६१ ॥ इह पुरिम पच्छिमाण–जिणाण एग मुणि ज मुद्दिस्स । आहारमाइ विहिय–त सव्वेसिं न कप्पेइ ॥ ६२ ॥ मज्झिमयाण तु इम–ज कय मुद्दिस्स तस्स चेव त्ति । नो कप्पइ सेमाण उ–न कप्पइ एस मेर त्ति ॥ ६३ ॥ सपडिक्कमणो धम्मो–पुरिमस्स य पच्छिमस्स य जिणस्स । मज्झिमयाण जिणाण–कारणजाए पडिक्कमण ॥ ६४ ॥ असणाइचउक्क वत्थ–पत्तकम्बलग पायपुंछणय । निवपिंडमि न कप्पइ–पुरिमतिमजिणजईणं तु ॥ ६५ ॥ पु-

સ્થિતાસ્થિતકલ્પ આ પ્રમાણે છે —

અચેલકલ્પ આદેશિક કલ્પ, શય્યાતર કલ્પ રાજપિંડ કૃતિકર્મ વ્રતકલ્પ જ્યેષ્ઠ કલ્પ, પ્રતિક્રમણ, માસકલ્પ અને પર્યુષણાકલ્પ (એ દશ કલ્પ ગણાય છે)

તેમાં અચેલકલ્પ ઔદ્દેશિક પ્રતિક્રમણ રાજપિંડ માસકલ્પ અને પર્યુષણાકલ્પ, એ ૭ અસ્થિતકલ્પ જાણવા [૬૦] પહેલા અને છેલ્લા તીર્થંકરના તીર્થમાં અચેલ ધર્મ છે વચલા તીર્થંકરોના તીર્થમાં અચેલ તથા સચેલ એમ બન્ને હોય છે (૬૧) પહેલા અને છેલ્લા જિનના વારે એક અમુક મુનિને ઉદ્દેશીને જે આહાર વગેરે તૈયાર કર્યું હોય તે બીજા બધાઓને પણ કલ્પતુ નથી [૬૨] વચલા તીર્થંકરોના વારે જેને ઉદ્દેશીને કરેલુ હોય તે તેનેજ ફક્ત નહિ કલ્પે બીજાઓને કલ્પે એવી મર્યાદા છે (૬૩) પહેલા અને છેલ્લા તીર્થંકરનો ધર્મ પ્રતિક્રમણ સહિત છે વચલા તીર્થંકરોના વારે જ્યારે કારણ પડે, ત્યારે પ્રતિક્રમણ કરાય છે (૬૪) પહેલા તથા છેલ્લા તીર્થંકરના સાધુઓને રાજાએ દીધેલા અશનપાનખાદિમ સ્વાદિમ કે વસ્ત્ર પાત્ર કંબલ પાદપુંછન નથી કલ્પતા.

रिमेयराण ठियओ–मासकप्पो थ मज्झिमाण तु । अट्ठियओ एमेव य–नेओ पज्जोसवणकप्पो ॥ ६६ ॥ चाउम्मासुक्कोसो–जहन्नओ सयरि दिवस थेराण । पज्जोसवणाकप्पो–जिणाण उक्कोसओ चेव ॥ ६७ ॥ सिज्जायरपिंडंमि य–चाउज्जामे य पुरिसजिट्ठे य । किइकम्मस्स य करणे–ठिइकप्पो मज्झिमाण पि ॥ ६८ ॥ सिज्जायरो पहू वा–तह संदिट्ठो य होइ कायव्वो । एगो णेगावि पहू -पहुसंदिट्ठेवि एमेव ॥ ६९ ॥ सागारियसंदिट्ठे–एग मणेगे चउक्क भयणाओ । एग मणेगा वज्जा–णेगेसु य ठावए एगं ॥ ७० ॥

अन्नत्थ वसेऊण -आवस्सगचरिम मन्नहिं कुणइ । दोंति तया दोंवि तरा -सत्थाइसु अन्नहा भयणा ॥ ७१ ॥ जइ जग्गंति सुविहिया–करंति आवस्सय तु अन्नत्था । सिज्जायरो न होइ- सुत्ते व कए व सो होइ ॥ ७२ ॥ दाऊण गेहं तु सपुत्तदारो–वणिज्जमाईहि उ कारणेहिं ।

---

[६५] પહેલા અને છેલ્લા તીર્થંકરોના વારે સ્થિત માસકલ્પ છે, અને વચલા તીર્થંકરોના વારે અસ્થિત માસકલ્પ છે, અને એજ રીતે પર્યુષણા કલ્પ પણ જાણવો (૬૬) તેમા પર્યુષણાકલ્પ સ્થવિરોને ઉત્કૃષ્ટો ચાર માસનો અને જઘન્યથી સિતેર દિવસનો છે, તેમાં જિન કલ્પીને ઉત્કૃષ્ટોજ હોય [૬૭] શય્યાતરપિંડ, ચતુર્યામ વ્રત, પુરૂષ જ્યેષ્ટ કલ્પ, અને કૃતિકર્મ (વંદન વ્યવહાર) કરવાનો કલ્પ એ, વચલા તીર્થંકરોના વારામાં પણ સ્થિત કલ્પ છે (૬૮) શય્યાતર તે મકાનનો માલેક અથવા તેનો હુકમદાર ગણવો અનેક માલેક હોય, તો તેમાના એકને શય્યાતર ગણવો, એમ તેના હુકમદારો માટે પણ સમજી લેવુ [૬૯] માલેક ગૃહસ્થ અને હુકમદાર એમાં એક અનેકની ચોભંગી છે ત્યા મા લેક અને હુકમદાર અનેક હોય તે વર્જવા, અને બધા અનેક હોય, તો એકને વર્જવુ [૭૦] એક ઠેકાણે વસી છેલ્લુ આવશ્યક બીજા સ્થળે કરે તો, ત્યારે તે બે સ્થળના માલેક શય્યાતર ગણાય બાકી સાર્થે ચાલતા ભજના છે [૭૧] જો સુવિહિત સાધુઓ રાતે જાગતા રહી, સવારે બીજા સ્થળે આવશ્યક કરે, તો તે શય્યાતર ન ગણાય, પણ જો સુઇને પછી બીજા સ્થળે આવશ્યક કરે, તો બન્ને શય્યાતર થાય (૭૨) જો માલેક

त चेव अन्न व वइज्ज देस–सिज्जायरो तत्थ सएव होइ ॥ ७३ ॥

लिंगत्थस्सावि वज्जो–त परिहरओ व भुजओ वा वि । जुत्तस्स अजुत्तस्स व–रसायणो तत्थ दिट्ठतो ॥ ७४ ॥ तित्थयरप्पडीकुट्ठो–अन्नायं उग्गमो वि य न सुज्झे । अविमुत्तिय लाघवया–दुल्लहसिज्जाइ वुच्छेओ ॥ ७५ ॥ पुरपच्छिमवज्जेहिं–अविकम्म जिणवरोहि लेसेण । भुत्त विदेहएहि य–नय सागरियस्स पिंडो उ ॥ ७६ ॥ बाहुल्ला गच्छस्स उ–पढमालिय पाणगाइकज्जेसु । सज्झायकरणआउट्टिया करे उग्गमेगयर ॥ ७७ ॥ दुविहे गेलन्नमी–निमतणे दव्वदुल्लहे असिवे । ओमोयरिय पओसे–भए य गहणे अणुन्नाय ॥ ७८ ॥ असणाईया चउरो–पाउछण वत्थ पत्त कवलय । सूइ खुर कन्नसोहण–नहरणिया सागरि-

---

ઘર આપીને પછી સકુટુબ વેપાર વગેરેના કારણે તે અથવા બીજા દેશમા ચાલ્યો જાય, તો તે જ્યા હોય ત્યા તેજ શય્યાતર ગણાય છે [૭૩] નિગસ્થને પણ તે શય્યાતર વર્જનીય છે તેને ત્યાગ કરનાર અથવા ભોગવનાર યુક્ત [ઉપયોગવત] અથવા અયુક્ત એ સઘળાને તે વર્જનીય છે ત્યા રસાયનનો દ્રષ્ટાત છે (૭૪) [શય્યાતર ભોગવતા આ દોષ છે —] તીર્થકરનો નિષેધ છે અન્યાય ગણાય છે, ઉદ્ગમ (આધાકર્મ દોષ)ની શુદ્ધિ નહિ રહે, નિસ્પૃહતા ન રહે લઘુતા થાય એને દુલભ જે વસતિ તે ફરી નહિ મળતા તેનો વ્યુચ્છેદ થાય [૭૫] પહેલા તથા છેલ્લા તીર્થંકર શિવાય બાકીના તીર્થંકરોએ તથા મહા વિદેહના તીર્થંકરો પણ લેશે કરી, કોઇ કારણે આધાકર્મી હજુ ભોગવ્યુ છે, પણ સાગારિકપિડ એટલે શય્યાતરપિડ ભોગવ્યુ નથી [૭૬] ગચ્છ મોટો હોય, તો પહેલી પક્તિ જ્યારે પાણી વગેરે લેવા જાય ત્યારે તથા સ્વાધ્યાય કરવાની ઉતાવળ હોય, ત્યારે ઉદ્ગમાદિક અન્યતર દોષ સેવી શકાય છે (૭૭)

બે પ્રકારની માદગીમાં, નિમત્રણમા, દુર્લભ દ્રવ્યમાં, અશીવ (ઉપદ્રવવાળા કાળ)માં અવમોદરિમમાં (દુર્ભિક્ષમા) પ્રદ્વેષમા અને ભયમા શય્યાતરના આહારનું ગ્રહણ અનુજ્ઞાત છે [૭૮] [શય્યાતરપિડ કઇ કઇ વસ્તુ છે તે ગણાવે છે] અશન પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ એ ચાર તથા પાદ પુછન, વસ્ત્ર પાત્ર, કબલ, સુચિ, ખુર કર્ણ શોધ-

यपिंडो ॥ ७९ ॥ तण डगल छार मल्लग—सिज्जा सथार पीढ लेवाई सिज्जायरपिंडो सो—न होइ सेहो य सोवहिओ ॥ ८० ॥

शेषाः स्थितकल्पाः प्रतीताः

धिइ सव्वयणजुयाणं—विसिट्ठतवसुतसतजुताण । होइ नवण्ह मुणीणं—परिहारविसुद्धिओ कप्पो ॥ ८१ ॥ लोभाणु वेयतो—जो खलु उवसामओ व खवओ वा । सो सुहुमसपराओ—अहखाया उणओ किंचि ॥ ८२ ॥ अकसाय महक्खायं—चरणं छउमत्थकेवलीण तु । उवसतखीणमोहे—सजोगजोगिमि त कमसो ॥ ८३ ॥ खती य मद्दवज्जव—मुत्ती तवसजमे य बोधव्वे । सच्चं सोच आकिंचणं च बभ च जइधम्मो ॥ ८४ ॥

सवरतत्व.

पुव्वनिवद्धं कम्म—महातवेण सरमि सलिल व । निज्जिज्जइ

નિકા અને નખ રદનિકા (નેણ) એ શય્યાતરપિંડ છે [૭૯] પરતુ તૃણ, ડગળ, છાર, મલ્લક (શરાવળા)—શય્યા—સંસ્તારક—પીઠ—લેપ વગેરે શય્યાતરપિંડ નથી ગણાતા તેમજ ઉપધિ (ઉપકરણ) સહિત શિષ્ય પણ શય્યાતર નથી [૮૦]

બાકીના સ્થિતકલ્પ પાધરા છે

પરિહાર વિશુદ્ધિ, કલ્પ, ચારિત્ર, ધૃતિ, સહનન, તપ, શ્રુત અને સત્વવાન્ નવ મુનિઓને હોય [૮૧] ઉપશમ શ્રેણિવાળો અથવા ક્ષપકશ્રેણીવાળો જ્યારે લોભના અણુઓને વેદતો હોય, ત્યારે તે સૂક્ષ્મ સપરાય ચારિત્ર કહેવાય છે તે યથાખ્યાતથી કાઇક ઉણુ છે [૮૨] છદ્મસ્થ અથવા કેવળિનુ અકષાયવાળુ ચારિત્ર તે યથાખ્યાત જાણવુ, તે ઉપશાંત—મોહ—ક્ષીણમોહ—સયોગી તથા અયોગી ગુણ સ્થાને અનુક્રમે હોય છે (૮૩) ક્ષાંતિ માદવ, આર્જવ, મુક્તિ, તપ, સયમ, સત્ય, શૌચ, આકિંચન્ય અને બ્રહ્મચર્ય એ દશ પ્રકારનો યતિધર્મ છે (૮૪)

(સવર તત્વ કહ્યું હવે નિર્જરા કહે છે)

સખત તડકાથી તળાવનું પાણી શોષાય તેમ પૂર્વે બાંધેલા કર્મ જેનાથી નિર્જરે તે

त चेत्र अन्न व वइज्ज देस–सिज्जायरो तत्थ सएव होइ ॥ ७३ ॥

लिंगत्थस्सवि वज्जो–त परिहरओ व भुजओ वा वि । जुत्तस्स अजुत्तस्स व–रसायणो तत्थ दिट्ठतो ॥ ७४ ॥ तित्थयरप्पडीकुट्ठो–अन्नाय उग्गमो वि य न सुज्झे । अविमुत्तिय लाघवया–दुल्लहसिज्जाइ वुच्छेओ ॥ ७५ ॥ पुरपच्छिमवज्जेहिं–अविकम्म जिणवरेहि लेसेण । भुत्त विदेहएहि य–नय सागरियस्स पिंडो उ ॥ ७६ ॥ वाहुल्ला गच्छस्स उ–पढमालिय पाणगाडकज्जेसु । सज्झायकरणआउट्टिया करे उग्गमेगयर ॥ ७७ ॥ दुविहे गेलन्नमी–निमतणे दव्वदुल्लहे असिवे । ओमोयरिय पओसे–भए य गहणे अणुन्नाय ॥ ७८ ॥ असणाईया चउरो-पाउउण वत्थ पत्त कवलय । सूइ खुर कन्नसोहण–नहरणिया सागारि-

---

ધર આપીને પછી સકુટુબ વેપાર વગેરેના કારણે તે અથવા બીજા દેશમા ચાલ્યો જાય, તો તે જ્યા હોય ત્યા તેજ શય્યાતર ગણાય છે [૭૩] લિગસ્થને પણ તે શય્યાતર વર્જનીય છે તેને ત્યાગ કરનાર અથવા ભોગવનાર યુક્ત [ઉપયોગવત] અથવા અયુક્ત એ સઘળાને તે વર્જનીય છે ત્યા રસાયનનો દ્રષ્ટાત છે (૭૪) [શય્યાતર ભોગવતા આ દોષ છે—] તીર્થંકરનો નિષેધ છે, અન્યાય ગણાય છે, ઉદ્ગમ (આધાકર્મ દોષ)ની શુદ્ધિ નહિ રહે, નિસ્પૃહતા ન રહે લઘુતા થાય, એને દુર્લભ જે વસતિ તે ફરી નહિ મળના તેનો વ્યુચ્છેદ થાય [૭૫] પહેલા તથા છેલ્લા તીર્થંકર શિવાય બાકીના તીર્થંકરોએ તથા મહા વિદેહના તીર્થંકરો પણ લેશે કરી, કોઇ કારણે આધાકર્મી હજુ ભોગવ્યુ છે પણ સાગારિકપિંડ એટલે શય્યાતરપિંડ ભોગવ્યુ નથી [૭૬] ગચ્છ મોટો હોય, તેર પહેલી પક્તિ જ્યારે પાણી વગેર લેવા જાય ત્યારે, તથા સ્વાધ્યાય કરવાની ઉતાવળ હોય, ત્યારે ઉદ્ગમાદિક અન્યતર દોષ સેવી શકાય છે (૭૭)

બે પ્રકારની માદગીમાં નિમત્રણમા દુર્લભ દ્રવ્યમાં અશીવ (ઉપદ્રવવાળા કાળ) માં, અવમોદરિમામા (દુર્ભિક્ષમા) પ્રદ્વેષમા અને ભયમા શય્યાતરના આહારનું ગ્રહણ અનુજ્ઞાત છે [૭૮] [શય્યાતરપિંડ કઇ કઇ વસ્તુ છે તે ગણાવે છે] અશન પાન ખાદિમ, સ્વાદિમ એ ચાર તથા પા૦ પુછન, વસ્ત્ર, પાત્ર, કબલ સુચિ, ખુર કર્ણ શોધ-

यपिंडो ॥ ७९ ॥ तण डगल छार मल्लग–सिज्जा सथार पीढ लेवाई सिज्जायरपिंडो सो–न होइ सेहो य सोवहिओ ॥ ८० ॥

शेषाः स्थितकल्पाः प्रतीताः

धिइ सव्वयणजुयाण–तिसिद्धतवसुतसतजुताण । होइ नवण्ह मुणीण–परिहारविसुद्धिओ कप्पो ॥ ८१ ॥ लोभाणु वेयतो—जो खलु उवसामओ व खवओ वा । सो सुहुमसपराओ—अहखाया उणओ किंचि ॥ ८२ ॥ अकसाय महक्खायं—चरणं छउमत्थकेवलीणं तु । उवसतखीणमोहे—सजोगजोगिमि त कमसो ॥ ८३ ॥ खती य मद्दवज्जव—मुत्ती तवसजमे य बोधव्वे । सच्च सोच आकिंचण च बंभं च जइधम्मो ॥ ८४ ॥

सवरतत्वं.

पुव्वनिबद्ध कम्म—महातवेण सरमि सलिल व । निज्जिज्जइ

નિકા અને નખ રદનિકા (નેણુ) એ શય્યાતરપિંડ છે [૭૯] પરંતુ તૃણ, ડગળ, છાર, મલ્લક (શરાવળા)—શય્યા—સસ્તારક–પીઠ-લેપ વગેરે શય્યાતરપિંડ નથી ગણાતા તેમજ ઉપધિ (ઉપકરણ) સહિત શિષ્ય-પણ શય્યાતર નથી [૮૦]

બાકીના સ્થિતકલ્પ પાધરા છે

પરિહાર વિશુદ્ધિ, કલ્પ ચારિત્ર, ધૃતિ, સહનન, તપ, શ્રુત અને સત્વવાન્ નવ મુનિઓને હોય [૮૧] ઉપશમ શ્રેણિવાળો અથવા ક્ષપકશ્રેણીવાળો જ્યારે લોભના અણુઓને વેદતો હોય, ત્યારે તે સૂક્ષ્મ સપરાય ચારિત્ર કહેવાય છે તે યથાખ્યાતથી કાંઈક ઉણુ છે [૮૨] છદ્મસ્થ અથવા કેવળિનુ અકષાયવાળુ ચારિત્ર તે યથાખ્યાત જાણવુ, તે ઉપશાન્ત—મોહ—ક્ષીણમોહ—સયોગી તથા અયોગી ગુણ સ્થાને અનુક્રમે હોય છે (૮૩) ક્ષાંતિ, માર્દવ, આર્જવ, મુક્તિ, તપ, સયમ, સત્ય, શૌચ, આકિંચન્ય અને બ્રહ્મચર્ય એ દશ પ્રકારનો યતિધર્મ છે (૮૪)

(સવર તત્વ કહ્યુ હવે નિર્જરા કહે છે)

સખત તડકાથી તળાવનું પાણી શોષાય તેમ પૂર્વે બાંધેલા કર્મ જેનાથી નિર્જરે તે

जेण जिए—बारसहा निज्जरा साउ ॥ ८५ ॥ अणसण मूणोयरिया-वि-त्तीसंखेवण रसच्चाओ । कायकिलेसो सलीणया उ बज्झो तवो होइ ॥ ८६ ॥ पायच्छित्त विणओ—वेयावच्च तहेव सज्झाओ । ज्झाण उस्सग्गो वि य—अब्भितरओ तवो होइ ॥ ८७ ॥

निर्जरातत्व

जह तुप्पियस्स बधो—रएण पइसाठियस्स होइ दढं । तह राग दोस जुत्तस्स—कम्मुणा होइ त चउहा ॥ ८८ ॥ पुट्ठ बद्धनिधत्त—निकाइय च त्ति चउविहो बंधो । पयइठिइ अणुभाग—प्पएसभेएहि वा चउहा ॥ ८९ ॥

बधतत्व

जह कचणोवलाण—अणाइसंजोगसंजुयाण पि । पवलजहलप्पओगा—अच्चत होइ हु विजोगो ॥ ९० ॥ तहजियकम्माण पिहु—वरसुक्कज्झाणहुयवहवसेण । जो अच्चतविओगो—सो मुक्खो नवविहो सो

निर्जरा, ते बार प्रकारनी छे. (८५) अनशन उनोदरी, वृत्ति सक्षेप • रसत्याग, काय क्लेश अने सलीनता ए बाह्यतप छे (८६) प्रायश्चित, विनय वैयावच्च, स्वाध्याय ध्यान, अने उत्सर्ग ए अभ्यतर तप छे [८७]

निर्जरा तत्व कह्यु हवे बध तत्व कहे छे

जेम रस्ते राखेला तुपा [घीना डबा] उपर रज वळगी मजबुत बधाय छे, तेम राग द्वेषयुक्त जीवने कर्मनो बध थाय छे ते चार प्रकारे छे [८८] स्पृष्ट, बद्ध, निधत्त अने निकाचित्त एम चार प्रकारनो बध छे अथवा प्रकृति, स्थिति, अनुभाग अने प्रदेशना भेदे करी चार प्रकारनो बध छे [८९]

बध तत्व कह्यु हवे मोक्ष तत्व कहे छे.

जेम अनादि सयोगथी सयुक्त रहेला कचन अने उपलनो प्रबळ प्रयोगोथी अत्यत वियोग थाय छे तेम जीव अने कर्मोनो शुक्लध्यानरूप अग्निना योगे करीने जे अत्यत वियोग थाय ते मोक्ष ते नव प्रकारे छे—विचारवानो छे (९०-९१) सत्पद-

उ ॥ ९१ ॥ सतपयपरूवणया–दव्वपमाणं च खित्तफुसणा य । कालो य अतर भाग—भाव अप्पाबहु चेव ॥ ९२ ॥ सत सुद्धपयता—विज्जंत खकुसुम व न असतं । मुक्खु त्ति पयं तस्स उ परूवणा मग्गणाईहिं ॥ ९३ ॥ नरगइ पणिंदितसभव्व—सन्नि अहखायखइयसमत्तो । मोक्खो णहारकेवलि—दसणनाणे न सेसेसु ॥ ९४ ॥ (दार) दव्वपमाण सिद्धाण—जीवदव्वाणि हुति णताणि । लोगस्स असखसो एगो सव्वेवि खित्तमि ॥ ९५ ॥

फुलणा अहिया कालो–इग सिद्ध मविक्ख साइओणतो । पडिवायाभावाओ -सिद्धाणं अतर नत्थि ॥ ९६ ॥ सव्वजियाण मणते--भागे ते तेसि दसण नाण । खइए भावे परिणामिये च पुण होइ जीवत्त ॥ ९७ ॥ थोवा नपुससिद्धा -थीनरसिद्धा कमेण सखगुणा । इय मुक्खतत्त मेव–सखेवेण समक्खाय ॥ ९८ ॥ आहारे आधेओ वयारओ इत्थ

પ્રરૂપણા, દ્રવ્યપ્રમાણ, ક્ષેત્ર, સ્પર્શના, કાળ, અતર ભાગ, ભાવ અને અ૫બહુત્વ એ નવ પ્રકાર છે [૯૨] મોક્ષ એ શુદ્ધ પદ છે, માટે તે વિદ્યમાન છે આકાશ કુસુમની માફક અવિદ્યમાન નથી, તેની માર્ગણાદિક દ્વારે પ્રરૂપણા કરી શકાય છે [૯૩] નરગતિ, પચેદ્રિય, ત્રસ, ભવ્ય, સજ્ઞિ, યથાખ્યાત, ક્ષાયિકસમ્યક્ત્વ, અનાહાર, કેવળજ્ઞાન અને કેવળ દર્શનમા મોક્ષ છે બીજી સ્થિતિમા મોક્ષ નથી (૯૪) દ્રવ્ય પ્રમાણમા અનત જીવ દ્રવ્ય છે, ક્ષેત્ર પ્રમાણમા સર્વ સિદ્ધ લોકના અસખ્યાતમા ભાગમા રહેલા છે [૯૫] સ્પર્શના ક્ષેત્ર કરતા કઇક અધિક છે, કાળ એક સિદ્ધની અપેક્ષાએ સાદિ અનત છે, પ્રતિપાતનો અભાવ હોવાથી સિદ્ધોમા અતર દ્વાર નથી (૯૬) ભાગદ્વારમા સર્વ જીવના અનતમે ભાગે સિદ્ધ છે, ભાવદ્વારમા તેમનું જ્ઞાનદર્શન ક્ષાયિક ભાવમાં છે, અને જીવપણું પારિણામિક ભાવમા છે (૯૭) અલ્પબહુત્વદ્વારમા સૌથી થોડા નપુસક સિદ્ધ છે, તેથી સખ્યાતગણા સ્ત્રી સિદ્ધ, અને તેથી સખ્યાતગણા પુરૂષસિદ્ધ છે, એ રીતે સક્ષેપે મોક્ષતત્વ કહી બતાવ્યુ [૯૮] આધારમા આધેયના ઉપચારથી અહી મોક્ષ શબ્દે કરી સિદ્ધ જાણ

मुक्खसंदेण । वच्चंति फुडं सिद्धा – ते पुण पनरसविहा एव ॥ ९९ ॥ जिणसिद्ध अजिणसिद्धा -तित्थसिद्धा अतित्थसिद्धा य । तित्थयि वट्ट-माणे–जे सिद्धा तित्थसिद्धा ते ॥ १०० ॥ तित्थे अवट्टमाणे–जाइसर-णाइणा मुणियतत्ता । जे सिद्धिपय पत्ता -अतित्थसिद्धा उ ते नेया ॥ १०१ ॥ सयमेव बुद्धसिद्धा–तहेव पत्तेयबुद्धसिद्धा य । पढमा दुविहा एगे–तित्थयरा तदियरा अवरे ॥ १०२ ॥ तित्थयरवज्जियाण–बोही उवही सुय च लिंग च । नेयाइ तेसि बोही–जाईसरणाइणा होइ ॥ १०३ ॥ मुहपुत्ती रयहरण कप्पतिग सत्तपायनिज्जोगो । इय वारसहा उवही–होइ सयबुद्धसाहूण ॥ १०४ ॥ हवइ इमेसि मुणीण पुव्वाहीय सुय अहव नेय । जइ होइ देवया स लिंग अप्पइ अह न गुरुणो ॥ १०५ ॥

जइ एगागी वि हु विहरणक्खमो तारिसी व्व से इच्छा । ता-कुणइ त मन्नइ गच्छवास पणुसरइ नियमेण ॥ १०६ ॥ पत्तेयबुद्धसाहूण होइ वसहाइदसणा बोही । पुत्तियरयहरणेहिं-तेसि जहन्नो दुहा उवही

णुवा ते ५६र प्रकारे छे — (८८) जिनसिद्ध, अजिनसिद्ध, तीर्थसिद्ध, अतीर्थसिद्ध, त्यां तीर्थ वर्तता जे सिद्ध थया ते तीर्थ सिद्ध जाणवा (१००) तीर्थ प्रवर्त्या अगाउ जाति स्मरणादिकथी तत्व जाणीने जे सिद्धपद पाम्या, ते अतीर्थसिद्ध जाणवा (१०१) पोतानी मेळे सिद्ध थाय ते स्वयंबुद्ध तेमज प्रत्येकबुद्ध सिद्ध कहेवाय छे स्वयंबुद्ध बे प्रकारे छे, तीर्थंकर तथा बीजा (१०२) तीर्थंकर सिवायना स्वयंबुद्धोनी बोधि, उपधि, श्रुत अने लिंग जाणवाना छे—त्यां तेमने बोधि जाति स्मरणादिकथी थाय छे [१०३] मुखवस्त्रिका रजोहरण त्रण कल्प, सात पात्र एम स्वयंबुद्ध साधुओने बार प्रकारनी उपधि होय छे (१०४) तेमने पूर्वाधीत श्रुत होय अगर नहि पण होय अने जो न जीकमां देवता होय, तो तेने लिंग आपे छे, अने ते न होय तो गुरु लिंग आपे छे [१०५] जो स्वयंबुद्ध एकलो विचरवा समर्थ होय अगर तेवी तेनी इच्छा होय तो तेम करे छे, नहि तो नियमा गच्छमां वास करे छे (१०६) प्रत्येक बुद्धसाधुओने वृषभादिक जोवाथी बोधि थाय छे, अने तेमने जघन्यपणे मुख वस्त्रिका अने रजोहरण

॥ १०७ ॥ मुहपत्ती रयहरण-तह सत्तय पत्तचाइ निज्जोगो । उक्कोसो-वि नवविहो-सुण पुणो पुव्वभवपढिय ॥ १०८ ॥ इक्कारस अगाइ-जहन्नओ होइ त तदुक्कोस । देसेण असपुन्नाइ-हुति पुव्वाइ दस तस्स ॥ १०९ ॥ लिंग तु देवया देइ-होइ कइयावि लिंगरहिओ वि । एगागि चिय विहरइ-नो गच्छइ गच्छवासे सो ॥ ११० ॥ तह बुद्धबोहियसिद्धा-नपुसलिंगमि इत्थिलिंगमि । नरलिंगे तह सिद्धा-गिह अन्नसलिंगसिद्धा य ॥ १११ ॥ ते इह एगगसिद्धा-इक्किक्का इक्कसमयसिद्धा जे । इक्कसमए अणेगे-जे सिद्धा णेगसिद्धा ते ॥ ११२ ॥ एमाइ सुपवियारो-जयति ! उल्लासिरजुत्तिपब्भारो । निच्चपि जस्स रुच्चइ-सो मुच्चइ झत्ति कम्मेहिं ॥ ११३ ॥

तएण सा जयती समणोवासिया समणस्स भगवओ महावीरस्स अतिय धम्म सुच्चा निसम्म हट्ठतुट्ठा समणं (३) वदइ नमसइ—ए-

એ બે ઉપધિ હોય છે, અને ઉત્કૃષ્ટપણે તેમને મુખવસ્ત્રિકા, રજોહરણ અને સાત પાત્રના ઉપકરણ એમ નવ ઉપધિ હોય છે, અને તેને પૂર્વભવપઠિત શ્રુત આ પ્રમાણે હોય છે (१०७-१०८) જઘન્યથી તેને અગીયાર અંગ હોય છે, અને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા દશપૂર્વ હોય છે [१०९] પ્રત્યેકબુદ્ધને લિંગ તો દેવતા આપે છે, અથવા તે લિંગ રહિત પણ હોય છે, અને તે એકાકીજ વિચરે છે, પણ ગચ્છવાસમાં જતો નથી [११०] (આ રીતે ૭ ભેદ થયા, બાકીના ભેદ કહે છે) બુદ્ધબોધિતસિદ્ધ, નપુંસકલિંગસિદ્ધ, સ્ત્રીલિંગસિદ્ધ, પુરૂષલિંગસિદ્ધ, ગૃહિલિંગસિદ્ધ, અન્યલિંગસિદ્ધ, અને સ્વલિંગસિદ્ધ તથા જે એક એક સમયે સિદ્ધ થાય છે, તે એક સિદ્ધ, અને એક સમયે અનેક સિદ્ધ થાય તે અનેક સિદ્ધ [એમ સિદ્ધના પંદર ભેદ છે] [१११-११२] હે જયંતિ ! ઇત્યાદિ આની ઉછળતી યુક્તિના જોરવાળો શ્રુત વિચાર નિત્ય જેને રૂચે છે, તે કર્મોથી ઝટ મુક્ત થાય છે [११३]

ત્યારે તે જયંતી શ્રમણોપાસિકા શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની પાસે ધર્મ સાંભળી

व वयासि.—

फहन्न भते जीवा गरुपत्त हव्व मागच्छति ?

जयंती, पाणाइवाएण जाल मिच्छाठसणसल्लेण

भवसिद्धियतण भते जीवाण किं सहावओ परिणामओ ?

जयती, सहावओ, नो परिणामओ.

सव्वेवि ण भवसिद्धिया जीवा सिज्झिस्साति ?

हता जाव सिज्झिस्सति

जइण भते सव्वे भवसिद्धिया जीवा सिज्झिस्सति तम्हाण भव. सिद्धियविरहिए लोए भविस्सइ ?

नो इणठ्ठे समठ्ठे.

से केणठ्ठेण भते एव वुच्चइ–" सव्वेवि ण भवसिद्धिया जीवा सिज्झिस्साति नो चेवण भवसिद्धियजीवविरहि लोए भविस्सइ ? "

પ્રફુલ્લિત થઇ તેમને વાંદી નમીને આ રીતે પૂછવા લાગી.

હે પૂજ્ય ! જીવો ભારેપણું કેમ પામે છે ?

હે જયન્તી ! પ્રાણાતિપાત અને યાવત્ મિથ્યાદર્શન શલ્યથી.

હે પૂજ્ય ! ભવસિદ્ધિપણું જીવોને સ્વભાવથી હોય છે કે પરિણામથી ?

હે જયન્તી ! સ્વભાવથી પરિણામથી નહિ.

શું સર્વ ભવસિદ્ધિયા જીવ સિદ્ધિ પામશે ?

હા યાવત્ સિદ્ધિ પામશે

જ્યારે હે પૂજ્ય ! સર્વ ભવસિદ્ધિયા જીવો સિદ્ધ થશે ત્યારે લોક તેનાથી ખાલી થઇ જશે કે કેમ ?

ના, એમ નહિ બને.

હે પૂજ્ય ! એમ કેમ કહો છો કે સર્વે ભવસિદ્ધિયા જીવો સીજશે છતાં તેમનાથી લોક ખાલી નહિ થશે ?

से जहानामए सव्वागाससेढी सिया अणाइया अणवदग्गा पेरित्ता (एकप्रदेशिकत्वेन विष्कभाभावेन परिमिता) परिवुडा (श्रेण्यतरैः परिकरिता), सा ण परमाणुपुग्गलमएहिं खधेहिं समए [२] अवहीरमाणी [२] अणताहिं उस्सप्पिणीओसप्पिणीहिं अवहीरइ, नो चेव णं अवहरिया,–से एएणट्ठेणं जयती ! एवं वुच्चइ " सव्वेरि ण जाव भविस्सइ. "

सुतत्त भते साहु, जागरियत्त साहु ?

जयति, अत्थेगइयाणं जीवाण सुचत्त साहु–अत्थेगइयाण जीवाणं जागरियत्त साहु.

से केणट्टेण (त चेव)

जयती, जे इमे जीवा अहम्मिया अहम्माणुया अहम्मिट्ठा अहम्मक्खाई अहम्मोवजीवी अहम्मपलोई अहम्मफलज्जणा अहम्मसीलसमुदायारा अहम्मेण चेव वित्तिं कप्पेमाणा विहरति–एएसि ण सुत्त साहु.

જેમ એક સર્વાકાશની અનાદિ અનન્ત એક પ્રદેશની હોવાથી વિષ્કભ રહિતપણે પરિમિત અને બીજી શ્રેણીઓથી પરિવૃત શ્રેણિ હોય, તે પરમાણુ પુદ્ગલોથી તથા સ્કંધોથી સમય સમય ખેંચતા જઇએ, તો અનત ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીઓ જતા, પણ અપકર્ષ ન થાય તે કારણે હે જયતી ! એમ કહેવાય છે

હે પૂજ્ય ! સુનાપણુ સારૂ કે જાગનાપણુ સારૂ ?

હે જયતી ! કેટલાએક જીવોનુ સુનાપણુ સારૂ છે અને કેટલાએક જીવોનુ જાગનાપણુ સારૂ છે

હે પૂજ્ય ! એમ કેમ કહો છો ?

હે જયતી ! જે જીવો અધર્મી, અધર્માનુગત, અધર્મિષ્ટ, અધર્મ બોલનાર, અધર્મથી ઉપજીવિકા ચલાવનાર, અધર્મના જોનાર, અધમ ફળ ઉપાર્જન કરનાર, અધર્મ શીળ આચારવાળા અને અધર્મથીજ પેટ ભરતા રહે છે, તેઓનું સુનાપણું સારૂ, કેમકે એ જીવો

मए णं जीवा सुत्ता समाणा नो बहूणं पाणाणं भूयाणं जीवाणं सत्ताणं दुक्खणयाए जाव परियावणयाए वट्टंति,–एएणं जीवा सुत्तासमाणा अप्पाणं वा परं वा तदुभयं वा नो बहूहिं अहम्मियाहिं संजोयणाहिं संजोयंति—एएसिणं जीवाणं सुत्तत्तं साहु.

जयंती ! जे इमे जीवा धम्मिया जाव धम्मेणं चेव वित्तिं कप्पेमाणा विहरंति–एएसिणं जीवाणं जागरियत्तं साहु एएणं जीवा जागरासमाणा बहूणं पाणाणं [४] अदुक्खणयाए जाव अपरियावणयाए वट्टंति–एएणं जीवा जागरा समाणा अप्पाणं वा परं वा तदुभयं वा बहूहिं धम्मियाहिं संजोयणाहिं संजोइत्तारो भवंति–एएणं जीवा जागरासमाणा पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि धम्मजागरियं जागरइत्तारो भवंति—एएसिणं जीवाणं जागरियत्तं साहु.

से एएणट्ठेणं जयंति ! एवं वुच्चइ अत्थेगइयाणं जीवाणं सुत्तत्तं साहु, अत्थेगइयाणं जीवाणं जागरियत्तं साहु

સુતા થકા ઘણાં પ્રાણીઓને દુખ પરિતાપ આપી શકતા નથી તેમજ એ જીવો સુતા થકા પોતાને કે બીજાને કે, બન્નેને અધર્મની યોજનાઓમા જોડી શકતા નથી માટે એ જીવોનું સુતાપણુ સાર

હે જ્યતી ! જે જીવો ધાર્મિક અને યાવત્ ધર્મેથીજ પેટ ભરતા થકા વિચરે છે, તે જીવોનુ જાગવુ સાર છે, કેમકે એ જીવો જાગતા થકા ઘણા પ્રાણીઓને દુખ પરિતાપ આપ્યા વગર વર્તે છે, એ જીવો જાગતા થકા પોતાને પરને અને બન્નેને ઘણી ધાર્મિક યોજનાઓમા જોડતા રહે છે, એ જીવો જાગતા થકા પાછલી રાતે ધર્મ જાગરિકા જાગતા રહે, માટે એ જીવોનું જાગતાપણુ સાર

એ કારણે હે જ્યતી ! એમ કહેવાય છે કે, કેટલાક જીવોનું સુતાપણુ સાર, અને કેટલાકનુ જાગતાપણુ સાર

एव चलियस्स दुव्वलियस्स• नवर, एएण जीवा बलिया समाणा बहुहिं चउत्थछट्ठट्ठमदसवाइएहि विचित्ततवोकम्मेहि अप्पाणं भावेमाणा विहरंति

एव दक्खत्तं आलसियत्त नवर, एएण जीवा दक्खा समाणा बहूहिं आयरियवेयावच्चेहिं उवज्झायथेरसेहगिलाण तवस्सिकुलगणसघ-, साहम्मियवेयावच्चेहिं अत्ताणं संजोइतारो भवंति (इति)

इय जिणवरमुहकमलाउ निग्गय सुहुमअत्थमयरंदं । भमरी इव रूइसारं-पियइ जयती अतिप्पंती ॥ १ ॥ अह सा ददसमत्ता-उदयण मापुच्छिउ भवविरत्ता । पव्वज्जइ पव्वज्ज-पच्चक्खिय सव्वसावज्ज ॥ २ ॥ इक्कारस अगधरा-बधुरसद्धा विसुद्धचरणभरा । निहणेवि कम्मजाल-पत्ता ठाण सुहविसाल ॥ ३ ॥

इति शुचिशुचिरां रुचिं दधत्या—
शिवसुखमक्षयमाश्रित जयंत्या ।

એ રીતે બળવાનપણું તથા દુબલપણા માટે પણ જાણવું વિશેષ એ કે, તેવા બળવાન્ જીવો ચોથ, છઠ્ઠ આઠમ, દશમ વગેરે વિચિત્ર તપકર્મથી આત્માને ભાવતા થકા વિચરે છે

એ રીતે ઉદ્યોગીપણું અને આળસુપણું પણ જાણવું વિશેષ એ કે, એવા ઉદ્યોગી જીવો આચાર્ય—ઉપાધ્યાય—સ્થવિર—શિષ્ય—ગ્લાન—તપસ્વિ—કુળ—ગણ—સઘ અને સાધર્મિના વૈયાવૃત્યથી પોતાને જોડે છે [૧] આ રીતે જિનેશ્વરના મુખકમળથી નીકળેલ સૂક્ષ્માર્થરૂપ મકરદને ભમરીની માફક રૂચિ પૂર્વક જયતી અતૃપ્તપણે પીતી હતી, હવે તે દઢ સમ્યક્ત્વવાળી જયતી ભવથી વિરક્ત થઇ ઉદયનને પૂછી સર્વ સાવદ્ય ત્યાગ કરી પ્રવ્રજ્યા લઇ અગ્યાર અગ શીખી મનોહર શ્રદ્ધા અને નિર્મળ ચારિત્ર પાળી કર્મ જાળ તોડીને સુખ ભરપૂર સ્થાન પામી [૨–૩] આ રીતે અગ્નિ માફક પવિત્ર રૂચિને ધારતી જયતી અક્ષય શિવ સુખ પામી, માટે તમે પણ સસારના ભયથી ડરીને તે બાબત સર્વે

भव भवभयमारभीतचित्ता—
भवत तदत्र कृताशया. समतात् ॥ ४ ॥

॥ इति जयंतीकथा ॥

इत्युक्तो गुणवतो जिनवचनरुचिरिति पचमो भेद—स्तदुक्तौ च समर्थित तृतीय गुणवानिति भावश्रावकल्क्षण—मधुना ऋजुव्यवहारीति चतुर्थ तदाह

(मूलं)

उजुववहारो चउहा—जहत्थभणण अवंचिगा किरिया।
हुतावायपगासण—मित्तीभावो य सब्भावा ॥ ४७ ॥

(टीका)

ऋजु प्रगुणं व्यवहरणमृजुव्यवहारो भावश्रावकलक्षणगुणश्चतुर्द्धा

પ્રય નથી આશય બાધા (૪)

એ રીતે જયતીની કથા છે.

આ રીતે ગુણવાનનો જિનવચનરૂચિરૂપ પાચમો ભેદ કહો તે કહેતા ત્રીજુ ગુ-ણવાનપણારૂપ ભાવ શ્રાવકનું લક્ષણ કહ્યું, હવે ઋજુવ્યવહારરૂપ ચોથુ લક્ષણ કહે છે

મૂળનો અર્થ.

ઋજુવ્યવહાર ચાર પ્રકારે છે—યથાર્થભણન, અવચક ક્રિયા, છતા અપરાધનો પ્રકાશ અને ખરો મૈત્રીભાવ. (૪૭)

ટીકાનો અર્થ.

ઋજુ એટલે સરલ ચાલવુ તે ઋજુવ્યવહાર, તે ચાર પ્રકારનો છે જેમકે એક તો યથાર્થભણન એટલે અવિસવાદિ બોલવુ તે ધર્મની બાબતમાં અથવા ક્રયવિક્રયમા અગર

चतुःप्रकारो भवति—तद्यथा–यथार्थभणनमविसंवादिवचनं—धर्मव्यवहारे क्रयविक्रयव्यवहारे साक्षिव्यवहारादौ वा अस्य भावार्थः—

परवचणबुद्धीए धम्मं मधम्मं अधम्म मवि धम्मं । न भणंति भावसड्ढा—भणंति सच्चं च महुरं च ॥ १ ॥ कयविक्कयसट्टीसुवि–ऊणब्भहियं कहंति नहु अग्घं । सक्खित्तेवि निउत्ता न अन्नहा वाइणो हुंति ॥ २ ॥ रायसभाइ गयावि हु–जणं न दूसंति अलियभणिएहिं । धम्मोवहासजणगं—वयणं वज्जंति धम्मरया ॥ ३ ॥

कमलश्रेष्ठिवत्.

तत्कथा चैवं.

इह विजयपुरे नगरे–न गरीयःसंपदापरित्यक्ते । आसीद्दासीकृतरिपु–भूपो भूपो यशोजलधिः ॥ १ ॥ जिनधर्मसारसहकार–कीरसदृशः सुसत्यवचनकृत् । नगरश्रेष्ठी कमलः—कमलश्री प्रणयिनी तस्य ॥ २ ॥ पुत्रस्तयोश्च विमलो—नाम्ना निजचेष्टया पुनः समलः । दोषाकरः

સાક્ષી ભરવામાં એનો ભાવાર્થ આ પ્રમાણે છે—

પરને ઠગવાની બુદ્ધિથી ધર્મને અધર્મ અથવા અધર્મને ધર્મ ભાવ શ્રાવકો નહિ કહે, પણ સાચું અને મધુરું બોલે છે [૧] ક્રયવિક્રયના સાટાઓમાં પણ ઓછું અદકું મૂલ્ય નથી કહેતા, વળી સાક્ષિ તરીકે બોલાવ્યા થકા અન્યથાવાદિ થતા નથી (૨) રાજસભામાં ગયા થકા પણ ખોટું બોલીને કોઇને દૂષિત કરતા નથી તેમજ ધર્મને લજવનારૂં વાક્ય ધર્મરાગી ભાવ શ્રાવકો બોલતા નથી (૩) કમળશેઠની માફક

કમળશેઠની કથા આ રીતે છે

ઇહાં ઘણી રીદ્ધિવાળા વિજયપુર નગરમાં દુશ્મન રાજાઓને દાસ કરનાર યશોજલધિ નામે રાજા હતો (૧) ત્યાં જિનધર્મરૂપી ઉત્તમ આંબામાં પોપટ સમાન અને સત્યવાદી કમળ નામે નગરશેઠ હતો, તેની કમળશ્રી નામે સ્ત્રી હતી [૨] તેમનો વિમળ નામે પુત્ર હતો, પણ તેની ચેષ્ટાથી તો મળ સહિતજ હતો, જે માટે ચંદ્ર કળાઓનો

फलानां—कुलसद्म तथापि नहि सोम. ॥ ३ ॥ वारयतोपि पितुः स तु वृषभगणैरुचितपण्यमादाय । मलयपुरे सोपारक—सीमपुरेऽगात् स्थलपथेन ॥ ४ ॥ विक्रीय तत्र निजपण्य-मन्यदादाय निजपुराभिमुख । साहि यावदचलदचला—चलयन्निव वृषभपदपातै. ॥ ५ ॥ तावद्-कालघनाघन—घनमुक्तजलै प्रपूरिता मार्गाः । कतिपयदिनानि सोऽस्था-त्-तत्रैवच्छादनीं कृत्वा ॥ ६ ॥

अथ सागराभिधानः—सागरमुत्तीर्य तत्र समाप्त. । निजनगरवणिक् ददर्श—विमले नैव स उक्तश्च ॥ ७ ॥ भद्रेहि निज नगर—यावो जमकमपि सागरोप्याह । आगमयस्व सखे मे—पक्ष सोप्यमरुय दामे ति ॥ ८ ॥ अथ सागरस्य पण्य—विनिमेययतोऽतरा कमलसूनु' । जग्राह हस्तसञ्ज्ञादिना सहस्राणि दश हेम्नः ॥ ९ ॥ सागरविमलौ तुरगा—रूढौ तौ सोमभीमगुणकलितौ । स्वपुरमभि सोमभोमा—विवेह चलितौ

કુળગૃહ છતા પણ દોષનો અકર નથી કિંતુ દોષાકરજ છે [૩] તેને બાપે વારતા છતા પણ તે બળદો ઉપર યોગ્ય માલ બાધીને સોપારાના સીમાડે આવેલા મલયપુરમા સ્થળ માર્ગે આવી પહોચ્યો (૪) ત્યા તે પોતાનો માલ વેચી તે બદલ બીજો માલ લઇ પોતાના નગર સન્મુખ બળદોના પગોના ધક્કાથી જાણે જમીનને ધ્રુજાવતો હોય, તેમ પાછો વળ્યો [૫] તેવામા અકાળે વરસાદ થતા તેના પાણીથી રસ્તાઓ પૂરાઇ ગયા તેથી તે કેટલાક દિવસ લગી ત્યાજ તબુ મારીને રહ્યો [૬] એવામા તેના નગરનો રહીશ સાગર નામે બીજો વાણીયો સાગર ઉતરીને ત્યા આવ્યો તેને જોઇ વિમળ તેને કહેવા લાગ્યો કે— (૭) હે ભદ્ર ! આવો આપણે સાથે મળીને પોતાને નગરે જઇએ સાગર બોલ્યો— હે મિત્ર ! મારા પક્ષમા આવ એટલે વિમળે તે પ્રમાણે કબુલ કર્યું [૮] હવે કમળનો પુત્ર વિમળ સાગર શેઠનો માલ વેચાયો તેમા હસ્ત સજ્ઞાદિકથી દશ હજાર સોનામ્હોર પચાવી ગયો (૯) પછી કામ પૂરૂ થતા તે બન્ને સોમ અને ભોમની માફક સૌમ્ય અને ભીમ ગુણવાળા ઘોડાપર ચડી પોતાના નગર તરફ ચાલ્યા [૧૦] તેઓ પોતાના નગર

विहितकार्यो ॥ १० ॥ यावन्निजनगरस्समीप—मगमतां ताव दायर्यौ क-मलः । सूनोः सम्मुखमेतौ—प्रणेमतुस्तस्य पदकमल ॥ ११ ॥ चेलु स्त्रयोपि सममेत्र—सागरः स्माह तदनु हे मित्र । दृष्टवददृष्टमपि ते-किंचन कथयामि शुद्धमते ॥ १२ ॥ किंचिदितः परतः खलु—गच्छति गत्री भृता मधानाम्रैः । खेटयति ता च विप्रो—निक्रष्टकुष्टप्रसरविधुरः ॥ १३ ॥ तत्रच दक्षिणपक्षे—समस्ति युक्तो गलिः सुरभिसूनुः । खजश्च वामचरणे वामे पार्श्वे वहति वृषभः ॥ १४ ॥ खेटयति चरणचारी—वेल्लकगंत्रीम-सस्पृशन् श्वपचः । कस्यापि वधू रुष्टा-पश्चादागात्तनयगर्भा ॥ १५ ॥ कृतकुंकुमागरागा—बकुलश्रीदामविरचितवतंसा । सव्रणदेहा रक्तो—त्तरीयका प्रसविनी शीघ्र ॥ १६ ॥ वेल्लकगत्र्यारूढा—सा गच्छति तदनु कम-लसुत उचे । ज्ञानीव किमिति जल्पसि—विकल्पसकल्पनाविकल ॥ १७ ॥

यतः

પાસે આવ્યા તેવામાં પુત્રની સામે કમળ શેઠ આવ્યો, એટલે એ બંને જણ તેને પગે લાગ્યા [૧૧] પછી ત્રણે જણ સાથે ચાલ્યા, તેવામાં સાગર બોલ્યો કે પવિત્ર મતિ વાળા હે મિત્ર ! હું તને દીઠેલા માફક કંઇક અણદીઠું પણ કહું છું (૧૨) અહીંથી કંઇક છેટે સારી કેરીઓથી ભરેલી ગાડી જાય છે, તેને કોઢથી પીડાયલો બ્રાહ્મણ ખેડે છે [૧૩] તેમાં જમણી બાજુમાં ગળિ [આળશુ] બેલ જોતરેલો છે, અને ડાબી બાજુમાં લંગડો બળદ જોતરેલો છે (૧૪) ગાડીની પાછળ તેને અડક્યા વગર ચાંડાળ પગે ચાલતો જાય છે, વળી કોઇની વહુ સગભા છતા રીસાઇને પાછી વળી છે, તેણીના ગર્ભમાં છોકરો છે (૧૫) તે સ્ત્રીના અંગે કુંકુમ ચોપડેલ છે, બકુલના ફૂલની માળા તેણીએ માથામાં પહેરી છે, તેના શરીરે ગુમડાં થયેલાં છે તેની સાડી લાલ છે અને જલદી જણનારી છે [૧૬] તે બાઇ તે ગાડી ઉપર ચડેલી છે ત્યારે કમળનો પુત્ર બોલ્યો કે, હું જ્ઞાનીની માફક ન. લાગ્યા વગર આમ કેમ બોલે છે ? (૧૭) જે માટે મૂર્ખ માણુનો તો મુખ મળેલું હોવાથી યદ્વાતદ્વા ગમે તે ત છે, પણ તા । જેવા પોતાને

सुखमस्तीति वक्तव्य-यद्वा तद्वा वि बालिशा । जल्पति न जितात्मानो-विशेषेण भवादृशा ॥ १८ ॥ सागरः स्माह हेभ्रात-रभ्रांत मुदित मया । शक्यते नान्यथा कर्तु-कथचिच्छुद्धहेतुवत् ॥ १९ ॥ हस्ते सत्कंकणे प्राप्ते-कार्यं किं दर्पणेन वा । प्रत्यासन्नैव सा गत्री-याति मित्र विनिश्चितु ॥ २० ॥ विमलोऽवोच देव किं-धृष्टनामत्वमुच्यसे । स प्रोचे धृष्ट एवा सि-त्वया धृष्टेन वच्मि य' ॥ २१ ॥ विमल स्तद्धने लुब्धः-प्रोचे सत्यमिद यदि । तते स्यात्मम सर्वस्व-तावक त्वन्यथा मम ॥ २२ ॥ क्षुभ्य स्तद्वचसा हस्त्य-हस्त हस्तेन सागर । बभाषे कमल श्रेष्ठिन्-साक्षिकोत्रत्वमावयो' ॥ २३ ॥ श्रेष्ठ्याह यद्यय मूर्ख स्तत् किं त्वमपि सागर । विमलः प्राह किं तात-लाघव कुरूपे मम ॥ २४ ॥ सागरो व्याकरो देव-श्रेष्ठिन् यद्येप ते सुत. । मत्पादयोर्लगत्सु चै-र्हड्डातस्तत् त्यजाम्यह ॥ २५ ॥ विमलोऽवक् लगिष्यति-दुर्कुरा

વશ રાખનાર માણસોએ તો ખાસ એવુ બોલવુજ ન જોઇએ [૧૮] સાગર બોલ્યો કે હે ભાઇ ! મે તો ભ્રાન્તિ બાધા વગરજ આ કહ્યુ છે તે શુદ્ધ હેતુની માફક અન્યથા કરી શકાયજ નહિ [૧૯] વળી જ્યારે હાથે કંગણ હોય ત્યારે દર્પણની શી જરૂર છે ? માટે આનો નિશ્ચય કરવો હોય તો ગાડી નજીકમાંજ જાય છે [૨૦] વિમળ બોલ્યો— આવી ધીઠાઈ કાં બતાવે છે ? સાગર બોલ્યો કે તારા જેવા ધીઠાની સાથે બોલુ છુ માટે હુ ધીઠોજ છુ (૨૧) ત્યારે વિમળ તેના ધનપર લોભાઇને બોલ્યો કે, જો આ વાત સાચી હોય, તો મારૂ ધન જે છે તે તારૂ થાઓ અને નહિ તો તારૂ ધન મારૂ છે [૨૨] ત્યારે સાગર ગુસ્સે થઇ હાથો લગાવીને કમળને કહેવા લાગ્યો કે હે શેઠ ! અમો બેના તું અહીં સાક્ષી છે [૨૩] શેઠ બોલ્યો કે, આ તો મૂર્ખ છે તો હે સાગર ! તુ પણ મૂર્ખ કાં બને છે ? તેવામાં વિમળ બોલ્યો કે હે પિતા ! મારી લઘુતા શામાટે કરે છે ? [૨૪] સાગર બોલ્યો કે હે શેઠ ! જો આ તમારો પુત્ર મારા પગે લાગે તો, હું એને હોડથી છુટો કરૂ [૨૫] વિમળ બોલ્યો કે જ્યારે હું તારૂ ધન લઇ લઇશ અને તું ભીખ માગશે, ત્યારે કુતરાઓ તારા પગે લાગશે [૨૬] આમ તેઓ તકરાર કરતા

स्तव पादयोः। नित्य यभ्रमतो भिक्षां—गृहीतैं रन्धने मया ॥ २६ ॥
एव विवदमानौ तौ—यातौ गत्या अमीलता। अवीक्ष्य योषितं तम्—
हर्षन्नो विमलोऽजनि ॥ २७ ॥ पृष्टश्च सारथिस्तेन—सा योषिद् किं
न वीक्ष्यते। स उचे भद्र सा गुर्व्वी-मसवाय वने ययौ ॥ २८ ॥ अ-
त्रैव पतनेऽमुष्या विद्यते जननी ततः। तस्मै कथयितु वार्ता—मातंगः मे-
षितोऽत्र हि ॥ २९ ॥ विमोहमेषा वणिक्स्त्री—रुष्टागाद्भर्तृताडिता।
प्रातिवेश्मिकमोहार्दान्नैवे ना त्यक्तुमुत्सहे ॥ ३० ॥ इतश्च तत्र तन्माता
स मातगोपि चाययौ। तस्याश्च पुत्रः सजज्ञे-विमाय च निवेदितः
॥ ३१ ॥ इत्यवेत्य पिता पुत्रौ -चलतुः स्वगृह प्रति। स्वपण्य मद्गृहे
प्रेष्य -विमल सागरोऽभ्यधात् ॥ ३२ ॥

स मोचे ते यथा भाति—तथोपहस नः सखे। दध्यकौ सागरः
किं मे-कलहेनामुनाधुना ॥ ३३ ॥ ध्यात्वेति विमलपण्य—सर्व निज-
वाटकाश्रित कृत्वा। निजसद्म सागरो गा—दितरावपि जग्मतुः स्वगृहं

ચાલીને ગાડીને જઇ મળ્યા ત્યા સ્ત્રી નહિ દેખાયાથી વિમળ રાજી થયો. [૨૭] તેણે સારથિને પૂછ્યુ કે, ઇહા તે સ્ત્રી કેમ નથી દેખાતી ? ત્યારે તે બોલ્યો કે, ભાઇ! તે તો ગર્ભવતી છે, તેથી જણવા માટે આ વનમા ગઇ છે [૨૮] વળી આજ શહેરમા તેની મા રહે છે તેથી તેને તે વાત કહેવા સાર માતંગને મોકલ્યો છે [૨૯] વળી તે બોલ્યો કે હું તો બ્રાહ્મણ છુ અને એ તો વાણીયાની સ્ત્રી છે, તે ભર્તારે માર્યાથી રીસાઇને આવી, તે પાડોશી હોવાથી હું તેણીને ના પાડી શક્યો નહિ [૩૦] એવામા ત્યા તેની માતા તથા તે માતંગ પણ આવ્યા, અને તે બાઇને પુત્ર જન્મ્યો, તે તેણીએ બ્રાહ્મણને જણાવ્યુ [૩૧] આ જાણીને કમળ તથા વિમળ પોતાના ઘર તરફ ચાલ્યા, એટલે સાગરે વિમળને કહ્યું કે, તમારો માલ મારે ઘેર મોકલજો [૩૨] વિમળ બોલ્યો કે તને જેમ ભાવે તેમ હે મિત્ર ! તુ અમારી હાંસી કર ત્યારે સાગરે વિચાર્યુ કે, હમણાં આ ઝગડો કરવાનું શુ કામ છે ? એમ વિચારી તે બધો માલ પોતાના વાડામા રખાવી પોતાને ઘેર આવ્યો, અને તે બે જણ પણ ઘેર પોહોંચ્યા, (૩૩-૩૪)

॥ ३४ ॥ नूतनघनमलिनमुखो विमलः कमलस्य समुखमथाग्यत् । निस्तरणीयः कथमापदापगापतिरय तात ॥ ३५ ॥ तात विचिंतय मध्यस्थ- भावमाधाय वास्तवमिहार्थं । हसितभणितान्यपि क्व-पश्यत दूर विलुठितानि ॥ ३६ ॥ तत्त्वगत्वा वोधय-सागरमित्र सागरं सुदुःपूर । नहि कोपि निज धनमर्पयिष्यते हसितभणितेन ॥ ३७ ॥ कमल कमलमृकोमल-वाचमुवाचेति सत्यकृतसंध. । मा वत्स गच्छ कुपथे -स्मर निजभणितानि नयनिपुण ॥ ३८ ॥ यानि वचनानि नंदन,-हसताऽपि सता सता प्रयुक्तानि । तन्निर्वहणे तस्यो-ल्लसति सदा निरवधिः सधा ॥ ३९ ॥

यतः

गच्छतु लक्ष्मी परिभवतु परिजन' सज्जना विघटयतु । प्रतिपन्न-पालने सत्पुसा-यद् भवति तद् भवतु ॥ ४० ॥ इत्युक्त कुपितमना - विमल. समले जगौ जरन्मूर्ख । जोप पोप क्षिजगृह-पल्वलस्मल. कमल

હવે કમળ નવા મેઘની માફક ઝંખવાણો પડીને કહેવા લાગ્યો કે હે તાત ! આ આફતનો દરિયો શી રીતે તરી શકાશે ? [૩૫] હે તાત ! તમે મધ્યસ્થ ભાવે અહિં ખરી વાત વિચારો કે, જુવો તો ખરા ? હસના કહેલા વાક્યો પણ કેવા લામા થઇ પડ્યા છે ? [૩૬] માટે તમે જઇને સાગરની માફક દુઃપૂર સાગરને સમજાવો કે હસતું કહ્યાથી કોઈ પોતાનું ધન આપી દેનાર નથી [૩૭] ત્યારે સત્ય પ્રતિજ્ઞાવાન્ કમળ કમળની માફક કોમળ વાણી બોલ્યો કે, હે વત્સ ! અવળે રસ્તે મ જા અને નીતિનિપુણ થઇ તારા બોલેલાને સભાર (૩૮) હે પુત્ર ! સત્પુરૂષ જે હસતા પણ બોલે છે તો પણ નિવાહ કરવામા તેની હમેશ મજબુત પ્રતિજ્ઞા ઉલ્લસે છે [૩૯] જે માટે સત્પુરૂષોને બોલેલુ પાળતા લક્ષ્મી જતી હોય, પરિજન પરિભવ કરતા હોય અને સજ્જનો અળગા પડતા હોય એમ જે થવાનું હોય તે થાય તેની દરકાર હોતી નથી [૪૦] એમ કહેતા વિમળ ગુસ્સે થઇ બોલ્યો કે અરે બુઢ્ઢા કમળ ! ત્યારે પોતાના ઘરરૂપ તળાવમા કમળ જેવો થઇને (પરેજ) જોસ્યો રહે (૪૧) એમ બોલીને વિમળ ભેગણુ લઇ રાજા

भूयाः ॥ ४१ ॥ एव प्रजल्प्य विमलः–माभृतभृद् भूभृदंतिकं गत्वा । उचितस्थाने न्यविपद्–विषण्णमूर्तिर्नृपं नत्वा ॥ ४२ ॥ राजाह किं विषण्णः स प्रोचे सागरोग्रहीद् द्रव्य । किमिति क्षिति पतिनोक्ते–सो वोचत् पृच्छयतां सैव ॥ ४३ ॥ आकार्याथ नृपतिना–पृष्टः सागर उवाच तद्वृत्तं । कौतुकयुक् नृप आरव्य–त्कथमिदमज्ञायि भो भवता ॥ ४४ ॥ सागर आह सविनय–माकंदफलानि देव बुबुधेह । तद्वासित–भूनिपतित–कोद्रवतृणनिकरगंधेन ॥ ४५ ॥ उपविशति गलि र्बहुशो धू-लिप्रतिबिंबत' स तु ज्ञातः । वामे पार्श्वे खंजः—पदानुसारान्मया ज्ञा-यि ॥ ४६ ॥ गलित् करपल्यभो—वालधिवालान् मतोदखंडानि । दृ-ष्ट्वा शुचित्वकोपित्वतो मया निश्चितो विप्रः ॥४७॥ भग्ने तांत्रे शाखा–खंड मुमुचे यतः क्षितौ तेन । अस्पृश्योज्ञायि मया गत्र्या उतीर्य वि-प्रोथ ॥ ४८ ॥ अभ्युक्ष्य तत्त जगृहे–तत्पदरसिका निरीक्ष्य भूलग्नां ।

पासे જઇ તેને નમી વનખે થહેરે ઉચિત સ્થાને બેસો [૪૨] રાજા બોલ્યો કે, વનખો કા દીસે છે ? તે બોલ્યો કે, સાગરે મારૂં દ્રવ્ય લઇ લીધુ છે રાજાએ કહ્યુ કે, શી રીતે ? ત્યારે તે બોલ્યો કે, તે વાત તેનેજ પૂછી જુવો [૪૩] હવે રાજાએ સાગરને બોલાવી પૂછતા તેણે તે વૃત્તાંત કહ્યુ, ત્યારે રાજાએ કાતુક પામી પૂછ્યુ કે, તે એ બધુ શી રીતે જાણ્યુ ? (૪૪)

ત્યાર સાગર વિનય પૂર્વક બોલ્યો કે હે દેવ ! કેરીની વાસથી વાસેલા જમીને પડેલા પરાળની ગંધ ઉપરથી મે તે ગાડીમા કેરીઓ છે, એમ જાણ્યુ [૪૫] આંધળો બેલ બહુ વાર બેસે છે, તે મે ધુળમા પડેલા પ્રતિબિંબથી જાણ્યુ, તથા ડાબી બાજુ લગડો બેલ તેના પગલાપરથી મે પારખ્યો [૪૬] કાન માથી ગળતુ પાણી, બેલની પુછડીના વાળો, તથા પરોણાના કટકા જોઇને, શુચિપણુ તથા ક્રોધિપણાથી તેનો હાંકનાર બ્રાહ્મણ છે એ જાણ્યુ (૪૭) સમેલ ભાગતા ઝાડની ડાળીનો કટકો પ્રાછળ ચાલતા બ્રાહ્મણે જમીનપર મેલ્યો, તેથી તે ચાંડાળ જાણ્યો, અને ગાડીથી ઉતરી બ્રાહ્મણે તેને જળ

बहुमक्षिकोपरिगता-विम कुटी ततो जज्ञे ॥ ४८ ॥

वेल्लकगन्त्र्या उत्तीर्य-भामिनी भामशालिनी सा तु । बदरीवणस्य मध्ये—निषसाद शरीरचिंतार्थं ॥ ५० ॥ दक्षिणहस्तोपष्टंभतस्त्वरसा बुत्थितेति सुतगर्भा । सवीक्ष्य शौचसलिल—विरचितघुसृणागरागेति ॥ ५१ ॥ बदरीकंटकलग्ना—स्तदुत्तरीयस्य रक्तसूत्रलवान् । अवलोक्य रक्तचीवर—परिकलिता सा मया ज्ञाता ॥ ५२ ॥ पश्चान्मुखानि तस्याः—पदानि किल सिकतिले स्थले वीक्ष्य । अवलोकयते पश्चाद् मुखमिति रुष्टा मया बुबुधे ॥ ५३ ॥ केशकलापात् पतितान्—वीक्ष्यामलबकुलमालिकावयवान् । ज्ञाता सबकुलदामा—व्रणयुक्पदपद्दर्शनतः ॥ ५४ ॥ धुर्येन चूतगन्त्र्याः सारथिरुपाविशाति भुवि च वनितायाः । अनिरीक्ष्य पादपंक्ति—वेल्लकगन्त्री विनिश्चिक्ये ॥ ५५ ॥ राजाह कोत्र सागर साक्षी स प्राह देव कमल इति । नृप आख्यत् यद्ये

छाणी ઉપાડ્યુ, ત્યા જમીનપર પડની રસી કે જેનાપર માખીઓ વીટાઇ હતી, તે ઉપરથી તે કોઢવાળો છે એમ મે નક્કી કર્યું (૪૮) વેલપરથી ઉતરીને તે ગુસ્સાવાળી સ્ત્રી બોરડીના વનમા શરીર ચિંતા ટાળવા બેઠી ત્યા સવળા હાથના ઓઠંભે તે ઉઠી તેપરથી તેના ગર્ભમા મે પુત્ર જાણ્યો અને તેના શૌચનુ પાણી જોઇ તેણે ચંદન કુંકુમનો લેપ કરેલો તે જાણ્યું [૫૦–૫૧] બોરડીના કાટામા તેની સાડીના રાતા દોરા વળગેલા જોઇ તેના લાલ વસ્ત્ર મે જાણ્યા [૫૨] રેતાળ જમીનમા તેના ઉલટા પગલા જોઇ તે પાછુ ફરી જોતી હોવાથી રીસાયલ જાણી [૫૩] તેના વાળમાથી પડેલા બકુલની માળાના કટકા જોઇ તેણે બકુલની માળા માથામા ઘાલેલી છે એ જાણ્યુ, તથા પગે ગુમડા તે પગલાપરથીજ જાણ્યા [૫૪] તે કેરીની ગાડીનો ધુરીમાજ સારથિ બેઠો હતો અને તે સ્ત્રીના પગલા હેઠે પડતા નહતા તેપરથી તે વેલ્લકગાડી (વેહેલ) છે એમ જાણ્યુ (૫૫) રાજા બોલ્યો કે હે સાગર ! ઇહા સાક્ષી કોણ છે ? ત્યારે સાગર બોલ્યો કે, હે દેવ ! કમળ સાક્ષી છે રાજા બોલ્યો કે, જો એમ છે તો [સાચુ કેમ બોલશે ?] કે-

वं—याति धन तहि तस्यैव ॥ ५६ ॥ सागर आख्यादेव-देव त-थापि च सुधार्मिकधुरीणः । नित्य सत्यं वक्ता-मम प्रमाण स एवा स्तु ॥ ५७ ॥ आहाय्य भूमिपतिना-कमलो मधुमधुरया गिरा प्रोचे । व्यतिकरमिममखिल त्व वेत्सि ततो वद यथावृत्त ॥ ५८ ॥ कमलः स्पष्टमभाषिट—शिष्टजनगर्हित्व कुगतिजनक । अन्योपि कोप्यलीक—न वदति, किमु विदितजिनवचनः ॥ ५९ ॥

सज्जनकार्येप्ययथार्थ-भणनमगति न सगतिं देव । येनैषएव शु-चिसत्य-वचनकनकस्य कपपट्ट ॥ ६० ॥ यदिच यथास्थितभणने कुप्य-ति तनयो विरज्यते स्वजनः । इत्यपि भवतु तथापि च—न युक्तमय-थार्थ भणन तु ॥ ६१ ॥

यत उक्त

निंदतु नीतिनिपुणा यदिवा स्तुवतु । लक्ष्मीः समाविशतु गच्छतु

મકે તેનુજ ધન જાય છે (૫૬) સાગર બોલ્યો કે, હે દેવ ! એ વાત ખરી, પણ તે ધાર્મિક ધુરીણ અને હમેશા સત્યવક્તા છે, માટે મારે એજ કબુલ છે [૫૭] ત્યારે રાજાએ કમળને બોલાવી મધ જેવી મીઠી વાણીએ પુછ્યુ કે, તુ આ આખો વ્યતિકર જાણે છે, માટે જેમ બન્યુ હોય તેમ કહે [૫૮] ત્યારે કમળ ખુલ્લી રીતે બોલ્યો કે, જુઠુ બોલવુ તે શિષ્ટજનગર્હિત અને કુગતિજનક છે, તેને બીજો પણ કોઇ નહિ બોલે તો, જિન વચનનો જાણ કેમ બોલે ? [૫૯] હે દેવ ! સજ્જનના માટે પણ જુઠુ બોલવુ એ વાજબી નથી કારણ કે, એજ ખરા પવિત્ર સત્ય વચનરૂપ સોનાની કસોટી છે [૬૦] જો ખરૂ કહેતા પુત્ર કોપે તથા કુટુબ વિરક્ત થાય, તો તે થાઓ પણ જુઠુ બોલવુ વાજબી નથી (૬૧)

જે માટે કહેલુ છે કે—

નીતિ નિપુણ લોકો નિંદો કે વખાણો, લક્ષ્મી તેની ઇચ્છા પ્રમાણે આવો કે જાઓ, આજેજ મરણ આવો કે યુગાન્તરે આવો પણ ન્યાયવાના, માટેથી ધીરજનો એક

वा यथेष्ट, अद्यैव वा मरण मस्तु युगांतरे वा-न्याय्यात् पथः प्रविचल-ति पद न धीरा॥ ६२ ॥ स्वयमेव वेत्ति देवो-यो यादृसस्तथापि मामेव । पृच्छति यथास्थित तत्- सागरभणितं प्रमाणमिह ॥ ६३ ॥ श्रुत्वैवपुलकिततनु-रतनुमुदामेदिगे विशामीशः । शुचिकमलकठपीठा धार हारं निज चक्रे ॥ ६४ ॥ अभणच्च यथा सत्य-नित्य लोक करोति कृतकृत्य । सत्य सत्यकारित-घनसुकृतधना जनाः प्राहु॥ ६५ ॥ सत्येन रत्नगर्भा-सुररत्नगर्भा पदेपदे पुसा । सत्याय स्पृहयालु-हृदयालु रय जनः सर्व. ॥ ६६ ॥

सत्यात् फलतिफलदा जलदा जलदाननैपुणाः काले । सत्यस्यै य परमा-महिमा ज्वलनमशमनाद्या ॥ ६७ ॥ सत्ये तस्मिन् सत्ये न दुर्गतिभव भयं भवति पुसा । दृढसत्य सत्यवादिषु-धुरि पट्ट कमल त वेस्तु ॥ ६८ ॥ इत्युक्त्वा मुदितमना.-सुमनोन्वितसज्जनस्य कमल स्य । सुविशालभालपट्टे-हाटकपट्टं बबध नृपः ॥ ६९ ॥ विमलं मिजगाद

ડગતુ પણ ખસતા નથી (૬૨) આપ જે જેવો છે, તેને તેવો જાને જાણે છો, છતા મને ખરી વાત પુછો છો તો, [ક કહુ છુ કે] ઇહાં સાગરનુ કહેવુ સાચુ છે (૬૩) આમ સાભળીને રાજા ભારે હર્ષથી પુલકિત શરીરવાળો થઇને પોતાનો હાર કમળશેઠના પવિત્ર કંઠમા પહેરાવતો હવો [૬૪] તે સાથે રાજા બોલ્યો કે સત્ય લોકોને નિત્ય કૃત કૃત્ય કરે છે, વળી ખરા સુકૃતવાળા પુરૂષો સત્યજ બોને છે [૬૫] સત્યવડે આ પૃથ્વી પગલે પગલે પુરૂષોને રત્નગર્ભા થઇ પડે છે, અને તમામ સમજુ જનો સત્યનેજ ચાહે છે [૬૬] સત્યથી ઝાડો ફળ આપે છે, વખતસર વરસાદ વર્ષે છે, અને અગ્નિ વગેરે શમી જાય છે, એ સત્યનોજ મહાન્ મહિમા છે (૬૭) સત્ય કાયમ હોય તો, પુરૂષોને દુર્ગતિનો ભય થતો નથી માટે હે દૃઢસત્ય કમળ ! તને આ સત્યવાદીઓમા પહેલી પાઘડી મળો [૬૮] એમ કહીને હર્ષિત થઇ રાજાએ સારા મનવાળા સજ્જન કમળશેઠના મસ્તકે સોનાની પાઘડી બધાવી [૬૯] હવે રાજા વિમળને કહેવા લાગ્યો કે, હે દુષ્ટ !

पुना-रसनाच्छेदार्हो भि रे दुष्ट । किंतु कमलागभूरिति-मुक्तोसि विमु-
क्तसत्पथनः ॥ ७० ॥

अथ सागरोपि दुष्टो-न्यगदज्जगतीश सकलमपि पण्यं । पु-
ण्यात्मनोर्पयिष्ये-गतलोभमलस्य कमलस्य ॥ ७१ ॥ क्षितिपतितिलकेन
समृद्ध-शुद्धिसद्बुद्धिरञ्जितेन भृशं । सचिवशचीवरपदसलिल-सागरः सा-
गरश्चक्रे ॥ ७२ ॥ निरतो यथार्थभणने-कमलः कमलामनाविलामाप ।
प्रव्रज्य विमलकेवल-कलितः शिवसौधमध्यास्त ॥ ७३ ॥

एवं मृषाविटपिपाटनदीप्तदंत-
दंतावलस्य कमलस्य निशम्य वृत्तं ।
त्यक्त्वा जना जनितवाच्यमसत्यवाक्य-
नित्यं यथार्थभणने कुरुत प्रयत्नं ॥ ७४ ॥

॥ इति कमलश्रेष्टिकथा ॥

इत्युक्त ऋजुव्यवहारे यथार्थभणनस्वरूपः प्रथमो भेदः—संप्रति द्वि-

---

તુ સત્યહીન હોવાથી જો કે જીભ કાપવા લાયક છે, છતા કમળનો પુત્ર છે, માટે તને
જતો મેલુ છુ (૭૦) હવે સાગર પણ હર્ષિત થઇ બોલ્યો કે, હે રાજન્ ! હુ બધો
માલ પવિત્ર આત્માવાળા અને નિર્લોભી કમળશેઠને આપીશ [૭૧] ત્યારે તેની બારે
પવિત્ર સદ્બુદ્ધિથી રંજિત થઇને તે ઉત્તમ રાજાએ સાગરને મંત્રીશ્વરપદરૂપ પાણીનો સા
ગર બનાવ્યો (૭૨) આ રીતે યથાર્થ બોલવામા નિપુણ કમળ નિર્મલ લક્ષ્મી પામ્યો, અને
દીક્ષા લઈ કેવળ જ્ઞાન પામી મુક્તિએ પહોચ્યો (૭૩) આ રીતે મૃષાવાદરૂપ ઝાડને
પાડવા માટે દીપતા હાથી સમાન વિમળશેઠનુ વૃત્તાત સાભળી, હે જનો ! તમે નિંદનીય
અસત્ય વાક્ય મૂકીને હમેશાં યથાર્થ કહેવામાં યત્ન કરો [૭૪]

આ રીતે કમળશેઠની કથા છે.

એ રીતે ઋજુવ્યવહારમાં યથાર્થભણનરૂપ પહેલો ભેદ કહ્યો, હવે બીજો ભેદ

तीयं भेदमाह—" अवंचिगा किरियत्ति " अवंचिका पराव्यसनहेतुः क्रिया मनोवाक्काय-व्यापाररूपेति द्वितीयमृजुव्यवहारलक्षणं

उक्तंच

तप्पदिरूवगविहिणा-तुलापलाईहिं उण मम्महियं ।
दिंतो लिंतो वि परं-न वंचए सुद्धधम्मत्थी ॥ १ ॥
वंचणकिरियाइ इहपि-केवलं पाव मेव पिच्छंतो ।
तत्तो हरिनंदी इव-नियत्तए सव्वहा सुमई (इति) ॥ २ ॥

कः पुन रयं हरिनंदी ? तत्कथोच्यते.

उज्जेणि पुरवरीए-बहिया घणवीहियाइ ववहरइ । हरिनंदिवणी दारिद्द-रुद्ददेहिल्लिदुपविहगो ॥ १ ॥ आसन्नसन्निवेसाउ-अन्नया आगया वणे तस्स । आहीरी ववहरिउ-एगा घयमाइ चित्तूण ॥ २ ॥ त विक्कि-णिउ किणिउ च-लोणतिल्लाइ सा पयपेइ । सिद्दिविसिद्द रूवग-दुग-स्स कप्पास मप्पेसु ॥ ३ ॥ सो य समग्गो समए-तंमि य सो तोलिउ

કહે છે—અવ ચક ક્રિયા—અવ ચક એટલે બીજાને હેરાન નહિ કરનાર ક્રિયા, એટલે મન વચન કાયના વ્યાપાર તે બીજું ઋજુવ્યવહારનુ લક્ષણ છે, જે માટે કહેલુ કે, છે શુદ્ધધર્મનો અર્થી પુરૂષ નકલીયાત માલ બનાવી અથવા ઉણા અધિકા તોલ માપ કરી બીજાને લેતા દેતા ઠગે નહિ (૧) સુમતિવાન પુરૂષ વચનક્રિયાથી અહીં કેવળ પાપમાનજ પેદા થાય છે, એમ જોતો થકો હરિનંદીની માફક તેનાથી સર્વ પ્રકારે નિવર્ત્તે છે [૨]

હરિનંદી કોણ હતો, તેની કથા કહીએ છીએ

ઉજ્જયિની નગરીની બાહેરની બજારમા એક હરિનંદી નામે દરિદ્ર વાણીઓ વેપાર ચલાવતો હતો (૧) તેની દુકાને નજીકના ગામડામાથી એક રબારણ ઘી વિગેરે લઇને વેચવા આવી [૨] તે વેચીને અને લૂણ, તેલ વગેરે લઇને, તે બોલી કે, હે શેઠ ! બે રૂપિયાનો ઉંચો રૂ આપો (૩) તે વખતે રૂ મોઘો હતો, તેથી હરિનંદીએ એક રૂપિયાનો રૂ બે વાર તોળીને આપ્યો, તે રબારણે ગાંઠે બાધ્યો (૪) તેને તેમ કરતી

दुवे वारे। इगरूवगस्स अप्पइ-सा मुद्धा वयए गंठि ॥ ४ ॥ तं तह-
दट्ठुं सिट्ठी—विचिंतए परपवचणानिउणो। अज्ज मए अज्जिणिओ-
अकिलेसं रूवगो एगो ॥ ५ ॥

इय चिंतिउ विसज्जइ—इमो अणुज्जुत मुज्जय सज्जो। इत्तो.
तवणिनिमित—पत्ता से गेहिणी तत्थ ॥ ६ ॥ सा तवणि उवणेउ—भ-
णिया घयखडसमियमाईणि। एयाइ गिण्ह सिग्घं—करेसु त घेउरे पउरे
॥ ७ ॥ सा ताइ गहिय सगिहं—गतु तुट्ठा करेइ घयपुन्ने। सिट्ठी उ-
ट्ठिय हट्टाउ—न्हाउ पत्तो नइ इत्तो ॥ ८ ॥ इत्तो य आगओ तग्गिहम्मि
जामाउओ वयसजुओ। अइउसगु त्ति भुत्तु—ते घयपुन्ने गओ तुरिय
॥ ९ ॥ अह न्हाउ गिहे पत्तो—सिट्ठी साहाविय चि य कुभत्त। परि
विट्ठ दट्ठु सट्ठु—रुट्ठओ भणइ इय भज्जं ॥ १० ॥

हिं अलसे घयपुन्ना—न कया सा भणइ तें कया किंतु। ते स-
व्वेवि समित्तो—तुह जामाऊ गओ जिमिउ ॥ ११ ॥ इय सोउ स विसन्नो-
तं पि य जिमिउ पुरीबहिं गतु। अणुतावतावियमणो—इय अप्प निंदए

જોઇ દગારો શેઠ ચિતવવા લાગ્યો, આજ મે વગર મહેનતે એક રૂપિયો પેદા કર્યો (૫) એમ ચિતવીને તે દગારાએ તે ભોળીને તુરત રવાને કરી, એટલામા સા તેની સ્ત્રી તાવડી લેવા આવી (૬) તે તાવડી લઇને વળી, એટલે તે વાણીઆએ તેણીને કહ્યું કે, આ ઘી, ખાડ, બળતણ વગેરે લઇ જા, અને જલદી ઘણા ઘેવર બનાવજે [૭] તે તે લ ઇને ઘેર આવી, રાજી થઇને ઘેવર કરવા લાગી, અને શેઠ હાટથી ઉઠી નદીએ ન્હાવા ગયો (૮) એવામા તેના ઘેર તેનો જમાઇ મિત્ર સહિત આવ્યો, તે ઉતાવળ હોવાથી ઘેવર ખાઇ, જતો રહ્યો [૯] હવે ન્હાઇને શેઠ ઘેર આવ્યો, અને હમેશનું ખરાબ ભો જન પીરસેલું જોઈ તે ગુસ્સે થઇ પોતાની સ્ત્રીને આ રીતે કહેવા લાગ્યો [૧૦] અરે આળસુ! ઘેવર કેમ ન કર્યું? તે બોલી કે, તે કર્યું પણ તે બધું તારો જમાઇ તેના મિત્ર સાથે આવીને જમી ગયો (૧૧) એમ સાભળીને તે દિલગીરી સાથે તે જમીને શહેરની બાહેર જઇ અનુતાપ કરી પોતાને આ રીતે નિદવા લાગ્યો [૧૨] હાય હાય!

सिद्धी ॥ १२ ॥ ही वंचिया मुहाए-धवलवद्धदेण सा मए मुद्धा। अ मेहि तय मुत्त-पाव मह चेव सजायं ॥ १३ ॥ हद्धी इथिरकाळ-परवं-चणपवणमाणसेण मए । दुसहदुहनरयदावग्गि-इंधण कह कओ अप्पा ॥ १४ ॥ इय जूरंतो जा जाइ-किंपि भूभाग मग्गओ ताव । मग्गमि मुर्णि एगं-गच्छंत ददठु मिय भणइ ॥ १५ ॥

भयव पडिक्खसु खणं-भणइ इमो गच्छिमो सकज्जेण । सिट्ठीवि आह किं कोवि-नाह परिभमइ परकज्जे ॥ १६ ॥ अइसयनाणी साहू-भणेइ तं चिय भमेसि परकज्जे । सो मम्मे इव पुट्ठो-बुद्धो तेणेव वय-णेण ॥१७॥ हरिनंदी आणंदिय-हियओ वदिय मुर्णि भणइ कत्थ। चिट्ठ-ह तुब्भे भयव-भणइ मुणी इत्थ उज्जाणे ॥ १८ ॥ तो मुणिकहियं-धम्म-सोउ विम्हवइ पहु तुट्ठसमीवे । गिण्हस्स मह दिक्ख-नवर पुच्छि-य सवण वग्ग ॥ १९ ॥ पणमित्तु मुर्णि गेहे-पत्तो मेलितु जपए सय-

---

मे धनमां लुब्ध थइ, ते भिखारी ब्राह्मणीने ठगीने ठगाट करी केमके ते बीजाओ खाधु अने अने पाप तो मनेज लाग्युं (१३) हाय धिक्‌! आटला लगी परने ठगवामां मन राखी मे मारा आत्माने भारे दुःखवाळा नरकाग्निनो इंधन का बनाव्यो ? [१४] एम चिंतवीने ते थोडोक चाल्यो तेवामां मार्गे जता एक मुनिने जोइ ते आ रीते बोल्यो—हे भगवन्‌! क्षणभर उभा रहो. ते मुनि बोल्या के अमे पोताने कामे ज इये छीए शेठ बोल्यो के, हे स्वामिन्‌! बीजा कोण पराया कामे भमे छे ? [१६] त्यारे ते अतिशय ज्ञानी साधु बोल्या के, तुंज पर कार्ये भमे छे, त्यारे ते मर्ममां अडकायो होय, तेम तेज वचनथी प्रतिबुद्ध थयो. [१७] ते आनंद पामी मुनिने वांदी पूछवा लाग्यो के, हे भगवन्‌! तमे क्यां रहो छो ? मुनि बोल्या के इहांना उद्यानमां [१८] पछी मुनिए कहेलो धर्म सांभळी ते चीनववा लाग्यो के हे प्रभु! तमारी पासे हुं दीक्षा लइश, छतां स्वजन वर्गनी रजा लावुं छुं (१९) एम कही मुनिने नमी घेर आवी स्वजनने भेळा करी कहेवा लाग्यो के, अहीं वधारे लाभ मळतो नथी

णे । इह तारिसो न लाभो—ता दिसिजत्ताइ गच्छामि ॥ २० ॥ इत्थ दुवे सत्थाहा—एगो नियरयणपणग मप्पेइ । तह नेइ इच्छियपुर—पुव्वविढत्त न मग्गेइ ॥ २१ ॥ बीओ न देइ किंचिवि—इच्छियनयरं च नहु पराणेइ । पुव्वज्जियंपि गिण्हइ—वएमि तो भणह केण समं ॥ २२ ॥ ते बिंति पढमएण—सिट्ठी वज्जेरइ नियइ आगतु । तो ते पमोयकलिया—चालिया सह तेण मग्गमि ॥ २३ ॥

हयवसहाइ अदट्ठुं—भणति ते कत्थ सत्थवाहे सो । ववियह निसन्न मसोग—हिट्ठओ ससए सिट्ठी ॥ २४ ॥ तो ते विम्हइयमणा सयणा नमिउ मुणिं समासीणा । पणमिय पुच्छइ सिट्ठी—को इत्थ पसत्थसत्थाहो ॥ २५ ॥ साहू साहइ इह दव्व-भावभेया दुहाउ सत्थाहो । तत्थय पढमो नियपोस—गुज्जुओ सयणवग्गुत्ति ॥ २६ ॥ सो दुहियस्सवि जीवस्स देइ नय कहावि किंपि सुकयधणं । परभवपहे पयट्टस्स—तस्स न पयपि सह चलइ ॥ २७ ॥ कलहाइएहिं एसो—लुपइ पुव्वज्जि-

'માટે દિશ્યાત્રાએ જાઉં છું [२०] અહીં બે સાર્થવાહ છે—એક પોતાના પાંચ રત્ન આપે છે, ઇચ્છિતનગરે લઇ જાય છે, અને પૂર્વે ધીરેલું માગતો નથી બીજો કંઇ આપતો નથી, ઇચ્છિત નગરે લઇ જતો નથી, પૂર્વે કમાયેલું લઇ લે છે, માટે બોલો, કોના સાથે જાઉં? (२१-२२) તે બોલ્યા કે, પહેલા સાથે શેઠ બોલ્યો ત્યારે આવીને જુવો, ત્યારે તેઓ રાજી થઇ તેના સાથે માર્ગમાં ચાલ્યા (२३) ત્યાં બેલ, ઘોડા વગેરે નહિ દેખીને તે પૂછવા લાગ્યા કે, તે સાર્થવાહ ક્યાં છે? શેઠ બોલ્યા કે, અશોકના નીચે બેઠેલો છે તેને જુવો (२४) ત્યારે તે સ્વજનો વિસ્મય પામી મુનિને નમીને ત્યાં બેઠા, પછી શેઠ મુનિને નમી પૂછવા લાગ્યો કે, અહીં ઉત્તમ સાર્થવાહ કોણ છે? [२५] સાધુ બોલ્યા અહીં દ્રવ્ય અને ભાવના ભેદે કરી બે પ્રકારે સાર્થવાહ હોય છે, ત્યાં પહેલો તે સ્વજનવર્ગ છે કે જે પોતાનું પોષણ મેળવવામાં મશગુલ છે (२६) તે બે પ્રકારના જીવને કંઇ પણ સુકૃતરૂપી ધન આપતો નથી, અને પરભવના રસ્તે ચાલતા, તેની સાથે એક પગલું પણ નથી ચાલતો (२७) વળી તે કલહકાગ કરીને

यंपि सुकयत्व । बीओ पुण सत्थाहो-सुगुरू गुणरयणगणकलिओ ॥ ॥ २८ ॥ जिणसामण सुद्धामर-सभूए निम्मले य सच्छाए । सो सम्म देइ निण-पचमहव्वयमहारदणे ॥ २९ ॥

ज तेहि पच रयणेहि-अज्जिय सुहकर सुकयदव्व । न य त कयावि गिण्णाइ-कमेण पावेइ सिवनयर ॥ ३० ॥ इय सोउ सविगो -हरिनंदी गिण्हए समणधम्म । सयणावि ससत्तीए-धम्म गहिउ गया सगिहे ॥ ३१ ॥ हरिनंदी परवचण किरियासरियाइ सोसणिकरवी । कयसकिरिओ अकिरिय- ठाणमि कमेण सपत्तो ॥ ३२ ॥

इत्यवेत्य हरिनदिवज्जना —
पापसनमसदर्शयामिर्मा ।
सविमुच्य परवंचिका क्रिया—
सत्क्रियाः स्थ यदिवाऽक्रियेच्छव' ॥ ३३ ॥

इति हरिनंदिकथा.

પૂ૨ કમાયેના કૃતને પણ હરી લે છે, હવે બીજો સાર્થવાહ તે ગુણરત્નથી સહિત સુગુરૂ છે [૨૮] તે જિન શાસનરૂપ પવિત્ર આનરમા પેં। થએલા નિર્મળ તેજદાર પોતાના પાચ મહા વ્રતરૂપ રત્ન સમ્યક્ પ્રકારે આપે છે [૨૯] તે પાચ રત્નોવડે જે સુખકારી સુકૃત દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરવામા આવે, તે તેવણ ક્દાપિ લઈ લેતા નથી, અને અનુક્રમે મુક્તિનગરે પહોચાડે છે (૩૦) એમ સાભળીને હરિનદી સવેગ પામી શ્રમણ ધર્મ ગ્રહણ કરતો હવો અને તેના સ્વજનો પણ યથાસક્તિ ધર્મ સ્વીકારી ઘેર ગયા (૩૧) હવે હરિનદિ પરવચન ક્રિયારૂપ નદીને શોષવામા સૂર્ય સમાન રહી સત્ક્રિયા કરી અનુક્રમે અક્રિય સ્થાને પહોચ્યો [૩૨] આ રીતે હરિનદી માફક હે જનો ! તમે પાપ રૂપ અધકારની અમાવસીની રાત જેવી પરને ઠગવાની ક્રિયા છોડીને સત્ક્રિયાવાળા થઈ અક્રિયાના ઇચ્છુ રહો (૩૩).

એ રીતે હરિનદિની કથા છે.

इत्युक्तः ऋजुव्यवहारेऽवचिक्ता क्रियेति द्वितीयो भेद'--संप्रति भा-व्यपायप्रकाशन-स्वरुप तृतीय भेदमाह " इ तावायपगासण " त्ति हुतति प्राकृतशैल्या भाविनोऽशुद्धव्यवहारकृतो येऽपाया स्तेपा प्रकाशन प्र-कटन करोति- " भद्र मा कुथा' पापानि चौर्यादीनि इह परत्रचान-र्थकारिणी " स्याश्रित शिक्षयति-भद्रश्रेष्ठीव निजपुत्रं धनं-न पुनरन्या-य्यमवृत्तमप्युपेक्षत इति भाव

भद्रश्रेष्ठिकथा चैव.

हरिदेह पि व भद्दिल—पुर मत्थि सुवन्नसगय सुगय । तत्थ सु-पसत्थनयकुज—केसरी केसरी राया ॥ १ ॥ सिट्ठी भद्दो भद्दो—दंती इव दाणपसरदुल्ललिओ । तस्स पवचणपवणो—धणलुद्धमणो धणो त-णओ ॥ २ ॥ मुणिचित्तव सकरण—सअज्जुण पडवाण सिन्न व । ते कीलिउ कयाविहु—दुवेवि उज्जाण मणुपत्ता ॥ ३ ॥ उन्तुंढखमाभार-

---

આ રીતે ઋજુવ્યવહારમા અવચક ક્રિયારૂપ બીજો ભેદ કહ્યો, હવે ભાવિઅપાય પ્રકાશન સ્વરૂપ ત્રીજો ભેદ કહે છે અશુદ્ધ વર્તાવ કરનારને સકટો આવતા રહે છે, એમ હોનાર અપાયોનુ જે પ્રકાશ કરે એટલે કે, પોતાના આશ્રિતને એવુ શીખવે કે, હે ભોળા ! ચોરી વગેરે પાપ કે, જે અહીં અને પરભવમા અનર્થકારક છે, તે કરવો નહિ, અને ભદ્રશેઠની માફક પોતાનો પુત્ર અન્યાયે ચાલતો હોય, તો તેની પણ ઉપેક્ષા નહિ કરવી

ભદ્રશેઠની કથા આ પ્રમાણે છે

જેમ ઇંદ્રનો દેહ સુવર્ણ (સારા વર્ણથી) સગત અને સુગત છે, તેમ સુવર્ણ, સગત [સોનાથી ભરપૂર] અને સુગત [આબાદ] ભદ્દિલપુર નામે નગર હતુ ઉત્તમ ન્યાયરૂપ કુજમા કેશરીસિંહ સમાન કેશરી નામે રાજા હતો (૧) ત્યા ભદ્ર હાથીની માફક દાનથી ઉછળતો ભદ્ર નામે શેઠ હતો, તેનો ધનલુબ્ધ અને ઠગ બાજીમા હુશિયાર ધન નામે પુત્ર હતો [૨] તેઓ પિતાપુત્ર બને મળી એક વેળા મુનિના ચિત્તની માફક સકરણ (કરણ વૃક્ષ) સહિત અને પાડવના સૈન્યની માફક સઅર્જુન (અર્જુન વૃક્ષ સ હિત) ઉદ્યાનમા પ્રાપ્ત થયા [૩] ત્યા તેમણે સુપ્રતિષ્ટ (મેરૂ) પર્વતની માફક ક્ષ

निव्वूढदय परूढगुरुवंस। सेलपि य सुपइट्टं सुपइट्ठपुणिं नियति तहिं ॥ ४ ॥ ते तं समणुत्तम सुत्तमग सुनिविट्ठ करयला नमिउं । निसयति उचियठाणे—सो धम्मं कहइ इय सुपणी ॥ ५ ॥ कमलसरवि व मरुमंडलंमि तपसंमि रयणदीवं य । नरभवमिह दुलह लहिय—कुणह सतीइ जिणधम्म ॥ ६ ॥

इय सुणिउ पियपुत्ता—पहिट्ठचित्ता गहिउं गिहिधम्म । सुणिचरणे जयसरणे—नमिउ पत्ता निए सरणे ॥ ७ ॥ भाविरहुमदसदोह—सुदरो भद्दमाणसो भद्दो । ववहारसुद्धिनिरओ–गिहिधम्म पालइ विसुद्ध ॥ ८ ॥ हट्टंणि ठिओ निच्चंवणो पुणो बुद्धओ धणे धणिय । कुडक्कयविक्कयतुल्ल माणमाईहिं ववहरइ ॥ ९ ॥ अहविक्खिउ अवाए–तेणाणीयवि लेइ पच्छिउन्न । त नाउ सो उ पिउणा वयणण इय भणिओ ॥ १० ॥ वच्छ अपत्य पृच्छा-अपत्यभत्त व दोसपडिहत्थ । अन्नाएण

માના ભારને ધારણ કરનાર દયારૂપ ઉ ક ઝીવનાર અને મોટા વશમા પેદા થએલ સુપ્રતિષ્ટ નામે મુનિ જોયા (૪) તેઓ મસ્તકે હાથ જોડી, તે મુનિને નમીને ઉચિત સ્થાને બેઠા ત્યારે તે મુનિ ધર્મ કહેવા લાગ્યો (૫) મરૂ મ ડળમા કમળ ભરેના તળાવની માફક તથા અધારામા રત્નના દીવાની માફક આ દુર્લભ મનુષ્ય ભવ જાણીને હે ભવ્યો ! તમે યથાશક્તિ જિનધર્મ કરો [૬]

એમ સાંભળી પિતા પુત્ર હર્ષિત થઇ ગૃહિ ધર્મ સ્વીકારી જયકારી મુનિના ચરણ નમીને પોતાના સ્થળે આવ્યા (૭) હવે ભાવિભદ્ર ભદ્ર મનવાળો ભદ્ર શેઠ ચોખો વેહેવાર રાખતો થકો નિર્મળ ગૃહિ ધર્મ પાળવા લાગ્યો [૮] પણ તેનો પુત્ર ધન ધનમા અતિ લુબ્ધ હોવાથી કુડી કરવિક્રય અને કુડા તોલ માપથી વેપાર ચલવતો (૯) તે અપાયોની દરકાર રાખ્યા વગર ચોરે લાવેલુ માલ પણ છાનોમાનો લઇ લેતો, તે જાણીને તેના પિતાએ તેને કોમળ વચનોથી આ રીતે કહ્યું— [૧૦] હે વત્સ ! અન્યાયથી દ્રવ્ય મેળવવુ તે પાછળથી અનિષ્ટ કર્તા અને અપથ્ય ભોજન માફક દોષ પરિપૂર્ણ થઇ પડે છે, એમ સજ્જનો

दविणस्स–अज्जण सज्जणा विति ॥ ११ ॥ अन्नाएण विढत्तं–दव्व मसुद्धं असुद्धदव्वेण । आहारोवि असुद्धो–तेण असुद्धं सरीरं पि ॥ १२ ॥ देहेण असुद्धेणं–ज ज किज्जइ कयावि सुहकिच्च । त त न–होइ सहलं–बीयं पि व उसरनिहित ॥ १३ ॥

किंच.

भाविअवाए अन्नयपहपहियाण नराण चिंतेसु । निज्जियकज्जल-पसरो–अजसभरो फुरइ भुवणमि ॥ १४ ॥ इहयपि हुंति कारा–पवेसवह-बंध हत्थ छेयाइं । परलोए पुण दारुण–नरगाइसुदुक्खरिछोली ॥ १५ ॥ सपासंपायचल–जलजलणनरिंदमाइसाहीण । विहवलयं नाउ अनाय–उ-ज्जुओ को हविज्ज इह ॥ १६ ॥ वच्छ वियाणसु अन्नाय–अज्जियं उ-ज्जियंपि विहवभरं । पज्जंते अइविरस–सुज्जयभवमूलभाव च ॥ १७ ॥ अइलोहनेहपूरिय–अन्नायपईवभाविणा इमिणा । नियवयभरभजणखंजणेण

કહે છે [૧૧] અન્યાયથી ઉપાર્જેલુ દ્રવ્ય અશુદ્ધ છે અશુદ્ધ દ્રવ્યથી આહાર પણ અશુદ્ધ થાય છે, અને તેથી શરીર પણ અશુદ્ધ રહે છે અને અશુદ્ધ દેહ વડે કોઇ વેળા જે કંઇ શુભ કૃત્ય કરવામા આવે, તે તે ઉપર જમીનમા વાવેલા બીજની માફક સફળ થતુ નથી (૧૨–૧૩) વળી અન્યાય માર્ગ ચાલતા લોકોને થતા અપાય વિચારો ત્યા પહેલુ તો કાજળથી કાળુ અપયશ જગતમા ફેલાય છે [૧૪] વળી અહીં તે બંદીખાને પડે છે, વધ બંધ પામે છે વખતે તેના હાથ કપાય છે, અને પરલોકમા તે વળી દારુણ નરકાદિક દુઃખની પીડા પામે છે (૧૫) ધન વીજળીના ઝબકારા જેવુ છે અને તે જળ અગ્નિ તથા રાજા વગેરેને સ્વાધીન છે, એમ જાણીને છતા કોણ અન્યાય કરવા તૈયાર થાય ? (૧૬) હે વત્સ ! અન્યાયથી ઉપાર્જેલુ વધુ ધન પણ અંતે અતિ વિરસ બને છે, અને આ દુર્જય સસારનુ મૂળ થઇ પડે છે (૧૭) અતિ લોભ રૂપ સ્નેહથી ભરેલા અન્યાય રૂપ દીવામા થતા આ વ્રત ભંગ રૂપ કાજળથી કોણ પોતાને મેલુ કરે ? [૧૮] એમ

को मइलए अप्पं ॥ १८ ॥ इय जंपिओवि पिउणा-स्ते गुरुणा लोहक-म्मणा मलिणो । नहु किंपि तं पवज्जइ-चिट्ठइ पुव्वं व अनयपरो ॥ १९ ॥ अह चोरे गिक्केण-वरकुंडलजुयलसंजुयं हारं । उवणीय झति घणो-घणेण थोवेण गिण्हेई ॥ २० ॥

चोरकराओ कइयावि-जाव रयचणावलिं स गिण्हेइ । निवसिरिह-रिओ विमलो-तो पत्तो तस्स हट्टंमि ॥ २१ ॥ तेण य भणिओ वरसि-चयसचयं देसए धणो जाव । ताव घणउद्दियाए-पडिया रयणावली झत्ति ॥ २२ ॥ तं गंहिय उवलक्खिय—विमलो पुच्छेइ सिट्ठि किं एयं । जा किंपि न सो जपइ—सुहिओ ता जंपए विमलो ॥ २३ ॥ अन्नावि इमीइसम—नह निवहारकुंडलाईय । तुहपासे तपि अहं—मन्ने ता वहु मइप्पेसु ॥ २४ ॥ अन्नह निवेण नाए—धणेण देहेण वा न छुट्टिहि-सि । अइ हणहणिचि भणिरो—सपत्तो तलावरो तत्य ॥ २५ ॥

બાપે કહ્યાં છતાં પણ તે ભારે લોભ કર્મથી મલિન રહીને તે વાતને લગારે નહિ સ્વીકારતા પ્રથમ માફક અન્યાય તત્પર રહેવા લાગ્યો [૧૯] હવે એક ચોર તેની પાસે બે કુડળ સાથેનો હાર લાવ્યો, તે ધન શેઠે થોડા ધનમાં લઇ લીધો [૨૦] તેણે એક વેળા ચોરના હાથથી રત્નાવળી લીધી, તેટલામા વિમળ નામે રાજાનો ભડારી તેના હાટે આવી પહોચ્યો— તેના કહેવાથી ધન તેને કાપડ દેખાડવા લાગ્યો, એટલામા ધનની પોતમાથી રત્નાવળી પડી ગઇ [૨૧-૨૨] તેને લઇ ઓળખીને વિમળ પૂછવા લાગ્યો કે, શેઠ ! આ શુ છે ? ત્યારે ધન ગભરાઇને કંઇ બોલી શક્યો નહિ એટલે વિમળ બોલ્યો કે, આની સાથે બીજુ પણ રાજાનો હાર તથા કુડળ વગેરે માલ તારી પાસે હોવુ જોઇએ, એમ હુ માનુ છુ. માટે તે જલદી મને આપ. [૨૪] નહિ તો રાજા જાણશે તો, તુ ધન તથા શરીરથી છૂટનાર નથી એટલામા તો મારમાર કરતો તલવર [ફોજદાર] ત્યાં આવી પહોચ્યો [૨૫] તેણે ધનને પકડીને બાંધ્યો, ને વિમળે તે માટે પૂછતા તેણે કહ્યું કે, શોધતા શોધતા આ એક ચોર હાથ લાગ્યો છે, તેથી તેને પકડ્યો છે (૨૬] પછી તેણે સર્વેને રાજાના

बद्धो तेण धणो विमलपुच्छिओ सो य भणइ जह अज्ज । लद्धो इक्को चोरो—सोहिज्जंतेण तेण इमो ॥ २६ ॥ कहिओ मोसट्ठाण—नरवर आहरणमाइ सव्वाण । तो रयणावलि सहिओ—स तेण नीओ निवसमीवे ॥ २७ ॥ तो भिउडिभासुरेण—निवेण सेहाविओ धणो अहिय । रयणावलिकुंडलहार—माइ सव्व समप्पेइ ॥ २८ ॥ इय सोउण अप्ठद्दो—भद्दो गतूण निवइपासमि । दाउं पभूयविहव—कहकहमवि मोंयए पुत्त ॥ २९ ॥ तो नाउ बहुअवाय–चइउण दुहावि दुज्जण व धणं । दिक्ख गिण्हिय जाओ—भद्दो भद्दाण आभागी ॥ ३० ॥ मुक्कववहार-सुद्धी—सुमहंतसमुल्लसंतधणगिद्धी । परिचत्तविमलभावो–नरए पत्तो धणो पावी ॥ ३१ ॥

इत्येवमाकर्ण्य सकर्णलोका—
भद्रस्य भद्रकरण चरित्रं ।
तद् भाव्यपायप्रसरेण मुक्तां—

આભરણ વગેરે ચોરવાની વાત કહી સભળાવી બાદ તેણે તેને રત્નાવળી સાથે રાજા પાસે રજુ કર્યો (૨૬-૨૭) ત્યારે રાજાએ ભ્રકુટિ ચડાવીને ધનને એવી ધાસ્તી બતાવી કે, તેણે રત્નાવળી, કુડળ, તથા હાર વગેરે તમામ માલ રાજાને સુપ્રત કર્યો [૨૮] એ સાભળીને ગભીર બુદ્ધિમાન્ ભદ્ર શેઠ રાજા પાસે જઇને ઘણો પૈસો આપીને જેમ તેમ કરી પુત્રને છોડાવી લાવ્યો. (૨૯) બાદ ભદ્ર શેઠે જાણ્યું કે, ધન પુત્ર તથા ધન એ બંને બહુ અપાયવાળા છે, તેથી તે બનેનો ત્યાગ કરીને દીક્ષા લઇ ભદ્ર શેઠ ભદ્ર પદને પ્રાપ્ત થયો [૩૦] અને વ્યવહાર શુદ્ધિથી રહિત, અતિશય ઉછળતા લોભવાળો, અને નિર્મલ ભાવને છોડીને વર્ત્તનાર પાપી ધન શેઠ નરકે પહોચ્યો. [૩૧] આ રીતે સમજદાર લોકો ભદ્ર શેઠનુ ભલુ ચરિત્ર સાંભળીને તેથી ભાવિ (થનાર) અપાયથી મુક્ત એવી વ્યવહાર

श्रयंतु नित्यं व्यवहारशुद्धिं ॥ ३२ ॥

॥ इति भद्रश्रेष्टिकथा.

इत्युक्त ऋजुव्यवहारे भाव्यपायप्रकाशनमिति तृतीयोभेदः—सप्रति सद्भावतो मैत्रीभाव इति चतुर्थं भेदमाह

" मित्तीभावो य सब्भाव " ति—मित्रस्य भावः कर्म या मैत्री तस्याभावो भवन सत्ता—सद्भावान्निःकपटतया सुमित्रवत् निःकपटमैत्रीं करोतीत्यर्थः—मैत्रीकपटभावयोश्छायातपयोरिव विरोधात्

उक्तं च

शाठ्येन मित्र कलुषेण धर्म परोपतापेन समृद्धि भाव ।
सुखेन विद्यां परुषेण नारीं वांछति ये व्यक्तमपंडितास्ते.

इति चतुर्थं ऋजुव्यवहारभेद

શુદ્ધિને નિત્ય આસરો [૩૨]

આ રીતે ભદ્ર શેઠની કથા છે

આ રીતે ઋજુવ્યવહારમા ભાવિઅપાય પ્રકાશનરૂપ ત્રીજો ભેદ કહેલો હવે સદ્ભાવથી મૈત્રી કરવારૂપ ચોથો ભેદ કહે છે મિત્રનો ભાવ કે કામ તે મૈત્રી તેનો ભાવ એટલે થવુ કે સત્તા, અર્થાત્ ખરા ભાવથી નિષ્કપટ મૈત્રી કરે કેમકે મૈત્રી અને કપટભાવ એ બન્નેને છાયા અને તડકા જેવો વિરોધ રહેલ છે જે માટે કહેવુ છે કે, જેઓ કપટથી મિત્ર કરવા ઇચ્છે છે, પાપથી ધર્મ સાધવા ઇચ્છે છે, પરને દુખી કરી સમૃદ્ધિ મેળવવા ઇચ્છે છે સુખ વડે વિદ્યા શીખવા ઇચ્છે છે, અને કઠોર વાણીથી સ્ત્રીને વશ કરવા ઇચ્છે છે, તે ખુલ્લી રીતે અપડિત છે

આ ચોથો ઋજુવ્યવહારનો ભેદ છે

સુમિત્રની કથા આ પ્રમાણે છે

सुमित्रकथा चैवं

सुपुरिसपुर इव सुकरे–वरवत्थे सिरिपुरंमि नयरंमि । सिट्ठी आसि-
न दीणो—समुद्ददत्तो समुद्दु व्व ॥ १ ॥ सब्भावसारमित्ती—महंतदि-
प्पतकंतिकयसोहो । पुत्तो तस्स सुमित्तो मित्तु व्व परं असत्ता सो ॥ २ ॥
निद्धम्मो चत्तगुणो—लोहमओ मंगणुव्व पीइहरो । परमम्मवेहणपरो—
मित्तो तस्सत्थि वसुमित्तो ॥ ३ ॥ पुन्नवियकहरणत्थ—उभय पिव
सुमित्तवसुमित्त । सगंहिय पउर पणिया–वणिया देसतरे चलिया ॥ ४ ॥
मित्तपओसी दोसुकरिस परो कोसिउ व्व वसुमित्तो । बुद्धमणो मितध-
णे—कुणइ विवायं इय पहंमि ॥ ५ ॥ जीवाण जओ धम्माउ–किंव
पावाउ कहसु मह मित्त । भणइ सुमित्तो धम्माउ–नणु जओ नउण
पावाओ ॥ ६ ॥

यतः

સુપુરૂષપુર [અલકાપુરી]ની માફક સુકર [ઓછા કરવાળા] અને વસ્ત્રવાળા શ્રીપુર નામના નગરમા સમુદ્ર જેમ નદીન [નદીપતિ] છે, એમ અદીન સમુદ્રદત્ત નામે શેઠ હતો [૧] તેનો સુમિત્ર નામે પુત્ર હતો તે ખરેખરી મિત્રતા રાખનાર, અને મોટી દીપતી કાંતિવાળો હતો, અને સૂર્યની માફક અસજ્જનોને ત્રાસ આપનાર હતો (૨) તેને વસુમિત્ર નામે નિર્ધર્મા અને ગુણહીન તેમજ લોહમય બાણની માફક પરમર્મને વીંધનાર, અને કપટ પ્રીતિ ધરનાર મિત્ર હતો [૩] તે બને જણ માબાપની જેમ તેમ રત્ન લઇ વણો માલ લઇ દેશાતર ચાલ્યા (૪) હવે મિત્રપર દ્વેષ રાખનાર, અને કૌશિક સર્પની માફક દોષ ભરેલો વસુમિત્ર મિત્રના ધનમા લુબ્ધ બની રસ્તામાં આ રીતે વિવાદ કરવા લાગ્યો—[૫] જીવોનો શુ ધર્મથી જય થતો હશે કે, પાપથી ? તે હે મિત્ર ! તું મને કહે ત્યારે સુમિત્ર બોલ્યો કે, ધર્મથીજ જય છે પાપથી નથી (૬) જે માટે પૂરતુ દ્રવ્ય, નિર્મળ કુળ, અખંડ આજ્ઞા, ઐશ્વર્ય બળ, સુરસંપદ અને શિવપદ

दाविण मलं कुल ममलं—आणेस्सरिय अभंगुर विरिय । सुरसपय सिवपर्य—धम्माउ चिय जियाण धुव ॥ ७ ॥ जइ पुण पावेण बुद्धि-रिद्धिसंसिद्धिपाइणो हुज्जा । तो हुज्ज न कोवि इह-जडो दरिद्दो असिद्धो य ॥ ८ ॥

रक्खियमिगोवि मियलछणो ससी हयमिगोवि मिगनाहो । सीहो उ तओ पावा-जउ त्ति इय भणइ वसुमित्तो ॥ ९ ॥ इय व वयता दु-न्निवि-सव्वस्स पणमि निम्मियपइन्ना । अन्नायधम्मनामे-कमेण कयिवि गया गामे ॥ १० ॥ तत्थय वसुमित्तेण-मच्छरभरपूरिएण नियमवख । पुट्ठा गामीणजणा-पावाउ जउ चि जपंति ॥ ११ ॥ जे परवचणपउणा-विगलियकरुणा सया असच्चघणा । ते पचक्ख पिच्छह-अतुच्छलच्छीइ सछन्ना ॥ १२ ॥

अन्यैरप्युक्तं

नातीव सरलैर्भाव्य-गत्वा पश्य वनस्पतीन् । सरलास्तत्र छिद्यते

એ નિશ્ચયે ધર્મથીજ જીવોને મળે છે (૭) જો પાપથી બુદ્ધિ—ઋદ્ધિ—સિદ્ધિ થતી હોય તો, અહીં કોઇ જડ, દરિદ્ર કે, અસિદ્ધ રહેજ નહિ [૮] ચદ્રમા હરિણને રાખે છે, છતા મૃગલાંછન કહેવાય છે, અને સિંહ હરિણોને મારે છે, ત્યારે મૃગનાથ કહેવાય છે માટે પાપથીજ જય છે એમ વસુમિત્ર બોલ્યો [૯] એમ બને જણ તકરાર કરતા થકા બધા લોકોની રૂબરૂ પણની પ્રતિજ્ઞા કરીને કોઇક તદ્દન ધર્મથી અજાણ ગામમા ગયા (૧૦) ત્યા ભારે મત્સરથી ભરાયલા વસુમિત્રે ગામડીયા લોકોને પોતાનો પક્ષ પૂછ્યો, એટલે તેઓ બોલ્યા કે, અધર્મથી જય છે [૧૧] તેઓ બોલ્યા કે, જે પરને ઠગવામા તત્પર કરૂણાહીન અને હમેશ જુઠું બોલનાર હોય છે, તે જુઓ અત્યક્ષપણે બહુ પૈસાદાર રહેલા છે [૧૨]

બીજાઓએ પણ કહ્યુ છે કે —

અતિ સરળ નહિ થવુ વનસ્પતિને જુવો—ત્યા જે સરળ હોય તે કપાય છે,

कुब्जा स्तिष्ठति पादपाः ॥ १३ ॥ गुणानामेव दौरात्म्या ध्धुरि धुर्यो नियुज्यते । असजातकिणस्कधः सुख तिष्टति गौगलिः ॥ १४ ॥ उत्त-रदाणअसत्तो-तस्स सुमित्तो मुरुक्खसत्थस्स । वसुमित्तेण सत्थाउ-धाडिओ गहिय सव्वस्स ॥ १५ ॥ सो एगागी अडवीइ-निवडिओ आहि दुक्खत-त्तो वि । पगईइ मित्तभावेण-परिगओ चितए एव ॥ १६ ॥ भुजतोरे जिय पुव्व-जम्मकडुकम्मरुक्खफल मेय । काऊण सतोस-वसुमित्ते वज्जसु प-ओसं ॥ १७ ॥ इय चिंतिउ सुमित्तो-निसाइ सावयगणाण बीहतो । इ-क्कस्स निलुक्को गरुय-विडवविठविसा कुहरमि ॥ १८ ॥ इतो निसुणइ दा-व-तराउ पत्ताण रुक्खसिहरमि । सो पक्खीणु छविय-महल्लविहगेण पु-ट्ठाण ॥ १९ ॥ भो विहगा कहह मह कत्तो को इत्थ आगओ इण्हि । दीवतरमि केण-किं फिर दिट्ठ व निसुयं वा ॥ २० ॥ तेहिवि जं जह दिट्ठ-सुय व दीवतरेसु त सव्व । तहचेव तस्स कहिय-एगो पुण भ-

અને વાંકા ઝાડ કાયમ ઉભા રહે છે [૧૩] વળી ગુણોનીજ બુરાઈથી ધોરી બળદને ધુસરીમા જોડે છે, અને ખૂટિઓ બળદ તેના સ્કધમા કઈ પણ ઘસારાનો ઘા પડ્યા વગર સુખે ઉભો રહે છે (૧૪) ત્યારે આ મૂર્ખાને ઉત્તર દેવા સુમિત્ર અસમર્થ થયો, તેથી વસુમિત્રે તેનુ સર્વસ્વ પડાવી લઈ, તેને સાથથી છૂટો કહાડી મેલ્યો [૧૫] તે અટવીમા એકાકી પડીને ચિંતા અને દુ ખથી તપેલો છતા પણ સ્વભાવેજ ખરી મિત્રતાવાળો હોવાથી આ રીતે વિચારવા લાગ્યો — (૧૬) હે જીવ ! પૂર્વે જન્મના કટુ કર્મરૂપ ઝાડનું આ ફળ ભોગવતા તારે સતોષ ધરીને વસુમિત્રમા પ્રદ્વેષ વર્જવો જોઇયે (૧૭) એમ ચિંતવીને સુમિત્ર રાત્રે જગલી જાનવરોથી બીતો થકો, એક મોટા વડની કોતરમા ભરાઇ રહ્યો (૧૮) એવામાં ત્યા ઝાડની ટોચે દ્વીપાતરથી આવેલા પક્ષિઓને તેમાના એક મોટા પક્ષિએ પૂછતા તેમણે જે વાત કરી તે તેણે સાભળી [૧૯] હે પક્ષિઓ ! મને કહો કે, કયાથી કોણ ઇંહા આવ્યો છે ? અને દ્વીપાતરમા કોણે શુ શુ નવુ દીઠુ કે, સાંભળ્યુ છે ? [૨૦] ત્યારે તેમણે પણ ત્યા જે જેમ દીઠુ સાભળ્યુ હતું, તેમ તે બધુ તેને કહ્યુ તેવામા તે

पइ तत्थ इम ॥ २१ ॥ ताय अह मज्ज पत्तो-सिंहलदीवाउ तत्थ नरव इणो । अत्थि जियमय घरिणी-रूवा धूया मयणरेहा ॥ २२ ॥ तीसे य अत्थि वियणाइ पीडियाए तइज्जओ मासो । विज्जेहिवि पडिसिद्धा-तो पिउणा दाविओ पडहो ॥ २३ ॥

जो मह धूयं पउणेइ—तस्स वियरेमि रज्जमद्धं मह । तीइ सम चि-यनयकोवि—पडहय छिवइ पुण ताय ॥ २४ ॥ अज्ज दिण छट्ठ पडह-यस्स ता तीइ नयणरोगस्स । किं नत्थि ओसह मिह—किंवा अत्थि त्ति मह कहसु ॥ २५ ॥ अह भणइ वुड्ढपक्खी—जाणतोहिवि जहातहा ए-य । दिवसंमि वि न कहिज्जइ—किंपुण रयणीइ हे पुत्ता ॥ २६ ॥ ते-णु त मह गरय—कुड्ड नय कोइ सुणइ इह ताय । ता कहसु आह सो वि हु-सुयपुव्व वच्छ मह एय ॥ २७ ॥ अद्धाण पवतेहिं—इह निसि वसिएहि जइणसाहूहिं । सल्लक्खणु त्ति कहिओ-एस तरु नय-

માનો એક આ રીતે બોલ્યો (૨૧) હે તાત ! હું આજે સિંહલદ્વીપમાં આવ્યો છું, ત્યાં રાજાને રતિના રૂપને જીતનારી મદનરેખા નામે પુત્રી છે (૨૨) તેને આંખોમાં પીડા થાય છે, તેને આ ત્રીજો માસ થયો છે વૈદ્યોએ તેનો દરદ અસાધ્ય જણાવેલો, તેથી તેના પિતાએ ત્યાં એવો પડહ ફેરવ્યો છે કે, જે મારી પુત્રીને હુશિયાર કરે, તેને હું તે પરણાવું અને તે સાથે અર્ધું રાજ્ય આપું પણ કોઇ પડહને હે તાત ! [હજુ લગણ] અડક્યો નથી [૨૩-૨૪] આજે તે પડહને છઠ્ઠો દિન જાય છે, માટે તેની આંખોના દરદનું કંઇ ઔષધ ઇહાં છે કે નહિ, તે મને કહો [૨૫] ત્યારે વૃદ્ધ પક્ષી બોલ્યો કે, ખરેખરી રીતે તે જાણતા થકા પણ દિવસે પણ નહિ કહેવું જોઇએ, તો પછી હે પુત્ર ! રાતે શી રીતે કહેવાય ? [૨૫-૨૬] તે પક્ષીએ કહ્યું કે, હે તાત ! મારૂં રહેઠાણ બહુ મોટું છે તેથી ઇહાં કોઇ સાંભળનાર નથી માટે કહો ત્યારે તે બોલ્યો કે હે વત્સ ! મેં પૂર્વે એવું સાંભળ્યું છે કે—[૨૭] માર્ગે ચાલતા અને ઇહાં રાતે વસેલા જૈન સાધુઓ એવું બોલતા હતા કે આ ઝાડ ઘણા ઉંચા લક્ષણવાળો અને આંખના રોગને હરનાર છે

णरोगहरो ॥ २८ ॥ जइ कोइ एय तरुणो पत्तरस तीइ अच्छिसु खिविज्जा। तो सा पउणिज्जइ लहु–इय सोउं चिंतइ सुमित्तो ॥ २९ ॥

छज्जीवहिया मित्तीइ मंदिर दुरियदहणजलवाहा । सन्नाणरयणजलही–न अन्नहा बिंति जइणमुणी ॥ ३० ॥ इय निच्छिय तत्तरुणो–सरसदलाइ गहित्तु सो अप्प । बधइ सिंहलदीवा–गयभारुडस्स चरणंमि ॥ ३१ ॥ नीओ तेण तहिं सो–छिविउ पडह गओ निवइपासे । विहिओचियपडिपत्ती रन्ना पुट्ठो कुसलवत्त ॥ ३२ ॥ वाहरियमयणरेहं–बलिमडलमाइ काउ सझाए। लोयणवेयणरहिय–करेइ तेण दलरसेण ॥ ३३ ॥ परिणाविय नियकन्न–दिन्न रन्ना य तस्स रज्जद्ध । सो तत्थ त्थइ सुत्थिय–हियओ सव्वेसि हियनिरओ ॥ ३४ ॥ वसुमित्तोवहणेण–कयावि तत्थागओ वणिज्जेण । निवदसणाय पत्तो–गाहिउं कोसल्लिय बहुंय ॥ ३५ ॥

---

[२८] માટે જો કોઇ આ ઝાડના પાદડાનો રસ તેની આખોમા નાખે તો, તેને તુરત આરામ થાય આ વાત સાભળીને સુમિત્ર ચિતવવા લાગ્યો — [२९] છકાયના હિત કર્તા, મૈત્રી ગુણના મદિર, દુરિતરૂપ અગ્નિ ઓલવવામા મેઘ સમાન અને સમ્યક્ જ્ઞાનરૂપ રત્નના રત્નાકર સમાન જૈન મુનિઓ ખોટુ બોલે નહિ (૩૦) એમ નિશ્ચય કરી, તે ઝાડના સારા પાદડા સાથે લઇને તેણે પોતાને સિહલદ્વીપથી આવેલા ભારડ પક્ષીના પગમા બાધ્યો [૩૧] હવે તે ભારડ પક્ષી તેને ત્યા લઇ ગયો, ત્યા તે પડહને અડીને રાજા પાસે ગયો, ત્યા રાજાએ તેની ઉચિત પ્રતિપત્તિ કરી કુશળ વાર્તા પૂછી [૩૨] તેણે કુશળ વાર્તા કહી સાજે બળિ મડળ વગેરે કરીને તે પાદડાના રસથી મદનરેખાને આખની પીડાથી રહિત કરી [૩૩] ત્યારે રાજાએ તેને પોતાની તે પુત્રી પરણાવીને અર્ધું રાજ્ય આપ્યુ, ત્યા તે સુખી રહી સર્વનુ હિત કરતો થકો રહેવા લાગ્યો [૩૪] હવે ત્યા વસુમિત્ર પણ વેપાર અર્થે વહાણપર ચડીને ત્યા આવી પહોચ્યો તે મોટુ ભેટણુ લઇને રાજા પાસે આવ્યો (૩૫) ત્યારે સુમિત્રને મોટી રાજ્ય લક્ષ્મીથી દીપતો જાણીને પોતે

तत्थ सुमित्त सुमहत–रायलच्छीइ ददट्ठु दिप्पत । सो चत्तमित्तभावो–ध-सक्किओ चिंतए एव ॥ ३६ ॥

एसो पयडपओसो–जइ कहमवि मज्झ वइयर रन्नो । पायडइ तओ अहुणा–हियसव्वस्सो विणस्सामि ॥ ३७ ॥ केणावि उवाएण–ता एय मारिमु त्ति चिंतेउ । पाहुड मप्पितु निवइपासमि आसीणो ॥ ३८ ॥ विजण जाणितु इमो–सुमितभवणमि जाइ मायाए । पुच्छियकुसलोदता–परूप्पर जाव अत्यंति ॥ ३९ ॥ ता वसुमितेणु त–सुमित वरमित कइवय-दिणाणि । मा म जाणाविज्जसु–रन्नो तेणावि पडिवन्न ॥ ४० ॥ अन्न दिणे वसुमित्तो–रहमि विन्नवइ नरवइ एव । परदोसग्गहण जइवि–देव जुत्त न पुरिसाण ॥ ४१ ॥

तहविहु गुरुअवराओ–पहुणो मा होउ इय पयंपेमि । एसो तुह जामाऊ–अम्ह पुरे विज्जइवसुओ ॥ ४२ ॥ त सोउ सुरिसन्नो–कराल

मैत्रीहीन होवाथी मनमा डरीने एम विचारवा लाग्यो [३६] जो आ सुमित्र द्वेष धरीने जो कोई पण रीते मारु व्यतिकर राजाने जणावशे तो मारु सर्वस्व नाश पामशे [३७] माटे कोई पण उपायथी एने मारे मारवो एम चिंतवी ते भेटणु आपीने राजा पासे बेठो [३८] पछी एकांत जाणीने ते कपटथी सुमित्रना भवनमां गयो त्या तेओ एकबीजाना कुशळ समाचार पूछता रह्या—एटलामा वसुमित्रे कह्यु के, हे सुमित्र ! केटलाक दिवस लगी तमे राजाने मारी ओळख आपशो ना ते वात सुमित्रे कबुल राखी [३९-४०] हवे एक दिवसे वसुमित्र राजा पासे छानो जई वीनववा लाग्यो के, हे देव ! पराया दोष जो के सारा माणसने बोलवा नहि जोइये [४१] तोपण स्वामिने मोटु नुकशान न थाओ एम धारीने कहु छु के, आ तमारो जमाई अमारा नगरमां एक वैद्यनो पुत्र हतो [४२] ते सांभळीने वज्रथी हणायो होय तेम राजा दिलगीर थयो अने तेणे ते सघळु वृत्तान्त सुबुद्धि मंत्रिने कही संभळाव्यु (४३) मंत्रि बोल्यो के, हे देव ! जो एम होय तो, भारे अपयश केनाने-केमके तमारी आ नगरी

कुलिसा हउ व्व नरनाहो । त वुत्तत सव्व-सुबुद्धिसचिवस्स साहेइ ॥ ४३ ॥ सो पडिभणेइ जइ देव-एव मेय तओ गुरु अयसो । वव-हारियाण ठाणं-ज मिमा दीवेसु तुह नयरी ॥ ४४ ॥ सहसा निवोवि जपइ—जा पयड हुवइ नहु इमलोए। ता पुच्छन्न एय वावायसु मति त झत्ति ॥ ४५ ॥ आमं ति मतिणु ते—रहमि पुट्ठा निवेण नियधूया। किं अकुलीणवियारो—सच्चविओ कोत्ति ते पइणा ॥ ४६ ॥

सा भणइ अविकलंको—ससिणो किर अस्थि नउण मह पइणो । केवलगुणमयमुत्ती-पडुच परगुज्झरक्खदठा ॥ ४७ ॥ नियपचइयनरेहिं-इत्तो पिच्छणयपिच्छमिसेण । सचिवेण लहु सुमित्तो-संझासमयमि वाह-रिओ ॥ ४८ ॥ पुन्नभरपेरिएण-तेणवि नियवेस मप्पिउ तइया । पट्ठ-विओ वसुमित्तो-सुबुद्धिपुरिसेहि सो निहओ ॥ ४९ ॥ त नाऊ निवो कह मह-दुहिया होहि त्ति जाव जूरेइ । सा ताव तत्थ आगंतु-पुच्छए किं इम नाय ॥ ५० ॥ तुह वेहव्वकरो ह-वच्छे पावु त्ति जपिए रन्ना ।

દ્વીપોના વચ્ચે આવેલી અને વેપારીઓનુ મથક છે (૪૪) ત્યારે રાજા ઉતાવળો થઇ બોલ્યો—જ્યા સુધી એ વાત બાહાર ફેલાઇ નથી, ત્યા સુધીમા એને જલદી છાનોમાનો મારી નાખો [૪૫] મત્રિએ તે બાબત હા કહી બાદ રાજાએ પોતાની પુત્રીને એકાંતમા પૂછ્યુ કે, તારા પતિએ કઇ અકુલીનપણાનો વિચાર સાચો પાડ્યો છે? (૪૬) તે બોલી કે, ચદ્રમામા કલક છે ખરૂ પણ મારા પતિને તે નથી તે તો પરાયુ ગુહ્ય સાચવવામાં કેવળ ગુણમય મૂર્ત્તિ છે (૪૭) એવામા સુબુદ્ધિ મત્રિએ પોતાના વિશ્વાસુ માણસો મારફત નાટક જોવાના મિષે સુમિત્રને સાઝે પોતાને ત્યાં બોલાવ્યો (૪૮) પરતુ પુણ્યના જોરની પ્રેરણાથી સુમિત્રે પોતાનો દરેસ વસુમિત્રને પહેરાવીને ત્યા તે વખતે મોકલાવ્યો, તેને સુબુદ્ધિના માણસોએ મારી નાખ્યો [૪૯] તે જાણીને રાજા ઝૂરવા લાગ્યો કે, મારી પુત્રીનુ હવે શુ થશે? તેટલામાં તે ત્યાં આવી પૂછવા લાગી કે, પિતાજી આ શી વાત છે?

सा भणइ तुज्झ जामाउगो मिह चिट्ठए ताय ॥ ५१ ॥ तं आयन्निय रन्ना-रहंमि पुट्ठो पयपइ सुमित्तो । अब्भत्थमणो सव्व-तं वसुमित्तस्स वुत्तंत ॥ ५२ ॥ तो चिंतए नरिंदो-मित्तीभावत्तण इमस्स अहो । मच्छरभीरुत्त महो अहोअहो धम्मसुथिरत्तं ॥ ५३ ॥ इया चिंतिउ चमक्कियमणो निवो कहइ मतिपउराण सब्भावरूडरमित्ती-जुत्त चिंच सुमित्तस्स ॥ ५४ ॥ तयणु सुमित्तेण तहिं-पियरो आणाविया पहिट्ठेण । नयरिपवेसो रन्ना-कराविओ गुरुविभूइए ॥ ५५ ॥

जाया य वसमुद्धी-सपरेसि सुहाण कारगो जाओ । पडिवाज्जियपव्वज्जो-कमा सुमित्तो गओ सुगइ ॥ ५५ ॥ मित्तीभाव विरहिओ-अहिओ सपरेसि सययवसुमित्तो । मरिऊण गओ नरए-भमिही ससार मइघोर ॥ ५७ ॥

एव सुमित्रस्य समस्तसत्त्व—
सदोह्मित्रस्य निशम्य वृत्त ।

રાજા બોલ્યો કે, હુ તારા વૈરબનો કરનાર પાપી છુ ત્યારે તે બોની કે તમારો જમાઇ તો ઘરે બેઠો છે (૫૦–૫૧) તે સાભળીને રાજાએ સુમિત્રને એકાતે પૂછતા અને આગ્રહ કરતા તેણે વસુમિત્રનુ સઘળુ વૃત્તાંત કહી સભળાવ્યુ (૫૨) ત્યારે રાજા વિચારવા લાગ્યો કે, અહો ! આનો મૈત્રીભાવ જુવો અને મત્સરભીરૂપણુ તથા ધર્મમા સુસ્થિરપણુ જુવો ! [૫૩] એમ ચિતવીને ચમત્કાર પામી રાજા મત્રિ અને પૌર જનોને કહેવા લાગ્યો કે સુમિત્રનુ ચિત્ત ખરેખરી મિત્રતાવાળુ છે [૫૪] ત્યાર બાદ સુમિત્રે હર્ષિત થઇ પોતાના માબાપને ત્યા બોલાવ્યા, અને રાજાએ મોટા ઠાઠમાઠથી તેમને નગરમા પ્રવેશ કરાવ્યો (૫૫) માબાપ ત્યા આવી પહોચવાથી વશની ખબર પડી રહી, અને તે સ્વપરને સુખનો કરનાર થઇ દીક્ષા લઇ અનુક્રમે સુગતિએ પહોચ્યો [૫૬] મૈત્રી ભાવ રહિત અને સ્વપરને નિરતર અહિતકારી વસુમિત્ર મરીને નરકમાં ગયો, અને અતિ ઘોર સસારમા ભમશે [૫૭] આ રીતે સમસ્તસત્ત્વના મિત્ર એવા સુમિત્રનુ વૃત્તાત સાભળીને

भव्याजना दुःखलतालविन्यां
सद्भावमैत्र्यां भृशमाद्रियध्वं ॥ ५८ ॥

इति सुमित्रकथा.

इत्युक्त ऋजुव्यवहारे सद्भावमैत्रीलक्षणश्चतुर्थो भेद—स्तदुक्तौ निरूपित चतुर्विधमृजुव्यवहारस्वरुप सांमतमस्यैव विपर्यये दोपदर्शनपूर्वक विधेयतामाह.

(मूलं)

अन्नह भणणाईसु—अबोहिबीय परस्स नियमेण ।
तत्तो भवपरिवुड्ढी—ता होज्जा ज्जुववहारी ॥ ४८ ॥

હે ભવ્ય જનો ! તમે દુ ખલતાને હણનારી ખરી મિત્રતામાં અતિ આદરવાળા થાઓ.

એ રીતે સુમિત્રની કથા છે,

આ રીતે ઋજુ વ્યવહારમા સદ્ભાવ મૈત્રીરૂપ ચોથો ભેદ કહ્યો તે કહેવાથી ચારે પ્રકારના ઋજુ વ્યવહારનુ સ્વરૂપ કહ્યું હવે એથી વિરૂદ્ધ રીતે વર્તવામાં દોષ બતાવીને શુ કરવુ, તે બતાવે છે —

મૂળનો અર્થ.

અન્યથા ભાષણ વગેરે કરતાં બીજાને નિયમા અબોધિ બીજના કારણ થવાય, અને તેથી સસાર વધી પડે છે, માટે ઋજુ વ્યવહારી થવું. (૪૮)

[टीका.]

अन्यथाभणनमयथार्थजल्पनमादिशब्दाद्वचकक्रियादोपोपेक्षाऽसद्-भावमैत्रीपरिग्रहस्तेषु सत्सु श्रावकस्येतिभावः—अबोधेर्धर्माप्राप्तेर्बीज मूलकारण परस्य मिथ्यादृष्टेर्नियमेन निश्चयेन भवतीति शेषः

तथाहि—श्रावकमेतेषु वर्तमानमालोक्य वक्तारः संभवति—" धिगस्तु जैनशासनं, यत्र श्रावकस्य शिष्टजननिंदितेऽलीकभाषणादौ कुकर्मणि निवृत्तिर्नोपदिश्यते " इतिनिंदाकरणादमी प्राणिनो जन्मकोटिष्वपि बोधिं न प्राप्नुवतीत्यबोधिबीजमिदमुच्यते ततश्चाबोधिबीजाद् भवपरिवृद्धि र्भवति तन्निंदाकारिणस्तन्निमितभूतस्य श्रावकस्यापि.

यदवाचि—

शासनस्योपघाते यो-नाभोगेनापि वर्तते ।

ટીકાનો અર્થ

અન્યથા ભણન—એટલે અયથાર્થ ભાષણ આદિ શબ્દથી વંચક ક્રિયા, દોષોની ઉપેક્ષા, તથા કપટ મૈત્રી એવી એ દોષો હોય તો શ્રાવક બીજા મિથ્યા દ્રષ્ટિ જીવને નક્કીપણે અબોધિનુ બીજ થઇ પડે છે એટલે કે, તેથી બીજા ધર્મ પામી શકતા નથી

કારણ કે, એ દોષોમાં વર્તતા શ્રાવકને જોઇ તેઓ એવું બોલે કે, " જિન શાસનને ધિક્કાર થાઓ કે, જ્યાં શ્રાવકોને આવા શિષ્ટ જનને નિંદનીય મૃષા ભાષણ વગેરા કુકર્મથી અટકાવવાનો ઉપદેશ કરવામાં નથી આવતો આવી રીતે નિંદા કરવાથી તે પ્રાણિઓ ક્રોડ જન્મો લગી પણ બોધિને પામી શકતા નથી તેથી એ અબોધિ બીજ કહેવાય છે અને તે અબોધિ બીજથી તેવી નિંદા કરનારનો સંસાર વધે છે, એટલુંજ નહીં, પણ તેના નિમિત્તભૂત શ્રાવકનો પણ સંસાર વધે છે

જે માટે કહેલું છે કે—

જે પુરૂષ અજાણતા પણ શાસનની લઘુતા કરાવે, તે બીજા પ્રાણિઓને તેવી રીતે

स तन्मिथ्यात्वहेतुत्वा-दन्येषां प्राणिनामिति —१
यत्रात्यपि तदेवाल—पर ससारकारण ।
विपाकदारुण घोर—सर्वानर्थविवर्द्धन (मिति) २

ततस्तस्मात् कारणाद् भूयाद् भवेत् ऋजुव्यवहारी मगुणव्यवहारवान् प्रकृतो भावश्रावक इति (छ)

उक्त ऋजुव्यवहार इति चतुर्थं भावश्रावकलक्षण—संमति गुरुशुश्रूष इति पचम भावश्रावकलक्षणमाह

(मूलं.)

सेवाइकारणेण य-सपायणभावओ गुरूजणस्स ।
सुस्सूसणं कुणतो-गुरुसुस्सूओ हवइ चउहा ॥ ४९ ॥

(टीका)

सेवया पर्युपासनेन (१), कारणेन अन्यजनप्रवर्तनेन (२), स-

મિથ્યાત્વનો હેતુ થઇ, તેના જેટલાજ સસારનુ કારણ કમ બાધના સમર્થ થઇ પડે છે ?
જે કર્મ વિપાકે દારૂણ, ઘોર, અને સર્વ અનર્થનુ વધારનાર થઇ પડે છે [૧-૨]

ઋજુ વ્યવહારરૂપ ભાવશ્રાવકનુ ચોથુ લક્ષણ કહ્યુ, હવે ગુરૂ શુશ્રૂષકરૂપ પાચમુ લક્ષણ કહે છે—

મૂળનો અર્થ

ગુરૂ જનની સેવાવડે, બીજાને તેમા પ્રવર્ત્તાવવાવડે, ઔષધાદિક આપવાવડે, તથા ચિત્તના ભાવવડે કરીને ગુરૂ જનની શુશ્રૂષા કરતો થકો ચાર પ્રકારે ગુરૂ શુશ્રૂષક થાય છે.

ટીકાનો અર્થ.

સેવાવડે એટલે પર્યુપાસના કરવે કરીને, કારણવડે એટલે બીજાને તેમા પ્રવર્ત્તાવ

पादन गुरोरौषधादीनां प्रदान (३)—भावश्चेतोबहुमान (४) स्ता-वाश्रित्य सपादनभावतः गुरुजनस्याराध्यवर्गस्य,—

इह यद्यपि गुरवो मातापित्राद्योपि भण्यते, तथापि धर्मप्रस्तावा-दिहाचार्यादय एव प्रस्तुता इति—तानेवोद्दिश्य गुरुशुश्रूषो व्याख्येयो गुरलक्षण चेदः—

धर्मज्ञो धर्मकर्ता च—सदा धर्मप्रवर्तक ,
सत्वेभ्यो धर्मशास्त्राणा–देशको गुरुरुच्यते. [इति]

गुरुजनग्रहण बहुत्वप्रतिपत्त्यर्थ–तेन येकेचित् पूर्वोक्तगुरुलक्षणल-क्षितास्ते सर्वेपि गुरुजनशब्देन गृहीता द्रष्टव्या' ततश्च तस्य गुरुजनस्य शुश्रूषणं पर्युपासन कुर्वन् गुरुशुश्रूषो भवति–स च चतुर्द्धा चतुःप्रकार इति गाथाक्षरार्थः [छ]

વાથી, સપાદનવડે એટલે ગુરૂને ઔષધાદિક આપવાથી, અને ભાવવડે એટલે ચિત્તના બહુ માનવડે ગુરૂજનની એટલે આરાધ્ય વર્ગની ઇહા જો કે માબાપ વગેરે પણ ગુરૂ ગણાય છે તોપણ ઇહા ધર્મના પ્રસ્તાવથી આચાર્ય વગેરેજ પ્રસ્તુત છે, માટે તેમને ઉદ્દેશીનેજ ગુરૂ શુશ્રૂષકની વ્યાખ્યા કરવી

ગુરૂનુ લક્ષણ આ પ્રમાણે છે—

ધર્મનો જાણ ધર્મનો કરનાર, હમેશા ધર્મનો પ્રવર્તક, અને જીવોને ધર્મ શાસ્ત્રનો ઉપદેશ આપનાર હોય તે ગુરૂ કહેવાય

ગુરૂના બદલે ગુરૂજન કહ્યા તે બહુપણુ જણાવવા માટે, તેથી જે કોઇ પૂર્વે કહેના ગુરૂ લક્ષણથી લક્ષિત હોય તે બધા ગુરૂજન શબ્દથી લેવા

તેથી તેવા ગુરૂજનની શુશ્રૂષા એટલે પર્યુપાસના કરતો થકો ગુરૂ શુશ્રૂષક ગણાય છે, તે ચાર પ્રકારે છે એ ગાથાનો અક્ષરાર્થ છે

भावार्थं तु सूत्रकार एव व्याख्यानयन् प्रथमभेदं सेवालक्षणं गाथापूर्वार्द्धेनाह.

(मूलं)

सेवइ कालंमि गुरु-अकुणंतो झाणजोगवाघायं ।

टीका.

सेवते पर्युपास्ते कालेऽवसरे गुरु पूर्वोक्तस्वरुपं कथ-मकुर्वन् ध्यानं धर्मध्यानादि-योगाः प्रत्युपेक्षणावश्यकादय-स्तेषां व्याघातमंतरायं जीर्णश्रेष्टिवत्.

तत्कथा चेयं.

पुरी समस्ति वैशाली-शालीनजनशालिनी । तत्रासीत् परमश्राद्धो-

ભાવાર્થ તો સૂત્રકારજ જણાવે છે ત્યાં સેવારૂપ પહેલો ભેદ અર્ધી ગાથાવડે વર્ણવે છે

મૂળનો અર્થ.

ગુરૂના ધ્યાન યોગમાં હરકત નહિ પાડતાં વખતસર તેમને સેવે.

ટીકા.

કાળે અવસરે પૂર્વોક્ત સ્વરૂપવાળા ગુરૂને સેવે, એટલે તેમની પર્યુપાસના કરે [શી રીતે તે કહે છે] ધર્મ ધ્યાનાદિ ધ્યાન તથા પ્રત્યુપેક્ષણા અને આવશ્યકાદિક યોગમાં વ્યાઘાત એટલે હરકત નહિ પાડતા જીર્ણશેઠની માફક

જીર્ણશેઠની કથા આ પ્રમાણે છે

મનોહર લોકવાળી વૈશાળી નામે નગરી હતી, ત્યાં જિનદત્ત નામે નિર્મળ બુદ્ધિવાન્ શ્રાવક હતો [૧] તે હમેશાં જિનના ચરણ કમળ સેવવામાં ભમરાની માફક રહેતો, અને

जिनदत्ताभिधः सुधीः ॥ १ ॥ सदा जिनपदांभोज—सेवनैकसितच्छदः ।
च्युत श्रेष्टिपदाज्जीर्ण—श्रेष्टित्वेन च विश्रुतः ॥ २ ॥ बहिर्देवकुले तत्र
श्रीवीरप्रभुरन्यदा । छद्मस्थोस्थात् प्रतिमया—काले मुदिरमेदुरे ॥ ३ ॥
अजीर्णवासनो जीर्ण—श्रेष्टी त्रैलोक्यभास्करं । दृष्ट्वा कोक इवास्तोक-
हर्षमापदपापधीः ॥ ४ ॥ ध्यानविघ्नमतन्वानो—मन्वानो जन्मनः फ-
ल । स विश्वविश्वसेव्यस्य—सेवा चक्रे जगद्गुरोः ॥ ५ ॥ कृत्वा च सु-
चिर सेवां—श्रेष्टीस्वगृहमागमत् । अर्हिडनेन नाथस्य—तर्कय न्नुपवासितां
॥ ६ ॥ एव प्रतिदिन सेवा—कुर्वन् वर्षा अतील्यस । दध्यौ स्वाम्यत्र
मद्गेहे—यथा गच्छेत् परेण किं ॥ ७ ॥ ध्यायन्निति गृहस्थान स्तस्थौ
स्वस्थमनाश्चिर । मध्याह्ने तु गृहद्वारे—सोथ स्थित्वेत्यचिंतयत् ॥ ८ ॥

यद्यत्रैष्यति वीरोद्य—कल्पद्रुरिव जगमः । सम्मुख तस्य यास्या-
मि—मूर्द्धबद्धांजलिस्तदा ॥ ९ ॥ त त्रिःप्रदक्षिणीकृत्य—वंदिष्ये सपरिच्छ-

---

શેઠની પદવીથી રહિત થયો હતો, તેથી જીર્ણશેઠના નામે પ્રસિદ્ધિ પામ્યો હતો [૨] ત્યા બાહેરના દેવળમા શ્રી વીર પ્રભુ એક વેળા છદ્મસ્થપણામાં કાઉસગ્ગે ઉભા રહ્યા હતા [૩] જીર્ણશેઠ છતા પણ તેની ધર્મપર વાસના અટલ હતી તે શેઠ ત્રૈલોક્યમા ભાસ્કર સમાન જિનને જોઇ કોક પક્ષીની માફક ભારે હર્ષ પામ્યો [૪] તે તેમના ધ્યાનમા વિઘ્ન પાડયા વગર પોતાના જન્મનું ફળ મેળવવા જગત પૂજ્ય જગત ગુરુની સેવા કરતો હવો [૫] તે ચિરકાળ સેવા કરીને પોતાને ઘેર આવ્યો તેણે વિચાર્યું કે, ભગવાન્ આજે ક્યાં પણ ગયા નથી, માટે ઉપવાસિ હોવા જોઇએ [૬] એમ દરરોજ સેવા કરતો થકો તે વર્ષાકાળ પૂરૂ થતાં વિચારવા લાગ્યો કે જો સ્વામી મારા ઘેર પધારે તો, બસ છે [૭] એમ ધ્યાન કરીને તે સ્વસ્થ મને ચિરકાળ સુધી ઘરમા રહ્યા અને બપોરે ઘરના દરવાજે ઉભો રહી આ રીતે ચિતવવા લાગ્યો [૮] જો ઇહાં આજ જગમ કલ્પ વૃક્ષ સમાન વીરપ્રભુ પધારશે તો મસ્તકે અંજળિ બાંધી સામે જઇશ [૯] અને તેને ત્રણ પ્રદક્ષિણા આપી પરિવાર સહિત વાંદીશ, અને પછી ઘરની અંદર તેમને

दः । ततोन्वेप्ये गृहस्यात-निधानमिव बधुरं ॥ १० ॥ मधानैस्तत्र पानान्नैः माशुकैरेपणीयकैः । भक्त्या तं पारयिष्यामि-संसाराभोधितार क ॥ ११ ॥ पुन नेत्वा तु यास्यामि-पदानि कतिचि त्ततः । धन्य मन्यः स्वयं मोक्ष्ये-शेपमुद्धरित मुदा ॥ १२ ॥ एव मनोरथश्रेणीं-जिनदत्त-स्य कुर्वतः । श्रीवीरोभिनवश्रेष्ठि-गृहे भिक्षाकृतेविशत् ॥ १३ ॥

कुल्माशा दापितास्तेन-चेटया चटुकहस्तया । सुपात्रदानतस्तत्र-पच दिव्यानि जज्ञिरे ॥ १४ ॥ नृपाद्या मिलितास्तत्र-श्रेष्ठयसौ तैःम शसितः । पारयित्वा ततोन्यत्र-विहर्तुं प्रभुरप्यगात् ॥ १५ ॥ जि-नदत्तो निशम्या थ-ध्वनत देवदुदुभिं । दध्यौधिग् मामधन्योहं-य न्नायान्मद्गृह प्रभुः ॥ १६ ॥ तत्पुर्यामथ तत्राह्नि-केवली समवास-रत् । नृपाद्या एत्य त नत्वा-पृच्छन् कः पुण्यवानिह ॥ १७ ॥ स मोचे जिनदत्त त-राज्ञोचेनेन भो जिनः । पारणां पारितः किंतु-श्रे-

---

નિધાનની માફક લાવીશ [१०] અને ત્યા તેમને ઉત્તમ પ્રાશુક એષણીય આહાર પા-ણીથી ભક્તિપૂર્વક પારણુ કરાવીશ, કે જે પારણુ સસાર સમુદ્ર તારવા સમર્થ છે (११) અને ફરીને તેમને નમીને કેટલાક પગ તેમની પાછળ જઈ, બાદ પોતાને ધન્ય માનતો થકો, બાકી બચેલુ ખાઇશ (१२) એમ જિનદત્ત શેઠ મનોરથ કરતો હતો, તેવામા શ્રી મહાવીર પ્રભુ ભિક્ષાના અર્થ અભિનવ શેઠના ઘેર પધાર્યા (१३) તેણે દાસીના હાથે ચાટવાથી ભગવાનને અડદ અપાવ્યા, તેથી તે સુપાત્ર દાનથી ત્યા પાચ દિવ્ય પ્રગટ થયા (१४) ત્યા રાજા વગેરે એકઠા થઇ, તે શેઠને વખાણવા લાગ્યા, અને પ્રભુ પણ ત્યાં પારણુ કરી બીજા સ્થળે વિચરવા લાગ્યા [१५] હવે આણીમેર જિનદત્ત બીજા સ્થળે દેવ દુદુભિ વાગતુ જોઇ, વિચારવા લાગ્યો કે, મને ધિક્કાર છે, અને હુ અધન્ય છુ, કેમકે મારે ત્યા પ્રભુ પધાર્યા નહિ [१६] તે નગરમા તે દિવસે બીજા કેવળી ભગવાન સમોસર્યા ત્યા રાજા વિગેરે આવીને તેને નમીને પૂછવા લાગ્યા કે, અહા પુણ્યવાન્ કોણ છે ? કેવળી બોલ્યા કે, જિનદત્ત છે રાજા બોલ્યો કે, ભગવાનને પારણુ તો અભિનવ શેઠે કરાવેલ

ष्ठिनाभिनवेन सः ॥ १८ ॥

केवली कथयित्वास्य-भावना मूलतोपि हि । वभापे भावतो नेन-पारितः परमेश्वरः ॥ १९ ॥ अमानं वहुमानं च-दधता धीमता तदा । द्वादशस्वर्गससर्ग-योग्य कर्म समार्जित ॥ २० ॥ किंचान्य यदि नाथोप्य-चदासौ देवदुदुभिं । प्राप्स्य त्तत्तस्तदैवाय--केवलज्ञानमुज्वल ॥ २१ ॥ अनेन भावशून्येन-नूतनश्रेष्ठिना पुन सुपात्रदानतः प्राप्त-स्वर्णवृष्ट्यादिकं फल ॥ २२ ॥ सद्भक्तिरहितो जीवः-स्या लेभे नैहिक फल । भक्तिव्यक्त्या पुनर्युक्तः-स्वर्गमोक्षावपि क्षणात् ॥ २३ ॥ जिनदत्त प्रशस्याय-ते सर्वेप्युपथागत । सुचिरधर्ममाराध्य-स श्रेष्ठी प्रापदच्युत ॥ २४ ॥

एवं जीर्णश्रेष्टिनः शुद्धदष्टे.—
श्रुत्वा वृत्त भावसद्भावसार,

છે [૧૭-૧૮] કેવળીએ જિનદત્ત શેઠની મૂળથી ભાવના કહીને કહ્યુ કે, ભાવથી એણે પ્રભુને પારણુ કરાવ્યુ છે (૧૯] અને તેણે તે વેળાએ ભારે બહુ માન ધરતા થકા બારમા દેવલોકે જવા યોગ્ય કર્મ બાધ્યુ છે (૨૦) વળી જો તે વેળા તેણે દેવ દુદભિ સાભળી ન હોત તો, તેજ વખતે એ ઉજ્વળ કેવળ જ્ઞાન પામત (૨૧) અને આ ભાવ શૂન્ય અભિનવ શેઠ સુપાત્ર દાનથી માત્ર સ્વર્ણવૃષ્ટિ વગેરે ફળને પામ્યો છે [૨૨] જો જીવ ખરા ભાવથી રહિત હોય તો, તેને ઇહલૌકિક ફળ પણ મળતુ નથી, પણ ખરી ભક્તિવાળો હોય તો તે ક્ષણવારમાં સ્વર્ગ અને મોક્ષ પણ પામી શકે છે [૨૩] બાદ જિનદત્ત શેઠની પ્રશસા કરીને તે સર્વે જ્યાથી આવ્યા હતા, ત્યા ગયા, અને તે શેઠ પણ ઘણુ કાળ લગી ધર્મ આરાધીને બારમા અચ્યુત દેવલોકે પહોચ્યો [૨૦] આ રીતે શુદ્ધ

भो भो भव्याः सद्गुरूणां हि सेवा-
हेवाकत्व सतत संश्रयध्व ॥ २५ ॥

॥ इति जीर्णश्रेष्टिकथा ॥

इत्युक्तो गुरुशुश्रूपकलक्षणस्य गुरुसेवारूपः प्रथमो भेदः-समति अस्यैव द्वितीय कारण इतिभेद प्रकटयन् गाथोतरार्द्धमाह.

मूलं.

सइ वन्नणाइ करणा-अन्नेवि पवत्तए तत्थ ॥ ५० ॥

[टीका]

सदा वर्णवादकरणान्नित्यं सद्भूतगुणोत्कीर्तनेन अन्यानपि प्रमादवतः प्रवर्तयति,-पद्मशेखरमहाराजवत्-तत्र तस्यां गुरुसेवायामिति.

દ્રષ્ટિવાળા જીર્ણશ્રેષ્ટિનુ ખરખરા ભાવથી યુક્ત વૃત્તાન સાભળીને હે ભવ્યો ! તમે સદ્ગુરૂની સેવાની ટેવા ધારણ કરો (૨૫)

એ રીતે જીર્ણશેઠની કથા છે.

આ રીતે ગુરૂશુશ્રૂષપણાનો ગુર સેવારૂપ પહેલો ભેદ કહ્યો હવે એનાજ કારણરૂપ બીજો ભેદ કહેવા માટે અર્ધી ગાથા કહે છે

મૂળનો અર્થ.

પોતે વર્ણન વગેરા કરીને બીજાને પણ તેમાં પ્રવર્ત્તાવે છે. (૫૦)

ટીકાનો અર્થ.

હમેશા વર્ણવાદ કરીને, એટલે કે નિત્ય ખગ ગુણો બોલીને બીજા પ્રમાદવાળાઓને પણ પદ્મશેખર મહારાજાની માફક તે ગુરૂ સેવામા પ્રવર્ત્તાવે

पद्मशेखरमहाराजकथा चैव.

पुरिसुत्तमसयण सुरयणसहियं किंतु खारगुणरहियं । नीरनिहि-नीरसरिस-पुहइपुरं अत्थि इत्थ पुरं ॥ १ ॥ स नओ वसणविरहिओ-किंतु जडासंगवज्जिओ सयय । ससिसेहरु व्व सिरि पउम-सेहरो नरवरे तत्थ ॥ २ ॥ सो बालभावओ भाविऊण भावेण गहियजिणधम्मो । राईसराई पुरओ-पत्तो पन्नवइ जिणधम्मं ॥ ३ ॥ वक्खाणइ जीवदय-अपमायाओ परूवए मुक्खं । बहुसो बहुमाणेण-एवं वन्नइ सया गुरुणो ॥ ४ ॥ खंता दंता संता-उवसंता रागरोसपरिचत्ता । परपरिवायाविरत्ता-हुंति गुरु निच्च मपमत्ता ॥ ५ ॥ उवसमसीयलसलिल-प्पवाहविज्झाविय-कोहजलणा वि । गाढप्परूढभवविवड-विडविनिद्दवणदवदहणा ॥ ६ ॥ निज्जिय मयणा वि पसिद्ध सिद्धि वहूसंगसुक्खतल्लित्था । परिचत्तसयल-

પદ્મશેખર મહારાજની કથા આ રીતે છે

દરિયાનું પાણી પુરૂષોત્તમ (શ્રીકૃષ્ણ)નું શયન સ્થળ છે, રૂડાં રત્નોવાળું છે, તે મજ પૃથ્વીપુર નામે નગર પણ પુરૂષોત્તમ [ઉત્તમ પુરૂષો]નું શયન (રહેવાનું સ્થળ) અને રત્નોથી આબાદ છતાં ક્ષારગુણે કરી રહિત હતું [૧] ત્યાં ન્યાયવાન્ વ્યસન રહિત અને મહાદેવ જેવો છતાં જડની સોબતથી રહિત પદ્મશેખર નામે રાજા હતો (૨) તે નાનપણથીજ વિચારપૂર્વક ભાવે કરી જિનધર્મ સ્વીકારી, બીજા રાજા તથા સરદારોની આગળ જિનધર્મની પ્રરૂપણા કરતો [૩] તે જીવદયાને વખાણતો, વગર પ્રમાદે મોક્ષને વખાણતો, તથા બહુ માનથી વારવાર હમેશાં ગુરૂનું આ રીતે વર્ણન કરતો (૪) ગુરૂ મહારાજ ક્ષમાવાન્ જિતેંદ્રિય, શાંત, ઉપશમવંત રાગ રોષ રહિત, પરનિંદાવર્જક, અને અપ્રમત્ત હોય છે તેઓ ઉપશમરૂપ શીતળ પાણીના પ્રવાહથી ક્રોધરૂપ અગ્નિને ઉપશમાવે છે, અને મજબુત જડ઼ઘાલી ઉગેલા ભવરૂપ ઝાડને નાશ કરવા દવાગ્નિ સમાન હોય છે [૫-૬] તેઓ કામને જીતનાર છે, છતાં પ્રસિદ્ધ સિદ્ધિરૂપ સ્ત્રીના વિલાસ સુખમાં

सगावि-सुदिढसगाहियचरणधणा ॥ ७ ॥ नीसेसजतुसताण-पाल्णे फुरियगरुयकरूणावि । निद्दुरपमायसिंधुर-कुभत्यल दलणहरिसरिसा ॥ ८ ॥

तथा.

कसे सखे जीवे-गयणे वाउ य सारए सलिले । पुक्खरपत्ते कुम्मे-विहगे खग्गे य भारुडे ॥ ९ ॥ कुजर वसहे सीहे-नगराया चेव सागरक्खोहे । चदे सूरे कणगे-वसुधरा चेव सुहुयहुए ॥ १० ॥ जिणसमए निद्दिट्टा-इच्चाइनिदसणेहिं मुणिवसहा । भावेण नेसि गुणवन्नणंपि नासेइ दुरियभर ॥ ११ ॥

किंच-

माणुस उत्तमं धम्मो-गुरु नाणाइसजुओ । सामग्गी दुल्लहा एसा-जाणेहि हिय मप्पणो ॥ १२ ॥ एयारिसो सुहगुरू-धन्नाणं दिट्ठिगोयर सुवेइ । एयस्स सवण सुहयं-पियंति वयणामय धन्ना ॥ १३ ॥ एयस्स महा मुणिणो-उवएसरआयण अकाऊण । होही पच्छायावो-चेत्त

लीन होय छे, तेमज मर सगना त्यागी छतां चारित्र धनना खुब सघरनार होय छे (७) वळी सघळा जीवो बचाववामा भारे करुणा राखनारा छता प्रमादरूप हाथीना कुभस्थळ विदारवामा सिह समान होय छे (८) वळी तेमना माटे नीचेनी उपमाओ अपाय छे —कासु, शख, जीव, गगन, वायु शरद ऋतुनुं पाणी, कमळपत्र, कूर्म, विहग, खड्ग, [गेडो] भारड (पक्षी] हाथी, बळद, सिंह, मेरु पर्वत, दरियो, चद्र, सूर्य, स्वर्ण, वसुधरा अने बळती अग्नि जेवा तेओ गणाय छे (९–१०) इत्यादिक दृष्टातोथी जिनागममा मुनिवर्गने वखाण्या छे तेमनु भावपूर्वक गुणवर्णन करता पाप दूर भागे छे (११) वळी मनुष्य भव, उत्तम धर्म अने ज्ञानी गुरु, ए सामग्री मळवी दुर्लभ छे, माटे तु तारा हितने जाण [१२] आवा शुभ गुरु भाग्यशाळी पुरुषोनेज दृष्टिगोचर थाय छे अने तेओज एवा गुरुना कानने सुख आपनार वचनामृत पीये छे (१३) एवा महामुनिनु उपदेशरूपी रसायन नहि करवाथी निधान मळता छता पण तेने छोडी दीवाथी जेम पश्चाताप थाय छे, तेम पश्चाताप थाय छे [१४]

पत्ते निहाणि व्व ॥ १४ ॥ इय भणिएण तेण-जिण धम्मे ठाविओ बहू लोओ । एगो पुण सिट्ठिसुओ-विजओ नामेण इय भणइ ॥ १५ ॥ पवणुध्धुयचेलचल-चल मण कह धरंति-मे मुणिणो । कह नियनिय वि सए धाविराई रूंधंति करणाइ ॥ १६ ॥ दुहियजियाण च वहो-जुत्तो ज ते विणासिया इहय । वेइंतु नियकम्म-सुगईए भायण हुंति ॥ १७ ॥ ज पुण अपमायाओ-मुक्खस्स परूवणं तय मन्ने । जरहरणे तक्खगमउलि-रयणउवएसदाण व ॥ १८ ॥ इय सो वायालत्तेण-ध-म्म लिमुहंपि मोहए लोयं । नीओ निवेण तव्बोहणत्थ मेव तओ विहिय ॥ १९ ॥

जक्खु ति नियपुरिसो-भणिओ जह मह इम अलङ्कार । पक्खि-वसु काउ मित्तिं-रयणकरंडमि विजयस्स ॥ २० ॥ तेणवि तहेव काउ-विन्नत्त राइणो तओ इमिणा । पडहगपयाणपुव्व-नयरे घोसाविय एव ॥ २१ ॥ जो निवआहरण कहवि-लद्ध मप्पइ स दोसव निन्हि ।

એમ બોલીને તેણે ઘણા લોકોને જિનધર્મમા સ્થિર કર્યા. હવે વિજય નામે એક શ્રેષ્ઠિપુત્ર આવુ બોલતો હતો [૧૫] આ મુનિ પવનથી ફરકતા વસ્ત્ર જેવુ ચચળ મન શી રીતે સ્થિર રાખી શકે, તેમજ પોતપોતાના વિષયોમા દોડતી ઇંદ્રિયોને શી રીતે રોકી શકે? (૧૬) દુખી જીવોને તો મારી નાખવાજ જોઇએ, કેમકે તે માર્યા થકા ઇહા પોતાનુ કર્મ ભોગવી વળતા સુગતિના ભાજન થાય છે (૧૭) વળી જે અપ્રમાદથી મોક્ષ થતો કહેવામા આવે છે, તે તાવ હરવા માટે સપના માથાપર રહેલી મણિ લેવાના ઉપદેશના જેવુ છે (૧૮) આ રીતે વાચાળ થઇ, તે ધર્માભિમુખ જનોને પણ મુઝાવતો હતો તેથી રાજાએ તેને પ્રતિબોધિત કરવાને ત્યા અણાવ્યો અને તેના માટે નીચેનો ઉપાય જોડયો (૧૯) તેણે યક્ષ નામના પોતાના ચાકરને કહ્યુ કે, વિજયની સાથે દોસ્તી કરીને તેના રત્નકરંડકમા આ મારૂ અનકાર નાખી આવ (૨૦) ત્યારે તેણે પણ તેમ કરીને રાજાને ખબર આપી ત્યારે રાજાએ નગરમા પડહ વગાડવાપૂર્વક આવુ ઘોષાવ્યુ કે, જેને કોઇ પણ રીતે રાજાનુ આભરણ મળ્યુ હોય, તે હમણાં આપી દેશે તો,

पच्छा से तणुदंडो- इय घोसावित्तु वारतिग ॥ २२ ॥ सह पउरेहिं स-पुरिसा-वुत्ता गिहसोहणमि अह तेहिं। विजयगिहे त दिट्ठं-सो पुट्ठो नणु कि-मेयं ति ॥ २३ ॥ स भणइ अह न याणे-चोरिय मवि न मुणसि त्ति भणिरेहिं । निवपासे नीओ तेहि-तेण वज्झो स आणत्तो ॥ २४ ॥

नय ते कोवि मुयावइ-पच्चक्खो तक्करुत्ति तो विजओ। परिच-त्तजीवियासो-जक्ख पइ जपइ सुदीणो ॥ २५ ॥ मित्त निव विन्नविउं-दंडेण दुक्करेण वि कहंपि । दावेसु जीविय मे-तो जक्खो भणइ इय निवइ ॥ २६ ॥ देव मह मुयसु मित्त-केणवि दंडेण भणइ तो राया। जइ जाइ हओ सुगइं- मित्तो तुह किं न पडिहाइ ? ॥ २७ ॥ स भणइ सुगईइ अल-जीवतो पिच्छए नरो भद्दं । ता देसु पाणभिक्ख-तो नि-वइ भणइ कुवियव्व ॥ २८ ॥ जइ मम पासाओ तिल्ल-पुन्नपत्तिं गहि-त्तु बिंदुंपि । अचयतो सयलपुरे-भमिउ पुण ठवइ मह पुरओ ॥ २९ ॥

દોષવાન્ નથી, પણ પાછળથી તેને શારીરિક દંડ કરવામા આવશે, એમ ત્રણવાર ઘોષાવ્યુ (૨૨) બાદ નગરલોક સાથે પોતાના પુરૂષોને કહ્યું કે, ઘરેઘરની ઝડતી લ્યો હવે તેમણે ઘરેઘર ઝડતી લેતા, વિજયના ઘરે તે જોયુ, અને તેને પૂછ્યુ કે, આ શુ કર્યું ? [૨૩] તે બોલ્યો કે, હુ જાણુતો નથી તેઓ બોલ્યા કે, ચોરેલાને પણ જાણતો નથી કે ? એમ કહી, તેઓ તેને રાજા પાસે લાવ્યા, એટલે રાજાએ તેને મારી નાખવા હુકમ ફરમાવ્યો [૨૪] તે ખુલ્લી રીતે ચોર જણાયો હોવાથી તેને કોઇએ છોડાવ્યો નહિ ત્યારે તે વિજય દીન બની યક્ષ પ્રત્યે કહેવા લાગ્યો — [૨૫] હે મિત્ર ! તું રાજાને વીનવીને ગમે તેવુ દુષ્કર દંડ ઠરાવીને પણ મને જીવિત અપાવ ત્યારે યક્ષ રાજાને કહેવા લાગ્યો કે, હે દેવ ! ગમે તે દંડ કરીને પણ મારા મિત્રને માફ કરો ત્યારે રાજા બોલ્યો કે, જો તારો મિત્ર મરાઇને સુગતિએ જાય તો, તે તને કેમ નથી ગમતું ? (૨૬-૨૭) તે બોલ્યો કે, એવી સુગતિ નથી જોઇતી જીવતો માણસ ભદ્ર જુવે છે, માટે પ્રાણભિક્ષા આપો ત્યારે રાજા કોપેતાની માફક રહીનેજ બોલ્યો— (૨૮) જો એ મારી પાસેથી તેલથી ભરેલ

ता तुह मुएमि मित्त--रायाएस तयं कहइ जक्खो। विजयस्स तेण तंपिहु--पडिवन्न जीवियासा ए ॥ ३० ॥ तत्तो निरुवियाइ--सयलपुरे पउमसेहरनिवेण । पडुपडहवेणुवीणाइ--सद्दद्दाम हरिसाइ ॥ ३१ ॥ अइ-लडहउलवणिम—सुवेसवेसाविलासकलियाई । सव्विंदियसुहयाइ—पए पए पिच्छणसयाइ ॥ ३२ ॥ सो किर विसंसरसिओ—वेम्मु अइमरणभीरु-ओ तहवि । तिल्लपडिपुन्नपत्ता-निहियमणो भमियसयलपुरे ॥ ३३ ॥ पत्तो नरवरपासे--पुरओ जत्तेण मुतु त पत्तं । पडिओ चलणेसु तओ-ईसिं हसिउं निवो भणइ ॥ ३४ ॥

अचतचचलाइ—महाकरणाई कहं तुमे विजय। अइवल्लहेसुवि भिसं-पिच्छणगाइसु निरुद्धाई ॥ ३५ ॥ तेणु च सामिय मरण-भीरुणा अह निवो भणइ जइ ते । एगभव मरणभीएण—सेविओ ण्व मपमाओ ॥ ३६ ॥ ता 'कह सेवति ण त—अणतभव मरणभीरुणो मुणिणो ।

વાસણ ઉપાડી તેમાથી એક બિંદુ પાગ્યા વગર આખા નગરમાં ફેરવીને મારી પાસે આવી ધરે [૨૯] તો તારા મિત્રને છોડુ ત્યારે તે રાજાનો હુકમ તેણે વિજયને જણાવ્યો, એટલે તેણે પણ જીવવાની આશાએ તે કબુલ રાખ્યો [૩૦] પછી આખા નગરમાં પદ્મશેખર રાજાએ પડહ—વેણુ—વીણા વગેરેના શબ્દોથી ગાજતા તથા અતિ મનોહરરૂપ લાવણ્ય તથા શણગારવાળી વેશ્યાઓના વિલાસથી યુકત સર્વ ઇંદ્રિયોને સુખ આપનાર સેંકડો નાચ તમાસા શરૂ કરાવી દીધા (૩૧–૩૨) હવે તે વિજય જો કે, અતિ રસિક હતો, છતાં મરવાના ભયથી ભારે ડરતો થકો તેલ ભરેલા પાત્રમાં મન રાખી આખા નગરમા ભમવા લાગ્યો (૩૩) બાદ રાજા પાસે આવી યત્નપૂર્વક તે પાત્ર તેના આગળ મેલીને તેના પગે પડ્યો ત્યારે રાજા જરા હસીને બોલ્યો—(૩૪) હે વિજય ! તે આ અતિ વલ્લભ નાચ તમાશાઓમાં પણ અતિ ચચળ મન અને ઇંદ્રિયો સખ્તપણે શી રીતે રૂંધી રાખ્યાં ? (૩૫) તે બોલ્યો કે, હે સ્વામિન્ ! મરણની બીકે ત્યારે રાજા બોલ્યો કે, જો તું એક ભવના મરણની બીકે અપ્રમાદ સેવી શક્યો, તો અનતભવના મરણથી બીતા મુનિઓ તેને કેમ નહિ સેવી શકે ? આ સાભળીને વિજય પ્રતિબોધ

इय सोउ पडिवुद्धो–विजओ जाओ पवरसड्ढो ॥ ३७ ॥ इय गुरुगुण गणवन्नण—परायणो वोहिउं वहु लोय । सो पउमसेहरनिवो—सुगईए भायणं जाओ ॥ ३८ ॥

श्रुत्वेति कुग्रहविनिग्रहणैकमंत्रं—
श्री पद्मशेखरनरेश्वरसच्चरित्र,
सज्ञानदर्शनचरित्रभृतां गुरूणां—
भव्या जना गुणगण परिकीर्तयंतु ॥ ३९ ॥

॥ इति पद्मशेखर महाराज कथा ॥

इत्युक्तो गुरुशुश्रूपकलक्षणस्य कारण इति द्वितीयो भेदः सांमत मौपधभैपजसंमणाम इति तृतीयं भेदमभिधित्सुर्गाथापूर्वार्द्धमाह.

मूलं.

ओसहभेसज्जाई–सओ य परओ य संपणामेई ।

પામી પરમ શ્રદ્ધાવત થયો [૩૬–૩૭] આ રીતે ગુરૂના ગુણ વર્ણન કરતો થકો ઘણા લોકને પ્રતિબોધિત કરી, તે પદ્મશેખર રાજા સુગતિનો ભાજન થયો [૩૮] આ રીતે કદાગ્રહને જીતવામાં મંત્ર સમાન પદ્મશેખર મહારાજનું ચરિત્ર સાંભળી હે જનો ! તમે જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર સંપન્ન ગુરૂ મહારાજના ગુણોને વર્ણન કરતા રહો (૩૯)

આ રીતે પદ્મશેખર રાજાની કથા છે.

આ રીતે ગુરૂશુશ્રૂષકપણામાં કારણ નામે બીજો ભેદ કહ્યો હવે ઔષધભૈષજ સમ્પણામ નામે કહેવા સારૂ અર્ધી ગાથા કહે છે

મૂળનો અર્થ.

ઔષધભૈષજ પોતે તથા બીજા પાસેથી પણ અપાવે.

(टीका)

औषधानि केवलद्रव्यरूपाणि बहिरुपयोगानि वा भैषजानि स
योगिकान्यंतर्भोग्यानि वा—आदिशब्दादन्यान्यपि संयमोपकारकाणि
वस्तूनि स्वतः सयमे परतोन्यजनतो दापनेन च सम्यक् प्रणमया
संपादयति–श्री युगादिजिनार्धीवजीवाभयघोषवत्–गुरुभ्यइतिशेषः

उक्तं च.

अन्नं पानमथौषधं बहुविधं धर्मध्वजः कवल, वस्त्र पात्रमुपा
श्रयश्च विविधो दंडादिधर्मोपधिः । शस्तं पुस्तकपीठकादि घटते धर्म्मा
यच्चापर, देय दानविचक्षणैस्तदखिलं मोक्षार्थिने भिक्षवे ॥ १ ॥

तथा,

जो देइ ओसहाइ–मुणीणं मणवयणकायगुत्ताणं । सो सुद्धभाव

ટીકાનો અર્થ.

કેવળ એક દ્રવ્ય રૂપ અથવા બાહેર ચોપડવાને ખપ લાગે તે ઔષધ, અને ઘણ
દ્રવ્યોની મેળવણીથી બનેલા અથવા પેટમાં ખાવાના તે ભૈષજ–આદિ શબ્દથી બીજી પણ
સમયમાં મદદગાર ચીજો ગુરૂમહારાજને પોતે આપવે કરીને અને બીજા પાસેથી અપાવવે
કરીને રૂડી રીતે પહોંચતી કરે—શ્રીરૂષભદેવ સ્વામિના જીવ અભયઘોષની માફક

કહેલું પણ છે કે

અન્નપાન, અનેક જાતનાં ઔસડ, ધર્મધ્વજ (રજોહરણ) કબલ, વસ્ત્રપાત્ર,
અનેક જાતના ઉપાશ્રયો, અનેક જાતના દડાદિક ધર્મોપકરણ, તેમજ ધર્મના અર્થે બીજું
પણ જે કંઇ પુસ્તક પીઠ વગેરે જોઇતું હોય, તે બધું દાન દેવામાં વિચક્ષણ જનોએ મોક્ષાર્થિ
ભિક્ષુને આપવું ૧

વળી કહ્યું છે કે,

મન વચન અને શરીરને કબજે રાખનાર મુનિઓને જે ઔષધો પૂરાં પાડે, તે

विभवो-भवे भवे होइ नीरोगी ॥ २ ॥

अभयघोषकथा चेयं.

आसीत् पूर्वविदेहेषु-शत्रुसहतिदुर्जये । वत्सावत्याख्यविजये-भवरा पूः प्रभंकरा ॥ १ ॥ तस्यां सुविधिवैद्यस्य-सूनुः सत्कर्मकर्मठः । आसीदभयघोषाख्यो-वैद्यविद्याविशारदः ॥ २ ॥ नरेंद्रमंत्रिसार्थेश-नगरश्रेष्टिनां सुताः । प्रशस्याः सद्गुणश्रेण्यो-वयस्यास्तस्य जज्ञिरे ॥ ३ ॥ मिलितानामथामीषा—मन्येद्युर्वैद्यमंदिरे । आगादनहगारस्तति—साधुर्माधुकरीं चरन् ॥ ४ ॥ तं पृथ्वीपालभूपाल-पुत्रं नाम्ना गुणाकरं । निकृष्टकुष्टं ते दृष्ट्वा-प्रोचीरे वैद्यनंदनं ॥ ५ ॥ सदार्थदृग्भिर्वेश्यावत्-भवद्भिर्भक्ष्यते जनः । न कस्यचि त्तपस्व्यादे-श्चिकित्सा क्रियते किल ॥ ६ ॥ जगाद वैद्यजन्मापि-चिकित्स्योय मुनिर्मया । भो भद्रा निश्चितं किंतु-भेषजानि

પવિત્ર ભાવવાળો પુરૂષ ભવોભવ નીરોગી થાય છે ૨

અભયઘોષની કથા આ રીતે છે

પૂર્વ મહાવિદેહમાં શત્રુઓને અજીત એવી વત્સાવતી નામની વિજયમાં પ્રભંકરા નામે ઉત્તમ નગરી હતી [૧] તેમાં સારાં કામ કરવા કમર કસનાર અને વૈદકમાં હુશિયાર અભયઘોષ નામે સુવિધિ વૈદ્યનો પુત્ર હતો [૨] તેના વખાણવા લાયક અને સદ્ગુણવાળા રાજકુમાર, મંત્રિકુમાર, સાર્થવાહકુમાર, અને શ્રેષ્ઠિકુમાર એ ચાર મિત્રો હતા. [૩] એક વખતે તેઓ વૈદ્યના ઘરે એકઠા થયા, ત્યાં ભમરાની માફક ગોચરીએ ફરતો અનગાર [ઘર વિનાનો] એક સાધુ પધાર્યો (૪) તે સાધુ પૃથ્વીપાળ નામના રાજાનો ગુણાકર નામે પુત્ર હતો, અને તેને ગળતકોઢ થયું હતું, તે જોઇને તે મિત્રો વૈદ્યકુમારને કહેવા લાગ્યા —[૫] તમો વૈદ્યો વેશ્યાની માફક હમેશાં પૈસામાંજ નજર રાખી લોકોને ખાઓ છો, પણ કોઇ તપસ્વી વગેરેની ચિકિત્સા કરતા નથી [૬] વૈદ્યકુમાર બોલ્યો, કે મારે આ મુનિની ચિકિત્સા કરવી છે. પણ હે ભલા ભાઇઓ ! મારી પાસે

न संतिमे ॥ ७ ॥ तेप्यूचु र्दद्महे मूल्य-साधि साध्वौषधानि नः । उवाच सो-
पि गोशीर्ष-चंदनं रत्नकंबल ॥ ८ ॥ लक्षद्वयेन तद् क्रेय (ग्र. ५५००)
तृतीय तु मदोकसि । विद्यते लक्षपाकाख्य-तैल तद् गृह्यतां द्रुत ॥ ९ ॥

लक्षद्वय गृहीत्वा थ-गत्वा ते कुत्रिकापणे । अयाचंतौषधे तां स्तु-
श्रेष्ट्यू चे किं प्रयोजन ॥ १० ॥ तेवोचन् कुष्टिनः साधो-श्चिकित्सा
भ्यां विधास्यते । आकर्ण्य तद्वच' श्रेष्टी-चेतस्येवमचिंतयत् ॥ ११ ॥
क्वैषां प्रमादशार्दूल-काननं यौवन ह्यद. । विवेकबंधुरा बुद्धिः क्वचेयं
वार्धकोचिता ॥ १२ ॥ मादृशामीदृश योग्य-जराजर्जरवर्ष्मणां । यत् कु-
र्वंत्यपि तदहो-धन्यैर्भारोयमुह्यते ॥ १३ ॥ एव विचिंत्य स श्रेष्टी-
ते समर्प्यौषधे मुधा । भावितात्मा प्रवव्राज-वव्राज च महोदयं ॥ १४ ॥

कृत्वा समग्रसामग्रीं-तेग्रिमा भक्तिशालिनां । सम वैद्यवरेण्येन-
प्रययु' साधुसन्निधौ ॥ १५ ॥ नत्वानुज्ञाप्य तैलेन-सर्वांगं म्रक्षितः स

ઔષધો નથી [૭] તેઓ બોલ્યા કે મૂલ્ય અમે આપીયે તુ અમને સારા ઔષધ બતાવ-
તે બોલ્યો કે લાખનુ ગોશીર્ષ ચદન અને લાખનું રત્ન કબળ ખરીદી લાવો બાકી ત્રીજુ
લક્ષપાક નામે તૈલ તો મારા ઘરેજ છે માટે તે બે જલદી લાવો (૮-૯) તેઓ બે લાખ
દ્રવ્ય લઇ કુત્રિઆમણની દુકાને જઇ તે બે ઓષધ માગવા લાગ્યા. તેમને તે દુકાનદાર શેઠે
પૂછ્યુ કે તેનુ તમારે શુ કામ છે ? (૧૦) તેઓ બોલ્યા કે એમના વડે સાધુની
ચિકિત્સા કરવાની છે તે સાભળીને શેઠ આ રીતે વિચારવા લાગ્યો [૧૧] ક્યાં તો
એમની પ્રમાદ રૂપ સિંહને રમવા માટે કાનન સમાન યૌવન અવસ્થા, અને ક્યા આવી
વૃદ્ધપણના જેવી વિવેક ભરેલી બુદ્ધિ ! ! [૧૨] એઓ જે કરે છે, તે તો મારા જેવા
જરાથી જાજરા થયેલ્ શરીરવાળાને ઉચિત છે માટે જેઓ નશીબવાન હોય તેજ આ ભાર
ઉપાડે છે [૧૩] એમ ચિંતવીને તે શેઠે તે ઓસડો મફત આપ્યા, અને પોતે ભાવિતાત્મા
હોઇ દીક્ષા લઇ મોક્ષે ગયો (૧૪) તે ખરા ભક્તિવંતો સઘળી સામગ્રી તૈયાર કરી, તે
વૈદ્યકુમારની સાથે સાધુ પાસે ગયા [૧૫] તેઓએ નમીને તેને જણાવીને તેના સઘળા

तैः । वेष्टितः कवलेनाथ–निरीयुः कृमयस्ततः ॥ १६ ॥ शीतत्वात्तत्र ते लग्ना–निर्यद्भिस्तैः प्रपीडितः । लिप्तश्च चंदनेनाशु—स्वास्थ्यमाप मुनिः क्षणात् ॥ १७ ॥ त्रिरेवमाद्यवेलायां—निर्ययुः कृमयस्त्वचः । मांसगास्तु द्वितीयस्यां–च तृतीयस्यां तेऽस्थिगाः ॥ १८ ॥ तान् कृमींस्ते दयावंत—श्चिक्षिपुर्गोकलेवरे । संरोहण्या च तं साधुं—सद्यः सज्जं प्रचक्रिरे ॥ १९ ॥

क्षमयित्वा च नत्वा च—गत्वा तन्नगरं ततः । चैत्यं चक्रुश्च विक्रीय–तेऽर्द्धमूल्येन कंबलं ॥ २० ॥ गृहीत्वा गृहीधर्मं च—पश्चात् कृत्वा च संयमं । ते पंचाप्यच्युते भूव—न्निंद्रसामानिकाः सुराः ॥ २१ ॥ ततश्च्युत्वा विदेहेषु—भूत्वा पंचापि सोदराः । ते प्रव्रज्य च सर्वार्थ–सिद्धेऽभूवन् सुरोत्तमाः ॥ २२ ॥ ततोऽप्यभयघोषस्य—जीवश्च्युत्वात्र भारते । बभूव भव्यसंदोह—बोधनः प्रथमो जिनः ॥ २३ ॥ शे-

---

અંગે તે તેલ લગાવ્યું પછી તેના પર કામળી વીંટાળી એટલે કીડા તેમાંથી નીકળ્યા તે કંબળ ઠંડું લાગવાથી તેમાં ભરાયા–પણ તેઓ નીકળતાં મુનિને બહુ પીડા થઇ તેથી ચંદનવડે તેના પર લેપ કર્યાથી તે તરત સ્વસ્થ થયો [૧૬] આ રીતે પહેલી વાર પ્રયોગ કરતાં ચામડીનાં કીડા નીકળ્યા, બીજી વાર માંસના કીડા નીકળ્યા, અને ત્રીજી વાર હાડકામાંના કીડા નીકળ્યા [૧૭–૧૮] તે કીડાઓને તે દયાળુ કુમારો બળદના કલેવરમાં નાખી આવ્યા, અને પછી સંરોહણી (રૂઝ લાવનારી) દવાથી તે સાધુને તરત સજ્જ કરતા હવા (૧૯)

પછી તે મુનિને ખમાવી નમીને શહેરમાં આવી, તે કંબલને અર્ધા મૂલ્યે વેચી, તેવડે જિન મંદિર બંધાવતા હવા (૨૦) બાદ તેઓ ગૃહિધર્મ અને ત્યાર બાદ સંયમ સ્વીકારી અચ્યુત દેવલોકમાં ઇંદ્ર સામાનિક દેવતા થયા [૨૧] ત્યાંથી ચવીને મહા વિદેહમાં પાંચે ભાઇઓ થઇ,દીક્ષા લઇ સર્વાર્થ સિદ્ધ વિમાને દેવતા થયા [૨૨] ત્યાંથી અભયઘોષનો જીવ ચવીને આ ભરતક્ષેત્રમાં ભવ્યજનોને બોધ આપનાર પહેલા તીર્થંકરરૂપે

धास्तु भरतो बाहु—बलिर्ब्राह्मी च सुंदरी । जज्ञिरे तदपत्यानि—प्रापु श्च परम पद ॥ २४ ॥

एव निशम्याभयघोषवृत्तं-
मुदा गुरूणा गुणराजिभाजा,
दाने सदा प्यौषधभैषजादेः-
कृतोद्यमा भव्यजना भवतु ॥ २५ ॥

॥ इत्यभयघोषकथा ॥

इत्युक्तो गुरुशुश्रूषकस्य औषधभैषजसप्रणाम इति तृतीयो भेदः—समति भाव इति चतुर्थ भेद विवरीपुर्गाथोत्तरार्द्धमाह

॥ मूलं. ॥

सइ बहुमन्नेइ गुरु-भावं च णुवत्तए तस्स ॥ ५९ ॥

जन्म्यो, अने बाकीना ते भरत बाहुबळ ब्राह्मी अने सुदरीरूपे तेना अपत्यरूपे थया, अने ते सर्व परम पद पाम्या [२३–२४] आ रीते अभयघोषनु वृत्तान्त सांभळी हमेशा गुणवान् गुरुओने ओसड-वेसड देवामा भव्यजनोए तैयार रहेवु [२५]

એ રીતે અભયઘોષની કથા છે

એ રીતે ગુરુ શુશ્રૂષકપણામાં ઔષધભૈષજ સપ્રણામ એ ત્રીજો ભેદ થયો હવે ભાવ નામે ચોથો ભેદ વર્ણવવા બાકીની અર્ધી ગાથા કહે છે

મૂળનો અર્થ.

સદા ગુરુનુ બહુ માન રાખે, અને તેના અભિપ્રાયને અનુસરે [૫૧]

[टीका.]

सदा वहुमन्यते मनःप्रीतिसार श्लाघते गुरूमुक्तस्वरूपं–सप्रतिम-
हाराजवत्, भाव च चेतोवृत्ति–मनुवर्तते–तदनुकूल व्यवहरति–तत्समत
मेवाचरतीति तत्त्व.

उक्तच.

सरुपि नति' स्तुतिवचन–तदभिमते प्रेम तद्विपि द्वेपः
दानमुपकारकीर्तन–ममूलमत्र वशीकरण (इति)
सप्रतिमहाराजनिदर्शनं त्वेवं.

अत्थि पुरी उज्जइणी–सिरिहिं अलयंपुरिं पि उज्जयणी। तत्थ
निवनिवहसेविय–पयजुयलो सपइनरिंदो ॥ १ ॥ जीवतसामिपडिम–वंदिउं
कयावि तहिं। पत्तो भवतरुहत्थी–गुरु सुहत्थी सपरिवारो ॥ २ ॥ तइ-
या चउविह आउज्ज–समिच्छणयजणियजणहरिसो । ठाणे ठाणे पाय-

ટીકાનો અર્થ.

સદા—હમેશા કહેલ સ્વરૂપવાળા ગુરૂને બહુ માન આપે, એટલે કે, મનની પ્રીતિપૂર્વક વખાણે, સપ્રતિ રાજાની માફક તથા ભાવ એટલે ચિત્તના અભિપ્રાયને અનુકુળપણે વર્તે, એટલે કે તેમને જે અભિમત હોય, તેજ પ્રમાણે આચરે એ મતલબ છે

કહેલું પણ છે કે, રોષ કરતા નમન કરવુ, સ્તુતિ કરવી, તેના વલ્લભ ઉપર પ્રેમ કરવો, તેના દ્વેષિ ઉપર દ્વેષ કરવો, દેવુ, ઉપકાર માનવો, એ અમૂલ મત્ર વશીકરણ છે

સપ્રતિ રાજાનું નિદર્શન આ રીતે છે

લક્ષ્મીથી અલકાપુરીને પણ જીતનારી ઉજ્જેણી નામે નગરી હતી, ત્યાં ઘણા રાજાઓથી સેવાયલો સપ્રતિ નામે રાજા હતો [૧] ત્યાં રહેલી જીવત સ્વામિ પ્રતિમાને વાદવા માટે ક્યારેક ભવતરૂને તોડવા હાથી સમાન સુહસ્તિ નામના આચાર્ય પરિવાર સાથે પધાર્યા (૨) ત્યારે ત્યા રથ યાત્રા શરૂ થઇ, તેમાં ચારે પ્રકારનાં વાજા અને તમાસાથી

ठिय-पयहपुरनारिहल्लीसो ॥ ३ ॥ सद्भावधुरभवियण-पयपयक्यलउडरा-समणहरणो । चउदिसि सुसाविगागिज्जमाणसुमहल्लमगल्लो ॥ ४ ॥ रहि-एहि भवविएहिं-सणिय पगढिज्जमाणओ पुरओ । पइहट्ट पइभवण-गरुय पूय पडिच्छतो ॥ ५ ॥ अणुगम्मतो गुरुणा-सुहत्थिणा सयलसव्व-सहिएण । भमिओ तत्थ जिणरहो-पत्तो निवभवणदारंमि ॥ ६ ॥ अह राया निज्जूहे-सकम्मविवरि व्व वट्टमाणो सो । दट्ठु सुहत्थिसूरिं-तुट्ठमणो चिंतए चित्ते ॥ ७ ॥ मन्ने कत्थवि दिट्ठो-एस मुणिंदो मया दयाभवण । ज मह मणजलनिहिणो-इंदु व्व जणेइ उल्लास ॥ ८ ॥

इय चिंतिरस्स तस्सा—सु भासुर जाइसरण मुप्पन्न । तो मुत्त सव्वकज्जे—पत्तो गुरुचरणनमणत्थ ॥ ९ ॥ नमिउं गुरुणो पुच्छइ-जिणधम्मो किंफलो भणइ सूरी । सो सग्गमुक्ख फलओ-पुच्छेइ पुणोवि नरनाहो ॥ १० ॥ किं फल मवत्तसामाइयस्स रज्जाइ ससइ मुणिंदो ।

લોકો હર્ષ પામવા લાગ્યા, તેમજ ઠેકાણે ઠેકાણે નગર નારીઓ રાસ રમવા લાગી [૩] શ્રદ્ધાવંત ભવ્યજનો પગને પગને લાકડીઓથી રાસ રમણ કરવા લાગ્યા ચારે દિશાઓમા સુશ્રાવિકાઓ મહા મગળ ગાવા લાગી [૪] હુશીયાર રથિકોથી આગળ ખેચાતો રથ ફરવા લાગ્યો તે દરેક હાટ અને દરેક ઘર દીઠ ભારે પૂજા પામવા લાગ્યો [૫] તેના પાછળ સકળ સંઘની સાથે સુહસ્તિ આચાર્ય ફરવા લાગ્યા, એમ ચાલતા ચાલતાં તે રથ રાજાના મેહેલના દ્વારે આવી પહોચ્યો [૬] હવે રાજા જાણે પોતાના કર્મના વિવરમા વર્તતો હોય, તેમ સુહસ્તિસૂરિને તે ટોળામાં જોઇને હુષ્ટમાનવાળો થઇ વિચારવા લાગ્યો (૭) હું ધારું છુ કે, આ દયાનિધાન મુનીંદ્રને આગળ ક્યાક જોયેલા છે, કેમકે એ મારા મનરૂપ દરિયાને ચદ્રમા માફક ઉલ્લાસિત કરે છે (૮) એમ ચિતવતા, તેને જાતિ સ્મરણ ઉત્પન્ન થયુ તેથી તે સવ કામ છોડી ગુરૂના ચરણે નમવા આવ્યો [૯] નમીને તે ગુરૂને પૂછવા લાગ્યો કે, જિનધર્મનુ શુ ફળ છે ? સૂરિ બોલ્યા કે, તે સ્વર્ગ અને મોક્ષનુ ફળ આપે છે. ત્યારે રાજા ફરીને બોલ્યો—(૧૦) અવ્યક્ત સામાયિકનુ

तो तुट्टो भणइ निवो—किं उलवक्खेह म भयवं ॥ ११ ॥ तयणु अणुत्तरसुयनाण—सुद्ध उवओगओ मुणियसूरी । जपइ सपइ नरवर–आसि पुरा मज्झ त सीसो ॥ १२ ॥

तथाहि.

कइयावि मासकप्पेण–विहरमाणा सम महागिरिणा । अम्हे कोसविपुरिं–पत्ता दुब्भिक्खकालंमि ॥ १३ ॥ सकडभावा वसहीण–बहुयभावेण मुणिजणस्स तहा । सिरि अज्ज महागिरिणो–वयं च वसहीसु वीसु ठिया ॥ १४ ॥ सुत्तत्थपोरिसिकमेण–भिक्खवेलाइ साहुसघाडो । अम्ह कम्मिवि ईसर–गिहम्मि भिक्खत्थ मणुपत्तो ॥ १५ ॥ अन्नाणं–सत्ताण-मन्नतेण च तेण धणवइणा । भत्तीइ भत्तपाण—पउर उवढोइय तस्स ॥ १६ ॥ दिट्ठ च त मेगेण–भिक्खयरेणं तहिं पविट्ठेण । चिंतिय मिमिणा समणा–णहोअहो पुन्न माहप्प ॥१७॥ तुम्हे भिक्खयरत्ते–इमे सउन्ना लहति सव्वत्थ । अहय तु पुन्नरहिओ—लहेमि जइ नवर म-

શુ કૃળ છે ? મુનીંદ્ર બોલ્યા કે, રાજ્ય વગેરે ત્યારે તુષ્ટ થઇ રાજા કહેવા લાગો કે, હે ભગવન્ ! મને ઓળખો છો ? [૧૧] ત્યારે આચાર્ય ઉત્તમ શ્રુત જ્ઞાનના શુદ્ધ ઉપયોગથી તેને ઓળખીને કહેવા લાગ્યો કે, હે રાજન્ ! તુ પૂર્વ ભવે મારો શિષ્ય હતો [૧૨] તે આ રીતે કે, એક વેળા દુકાળના વખતે અમે મહાગિરિ આચાર્યની સાથે માસ કલ્પે વિચરતા થકા કોશાંબી નગરીમા આવી પહોચ્યા [૧૩] ત્યા વસ્તી સાંકડી હોવાથી, અને મુનિઓ ઘણા હોવાથી શ્રી આર્ય મહાગિરિ અને અમે જુદી જુદી વસ્તીમાં રહ્યા [૧૪] હવે સૂત્રપોરૂષી અને અર્થપોરૂષી પૂરી થયા બાદ ભિક્ષા વેળાએ અમારા સાધુઓનો એક સઘાડો કોઇક પૈસાદારના ઘેર ગયો (૧૫) ત્યારે તે ધનપતિએ પોતાને ધનભાગ્ય માનીને ભક્તિપૂર્વક તે સઘાડાને તેણે ઘણુ ભક્તપાન આપ્યુ. (૧૬) તે ત્યા બેઠેલા એક ભીખારીએ દીઠુ, તેથી તે ચિતવવા લાગ્યો કે, શ્રમણોના પુણ્યનો મહિમા જુવો અને ભિક્ષાચર છતા આ પુણ્યશાળીઓને બધા ઠેકાણેથી મળતું રહે છે ત્યારે હૂં પુણ્ય રહિત હોવાથી ગાળો ખાઉં છુ [૧૭-૧૮] એમ ચિતવી, તે તેમની પાછળ

केसो ॥ १८ ॥

इय चिंतिय सो लग्गो—मुणीण मग्गमि मग्गए बहुसो । भयव तुब्भे सव्वत्थ—लहह तो देह मह किंचि ॥ १९ ॥ तो मुणिवरेहि भणिय—भो भद्द न (अम्ह कप्पए दाउ,) । अम्ह इमस्स च पहुणो गुरुणो चिट्ठति वसहीए ॥ २० ॥ तेणा साइ वसेण—वसहिं आगतु जाइया अम्हे । साहूहि वि णे कहिओ—सव्वोवि हु मग्गवुत्ततो ॥ २१ ॥ तो नाउ मुणेण वय-भाविं पवयणसमुन्नइकर त । सामाइय सुतपयाण-पुव्वग ज्झत्ति दिक्खिसु ॥ २२ ॥ भोयविय जहिच्छ मणुन्न माहार मह निसाए सो । सुद्धमणो गाढ विसूइयाइ पचत्त मणुपत्तो ॥ २३ ॥ सिरि चदगुत्त सुयबिंदु सारतणुरुहअसोगसिरिरन्नो । पियपुतस्स कुलाणस्स-एस त नदणो जाओ ॥ २४ ॥ इय सोऊण राया-बहुयहुमाणुल्लसतरोमचो । भालत्थलमिलियकरो-एव थुणिउ समाढत्तो

લાગી માર્ગમા વારવાર યાચવા લાગ્યો કે, હે ભગવન્ ! તમને બધાને ત્યાથી મળે છે, તો મને થોડુક આપો (૧૯) ત્યારે સાધુઓ બોલ્યા કે, હે ભોળા ! " અમે તને આપી શકતા નથી, કેમકે અમારા અને આ ધનપતિના ઉપરી ગુરૂ વસતીમા રહે છે " [૨૦] ત્યારે તે આશાથી તણાઇને વસતીમા આવી અમને યાચવા લાગ્યો, તેમજ સાધુઓએ પણ સઘળી માર્ગમા બનેલી હકીકત કહી [૨૧] ત્યારે અમે શ્રુતજ્ઞાનના બળે પ્રવચનની ઉન્નતિ થનારી જોઇને તેને સામાયિક શ્રુત ઉચ્ચરાવીને જલદી દીક્ષા આપી (૨૨) પછી તેને તેની મરજીમા ભાવ્યુ તેટલુ મનોજ્ઞ આહાર પાણી ખવરાવ્યુ હવે રાતે તે આકરી વિશુચિકાથી શુદ્ધ મને મરણ પામ્યો [૨૩] તે શ્રીચદ્રગુપ્તના પુત્ર બિંદુસારના પુત્ર અશોકશ્રી રાજા પ્રિય પુત્ર કુણાલનો તુ આ પુત્ર થયો છે [૨૪] એમ સાભળીને રાજા બહુ માનથી રોમાચિત થઇ મસ્તકે હાથ જોડી તેમની આ રીતે સ્તવના કરવા લાગ્યો [૨૫] હે જ્ઞાન દિવાકર ! પરોપકાર પરાયણ ભારે કરૂણા જળના સાગર મુનીશ્વર ! તમારાં ચરણોને નમસ્કાર હો [૨૬] હે કરૂણાનિધિ ! દારિદ્રરૂપ ભરપૂર સ-

॥ २५ ॥ जय जय नाणदिवायर-परोवयारिक्कपच्चल मुर्णिद । गुरुक-रुणासायर-नमो नमो तुज्झ रसायाण ॥ २६ ॥

दारिद्द अमुद्दसमुद्द-मज्झ निवडतजतु पोयाण । गुरुकरुणा रस सायर-नमो नमो तुज्झ पायाण ॥ २७ ॥ सग्गापवग्ग मग्गा-णुलग्ग जणसत्थवाह पायाण । गुरु॰ ॥ २८ ॥ चक्कुस झसवरकलस-कुलिस-कमलाइ लक्खण जुयाण । गुरु॰ ॥ २९ ॥ इम थोउं सो गुरुणो-गिहि धर्मं गहिय सगिह मणुपत्तो । सव्वत्थवि नियरज्जे-रहजत्ताओ पवत्तेइ ॥ ३० ॥ जह सुमरिय रंकत्तं-सत्तागारा कराविया तेण । जह बोहिया अणज्जा—तहा निसीहाउ नेयव्व ॥ ३१ ॥ जिणसासण पभाविय-सु-इरं सुगुरू सुस्सुसमाणपरो । सो सपइनरनाहो—जाओ वेमाणिओ सु-सुरो ॥ ३२ ॥

इत्यधिकार्य्य धर्मविचारं—
संप्रतिभूपतिवृत्तमुदारं ।

મુદ્રમાં બુડતા જન્તુઓને તારવા પોત સમાન તમારા ચરણે નમસ્કાર હો. (૨૭) સ્વર્ગ અને અપવર્ગના માર્ગે લાગેલા જનોને એચવા સાર્થવાહ સમાન તમારા ચરણે નમસ્કાર હો [૨૮] ચક્ર, અંકુશ, મીન, કળશ, વજ્ર, તથા કમળ વગેરે લક્ષણવાળા તમારા ચરણે નમસ્કાર હો [૨૯] એમ સ્તવીને તે ગુરૂ પાસેથી ગૃહિધર્મ સ્વીકારી ઘેર આવી પોતાના રાજ્યમા બધા સ્થળે રથ યાત્રાઓ પ્રવર્ત્તાવવા લાગ્યો [૩૦] વળી તેણે જેમ રાંકપણું સંભારીને સત્રાગાર [દાન શાળાઓ] મંડાવી, અને જેમ આચાર્યોને પ્રતિબોધ્યા તેમ નિશીથ ચૂર્ણિથી જાણી લેવું [૩૧]

જિન શાસનની ઘણા કાળ લગી પ્રભાવના કરી, ગુરૂની શુશ્રૂષા કરતો થકો તે સંપ્રતિ રાજા વૈમાનિક દેવતા થયો (૩૨) આ રીતે ધર્મ વિચારતો આશ્રીને સંપ્રતિ રાજાનું ઉદાર વૃત્તાન્ત છે માટે હે ભવ્ય જનો ! તમે સઘળું માન છોડીને સદ્ગુરૂમા બહુ

सद्गुरौमरत्ताखिलमान—
भव्यजना दधतां बहुमान ॥ ३३ ॥

इति संप्रतिमहाराजनिदर्शनं "छ"

इत्युक्तो गुरुशुश्रूपकलक्षणस्य भाव इति चतुर्थो भेद-स्तदुक्तौ च समर्थितं समभेद गुरुशुश्रूप इति पचमभावश्रावकलक्षण समाप्ति तदेव प्रवचनकुशल इति षष्टमाह

(मूलं.)

सुत्ते अत्थ य तहा-उस्सग्गववायभाववहारे।
जो कुसलत्त पत्तो-पवयणकुसलो तओ छद्धा ॥ ५२ ॥

(टीका)

इह प्रकृष्ट वचनप्रवचनमागम—स च सूत्रादिभेदात् पोढा-त

માન ધરે (૩૩)

આ રીતે સપ્રતિ મહારાજાનુ નિદર્શન છે

આ રીતે ગુરુ શુશ્રૂષકપણાનો ભાવરૂપ ચોથો ભેદ કહ્યો તે કહેતા ગુરુશુશ્રૂષરૂપ પાચમુ ભાવ શ્રાવકનુ લક્ષણ પુરૂ થયુ હવે પ્રવચન કુશળરૂપ છઠ્ઠુ લક્ષણ કહે છે

મૂળનો અર્થ.

સુત્રમાં, અર્થમા, તેમજ ઉત્સર્ગમાં, અપવાદમા, ભાવમાં, અને વ્યવહારમા જે કુશળતા ધરાવતો હોય, તે એ છ પ્રકારે પ્રવચન કુશળ ગણાય છે. [૫૨]

(ટીકાનો અર્થ.)

ઇહા ઉત્કૃષ્ટ વાક્ય તે પ્રવચન કે આગમ કહેવાય તે સૂત્રાદિક ભેદે ૭ પ્રકારે છે.

स्तदुपाधिक कौशलमपि पोढा–तत्संनधात् कुशलोपि पोढैवेत्याह,–सूत्रे सूत्रविषये यः कुशलत्व प्राप्तइति प्रत्येक योजनीय तथाऽर्थे सूत्राभिधेये-चः समुच्चये–तथा तेनैव प्रकारेण उत्सर्गे सामान्योक्तावपवादे विशेषभणिते, भावे विधिसारधर्मानुष्ठानकरणस्वरूपे, व्यवहारे गीतार्थाचरितरूपे, सूत्रे समाहारस्यैकत्वेपि सप्तम्या पृथग् व्याख्यान बालावबोधनार्थं. एतेषु यः कुशलत्व प्राप्तः सद्गुरूपदेशादेव प्रवचनकुशल. तत्र त्ति पोढा षट्प्रकार इति गाथाक्षरार्थः (छ)

समस्यस्यैव षट्लक्षणस्य भावार्थ विवरीषुराद्यभेद गाथाप्रथमपादेनाह:—

उचिय महिज्जइ सुत्त.

उचित योग्यं श्रावकभूमिकाया अधीते पठति सूत्र प्रवचनमात्रादि षड्जीवनिकात.

उक्त चः—

તેથી તેના અંગે રહેલ કુશળપણુ પણ છ પ્રકારે અને તેના સબધે કુશળ પણ છ પ્રકારે છે તેજ કહે છે — સૂત્રમાં જે કુશળતા પામેલ હોય, તેમજ અર્થ એટલે સૂત્રનો અભિપ્રાય તેમા, તથા તેજ રીતે ઉત્સર્ગ એટલે સામાન્ય કથનમા, અપવાદ એટલે વિશેષ કથનમા, ભાવ એટલે વિધિ સહિત ધર્માનુષ્ઠાન કરવામા, વ્યવહાર એટલે ગીતાર્થ પુરૂષોના આચરણમા, એ બધામાં જે સદ્ગુરૂના ઉપદેશથી કુશળતા પામ્યો હોય, તે છ પ્રકારે પ્રવચન કુશળ ગણાય છે એ ગાથાનો અક્ષરાર્થ છે

હવે એ છએ લક્ષણનોજ ભાવાર્થ વર્ણવવા સારૂ ગાથાના પહેલા પદથી પહેલો ભેદ કહી બતાવે છે

ઉચિત સૂત્ર શીખવુ

सद्गुरौप्रहताखिलमान—
भव्यजना दधतां बहुमान ॥ ३३ ॥

इति संप्रतिमहाराजनिदर्शनं "छ"

इत्युक्तो गुरुशुश्रूषकलक्षणस्य भाव इति चतुर्थो भेद-स्तदुक्तौ च समर्थितं सप्रभेदं गुरुशुश्रूष इति पंचमभावश्रावकलक्षणं सम्प्रति तदेव प्रवचनकुशल इति षष्ठमाह ॥

(मूलं.)

सुत्ते अत्थ य तहा-उस्सग्गववायभावववहारे ।
जो कुसलत्तं पत्तो-पवयणकुसलो तओ छद्धा ॥ ५२ ॥

(टीका)

इह प्रकृष्टं वचनंप्रवचनमागमः—स च सूत्रादिभेदात् षोढा-त

માન ધરો (૩૩)

આ રીતે સંપ્રતિ મહારાજાનું નિદર્શન છે

આ રીતે ગુરૂ શુશ્રૂષકપણાનો ભાવરૂપ ચોથો ભેદ કહો તે કહેતા ગુરૂશુશ્રૂષકરૂપ પાંચમું ભાવ શ્રાવકનું લક્ષણ પુરૂં થયું હવે પ્રવચન કુશળરૂપ છઠું લક્ષણ કહે છે

મૂળનો અર્થ

સૂત્રમાં, અર્થમાં, તેમજ ઉત્સર્ગમાં, અપવાદમાં, ભાવમાં, અને વ્યવહારમાં જે કુશળતા ધરાવતો હોય, તે એ છ પ્રકારે પ્રવચન કુશળ ગણાય છે. [૫૨]

(ટીકાનો અર્થ.)

અહીં ઉત્કૃષ્ટ વાક્ય તે પ્રવચન કે આગમ કહેવાય તે સૂત્રાદિક ભેદે છ પ્રકારે છે.

स्तदुपाधिकं कौशलमपि पोढा—तत्सवधात् कुशलोपि पोढैवेत्याह,—सूत्रे सूत्रविपये यः कुशलत्व माप्तइति प्रत्येकं योजनीय. तथाऽर्थे सूत्राभिधेये-चः समुच्चये—तथा तेनैव प्रकारेण उत्सर्गे सामान्योक्तावपवादे विशेषभणिते, भावे विधिसारधर्मानुष्ठानकरणस्वरूपे, व्यवहारे गीतार्थाचरितरूपे, सूत्रे समाहारस्यैकत्वेपि सप्तम्या पृथग् व्याख्यान बालावबोधनार्थं. एतेषु यः कुशलत्वं प्राप्तः सद्गुरूपदेशादेव प्रवचनकुशलः तउ षि पोढा पट्प्रकार इति गाथाक्षरार्थः (छ)

संप्रत्यस्यैव पट्लक्षणस्य भावार्थं विवरीपुराद्यभेदं गाथाप्रथमपादेनाहः—

उचिय महिज्जइ सुत्त.

उचितं योग्यं श्रावकभुमिकाया अधीते पठति सूत्र प्रवचनमातादि पट्जीवनिकांत.

उक्त चः—

તેથી તેના અગે રહેલ કુશળપણ્ પણ ૭ પ્રકારે અને તેના સબધે કુશળ પણ ૭ પ્રકારે છે તેજ કહે છે — સૂત્રમાં જે કુશળતા પામેલ હોય, તેમજ અર્થ એટલે સૂત્રનો અભિપ્રાય તેમા, તથા તેજ રીતે ઉત્સ ા એટલે સામાન્ય કથનમા, અપવાદ એટલે વિશેષ કથનમા, ભાવ એટલે વિધિ સહિત ધર્માનુષ્ઠાન કરવામા, વ્યવહાર એટલે ગીતાર્થ પુરૂષોના આચરણમા, એ બધામાં જે સદ્ગુરૂના ઉપદેશથી કુશળતા પામ્યો હોય, તે પ્રકારે પ્રવચન કુશળ ગણાય છે એ ગાથાનો અક્ષરાર્થ છે

હવે એ છના લક્ષણનોજ ભાવાર્થ વર્ણવવા સારૂ ગાથાના પહેલા પદથી પહેલો ભેદ કહી બતાવે છે

पवयणमाई छज्जीवणियं ता उभयओवि इयरस्स (ग्रहणशिक्षेति तत्र प्रकृत) उभयतः सूत्रतोर्थतश्च–इतरस्य श्रावकस्येति–सूत्रग्रहण–मुपलक्षणं–तेनान्यदपि पचसग्रहकर्मप्रभृतिक शास्त्रसदोह गुरुप्रसादीकृत निजप्रज्ञानुसारेण जिनदासवत् पठतीति.

तत्कथा चैव.

अच्छरसोहजुगाए–अणिमिसकालियाइ हरिसहाइ व्व । उववूढा जउणनईइ–अत्थि इह पुरवरी महुरा ॥ १ ॥ समुचिय सुमुत्तअज्झयण–रज्जुसजमियचवलमणपवग्गो । सिट्ठी जिणदासो तत्थ—साहुदासी पिया तस्स ॥ २ ॥ तेहिं पचक्खाय—सव्वस्स चउप्पयस्स जाजीव । गिण्हति गोरस पहु—दिणपि गोउलियहत्थाओ ॥ ३ ॥ जाया सिणेहवुड्ढी–अ-

---

ઉચિત એટલે શ્રાવકપણાને યોગ્ય સૂત્ર એટલે દશવૈકાલિક સૂત્રના પ્રવચનમાત્રા નામના અધ્યયનથી માંડીને છજ્જીવણિયા અધ્યયન સુધીનુ સૂત્ર શીખે.

જે માટે કહેલુ છે કે,

પ્રવચનમાતા અધ્યયનથી લઇને છજ્જીવણિયા અધ્યયન સુધીનુ સૂત્ર અને અર્થ થકી શ્રાવકને પણ ગ્રહણ શિક્ષારૂપે રહેલ છે

સૂત્ર શબ્દ ઉપલક્ષણરૂપે છે, તેથી પચ સગ્રહ—કર્મ પ્રકૃતિ વગેરે બીજા પણ શાસ્ત્રોને ગુરૂની મહેરબાનીથી પોતાની બુદ્ધિના અનુસારે જિનદાસ શ્રાવક માફક શ્રાવક ભણે

તેની કથા આ પ્રમાણે છે—

ઇદ્રની સભા જેમ, અચ્છરસોહયુક્ત [અપ્સરાના સમૂહથી યુક્ત] અને અનિમિષકલિત [દેવતા સહિત છે, તેમ અચ્છર સોહયુક્ત (સ્વચ્છ પાણીથી ભરેલી), અને અનિમિષકલિત [માછલાથી ભરપૂર] યમુના નદીનાવડે વીંટાયલી મથુરા નામે નગરી હતી [૧] ત્યા ઉચિત સૂત્રના અધ્યયનરૂપ રજ્જુથી મનરૂપ ઘોડાને વશમા રાખનાર જિનદાસ નામે શ્રાવક હતો, અને તેની સાધુદાસી નામે સ્ત્રી હતી. [૨] તેમને યાવજ્જીવ સુધી ગોરસ (ઘી દુધ દહિ વગેરે પ્રાણિજન્ય ખોરાક)નો ત્યાગ કરેલો હતો તેથી તેમને ઠાકાર તરફથી તે ભેટ મળતુ, તોપણ તેઓ ગોવાળિયાના હાથેજ તે લેતા હતા [૩]

नुत्रं तेसिं इतजंताण । कइयावि विवाहमहे—गोवेहि निमंतिओ सिट्ठी ॥ ४ ॥

आउल भावेण सय—तत्थ न सिट्ठी गओ पर तेसिं । वहुवेस वारलंकार-सारचीराइं अप्पेइ ॥ ५ ॥ पत्ता गुरुसोहा वेहि—एहिं हिट्ठेहि सिट्ठिणो दुन्नि । कंवलसवलभिहणा—गोणजुवाणा समुवणीया ॥ ६ ॥ सो जपइ मह नियमो—चउप्पयाण तओ बलावि इमे । ते गोणे सिट्ठिगिहे—बंधित्तु गया सठाणमि ॥ ७ ॥ चिंतइ सिट्ठी एए—जइ वाहिमु चिय अह तओ लोओ । वाहिस्सए जहित्थं—सुहेण इत्थेव चिट्ठितु ॥ ८ ॥ सयय पोसइ फासुय-चारी खाणेण गलियपाणेण। अट्ठमिचउद्दसीसु-उववास कुणइ जिणदासो ॥ ९ ॥

वाएइ पुत्थय तह—अप्पुव्व महिज्जए पइदिणंपि । तं सोउ ते सन्नी—उवसंता भद्दया जाया ॥ १० ॥ जद्दिवस जिणदासो—विगयपिवासो

હવે ગોવાળોની સાથે આવતા જતા તેમને પ્રીતિ બંધાઇ, ત્યારે કોઇક વિવાહ પ્રસંગે ગોવાળોએ તે શેઠને નોતરૂં મોકલાવ્યું [૪] ત્યારે શેઠ કામકાજની તાણ હોવાથી પોતે ત્યાં જો કે નહિ ગયો, તોપણ તેણે તેમને ઘણા દરવેશ—દાગીના તથા સારા કપડા મોકલાવ્યા (૫)

તેથી તે ગોવાળોની ઘણી શોભા વધી, તેથી તેઓ રાજી થઇને શેઠને કંબલ અને સબલ નામે બે જુવાન વાછરડા આપવા લાગ્યા (૬) શેઠ બોલ્યા કે, મારે ચતુષ્પદનો નિયમ છે, તે છતા તેઓ જોરથી શેઠના ઘરે તે બાંધીને ચાલ્યા ગયા (૭) હવે શેઠ વિચારવા લાગ્યો કે જો હું એમને જોડીશ, તો પછી બીજા લોક એમને મરજી મારક જોડશે, માટે ભલે તેઓ છુટા ઉભાજ રહે [૮] હવે શેઠ તેમને પ્રાશુક ખાણુ, ચારા અને ગળેલા પાણીથી પોતે ઉછેરવા લાગ્યો, તે શેઠ આઠમ અને ચૌદશના દિને ઉપવાસ કરતો હતો [૯] વળી તે પુસ્તક વાચતો, તથા દરરોજ નવુ અધ્યયન પણ કરતો, તે સાભળીને તે સંજ્ઞાવાળા [સમજુદાર] ભલા બળદો ઉપશાંત થયા (૧૦) તેથી જે

न भोयणं कुणइ । तमि दिणे शुद्धमणा–आहार तेवि वज्जंति ॥ ११ ॥ सिट्ठिस्स तेसु जाओ–वहुमाणो समहिओ सिणेहोय । भविया उवसंत-प्पा–भद्दगभाव त्ति काउण ॥ १२ ॥ सावयमित्तेण कयावि–नियगगतीइ जोइउ एए । तीया अपुच्छिउण–मंडीरमणस्स जत्ताए ॥ १३ ॥ अन्न-स्स नत्थि खलु एकिस ति विम्हियमणेण वेण इमे । अन्नेहिं सार्द्धि-वसेहिं वाहिया वहुयं ॥ १४ ॥

ते सुकुमाला तुट्टा–सिट्ठिगिहे तेण आणिउं वद्धा । न चरंति नेव नीर–पिवति पीडाविहुरदेहा ॥ १५ ॥ तो नायवइयरेण–झूरेउ सिट्ठिणा वहुपयार । विहिणा णसण कारिय—दिन्नो तेसिं नमुक्कारो ॥ १६ ॥ तो मरिउं सुहभावा–नागकुमारा महिड्ढिया जाया । अज्झयण झाणपवरो सिट्ठिवि गओ मरिय सुगई ॥ १७ ॥

एव च सूत्राध्ययनोद्यतोभूत्—
परोपकारैर्जिनदास उच्चैः ।

દિવસે નિરંતર જિનદાસ ઉપવાસ કરતો, તે દિને તેઓ પણ શુદ્ધ મનથી આહારનું વ ર્જન કરતા [११] આ ઉપરથી શેઠને પણ તેઓમાં બહુ માન, અને અધિક સ્નેહ થયો, અને તેઓ પણ ભદ્રક ભાવવાળા હોવાથી ઉપશાંત થયા (૧૨) હવે એક વેળા તે શ્રાવકના મિત્રે શેઠને પૂછ્યા વગર ભંડીર રમણની યાત્રામાં પોતાની ગાડીમાં જોતર્યા [૧૩] તે ધારતો કે, આવા બેલ બીજા કોઇના નથી તેથી તેણે જુદા જુદા ગાડીવાળાઓની સાથે તે બળદો ઘણીવાર દોડાવ્યા (૧૪) તે બેલો સુકુમાર હોવાથી તૂટી પડ્યા, એટલે તેણે શેઠના ઘેર લાવી બાંધ્યા તેઓ પીડાથી વિધુર થઇ ચારો, પાણી ચરતા અટક્યા [૧૫] ત્યારે શેઠને તે વાતની ખબર પડતાં તેણે બહુ પ્રકારે પશ્ચાતાપ કરી, વિધિપૂર્વક તેમને અણસણ કરાવીને નમસ્કાર મંત્ર આપ્યો (૧૬) તે બેલો મરીને શુભ ભાવથી મહર્દ્ધિક નાગકુમાર દેવ થયા, અને શેઠ પણ અધ્યયન અને ધ્યાનમાં તત્પર રહી મરીને સુગતિએ પહોચ્યો (૧૭) આ રીતે જિનદાસ ઉંચી રીતે પરોપકાર

विश्वप्रकाशैकसहस्रभानौ—
तदत्र भव्याः कुरुत प्रयत्नं ॥ १८ ॥

॥ इति जिनदासकथा ॥

इत्युक्तः प्रवचनकुशलस्य सूत्रकुशल इति प्रथमो भेदः—समत्यर्थ-कुशल इति द्वितीय भेद व्याचिख्यासुर्गाथापूर्वार्द्धस्य द्वितीयं पादमाह.

(मूलं.)

सुणइ तयत्थं तहा सुतित्थंमि ।.

[टीका.]

शृणोत्याकर्णयति तदर्थं सूत्रार्थं तथा तेनैव प्रकारेण स्वभूमिकौ-चित्यरूपेण सुतीर्थे सुगुरुमूले—यतआह.

કરતો થકો સૂત્ર ભણુવામા તૈયાર રહેતો, માટે જગતનો પ્રકાશ કરવા સૂર્ય સમાન જ્ઞાના ભ્યાસમા હે ભવ્યો ! તમે પ્રયત્ન કરો

એ રીતે જિનદાસની કથા છે.

એ રીતે પ્રવચન કુશળનો સૂત્ર કુશળરૂપ પહેલો ભેદ કહ્યો, હવે અર્થ કુશળરૂપ બીજો ભેદ કહેવા માટે બીજુ પદ કહે છે—

મૂળનો અર્થ.

તેમજ સુતીર્થમાં તેનો અર્થ સાંભળે.

ટીકાનો અર્થ.

તેમજ એટલે પોતાની યોગ્યતાના ઉચિતપણે કરીને સુતીર્થમા એટલે સુગુરૂની પાસે તેનો એટલે સૂત્રનો અર્થ સાભળે જે માટે કહેલુ છે કે,

तित्थे सुत्तत्थाण-गहण विहिणाउ इत्थ तित्थं मिण ।
उभयन्नू चेव गुरु-विहीउ विणयाइ ओचित्तो [इत्यादि]

अत्रायमाशयः—ऋषिभद्रपुत्रवत् संविग्नगीतार्थगुरुसमीपश्रवणसमुत्पन्न प्रवचनार्थकौशलेन भावश्रावकेण भाव्यमिति

ऋषिभद्रपुत्रकथा चैव

इत्थेव जंबुदीवे-भारह वासस्स मज्झिमे खंडे । अत्थि पुरी आलभिया-न कयावि अरीहिं आलभिया ॥ १ ॥ सुगुरुप्पसायउल्लसिय-विमलवहुवयण अत्थकोसल्लो । इसिभद्दपुत्तनामो-सड्ढो तत्थासि सुत्तियड्ढो ॥ २ ॥ अन्नेवि तत्थ निवसंति-सावया आवयासु दढधम्मा । इसिभद्दसुओ कइयावि-तेहिं मिलिए हिं इय पुट्ठो ॥ ३ ॥ भो भो देवाणुपिया-देवाण ठिईं कहेसु अम्हाण । सोविहु पवयणभणियत्थ-सत्थकुसलो इय भणइ ॥ ४ ॥

तीर्थमा सूत्र अने अर्थनुं ग्रहण करवुं ते तीर्थ ते सूत्रार्थना जाणु गुरु जाणवा विधि ते विनयादिक औचित्य साचववुं

इहां आ आशय छे — ऋषिभद्र पुत्रनी माफक भाव श्रावके संविग्न अने गीतार्थ गुरुनी पासे शास्त्र सांभळीने प्रवचनना अर्थमां कुशळता मेळववी

ऋषिभद्र पुत्रनी कथा आ रीते छे.

आ जंबुद्वीपमां भरतक्षेत्रना मध्यम खंडमां आलभिका नामे नगरी हती के जे शत्रुओथी कदार पण छताई न हती [१] त्यां सुगुरुना प्रसादथी घणा वचनोना अर्थने जाणनारो हुशियार ऋषिभद्र पुत्र नामे श्रावक हतो (२) त्यां बीजा पण घणा श्रावको रहेता तेओ आपदमां पण धर्ममां दृढ रहेनार हता, तेओए मळीने एक वेळा ऋषिभद्रपुत्रने आ रीते पूछ्युं—[३] हे देवानुप्रिय ! अमने तुं देवताओनी स्थिति कही संभळाव त्यारे ते पण प्रवचनमां कहेला अर्थोमां कुशळ होवाथी आ रीते बोल्यो—(४) असुर, नाग, विद्युत, सुपर्ण, अग्नि, वायु, स्तनित, उदधि, द्वीप, दिशा

। असुरा[1] नागा[2] विज्जू[3]–सुवन्न[4] अग्गीउ[5] वायु[6] थणिया[7] य । उदही[8] दीव[9] दिसा विय[10]–दसहा इह हुंति भवणवई ॥ ५ ॥ पिसाय[1] भूया[2] जक्खाय[3]–रक्खसा[4] किन्नरा य[5] । किंपुरिसा[6] महोरगा[7] य गधव्वा[8]–अट्ठविहा वाणमंतरिया ॥ ६ ॥ ससि[1] रवि[2] गह[3] नक्खत्ता[4]–तारा[5] जोइसिय पंचहा देवा । वेमाणिया य दुविहा–कप्पगया कप्पतीया य ॥ ७ ॥

तत्र कल्पगताः

सोहम्मी[1] साण[2] सणकुमार[3] माहिंद[4] बंभ[5] लंतगया[6] । सुक्क[7] सहस्सारा[8] णय[9]-पाणय[10] आरणय[11] अच्चुयजा[12] ॥ ८ ॥

कल्पातीतास्त्विमे.

सुदरिसण[1] सुप्पबद्ध[2]–मणोरम[3] सव्वभद्द[4] सुविशाल[5] । सोमणसं[6] सोमाणस[7]–पीइकर मेर[8] नंदिकर[9] ॥ ९ ॥ विजय च[1] वेजयंत[2]–जयंत[3] मपराजि य[4] यसव्वट्ठ[5] । एएसु जे गया ते–कप्पाईया मुणेयव्वा

એ રીતે દશ પ્રકારના ભુવનપતિ છે (૫) પિશાચ, ભૂત, યક્ષ, રાક્ષસ, કિંનર, કિંપુરૂષ, મહોરગ, ગંધર્વ એ રીતે આઠ પ્રકારના વાણવ્યંતર છે [૬] ચંદ્ર, સૂર્ય, ગ્રહ, નક્ષત્ર, અને તારા એ રીતે પાંચ જ્યોતિષિક દેવ છે

ત્યાં કલ્પવાસી આ પ્રમાણે છે.—

સૌધર્મ, ઇશાન, સનત્કુમાર, માહેંદ્ર, બ્રહ્મ, લાંતક, શુક્ર, સહસ્રાર, આનત, પ્રાણત, આરણ્ય અને અચ્યુત [એ બાર પ્રકારે વૈમાનિક કે, કલ્પવાસી દેવ છે]

કલ્પાતીત આ પ્રમાણે છે —

સુદર્શન, સુપ્રતિબદ્ધ, મનોરમ, સર્વભદ્ર, સુવિશાળ, સુમનસ્, સૌમનસ, પ્રીતિકર, અને નંદિકર એ નવ ગ્રૈવેયક તથા વિજય, વૈજયંત, જયંત, અપરાજિત, અને સર્વાર્થસિદ્ધ, એ પાંચ અનુત્તર વિમાન, તેમાં જે દેવે છે, તે કલ્પાતીત છે (૯–૧૦) ચમરેંદ્રનું

तित्थे सुत्तत्थाण-गहण विहिणाउ इत्थ तित्थ मिण ।
उभयन्नू चेव गुरु-विहीउ विणयाइ ओचित्तो [इत्यादि]

अत्रायमाशय'—ऋषिभद्रपुत्रवत् सविग्नगीतार्थगुरुसमीपश्रवण-समुत्पन्न प्रवचनार्थकौशलेन भावश्रावकेण भाव्यमिति

ऋषिभद्रपुत्रकथा चैव

इत्थेव जंबुदीवे-भारह वासस्स मज्झिमे खंडे । अत्थि पुरी आ-लभिया-न कयावि अरीहि आलभिया ॥ १ ॥ सुगुरुप्पसायउल्लसिय-विमलबहुवयण अत्थकोसल्लो । इसिभद्दपुत्तनामो-सड्ढो तत्थासि सुवियड्ढो ॥ २ ॥ अन्नेवि तत्थ निवसंति-सावया आवयासु दढधम्मा । इसिभ-द्दसुओ कइयावि-तेहिं मिलिए हिं इय पुट्ठो ॥ ३ ॥ भो भो देवाणु-पिया-देवाण ठिई कहेसु अम्हाण । सोविहु पवयणभणियत्थ सत्थकुस-लो इय भणइ ॥ ४ ॥

તીર્થમા સત્ર અને અર્થનું ગ્રહણ કરવું તે તીર્થ તે સૂત્રાર્થના જાણુ ગુરૂ જાણવા વિધિ તે વિનયાદિક ઔચિત્ય સાચવવું

ઇહા આ આશય છે—ઋષિભદ્ર પુત્રની માફક ભાવ શ્રાવકે સંવિગ્ન અને ગીતાર્થ ગુરૂની પાસે શાસ્ત્ર સાભળીને પ્રવચનના અર્થમા કુશળતા મેળવવી

ઋષિભદ્ર પુત્રની કથા આ રીતે છે

આ જંબુદ્વીપમા ભરતક્ષેત્રના મધ્યમ ખંડમા આલભિયા નામે નગરી હતી કે જે શત્રુઓથી કદાર પણ છતાઈ ન હતી [૧] ત્યા સુગુરૂના પ્રસાદથી ઘણા વચનોના અર્થને જાણનારો હુશિયાર ઋષિભદ્ર પુત્ર નામે શ્રાવક હતો (૨) ત્યા બીજા પણ ઘણા શ્રાવકો રહેતા તેઓ આપદમા પણ ધર્મમા દૃઢ રહેનાર હતા, તેઓએ મળીને એક વેળા ઋષિભદ્રપુત્રને આ રીતે પૂછ્યું—[૩] હે દેવાનુપ્રિય ! અમને તું દેવતાઓની સ્થિતિ કહી સભળાવ ત્યારે તે પણ પ્રવચનમા કહેલા અર્થોમા કુશળ હોવાથી આ રીતે બોલ્યો—(૪) અસુર, નાગ, વિદ્યુત, સુપર્ણ, અગ્નિ, વાયુ, સ્તનિત, ઉદધિ, દ્વીપ, દિશા

असुरा[१] नागा[२] विज्जू[३]-सुवन्न[४] अग्गीउ[५] वायु[६] थणिया[७] य। उदही[८] दीव[९] दिसा विय[१०]-दसहा इह हुंति भवणवई ॥ ५ ॥ पिसाय[१] भूया[२] जक्खाय[३]-रक्खसा[४] किन्नरा य[५]। किंपुरिसा[६] महोरगा[७] य गधव्वा[८]-अट्ठविहा वाणमंतरिया ॥ ६ ॥ ससि[१] रवि[२] गह[३] नक्खत्ता[४]-तारा[५] जोइसिय पचहा देवा। वेमाणिया य दुविहा-कप्पगया कप्पतीया य ॥ ७ ॥

तत्र कल्पगताः

सोहम्मी[१] साण[२] सणकुमार[३] माहिंद[४] बंभ[५] लतगया[६]। सुक्क[७] सहस्सारा[८] णय[९]-पाणय[१०] आरणय[११] अच्चुयजा[१२] ॥ ८ ॥

कल्पातीतास्त्विमे.

सुदरिसण[१] सुप्पवद्ध[२]-मणोरमं[३] सव्वभद्द[४] सुविशाल[५]। सोमणस[६] सोमाणस[७]-पीइकर मेव[८] नदिकर[९] ॥ ९ ॥ विजयं च[१] वेजयंत[२]-जयंत[३] मपराजि य[४] यसव्वट्ठ[५]। एएसु जे गया ते-कप्पाईया मुणेयव्वा

એ રીતે દશ પ્રકારના ભુવનપતિ છે (૫) પિશાચ, ભૂત, યક્ષ, રાક્ષસ, કિંનર, કિંપુરૂષ, મહોરગ, ગંધર્વ એ રીતે આઠ પ્રકારના વાણુવ્યંતર છે [૬] ચંદ્ર, સૂર્ય, ગ્રહ, નક્ષત્ર, અને તારા એ રીતે પાંચ જ્યોતિષિક દેવ છે

ત્યાં કલ્પવાસી આ પ્રમાણે છે—

સૌધર્મ, ઇશાન, સનત્કુમાર, માહેંદ્ર, બ્રહ્મ, લાતક, શુક્ર, સહસ્રાર, આનત, પ્રાણત, આરણ અને અચ્યુત [એ બાર પ્રકારે વૈમાનિક કે, કલ્પવાસી દેવ છે]

કલ્પાતીત આ પ્રમાણે છે —

સુદર્શન, સુપ્રતિબદ્ધ, મનોરમ, સર્વભદ્ર, સુવિશાળ, સુમનસ, સૌમનસ, પ્રીતિકર, અને નંદિકર એ નવ ગ્રૈવેયક તથા વિજય, વૈજયંત, જયંત, અપરાજિત, અને સર્વાર્થસિદ્ધ, એ પાંચ અનુત્તર વિમાન; તેમાં જે દેવો છે, તે કલ્પાતીત છે (૯—૧૦) ચમરેંદ્રનું

॥ १० ॥ चमरबलि अयर महियं-दिवड्ढपलिय तु सेस जम्माण। आउ दो देसूणु तरा-पलिय वणयराणं ॥ ११ ॥ पलिय वासरलक्ख-वाससहस्स च पलिय मद्धं च । चउभागो य कमेण -ससिरविगहरिक्खताराण ॥ १२ ॥

, दो[१] साहि[२] सत[३] साहिय[४] दस[५] चउद[६] सत[७] अयर जा सुक्के। एक्किक्काहिगतदुवरि -तितीस अणुतरेसु पर ॥ १३ ॥ दसवरिस सहस्साई-भवणवणेसु ठिई जहन्ना उ। पलचउभागो चंदाइ-चउसु तारेसु अडभागो ॥ १४ ॥ पलिय[१] अहियं[२] दो अयर[३] साहिया[४] सत[५] दसय[६] चउदसय[७]। सतरस[८] जा सहस्सारे-तदुवरि इग अयरवुड्ढि चि ॥ १५ ॥ अह जन्नु क्कोसठिइ-अयरा तितीस हुति सव्वट्ठे। इतो परेण देवा -देवाण ठिई य विच्छिन्ना ॥ १६ ॥ इसि भद्दपुत्तकहिय-इण

એક સાગરોપમ અને બળિચંદ્રનું કંઇક અધિક સાગરોપમ આયુષ્ય છે બાકીના યમ દેવતાઓનું આયુષ્ય દોઢ પલ્યોપમનું છે વાણવ્યંતરોનું આયુષ્ય દેશેઉણા બે પલ્યોપમ છે. ચંદ્રનું આયુષ્ય પલ્યોપમનું, સૂર્યનું લાખ વર્ષનું, ગ્રહોનું હજાર વર્ષનું, નક્ષત્રોનું અર્ધા પલ્યોપમનું અને તારાઓનું પા પલ્યોપમનું આયુષ્ય છે (૧૧-૧૨) સૌધર્મમાં બે સાગરોપમ, ઈશાનમાં કંઇક અધિક સનત્કુમારમાં સાત, માહેંદ્રમાં તેથી કંઇક અધિક, બ્રહ્મમાં દશ, લાંતકમાં ચૌદ, અને શુક્રમાં સત્તર સાગરોપમની સ્થિતિ છે તે પછીના પાંચ દેવલોક તથા નવ ગ્રૈવેયકમાં એક એક સાગરોપમ અધિક જાણવું અને પાંચ અનુત્તરમાં તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિ છે (૧૩) ભવનપતિ અને વ્યંતરની જઘન્યની દશ હજાર વર્ષની સ્થિતિ છે, ચંદ્ર-સૂર્ય-ગ્રહ નક્ષત્રમાં પા પલ્યોપમ અને તારામાં પલ્યોપમના અષ્ટમાંશની સ્થિતિ છે, સૌધર્મમાં પલ્યોપમ, ઇશાનમાં કંઇક અધિક, સનત્કુમારમાં બે સાગરોપમ, માહેંદ્રમાં કંઇક અધિક, બ્રહ્મમાં સાત, લાંતકમાં દશ શુક્રમાં ચૌદ, અને સહસ્રારમાં સત્તર સાગરોપમની સ્થિતિ છે તે પછી એક એક સાગર વધતી છે [૧૪-૧૫] સર્વાર્થસિદ્ધમાં જઘન્ય તથા ઉત્કૃષ્ટ સરખીજ સ્થિતિ છે ત્યાથી ઉપર દેવતા નથી- (૧૬) ૠષિભદ્ર પુત્રનો ઉદેશ આ અર્થ ખરો છતાં, તે શ્રાવકો તેને નહિ શ્રદ્ધતા થકા પોતપોતાના ઘરે

मह सुहियवि ते सद्धा । सव्वे असद्दहता-नियनियगेहेसु संपत्ता ॥ १७॥

सुपभूय भत्ति आहृय-पवरपुरहूयवहुसमूहनओ । अह तत्थ वीर-सामी-चामीयरसमपहो पत्तो ॥ १८ ॥ सिरिपवयणउत्थप्पण-पुव्वं जयतायपायनमणत्थं । इसिभद्दपुत्तसहिया-ते सव्वे सावया पत्ता ॥ १९ ॥ काउं पयाहिणतिग-सुभत्तिजुत्ता नमित्तु ते सामिं। निसियति उचियदेसे-इय धम्म कहइ भुवणगुरु ॥ २० ॥ भो भविया अइदुलह-नरजम्म लहिय उज्जमहसयय । अन्नाणहणणमल्ले-पवयणभणियत्थकोसल्ले ॥ २१ ॥ इय आयन्निय धम्म-ते सड्ढा विनवति जयपहुणो । त देवठिइविसेस-स व्व इसिभद्दसुयकहिय ॥ २२ ॥

तो ससइ संसयरेणु-पुजहरणे समीरणो सामी । भो भद्दा देवठिइ-एमेव अहपि जंपेमि ॥ २३ ॥ इय सोउ ते सद्धा-इसिभद्दसुय सुयत्थकुसलकाइ । खामितु नमितु पहु-सपत्ता नियनियगिहेसु ॥ २४ ॥ इयरोवि वंदिय जिण-पुच्छिय पसिणाइ सगिह मणुपत्तो । वरकमल्ल

આવ્યા. [૧૭] હવે ત્યા ભારે ભક્તિથી આવેલા મોટા ઇંદ્રોના સમૂહથી નમાયના અને સ્વર્ણસમાન પ્રભાવાળા વીર સ્વામિ સમોસર્યા (૧૮) તે જગત્ત્રાતના ચરણો નમવા માટે શ્રીપ્રવચનની પ્રભાવનાપૂર્વક ઋષિભદ્ર પુત્રના સાથે તે સર્વે શ્રાવકો ત્યા આવ્યા (૧૯) તેઓ ત્રણ પ્રદક્ષિણા દઇ ભક્તિથી ભગવાન્‌ને નમીને ઉચિત સ્થાને બેઠા, ત્યારે તે જગદ્ગુરૂ આ રીતે તેમને ધર્મ સમજાવવા લાગ્યા (૨૦) હે ભવ્યો ! અતિ દુર્લભ મનુષ્ય જન્મ પામીને અજ્ઞાનને હણવા મલ્લ સમાન પ્રવચનમા કહેલા અર્થના કુશળપણામા નિરંતર ઉદ્યમ કરો (૨૧) આ રીતે ધર્મ સાંભળીને તે શ્રાવકો જગત્પ્રભુને ઋષિભદ્રપુત્રે કહેલી તે સઘળી દેવોની સ્થિતિ જણાવવા લાગ્યા (૨૨) ત્યારે સંશયરૂપ રજ હરવા પવન સમાન સ્વામી બોલ્યા કે, હે ભદ્રો ! હું પણ એજ રીતે દેવ સ્થિતિ કહુ છુ [૨૩] એમ સાભળીને તે શ્રાવકો શ્રુતાર્થમા કુશળ મતિવાળા ઋષિભદ્ર પુત્રને ખમાવી, પ્રભુને નમી પોતપોતાને ઘરે આવ્યા (૨૪) ઋષિભદ્રપુત્ર પણ પ્રભુને વાંદી પ્રશ્નો પૂછી પોતાને

एव पहुविहु-अमत्थ सुवासए भविए ॥ २५ ॥ सम्म पिसिभद्दपुत्तो—चिरकालं पालिऊण गिहिधम्मं । कयमासभत्तयाओ-जाओ सोहम्मसग्गसुरो ॥ २६ ॥ अरुणाभपि विमाणे—चउपलियाइं तहिं सुह भुत्तु । च विय विदेहे पवयण—कुसलो होउ सिव गमिही ॥ २७ ॥

एव निशम्य सम्यक्—भव्या ऋपिभद्रपुत्रसुचरित्रं,
भवत भवतापहारिपु—कुशलधियः प्रवचनार्थेपु ॥ २८ ॥

॥ इति ऋषिभद्रपुत्र कथा " छ " ॥

इत्युक्तः प्रवचनकुशलस्य अर्थकुशल इति द्वितीयो भेदः—सांप्रत—मुत्सर्गापवादकुशलाभिधानौ तृतीयचतुर्थभेदौ युगपदभिधित्सुर्गाथोत-रार्द्धमाह.

[मूलं]

उस्सग्गववायाण—विसयविभाग वियाणाइ ॥ ५३ ॥

ઘરે આવ્યો, અને ઉત્તમ કમળના મારક પ્રભુ પણ બીજા સ્થળે ભવ્યોને વાસિત કરવા લાગ્યા [૨૫] આ રીતે સમ્યક પ્રકારે ઋષિભદ્ર પુત્ર ચિર કાળ ગૃહિ ધર્મ પાળીને માસ ભક્ત કરી સૌધર્મ દેવલોકમાં દેવતા થયો [૨૬] ત્યાં અરૂણાભ વિમાનમા ચાર પલ્યોપમ લગી સુખ ભોગવીને ત્યાથી ચવી મહાવિદેહમા જન્મી પ્રવચનમા કુશળ થઈ મુક્તિએ જશે (૨૭)

આ રીતે હે ભવ્યો ! ઋષિભદ્રપુત્રનુ ચરિત્ર બરોબર સાંભળીને ભવતાપ હરનાર પ્રવચનના અર્થોમા કુશળ બુદ્ધિવાળા થાઓ

આ રીતે ઋષિભદ્રપુત્રની કથા છે.

એ રીતે અર્થ કુશળરૂપ બીજો ભેદ કહ્યો હવે ઉત્સર્ગ કુશળ તથા અપવાદ કુશળ નામના ત્રીજા તથા ચોથા ભેદ સાથે કહેવાને બાકીની અર્ધ ગાથા કહે છે

મૂળનો અર્થ.

ઉત્સર્ગ અને અપવાદના વિષય વિભાગને જાણે. (૫૩)

[टीका.]

उत्सर्गापवादयोर्जिनवचनप्रतीतयोर्विषयविभागं करणप्रस्तावं विशेषेण जानात्यवगच्छति, अयमत्राभिप्रायः—नोत्सर्गमेव केवलमालंबते, नाप्यपवादमेव प्रमाणीकरोति, किंतुअचलपुरश्रावकसमुदायवत् तयोरवसरमवबुध्यते.

उक्तंच—

उन्नय मविक्ख निन्नयस्स पसिद्धी उन्नयस्स इयरा उ,
इय अन्नुन्नपसिद्धा–उस्सगववाय दो तुल्ला.

ज्ञात्वा च यथावसरं तयोर्विषये स्वल्पव्ययबहुलाभां प्रवृतिमातनोतीति.

अचलपुरश्रावकसमुदायकथा चेयं.

बहुभद्दसालभावेण–पउरसोमणससगयचेण । निज्जिणियकणयअच-

ટીકાનો અર્થ.

જિન પ્રવચનમા પ્રસિદ્ધ રહેના ઉત્સગ અને અપવાદના વિષય વિભાગને એટલે કરણ પ્રસ્તાવને વિશેષે કરી જાણે મતલબ એ કે, કેવળ ઉત્સર્ગ યા કેવળ અપવાદને નહિ પકડતા, અચળપુરના શ્રાવકોની માફક તેનો અવસર ઓળખે જે માટે કહેલુ છે કે—

ઉંચાની અપેક્ષાએ નીચુ કહેવાય, અને નીચાની અપેક્ષાએ ઉંચુ કહેવાય છે એમ અન્યોન્યની અપેક્ષા રાખતા ઉત્સર્ગ અને અપવાદ બને સરખા છે

તે જાણીને અવસરના અનુસારે તે બેમા સ્વલ્પ વ્યય અને બહુ લાભવાળી પ્રવૃત્તિ કરે

અચળપુરના શ્રાવકોની કથા આ પ્રમાણે છે

ઘણા ભદ્રશાળ (વન)વાળા અને પ્રચુર સુમનસ [દેવ]વાળા કનકાચળની માફક બહુ સરસ શાળ [ગઢ]વાળી અને ઘણા સુમનસ [સજ્જન]વાળી અચળપુર

ल–अचलपुर अत्थि वरनयर ॥ १ ॥ तत्थ त्थि जइणपवयण–पभावणा करणपवणमण करणा । उस्सग्गववायविउ–बहवे सुमहड्डिया सड्ढा ॥ २ ॥ कन्नाविन्नानइअंतरांमि तत्थेव तावसा बहवे । निवसिंसु तत्थ एगो–वि-सारओ पायलेवंमि ॥ ३ ॥ सो पयलेवबलेण–निच्चं सचरइ सलिल–पूरेवि । थलमग्गे इव धणिय–जणयंतो विम्हय लोए ॥ ४ ॥ त दट्ठु मुद्धजणो–दुस्सहमिच्छत्ततावसतत्तो । महिसो विव अदसण–पंके निस्संक-मणुवुत्तो ॥ ५ ॥ जह पच्चक्ख अम्हाण–सासणे दीसए गुरुपहावो । न तहा तुम्ह इय सो–धिट्ठो धरिसेइ सड्ढजिण ॥ ६ ॥ मिच्छत्तथिरी-करण–मा मुद्धाण हवेउ इय सड्ढा । उस्सगपयलीणा–तं दिट्ठीएवि न नियंति ॥ ७ ॥ अह मउलियकुमयपमोय–कईरवो वइरसामियाउलओ । सिरि अज्जसमियसूरी–सूरु व्व समागओ तत्थ ॥ ८ ॥

सविड्ढीए सव्वेवि–सावया ते लहु समागम्म । भूमिलियमउलि-

नामे नगरी હતી ત્યા જિન પ્રવચનની પ્રભાવના કરવામા તૈયાર રહેતા અને ઉત્સર્ગાપ વાદના જાણુ ઘણા મહર્દ્ધિ શ્રાવકો રહેતા હતા [૧–૨] ત્યાં કન્યા અને બિન્ના નદીઓના વચ્ચે ઘણા તાપસો રહેતા તેમા એક તાપસ પગના લેપમા હુશીયાર હતો [૩] તે તાપસ પગા ઉપર લેપ લગાડી, તેના બળે નિત્ય પાણી ઉપર સ્થળના માફક ચાલતો અને તેથી લોકો વિસ્મય પામતા (૪) તેને જોઇ ભારે મિથ્યાત્વરૂપ તાપથી તપેના મુગ્ધ જનો પાડાની માફક અન્ય દર્શનરૂપ પંકમા સખ્ત રીતે ખૂચાઇ રહ્યા (૫) તેઓ શ્રાવકોની આગળ બગાઇ કરવા લાગ્યા કે, અમારા શાસનમાં પ્રત્યક્ષ રીતે જેવો ગુરુનો પ્રભાવ દેખાય છે તેવો તમારામા નથી [૬] ત્યારે તે શ્રાવકો રખેને મુગ્ધ જનોને મિથ્યાત્વમાં સ્થિરીકરણ થાય, તેની બીકે ઉત્સર્ગ માર્ગ પકડીને તેને આંખવતી પણ જોતા નહિ [૭] હવે ત્યા કુમતરૂપના પ્રમોદરૂપ કૈરવને મોડવા સૂર્ય સમાન વૈરસ્વામિના મામા શ્રી આર્યશમિતસૂરિ પધાર્યા [૮] ત્યારે તે સર્વે શ્રાવકો ઠાઠમાઠથી તેમની સામે ઝટ આવીને પૃથ્વીએ મસ્તક નમાવી તેમના પગે નમવા લાગ્યા (૯) તેઓ આખે આંસુ

कमला--गुरुपयकमल नमसति ॥ ९ ॥ वाहजलछिय नयणा—सुदीणवय-णा य नियतित्थस्स । संसति तावसक्य–तामस मसमंजस सव्वं ॥ १० ॥ अह भणइ गुरू सड्ढा–अवियड्ढजण इमो क्वडबुद्धी । केणावि पायलेव–प्पमुहपयारेण वचेइ ॥ ११ ॥ नहु कावि तवोसती–तवस्सिणो तावसस्स ए यस्स । त सोउ ते सड्ढा–वदिय गुरुणो गया सगिह ॥ १२ ॥ अव–वायकरणसमय—नाउ ते सावया विमलमइणो । अह त तावस मइ आ-यरेण भुत्तु निमंतति ॥ १३ ॥

सोविड वहुलोयजुओ—पत्तो एगस्स सावगस्स गिहे । तं दट्ठु समयन्नू—सहसा अब्भुट्ठए सोवि ॥ १४ ॥ उववेसिय भणइ इम–पक्खालवेसु नियपयपउम । न हवइ गरुएसु धुव—अत्थीणं पत्थणा विहला ॥ १५ ॥ तस्स अणिच्छतस्सावि—पाए पाऊय उसिणनीरेण । तह सो धोयइ जहतत्थ–लेवगधोवि नहु ठाइ ॥ १६ ॥ गरुयपडिवत्ति-पुव्वं—त भुंजावइ न सो पुणो पुणइ । भोयणआसायवि हु—भावि-

ભરી દીન વચનથી પોતાના તીર્થ તરફ તે તાપસે કરેલુ તામસી સઘળુ અસમ જસ તેમને કહેવા લાગ્યા (૧૦) ત્યારે ગુરૂ બોલ્યા કે, હે શ્રાવકો ! આ કપટી કોઇક પાદલેપ વગેરે ઉપાયથી ભોળા લોકોને ઠગે છે બાકી એ રાકડા તાપસના પાસે તપની શકિત કંઈ પણ નથી. તે સાભળી તે શ્રાવકો ગુરૂને વાદી પોતાના ઘરે આવ્યા (૧૧-૧૨) હવે તે હુશિયાર શ્રાવકો અપવાદ સેવવાનો સમય ઓળખીને તે તાપસને જમવા માટે નિમ ત્રણા કરવા લાગ્યા (૧૩) તે તાપસ પણ ઘણા લોકની સાથે એક શ્રાવકના ઘરે આવી પહોચ્યો તેવે જોઇને તે સમયજ્ઞ શ્રાવક સામે ઉઠી માન આપવા લાગ્યો (૧૪) તે શ્રાવકે તેને બેશાડીને કહ્યુ કે, તમારા ચરણકમળને પખાળાવો કેમકે મોટા જનોની આગળ અર્થીની પ્રાથના વિફળ થતી નથી. [૧૫] તે તાપસની ઇચ્છા નહિ છતા પણ ગરમ પાણીથી પગ પખાળીને તે એવી રીતે ધોવા લાગ્યો કે, ત્યા લેપનો ગ ધ પણ નહિ રહો. [૧૬] પછી ભારે પ્રતિપત્તિપૂર્વક તેને જમાડ્યો, પણ તેને તો પોતાની થનારી

विगोवण भएण निस ॥ १७ ॥ जलथभकइदसण—समुस्सुएण जणेण परियरिओ । सरियातीर पुणरवि-जिमिउ सो तावसो पत्तो ॥ १८ ॥

अज्जविय लेवअसो—कोवि हविज्ज ति चिंतिय पविट्ठो । नइ-तीरे वह बुड्डो—पकुणतो बुडबुयाराव ॥ १९ ॥ किच्चिर मसुणा माया-विणा वय वचियत्ति चिंतता। मिच्छतिणोवि जाया तया पुरता जइणधम्मे ॥ २० ॥ तकाल तुमुलकरे—नयरजणे तहय दत्ततालमि । पत्ता समि-यापरिया—कुरतबहुजोग सं जोगा ॥ २१ ॥ काउमणा जिणसासण-प-भावण सरिय अतरालंमि । जोगविसेस खिविउं—लोयसमक्ख इय भ-णिसु ॥ २२ ॥ विण्णे, तुह परतीरे- गतुं वय मिच्छिमो तओ झत्ति । तसइदुगवि मिलिय—साय चिचादलजुय व ॥ २३ ॥

ततो अमंद आणद—पुन्नचउवन्नसघपरियरिया । सिरिअज्जसमि यगुरुणो परतीरम्मुव समणुपत्ता ॥ २४ ॥ ते तावसा निएउ—आयरिय

વિગોપનાના ભારે ભયથી ભોજનના સ્વાદની પણ ખબર નહિ પડી [૧૭] હવે જળ-સ્તભ જોવા ઉત્સુક થએલા લોકોથી પરવરેલો તે તાપસ જમીને ફરીને નદીના કિનારે આવી પહોચ્યો [૧૭] તેણે વિચાર્યું કે, હજુ પણ જરા લેપનો અશ રહ્યો હશે, એમ ચિતવી તે પાણીમાં પેઠો કે ઝટ દઇ બુગબુડ કરતો બુડવા માડયો (૧૯) ત્યારે તેનો પોકળ દેખાઇ રહેતા લોકો વિચારવા લાગ્યા કે, આ માયાવીએ આપણને આજ સુધી કેટલા બધા ઠગ્યા ? એમ ચિતવી તેઓ જૈનધર્મના રાગી થયા [૨૦] હવે તે વખતે નગરના લોક તાળો પાડીને ઘોંઘાટ મચાવવા લાગ્યા, તેવામા ત્યા બહુ યોગ સયોગના જાણ આર્યસમિતાચાર્ય ત્યાં પધાર્યા [૨૧] તેઓ જિનશાસનની પ્રભાવના કરવા નદીના મધ્ય ભાગમાં યોગવિશેષ (અમુક દ્રવ્યો) નાખીને લોકો આગળ આ રીતે કહેવા લાગ્યા [૨૨] હે બેણુા નદી ! તારા બીજા કાંઠે અમે જવા ઇચ્છિયે છીયે, ત્યારે ઝટ દઇ તેના બે કાંઠા સાંજે ચીચોડાના બે દળ મળે તેમ સાથે મળ્યા (૨૩) ત્યારે ભારે આનદ પરિપૂર્ણ ચતુર્વિધ સઘની સાથે શ્રીઆર્યસમિતાચાર્ય નદીના પેલે પાર પહોંચ્યા [૨૪] ત્યારે તેના

पयसियप्पभाव स । सव्वे गयमिच्छत्ता-तेसिं समीवे पवज्जिंसु ॥ २५ ॥ ते बमद्दीवनिवासिणु त्ति तेसिं पहाणवसंपि । बमद्दीवगनामा-समणा सुपविस्सुया जाया ॥ २६ ॥ इय समियकुमयतावा-भवियणमण नयणसि-हिपमोयकरा । नवजलहरसारित्था-गुरुणो अन्नत्थ विहरिंसु ॥ २७ ॥ ते सावयावि सुइर-सिरिजिणवरपवयण पभावित्ता । परिपालिय गिहिध-म्मा-सुगईए भयण जाया ॥ २८ ॥

इत्युत्सर्गापवादद्वयकुशलधियो दग्धमिथ्यात्वकक्षा,
विस्फूर्जद्धर्मलक्ष्या अचलपुरचरश्रावकाः सुष्टुदक्षाः ।
श्रीमत्तीर्थेशतीर्थस्वपरहितकरोत्सर्पणायैवभूवु,
स्तस्माद्भव्याविवेक द्रुमघनसलिल कौशल तत्र धत्त ॥२९॥

॥ इत्युत्सर्गापवादलक्षणगुणद्वयेप्यचलपुर श्रावकसमुदायकथा' छ ' ॥

પ્રભાવનાળા તે આચાર્યને જોઇ, તે સર્વ તાપસો મિથ્યાત્વને છોડી, તેમની પાસે પ્રવજ્યા લેવા લાગ્યા (૨૫) તે તાપસો બ્રહ્મદ્વીપમાં રહેતા, તેથી તેમના વંશથી બ્રહ્મદ્વીપકના નામે વિદ્વાન્ સાધુઓ થયા (૨૬) આ રીતે કુમતનો તાપ સમાવનાર, ભવ્યજનના મન અને નેત્રરૂપ મોરને આનંદ આપનાર, તે નવા મેઘસમાન ગુરૂ અન્ય સ્થળે વિચરવા લાગ્યા [૨૭] તે શ્રાવકો પણ ચિરકાળ જિનપ્રવચનની પ્રભાવના કરતા થકા ગૃહિધર્મ પાળીને સુગતિના ભાજન થયા (૨૮) આ રીતે ઉત્સર્ગ અને અપવાદમાં કુશળ બુદ્ધિવાળા, મિથ્યાત્વરૂપ કક્ષને બાળનાર, ધર્મના લક્ષવાળા, ઘણા હુશિયાર, તે અચળપુરના શ્રાવકો શ્રીતીર્થંકરના તીર્થની સ્વપરને હિત કરનારી પ્રભાવના કરવા સમર્થ થયા માટે હે ભવ્યો ! તમે તેમાંજ કુશળપણું ધારણ કરો, કે જે વિવેકરૂપ ઝાડને વધારવા મેઘ સમાન છે] ૨૯]

આ રીતે ઉત્સર્ગ અપવાદરૂપ બે ગુણમાં અચળપુરનો શ્રાવક સમુદાયની કથા છે

इत्युक्तौ प्रवचनकुशलस्योत्सर्गापवादौ तृतीयचतुर्थभेदौ सम्प्रति वि-
धिसारानुष्ठान इति पंचमं भेदं प्रकटयन् गाथापूर्वार्द्धमाह

॥ मूलं. ॥

वहइ सइ पक्खवायं—विहिसारे सव्वधम्मणुट्ठाणे ।

(टीका.)

वहति धत्ते सदा पक्षपातं बहुमानं विधिसारे विधानप्रधाने सर्वध-
र्मानुष्ठाने देवगुरुवंदनादौ इदमुक्तं भवति—विधिकारिणमन्यं बहुमन्य-
ते, स्वयमपि सामग्रीसद्भावे यथाशक्ति विधिपूर्वकं धर्मानुष्ठाने प्रवर्तते
सामग्र्यभावे पुनर्विध्याराधनमनोरथान्नमुंचत्येवमप्यसावाराधकः स्याद्,
ब्रह्मसेनश्रेष्ठिवत्.

तत्कथा चैव.

આ રીતે પ્રવચન કુશળના ઉત્સર્ગ અપવાદરૂપ ત્રીજા ચોથા ભેદ કહ્યા હવે વિધિ
સારાનુષ્ટાન નામે પાચમો ભેદ બતાવવા અર્ધી ગાથા કહે છે

મૂળનો અર્થ.

વિધિવાળા સર્વ ધર્માનુષ્ટાનમા હમેશા પક્ષપાત ધારણ કરે છે.

ટીકાનો અર્થ.

વિધિસાર એટલે વિધિપ્રધાન સર્વ ધર્માનુષ્ટાન, એટલે દેવગુરૂ વદનાદિકમા હમેશાં
પક્ષપાત એટલે બહુ માન ધારણ કરે—એનુ મતલબ એ છે કે, બીજા વિધિ પાળનારાનુ
બહુ માન કરે, અને પોતે છતી સામગ્રીએ યથાશક્તિ વિધિપૂર્વક ધર્માનુષ્ટાનમા પ્રવર્ત્તે સામગ્રી
ન હોય, તોપણ વિધિ આરાધવાના મનોરથો નહિ છોડે, એ રીતે પણ તે આરાધક થાય છે.
બ્રહ્મસેન શેઠની માફક.

તેની કથા આ પ્રમાણે છે

गंगाविभूपितानंदि–कलिताष्टपभूपिता । शम्भुमूर्तिरिवात्रास्ती–पुरी वाणारसी वरा ॥ १ ॥ दारिद्रयमुद्रितस्तत्र–ब्रह्मसेनो भव - णिक् । यशोमती च तत्पत्नी सोन्यदागादूवहिपुरात् ॥ २ ॥ भव्याना धर्मं माख्यात–दृष्ट्वोद्यानगत मुनिं । प्रणम्य मुदितः श्रेष्ठी–निपसाद त-दंतिके ॥ ३ ॥ मुनिराख्यदहो भव्या–यावज्जीवोयमेजति । ताव-दाहारमादते–तावत्कर्माणि चार्जयेत् ॥ ४ ॥ ततोप्यनतदुःखानि–सहते दुःसहान्यसौ । तस्मात् सुखैपिणाहार–गृद्धिस्त्यान्या मनीपि-णा ॥ ५ ॥ श्रेष्ठ्यू चेर्थादशक्योय–मुपदेशः प्रभो ननु । मुनिः प्रो-चे गृहस्थाना–मस्ति भो पौपधव्रत ॥ ६ ॥ तना हारागसत्कारा–ब्रह्म-व्यापारवर्जन । देशतः सर्वतोवापि -कर्तव्य द्विविधं त्रिधाः ॥ ७ ॥

यावत्काल मिद धन्यो -विभर्ति श्रावको व्रत । तावत्काल स विज्ञेयो–यत्याचारानुपालकः ॥ ८ ॥ श्रुत्वेत्यनंतरे कश्चि––च्छ्राद्धः क्षेम-

---

ગગાથી શોભતી નદિવાળી અને વૃપભવાળી શભુની મૂર્તિની માફક ઇટા તેનીજ ઉત્તમ વારાણુસી નામે નગરી છે (૧) ત્યા દારિદ્રયથી દકાયેલો બ્રહ્મસેન નામે વા ણીયો હતો, તેની યશોમતી નામે સ્ત્રી હતી, તે એક વેળા નગરથી બાહેર ગયો [૨]

ત્યા ઉદ્યાનમા ભવ્યોને ધમ કહેતા મુનિને જોઇને તેને નમી, હર્ષ પામેલો શેઠ તેના પાસે બેઠો (૩) મુનિ બોલ્યો કે, હે ભવ્યો ! જ્યા લગી આ જીવ હાલે ચાલે છે, ત્યાં સુધી આહાર લે છે, અને કર્મો ઉપાર્જે છે [૪] તેથી આ જીવ અનત દુઃસહ દુખ સહન કરે છે, માટે સુખ ઇચ્છનાર મનીષિ પુરુષે આહાર ગૃદ્ધિ છોડવી જો ઇએ (૫) શેઠ બોલ્યો કે, હે પ્રભુ ! આ તો અર્થ જોતા અશકય ઉપદેશ છે મુનિ બોલ્યો કે, ગૃહસ્થોના માટે પૌષધવ્રત છે [૬] ત્યાં સર્વથી અથવા દેશથી દ્વિવિધ ત્રિ વિધપણે આહાર વર્જન, અગસત્કાર વર્જન, અબ્રહ્મ વર્જન અને વ્યાપાર વર્જન કરવુ જો ઇએ [૭] જ્યા સુધી ભાગ્યશાળી શ્રાવક એ વ્રત ધારણ કરે, ત્યાં સુધી તે યતિના આચારનો પાળક ગણાય છે [૮] તે સાભળીને તેવામા કોઇક ક્ષેમકર નામે શ્રાવક

कराभिधः वमापे पौपधाख्येन-प्रतेनानेनमेकृत ॥ ९ ॥ श्रेष्ठ्यूचेथ मुनिंनत्वा किं विद्वेपोस्य पौपधे । प्रकृत्या भद्रकस्यापि-जानस्य श्रावके कुले ॥१०॥ मुनिः स्माह भवादस्पा त्तीये च भवे भवत् । नगर्यां किल कौशां-ब्या-क्षेमदेवाभिधो वणिक् ॥ ११ ॥ भ्रातरौ तत्र चाभूतां—महेभ्यौ श्रावकोत्तमौ । जिनदेवाभिधो ज्येष्ठो-धनदेवः कनिष्ठकः ॥ १२ ॥

कुटुंबभारमारोप्य-जिनदेवोन्यदानुजे । पौपध पौपधागारे-प्रत्यहं विधिनाव्यधात् ॥ १३ ॥ अन्यदा पौपधस्यस्य-तस्योत्पेदेवधि स्ततः । ज्ञात्वा ज्ञानोपयोगेन-सोवादीदनुज यथा ॥ १४ ॥ वत्सा वशिष्टमायुस्ते-नून जाने दिनान् दश । विधेहि बाधवस्वार्थे-सावधान—मनाभृश ॥ १५ ॥ धनदेवस्तत कृत्वा-चैत्ये पूजां गरीयसीं । दत्वा दान च दीनाना-मदीनो निर्निदानकं ॥ १६ ॥ सघ च क्षमयित्वा सौ—निधायानशत सुधीः । तृणसस्तारके तस्थौ-स्वाध्यायध्यान तत्परः ॥ १७ ॥

બોલ્યો કે, પૌષધ નામના એ વ્રતે કરીને મારે કામ નથી (૯) ત્યારે શેઠ મુનિને નમીને બોલ્યો કે, આ શ્રાવકના કુળમાં જન્મેલ અને સ્વભાવે ભદ્રક છે, છતાં તેને પૌષધ પર કેમ વિદ્વેષ દેખાય છે ? [૧૦] મુનિ બોલ્યા કે, આ ભવથી ત્રીજા ભવમાં કૌશામ્બી નગરીમા ક્ષેમદેવ નામે એક વાણીયો હતો [૧૧] વળી ત્યા જિનદત્ત અને ધનદેવ નામે મોટા ઋદ્ધિવાન્ બે ભાઇઓ હતા તે ઉત્તમ શ્રાવક હતા [૧૨] હવે જિનદેવ કુટુંબનો ભાર નાના ભાઇને સોંપીને પૌષધશાળામા વિધિપૂર્વક દરરોજ પૌષધ કરતો [૧૩] તેને એક દિવસે પૌષધમા અવધિ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયુ, ત્યારે જ્ઞાનના ઉપયોગથી જાણીને તેના નાના ભાઇને કહેવા લાગ્યો —(૧૪) હે વત્સ ! તારૂં હવે ફક્ત દશ દિન આયુષ્ય છે માટે હે ભાઈ ! બરોબર સાવધ થઇને તુ તારો અર્થ સાધ (૧૫) ત્યારે ધનદેવ ચૈત્યમા મોટી પૂજા કરી નિદાન રહિતપણે દીન જનોને દાન આપી, સંઘને ખમાવી, અણસણ લઇ, સ્વાધ્યાય ધ્યાનમા તત્પર રહેતો થકો તૃણના સંથારામા બેઠો [૧૬] હવે ત્યાં ક્ષેમદેવ બોલી ઉઠ્યો કે, ગૃહસ્થ તો સસંગ હોય છે, માટે તેને એવું અવધિ

क्षेमदेवोथ तत्रैव-मूचे भोः भोः कथ भवेत् । गृहस्थस्य स-सगत्वा-दवधिज्ञानमीदृश ॥ १८ ॥ अथैतदपि चेत् सत्य—भवेद् भद्र ततोभृश । ग्रहीप्ये पौपध ज्ञानभानोः पूर्वाचलोपम ॥ १९ ॥ धन-देवोथ तत्राह्नि-स्मरन् पचनमस्क्रिया । विपद्य द्वादशे कल्पे-इद्रसामा-निकोजनि ॥ २० ॥ कलेवरस्य तस्याशु-यथासंनिहितामरैः । गधाबु पुष्पवृष्ट्याद्यैश्चक्रे तुष्टैर्महामह' ॥ २१ ॥ क्षेमदेवोपि वीक्ष्यैत-दीपच्छ्र-द्धाकुतादधन् । पौपध प्रायश श्चक्रे-धर्मकामो यदातदा ॥ २२ ॥

कृत्वापाढचतुर्मासे-सोन्यदा पौपधव्रत । तपस्विन्या तपस्ताप-क्षुत्तृडार्तो व्यचिंतयत् ॥ २३ ॥ अहो दु.ख महो दु'ख-क्षुत्तृड्घर्मादिसभर्व । एवमार्त्यातिचर्यासौ-पौपध हि ततोमृतः ॥ २४ ॥ व्यतरेषु सुरो भूत्वा-सो भूत् क्षेमकरो ह्वय । यत् पौपधान्मृतः प्राक्तत्-त्रस्तोद्यापि तदाख्यया ॥ २५ ॥ ब्रह्मसेन इति श्रुत्वा-प्रणिपत्य पुनर्मुनिं । पौपधव्रत-मादाय-धन्यमन्यो ययौ गृह ॥ २६ ॥ ततः प्रभृति स श्रेष्टी-सुखेन मा-

---

જ્ઞાન કેમ થાય ? (૧૮) પણ જો એ વાત સાચી પડશે, તો બહુ સારૂ થશે, એટલે કે, હું પણ જ્ઞાનભાનુને ઉગવા માટે ઉદયાચળ સમાન પૌષધ ગ્રહણ કરીશ (૧૯) હવે તે દિવસે નવકાર સભારતો થકો ધનદેવ મરીને બારમા દેવલોકમાં ઇંદ્ર સામાનિક દેવ થયો [૨૦] તે વખતે પાસે રહેના દેવોએ તુષ્ટ થઈ સુગધિ જળ અને ફૂલ વરસાવી તેના કલેવરનો મહા મહિમા કર્યો [૨૧] આ જોઇને જરા શ્રદ્ધા ધરીને ક્ષેમદેવ પણ ધર્મની ઇચ્છાએ પ્રાયે જ્યારે ત્યારે પૌષધ કરતો (૨૨) તે એક વેળા અષાઢ ચોમા સાની પૂનમે પૌષધવ્રત લઇને રાતે તપના તાપ તથા ભૂખ, તરસથી પીડાઇને ચિંતવવા લાગ્યો કે, હાય હાય ! ભૂખ, તરસ અને ઘામનુ કેવુ દુખ છે ? એમ પૌષધને અતિચાર લગાવીને ત્યાથી મરણ પામ્યો (૨૩-૨૪) તે વ્યતરમા દેવતા થઇને આ ક્ષેમકર થયો, અને પૂર્વે પૌષધથી મરણ પામ્યો, તેથી હમણુ તેના નામે બીએ છે (૨૫) એમ સા ભળીને બ્રહ્મસેન મુનિને નમી, પૌષધવ્રત લઇ, પોતાને ધન્ય માનતો થકો ઘરે આવ્યો

सुजीविक. । कचत्कालमतीताय—कुर्वाणः पौषधव्रत ॥ २७ ॥

अन्यदा तत्पुराधीशे—मृते कस्मादपुत्रिणि । पुरेरिभिर्भज्यमाने—श्रेष्ठ्यसौशस्यमानुपः ॥ २८ ॥ गत्वा मगधदेशेषु—ग्रामे मत्यंतवर्तिनि । कस्मिन्नाजीविकाहर्तो—रध्युवास विधेर्वशात् ॥ २९ ॥ एकदा स सु संप्राप्ते—चतुर्मासकपर्वणि । धर्मानुष्ठानकरणे—लालसोध्यातवानिति ॥ ३० ॥ अहो मे हीनपुण्यत्व—महो मे विधिवक्रता । यदह न्यपत स्थाने—साधुसाधर्मिकोज्झिते ॥ ३१ ॥ अभविष्यदर्हन्चैत्य—मत्र चेत् सं तदा मुदा । विधिसार मवन्दिष्ये—द्रव्यतो भावतोपि च ॥ ३२ ॥

गुरवो ध्यभविष्य श्चे—दत्र सर्वत्र नि स्पृहाः । अदास्यं द्वादशावर्त—वदन तचदहिषु ॥ ३३ ॥ एव विचिंत्य सश्रेष्ठी—श्रेष्टधीर्गृहकोणके । स्वापत्त पौषध चक्रे—कर्मव्याधिसदौपध ॥ ३४ ॥ इतश्च तद्गृहे नित्यं—क्रयविक्रयणच्छलात् । चत्वारःपुरुषाःकेचि—न्निषेदुर्दुष्टबुद्धयः

[२६] त्यारथी मांडीने ते शेठ सुखे आजीविका मेळवतो थको पौषधव्रत करतो केटलोक काळ पसार करवा लाग्यो [२७] एक वेळा ते नगरनो राजा अपुत्र मरण पामता ते नगरने दुश्मनोए भांगता ते भयो शेठ मगध देशमा छेडाना कोइक गामर्मा आजीविका माटे नशीब संयोगे रह्या [२८] हवे एक वेळा चोमासी पर्व आवी प होंचतां धर्मानुष्ठान करवामा लालस थइ, ते चिंतववा लाग्यो [३०] अरे ! हु केवो हीन पुण्य छु ? मारु नशीब केवु वांकु छे ? के जेथी हुं साधु श्रावक रहित स्थानमां आवी रह्यो छु [३१] जो इहां जिन प्रतिमा होत तो अत्यारे हर्षथी हु विधिपूर्वक द्रव्य अने भावथी तेने वांदत (३२) वळी जो इहा बधी बाबतमां नि स्पृही गुरु होत, तो हु तेमना चरणोमा द्वादशावर्त वांदणां देत. (३३) एम चितवीने ते उत्तम बुद्धिवान् शेठ घरना खुणे बेशी, कर्मरूप व्याधिने हणवा उत्तम औषध समान पौषधव्रत, के जे स्वापत्त हतु, तेने करवा लाग्यो (३४) एवामा तेना घेर नित्य क्रय विक्रय करवाना मिषे कोइक दुष्ट बुद्धिवाळा चार जण बेसता हता (३५) तेथी ते

॥ ३५ ॥ ततश्च तैर्नरैर्ज्ञातः—श्रेष्ठिनः पौषधक्षणः । सब्रह्म ब्रह्मसे-
नोपि—कालेऽस्वाप्सीद्यथाविधि ॥ ३६ ॥ निशीथप्रहरादूर्ध्व—तस्मिन्
सुप्तेथ ते नराः । प्रविश्य तत्र खात्रेणा—रेभिरे मोषितु गृह ॥ ३७ ॥

प्रबुद्धः श्रेष्ठ्यथो गेहे—मुष्यमाण विद न्नपि । मनागपि शुभध्याना
न्नाचालीदचलाचलः ॥ ३८ ॥ सवेगातिशयात्सोनु—शिष्टिमित्यात्मनो
ददौ । रे जीव धनधान्यादौ—मा मुहः सर्वथा यतः ॥ ३९ ॥ एतद् वा-
ह्यमनित्य च—तुच्छ चातुच्छदुःखद । एतस्माद्विपरीते तु—धर्मे चित्त
दृढ कुरु ॥ ४० ॥ श्रुत्वेत्यात्मानुशिष्टिं ते—तस्कराः श्रेष्ठिनो मुखात् ।
एवं विभावयामासु—र्भावनां भवनाशिनीम् ॥ ४१ ॥ धन्योयमेव येना
सौ—स्वस्यापि स्वस्य निःस्पृहः । अधन्या वय मेवं के—ये परार्थं जि-
हीर्षवः ॥ ४२ ॥

ततश्च लघुकर्मत्वा—ज्जातिस्मृतिमवाप्य ते । सर्वेपि देवतादत्त—लिं-

---

ઓએ જાણી લીધુ કે, શેઠનો અમુક વખતે પૌષધ કરવાનો અવસર છે હવે બ્રહ્મસેન શેઠ પણ બ્રહ્મચર્યની સાથે વિધિપૂર્વક અવસરે સુતો [૩૬] તે સુઇ જતા મધરાત બા દ તે માણસો તેના ઘરમાં ખાતર પાડીને પેશી કરી તે ઘર લૂટવા મડયા [૩૭]

ત્યારે શેઠ જાગ્યો થકો ઘર લુટાતુ જાણીને પણ મેરૂની માફક શુભ ધ્યાનથી લગારે ડગમગ્યો નહીં (૩૮) તે ભારે સવેગે ચડી પોતાના આત્માને શીખામણુ દેવા લાગ્યો કે, હે જીવ ! ધન ધાન્ય વગેરે પરિગ્રહમાં સર્વથા મોહ મ રાખ (૩૯) કેમકે એ બા હ્ય, અનિત્ય, તુચ્છ અને મોટા દુ ખનુ દેનાર છે માટે એનાથી વિપરીત જે ધર્મ છે તેમા દૃઢ ચિત્ત રાખ. [૪૦] આ રીતે તે શેઠના મુખથી આત્માનુ શાસન સાભળીને આ રીતે ભવની નાશ કરનારી ભાવના ભાવવા લાગ્યા [૪૧] આ શેઠનેજ ધન્ય છે કે, જે પોતાના માલમા પણ નિઃસ્પૃહ છે, અને અમેજ એટલા અધન્ય છીએ કે, પરાયા માલને હરવા ઇચ્છીએ છીએ (૪૨) ત્યારે તેઓ લઘુકર્મી હોવાથી જાતિ સ્મરણ પામી, બ- ધા દેવતા પાસેથી લિગ મેળવી, વ્રત ધારણ કરતા હવા [૪૩] હવે સર્વ ઉંઘતા શેઠ

गा जादर्शिरे व्रत ॥ ४३ ॥ अथोदयमिते सूर्ये–श्रेष्ठ्यक्रमाद्विलोक्य-तान् । नत्वा प्राक्षीत् किमेतद् वः—पूर्वापरविरोधकृद् ॥ ४४ ॥ तत' सुपुण्यकारुण्यावनयो–मुनयो ऽभ्यधुः । अत्रास्ति वास्तवश्रीभि—र्व्याप्ता तुरुमिणी पुरी ॥ ४५ ॥ तस्या मश्यामलस्वाता -केशारिद्विजसूनवः । आसन्नासन्नकल्याणाश्चत्वारो विमपुगवा ॥ ४६ ॥ पितर्युपरतेस्तोक–शोक-शङ्कुनिपीडिता । ते निर्ययुर्भवोद्विग्ना—स्तीर्थन्दर्शनकाम्यया ॥ ४७ ॥

अद्राक्षुः पथि गच्छतो–मुनिमेकं क्षुधादिभिः । मूर्छागत ततो भक्त्या–त सज्जीचक्रिरे क्षणात् ॥ ४८ ॥ सकर्णधर्ममाकर्ण्य–तत्पार्श्वे जगृहुर्व्रत । विहरत सम तेन–पेठु' पूर्वगताद्यपि ॥ ४९ ॥ कृतजातिमदा. किंचित्–कृत्वानशन मुत्तम । ते चत्वारोपि पचत्व–माप्यायुः प्रथम दिव ॥ ५० ॥ ततश्चुत्वा च ते सर्वे–प्यत्रैव भरतावनौ । अभवाम वय जाति–मदतस्तात्रकरे कुले ॥ ५१ ॥ शृण्वतश्चाद्यतेसद्य–स्त्वा-

ઓચિંતો તેમને સાધુના વેશમા જોઇ, નમીને પુછવા લાગ્યો કે આ પૂર્વાપર વિરૂદ્ધ તમારો શો બનાવ થયો ? [૪૪] ત્યારે પવિત્ર કરૂણાના નિધાન તે મુનિઓ બોલ્યા કે ઇહા ખરી લક્ષ્મીથી ભરપુર તુરૂમિણી નામે નગરી છે [૪૫] ત્યા કેશારિ નામના બ્રાહ્મણના નિર્મળ ચિત્તવાળા અમે આસન્નકલ્યાણી ચાર પુત્રો હતા [૪૬] તેઓ બાપ મરી જતા શોકથી પીડાઇ ભવથી ઉદાસ થઇ, તીર્થ જોવાની ઇચ્છાથી મુસાફરીએ નીકળ્યા (૪૭) તેઓએ રસ્તે જતા ભુખ વગેરેથી મૂર્છા પામેલા એક મુનિને જોયો, એટલે તેઓ ભક્તિથી તેને તરત સજ્જ કરવા લાગ્યા [૪૮] પછી તેઓ લક્ષ્યપૂર્વક તેની પાસે ધર્મ સાભળીને દીક્ષા લઇ તેની સાથે વિચરતા રહી ચૌદ પૂર્વ શીખ્યા (૪૯) છતા તેઓ જરાક જાતિમદ કરતા રહી ઉત્તમ અણસણ કરીને મરણ પામી પહેલા સ્વર્ગે ગયા [૫૦] ત્યાંથી ચવીને તેઓ બધા આ ભારત ક્ષેત્રમા જાતિમદથી ચોરોના કુળમા અમે જન્મ્યા (૫૧) તે અમે આજ તારૂ ઘર લુટતા તે પોતના આત્માને કરેલી અનુશિષ્ટિ સાભળીને જાતિ સ્મરણ પામી, વ્રત લઇ બેઠા છીએ. [૫૨]

नुशिष्टिश्रुतेस्तव । सजातजातिस्मरणा अगृह्णीम व्रत वय ॥ ५२ ॥ धर्मलाभोस्तु तत्तुभ्य—मभ्यर्णशिवसम्पदे । विधिप्रधानधर्मानु—ष्ठाननिश्चलचेतसे ॥ ५३ ॥ इत्युदित्वा महानद—पुरव्रजनसत्वराः । अत्वरा अपि तेऽन्यत्र—विहर्तुं मुनयो ययुः ॥ ५४ ॥ सुचिर ब्रह्मसेनोपि—प्रतिपालितसद्व्रत. । आराधनाविधेर्मृत्वा—पदमव्ययमव्ययत् ॥ ५५ ॥

एव ज्ञात्वा शुद्धभावप्रभाव—
प्राप्तब्रह्मब्रह्मसेनस्य वृत्त ।
दत्तस्वाता विध्यनुस्यूतधर्मा—
नुष्ठाने तत्सततं सतु सतः ॥ ५६ ॥

इति ब्रह्मसेनकथा "छ"

इत्युक्त' प्रवचनकुशलस्य विधिसारानुष्ठान इति पचमो भेदः—सप्रति व्यवहार कुशल इति षष्ट भेद विवरीषुर्गाथोत्तरार्द्धमाह.

તુ પણ આસન્ન શિવ સંપત્‌વાળો હોવાથી વિધિસહિત ધર્માનુષ્ઠાનમા દૃઢ મન રાખનાર છે, માટે તને ધર્મલાભ થાઓ [૫૩] એમ કહી તેઓ ત્વરા રહિત છતા પણ મુક્તિ પુરીએ જવામા સત્વર હોવાથી અન્ય સ્થળે વિચરવા લાગ્યા (૫૪) બ્રહ્મસેન પણ ઘણા કાળ સુધી સારા વ્રત પાળીને આરાધનાપૂર્વક મરીને અવ્યય પદ પામ્યો [૫૫] એ રીતે શુદ્ધ ભાવથી મુક્તિ મેળવનાર બ્રહ્મસેનનું વૃત્તાત સાભળી, વિધિ સહિત ધર્માનુષ્ઠાનમાં સત્પુરુષોએ હમેશા મન લગાડવુ [૫૬]

આ રીતે બ્રહ્મસેનની કથા છે.

આ રીતે પ્રવચન કુશળનો વિધિસારાનુષ્ઠાનરૂપ પાચમો ભેદ કહ્યો, હવે વ્યવહાર કુશળરૂપ છઠ્ઠો ભેદ વર્ણવવા અર્ધી ગાથા કહે છે

(मूलं)

देसद्धादणुरूवं—जाणइ गीयत्थववहारं ॥ ५४ ॥

(टीका)

देश' सुस्थितदुःस्थितादिः—अद्धा कालः सुभिक्षदुर्भिक्षादिः—आदि-शब्दात् सुलभदुर्लभादि द्रव्य मद्दृष्टग्लानादिभावश्च परिगृह्यते, तेपा मनुरूप जानाति गीतार्थव्यवहार—योयत्रदेशे काले भावे वा वर्तमानैर्गीतार्थै रुत्सर्गापवादवेदिभिर्गुरुलाघवपरिज्ञाननिपुणैराचरितो व्यवहारस्त न दूषयतीति भावः एवविधव्यवहारकौशल पष्ठ कौशल भव—त्येतच्चोपलक्षण ज्ञानादित्रयप्रभृति सर्वभावेष्वपि यः कुशलः स प्रवचनकुश लोऽभयकुमारवत्

तत्कथा चेय.

મૂળનો અર્થ

દેશ કાળ વગેરેને અનુરૂપ ગીતાર્થના વ્યવહારને જાણે. [૫૪]

ટીકાનો અર્થ

દેશ આબાદ કે, દરિદ્રતાવાળો વગેરે—કાળ સુકાળ, દુકાળ વગેરે—આદિ શબ્દ થી સુલભ દુર્લભ વસ્તુ તથા માંદા સગાપણુ વગેરે લેવા, તેમને અનુકૂળ ગીતાર્થ વ્યવહારને જાણે મતલબ એ કે, ઉત્સર્ગાપવાદના જાણુ અને ગુરૂ લાઘવના જ્ઞાનમાં નિપુણુ એવા ગીતાર્થોએ દેશ કાળ અને ભાવ જોઇને આચરેલો જે વ્યવહાર હોય તેને દૂષે નહિ આવુ વ્યવહાર કુશળપણુ તે છઠ્ઠો ભેદ છે આ ભેદ ઉપલક્ષણરૂપે છે, તેથી જ્ઞાનાદિક ત્રણ વગેરે સર્વે ભાવોમાં જે કુશળ હોય, તે પ્રવચન કુશળ જાણુવો અભયકુમારની માફક.

તે અભય કુમારની કથા આ રીતે છે.

अस्ति स्वस्तिकवत् पृथ्व्याः पृथ्व्याः संपद आस्पद । सुचगमगल-व्याप्त-पुर राजगृहाभिध ॥ १ ॥ प्ररुढमौढमिथ्यात्व-काननैकपरश्वध' । सुगोज्वलगुणश्रेणिः -श्रेणिकस्तत्रपार्थिवः ॥ २ ॥ आगमार्थपरिज्ञान -विस्फूर्जद्बुद्धिवधुरः । तस्याभयकुमाराख्यो-नदनो विश्वनंदनः ॥ ३ ॥ आगच्छदन्यदा तत्र-मुनिपचशतीयुतः । प्रकटीकृतसद्धर्मा- सुधर्मा गणभृद्वरः ॥ ४ ॥

वदितु तत्पदद्वद्व—सर्वर्द्ध्या श्रेणिको नृप' । शासनोत्सर्पणामिच्छन्नगच्छत् सपरिच्छदः ॥ ५ ॥ नानायानसमारुढ—स्तथान्योपि पुरीजनः । भक्तिसभाररसजात—रोमाचोल्लसिता गतः ॥ ६ ॥ एव प्रभावनां प्रेक्ष्य—तत्रैकः काष्टभारिकः । गत्वा भक्त्वा गुरून्नत्वा—श्रौषीद्धर्ममिम यथा ॥ ७ ॥ जतुघातो मृषा स्तेय-मब्रह्म च परिग्रहः । भोभोभव्या विमुन्चता-पचैते पापहेतव' । इत्याकर्ण्य नरेंद्राद्या -पर्यन्नत्वागृहे

પૃથ્વીના સાથિયા માફક શોભતી, ભારે ઋદ્ધિનુ સ્થાન, મનોહર મ ગળથી ભરપૂર રાજગૃહ નામે નગર હતુ [૧] ત્યા મજબુત જડ ધાલી ઉગેલા ભારે મિથ્યાત્વરૂપ વનને છેદવા પરશુ સમાન, અને કળીચુના જેવા ઉજ્વળ ગુણોવાળો શ્રેણિક નામે રાજા હતો [૨] તેને અભયકુમાર નામે પુત્ર હતો, તે આગમના અર્થના પરિજ્ઞાનથી ઉછળતી બુદ્ધિથી યુક્ત હતો, અને જગતને આનદ આપનાર હતો [૩] ત્યાં એક વેળા સદ્ધર્મને પ્રગટ કરનાર સુધર્મા નામે ગણધર પાચસો મુનિઓના પરિવારથી પધાર્યા [૪] તેના ચરણ વાદવાને શાસનની પ્રભાવનાની ઇચ્છાએ શ્રેણિક રાજા સ પૂર્ણ ઠાઠમાઠથી પરિવાર સહિત ત્યા ગયો (૫) તેમજ બીજા નગર જનો પણ અનેક વાહનોપર ચડી, ભક્તિના જોરથી રોમાંચિત થઇ ત્યા આવ્યા (૬) આવી પ્રભાવના જોઇ, ત્યાં એક કઠિયારો હતો, તે પણ આવી ગુરૂને નમી આ રીતે ધર્મ સાભળવા લાગ્યો [૭] જીવહિ સા, જુઠ, ચોરી, અબ્રહ્મ, અને પરિગ્રહ એ પાચ પાપના હેતુ છે, માટે હે ભવ્યો ! તમે તેમને છોડો (૮) આમ સાંભળીને રાજા વગેરે પોતાને ઘરે તરફ ચાલી, પણ તે આ

गमत् । द्रमक सतु तत्रैव-स्वार्थार्थी तस्थिवान् स्थिरः ॥ ९ ॥

गुरुस्तमूचेचित्तज्ञ-श्चिंतितं ब्रूहि सोब्रवीत् । जानामि यदि व' पादान्-वरिवस्यामि सर्वदा ॥ १० ॥ तत. प्रव्राज्य त सद्यो-गुरव कृतयोगिनां । अर्पयामासुराचार-शिक्षयामासुराशुते ॥ ११ ॥ त गीतार्थयुत भिक्षा—चर्यायामन्यदागत । प्रागवस्थाविदः पौराः-प्रेक्ष्य प्राहुरहयव ॥ १२ ॥ अहो महर्द्धे स्त्यक्ता य-महासत्वो महामुनिः । इति वक्रोक्तितः त-खिद्गैं-रुपाहस्यत सोन्वह ॥ १३ ॥ ततोसौ शैक्ष-कत्वाच -परीपहपसासहिं । सुधर्मस्वामिना प्रोचे-नूचानेन वचस्विना- ॥ १४ ॥

संयमे किं समाधान -मस्ति ते सुव्दु, सोभ्यधात् । अस्ति युष्म-त्प्रसादेन- विहारोन्यत्र चेद् भवेत् ॥ १५ ॥ विधास्यते समाधिस्ते-व-रसेत्युक्त्वा गुरुस्तत. । अभयस्यागतस्याख्या-द्विहारो नो भविष्यति ॥ १६ ॥

ત્યાંર્થી કઠિયારો તો ત્યાંજ સ્થિર થઈ રહ્યો (૯) ત્યારે ચિત્તના જાણ ગુરૂ તેને કહેવા લાગ્યા કે, તારો શો વિચાર છે ? તે બોલ્યો કે, હું એટલું જાણું છું કે, હમેશ તમારા ચરણ સેવવા [૧૦] ત્યારે ગુરૂએ તેને દીક્ષા આપીને હુશીયાર મુનિઓને તે સોંપ્યો, તેમણે તેને તરતમાં આચાર શીખવ્યો [૧૧] તે એક વેળા ગીતાર્થ સાથે રહી ગોચરી એ ગયો ત્યારે તેની પૂર્વાવસ્થાને જાણનારા નગરલોકો તેને જોઈને અહંકારથી આ રીતે બોલવા લાગ્યા કે જુવો આ મહા સત્વ અને મહા મુનિ, એણે મોટી ઋદ્ધિનો ત્યાગ કરેલ છે આ રીતે વક્રોક્તિથી તેની વારવાર મશ્કરી કરવા લાગ્યા (૧૨-૧૩) ત્યારે તે હજુ નવોસવો હોવાથી તે પરીષહને સહેવા અસમર્થ બન્યો, એટલે પૂજ્ય વક્તા સુધર્મ સ્વામીએ તેને આ રીતે કહ્યું—[૧૪] તને સયમમાં બરોબર સમાધાન છે કે ? ત્યારે તે બોલ્યો કે, જો આપ કૃપા કરી બીજા સ્થળે વિહાર કરો તો છે [૧૫] ગુરૂ બોલ્યા કે તને સમાધિ કરવામાં આવશે, એમ કહી તેઓ ત્યાં આવેલા અભયકુમારને કહેવા લાગ્યા કે અમારો અહીંથી વિહાર થશે (૧૬) અભય બોલ્યો કે, હે પ્રભુ ! એ

अभयःस्माह नः कस्मा-दकस्मादीदृशः प्रभो । अप्रसादोय तेत्रोचु-र्मुनेरस्य परीषहं ॥ १७ ॥ अभयोप्यभ्यधादेक-दिवसं स्थीयतां प्रभो । निवर्तेत न चेदेष-न स्थातव्य ततः परं ॥ १८ ॥ ओमित्युक्ते मुनींद्रेण-निस्तद्रः शासनोन्नतौ । जगाम धाम सद्धर्म--धामधामा भयस्ततः ॥ १९ ॥

रत्नानामसपन्नानां-रत्नगर्भाधिपांगणे । कोटित्रयीं समाकृष्य-राशित्रयमचीकरत् ॥ २० ॥ तुष्टो राजा ददात्युच्चै-रत्नकोटित्रयीं जनाः । गृह्णीतै नां यथेष्ट हि-पटहेनेत्यघोषयत् ॥ २१ ॥ ततोमिलद् द्रुतं लोको-लोलुपः सो भयेन तु । बभाषे गृह्यतामेषा-रत्नकोटित्रयीमुधा ॥ २२ ॥ युष्माभिः स्वगृह गत्वा-नया किंतु गृहीवया । यावज्जीव विमोक्तव्यं-जलमग्निं स्त्रियस्तथा ॥ २३ ॥ इत्याकर्ण्य जनास्तूर्णमुत्कर्णा तज्जिघृक्षवः । बिभ्यतो निश्चलास्तस्थुः-सिंहनाद मृगाइव ॥२४ ॥

अभयः प्राह भोः कस्मा-द्विलवस्तेप्यदोवदन् । लोकोत्तरमिदं

થિતી અમારાપર આવી અકૃપા કેમ કરો છો ? ત્યારે તેમણે તે મુનિને થનો પરીષહ કહ્યા [૧૭] અભય બોલ્યો કે, એક દિવસ રહો, અને તેટલામા જો તે નહિ ટળે, તો પછી નહિ રહેતા [૧૮] મુનિંદ્રે તે કબુલ રાખતાં શાસનની ઉન્નતિમા તત્પર, અને સદ્ધર્મનો મહિમા કરાવનાર અભયકુમાર પોતાના મુકામે આવ્યો [૧૯]

તેણે રાજાના આગણામા ત્રણ ક્રોડ ઉત્તમ રત્નો અણાવીને તેમના ત્રણ ઢગલા કર્યા (૨૦) પછી પડહ વગડાવ્યો કે, રાજા તુષ્માન થઇ ત્રણ ક્રોડ રત્ન આપે છે, માટે જેને જોઇએ, તે લઇ જાઓ (૨૧) ત્યારે તે લેવાને જલદી લોક એકઠા થયા, તે મને અભયકુમાર કહેવા લાગ્યો કે, ખુશીથી આ ત્રણ ક્રોડ રત્ન લઈ જાઓ, પણ તે લેવા પછી તમારે જીવતા સુધી પાણી, અગ્નિ, અને સ્ત્રીઓ છોડવી, એ સરત છે [૨૨-૨૩] આ સાભળીને તેને લેવા ઇચ્છનાર જનો બીતા થકા ઉંચા કાને સિંહનાદ સાંભળીને જેમ હરણો ઉભા રહે, તેમ અડગ ઉભા રહી ગયા (૨૪) અભય બોલ્યો કે, ઢીલ કાં કરો

लोकः किं कश्चित्कर्तुमीश्वरः ? ॥ २५ ॥ सोवादीन्मुनिना तेन—तज्य-
जे त्रयमप्यदः ॥ तत्कुतो हसतै वं त—मतिदुष्करकारक ॥ २६ ॥ न जा-
नीमो वय स्वामिं—स्तस्यर्षेः सत्त्वमीदृश । त मृषिमर्चयिष्याम—स्तदि-
दानीं महामते ॥ २७ ॥ अभयेन समं गत्वा—श्रीमतस्ते प्रणम्य तं ।
महर्षिं क्षामयामासुः—स्वापराधं मुहुर्मुहुः ॥ २८ ॥ इत्येवमभयो जैन—
शासनार्थविशारदः । अतिष्ठिपज्जनं मुग्ध—चिर धर्मे जिनोदिते ॥२९॥

इत्यवेत्य हतपापकश्मलं—
सज्जना अभयवृत्तमुज्ज्वल ।
शिक्षयतु कृतसर्वमगलं—
सतत प्रवचनार्थकौशलं ॥ ३० ॥

इत्यभयकुमारकथा (छ)॥

इत्युक्तः प्रवचनकुशलस्य व्यवहारकुशल इति षष्ठो भेद—स्तदुक्तौ

છે ? તે બોલ્યા કે, એ લોકોત્તર કામ છે, તેને કોણ કરી શકે ? [૨૫] અભય બોલ્યો કે, તે મુનિએ આ ત્રણે વાત તજી છે, માટે તે દુષ્કરકારક ઉપર તમે શા માટે હસતા ? લોકો બોલ્યા કે, હે સ્વામિ ! તે ઋષિના આવા સત્વને અમે જાણી શક્યા નહિ, માટે હે મહા મતિવાન્ મંત્રિ ! હવેથી તે ઋષિને અમે પુજશું. [૨૭] પછી તેઓ શ્રદ્ધિવંત છતાં અભયકુમાર સાથે જઇ તે મુનિને નમીને પોતાનો અપરાધ વારવાર ખમાવવા લા ગ્યા. (૨૮) આ રીતે જૈન શાસનના અર્થમાં કુશળ અભયકુમાર ભોળા જનોને જિન ભાષિત ધર્મમાં સ્થાપિત કરતો હવો [૨૯] આ રીતે પાપ મળને હણનાર અભયકુમાર નાં ઉજ્વળ ચરિત્ર સાંભળીને હે સજ્જનો ! તમે સર્વ મંગળને કરનારી પ્રવચનાર્થ કુશળ તા હમેશાં ધારણ કરો [૩૦]

આ રીતે અભયકુમારની કથા છે.

આ રીતે વ્યવહાર કુશળરૂપ છઠ્ઠો ભેદ કહ્યો, તે પુરો થતાં પ્રવચન કુશળરૂપ

च समर्थित भावश्रावकस्य प्रवचनकुशलरूपं षष्ठं लिंगं, एतदेवोपसं-हरन्नाह.

॥ मूलं ॥

एसो पवयणकुसलो-छब्भेओ मुणिवरेहिं निद्दिट्ठो ।
किरियागयाइं छच्चिय-लिंगाइं भावसड्ढस्स ॥ ५५ ॥

(टीका)

एष उक्तस्वरुपः प्रवचनकुशलः षड्भेदः षट्प्रकारो मुनिवरैः पूर्वाचार्यैर्निर्दिष्टस्ततश्चावसितं भावश्रावकलिंगषट्प्रकरणमित्येतद्दर्शयन्नाह क्रियागतानि क्रियोपलक्षणानि—चियशब्दस्यावधारणार्थत्वात् षडेव लिंगानि लक्षणान्यग्ने धूमवद् भावश्राद्धस्य यथार्थाभिधानश्रावकस्येति.

ભાવ શ્રાવકનુ છઠ્ઠુ લિંગ પુરૂ થયુ, માટે તેનો ઉપસંહાર કરે છે.

મૂળનો અર્થ.

મુનિવરોએ છ ભેદનો એ પ્રવચન કુશળ કહ્યો. આ રીતે ભાવ શ્રાવકનાં ક્રિયાગત એટલે ક્રિયામાં જણાતાં આ છ લિંગજ છે.

ટીકાનો અર્થ.

એ એટલે ઉક્ત સ્વરૂપ પ્રવચન કુશળ છ ભેદનો—છ પ્રકારનો મુનિવરોએ-પૂર્વાચાર્યોએ કહેલો છે, તે કહેવાઇ રહેતા ભાવ શ્રાવકના છ લિંગનુ પ્રકરણ પુરૂ થયુ, તે દર્શાવે છે —

ક્રિયાગત એટલે ક્રિયામાં દેખાતા છ લિંગો એટલે અગ્નિનાં લિંગ ધૂમની માફક ભાવ શ્રાવકના એટલે ખરાં નામવાળા શ્રાવકનાં લક્ષણો છે

વારૂ, શું બીજા પણ લિંગો છે કે, જેથી આ લિંગોને ક્રિયાગત કહો છે।?હા, છે.

नन्नु किमन्यान्यपि लिंगानि संति येनैवमुच्यते क्रियागतानि-सत्यं, संत्येव, यत आह.

॥ मूलं. ॥

भावगयाइं सतरस—मुणिणो एयस्स बिंति लिंगाइं,
भणियजिणमयसारा-पुव्वायरिया जओ आहु ॥ ५६ ॥

(टीका)

भावगतानि भावविषयाणि सप्तदश मुनयः सूरय' अस्य प्रकृत-श्रावकस्य ब्रुवते प्रतिपादयति लिंगानि चिह्नानि, ज्ञातजिनमतसारा इति व्यक्त—पूर्वाचार्यो यतोयस्मादाहुर्ब्रुवते—इत्यनेन स्वमनीषिकापरिहार माह. किंतदाहुरित्याह.

તે માટેજ કહે છે કે—

મૂળનો અર્થ

એનાં ભાવગત સત્તર લિંગ મુનિઓ કહે છે. જે માટે જિન મતના સારને જાણનારા પૂર્વાચાર્યોએ આ રીતે કહેલું છે'—(૫૬)

ટીકાનો અર્થ.

ભાવગત એટલે ભાવમા રહેલા સત્તર એ પ્રકૃત ભાવશ્રાવકના લિંગ એટલે ચિન્હ છે એમ મુનિઓ એટલે આચાર્યો કહે છે જે માટે જિન મતના સારને જાણનારા પૂર્વાચાર્યો આમ બોલે છે આથી સ્વબુદ્ધિનો પરિહાર કરી બતાવ્યો.

॥ मूलं. ॥

इत्थि[१]-दिय[२]-त्थ[३]-संसार[४]-विसय[५]-आरंभ[६] गेह[७]-दंसणओ[८] ।
गड्डरिगाइपवाहे[९]-पुरस्सर आगमपवित्ती[१०] ॥ ५७ ॥
दाणाइ जहासत्ती-पवत्तणं[११]-विहि[१२]-अरत्तदुट्ठेय[१३] ।
पज्झत्थ[१४] मसंबद्धो[१५]-परत्थकामोवभोगी य[१६] ॥ ५८ ॥
वेसा इव गिहवासं पालइ[१७] सत्तरसपयनिबद्ध तु ।
भावगयभावसावगलक्खण मेयं समासेणं ॥ ५९ ॥

(टीका)

आसां व्याख्या.

स्त्रींद्रियाणि चार्थश्चेत्यादिद्वंद्व-स्ततः स्त्रींद्रियार्थसंसारविषया रम्भगेहदर्शनानि तेभ्यित्यादिभ्य इत्याकृतिगणत्वात्तसि कृते स्त्रींद्रियार्थससारविषयारभगेहदर्शनत इति भवति-ततश्चैतेषु भावगत

મૂળનો અર્થ.

સ્ત્રી, ઇંદ્રિય, અર્થ, સંસાર, વિષય, આરંભ, ઘર, ગડ્ડરિ પ્રવાહ, આગમ પુરસ્સર પ્રવૃત્તિ, યથાશક્તિ દાનાદિકની પ્રવૃત્તિ, વિધિ, અરક્તદ્વિષ્ટ, મધ્યસ્થ. અસંબદ્ધ, પરાર્થ કામોપભોગિ, અને વેશ્યા માફક ઘરવાસને પાળનાર, એમ સત્તર પદથી સમાસ કરી, ભાવશ્રાવકના ભાવગત લક્ષણ છે. (૫૭–૫૮–૫૯)

આ ગાથાઓની વ્યાખ્યા

સ્ત્રી, ઇંદ્રિયો, અર્થ, સંસાર, વિષય, આરંભ, ગેહ તથા દર્શન એમનો દ્વંદ્વ છે પછી તેનાપર તસ્ પ્રત્યય લગાવેલ છે, માટે એ બાબતોમાં ભાવ શ્રાવકનું ભાવગત લક્ષણ થાય છે, એમ ત્રીજી ગાથામાં જોડવાનું છે, તથા ગડ્ડરિકા પ્રવાહ સંબંધી તથા પુરસ્સર

भावश्रावकलक्षण भवतीति तृतीयगाथायां सवधः तथा गड्ड-रिकादिप्रवाहविषये तथा पुरस्सरमागमप्रवृत्तिचारीरिति प्राकृतत्वाच्छदो-भंगभयाच्च पूर्वापरनिपातः—ततश्चागमपुरस्सरं प्रवृत्तिर्वर्तनं धर्मकार्ये-ष्विति गम्यते-प्रस्तुतलिंगमिति, तथा दानादि-यथाशक्ति-प्रवर्तनमिति स्पष्टं—प्राकृतत्वाच्च दीर्घत्वं—तथाचिह्नीको धर्मानुष्ठानं कुर्वन् न ल-ज्जते, तथा अरक्तद्विष्ट्श्च सांसारिकभावेषु भवति,–

मध्यस्थो धर्मविचारे न रागद्वेषाभ्यां बाध्यते, असवद्धो धनस्वज-नादिषु भावप्रतिबंधरहितः, परार्थकामोपभोगी परार्थे परोपरोधादेव कामाः शब्दरूपस्वरूपा उपभोगा गंधरसस्पर्शलक्षणा विद्यते प्रवृत्तितया यस्य स परार्थकामोपभोगी—समासः प्राकृतत्वात्—वेश्येव पण्यांगनेव कामिनं मिति गम्यते गृहवासं पालयत्यद्यप्रभोवा परित्यजाम्येनं मिति भावपश्चिति सप्तदशविध-पदनिबद्ध-तु. पूरणे-भावगत परिणामजनितरूपं मिति-जाता वेकवचनमनुस्वारलोपश्च प्राकृतत्वात्—भावश्रावकलक्षणमेतत् स-

---

આગમ પ્રવૃત્તિ એ પદમા પ્રાકૃતપણાથી તથા છદના ભગની બીકે આગળ પાછળ પદ રાખ્યા છે, તે સીધા કરતા આગમ પુરસ્સર પ્રવૃત્તિ એટલે ધર્મ કાર્યમા વર્તન, એ પણ લિંગ છે તથા દાનાદિકમાં યથાશક્તિ પ્રવર્તવુ કેમકે તેવાં ચિન્હવાળો પુરૂષ ધર્માનુષ્ઠાન કરતા લજાતો નથી, તથા સાસારિક બાબતોમા અરક્તદ્વિષ્ટ હોય, ધર્મ વિચારમા મધ્યસ્થ હોય, તેથી રાગ દ્વેષમાં ચડે નહિ, અસબદ્ધ એટલે ધન સ્વજનાદિકમા પ્રતિબધ રહિત હોય, પરાર્થ કામોપભોગી હોય, એટલે પરના અર્થે અર્થાત્ ઉપરોધથી કામ એટલે શબ્દ અને રૂપ તથા ઉપભોગ એટલે ગધ રસ સ્પર્શ તેમા પ્રવૃત્તિ કરનાર હોય, તેમજ વેશ્યા એટલે ભાડુત સ્ત્રી જેમ ઉપર ટપકેથી કામિને ચાહે, તેમ ગૃહવાસને પાળે, એટલે એને આજ કે કાલ છોડવો છે, એમ ભાવતો થકો વર્તે, આ રીતે સત્તર પદમાં બાંધેલુ ભાવ શ્રાવકનુ ભાવગત લક્ષણ સમાસે કરીને એટલે સચના માત્રથી છે. એ રીતે ત્રણ ગાથાનો અક્ષરાર્થ છે

मासेन मूचामात्रेणेति गाथाक्षरार्थः (छ)

अथ यथोद्देश निर्देश इतिन्यायात् प्रथम स्त्रीति भेदं व्याख्यानयन्नाह

॥ मूलं ॥

इत्थि अणत्थभवणं-चलचित्त नरयवत्तिणी भूयं ।
जाणतो हियकामी-वसवत्ती होइ नहु तीसे ॥ ६० ॥

(टीका)

स्त्रीं योपितमनर्थानां कुशीलतानृशंसतादिदोपाणां भवनमाश्रयस्थानं चलचित्तामन्यान्याभिलापिणीं नरकस्य वर्तिनीभूतां मार्गकल्पां जानन्नवगच्छन् हितकामी श्रेयोभिलापुको वशवर्ती तदधीनचारी भवति स्यात्खलु नैव तस्याः स्त्रियः काष्टश्रेष्टिवत्

तत्कथा चेयं.

હવે જેમ ઉદ્દેશ હોય, તેમ નિર્દેશ થાય, એ ન્યાયે પહેલા સ્ત્રીરૂપ ભેદ વર્ણવે છે —

મૂળનો અર્થ

સ્ત્રીને અનર્થની ખાણ, ચચળ અને નરકની વાટ સમાન જાણતો થકો હિતકામિ પુરૂષ તેનો વશવર્ત્તી નહિ થાય. [૬૦]

ટીકાનો અર્થ.

સ્ત્રીને કુશીળતા નૃશંસતા વગેરે દોષોની ભવન એટલે ઉત્પતિ સ્થાન (ખાણ) તથા અન્ય અન્યને ઇચ્છનારી હોવાથી ચલચિત્ત તથા નરકની વર્ત્તિનીભૂત એટલે માર્ગ સરખી જાણતો થકો હિતકામિ એટલે શ્રેયનો અભિલાષી પુરૂષ વશવર્તી એટલે તેને આધીન નહિજ થાય કાષ્ટશેઠની માફક

કાષ્ટશેઠની કથા આ પ્રમાણે છે

रायगिहनयर मलया—चलमि ।निवसेहि सुरहिगुणकालिओ । क- हो, सिट्ठी चदणकठ्ठ व्व पिया, य से वज्जा ॥ १ ॥ सागरदत्तो पुत्तो— मयणा नामेण सारिया सारा । तुडियनामा कीरो—सलक्खणो कु- क्कुडो एगो ॥ २ ॥ सिट्ठी गिहं भलाविय—पियाइ कइया गओ वणि- ज्जेण । फुल्लवडुएण सद्धिं—सा जाया मुक्कमज्जाया ॥ ३ ॥ त वडुय मवेलाए—इंतंजत गिहे निएऊण । कोवनरअरुणनयणा—मयणा कलय- लइ उच्चसर ॥ ४ ॥ भणइ य को निल्लज्जो—मह पहुगेह अवेल मे- इ इमो । तायस्स को न बीहइ—को निव्विन्नो य जीयस्स ॥ ५ ॥ स- य, मन्नूनं, कीरो—खीरोवम, वयणओ भणइ मयणे ॥ । कुण मोणं, जो द- इओ—वज्जाइ, सएव, णो, ताओ ॥ ६ ॥

सा पुण तय पयपइ—हा पाव तुम सजीवियसयण्हो । तायगि- हेवि अकज्ज—सज्जतं कह उवक्खेसि ॥ ७ ॥ स भणइ त मारिज्जसि

રાજગૃહ નગરરૂપ મલયાચળમા સુરભિ ગુણયુક્ત ચદન કાષ્ટના જેવો શ્રેષ્ઠી ર હેતો, અને તેની વજા નામે સ્ત્રી હતી [૧] તેને સાગરદત્ત નામે પુત્ર હતો મદના નામે સરસ સારિકા હતી, તુડિક નામે પોપટ હતો, અને એક લક્ષણવાળો કૂકડો હતો [૨] હવે શેઠ એક વેળા પોતાની પ્રિયાને ઘર ભળાવી વેપાર અર્થ દેશાતર ગયો, તે ટાંકણે તે સ્ત્રી પુલ્વ નામના બટુકની સાથે મર્યાદા છોડી વર્તવા લાગી [૩] તે, બ ટુકને અવેર અસુર ઘેર, આવતો જતો જોઇને કોપથી લાલ નેત્ર કરી, મેના ઉંચા સાદે કળકળાટ કરવા લાગી [૪] તે બોલી કે, મારા શેઠના ઘેર આ કોણ નિર્લજ અ- વેળાએ આવે છે ? શુ તે, શેઠથી બીતો નથી ? શુ તેના દિવસ ભરાઇ રહ્યા છે ? [૫] ત્યારે તેને પોપટ ક્ષીર જેવા વચનથી કહેવા લાગ્યો કે હે મેના ! તુ બરોબર મૌન રહે જે વજાને વ્હાલો તેજ આપણો શેઠ છે [૬] ત્યારે તે મેના તેને કહેવા લાગી કે, હે પાપિષ્ટ ! તુ પોતાના જીવિતમાં તૃષ્ણાવાળો છે તાતના ઘરમા પણ અકાર્યને સાધના રાને કેમ ઉવેખે છે ? (૭) તે બોલ્યો કે, તને મારી નાખશે, છતાં તે મેના વિરમી નહિ,

तहवि इमा जाव विरमए नेव। ता कोमलगलकदल—चलणेण निहणिया तीए ॥ ८ ॥ भिक्खट्ठाइ पविट्ठ—तंमि गिहे अन्नया मुणीण दुग। सामुद्दविउ त्ताण—जिट्ठो जपइ कणिट्ठमुणिं ॥ ९ ॥ जो सिरस सखाहिइ—इमस्स वरकुक्कुडस्स सो राया। होही निसुणिय मेय—पच्छन्नठिएण वडुएण ॥ १० ॥ तो वज्जं सो पभणइ–बहु मह प्रियरेसु तचचूडपल। सा आह देमि अन्न–स भणइ अन्नेण नहु कज्ज ॥ ११ ॥

बहुपावपुजगुरुभाव–विजियवज्जाइ तयणु वज्जाए। गोसे विहणिय चरणाउहं तय रधिय मिसिय ॥ १२ ॥ भोयणकए रुयतस्स–लेहसालागयस्स पुत्तस्स। तीए मजरिपल मेव–दिन्न मन्नायतत्तीए ॥ १३ ॥ त सो जिमिउण गओ–पत्तो वडुओ खणेण तत्थ तय। भुजतो मजरिपल—मपिच्छिउ पुच्छए वज्ज ॥ १४ ॥ कत्थ सिरमस मेसा—आह मए त सुयस्स नणुदिन्न। स भणइ जइ मे कज्ज—तो त लहु ह-

તેથી તેના કોમળ ગળાને તેમણે પગવતી મરડી નાખ્યુ (૮) એનામા તે ઘરમા એક વખતે ભિક્ષાર્થે બે મુનિ પેઠા તેમાનો મોટો મુનિ સામુદ્રિકનો જાણનાર હોવાથી નાના મુનિને કહેવા લાગ્યો કે, [૯] આ ઉત્તમ કુકડાનુ માથુ જે ખાશે, તે રાજા થશે તે વાત છાના ઉભા રહેલા બટુકે સાભળી (૧૦) ત્યારે તે વજ્જાને કહેવા લાગ્યો કે, મને જલદી કુકડાનું માસ આપ ત્યારે તે બોલી કે, બીજા કુકડાનુ માસ લાવી આપુ ત્યારે તે બોલ્યો કે તે મને નહિ જોઇએ [૧૧] ત્યારે ભારે પાપના ભારથી દબાએલી વજ્જાએ પ્રભાતે તે ચરણાયુધ (કુકડા)ને મારી તેનુ માસ રાધ્યુ [૧૨] તેણીને તત્વની ખબર નહતી, તેથી તેણીએ તે કુકડાની માજરીનુ માસ લેખશાળાથી આવીને ખાવા માટે રોતા પુત્રનેજ આપી દીધુ (૧૩) તે જમીને ચાલ્યો ગયો, તેવામા ત્યાં તુરત બટુક આવ્યો, તે તે માસને ખાવા લાગ્યો, પણ તેમા માજરી નહિ જોવાથી તે વજ્જાને પૂછવા લાગ્યો (૧૪) કે, માજરીનુ માસ ક્યા છે ? વજ્જા બોલી કે, તે પુત્રને આપ્યુ ત્યારે તે બોલ્યો કે, જો મારૂ કામ હોય, તો પુત્રને પણ મારી નાખ (૧૫) ત્યારે તે દુર્ગતિએ જનારી

णह्व पुत्तवि ॥ १५ ॥ तो दुग्गइ गमिरीए-सुग्गइपुरपयगमणपगूए । अवि-
वेयभूमियाए—मयणसरप्पसरविहुराए ॥ १६ ॥

लज्जामज्जायविवज्जियाइ वज्जाइ तंपि पडिवन्नं । इय उल्लावो
निसुओ—सागरदत्तस्स धाईए ॥ १७ ॥ सा त कढीइ काउ—पत्ता च-
पापुरिं तया राया । तहिय मओ अपुत्तो—निरूविय दिव्वपणग तो ॥ १८ ॥
तेण सो अहिसित्तो—रज्जे सपुन्नपुन्नउदएणं । त पालइ सुत्थमणो -पस-
मतमहतसामत्त ॥ १९ ॥ ज काउण कडीए-धाईए एस आणिओ तेण ।
धाईए धाईवाहणुत्ति पत्तो-पसिद्धिपय ॥ २० ॥ कामासत्तमणाए-वज्जाए
णासियमि गिहसारे । कत्थवि कोवि पउत्तो-सीयतो परियणो सव्वो
॥ २१ ॥ इत्तो य कट्ठसिट्ठी-विढत्तवित्तो निय गिह पत्तो । त दट्ठु स-
डियपडिय-धसक्किओ पुच्छए वज्ज ॥ २२ ॥ सो कत्थ पिए पुत्तो-सा
धाई कत्थ कत्थ सा मयणा । त कत्थ धण सा कत्थ कुक्कुडो कत्थ
सो लोओ ॥ २३ ॥

સુગતિપુર જવાના માર્ગમા ચાલતા પાંગળી થએલી અવિવેકની ભૂમિકા, અને કામબાણથી
વિધુર થયેલી (૧૬) અને લાજ મર્યાદ રિનાની વજ્જાએ તે પણ કબુલ કર્યુ હવે
આ વાતચિત સાગરદત્તની ધાઇ માતાએ સાભળી [૧૭] તેથી તે તેને કેડપર ઉચકી
ચપાપુરીમા નાશી આવી ત્યા તે વેળાએ રાજા અપુત્ર મરણ પામ્યો હતો તેથી પાચ
દિવ્ય કરવામા આવ્યા (૧૮) તે દિવ્યોથી સપૂર્ણ પુણ્યના ઉદયે સાગરદત્ત રાજ્યમા
અભિષિક્ત થયો, તે મોટા સામતોની સપ સલાહથી સ્વસ્થપણે રાજ્ય પાળવા લાગ્યો
(૧૯) તેને ધાઇ માતાએ કેડે કરી આણેલો, તેથી તે ધાત્રીવાહન નામે પ્રસિદ્ધ પામ્યો
[૨૦] આણીમેર કામાસક્ત બનેલી વજ્જાએ ઘરનો સાર ઉડાવી દીધાથી સઘળા ચાકર,
નફર સીદાઇને જ્યા ત્યા જોડાઈ ગયા [૨૧] એવામા કાષ્ટશેઠ બહુ ધન કમાઇ પોતાને ઘેર
આવ્યો તે ઘરને હાલહવાલ થએલું જોઇ ધાસ્તિ ખાઇ વજ્જાને પૂછવા લાગ્યો કે [૨૨]
હે પ્રિયા ! તે પુત્ર ક્યા છે ? તે ધાઇ ક્યા છે ? તે મેના ક્યા છે ? તે ધન ક્યા છે ?
તે કૂકડો ક્યા છે ? અને તે ચાકર નફરો ક્યા છે ? [૨૩] એમ પૂછતા પણ તેણીએ કશો

इय पुट्ठाविहु पुणरूत्तरं–जा न देइ सा किंपि । कट्ठेण कट्ठपं मज्झठिओ तो सुओ पुट्ठो ॥ २४ ॥ नियचेलचलचलणेण–तीइ सो स भेसविज्जतो । जपइ कंपिरहियओ -सिट्ठवरिट्ठ विसिट्ठमई ॥ २५ ॥ त च्छसि पुणरूत्त -एसा म भेसए भिसं ताय । ता वग्घदुत्तडासकडंमि ट्ठिओ किमु करेमि ॥ २६ ॥ तो पंजराउ मुक्को–घरतरुवरसिहरस ओ कीरो । त सव्व पुव्वुत्तं–वत्तत कहइ जहनाय ॥ २७ ॥ इय मं य नमिय सिट्ठीं--गओ सुओ मणसमीहिए ठाणे । सिट्ठीवि ताइ चरि सोउं एवं विचिंतेइ ॥ २८ ॥ अथिरयेमत्त महो–अहो चलत्त अहो अकरुण कामासत्त महो–अहो महेलाण कवडत्त ॥ २९ ॥

किंच,–

आनायास्तिमिसहतेरिव दृढाः पाशा गजानामिव, मार्स्ती इव सर्वदिक्षु हरिणव्रातस्य वा वागुरा । स्वैरं भ्रांतिभृतः पतत्रिनिवह

ઉત્તર આપ્યો નહિ, ત્યારે કષ્ટથી કાષ્ટપિન્જરમાં પડેલા પોપટને તેણે પુછ્યુ [ત્યારે તેણીએ તેને પોતાની સાડીનુ કપડુ ચલાવીને ખુબ બીવરાવ્યો, એટલે શ્રેષ્ટ વાળો તે પોપટ ધ્રુજતો ધ્રુજતો શેઠને કહેવા લાગ્યો —(૨૫) હે તાત ! તુ મને વાર પુછે છે, અને આ મને બીવરાવે છે, માટે હું વાઘ અને દંતડ વચ્ચે પડ્યો માટે શુ કરૂં ? [૨૬] ત્યારે શેઠે તેને પાન્જરાથી છુટો કર્યો, એટલે તે ઘરના અ રહેલા ઉંચા ઝાડની ટોચે બેશી, તે સઘળું પૂર્વોક્ત વૃત્તાંત જેમ જાણતો હતો તેમ ગયો (૨૭) પછી શેઠને નમી, તે પોપટ પોતાને મનપસંદ સ્થાને ઉડી ગયો શેઠ તેનુ ચરિત્ર સાભળી, આ રીતે મનમા વિચારવા લાગ્યો [૨૮] સ્ત્રીઓનો અ પ્રેમ જુઓ, ચચળપણું જુઓ, નિર્દયપણુ જુઓ, કામાસક્તપણુ જુઓ અને કપટ જુ [૨૯] વળી સ્ત્રીઓ માછલાને પકડવાની મજબુત જાળની માફક, હાથીને પકડ ફાંસા માફક, હરણોને પકડવાની ચોમેર પાથરેલી વાગુરા માફક અને મરજી પ્રમાણે નારાં પક્ષિઓને પકડવા ગોઠવેલા જટમાની માફક આ સંસારમા વિવેક રહિત જ બધન માટે રહેલી [૩૦]

वारिताः स्कथरा' संसारेत्र विरक्तमुत्तमनसा वधाय वामभ्रुव' ॥ ३० ॥ भारियावि सिणेहेण-सकज्जलग्गा सिणेहखयगारी । दीवमिहव्व सम्कु-सा-मलिणकरी चयह ता महिला ॥ ३१ ॥ जलसंगया दुरता-दोपक्खखंयरी दुराचारा । सरियव्व विसमयहनीय-गामिणी महिलिया चयह ॥ ३२ ॥ इय चिंतिऊण सम्म-धम्मंपि धण च दाउ सव्वपि । गिण्हेइ कट्ठसिट्ठी-पव्वज्ज कम्मगिरिवज्ज ॥ ३३ ॥ वज्जा उ निवभएण-नट्ठा वहुएण सह तओ झत्ति । चंपाइ गतु चिट्ठइ-न मुणइ नियय सुय निवइ ॥ ३४ ॥ अह कट्ठमुणी कट्ठाणुट्ठाण परायणो सुगीयत्थो । एगागी विहरंतो-कयावि चपापुरीं पत्तो ॥ ३५ ॥

तत्थय भिक्खाहेउ-घरघरेण भमतओ पत्तो । वज्जाइ गिह नाओ-तीए जंह एस मे भत्ता ॥ ३६ ॥ जाणाविस्सइ नूण-मह दोसे एस न-

૬ ૧ સ્નેહ (તેલ)થી ભરેલી સકજ્જનાગ્ર [કાજળ ખરતી] સ્નેહ [તેલ]ને ક્ષય કરનારી કનુષ અને મલિન કરનારી દીપશિખા માફક સ્નેહ [પ્રીત]થી પોતેની સ્વમર્થ લગ્ન (પોતાનું મતલબ સાધતી), સ્નેહને ક્ષય કરતી કનુષ, અને મલિન કરનારી મહિલા છે માટે તેને તજી દો [૩૧] જળ [પાણી]વાળી દુરત દ્વિપક્ષ [બે તડને] ક્ષય કરતી દુરાકાર [વાળીચુકી] વિષમ પક્ષવાળી અને નીચ ગામિની [નીચે વહેતી] નદીની માફક મહિલા પણ જડને પકડનારી દુરત પીયર અને સાસરીયાને નાશ કરનારી, દુરાચારિણી વિષમ માર્ગે નીચના સાથે ચાલનારી મહિલા છે માટે તેને તજો [૩૨] એમ બરોબર ચિંતવીને તેણે બધું ધન ધર્મ માર્ગે દઈને કર્મરૂપ ગિરીને તોડવા વજ્ર સમાન દીક્ષા લીધી (૩૩) હવે વજ્જા પણ રાજાના ભયથી તે બહુકના સાથે નાશીને ચંપામાં આવી રહી કેમકે તેનો પુત્ર ત્યાંનો રાજા છે એમ કઇ તેને ખબર ન હતી. [૩૪] હવે કષ્ટમુનિ ભારે તપમાં પરાયણ રહી ગીતાર્થ થઈ એકાકિપણે વિચરતો કોઇ વેળા ચંપામાં આવ્યો (૩૫) ત્યાં તે મુનિ ભિક્ષાર્થ ઘરોઘર ભમતો થકો વજ્જાના ઘરમાં આવ્યો એટલે તેણે જાણ્યું કે, આ મારો ભત્તાર છે [૩૬] માટે તે અવશ્ય

परिलोयस्स । ता तह करेमि अहय-- जह कीरइ,झत्ति निव्विसओ ॥ ३७ ॥ तो तीइ तस्स दिन्न--सहिरन्न मडयाइय अन्न । तेणवि सहसा गहिए--चोरो चोरात्ति वाहरियं ॥ ३८ ॥ सो तलवरेण गहिओ -जानीओ निवइमदिरे ताव । महस्सचिय धाईए---दिट्ठो उवलक्खिओ य तहा ॥ ३९ ॥ निवडित्तु चलणजुयले -कुहकुह रोइउ समाढत्ता । भणियं निवेण अम्मो--तुम अयडे रूयसि किहणु ॥ ४० ॥

सा भणइ गग्गरसर---तुह जणओ एस गहियपव्वज्जो । सुचिराउ मए दिट्ठो---तेण अह वच्छ रोएमि ॥ ४१ ॥ तयणु निवेण स नेओ--निवेसिओ आसणमि गिहमज्झे । भणिओ य गिण्हसु तुम--रज्ज तुह किंकरो अहय ॥ ४२ ॥ साहू साहइ नरवर--निरीहचित्ताण सगरहियाण । सावज्जकज्जसज्जेण--अम्ह रज्जेण किं कज्ज ? ॥ ४३ ॥ सुरनरवरपरप्पय--लच्छी सपायणिक्क पडिहत्थ । त कुणसु नरेसर निच्च मेव जह-

છહાના લોકોને મારા દોષ જણાની દેશે, માટે હુ એમ કરૂ કે, જેથી એ ઝટ દેશનિકાલ થાય (૩૭) તેથી તેણીએ તેને સોનાવાળા મડક [ભજીયા વગેરે] આપ્યા, તે તેણે ઓચિતા લીધા, એટલે તેણીએ ચોર ચોર કરીને બુમો પાડી (૩૮) એથી ત્યાં તળવરે આવી, તેને પકડી રાજમદિરમા આણ્યો, તેનામા ઓચિતો તેને ધાઇએ જોયો, અને ઓળખ્યો (૩૯) તેથી તે તેના પગે પડી ડસકે ડસકે રોવા લાગી, ત્યારે રાજાએ કહ્યુ કે, હે અબા ! તુ અકાડે [વગર પ્રસ્તાવે] કેમ રૂવે છે ? (૪૦) ત્યારે તે ગદ્ગદ્ સ્વરે બોલી કે, આ તારો બાપ છે, અને તેણે દીક્ષા લીધી છે તેને મે ઘણા લાબા વખતે જોયો, તેથી હે વત્સ ! હુ રોઉ છુ (૪૧) ત્યારે રાજાએ તેને ઘરમા તેડી, આસનેપર બેસારી કહ્યુ કે, તમે આ રાજ્ય લ્યો, હુ તમારો કિકર છુ (૪૨) ત્યારે સાધુ બોલ્યો કે, હે નરવર ! અમે નિસ્પૃહ અને નિસગ છીએ, માટે અમને પાપકાર્યથી ભરપુર રાજ્યનુ શુ કામ છે ? [૪૩] માટે તુ પણ સુરનર અને મોક્ષની લક્ષ્મી સપાદન કરી આપવામા સમર્થ એવા જિનધર્મને યથાશક્તિ કર (૪૪) એમ

वाहिताः स्कधका' ससारेत्र विवेकमुक्तमनसा नथाय वामभुत्र ॥ ३० ॥ भारियावि सिणेहेणं–सकज्जलग्गा सिणेहक्खयकारी। दीवसिहव्व सकलुसा–मलिणकरी चयह ता महिला ॥ ३१ ॥ जलसगया दुरता–दोपक्खयंकरी दुराचारा। सरियव्व विसमपयहनीय–गामिणी महिलिया चयह ॥ ३२ ॥ इय चिंतिऊण सम्म–धम्मंपि धण च दाउ सव्वपि। गिण्हेइ कट्ठसिट्ठी–पव्वज्ज कम्मगिरिवज्ज ॥ ३३ ॥ वज्जा उ निवभएण–नट्ठा वड्डुएण सह तओ झत्ति। चपाइ गतु चिट्ठइ–न मुणइ निययं सुय निवइ ॥ ३४ ॥ अह फट्ठमुणी फट्ठाणुट्ठाण परायणो सुगीयत्थो। एगागी विहरतो–कयावि चपापुरीं पत्तो ॥ ३५ ॥

तत्थय भिक्खाहेउ–घरघरेण भमंतओ पत्तो। वज्जाइ गिह नाओ–तीए जह एस मे भत्ता ॥ ३६ ॥ जाणाविस्सइ नूण–मह दोसे एस न-

સ્નેહ (તેલ)થી ભરેલી સકજ્જલાગ્ર [કાજળ ખરતી] સ્નેહ [તેલ]ને ક્ષય કરનારી, કલુષ અને મલિન કરનારી દીપશિખા માફક સ્નેહ [પ્રીત]થી પોષેલી, સ્વકાર્ય લગ્ન (પોતાનું મતલબ સાધતી), સ્નેહને ક્ષય કરતી કલુષ, અને મલિન કરનારી મહિલા છે, માટે તેને તજી દ્યો [૩૧] જળ [પાણી]વાળી, દુરત દ્વિપક્ષ [બે તડને] ક્ષય કરતી દુરાકાર [વાળચુકી] વિષમ પક્ષવાળી અને નીચ ગામિની [નીચે વહેતી] નદીની માફક મહિલા પણ જડને પકડનારી દુરત, પીયર અને સાસરીયાને નાશ કરનારી, દુરાચારિણી વિષમ માર્ગે નીચના સાથે ચાલનારી મહિલા છે માટે તેને તજો [૩૨] એમ બરાબર ચિંતવીને તેણે બધું ધન ધર્મ માર્ગ દઈને કર્મરૂપ ગિરીને તોડવા વજ્ર સમાન દીક્ષા લીધી (૩૩) હવે વજ્જા પણ રાજાના ભયથી તે બટુકના સાથે નાશીને ચંપામાં આવી રહી કેમકે તેનો પુત્ર ત્યાંનો રાજા છે એમ કઇ તેને ખબર ન હતી. [૩૪] હવે કાષ્ટમુનિ ભારે તપમાં પરાયણ રહી, ગીતાર્થ થઈ એકાકિપણે વિચરતો કોઇ વેળા ચંપામાં આવ્યો (૩૫) ત્યાં તે મુનિ ભિક્ષાર્થે ઘરોઘર ભમતો થકો વજ્જાના ઘરમાં આવ્યો, એટલે તેણે જાણ્યું કે, આ મારો ભર્તાર છે [૩૬] માટે તે અવશ્ય

यरिलोयस्स । ता तह करेमि अहय-- जह कीरइ ग्रत्ति निव्विसओ ॥ ३७ ॥ तो तीइ तस्स दिन्न-सहिरन्न मडयाइय अन्न । तेणवि सहसा गहिए-चोरो चोरात्ति वाहरियं ॥ ३८ ॥ सो तलवरेण गहिओ-आनीओ निवइमदिरे ताव । महस्सच्चिय धाईए--दिट्ठो उवलक्खिओ य तहा ॥ ३९ ॥ निवडित्तु चलणजुयले--कुहकुह रोइउ समाढत्ता । भणिय निवेण अम्मो--तुम अयडे रूयसि किहणु ॥ ४० ॥

सा भणइ गग्गरसर--तुह जणओ एस गहियपव्वज्जो । सुचिराउ मए दिट्ठो--तेण अहं वच्छ रोएमि ॥ ४१ ॥ तयणु निवेण स नेओ-- निवेसिओ आसणमि गिहमज्झे । भणिओ य गिण्हसु तुम--रज्ज तुह किंकरो अहय ॥ ४२ ॥ साहू साहइ नरवर--निरीहचित्ताण सगरहियाण । सावज्जकज्जसज्जेण--अम्ह रज्जेण किं कज्ज ? ॥ ४३ ॥ सुरनरवरपरप्पय--लच्छी सपायणिक्क पडिहत्थ । त कुणसु नरेसर निच्च मेव जह-

ન્હાના લોકોને મારા દોષ જણાઈ દેશે, માટે હુ એમ કરૂ કે, જેથી એ ઝટ દેશનિકાલ થાય (૩૭) તેથી તેણીએ તેને સોનાવાળા મડક [ભજીયા વગેરે] આપ્યા, તે તેણે ઓચિંતા લીધા, એટલે તેણીએ ચોર ચોર કરીને બુમો પાડી (૩૮) એથી ત્યાં તળવરે આવી, તેને પકડી રાજમદિરમાં આણ્યો, તેવામાં ઓચિંતો તેને ધાઇએ જોયો, અને ઓળખ્યો (૩૯) તેથી તે તેના પગે પડી ડસકે ડસકે રોવા લાગી, ત્યારે રાજાએ કહ્યુ કે, હે અબા ! તુ અકાળે [વગર પ્રસ્તાવે] કેમ રૂવે છે ? (૪૦) ત્યારે તે ગદ્ગદ્ સ્વરે બોલી કે, આ તારો બાપ છે, અને તેણે દીક્ષા લીધી છે તેને મે ઘણા લાના વખતે જોયો, તેથી હે વત્સ ! હુ રોઉ છુ. (૪૧) ત્યારે રાજાએ તેને ઘરમાં તેડી, આસનપર બેસારી કહ્યુ કે, તમે આ રાજ્ય લ્યો, હુ તમારો કિકર છુ (૪૨) ત્યારે સાધુ બોલ્યો કે, હે નરવર ! અમે નિસ્પૃહ અને નિસગ છીએ, માટે અમને પાપ કામથી ભરપુર રાજ્યનુ શુ કામ છે ? [૪૩] માટે તુ પણ સુરનર અને મોક્ષની લક્ષ્મી સપાદન કરી આપવામા સમર્થ એવા જિનધર્મને યથાશક્તિ કર (૪૪) એમ

सत्ति जिणधम्म ॥ ४४ ॥ इय सोऊण तुट्ठो-सिरिकट्ठमुणिंदपायमूलंमि निम्मलसमत्तजुयं-गिहिधम्म गिण्हइ नरिंदो ॥ ४५ ॥

इय वुत्तंतं वज्जा-वज्जपहारोवम निसामित्ता । नरवरभयभीयमणा-नट्ठा तुरियं सम वडुणा ॥ ४६ ॥ नरनाहपत्थणाए-चासावास ठिओ मुणं तत्थ । पडिबोहए बहुजण-पभावए पवयणं बहुसो ॥ ४७ ॥ सुइ अन्नाणीणवि- चितचमक्क जणतओ तवसा । पालिय वय मकलंक-कट्ठ मुणी सुगइ मणुपत्तो ॥ ४८ ॥

एवं काष्टश्रेष्टित' शुद्धवृत्त—
ज्ञात्वाऽथंचाकत्ववैराग्यरंगं ।
मास्म स्त्रीणा सर्वदोषाकरीणा,
भव्यालोकावश्यता जातुयात ॥ ४९ ॥

॥ इति काष्टश्रेष्टिकथा. ॥

સાભળીને તે નરેદ્ર ખુશી થઇ, કાષ્ટમુનિ પાસેથી નિર્મળ સમ્યકત્વ સાથે ગૃહિધર્મ સ્વીકારતો હવો. (૪૫)

આ વૃત્તાત વજાએ સાભળતા જાણે તેણીને વજ્રનો ઘા લાગ્યો હોય, તેવુ લાગ્યુ, તેથી તે રાજાના ભયથી બીતી થકી બટુકની સાથે નાશી ગઇ (૪૬) બાદ રાજાની પ્રાર્થનાથી મુનિ ત્યા ચતુર્માસ રહ્યા, અને ઘણા લોકને પ્રતિબોધી બહુ પ્રકારે પ્રવચનની પ્રભાવના કરવા લાગ્યા [૪૭] તેઓ તપવડે અજ્ઞાની જનોને પણ ચમત્કાર કરાવતા થકા ઘણા કાળ લગી નિર્મળ વ્રત પાળી સુગતિએ પહોચ્યા (૪૮) આ રીતે કાષ્ટશેઠનું અવચકપણુ તથા વૈરાગ્યથી ભરપુર શુદ્ધ વૃત્તાત સાભળીને હે ભવ્ય લોકો ! તમે સર્વ દોષની ખાણ સ્ત્રીઓને વશ થતા ના [૪૯]

આ રીતે કાષ્ટશેઠની કથા છે.

इत्युक्तः सप्तदशसु भेदेषु स्त्रीति प्रथमो भेदः—साम्प्रतमिंद्रियेति द्वितीय भेद व्याख्यानयन्नाह

(मूलं)

इंदियचवलतुरंगे--दुग्गइमग्गाणुधाविरे निच्चं,
भावियभवस्सरूवो--रुंभइसन्नाणरस्सीहिं. ॥ ६१ ॥

(टीका.)

इह इंद्रियाणि श्रोत्रचक्षुर्घ्राणरसनास्पर्शनभेदान् पंच, तथाहि,—
पण इंद्रिय सोत्ताई-दव्वे निव्वत्ति तहय उवगरण ।
आगारो निव्वत्ती--वज्झा चिता इमा अतो ॥ १ ॥
पुप्फ कलवुयाए-मसूरा तिमुत्त चंदी य ।
होइ खुरप्पो णाणा--गिई य सोइंदियाईण ॥ २ ॥

આ રીતે સત્તર ભેદોમા સ્રીરૂપ પહેલો ભેદ કહ્યો હવે ઇંદ્રિય નામે બીજા ભેદ ની વ્યાખ્યા કરે છે —

મૂળનો અર્થ

ઇંદ્રિયોરૂપ ચપળ ઘોડા હમેશા દુર્ગતિના માર્ગ તરફ દોડ-નારા છે, તેમને સસારનુ સ્વરૂપ સમજનારો પુરૂષ સમ્યક્ જ્ઞાનરૂપ રસીથી રોકી રાખે છે. (૬૧)

ટીકાનો અર્થ.

ઇહા ઇંદ્રિયો પાચ છે, શ્રોત્ર, ચક્ષુ, ઘ્રાણ, રસના, અને સ્પર્શ તેનુ વિશેષ વર્ણન આ પ્રમાણે છે—(૧)

શ્રોત્રાદિક પાચ ઇંદ્રિયો દ્રવ્યથી બે ભેદમા વહેચાયલી છે એક નિર્વૃતિરૂપ, અને બીજી ઉપકરણરૂપ ત્યા નિર્વૃતિ એટલે આકાર સમજવો (૨)

विसयगहणसमत्थ-उवगरण इदियतर तपि ।
ज नेह तदुवग्घाए-गिण्हइ निव्वत्तिभावेवि ॥ ३ ॥
इदियतर तपि ति-तदपींद्रियांतरं द्रव्येंद्रिय द्वितीयो भेद--
भावेंद्रियस्वरूपमिद
लध्धुवओगा भाविंदिय तु लद्धि त्ति जो खओवसमो,
होइ तदावरणाण-तल्लाभे चेव सेसंपि ॥ ४ ॥
शेषमपि द्रव्येंद्रिय तल्लाभएव लब्धिप्राप्तावेव भवतीति.
उपयोगस्त्वेव--
जो सविसयवावारो-सो उवओगो सचेगकालंमि,
एगेण अेइ तओ-उवओगे गिंदिओ सव्वो ॥ ५ ॥

તે બાહ્યથી વિચિત્ર હોય છે, અને અંદરમાં આ પ્રમાણે છે—કલંબુમનું ફુલ, મસૂરનો દાણો, અતિ મુક્તતા ચંદ્ર, અને ખુરપો, એ પાંચ આકારે પાંચ ઇંદ્રિયો છે

વિષયનું ગ્રહણ કરવા સમર્થ હોય તે ઉપકરણેંદ્રિય કહેવાય છે, કારણ કે નિવૃત્તિ રૂપ ઇંદ્રિય રહેલી છતાં ઉપકરણેંદ્રિયનો ઉપઘાત થએલ હોય તો વિષય ગ્રહણ થતો નથી [૩]

ઉપકરણેંદ્રિય પણ ઇંદ્રિયાંતર એટલે દ્રવ્યેંદ્રિયનો બીજો ભેદ છે

ભાવેંદ્રિયનું સ્વરૂપ આ રીતે છે

ભાવેંદ્રિય બે પ્રકારે છે—લબ્ધિરૂપ અને ઉપયોગરૂપ લબ્ધિ એટલે તેના આવરણો ક્ષયોપશમ લબ્ધિ થાય, ત્યારેજ બેર ઇંદ્રિયો મળે છે, એટલે કે, લબ્ધિ પ્રાપ્ત થતાંજ દ્રવ્યેંદ્રિયો થાય છે [૪]

ઉપયોગ આ રીતે છે—પોતપોતાના વિષયમાં વ્યાપાર તે ઉપયોગ જાણવો તે એક વખતે એક હોય, તેથી એક ઇંદ્રિયવડે જાણી શકે, માટે ઉપયોગના હિસાબે સર્વ એકેંદ્રિય હોય (૫)

द्वींद्रियादिभेदस्तर्हिकथमित्याह—

एगिंदियाइभेया–पडुच्च सेसिंदियाई जीवाण ।
अहवा पडुच्च लद्धिं–दियपि पंचिंदिया सव्वे ॥ ६ ॥

कुतः सर्वेपि पचेंद्रिया इत्याह–

जं किर बउलाईणं दीसइ सेसिंदिओ वलंभोवि ।
तेणात्थि तदावरण–क्खओवसम संभवो तेसिं ॥ ७ ॥
पंचिंदिउ व्व बउलो–तरु व्व विसओवलभओ तहवि ।
भन्नइ–पचिं–दिओ त्ति वज्झिंदिया भावा ॥ ८ ॥
सुत्तोवि कुंभनिव्वत्ति–सत्तिजुतो त्ति जह स घडकारो ।
लद्धिंदिएण पंचिंदिओ तहा वज्झरहिओवि ॥ ९ ॥
संगुलजोयणलक्खो–समहिय नववारसुक्कसो विसओ ।
चक्खु त्तिय-सोयाण–अगुळअस्सखभागियरो ॥ १० ॥

ત્યારે દ્વીંદ્રિય વગેરે ભેદો કેમ થાય, તે માટે કહે છે—શેષ ઇંદ્રિયોની અપેક્ષાએ જીવોના એકેંદ્રિયાદિક ભેદ પડે છે, એમજ લબ્ધિની અપેક્ષાએ સર્વે પંચેંદ્રિય છે [૬)

બધા પંચેંદ્રિય કેમ છે, તે માટે કહે છે—

જે માટે બકુલાદિકને શેષ ઇંદ્રિયોનો પણ ઉપલભ દેખાય છે, તે માટે તેમને તદાવરણના ક્ષયોપશમનો સંભવ છે [૭] પંચેંદ્રિય મનુષ્યના માફક બકુલતરૂ વિષયનો ઉપલભ કરે છે, છતાં બાહ્ય ઇંદ્રિયોના અભાવે તે પંચેંદ્રિય ગણાતો નથી [૮] તેમજ કુંભાર સુતેલો છતાં પણ કુંભ બનાવવાની શક્તિવાળો હોવાથી કુંભકાર કહેવાય છે, તેમ બાહ્ય ઇંદ્રિયોથી રહિત છતા પણ લબ્ધિ ઇંદ્રિયની અપેક્ષાએ પંચેંદ્રિય કહી શકાય (૯) ચક્ષુનો ઉત્કૃષ્ટ વિષય આગળ અધિક લાખ યોજન છે, ત્વચાનો ઉત્કૃષ્ટ વિષય નવ યોજન છે, કાનનો ઉત્કૃષ્ટ વિષય બાર યોજન છે, જઘન્ય વિષય બધાનો આગળનો અસંખ્યાત ભાગ છે (૧૦) ભાસ્વર દ્રવ્યને આશ્રી વધારે વિષય પણ રહે છે કેમકે પુષ્ક-

विसयगहणसमत्थ-उवगरण इंदियतर तपि ।
ज नेह तदुवग्घाए-गिण्हइ निव्वत्तिभावेवि ॥ ३ ॥
इंदियतर तपि त्ति-तदपींद्रियांतर द्रव्येंद्रिय द्वितीयो भेद.-
भावेंद्रियस्वरूपमिद
लध्धुवओगा भाविंदिय तु लद्धि त्ति जो खओवसमो,
होइ तदावरणाण-तल्लाभे चेव सेसंपि ॥ ४ ॥
शेषमपि द्रव्येंद्रिय तल्लाभएव लब्धिमाप्तावेव भवतीति
उपयोगस्त्वेव--
जो सविसयवावारो-सो उवओगो सचेगकालंमि,
एगेण अवेइ तओ-उवओगे गिंदिओ सव्वो ॥ ५ ॥

તે બાહ્યથી વિચિત્ર હોય છે, અને અદરમા આ પ્રમાણે છે—કદબુગનુ ફુલ, મસૂરનો દાણો, અતિ મુક્તલતા, ચદ્ર, અને ખુરપો, એ પાચ આમરે પાચ ઇંદ્રિયો છે

વિષયનુ ગ્રહણ કરવા સમથ હોય, તે ઉપકરણેદ્રિય કહેવાય છે, કારણ કે નિર્વૃત્તિ રૂપ ઇદ્રિય રહેલી છતા ઉપકરણેદ્રિયનો ઉપઘાત થએલ હોય તો વિષય ગ્રહણ થતો નથી [૩]

ઉપકરણેદ્રિય પણ ઇંદ્રિયાતર એટલે દ્રવ્યેદ્રિયનો બીજો ભેદ છે

ભાવેદ્રિયનુ સ્વરૂપ આ રીતે છે

ભાવેદ્રિય બે પ્રકારે છે—લબ્ધિરૂપ અને ઉપયોગરૂપ લબ્ધિ એટલે તેના આવરણો ક્ષયોપશમ લબ્ધિ થાય, ત્યારેજ શેષ ઇંદ્રિયો મળે છે, એટલે કે, લબ્ધિ પ્રાપ્ત થતાજ દ્રવ્યેદ્રિયો થાય છે [૪]

ઉપયોગ આ રીતે છે—પોતપોતાના વિષયમા વ્યાપાર તે ઉપયોગ જાણવો તે એક વખતે એક હોય, તેથી એક ઇંદ્રિયવડે જાણી શકે, માટે ઉપયોગના હિસાબે સર્વે એકેદ્રિય હોય (૫)

द्वींद्रियादिभेदस्तर्हिकथमित्याह—

पगिंदियाइभेया–पडुच्च सेसिंदियाइं जीवाण ।
अहवा पडुच्च लद्धि–दियपि पचिंदिया सव्वे ॥ ६ ॥

कुतः सर्वेपि पचेंद्रिया इत्याह—

जं किर बउलाईणं–दीसइ सेसिंदिओ वलंभोवि ।
तेणात्थि तदावरण–क्खओवसम संभवो तेसिं ॥ ७ ॥
पंचिंदिउ व्व बउलो–तरु व्व विसओवलभओ तहवि ।
भन्नइ–पचिं–दिओ त्ति वज्झिंदिया भावा ॥ ८ ॥
सुत्तोवि कुंभनिव्वत्ति–सत्तिजुतो त्ति जह स घडकारो ।
लद्धिंदिएण पचिंदिओ तहा वज्झरहिओवि ॥ ९ ॥
संगुलजोयणलक्खो–समहिय नववारसुक्कसो विसओ ।
चक्खु त्तिय-सोयाण–अगुलअस्सखभागियरो ॥ १० ॥

ત્યારે દ્વીંદ્રિય વગેરે ભેદો કેમ થાય, તે માટે કહે છે —શેષ ઇંદ્રિયોની અપેક્ષાએ જીવોના એકેંદ્રિયાદિક ભેદ પડે છે, એમજ લબ્ધિની અપેક્ષાએ સર્વે પચેંદ્રિય છે (૬)

બધા પચેંદ્રિય કેમ છે, તે માટે કહે છે—

જે માટે બકુલાદિકને શેષ ઇંદ્રિયોનો પણ ઉપલભ દેખાય છે, તે માટે તેમને તદાવરણના ક્ષયોપશમનો સભવ છે [૭] પચેંદ્રિય મનુષ્યના માફક બકુલતરૂ વિષયનો ઉપલભ કરે છે, છતાં બાહ્ય ઇંદ્રિયોના અભાવે તે પચેંદ્રિય ગણાતો નથી [૮] તેમજ કુંભાર સુતેલો છતા પણ કુભ બનાવવાની શક્તિવાળો હોવાથી કુભકાર કહેવાય છે, તેમ બાહ્ય ઇંદ્રિયોથી રહિત છતાં પણ લબ્ધિ ઇંદ્રિયની અપેક્ષાએ પચેંદ્રિય કહી શકાય. (૯) ચક્ષુનો ઉત્કૃષ્ટ વિષય આમળ અધિક લાખ યોજન છે, ત્વચાનો ઉત્કૃષ્ટ વિષય નવ યોજન છે, શ્રોત્રનો ઉત્કૃષ્ટ વિષય બાર યોજન છે, જઘન્ય વિષય બધાનો આગળનો અસંખ્યાત ભાગ છે (૧૦) ભાસ્વર દ્રવ્યને આશ્રી વધારે વિષય પણ રહે છે કેમકે પુષ્ક

विसयगहणसमत्थ-उवगरण इंदियतर तपि ।
ज नेह तदुवग्घाए-गिण्हइ निव्वत्तिभावेवि ॥ ३ ॥
इंदियतर तपि ति-तदपींद्रियांतर द्रव्येंद्रिय द्वितीयो भेदः--
भावेंद्रियस्वरूपमिद.
लध्धुवओगा भाविंदिय तु लद्धि त्ति जो खओवसमो,
होइ तदावरणाण-तल्लाभे चेव सेसपि ॥ ४ ॥
शेषमपि द्रव्येंद्रिय तल्लाभएव लब्धिमाप्तावेव भवतीति.
उपयोगस्त्वेव--
जो सविसयवावारो--सो उवओगो सचेगकालमि,
एगेण अेइ तओ--उवओगे गिंदिओ सव्वो ॥ ५ ॥

તે બાહ્યથી વિચિત્ર હોય છે, અને અંદરમાં આ પ્રમાણે છે—કરણમનુ ફુલ, મસૂરનો દાણો, અતિ મુક્તતા, ચંદ્ર, અને ખુરપો એ પાંચ આકારે પાંચ ઇંદ્રિયો છે

વિષયનુ ગ્રહણ કરવા સમર્થ હોય તે ઉપકરણેદ્રિય કહેવાય છે, કારણ કે નિવૃત્તિ રૂપ ઇંદ્રિય રહેલી છતા ઉપકરણેંદ્રિયનો ઉપઘાત થએલ હોય તો વિષય ગ્રહણ થતો નથી [૩]

ઉપકરણેંદ્રિય પણ ઇંદ્રિયાંતર એટલે દ્રવ્યેંદ્રિયનો બીજો ભેદ છે

ભાવેંદ્રિયનુ સ્વરૂપ આ રીતે છે

ભાવેંદ્રિય બે પ્રકારે છે—લબ્ધિરૂપ અને ઉપયોગરૂપ લબ્ધિ એટલે તેના આવરણનો ક્ષયોપશમ લબ્ધિ થાય ત્યારેજ શેષ ઇંદ્રિયો મળે છે, એટલે કે, લબ્ધિ પ્રાપ્ત થતાજ દ્રવ્યેંદ્રિયો થાય છે [૪]

ઉપયોગ આ રીતે છે—પોતપોતાના વિષયમાં વ્યાપાર તે ઉપયોગ જાણવો તે એક વખતે એક હોય, તેથી એક ઇંદ્રિયવડે જાણી શકે, માટે ઉપયોગના હિસાબે સર્વ એકેંદ્રિય હોય (૫)

द्वींद्रियादिभेदस्तर्हि कथमित्याह—

एगिंदियाइभेया-पडुच्च सेसिंदियाई जीवाण ।
अहवा पडुच्च लर्द्धि-दियवि पचिंदिया सव्वे ॥ ६ ॥

कुतः सर्वेपि पंचेंद्रिया इत्याह—

जं किर बउलाईणं- दीसइ सेसिंदिओ वलंभोवि ।
तेणात्थि तदावरण-क्खओवसम संभवो तेसिं ॥ ७ ॥
पंचिंदिउ व्व बउलो-तरु व्व विसओवलम्भओ तहवि ।
भन्नइ-पंचि-दिओ त्ति बज्झिंदिया भावा ॥ ८ ॥
सुत्तोवि कुंभनिव्वत्ति-सत्तिजुत्तो त्ति जह स घडकारो ।
लद्धिंदिएण पचिंदिओ तहा बज्झरहिओवि ॥ ९ ॥
संगुलजोयणलक्खो-समहिय नववारसुक्कसो विसओ ।
चक्खु त्तिय-सोयाण-अगुलअस्संखभागियरो ॥ १० ॥

ત્યારે દ્વીંદ્રિય વગેરે ભેદો કેમ થાય, તે માટે કહે છે —શેષ ઇંદ્રિયોની અપેક્ષાએ જીવોના એકેંદ્રિયાદિક ભેદ પડે છે, એમજ લબ્ધિની અપેક્ષાએ સર્વે પચેંદ્રિય છે [૬)

બધા પંચેંદ્રિય કેમ છે, તે માટે કહે છે—

જે માટે બકુલાદિકને શેષ ઇંદ્રિયોનો પણ ઉપલંભ દેખાય છે, તે માટે તેમને ત દાવરણના ક્ષયોપશમનો સભવ છે [૭] પચેંદ્રિય મનુષ્યના માફક બકુલતરૂ વિષયનો ઉપલભ કરે છે, છતાં બાહ્ય ઇંદ્રિયોના અભાવે તે પચેંદ્રિય ગણાતો નથી. [૮] તેમજ કુભાર સુતેલો છતાં પણ કુભ બનાવવાની શક્તિવાળો હોવાથી કુભકાર કહેવાય છે, તેમ બાહ્ય ઇંદ્રિયોથી રહિત છતાં પણ લબ્ધિ ઇંદ્રિયની અપેક્ષાએ પચેંદ્રિય કહી શકાય (૯) ચક્ષુનો ઉત્કૃષ્ટ વિષય આગળ અધિક લાખ યોજન છે, ત્વચાનો ઉત્કૃષ્ટ વિષય નવ યોજન છે, શ્રોત્રનો ઉત્કૃષ્ટ વિષય બાર યોજન છે, જઘન્ય વિષય બધાનો આગળનો અ સખ્યાત ભાગ છે (૧૦) ભાસ્વર દ્રવ્યને આશ્રી વધારે વિષય પણ રહે છે કેમકે પુષ્ક

विसयगहणसमत्थ-उवगरण इंदियंतर तंपि ।
जं नेह तदुवघाए-गिण्हइ निव्वत्तिभावेवि ॥ ३ ॥
इंदियंतर तंपि त्ति-तदपींद्रियांतर द्रव्येंद्रिय द्वितीयो भेद.--
भावेंद्रियस्वरूपमिद
लध्धुवओगा भाविंदियं तु लद्धि त्ति जो खओवसमो,
होइ तदावरणाण-तल्लाभे चेव सेसंपि ॥ ४ ॥
शेषमपि द्रव्येंद्रिय तल्लाभएव लब्धिमाप्तावेव भवतीति.
उपयोगस्त्वेव--
जो सविसयवावारो--सो उवओगो सचेगकालंमि,
एगेण अवेइ तओ-उवओगे गिंदिओ सव्वो ॥ ५ ॥

તે બાહ્યથી વિચિત્ર હોય છે, અને અંદરમાં આ પ્રમાણે છે—કદંબપુષ્પનું ફૂલ, મસૂરનો દાણો, અતિ મુક્તકના, ચંદ્ર, અને ખુરપો, એ પાંચ આકારે પાંચ ઇંદ્રિયો છે

વિષયનું ગ્રહણ કરવા સમર્થ હોય તે ઉપકરણેંદ્રિય કહેવાય છે, કારણ કે નિર્વૃત્તિ રૂપ ઇંદ્રિય રહેલી છતાં ઉપકરણેંદ્રિયનો ઉપઘાત થએલ હોય તો વિષય ગ્રહણ થતો નથી [૩]

ઉપકરણેંદ્રિય પણ ઇંદ્રિયાંતર એટલે દ્રવ્યેંદ્રિયનો બીજો ભેદ છે

ભાવેંદ્રિયનું સ્વરૂપ આ રીતે છે

ભાવેંદ્રિય બે પ્રકારે છે—લબ્ધિરૂપ અને ઉપયોગરૂપ લબ્ધિ એટલે તેના આવરણો ક્ષયોપશમ લબ્ધિ થાય, ત્યારેજ શેષ ઇંદ્રિયો મળે છે, એટલે કે, લબ્ધિ પ્રાપ્ત થતાજ દ્રવ્યેંદ્રિયો થાય છે [૪]

ઉપયોગ આ રીતે છે —પોતપોતાના વિષયમાં વ્યાપાર તે ઉપયોગ જાણવો તે એક વખતે એક હોય, તેથી એક ઇંદ્રિયવડે જાણી શકે, માટે ઉપયોગના હિસાબે સર્વે એકેંદ્રિય હોય (૫)

द्वींद्रियादिभेदस्तर्हिकथमित्याह—

एगिंदियाइभेया-पडुच्च सेसिंदियाइं जीवाण ।
अहवा पडुच्च लद्धिं-दियपि पंचिंदिया सव्वे ॥ ६ ॥

कुतः सर्वेपि पंचेंद्रिया इत्याह—

जं किर वउलाईण-दीसइ सेसिंदिओ वलंभोवि ।
तेणात्थि तदावरण-क्खओवसम सभवो तेसिं ॥ ७ ॥
पंचिंदिउ व्व वउलो-तरु व्व विसओवलम्भओ तहवि ।
भन्नइ-पंचिं-दिओ चि बज्झिंदिया भावा ॥ ८ ॥
सुत्तोवि कुम्भनिव्वत्ति-सत्तिजुतो त्ति जह स घडकारो ।
लद्धिंदिएण पंचिंदिओ तहा बज्झरहिओवि ॥ ९ ॥
सगुलजोयणलक्खो-समहिय नववारसुक्कसो विसओ ।
चक्खु त्तिय-सोयाण-अगुलअस्संखभागियरो ॥ १० ॥

ત્યારે દ્વીંદ્રિય વગેરે ભેદો કેમ થાય, તે માટે કહે છે—શેષ ઇંદ્રિયોની અપેક્ષાએ જીવોના એકેંદ્રિયાદિક ભેદ પડે છે, એમજ લબ્ધિની અપેક્ષાએ સર્વે પંચેદ્રિય છે [૬]

બધા પંચેંદ્રિય કેમ છે, તે માટે કહે છે—

જે માટે બકુલાદિકને શેષ ઇંદ્રિયોનો પણ ઉપલભ દેખાય છે, તે માટે તેમને ત દાવરણના ક્ષયોપશમનો સભવ છે [૭] પચેદ્રિય મનુષ્યના માફક બકુલતરૂ વિષયનો ઉપલભ કરે છે, છતાં બાહ્ય ઇંદ્રિયોના અભાવે તે પચેદ્રિય ગણાતો નથી [૮] તેમજ કુભાર સુતેલો છતાં પણ કુભ બનાવવાની શક્તિવાળો હોવાથી કુભકાર કહેવાય છે, તેમ બાહ્ય ઇંદ્રિયોથી રહિત છતાં પણ લબ્ધિ ઇંદ્રિયની અપેક્ષાએ પચેદ્રિય કહી શકાય (૯) ચક્ષુનો ઉત્કૃષ્ટ વિષય આગળ અધિક લાખ યોજન છે, ત્વચાનો ઉત્કૃષ્ટ વિષય નવ યોજન છે, શ્રોત્રનો ઉત્કૃષ્ટ વિષય બાર યોજન છે, જઘન્ય વિષય બધાનો આગળનો અ સખ્યાત ભાગ છે (૧૦) ભાસ્વર દ્રવ્યને આશ્રી વધારે વિષય પણ રહે છે કેમકે પુષ્ક

विसयगहणसमत्थ-उवगरण इंदियंतर तपि ।
ज नेह तदुवग्घाए-गिण्हइ निव्वत्तिभावेवि ॥ ३ ॥
इंदियंतर तपि ति-तदपींद्रियांतर द्रव्येंद्रिय द्वितीयो भेद --
भावेंद्रियस्वरूपमिद.

लध्धुवओगा भाविंदियं तु लद्धि त्ति जो खओवसमो,
होइ तदावरणाण-तल्लाभे चेव सेसंपि ॥ ४ ॥
शेषमपि द्रव्येंद्रिय तल्लाभएव लब्धिमात्रावेव भवतीति
उपयोगस्त्वेव--

जो सविसयवावारो-सो उवओगो सचेगकालंमि,
एगेण अवेइ तओ-उवओगे गिंदिओ सव्वो ॥ ५ ॥

તે બાહ્યથી વિચિત્ર હોય છે, અને અંતરમાં આ પ્રમાણે છે—કલંબુકાનું ફુલ, મસૂરનો દાણો અતિ મુક્તલતા, ચંદ્ર અને ખુરપો, એ પાંચ આકારે પાંચ ઇંદ્રિયો છે

વિષયનું ગ્રહણ કરવા સમર્થ હોય, તે ઉપકરણેંદ્રિય કહેવાય છે, કારણ કે નિર્વૃત્તિ રૂપ ઇંદ્રિય રહેલી છતાં ઉપકરણેંદ્રિયનો ઉપઘાત થએલ હોય તો વિષય ગ્રહણ થતો નથી [૩]

ઉપકરણેંદ્રિય પણ ઇંદ્રિયાંતર એટલે દ્રવ્યેંદ્રિયનો બીજો ભેદ છે

ભાવેંદ્રિયનું સ્વરૂપ આ રીતે છે

ભાવેંદ્રિય બે પ્રકારે છે—લબ્ધિરૂપ અને ઉપયોગરૂપ લબ્ધિ એટલે તેના આવરણનો ક્ષયોપશમ લબ્ધિ થાય, ત્યારેંજ શેષ ઇંદ્રિયો મળે છે, એટલે કે, લબ્ધિ પ્રાપ્ત થતાંજ દ્રવ્યેંદ્રિયો થાય છે [૪]

ઉપયોગ આ રીતે છે—પોતપોતાના વિષયમાં વ્યાપાર તે ઉપયોગ જાણવો તે એક વખતે એક હોય, તેથી એક ઇંદ્રિયવડે જાણી શકે, માટે ઉપયોગના હિસાબે સર્વે એકેંદ્રિય હોય (૫)

द्वींद्रियादिभेदस्तर्हिकथमित्याह—

पगिंदियाइभेया-पडुच्च सेसिंदियाई जीवाण ।
अहवा पडुच्च लद्धि-दियपि पचिंदिया सव्वे ॥ ६ ॥

कुतः सर्वेपि पचेंद्रिया इत्याह—

जं किर वउलाईण-दीसइ सेसिंदिओ वलंभोवि ।
तेणात्थि तदावरण-क्खओवसम संभवो तेसिं ॥ ७ ॥
पंचिंदिउ व्व वउलो-तरु व्व विसओवलभओ तहवि ।
भन्नइ-पंचि-दिओ त्ति बज्झिंदिया भावा ॥ ८ ॥
सुत्तोवि कुंभनिव्वत्ति-सत्तिजुतो त्ति जह स घडकारो ।
लद्धिंदिएण पचिंदिओ तहा वज्झरहिओवि ॥ ९ ॥
सगुलजोयणलक्खो-समहिय नववारसुस्कसो विसओ ।
चक्खु त्तिय-सोयाण-अगुलअस्संखभागियरो ॥ १० ॥

ત્યારે દ્વીંદ્રિય વગેરે ભેદો કેમ થાય, તે માટે કહે છે —શેષ ઇંદ્રિયોની અપેક્ષાએ જીવોના એકેંદ્રિયાદિક ભેદ પડે છે, એમજ લબ્ધિની અપેક્ષાએ સર્વે પચેંદ્રિય છે [૬)

બધા પચેંદ્રિય કેમ છે, તે માટે કહે છે—

જે માટે બકુલાદિકને શેષ ઇંદ્રિયોનો પણ ઉપલભ દેખાય છે, તે માટે તેમને તદાવરણના ક્ષયોપશમનો સભવ છે [૭] પચેંદ્રિય મનુષ્યના માફક બકુલતરૂ વિષયનો ઉપલભ કરે છે, છતાં બાહ્ય ઇંદ્રિયોના અભાવે તે પચેંદ્રિય ગણાતો નથી [૮] તેમજ કુભાર સુતેલો છતા પણ કુભ બનાવવાની શક્તિવાળો હોવાથી કુભકાર કહેવાય છે, તેમ બાહ્ય ઇંદ્રિયોથી રહિત છતાં પણ લબ્ધિ ઇંદ્રિયની અપેક્ષાએ પચેંદ્રિય કહી શકાય (૯) ચક્ષુનો ઉત્કૃષ્ટ વિષય આગળ અધિક લાખ યોજન છે, ત્વચાનો ઉત્કૃષ્ટ વિષય નવ યોજન છે, શ્રોત્રનો ઉત્કૃષ્ટ વિષય બાર યોજન છે, જઘન્ય વિષય બધાનો આગળનો અસખ્યાત ભાગ છે (૧૦) ભાસ્વર દ્રવ્યને આશ્રી વધારે વિષય પણ રહે છે કેમકે પુષ્ક-

भास्वरद्रव्यत्वाधित्य बहुतरमपि,—

पणसयसत्तीसा—चउतीससहस्सलक्खइगवीसा (२१३४५३७)

पुक्खरदीवड्ढनरा—पुव्वेण वरेण पिच्छंति ॥ ११ ॥ (इति)

ततश्चेंद्रियाण्येव करणान्येव चपलाः शीघ्रगामित्वेन तुरगा अश्वा स्तान् दुर्गतिमार्गे दुर्योनिपदवी—मनुधाविरचि अनुधावनशीलान्—नित्य सदा भावित पुनःपुनरालोचित भवस्वरूपं येन स तथाविधो रुणद्धि निवर्तयति स ताभिः शोभनाभिर्ज्ञानरश्मिभिः श्रुतवल्गाभि—विजयकुमारवत्.

तत्कथाचैव.

गयगुणवुड्ढिनिसेहा—गुरुलाघववन्ननासपरिमुक्का । अत्थिह अउव्वलक्खण—वित्ति व्व पुरी कुणालत्ति ॥ १ ॥ तत्थय आहवमल्लो—राया निज्जणियसयलरिउमल्लो । नियमुहजियकमलसिरी—कमलसिरी पणइणी तस्स ॥ २ ॥ पुत्तो विजयकुमारो—हेलानियसतिहीलियकुमारो । नियरूववि-

---

રાર્દ્ધ દ્વિપના માણસો પૂર્વે પશ્ચિમ તરફ એકવીશ લાખ ચોત્રીશ હજાર પાચસો ને આડત્રીશ યોજનપર ઉદય થએલા સૂર્યને જોઇ શકે છે [૧૧] ઇંદ્રિયો એ ચપળ એટલે ઉતાવળી ચાલના ઘોડા છે ,તેઓ દુર્ગતિના રસ્તે દોડનારા છે તેમને હમેશાં ભવ સ્વરૂપનો ભાવનાર એટલે વારવાર આલોચના કરનાર પુરૂષ જ્ઞાનરૂપ રસીઓથી રોકી રાખે છે વિજયકુમારના માફક

વિજયકુમારની કથા આ રીતે છે

ગુણવૃદ્ધિ અને નિષેધ વિનાની, ગુરૂ લાઘવવાળા વર્ણન્યાસથી પરિમુક્ત, એવી અપૂર્વ લક્ષણ વૃત્તિ [વ્યાકરણ વૃત્તિ]ના માફક ગુણની વૃદ્ધિના અટકાવથી નિરાલી, અને ગુરૂ લઘુ (નાના મોટા) વર્ણોના નાશથી પરિમુક્ત કુણાલા નામે નગરી હતી. (૧) ત્યાં સકળ દુશ્મનોને હણનારો આહવમલ્લ નામે રાજા હતો, તેની પોતાના મુખથી કમળની લક્ષ્મીને જીતનારી કમળશ્રી નામે રાણી હતી. [૨] તેમને વિજયકુમાર નામે પુત્ર હતો,

जयकुमारो–निरुद्धसव्विंदियविपारो ॥ ३ ॥ बालत्तणेवि रूवतणाउ विज्जाहरेण सो हरिउं । पुत्तत्थिएण नीओ–सुरम्मनयरीइ वेयड्ढ ॥ ४ ॥

तेणा मियतेएण–रन्ना रयणावलीइ देवीए । दिन्नो पुत्तत्तेणं–पडिवन्नो तीइ तुट्ठाए ॥ ५ ॥ सो वड्ढिओ सुहेणं–कलाकलावेण भूसियसरीरो । कमसो उदग्गसोहग्ग–पावणं जोव्वणं पत्तो ॥ ६ ॥ अह दट्ठुणं इंदिय–तक्करअवहरियनाण वररयणा । रयणावली पयपइ–विजयकुमारं इह रहंमि ॥ ७ ॥ त सुहय मज्झ पइणा–अपुत्तएणं पुरी कुणालाए । कमलसिरीआहवमल्ल–रायतणओ इहाणीओ ॥ ८ ॥ सोहग्गरूवजुव्वण–मेय मह संगमेण ता इणिह । सहली करेसु दाहामि–जेण तुह सव्वविज्जाओ ॥ ९ ॥

विज्जाहरचक्कवइ–होउं नयरीइ इह सुरम्माए । उवभुंजसु रज्जसिरिं–मए समं विसयसुक्खं च ॥ १० ॥ इय सोउ तीइ वयण–वज्जनि-

---

તે પોતાની શક્તિવડે સહેવાઇથી કાર્તિકસ્વામિ કુમારને પણ હલકો પાડતો હતો, પોતાના રૂપવડે કામદેવને જીતનાર હતો, અને સર્વ ઇંદ્રિયોના વિકારને રોકનાર હતો [૩] તે નાનપણથીજ રૂપવાન્ હોવાથી તેને પુત્રાર્થી વિદ્યાધરે હરીને વૈતાઢ્યની સુરમ્ય નગરીમા આણ્યો (૪) તે અમિત તેજ નામના વિદ્યાધરે તે પોતાની રત્નાવળી દેવીને આપ્યો, તેથી તેણીએ ખુશી થઇને પુત્ર પણ સ્વીકાર્યો (૫) બાદ તેને સુખે કરી ઉછેરવામા આવ્યો, અને તે સઘળી કળાઓ શીખી, અનુક્રમે બારે સૌભાગ્યવાળુ યૌવન પામ્યો. [૬] તેને જોઇને ઇંદ્રિયરૂપ તસ્કરોથી જ્ઞાનરૂપ ઉત્તમ રત્ન હરાઇ જતાં રત્નાવળી વિજયકુમારને એકાંતમાં આ રીતે કહેવા લાગી— (૭) હે સુભગ, તું કમળશ્રી અને આહવમલ્લ રાજાનો પુત્ર છે, અને તને કુણાલાપુરીથી અહીં, અપુત્ર મારા પતિએ આણેલો છે [૮] માટે હવે તારૂ આ સૌભાગ્ય, રૂપ, તથા યૌવન મારી સાથે સંગમ કરીને તું સફળ કર, કે જેથી તને હું સર્વ વિદ્યાઓ આપુ (૯) એથી તું આ સુરમ્યનગરીમાં વિદ્યાધરોનો ચક્રવર્તી થઇ, રાજ્યશ્રી ભોગવીશ, અને મારી સાથે વિષય સુખ પણ ભોગ

वाय व सवणसुहहरण । विजयकुमारो चित्ते-चिंतिउ मेवं समाढत्तो ॥ ११ ॥ इत्तियकाल पुत्ततणेण पालेवि ज इमीइ मइ । नवसियमकज्ज मेय-धिरत्थु इत्थीसहावस्स ॥ १२ ॥ तहवि इमीइ सयासा-विज्जाउ गहेमि इत्थ मत्थावे । इय चिंतिउण कुमरेण-जपिय देहि मे विज्जा ॥ १३ ॥ विगयमईए तीए-ताओ दिन्नाउ भणइ तो कुमरो । इच्चिर मवे जणणिति मन्निया ता नमो तुज्झ ॥ १४ ॥

अन्नं च तुह पसाएण-ज मए जाणियाउ विज्जाओ । ता अज्जदिणाउ तुम-विसेसओ मह गुरुठाण ॥ १५ ॥ ता एय दुच्चरिय-अम्मो दुव्ववसिय असंभाव । जाव न जाणइ ताओ-ता विरमसु एयपावाओ ॥ १६ ॥ इय कुमरनिच्छिय नाउ-तीइ रोसेण जपिय वच्छ । कामासत्तो जइविह-मा पत्थइ ज तुम पुत्तो ॥ १७ ॥ अहवा न तु-

વીસ (૧૦) આ રીતે તેણીનુ કાનના સુખને હરવા વજ્રના નિપાત સરખુ વચન સાભળીને વિજયકુમાર મનમાં આ રીતે ચિતવવા લાગ્યો— [૧૧] એણીએ આટલા સુધી મને પુત્ર તરીકે પાળીને પણ આવુ અકાર્ય ચિતવ્યુ, માટે સ્રીના સ્વભાવને ધિક્કાર હો (૧૨) તોપણ આ વખતે એણીની પાસેથી વિદ્યાઓ લઈ લઉં, એમ ચિતવી તેણે કહ્યુ કે, મને વિદ્યાઓ આપ [૧૩] તેણીએ અક્કલ ખોઇને તેને વિદ્યાઓ આપી, એટલે કુમાર કહેવા લાગ્યો કે, હે અબા ! આટલા સુધી તને મેં માતા તરીકે માનેલી છે, માટે તને હુ નમુ છુ (૧૪)

વળી તારા પ્રસાદથી મેં વિદ્યાઓ જાણી, માટે આજ દિનથી તો તુ વિશેષે કરીને મારી ગુરુસ્થાન જેવી છે [૧૫] માટે હે માતા ! આ માઠુ ચિતવેલું અસભાવ્ય દુશ્ચરિત્ર જ્યાં લગી તાતની જાણમાં નથી આવ્યુ ત્યાં લગી એ પાપથી તુ અળગી થા. (૧૬) આ રીતે કુમારનો નિશ્ચય જાણીને તેણી ગુસ્સો કરીને બોલી કે હે પુત્ર ! તુ કામાસક્ત થઈને મને પ્રાર્થના મ કર, કારણ કે તુ પુત્ર છે (૧૭) અથવા એમા તારો વાંક નથી જાત અને રૂપજ તારા આવરણ છે, તુ કોઈ અકુલીન

ज्झ दोसो—जाईरूवं हवेइ आवरणं । अकुलीणो कोवि तुमं-सच्च म-
जाया कह पुत्तो ॥ १८ ॥ तव्वयणजणिय गुरुकोउएण-कुमरेण चिंति-
य महिला । कामासत्ता कवडेण नत्थि त खलु न ज कुणइ ॥ १९ ॥
हारेइ धण मारेइ नियपइं-अहिलसेइ पुत्तंपि । भक्खेइ अभक्खपि हु-म
इलियचित्ता सया महिला ॥ २० ॥

अविय

असुइत्तं अलियत्तं-नित्तसत्तं च वचगत्तं च । अइकामासत्तित्तं-ए-
याण महिलिया ठाणं ॥ २१ ॥ मरण विदेसगमण-दारिद्द वधण च
दोहग्ग । चिरससारनिवासो—हवेइ महिलाइ सगेण ॥ २२ ॥ ता जइ
तायस्स इम—ससिज्जइ ता न सद्दहेताओ । लीलावइवयणाण-पाय
सव्वोवि पत्तियइ ॥ २३ ॥ चिट्ठामि जइ विरोहो—जइपुण वच्चामि
सच्चय एय । तहविहु ताएण समं-होइ विरोहो न जुत्तु त्ति ॥ २४ ॥

છે, જણ્યા ન હોય, તે પુત્ર શાના થાય ? (૧૮) આવા તેના વચનથી કૌતુક પામીને કુમારે ચિંતવ્યુ કે, કામાસક્ત સ્ત્રી કપટથી શુ શુ નહિ કરે ? (૧૯) હમેશા મલિન ચિત્તવાળી મહિલા ધન બગાડે, પતિને મારે, પુત્રને પણ અભિલષે તથા અભક્ષ્યનુ પણ ભક્ષણ કરે [૨૦] વળી અશુચીપણુ, અલીકપણુ, નિર્દયપણુ, વચકપણું, તથા અતિ કામાસક્તપણું એ બધાની સ્ત્રી સ્થાનભૂત છે [૨૧] સ્ત્રીના સગે યા તો મરણ થાય છે, યા તો વિદેશ જવુ પડે છે, યા તો દારિદ્રપણુ પ્રાપ્ત થાય છે, યા તો દૌર્ભાગ્યપણું પ્રાપ્ત થાય છે, યા તો સસારમાં બહુ કાળ રખડવુ પડે છે (૨૨) માટે હવે જો આ વાત તાતને જણાવીશ, તો તે માનશે નહિ, કેમકે પ્રાયે સઘળા સ્ત્રીઓનાં વચનપર વધુ વિશ્વાસ રાખે છે [૨૩] જો રહુ છુ, તો વિરોધ થાય તેમ છે, જો ચાલ્યો જાઉ તો આ વાત ખરી મનાશે, છતાં પણ તાતની સાથે વિરોધ કરવો યુક્ત નથી (૨૪) વળી ક્રોધે ચડેલો મારે છે, લોભે ચડેલો માલમત્તા ખાવે છે, માને ચડેલો અપમાન કરે છે, અને માયાવાળો સર્પની માફક ડસે છે [૨૫] પરતુ આ તો કામાસક્ત, બારે

किंच.

को हाविट्ठो मारइ–लोहासत्तो य हरइ सव्वस्सं । परिभवकरो य माणी–मायावी डसइ सप्पु व्व ॥ २५ ॥ एसा कामासत्ता–मायाबहुला य कूडकवडनिही । चत्तनयलज्ज करुण्णा—सव्वपयत्तेण चइयव्वा ॥ २६ ॥ एव चिंतिय कुमरो–विज्जाबलसजुओ गहिय खग्ग । गयणेण लहुं पत्तो-पिउनयरीए कुणालाए ॥ २७ ॥

दट्ठुण नियय जणणिं—कमलसिरिं सोयगल्लकयहत्थं । अत्ताण पयडंतो—अवयरिओ तीइ पयमूलं ॥ २८ ॥ विहियपणामो नियजण-णि—जणयपमुहाण सयललोयाणं । तं नाउ नियतणय–कमलसिरी चुबए सीसे ॥ २९ ॥ हरिसियहियओ जणओ—कुमरं मूलाउ पुच्छए सुद्धिं । जा साहइ सो सव्व–ता दूओ आगओ तत्थ ॥ ३० ॥ आहवमल्लो दूएण पभणिओ लहु अउज्झनयरीए । जयवम्मनिवेण तुम–सेवाइकए समाहूओ ॥ ३१ सोऊण दूयवयण—विजयकुमारेण पभणियं

માયાવાળી, કુડકપટની ખાણ, તથા લાજ, નીતિ અને કરૂણાથી રહિત બનેલી છે, માટે તેને કોઇ પણ રીતે તજવી જોઇએ. (૨૬) એમ ચિંતવીને વિદ્યાબળથી યુક્ત કુમાર તરવાર લઇને આકાશ માર્ગે ઉડી જલદી પોતાના બાપની કુણાલાનગરીમાં આવી પહોંચ્યો. (૨૭) ત્યાં પોતાની કમળશ્રી માતાને શોકથી ગાલે હાથ દઈ બેઠેલી જોઇને તેણીના પગ પાસે ઉતરીને પોતાને પ્રગટ કરવા લાગ્યો [૨૮] પછી તેણે પોતાનાં માબાપ વગેરે સઘળા લોકોને પ્રણામ કર્યાં ત્યારે તેને પોતાનો પુત્ર જાણી કમળશ્રી મસ્તક ચુંબવા લાગી [૨૯] તેનો પિતા પણ હૃદયમાં હર્ષિત થઇ, કુમારને મૂળથી માંડીને ખબર પૂછવા લાગ્યો ત્યારે કુમારે તે સઘળી હકીકત કહી બતાવી, તેવામાં ત્યાં એક દૂત આવી ચડ્યો [૩૦] તે દૂતે આહવમલ્લને કહ્યું કે, તમને અયોધ્યા નગરીમાં જયવર્મ રાજા જલદી પોતાની સેવના માટે બોલાવે છે (૩૧) દૂતનું વચન સાંભળીને વિજયકુમાર કહેવા લાગ્યો કે, અરે ! આ ભારતવર્ષમાં અમારો પણ બીજો કોઇ સ્વામિ હોય શકે છે

रे रे । अम्हाणवि किं सामी—अत्थि परो भरहवासंमि ॥ ३२ ॥

भणिओ निवेण कुमरो–वच्छ सया अम्ह सो पहू राया । साहम्मिओ सुमित्तो–सुपसाओ तहविसेसेण ॥ ३३ ॥ ता गतव्वंखुमए–जयवम्मनराहिवस्स पयमूले । चिरदंसणसुहहेउ–चिट्ठ तुम जणणिपासंमि ॥ ३४ ॥ तो कहकहमवि जणय–कुमरो पुच्छिय अउज्झ नयरीए । थोवदिणेहिं पत्तो–हयगयरहसुहडपरियरिओ ॥ ३५ ॥ निवअत्थाणे कुमरो–सपरियणो अवसरंमि संपत्तो । रायस्स कयपणामो–कयसंमाणो य उवविट्ठो ॥ ३६ ॥ विन्नाणकलालावन्न–रूवनयचायविक्कमगुणेहिं । वित्थरिओ विमलजसो–विजयकुमारस्स नयरीए ॥ ३७ ॥

इत्थंतरंपि जयवम्म—रायधूया सहाइ सीलवइ । बहुपरिवारसमेया—समागया तायनमणत्थ ॥ ३८ ॥ कुमर पलोयमाणी—निहुयं सहियाहिं सा हसिज्जती । लज्जती नियपिउणो–पुणा गया नियय भुवणं-

---

કે ? (૩૨) ત્યારે કુમારને રાજા કહેવા લાગ્યો કે, હે વત્સ ! તે રાજા આપણો હમેશથી સ્વામિ છે, અને તે આપણો સાધર્મિ, સુમિત્ર અને વિશેષે કરી આપણા તરફ સારી મેહેરબાની રાખે છે [૩૩] માટે મારે અવશ્ય જયવર્મ રાજાની પાસ જવુ જોઇશે, અને તું લાંબા વખતે દેખાયો છે, તે કારણે તારી માની પાસે રહે, કે જેથી તે રાજી રહેશે. (૩૪) ત્યારે જેમ તેમ કરી સમજાવીને કુમાર પિતાની રજા લઇ, થોડા દિવસમાં ત્યાં હાથી, ઘોડા, રથ, તથા પેદલ સાથે આવી પહોચ્યો (૩૫) ત્યાં અવસર પામી કુમાર પોતાના પરિજન સાથે રાજસભામા આવી, તે રાજાને નમ્યો, એટલે તેને રૂડી રીતે સન્માન મળ્યુ । [૩૬] બાદ તે કુમારના વિજ્ઞાન, કળા, લાવણ્ય, રૂપ, નીતિ, ઉદારતા અને પરાક્રમ વગેરે ગુણોથી તે નગરીમાં તેનુ નિર્મળ યશ ફેલાયુ (૩૭) એવામાં તે સભામા જયવર્મ રાજાની પુત્રી શીળવતી બાપને પગે લાગવા ઘણા પરિવાર સાથે પધારી (૩૮) તે કુમારને તાકીને જોવા લાગી તેથી તેની સખીઓ તેના પર હસવા લાગી, એટલે બાપની શરમથી તે પોતાના ઘેર પાછી આવી. [૩૯] ત્યારે જયવર્મ

मि ॥ ३९ ॥ दट्ठूण पवररुव-सीलवई विजयवम्मनरवइणा । कुमरस्स झति दिन्ना-पारद्धो तेण वीवाहो ॥ ४० ॥ पत्ते तमि वसंते-संतेवि करेइ जो अणुवसंते । तो उज्जाणमि गओ--सपरियणो कीलिउं राया ॥ ४१ ॥ तत्थय मज्जणकीला-पमत्तचित्तस्स भूमिनाहस्स । विज्जाहरेण हरिया-सीलवई कुमररूवेण ॥ ४२ ॥

अलिय अमुणतीए-खयर पइ जंपियं इम तीए। मा कुणसु सुइय हासं—लज्जामि सहीण लहु मुंच ॥ ४३ ॥ सह परियणेण सहियाजणेण सभएणं तयणु पुक्करियं । उप्पिच्छ देव गयणे—निज्जइ केणावि सीलवई ॥ ४४ ॥ सहसत्ति इय सोउं—राया गुरुरोसअरुणनयणजुओ । करकलियखग्गदंडो—इओतओ धावए कुद्धो ॥ ४५ ॥ अइउब्भडभडवाया-सुहडाविहु गहियपहरणसमूहा । पइणता महिवीढ--समुट्ठिया जुज्झसज्जमणा ॥ ४६ ॥ अह सो सुरोविनिवो-किं कुणउ महीचरो नहयरेण । अहवा गरुयावि लहंति-परिभवं नूण धूयाहिं ॥ ४७ ॥

રાજાએ કુમારનુ ઉત્તમ રૂપ જોઇ, શીળવતી તેને આપી, અને તેનો વીવાહ કરવો શરૂ કર્યો [૪૦] તેવામાં શાંત જનોને પણ અનુપશાંત [વિકારવાળા] કરનાર વસંત ઋતુ આવતાં રાજા પોતાના પરિજન સાથે ઉદ્યાનમાં ગયો [૪૧] ત્યાં રાજા સ્નાન ક્રીડા કરવા લાગ્યો, એટલામાં કોઇક વિદ્યાધરે કુમારના વેષે શીળવતી હરણ કરી (૪૨) ત્યારે તે કપટને નહિ જાણતી શીળવતીએ તેને કહ્યુ કે, હે સુભગ ! હાસ્ય મ કર, હું સખીઓથી શરમાઉં છુ, માટે મને જલદી છોડી દે (૪૩) તેવામાં પરિજન સાથે બીધેલી સખીઓએ પોકાર કર્યો કે, હે દેવ ! જુઓ જુઓ, શીળવતીને કોઇક આકાશમા લઇ જાય છે (૪૪) આ સાંભળીને રાજા ભારે રોષથી લાલ આંખો કરી હાથમાં તરવાર લઇ ગુસ્સે થઇ ઝટપટ આમ તેમ દોડવા લાગ્યો [૪૫] તેમજ ભારે લડવાવાળા સુભટો પણ હથિયારો લઇ જમીનને અફળાતા થકા લડવા માટે તૈયાર થઇ ઉઠયા (૪૬) છતાં તે શૂરો રાજા ભૂચર હતો, એટલે ખેચરને શું કરી શકે ? અથવા ખરી વાત છે

चिंतइ मज्झ सपइ–जलकीलाविंभलस्स अवसस्स । सत्यत्थनयपरस्सवि–सजाओ परिभवो एसो ॥ ४८ ॥

किंच,

जातेति चिंता महतीति शोकः—कस्य प्रदेयेति महान् विकल्पः । दत्वा सुख स्थास्यति वा नवेति—कन्यापितृत्वं खलु नाम कष्ट ॥ ४९ ॥

अविय

धाउव्वायरसायण–जंतवसीकरणखण्णवाएहिं । कीलावसणेहि तहा गरुयावि पडंति गुरुवसणे ॥ ५० ॥ इय सोउण सुइर–भणइ निवो तं कुमार पवलरल। वच्च वहु तस्स पुट्ठिं–नहगमण तुज्झ ज अत्थि ॥ ५१ ॥ तो भणइ विजयकुमरो–जइ पहु तुह पुत्तियं न आणेमि । पणदिणगतो तो ह–जाजीवपिहु न परिणेमि ॥ ५२ ॥ भणिऊण इम कुमरो–असिहत्थो नहयल समुप्पइओ । विज्जाहरपिट्ठीए–जा वच्चइ कयपइन्नो सो ॥ ५३ ॥ ता ज-

---

કે, પુત્રીઓના લીધે મોટા જનો પણ પરિભવ પામે છે (૪૭)

રાજા વિચારવા લાગ્યો કે, હું શસ્ત્ર, અસ્ત્ર અને નીતિમાં તત્પર રહું છુ, છતા આ જળક્રીડામાં વિન્હળ બન્યો, ત્યારે આ પરિભવ થયો [૪૮] ખરેખર કન્યાના બાપ થવુ, તે એક કષ્ટજ છે કેમકે કન્યા જન્મી એટલેજ મોટી ચિતા અને શોક ઉભા થાય છે, અને તે કોને આપવી, એ મોટો વિકલ્પ થઇ પડે છે બાદ પરણાવી, તોપણ સુખે રહેશે કે નહિ, એ વિચાર આવ્યા કરે છે [૪૯] અથવા તો ધાતુવાદ, રસાયન, યત્ર, વશીકરણ, અને ખાણના વાદે ચડવાથી, તેમજ ક્રીડાના વ્યસનથી મોટા જનો પણ ભારે કષ્ટમા આવી પડે છે [૫૦] એમ બહુ વખત લગી શોચીને રાજા કુમારને કહેવા લાગ્યો કે, હે પ્રબળ બળવાન કુમાર ! તુ જલદી તેની પુઠે જા, કેમકે તું આકાશે જઇ શકે છે [૫૧] ત્યારે વિજયકુમાર બોલ્યો કે, હે પ્રભુ ! જો પાચ દિવસની અંદર તમારી પુત્રી નહિ લાવુ, તો પછી મારે યાવજ્જીવ પરણવુ નથી.' [૫૨] એમ કહીને કુમાર હાથે તરવાર લઇ આકાશે ઉડ્યો તે પ્રતિજ્ઞા કરી વિદ્યાધરની પુઠે જવા લાગ્યો.

लहिमज्झठियविमल–सेलसिहरे निएवि सो खयरो । कुमरेण निट्ठुरेहिं–वयणेहिं हक्किओ एव ॥ ५४ ॥ रे ठाहि ठाहि वाहर–सरण कत्थित्थ वच्चसि दुरप्पा । मज्झ बल न वियणासि—अवहरसि नरिंदधियधूय ॥ ५५ ॥ विज्जाहरोवि तव्वयण–जणिय अच्छिन्नमच्छरच्छन्नो । पहरेइ जाव कुमरस्स—कुलिसअइतिक्ख चक्केण ॥ ५६ ॥ व वचेवि कुमारो–चक्क तडितरलमडलग्गेण । विज्जा वलिओ तम्मउलि–मउला पाडए मउड ॥ ५७ ॥ नाऊण कुमारवल–नरिंदधूय चएवि तत्थेव । खयरो गुरुकोवभरो–पत्तो कक्किंधगुरुसिहरे ॥ ५८ ॥ ते जुज्झता गाढ–तत्थ ठिया दोवि पच दिवसाइ । तो कुमरेण कहकहवि–निज्जिओ खेयरो नट्ठो ॥ ५९ ॥ कुमरोवि तस्स पिट्ठीइ–धाविओ जा खणतर इक्क । ता पिच्छइ वेयड्ढे–सुरम्मनयरीइ त पत्त ॥ ६० ॥

एसो सो मह्तताओ–एय भवण इमा य सा जणणी । चिंतइ हा-

---

(૫૩) તેવામાં તેણે તે ખેચરને દરિયાના વચ્ચે રહેના વિમળશૈલ પર્વતના શિખરપર જોયો, ત્યારે તે તેને આ રીતે કઠોર વચનોથી હાંકવા માંડ્યો (૫૪) અરે ! ઉભો રહે ઉભો રહે શરણુને બોલાવી લે જુડો થઇ તુ ક્યા જાય છે ? શુ મારૂ બળ નથી જાણુતો ? કે રાજાની પુત્રીને હરી જાય છે ? [૫૫] ત્યારે તે વિદ્યાધર પણ તેના વચનથી ભારે મત્સર ધારીને તેને વજ્ર રત્નના અતિ તીક્ષ્ણ ચક્રથી પ્રહાર કરવા લાગ્યો (૫૬) ત્યારે કુમારે વીજળી જેવી ચચળ તરવારથી તે ઘા ચુકાવીને વિદ્યાના બળવડે તેના મસ્તકથી મુગટ પાડી નાંખ્યો (૫૭) ત્યારે કુમારનુ બળ જાણીને રાજપુત્રીને ત્યાજ મુકી, તે ખેચર ભારે કોપવાન્ થઇ, કિષ્કિંધ પર્વતની ટોચે આવ્યો [૫૮] ત્યાં તે બન્ને જણુ પાચ દિન સુધી ભારે યુદ્ધ કરતા રહ્યા તેવામાં કુમારે જેમ તેમ કરી તેને હરાવ્યો એટલે તે નાઠો [૫૯] ત્યારે કુમાર તેની પીઠે ક્ષણુભર દોડ્યો, એટલે તેણે તેને વૈતાઢ્યની સુરમ્યનગરીમા આવેલો જોયો [૬૦] ત્યારે તે વિચારવા લાગ્યો કે આ તો મારો તે તાતજ છે, આ રહ્યુ તે ઘર, અને આ રહી તે માતા અરે ! આ તો મે

दुहु कय—ताए ज पहरिय तिव्व ॥ ६१ ॥ एएण अह बालत्तणाउ अइसच्छवच्छलमणेण । पुत्तु व्व लालिओ पालिओ य सुकलाउ सिक्खविओ ॥ ६२ ॥ ता सव्वहावि एसो—ताओ पुज्जो व्व गुरु मज्झ सया । ज एस रणे विजिओ—कलकिओ तं मए अप्पा ॥ ६३ ॥ एव जा निवपुत्तो—चिंतइ विसायपसरमलिणमुहो । ता विज्जाहरपहुणा—वुत्तो खेयं चयसु वच्छ ॥ ६४ ॥ पहुकज्जे पहरिज्जइ—जणयस्सवि एस खत्तियायारो । अन्नं तए न नाय—जह एसो मज्झ ताओ त्ति ॥ ६५ ॥ अन्न च तुह पसायण—कए मए आगएण तुह पिट्ठिं । तत्थेसा सीलवई—दिट्ठा रइरंभसमरूवा ॥ ६६ ॥

तत्तो इंदियविवसेण—तुज्झरूवेण सा मए हरिया । तहवि तए हं विजिओ—पुहवीए इक्कवीरेण ॥ ६७ ॥ अन्न च तुज्झ सील—कहिय सव्वंपि मह परियणेण । जह एसा तुह जणणी—कुविया तुब्भोवरि सकामा ॥ ६८ ॥ ता खलु इट्ठविएगो—अणिट्ठससग्गि आवईओ य ।

યુદ્ધ કર્યું કે, જે તાતને તીવ્ર ઘા કર્યો [૬૧] એણે તો અતિ સ્વચ્છ અને વત્સલ મન ધરીને મને બાળપણાથી પુત્રની માફક લાલન પાલન કર્યું છે, તથા રૂડી કળાઓ શીખવી છે (૬૨) માટે એ તાત તો મને હમેશા સર્વ પ્રકારે ગુરૂની માફક પૂજ્ય છે, માટે એની સાથે લડીને એને મે જીત્યો, તે મે મારા આત્માને કલંકિત કર્યો (૬૩) એ રીતે દિલગીર ચહેરે કુમાર ચિંતવવા લાગ્યો, તેવામા તે વિદ્યાધરના પ્રભુએ તેને કહ્યુ કે, હે વત્સ ! તુ શા માટે ખેદ કરે છે ? [૬૪] જે માટે પ્રભુના કામે બાપ સાથે પણ લડવુ, એ ક્ષત્રિયોનો આચાર છે, તેમ તે કંઈ જાણ્યુ નહોતુ, કે આ મારો તાત છે (૬૫) વળી તને સમજાવવા માટે હુ તારી પીઠે આવ્યો હતો, ત્યા આ રતિ અને રંભા સરખી રૂપવાળી શીળવતી જોઈ [૬૬] તેથી ઇંદ્રિય વશ થઈને મે તારૂ રૂપ ધરી, એને અપહરણ કરી, છતા તુ પૃથ્વીમા એકલો વીર થઈને મને જીતેલો છે [૬૭]। વળી મારા પરિજને તારૂ સઘળુ શીળ સબંધી બ્યાન મને કહ્યુ છે, અને આ તારી

अत्थब्भसो मरणपि–होइ इंदियपरवसाण ॥ ६९ ॥ जाइकुलविणयसुय-सील–चरणसम्मत्तविचत्रेहाइ । इंदियअवहरियमणो–हारेइ नरो खण द्धेण ॥ ७० ॥

किंच.*

दिवसरजनिसारैः सारितं पक्षगेह- समयफलकमेतन्मंडितं भूतधात्र्यां । इहहि जयति कश्चिन्मोक्षमक्षैर्विधेयै–रधिगतमपि चान्ये विप्लुतैर्हारयति ॥ ७१ ॥

[ग्र. ६०००]

विजिइंदियपुरिसेसुं–चूडामणिणो नमो नमो तुज्झ । रयणावलीइ वयणेहिं–मोहिओ जो तया न तुम ॥ ७२ ॥ वीरेसु पट्टबंधो–छज्जइ तुहचेव जेण तरुणत्ते । जगजगडणपयणाइ करणाइ जियाइ हेलाए ॥ ७३ ॥ इय उववूहिय कुमर–जपइ त वच्छ गिण्ह मह रज्ज । अहय

માતા તારાપર આશક્ત થઇને કેમ ગુસ્સે થઇ, તે પણ કહ્યુ છે [૬૮] માટે ઇંદ્રિયવશ થએલાઓને ખરેખર ઇષ્ટ વિયોગ, અનિષ્ટ સયોગ આપત્તિઓ અર્થનાશ, અને મરણ પણ આવી પડે, તેમા શી નવાઇ છે ? (૬૯) જે માટે ઇંદ્રિયોથી વિવેક હીન થએલ મનુષ્ય અર્ધી ક્ષણમા જાતિ કુળ, વિનય શ્રુત, શીળ ચરણ સમ્યક્ત્વ ધન, તથા શરીર વગેરે હારી જાય છે [૭૦] વળી કહ્યુ છે કે, આ જમીનપર કાળરૂપી બાજી માંડેલી છે, અને ત્યા પક્ષરૂપી ખાના છે, તેમાં રાત દિવસરૂપ પાસા ખેલાય છે, તેમા કાઇકજ ખરા પાસા પાડીને જીતે છે, બાકી ઘણા તો અવળા પાસા નાખીને હારતાજ રહે છે [૭૧]

ગ્રથ ૬૦૦૦

તુ વિજિતેંદ્રિય પુરૂષોમા ચૂડામણિ સમાન છે, કેમકે તુ તેવી વેળાએ રત્નાવળીના વચનોથી મોહિત થયો નહિ માટે તને વારવાર નમસ્કાર હો [૭૨] વીર પુરૂષોનો ફેટો તારેજ બાધવો જોઇએ કે, જેણે તરૂણપણામા જગત્ સાથે લડનારી ઇંદ્રિયોને

पुण सामन्नं-निस्सामन्न-चरिस्सामि ॥ ७४ ॥

त सोउ भणइ कुमरो-करजली एरिसमि ससारे । मज्जवि एव जुत्तं-निदसण खलु इम ताय ॥ ७५ ॥ तो अमियतेयराया-नियजामए ठवित्तु नियरज्ज । गिण्हेइ भवविरत्तो-पव्वज्ज सुगुरुपयमूले ॥ ७६ ॥ अह कुमरो वलिऊण-समेइ जा विमलसेलसिहरमि । तत्थावि विमलसील-सीलवइ नेव पिच्छेइ ॥ ७७ ॥ चिंतइ विसन्नचित्तो-निरत्थओ मह परक्मो सयलो । जीइ कए ताएणवि-सम मए पहरियं तिव्व ॥ ७८ ॥ सावि न मुद्धा लद्धा-जयवम्मनिवोवि नेव तोसविओ । सुहडत्तणं च नह-भट्ठमइन्नस्स जणमज्झे ॥ ७९ ॥

ता इ नियपइन्न-करेमि सच्च चरित्तगहणेण । इय चिंतिय सो गिण्हइ—दिक्ख सुत्थियसुगुरुपासे ॥ ८० ॥ सीलवई पुण तत्तो-वहणागयचदसिट्ठितणएण । सिंघलदीवे नीया—सा तत्थ करेइ जिणधम्म

જ્યાદામા રહેતી છે [૭૩] એમ કુમારને પ્રસન્ન કરીને તે તેને કહેવા લાગ્યો કે, હે વત્સ ! મારૂ આ રાજ્ય તુ લે, અને હુ તો સાચ્ચુ શ્રમણપણુ પાળીશ [૭૪]

તે સાભળીને અજલિ જોડી કુમાર કહેવા લાગ્યો કે, હે તાત ! એવા સસારમા મારે પણ એમજ કરવુ જોઈએ, કારણ કે ખરા આજ દ્રષ્ટાત મોજુદ છે [૭૫] ત્યારે અમિતતેજ રાજાએ પોતાના ભાણેજને રાજ્ય સોપીને ભવથી વિરક્ત થઈ સુગુરુની પાસે દિક્ષા લીધી (૭૬) હવે કુમાર ત્યાથી પાછો વળીને વિમલગિરિના શિખર પર આવ્યો, તો ત્યા તેને નિર્મળ શીળવાળી શીળવતી જોવામા આવી નહિ " (૭૭) ત્યારે તે દિલગીર બની ચિતવવા લાગ્યો કે, મારો સઘળો પરાક્રમ નિષ્ફળ થયો છે, કેમકે જેના માટે મે તાતની સાથે સખ્ત લડાઇ કરી, તે ભોળી મુગ્ધા મળતી નથી, અને હવે જયવર્મ રાજા પણુ શી રીતે સતોષી શકાય, તેમજ મારી પ્રતિજ્ઞા ભગાયાથી મારૂ સુભટપણુ પણુ નાશ પામ્યુ છે (૭૮-૭૯) માટે હવે હુ ચારિત્ર લઈનેજ મારી પ્રતિજ્ઞા સાચી કરૂ, એમ ચિતવીને તેણે સુસ્થિત ગુરુની પાસે દિક્ષા લીધી [૮૦] આણીમેર શીળવતીને

अत्थब्भंसो मरणंपि-होइ इंदियपरवसाण ॥ ६९ ॥ जाइकुलविणयसुय-सील-चरणसम्मत्तविचदेहाइं । इंदियअवहरियमणो-हारेइ नरो खण द्धेण ॥ ७० ॥

किंच.*

दिवसरजनिसारैः सारितं पक्षगेह-समयफलकमेतन्मंडितं भूतधात्र्यां । इहहि जयति कश्चिन्मोक्षमक्षैर्विधेयै-रधिगतमपि चान्ये विप्लुतैर्हारयंति ॥ ७१ ॥

[ग्रं. ६०००]

विजिइंदियपुरिसेसु-चूडामणिणो नमो नमो तुज्झ । रयणावलीइ वयणेहिं-मोहिओ जो तया न तुमं ॥ ७२ ॥ वीरेसु पट्टबंधो-उज्जइ तुहचेव जेण तरुणत्ते । जगजगडणपवणाइं करणाइं जियाइं हेलाए ॥ ७३ ॥ इय उववूहिय कुमर-जपइ त वच्छ गिण्ह मह रज्जं । अहय

માતા તારાપર આસક્ત થઇને કેમ ગુસ્સે થઇ, તે પણ કહ્યુ છે [૬૮] માટે ઇંદ્રિય વશ થએલાઓને ખરેખર ઇષ્ટ વિયોગ, અનિષ્ટ સયોગ આપદાઓ અર્થનાશ, અને મરણ પણ આવી પડે, તેમા શી નવાઇ છે ? (૬૯) જે માટે ઇંદ્રિયોથી વિવેક હીન થએલ મનુષ્ય અર્ધી ક્ષણમાં જાતિ, કુળ, વિનય, શ્રુત શીળ ચરણ સમ્યક્ત્વ, ધન, તથા શરીર વગેરે હારી જાય છે [૭૦] વળી કહ્યુ છે કે, આ જમીનપર કાળરૂપી બાજી માંડેલી છે, અને ત્યા પક્ષરૂપી ખાના છે તેમાં રાત દિવસરૂપ પાસા ઢાળાય છે, તેમા કાઇજ ખરા પાસા પાડીને જીતે છે, બાકી ઘણા તો અવળા પાસા નાખીને હારતાજ રહે છે [૭૧]

ગ્રથ ૬૦૦૦

તુ વિજિતેદ્રિય પુરુષોમા ચૂડામણિ સમાન છે, કેમકે તુ તેણી વેળાએ રત્નાવળીના વચનોથી મોહિત થયો નહિ, માટે તને વારવાર નમસ્કાર હો [૭૨] વીર પુરુષોનો ફેંટા તારેજ બાધવો જોઇએ કે, જેણે તરુણપણામા જગત સાથે લડનારી ઇંદ્રિયોને

पुण सामन्न-निस्सामन्न-चरिस्सामि ॥ ७४ ॥

त सोउ भणइ कुमरो-कयजली एरिसमि ससारे । मज्जवि एव जुत्त-निदसणं खलु इम ताय ॥ ७५ ॥ तो अमियतेयराया-नियजामए ठवित्तु नियरज्ज । गिण्हेइ भवविरत्तो-पव्वज्ज सुगुरुपयमूले ॥ ७६ ॥ अह कुमरो वलिउण-समेइ जा विमलसेलसिहरमि । तत्थावि विमलसील-सीलवइ नेव पिच्छेइ ॥ ७७ ॥ चिंतइ विसन्नचितो-निरत्थओ मह परक्कमो सयलो । जीइ कए ताएणवि-सम मए पहरिय तिव्वं ॥ ७८ ॥ सावि न मुद्धा लद्धा-जयवम्मनिवोवि नेव तोसविओ । सुहडत्तण च नट्ठ-भट्ठपइन्नस्स जणमज्झे ॥ ७९ ॥

ता हं नियपइन्न-करेमि सच्च चरित्तगहणेण । इय चिंतिय सो गिण्हइ—दिक्ख सुठियसुगुरुपासे ॥ ८० ॥ सीलवई पुण तत्तो-वहणागयचंदसिट्ठितणएण । सिंघलदीवे नीया—सा तत्थ करेइ जिणधम्म

જ્યાદામાં જીતેલી છે [૭૩] એમ કુમારને પ્રશંસીને તે તેને કહેવા લાગ્યો કે, હે વત્સ ! મારૂં આ રાજ્ય તું લે, અને હું તો સંપ્ન શ્રમણપણું પાળીશ [૭૪]

તે સાભળીને અંજલિ જોડી કુમાર કહેવા લાગ્યો કે, હે તાત ! એવા સંસારમાં મારે પણ એમજ કરવું જોઇએ, કારણ કે ઘંટા આજ દ્રષ્ટાંત મોજુદ છે [૭૫] ત્યારે અમિતતેજ રાજાએ પોતાના ભાણેજને રાજ્ય સોંપીને ભવથી વિરક્ત થઈ સુગુરૂની પાસે દિક્ષા લીધી (૭૬) હવે કુમાર ત્યાંથી પાછો વળીને વિમળશૈલના શિખર પર આવ્યો, તો ત્યાં તેને નિર્મળ શીળવાળી શીળવતી જોવામાં આવી નહિ " (૭૭) ત્યારે તે દિલગીર બની ચિંતવવા લાગ્યો કે, મારો સઘળો પરાક્રમ નિષ્ફળ થયો છે, કેમકે જેના માટે મેં તાતની સાથે સખ્ત લડાઇ કરી, તે ભોળી બ્હેન મળતી નથી, અને હવે જયવર્મ રાજા પણ શી રીતે સંતોષી શકાય, તેમજ મારી પ્રતિજ્ઞા ભંગાયાથી મારૂં સુભટપણું પણ નાશ પામ્યું છે (૭૮-૭૯) માટે હવે હું ચારિત્ર લઈનેજ મારી પ્રતિજ્ઞા સાચી કરૂં, એમ ચિંતવીને તેણે સુસ્થિત ગુરૂની પાસે દિક્ષા લીધી [૮૦] આણીમેર શીળવતીને

॥ ८१ ॥ सा कइया भरुयच्छे—सुदसणाए समं समागम्म । काउण दुक्करतवं—पत्ता ईसाणसग्गंमि ॥ ८२ ॥ विजयकुमारमुणीविहु—विहुणियनीसेसकम्मसंताणो । वरनाणदंसणाणंद-विरियकलिओ गओ सिद्धिं ॥ ८३ ॥

इति विजयकुमारो ज्ञानवल्गाभिरुग्र—
च्चपलकरणवाहीन् संनिरुध्य प्रकामं ।
परमपदमुदारं प्रापदापद्वियुक्त—
तदिह भविकलोकास्तज्जयेधत्तयत्नं ॥ ८४ ॥

॥ इति विजयकुमारकथा (छ) ॥

उक्तः सप्तदशसु भेदेषु इंद्रियेति द्वितीयो भेदः—इदानीं अर्थ इति तृतीय भेदं प्रचिकटयिषुराह.

ત્યા વહાણથી આવેલો ચંદ્રશેઠનો પુત્ર સિંહલદ્વીપમાં લઇ ગયો, ત્યા તે જિનધર્મ કરતી રહી (૮૧) તે એક વેળા સુદર્શના સાથે ભરૂચમાં આવીને દુષ્કર તપ કરી, ઇશાન દેવલોકમા પહોચી (૮૨) વિજયકુમાર મુનિ પણ કર્મના સંતાનને તોડી ઉત્તમ જ્ઞાન દર્શન, આનંદ અને વીર્ય મેળવીને મોક્ષે પહોચ્યો [૮૩]

આ રીતે વિજયકુમાર જ્ઞાનરૂપ લગામ વડે ઇંદ્રિયરૂપ ચપળ ઘોડાને બરોબર રોકીને આપદાથી રહિત ઉદાર પરમ પદને પામ્યો, માટે હે ભવ્ય લોકો! તમે તેના જયમાં યત્ન કરો.

એ રીતે વિજયકુમારની કથા છે.

સત્તર ભેદોમાં ઇંદ્રિયરૂપ બીજો ભેદ કહ્યો હવે અર્થરૂપ ત્રીજા ભેદને વર્ણવે છે.

॥ मूलं. ॥

सयलाणत्थनिमित्तं–आयासकिलेसकारण मसार।
नाउण धण धीम–नहु लुब्भइ तमि तणुयमि ॥ ६२ ॥

(टीका.)

इह धन ज्ञात्वा तत्र न लुभ्यतीति योगः–किं विशिष्ट धनं सकलानर्थ-निमित्त समस्तदु'खनिबधन

उक्तच.

अर्थानामर्जने दुःख–मर्जिताना च रक्षणे,
आये दु'ख व्यये दुःख–धिगर्थाःकष्टसश्रयाः॥

आयासश्चित्तखेदोयथा—

મૂળનો અર્થ.

ધન સકળ અનર્થનું નિમિત્ત અને આયાસ તથા કલેશનુ કારણ હોવાથી અસાર છે, એમ જાણીને ધીમાન્ પુરૂષ તેમા લગારે લોભાતો નથી. (૬૨)

ટીકાનો અર્થ.

ઇહાં મૂળ વાત એ છે કે, ધનને અસાર જાણીને તેમાં લોભાય નહિ ધન કેવુ છે, તો કહે છે કે, સકળ અનર્થોનુ નિમિત્ત એટલે સમસ્ત દુખોનુ નિબધન છે જે માટે કહેલુ છે કે —

પૈસો પેદા કરતા દુ ખ છે, પેદા કરેલાને રાખતા પણ દુ ખ છે, આવતા દુ ખ છે, અને જતા પણ દુ ખ છે માટે કષ્ટના ઘર એવા પૈસાને ધિક્કાર છે વળી આયાસ એટલે ચિત્તનો ખેદ, જેમકે — શુ મને રાજા રોકશે ? શુ મારા ધનને અગ્નિ બાળી

राजा रोक्ष्यति किंतु मे हुतवहो दग्धा किमेतद्धन -
किंनामी प्रभविष्णव. कृतनिभ लास्यत्यदो गोत्रिकाः
मोषिष्यति च दस्यवः किमु तथा नष्टा विखात भुवि -
व्यायन्नेवमहर्दिव धनयुतोप्यास्तेतरां दुःखितः ॥

तथा क्लेश. शरीरपरिश्रमः–तयो कारण निवधनं,–तथाहि.

अर्थार्थं नक्रचक्राकुलजलनिलय केचिदुच्चैस्तरति–
प्रोद्यच्छस्त्राभिघातोत्थितशिखिकणक जन्यमन्ये विशति,
शीतोष्णाभ.समीरग्लपिततनुलताक्षेत्रिकां कुर्वतेन्ये–
शिल्प चानल्पभेद विदधति च परे नाटकाद्य च केचित्.॥

तथा असार सारफलासपादनात्–यदाह
व्याधीन्नो निरुणद्धि मृत्युजननज्यानिक्षये न क्षम–
मेष्टानिष्टवियोगयोगहृतिकृत् सप्रद् न च प्रेत्य च,

નાખશે ? શુ આ સમય ગોત્રિઓ મારા ધનમાથી ભાગ પડાવશે ? શુ ચોરો લૂટી લેશે ? અને જમીનમા દાટેલુ શુ કોઇ હરી જશે ? એમ ધનવાળો માણસ રાત દિવસ ચિંતા કરતો દુ ખી રહે છે

તથા ક્લેશ એટલે શરીરનો પરિશ્રમ—એ બેનુ ધન કારણ છે જેમકે —પૈસાના માટે કેટલાક મગરના ટોળાથી ભરેલા દરિયાને તરી દેશતરે જાય છે, બીજા ઉછળતા શસ્ત્રોના અભિઘાતથી ઉડતા આગના કણિયાવાળા યુદ્ધમાં દાખલ થાય છે, ત્રીજા ઠડા ગરમ પાણી અને વાયરાથી ભીંજાયના શરીરવડે ખેતી કરે છે, ચોથા અનેક પ્રકારના શિલ્પ કરે છે, અને પાચમા નાટક વગેરે કરે છે

વળી ધન અસાર છે, એટલે કે, તેમાથી કઇ મજબૂત ફળ પ્રાપ્ત થતુ નથી જે માટે કહેવાય છે કે, ધન વ્યાધિઓને અટકાવી શકતુ નથી, જન્મ, જરા, મૃત્યુને ટાળી શકતુ નથી, ઇષ્ટ વિયોગ અને અનિષ્ટ સયોગને હરી શક્તુ નથી, પરભવમાં સાથે આવતુ નથી, અને પ્રાયે કરી ચિંતા, ભાઇઓમા વિરોધ, ધરપકડ, મારફાડ, અને ત્રાસનુ

चिंतानधुविरोधनयनन ग्नासास्पद मायशो-

वित्त चित्तविचक्षणः क्षणमपि क्षेमावह नेक्षते ॥

इत्थभूत धन ज्ञात्वा नहु लुभ्यति नैव गृध्याति धीमान् बुद्धिमान्, तस्मिन् द्रव्ये चारुदत्तवत्-तनुकमपि स्तोकमप्यास्ता वाहित्यपेरर्थः-भावश्रावकोहि नान्यायेन तदुपार्जनाय प्रवर्तते, नाप्युपार्जिते तृष्णावान् भवति-कितर्हि,

आयादर्द्ध नियुजीत-धर्मे समधिकं ततः

शेषेण शेषं कुर्वीत-यत्नतस्तुच्छमैहिकं.

इति विमृशन् यथायोग तत्सप्तक्षेत्र्या व्ययतीति.

चारुदत्तदृष्टांतश्चाय

अत्थि त्थ पवरनयरी—चपा लपागलोगपरिमुक्का । तत्थय सिद्धो भाणू—भाणू इव सुयणकमलाण ॥ १ ॥ तस्स सुभद्दा गिहिणी—अइ-

---

કારણ છે માટે એવા ધનને ધનનુ સ્વરૂપ જાણવામા કુશળ પુરૂષ ક્ષણભર પણ ભલુ કરનાર નથી ગણતો

ધનને એવુ જાણીને બુદ્ધિમાન્ પુરૂષ તેમા ચારૂદત્તની માફક કદાપિ ગૃદ્ધ થતો નથી, કેમકે ભાવશ્રાવક હોય, તે અન્યાયથી ધન કમાવા પ્રવર્ત્તતો નથી, અને ઉપાર્જિતમા તૃષ્ણાવાળો થતો નથી જે માટે આવકમાથી અધિક અર્ધ તો ધર્મમા વાપરવુ, અને બાકીનાથી જેમ તેમ ઘર ખરચ નભાવી લેવુ, એમ વિચારી, તે તેને યથાયોગ્યપણે સાતે ક્ષેત્રોમા ખરચે છે

ચારૂદત્તનો દૃષ્ટાંત આ છે

ઇહાં લૂટારૂ લોકથી રહિત ચપાનામે નગરી હતી, ત્યા સુજનરૂપ કમળોને વિકસિત કરવા ભાનુ સમાન ભાનુ નામે શેઠ હતો [૧] તેની અતિ નિર્મળ શીળ ધર્મવાળી સુભદ્રા નામે સ્રી હતી, તેનો ચારૂદત્ત નામે ઉત્તમ હાથીના દાત માફક ઉત્તમ ગુણવાળો પુત્ર હતો [૨] તે મિત્રો સાથે રમતો થકો વિદ્યાધરના જોડલાના પગલાને અનુસરીને એક વેળા

निम्मलसील्धम्म वरधरणी । पुत्तो य चारदत्तो—सुदत्तिदत्तुव्व निमल-गुणो ॥ २ ॥ मित्तेहिं सह रमतो–पयाणुसारेण खयरमिहुणस्स । स कयावि कयलिगेहे–पत्तो पिच्छेइ असिफलग ॥ ३ ॥ तत्थ दुमेण सद्धि–दट्ठुं सव्वगकीलिय खयर । तस्सा सिफ्रोसमज्झे—ओसहितियग तहा तेण ॥ ४ ॥

निस्सल्लो रूढवणो–सचेयणो तार्हि ओसहीहिं कओ । सो जपइ वेयड्ढे—गिरिंमि सिवमदिरपुरमि ॥ ५ ॥ पुत्तो महिंदविक्कम—नरवइणो मियगइ त्ति खयरो ह । धूमसिहवयसेण—जुत्तो सिच्छाइ कीलतो ॥ ६ ॥ हरिमतपव्वयगओ–हिरण्ण सोमस्स माउलस्स सुय । सुकुमालि-यत्ति दट्ठु—मयणत्तो तो गओ सपुरं ॥ ७ ॥ मित्ताउ तय नाउ—पि-उणा परिणाविओ य तस्स सुय । अह धूमसिहो तीए—अहिलासी सो मए नाओ ॥ ८ ॥ सुकुमालियाइ तेणय–समन्निओ तहय आगओ

કદલીગૃહમા પટોચ્યો અને ત્યા તેણે તરવાર પડેલી દીઠી (૩) ત્યા આજુબાજુ જોતા તેણે એક વિદ્યાધરને એક ઝાડમા ખીલાથી જડેલો જોયો, તથા તેની તે તરવારના મ્યાનમાં ત્રણ ઓષધિઓ જોઇ [૪] ત્યારે તેણે તેને તે ઔષધિઓથી નિ શલ્ય કરી ઝખમ રૂઝવી સચેતન કર્યો એટલે તે બોલ્યો કે, વૈતાઢ્ય પર્વતના શિવમદિર નગરમા મહેદ્ર વિક્રમ રાજાનો હુ અમિતગતિ નામે પુત્ર છુ હું વિદ્યાધર હોવાથી ધૂમશિખ નામના મિત્ર સાથે સ્વેચ્છાથી રમતો થકો [૫–૬] હરિમત પર્વતપર આવ્યો ત્યા મારા મામા હિરણ્યસોમની સુકુમાલિકા નામની પુત્રીને જોઇને હુ કામવશ થઈ મારે ઘેર આવ્યો [૭] તે વાતની મારા મિત્ર તરફથી મારા બાપને ખબર પડતા તેમણે તે કન્યા મને પરણાવી, હવે ધૂમ્રશિખ પણ તેનો અભિલાષી મને જણાયો [૮]

બાદ હુ સુકુમાલિકા તથા તે મિત્રની સાથે અહીં આવ્યો હવે તેણે અહીં મને પ્રમત્ત જોઇને આ ઝાડ સાથે જડી લીધો, તથા મારી ભાર્યાને હરણકરી તે જતો રહ્યો છે (૯)

તે મને ઠોકાવ્યો માટે તારા કર્જથી હું મુક્ત થાઉં તેમ નથી,

इहय । सो म पमतय कीलिऊण–हरिउ गओ भज्ज ॥ ९ ॥

तुमएवि मोइओ तेण–तुज्झ वाह भवामि रिणमुक्को । इय भणि
गओ खयरो–सिट्ठिसुओ नियगिह पत्तो ॥ १० ॥ सव्वट्ठमाउलसुय
पिउणा उव्वाहिओ स मित्तवइ । तहविहु नीरागमणो–खित्तो दुल्ललि
गोट्ठीए ॥ ११ ॥ पत्तो गणियाइगिहे–वसंतसेणाइ तीइ आसत्तो । सोल
सुवन्नकोडी–बारसवरिसेहिं सो देइ ॥ १२ ॥ अक्काइ निद्धणुत्तिय–नि
घाउ निस्सारिओ गओ सगिह । नाउ पिउण मरण-गाढपरं दूमिउ
चित्ते ॥ १३ ॥ भज्जाइ भूसणेहिं–माउलसहिओ गओ वणिज्जेण । न
रे उसीरवत्ते–कप्पासो तत्य बहु किणिओ ॥ १४ ॥

जंतस्स तामलित्तिं–मग्गे दड्ढो दवेण सो सयलो । निब्भग्गसेहरं
तिय–माउलएणावि सो चत्तो ॥ १५ ॥ आसारूढो गच्छइ–पच्छमदि
तयणुसे मओ तुरगो । छुतण्हपरिकिलतो–ततो पत्तो पियंगुपुर ॥ १६

એમ કહીને તે વિદ્યાધર ચાલતો થયો, એટલે શેઠનો પુત્ર પણ પોતાને ઘરે આવ્
[૧૦] હવે તેના પિતાએ તેને સ્વાર્થિમામાની મિત્રવતી નામે કન્યા પરણાવી, તોપણ
રાગરહિતપણે રહેવા લાગ્યો, એટલે પિતાએ તેને દુર્લલિત ગોષ્ઠામા દાખલ કર્યા [૧૧
તે વસંતસેના નામની વેશ્યાના ઘરે રહી તેના સાથે આસક્ત બન્યો, અને તેણે બ
વર્ષમા સોળ ક્રોડ સોનામહોર ઉડાવી [૧૨] ત્યારે વસંતસેનાની ઉપરી અક્કાએ તે
નિર્ધન થએલો જોઈ ઘરથી કાઢી મેલ્યો, એટલે તે પોતાના ઘરે આવ્યો, એટલે તે
બાપના મરણની ખબર પડી, તેથી તે મનમાં ઘણો દિલગીર થયો [૧૩] બાદ સ્ત્રી
દાગીના વેચી પોતાના મામા સાથે ઉશીરવર્તન નગરમાં વેપાર નિમિત્તે ગયો, અને
તેણે રની ખૂબ ખરીદ કરી [૧૪] બાદ તે લઈને તામ્રલિપ્તનગરી તરફ તે જતો હતે
તેવામા તે સઘળુ ર વનમા લાગેલા દવથી સળગી ગયુ, ત્યારે તેને નિર્ભાગ્યનો સર
જાણીને તેના મામાએ પણ છોડી દીધો (૧૫) છતાં તે આશા ધરીને પશ્ચિમ દિ
તરફ ચાલ્યો, તેવામા તેનો ઘોડો મરી ગયો, ત્યારે ભૂખ્યો તરસ્યો પ્રિયંગુપુરમાં પહોંચ્યો

सिद्ठी सुरिंददत्तो-पिउमित्तो तत्थ तस्सगासाओ । उट्ठीइ दव्वलक्ख-ग-
हिउ सो पोय मारूढो ॥ १७ ॥ पत्तो जमुणादीव-तस्स पुरेसु गमागमे-
ण च । अज्जेइ चारुदत्तो-कहमवि कणगट्ठकोठीओ ॥ १८ ॥ अह तस्स
नियदेसा-भिमुह इतस्स पवहण फुट्ट । तो फलगगओ सतहिं-दिणेहिं
किच्छेण उत्तिन्नो ॥ १९ ॥

उन्नरवइवेलतडे-पत्तो रायपुरबाहिरुज्जाणे । तत्थ तिदडी दिणकर-
पहनामो तस्स समिलिओ ॥ २० ॥ तेण सह सो पत्तो-रसहेउ पव्वय-
स्स कूवीए । मचीइ ठिओ तुवय—सहिओ रज्जूइ ओइन्नो ॥ २१ ॥
तां केणवि भणिय मिल—कोसि तुम तयणु तेण इय वुत्त । वणिओमि
चारुदत्तो-तिदडिएणि त्थ पक्खित्तो ॥ २२ ॥ सो भणइ पुणो वणिओ-
इमिणा खिविओपि इत्थ मे देहो । अद्धो रसेण खद्धो—तुमपि ता इत्थ
मा विसम्रु ॥ २३ ॥ इय भणिउण तेण-समप्पिय तस्स भरियरसतुव ।
रज्जूइ कापियाए-तिदडिणा करिसिओ सोउ ॥ २४ ॥

---

(१६) त्या तेना बापनो मित्र सुरेंद्रदत्त नामे शेठ हतो, तेना पासेथी तेणे एक लाख द्रव्य व्याजे लीधु अने त्याथी वहाणुपर चडयो [१७] ते यमुना द्वीपमा आवी तेमा रहेला नगरोमा आवजाव करी आठ क्रोड सोनामहोर कमायो [१८] हवे ते पोताना देश तरफ आववा लाग्यो तेवामा तेनु वहाण भाग्यु त्यारे तेने पाटिउ मळता सातमे दिने घणी मुश्केलीथी ते किनारे आव्यो [१९] ते उदुंबरवती नामना बदरे उतरी राजपुरना बाहेरना उद्यानमा आव्यो, त्या तेने दिनकरप्रभ नामे त्रिदडी मळ्यो [२०] तेनी साथे ते रस मेळववा माटे पर्वतनी वावडी तरफ गयो त्या माचीपर बेसी तुबडु साथे लई रसी वडे नीचे उतर्यो [२१] त्यारे नीचे पहोचता कोइए अवाज कर्यो के, तु कोण छे ? त्यारे ते बोल्यो के, हु चारुदत्त नामे वाणियो छु, अने इहा त्रिदडिए मने नाख्यो छे (२२) त्यारे पहेलो वाणियो बोल्यो के मने पण तेणेज इहा राख्यो छे अही मारु अर्धु शरीर रसथी खवाइ गयु छे माटे तु अदर उतर मा [२३] एम कहीने तेणे रसथी भरेलु तुबडु आप्यु, तेवामा ते त्रिदडिए तेने कुपीमा बाधेली रसी

मग्गइ रसतुंब त-नु ताग्इ तेण नो रसो चत्तो । अह लिंगिणा स खित्तो- पडिओ रसकूवियाइ तडे ॥ २५ ॥ तो व्णिणा सो वुत्तो-- गोहापुच्छेण उत्तरिज्जासु । एव मिमो उत्तरिओ-सुमरंतो पचनवकार ॥ २६ ॥ जा गिरिकुहराउ बहि-निग्गतो ताव धाविओ महिसो । तो सो सिलाइ उवरिं--आरुढो जाव चिट्ठेइ ॥ २७ ॥ ता निग्गओ अयगरो- तेसिं जुज्झतयाण सो नट्ठो । मिलिओ माउलपुत्तो- अहन्नया रुद्दत्तो सो ॥ २८ ॥ भइ अलत्तयाइ -ब्विनु चलिया सुवन्नभू सुवरिं । तरिउ वेगवइनइ -गिरिकुंडे ते गया दोवि ॥ २९ ॥

तो चित्तवणे ततो-टंकणदेसंमि तत्थ दो मेसा । किणिउ तेसु च-डिउ -पयो अइग्विओ वहुआ ॥ ३० ॥ रुद्देण तओ वुत्त-अओपर नत्थि भूमि चारत्ति । तो मेसे मारेउ--उब्भल्लेउ पविस्सामो ॥ ३१ ॥

વડે ઉપર ખેચ્યો [૨૪] તે નજીક આવ્યો, ત્યારે ત્રિ ડીએ તુ મડુ માગ્યુ, પણ તેને કૂવાથી બાહેર નહિ કાઢ્યો, ત્યારે તેણે રસ ઢોળી દીધો, એટલે ત્રિદંડિએ તેને કૂવામા ફેકયો તે જઇને નીચેના તડમા પડ્યો [૨૫] ત્યારે પેલા વાણિયાએ તેને કહ્યુ કે, ઘોનુ પૂછ પકડીને તુ ઉપર જા, તેથી તે તેમ કરી નવકારમત્ર સભારતો થકો ઉપર આવ્યો (૨૬) હવે તે પર્વતની ખીણમાથી બહાર નીકળ્યો કે, તેના સામે એક પાડો દોડ્યો તેથી તે શિલાપર ચડી બેઠો [૨૭] તેટલામા ત્યા એક અજગર નીકળ્યો, તે પાડા સાથે લડવા માડ્યો, એટલે લાગ જોઇને ચારુદત્ત ત્યાથી નાશી છુટ્યો હવે તેને એક વેળા રુદ્રદત્ત નામે મામાનો પુત્ર મળ્યો [૨૮] તે બને જણ અળતુ વગેરે માલ લઇ, સુવર્ણ ભૂમિ તરફ ચાલ્યા તે વેગ વતી નદી ઉતરીને પર્વતની કાંઠે પહોચ્યા [૨૯] ત્યાથી ચિત્ર વનમા આવ્યા, અને ત્યાથી ટકણ દેશમા આવ્યા, ત્યા તેમણે બે મેષ (બોકડા) ખરીદ્યા, તેમનાપર ચડીને તેમણે ઘણો માર્ગ પસાર કર્યો (૩૦) તેવામા રુદ્રદત્તે કહ્યું કે, અહાથી આગળની જમીન સારી નથી માટે આ બોકડાઓને મારી, તેની ખાલ ઉખેડીને તેમાં પેશી રહીએ [૩૧] તો માંસની ભ્રાંતિથી આપણને ભારડ પક્ષીઓ ઉપાડી જશે, એટલે

तो पललभतीए-भारुडविहगमेहिं उक्खित्ता । वच्चिस्सामो अम्हे-सुवन्न भूमिं सुहेणावि ॥ ३२ ॥ अह तेणु चो रुद्दो-जेहिं उत्तारिया विसमभूमिं । ते मेसे कह हणियो-हियजणाए परमबंधु व्व ॥ ३३ ॥ रुद्दो भणइ नएसिं-त सामी तेण मारिओ मेमो । निहओ बीओ य पुणो-तरलच्छो नियइ भाणुसुय ॥ ३४ ॥

तो वुत्तो तेण इम-ताउ मसत्तो तुम किमु करोवि । जिणधम्म पडिवज्जसु-सरण विहुरेवि बंधुसम ॥ ३५ ॥ दिन्नो नवकारो तस्स-चारुदत्तेण, अह हओ छगलो । रुद्देण तओ दुन्निवि-तब्भत्थासु पाविट्ठा ते ॥ ३६ ॥ छुरियाहत्था विहगेहिं-उड्डिया एगआमिसत्थीण । तेसिं जुज्झताण-भाणसुरो सरवरे पडिओ ॥ ३७ ॥ छुरियाइ छित्तु भत्थ-निस्सरिउण गओ नग एग । दिट्ठो तत्थु स्सग्गे-ठिओ मुणी वदिओ तेण ॥ ३८ ॥ पारियकाउस्सग्गो-भणइ मुणी धम्मलाभ मह दाउ । कह मि-

---

આપણે સુખે કરી સુવર્ણ ભૂમિમાં પહોચીશુ [૩૨] ત્યારે ચારૂદત્ત તેને કહેવા લાગ્યો કે, જેમણે આપણને વિષમ ભૂમિથી ઉતાર્યા, તે બોકડા તો આપણા હિતકારક હોવાથી સગા ભાઇ જેવા છે તેને કેમ મારીએ ? (૩૩) રૂદ્રદત્ત બોલ્યો કે તુ કઇ એમનો ધણી નથી તેથી તેણે પહેલા એકને માર્યો, અને પછી બીજાને મારવા લાગ્યો ત્યારે તે બોકડો ચપળ આખે ચારુદત્ત તરફ જોવા લાગ્યો [૩૪]

ત્યારે ચારૂદત્ત તેને કહેવા લાગ્યો કે, તુ બચાવી શકે તેમ છે નહિ માટે હુ શુ કરૂ ? છતાં તુ જિનધર્મ સ્વીકાર, કે જે કષ્ટમા પણ ભાઇની માફક મદદ કરે છે [૩૫] પછી તેણે તેને નવકાર આપ્યો, બાદ રૂદ્રદત્તે તેને મારી નાખ્યો હવે તે બે જણ તેની ભસ્ત્રામા પેઠા [૩૬] તેમણે હાથમા છરી રાખી હતી હવે તેમને પક્ષીઓએ ઉચક્યા, પણ આકાશમાં ખોરાકના માટે તે પક્ષીઓ લડવા લાગ્યાં તેથી ચારૂદત્ત નીચે સરોવરમા પડ્યો [૩૭] ત્યા છરીથી ભસ્ત્રાને ફોડી તે તેમાથી નીકળીને એક પર્વતપર ગયો, ત્યાં તેણે કાયોત્સર્ગમા ઉભા રહેલા એક મુનિને જોઇ વદન કર્યું (૩૮) ત્યારે

त्थ भूमिगोयर--अविसयसेणे तुम पत्तो ॥ ३९ ॥

खयरो हं अमियगई--तइया तुमए विमोइओ पत्तो । अट्ठावयगि-रिमासे--म दट्ठु सो अरी नट्ठो ॥ ४० ॥ ता हं नियभज्ज गिण्हिउण सिवमंदिरंमि संपत्तो । रज्जे मे ठविउण-मज्झ पिया गिण्हए दिक्खं ॥ ४१ ॥ पुत्तो मे सीहजसो--पत्तीइ मणोरमाइ संजाओ । बीओ वराह-गीवो--मम तुल्ला विक्कमबलेहिं ॥ ४२ ॥ गवन्वसेणधूया-तह जाया विजयसेणपत्तीए । रज्जे जुवरज्ज मह--दाउं पुत्ताण पव्वइओ ॥ ४३ ॥ कक्कोडगसेलोय--लवणजले कुंभकंठगे दीवे । अह मित्थ तवेमि तवें--तु-मपि साहसु नियमवत्तं ॥ ४४ ॥ सिट्ठिम्मिएणवि सव्वे--नियवुत्ततो मुणि-स्स तो कहिओ । अह साहुसुयातेदो--पत्ता तेहिं मुणी नमिओ ॥ ४५ ॥ भणिया ते तरमुणिणा--पुत्ता सो एस चारुदत्तुत्ति । इत्थंतरे महिड्ढी--त-त्थेगो आगओ तियसो ॥ ४६ ॥ तेण नओ सो पढम--पच्छा साहू,

---

કાયોત્સર્ગે પાળી, તેને ધર્મલાભ દઈ, મુનિ કહેવા લાગ્યો કે, તું આ ભૂચરને અગોચર પર્વતપર કેમ આવી પહોચ્યો છે ? [૩૯] વળી તે મુનિ બોલ્યો કે, હું અમિતગતિ નામનો વિદ્યાધર છું, કે જેને તે તે વેળા છુટો કર્યો હતો હું ત્યાંથી છુટો થઇ અષ્ટાપદ પર્વત પાસે આવ્યો, એટલે મને જોઇને તે દુશ્મન નાશી ગયો. [૪૦] ત્યારે હું મારી સ્ત્રીને લઇને શિવમંદિર નગરમાં આવ્યો ત્યાં મને રાજ્ય સોંપીને મારા પિતાએ દિક્ષા લીધી (૪૧) બાદ મારી મનોરમા સ્ત્રીની કુખેથી સિંહયશ અને વરાહગ્રીવ નામે મારા જેવા બળ, પરાક્રમવાળા બે પુત્ર થયા (૪૨) તેમજ વિજયસેના સ્ત્રીની કુખથી ગંધર્વસેના નામે પુત્રી થઇ પછી રાજ્ય તથા યૌવરાજ્ય પુત્રોને સોંપીને હું પ્રવ્રજિત થયો છું [૪૩] આ એ લવણ સમુદ્રમાં રહેલા કુંભકંઠ દ્વીપમાં કર્કોટક નામે પર્વત છે, તેનાપર રહીને હું તપું છું હવે તું તારી વાત કર [૪૪] ત્યારે ચારૂદત્તે પણ તે મુનિને પોતાનો સઘળો વૃત્તાંત કહી સંભળાવ્યો, તેવામાં તે મુનિના બે પુત્રો ત્યાં આવ્યા, અને તે મુનિને નમ્યા. (૪૫) ત્યારે તે મહા મુનિ તેમને કહેવા લાગ્યો કે, હે પુત્રો ! આ ચારૂદત્ત છે એવામાં ત્યાં એક મહા ઋદ્ધિવાન્ દેવતા આવ્યો [૪૬] તે

तओय खयरेहिं । पुट्ठो साहइ देवो—हेउ वइणविवज्जासे ॥ ४७ ॥

तथाहि

सुलसा तइय सुभद्दा-ससाउ चरियाउ आसि कासीसु । वेयग-पारगाओ-तीहिं जिया वाइणो बहवे ॥ ४८ ॥ अह जण्णजायपरिव्वाय-गेण सुलसा जिया कया दासी । बहुसो ससग्गीए-तेणय तीए सुओ जाओ ॥ ४९ ॥ लोगोवहासभीयाणि ताणि त मुत्तु पिप्पलस्स अहे । नट्ठाणि सुभद्दाए-दिट्ठो मुहपडियपियो सो ॥ ५० ॥ कय पिप्पलायनामो-तीए सवड्ढिओ गहियविज्जो । पियमायमेहपमुहे-जन्ने पत्तविय ते हणइ ॥ ५१ ॥ तस्स विणेओ वड्डलि-नामा इ पसुवहाइ बहुजन्ने । काउ नरयंमि गओ-पच भवे तो पसू जाओ ॥ ५२ ॥ हणिओ ढिएहिं जन्ने-छट्ठभवे णेण दिन्नवकारो । सोहम्मे उववन्नो-तो सुन्न मिमो मए नमिओ ॥ ५३ ॥

પહેલા ચારૂદત્તને નમ્યો અને પછી સાધુને નમ્યો ત્યારે વિદ્યાધરોએ તેમ કરવાનું કારણ પૂછતાં તેણે આ રીતે તે કહી બતાવ્યું (૪૭) કાશીમાં સુલસા અને સુભદ્રા નામની બે બ્હેનો હતી તે પ્રવ્રાજિકાઓ હોઇને વેદાગની પારગામિની થએલ હતી તેમણે ઘણા વાદિઓ જીત્યા હતા [૪૮] હવે યાજ્ઞવલ્ક્ય નામના પરિવ્રાજકે સુલસાને જીતી પોતાની દાસી કરી, તેની સાથે વધારે સસગ થતાં તેણીને ગર્ભ રહી પુત્ર પેદા થયો [૪૯] ત્યારે લોક નિંદાથી ડરીને તેઓ તે બાળકને પીપળની નીચે મેલી પોતે નાશી ગયા બાદ સુભદ્રાએ તે બાળકના મોમાં પીંપ પડેલી જોઇ (૫૦) તેણીએ તેનું પિપ્પલાદ નામ પાડી, તેને ઉછેર્યો તે વિદ્યા શીખીને પિતૃમેધ, માતૃમેધ વગેરે યજ્ઞો પ્રરૂપીને તેમને હણવા લાગ્યો [૫૧] તેનો ટુ વડ્ડલિ નામે ચેલો હતો તે યજ્ઞોમાં ઘણા પશુવધ વગેરે કરીને મરીને નરકે ગયો ત્યાંથી પાંચ વાર પશુ થયો [૫૨] અને પાંચે વાર મને બ્રાહ્મણોએ યજ્ઞમાં હણ્યો છઠ્ઠા ભવે આ ચારૂદત્તે મને નવકાર આપ્યો, તેથી સૌધર્મ દેવલોકમાં હુ ઉત્પન્ન થયો તેથી હુ પહેલા એને નમ્યો છું (૫૩) એમ કહી ચારૂદત્તને નમી, તે

इय भणिय चारुदत्त–नमिउं च गओ सुरो सट्ठाणमि । खयरेहि तेहि सो पुण–नीओ सिवमदिरे नयरे ॥ ५४ ॥ सक्कारिओ य समाणिओ य अइगरुयगउरवेण तहिं । खयरेहि तेहि सद्धि–गा चलिओ नियपुरी समुह ॥ ५५ ॥ तौं तत्थ सुरवरो सो पत्तो तव्विहियवरविमाणमि । आरूढो सिट्ठिसुओ–समागओ झति चपाए ॥ ५६ ॥ बहुयाउ कणयकोडीउ–दाउ महो सो सुरो गओ सग्ग । नमिऊण चारुदत्त–खयरावि गया सट्ठाणमि ॥ ५७ ॥ सव्वठमाउलो तह मित्तवई सा वसंतसेणाय । सव्वेवि तस्स मिलिया–फुरिया विमला तहा कित्ती ॥ ५८ ॥ अह सो अत्थ मणत्थिक्क–मदिर जाणिउ विसुद्धमणो । परिगहपरिमाण–जुय–गुरुमूले लेइ गिहिधम्म ॥ ५९ ॥ जहजुग्गं नियदव्व–सव्व ववित्रूण सत्तखित्तेसु । मुच्छामच्छरचत्तो–स चारुदत्तो गओ सुगइ ॥ ६० ॥

एवं ज्ञात्वा चारुदत्तस्य वृत्त–
नित्यं शिष्टाः सुष्टु सतुष्टिपुष्टीः ।

દેવતા સ્વસ્થાને ગયો બાદ તે વિદ્યાધરો તેને શિવમદિર નગરમા લઇ ગયા (૫૪) ત્યાં તેમણે તેનો ભારે ગૌરવથી સત્કાર સન્માન કર્યો, પછી તેમની સાથે તે પોતાની નગરી તરફ ચાલ્યો (૫૫) તેવામા તે દેવતા આવી પહોચ્યો તેણે એક વિમાન વિકુર્વ્યું, તેના પર તે શ્રેષ્ટિકુમાર ચડીને જલદી ચપામા આવ્યો [૫૬] પછી તેને તે દેવતા ઘણી ક્રોડ સોનામ્હોરો દઇને સ્વર્ગે જતો રહ્યો, અને વિદ્યાધરો પણ તેને નમીને સ્વસ્થાને ગયા [૫૭] હવે તેને સ્વાથમામો, તથા મિત્રવતી, તથા તે વસતસેના એ બધાં આવી મળ્યાં, અને તેની નિર્મળ કીર્તિ થવા લાગી [૫૮] હવે તેણે અર્થને અનર્થનુ ઘર જાણીને વિશુદ્ધ મનથી પરિગ્રહ પરિમાણુ સહિત ગૃહિ ધર્મ સ્વીકાર્યા [૫૯] બાદ યથાયોગ્યપણે પોતાનું સઘળુ દ્રવ્ય સાત ક્ષેત્રોમા વાપરી, મૂર્છા અને મત્સરથી રહિત થઈ તે ચારૂદત્ત સુગતિને પહોચ્યો. [૬૦] આ રીતે ચારૂદત્તનો વૃત્તાત સાભળી, હે શિષ્ટ જનો! તમે હમેશા

अर्थेनर्थक्लेशसबधयद्धे-
धर्मक्षोभ मास्म धत्त प्रलोभ ॥ ६१ ॥

॥ इति चारुदत्तदृष्टांतः ॥

(छ)

इत्युक्त' सप्तदशसु भेदेष्वर्थइति तृतीयो भेदः-संसारइति चतुर्थ भेद व्याचिख्यासुराह-

(मूलं)

दुहरूवं दुक्खफल-दुहाणुबंधि विडंवणारूवं ।
ससार मसारं जाणिऊण न रइ तहिं कुणइ ॥ ६३ ॥

(टीका)

इह तत्र संसारे रतिं न करोतीति योज्यं-किं कृत्वा ज्ञात्वा ससारं

સંતોષની પુષ્ટિ કરો, પણ અનર્થ અને કલેશવાળા ધનમાં, ધર્મમાં ક્ષોભ કરાવનાર લોભને ધારણ કરો મા] ૬૧]

એ રીતે ચારૂદત્તનો દ્રષ્ટાંત છે.

એ સત્તર ભેદોમાંનો ત્રીજો ભેદ કહ્યો હવે સસારરૂપ ચોથો ભેદ વર્ણવે છે

મૂળનો અર્થ

સસારને દુઃખરૂપ, દુઃખફળ, દુઃખાનુબધિ, વિટબનારૂપ અને અસાર જાણીને તેમાં રતિ નહિ કરે. [૬૩]

ટીકાનો અર્થ.

અહીં સંસારમા રતિ નહિ કરે, એ મુખ્ય વાત છે, સસાર કેવો છે તે કહે

किंविशिष्टं दुःखरूपं जन्मजरामरणरोगशोकादिग्रस्तत्वेन दुःखस्वभावं-तथा दुःखफलं जन्मांतरे नरकादिदुःखभावात्-दुःखानुबंधीति दुःखानुबंधिनं पुनः पुनर्दुःखसंतानसंधानात्-तथा विडंबनायामिव जीवानां सुरनरनैरयिकतिर्यक्सुभगदुर्भगादीनि विचित्राणि रूपाणि यत्र स विडंबनारूप-स्तमेवंविधं संसारं चतुर्गतिरूपं सुखसाराभावादसारं ज्ञात्वावबुध्य न रतिं धृतिं तस्मिन् कुरुते विदधाति-श्रीदत्तवत्.

तद्दृष्टांतश्चायं

पाउसकालसिमिव-बहुसस्स कुलागसंनिवेसंमि । आसि जिणधम्म-रत्तो-सिरिदत्तो सिट्ठिवरपुत्तो ॥ १ ॥ तस्स य्यदिणे भज्जा-अतक्कियं चेव मरण मणुपत्ता । संसारविरत्तमणो-त्तो सो इय चिंतिउं लग्गो ॥ २ ॥ सुर अन्नुन्नुदीरिय-साहाविय्वेयणासमभिभूए । नरयभवंमि जि-

છે — તે દુખરૂપ અથાત જન્મ જરા મરણ, રોગ, શોક, વગેરેથી ભરેલ હોવાથી દુખમય છે, તથા દુખફળ એટલે જન્માતરમાં નરકાદિ દુખ આપનાર છે, તથા વારવાર દુખના સતાન સધાતા હોવાથી દુખાનુબધિ છે, તથા વિડબના એટલે ભવાઇયા માફક એમા જીવોના સુરનર નરક તિર્યંચ, સુભગ દુર્ભગ વગેરે વિચિત્ર રૂપો થાય છે, એ રીતે ચતુગતિરૂપ સસારમા સુખસાર ન હોવાથી અસાર છે, માટે તેમા શ્રીદત્તના માફક રતિ નહિ કરે, તે ભાવ શ્રાવક જાણવો

શ્રીદત્તનો દ્રષ્ટાંત આ રીતે છે

વર્ષાકાળ જેમ બહુ શસ્ય [બહુ ઘાસ ચારાવાળો હોય છે,] તેમ બહુ શસ્ય [બહુ વખાણવા લાયક], કુલાગસ નિવેશમા જિનધર્મનો રાગી શ્રીદત્ત નામે શ્રેષ્ઠિકુમાર હતો. (૧) તેની ભાર્યા એક વેળા ઓચિતી મરણ પામી; ત્યારે તે સસારથી વિરકત થઇ, આ રીતે ચિંતવવા લાગ્યો (૨) નરકના જીવો પરમાધર્મિની કરેલી, માંહોમાંહિ ઉદારીને કરેલી, અને સ્વાભાવિક વેદનાથી પીડાયલા છે, માટે નરકમાં જીવોને નિમેષમાત્ર પણ સુખ નથી.

याण–निमेसमित्तपि नत्थि सुहं ॥ ३ ॥ छिंदणभिंदणबंधण–दुव्वहभर घहणमसुह दुक्खेहिं । सयय सतत्ताण–तिरियाण नाम किं सुक्ख ॥ ४ ॥ खडिय आखडलचाव–चचल जीविय इह नराण । दुल्लहजणसजोगो–महल्लकल्लोल लोलतरो ॥ ५ ॥

ताव भरकंतसकुंत–पोयगलचचल च तरुणत्त । इह संपयाउ सपा–सपायसमाउ सयकाल ॥ ६ ॥ इय इट्ठाणिट्ठविओग–जोगबहुरोगसोगपमुहेहिं । निच मभिद्दमियाण—मणुयाण न सुहगधोवि ॥ ७ ॥ असरिसअमरिसईसा–विसायरोसाइमइलियमणेसु । अमरेसुवि अइफारो–दुहसभारो विथभेइ ॥ ८ ॥ ता चउगइसमोरे–जिपाण नूण न अत्थि इत्थ सुह । सयल सुहहेउदुहजलहि सेउ जिण धम्म मुक्काण ॥ ९ ॥

इय चिंतिय सिरिदत्तो–गिण्हइ दिक्ख कमेण सजाओ । गीयत्थो पडिवज्जइ–एगल्लविहारवरपडिम ॥ १० ॥ कस्सय गामस्स वहिं—पेयवणे अन्नया निसाइ इमो । अणमिसनयणो वीरा—सणेण चि-

---

(૩ તિર્યંચો છેદન ભેદન બધન, અને અતિ ભાર વહન પ્રમુખ દુખથી હમેશા સતપ્ત રહે છે, માટે તેમને શુ સુખ હોય? (૪) મનુષ્યનુ જીવિત ભાગેલા ઇન્દ્ર ધનુષના માફક ચચળ છે, કુટુબનો સયોગ મોગ મોજાની માફક લોળ છે (૫) જુવાની તાપવી તપેના પક્ષીના બચ્ચાના ગળા માફક ચચળ છે, અને લક્ષ્મી સ । વિજળીના ચમકારા જેવી છે [૬] આ રીતે ઇષ્ટ વિયાગ અનિષ્ટસયોગ રોગ અને શોક પ્રમુખથી નિત્ય દુખી રહેતા મનુષ્યોને સુખનો લેશ પણ હોતો નથી [૭] ભારે અમર્ષ ઇર્ષ્યા વિષાદ અને રોષ વગેરેથી મેલા મનવાળા દેવતાઓમાં પણ અતિ મોગે દુખ સભાર ઉછળે છે (૮) માટે સકળ સુખના હેતુ અને દુખ દરિઆના સેતુ સમાન જિન ધર્મથી રહિત રહેલા જીવોને ચારે ગતિઓમા ક્યાએ સુખ નથી (૯) એમ ચિતવીને શ્રીદત્ત દીક્ષા લઇ અનુક્રમે ગીતાર્થ થઈ એકલવિહારીની પ્રતિમા પાળવા લાગ્યો [૧૦] ને એક વેળા કોઇક ગામના બાહેર રાતે મસાણમા સ્થિર આંખે વીરાસનથી શુભ ધ્યાનમાં ઉભો

ट्ठइ सुहज्झाणे ॥ ११ ॥ इत्तो हरी पससइ—सिरिदत्तमुणी इमो सुरेहिं पि । झाणाउ न चालिज्जइ खरपवणेहिं व अमरगिरी ॥ १२ ॥ त गिर मसद्दहंतो—एगो अमरो समागओ तत्थ । काउ रक्खसरूव-त मुणि मुवसग्गए गाढ ॥ १३ ॥ चंदण तरु व वेढिय—सव्वग डसइ निसहरो होउ । सुमुणिं तह अविहत्थो गलहत्थइ हत्थिरूवेण ॥ १४ ॥

जालइ जडालजाला—कलावकलियं चउद्दिसिं जलणं । खरपवणेहिं पाडितु—भामए अक्कतूल व ॥ १५ ॥ करहयकठकडारेण—पसुपूरेण पिहइ सव्वत्तो । विसमविसपसरार्चिचइय—विंछुए मुंचए तत्तो ॥ १६ ॥ अह मुणिणो भिप्पाय—अमरो जा नियइ ओहिनाणेण । ता चिंतइ साहू साहसिक्कमल्लो मणमि इम ॥ १७ ॥ साहियउवसग्गवट्टो—तुज्झ इमो जीव सत्तकसवट्टो । सत्था वत्थाइ वय-पाय पालेइ सव्वोवि

श्लो [११] એવામાં ઇંદ્રે પ્રશંસા કરી કે, જેમ મેરૂ પર્વત ગમે તેવા સખત પવનથી હીલતો નથી, તેમ આ શ્રીદત્ત મુનિ દેવતાઓથી પણ પોતાના ધ્યાનથી ડગાવી શકાય તેમ નથી (૧૨) તે વાણીની અશ્રદ્ધા કરી એક દેવતા ત્યાં આવ્યો, તે રાક્ષસનું રૂપ કરીને તે મુનીને સખત ઉપસર્ગ કરવા લાગ્યો [૧૩] બાદ સર્પ થઇને ચંદન તરૂની માફક તેના સર્વ અંગોમાં ડશવા લાગ્યો, તેમજ હાથીનું રૂપ ધરીને તે, તે મુનીને સુંઢ વડે ઉછાળવા લાગ્યો [૧૪] વળી તેણે તેની ચારે બાજુએ સખ્ત જ્વાળાવાળી અગ્નિ સળગાવી, તથા સખત પવનવડે આકડાનાં તૂર માફક તેને ભમાવ્યો (૧૫) બાદ ઉંટના ગળા પુરતી ધળવડે તેને ચોમેરથી દાટ્યો. પછી વિષમ વિષવાળા વીંછીઓ તેનાપર મૂકયા [૧૬] હવે તે દેવતા અવધિજ્ઞાનથી તે મુનીનો અભિપ્રાય જોવા લાગ્યો, તો તે મહા સાહસવાન્ સાધુ તેના મનમાં આ રીતે ચિંતવતો હતો (૧૭) હે જીવ! સ્વાધીન ઉપસર્ગરૂપ અરિસો તારા સત્વની કસોટી છે, કેમકે સ્વસ્થ અવસ્થામાં તો પ્રાયે સૌ કોઇ વ્રત પાળે છે, (પણ ઉપસર્ગમાં પાળે તેજ ખરો હિમ્મતવાન્ ગણાય) [૧૮] હે જીવ!

॥ १८ ॥ इतो अणतगुणिया-सहिया विपणा तए परवसेण। रे जिव इह भवगहणे-न उण गुणो कोवि सजाओ ॥ १९ ॥

ता धरिय धीरिमगुणं-खण इमं वेयण सहसु सम्मं। जेण लहुं भवजलहिं-तरिउ पाविसि सिव जीव ॥ २० ॥ खामेसु सयलजीवे-तुमपि तेसिं खमेसु रे जीव। सव्वत्थ कुणसु मित्तिं-इमम्मि अमरे विसेसेण ॥ २१ ॥ जो य तुम कड्ढियभवकारागाराउ खिवइ किर अप्प। सो एस सुरो तुहजिय-परमसुही परमबधू य ॥ २२ ॥ किंतु इमो उवसग्गो-जह मह हरिसाय भवहरत्तेण। तह णतभवनिबधण-मिमस्स इय दूमइ मणम्मि ॥ २३ ॥ इय सुहभावणघणसार-वासिय मुणिमण मुणेवि सुरो। गय मिच्छत्तो पयडिय-नियरूवो नमिय इय थुणइ ॥ २४ ॥

जयजयदधम्मधुरीण-रीणभवगहणओ मुणि सुधीर। धीरिमनिज्जि-

તે પરવશ રહી આ સસારરૂપ ગહન વનમા આથી અનતગણી વેદના સહી છે, પણ તેથી કઇ ગુણ થયો નથી [૧૯]

માટે હે જીવ ! ધૈર્ય ધરીને ક્ષણભર આ વેદના સમ્યક્ રીતે સહન કર કે, જેથી જલદી સસારસમુદ્ર તરીને મુક્તિ મેળવીશ [૨૦] હે જીવ ! તુ સઘળા જીવોને ખમાવ, અને તુ પણ તેમને ખમ સર્વ ઉપર મૈત્રી કર અને આ દેવ ઉપર તો વિશેષે કરી મૈત્રી કર (૨૧) કેમકે હે જીવ ! જે ભવરૂપ કેદખાનામાથી તને કહાડીને તેમા પોતાને નાખે છે, તે દેવ તારો પરમ મિત્ર અને પરમ બધુ છે [૨૨] પરતુ આ ઉપસર્ગ મને જેમ સસારનો હરનાર હોવાથી હર્ષજનક છે, તેમ એને અનત ભવનું કારણ થઇ પડશે એ મારા મનમા સાલે છે (૨૩) આ રીતે શુભ ભાવનારૂપ ચદનથી વાસેલું મુનીનું મન જાણીને દેવતા મિથ્યાત્વ છોડી પોતાનુ રૂપ પ્રગટ કરી મુનીને નમીને આ રીતે તેની સ્તુતિ કરવા લાગ્યો [૨૪] દૃઢ ધર્મમા ધોરી, ભવરૂપ વનથી અળગા થએલા, ધીરજથી મેરૂને જીતનાર, ભયરૂપ સર્પને નસાડવા ગરૂડ સમાન ધીરજવાન્ મુનિ !

यक्षदर–दरीसहरनियरवरगरुड ॥ २५ ॥ तस्स तुह चरणकमल–कमल-सर सारसव्व अणुसरिमो । जस्स सय देविंदो–वंदिव्व पससइ गुणोह ॥ २६ ॥ इय थुणिऊण मुणिंद–सुरलोय सुरवरो गओ अहवा । गुणि-थुणणाओ सग्गं–जंति जिया किमिह अच्छरिय ॥ २७ ॥ सिरिदत्तमु-णिवरोविहु–परियायं पालिऊण चिरकाल । अणसण विहिणा मरिउ–जाओ अमरो महाशुक्रो ॥ २८ ॥ तो चविउ साएए पुरमि सिरि ति-लयनयरसिट्ठिस्स । दइयाइ जसवईए—उयरे पुत्तो समुप्पन्नो ॥ २९ ॥

सो अट्ठमासे जिणधम्म जणणीइ निसुणमाणीए । गब्भदुहं अ-मरसुह च–निसामिउ सभरइ जाइ ॥ ३० ॥ तो भवविरत्तचित्तो–अभि-ग्गह लेइ जह मए समए । दिक्खच्चिय गहियव्वा–नियमो पुण गेहवा-सस्स ॥ ३१ ॥ कमसो जाओ कयपउम नामओ तरुणभाव मणुपत्तो । चउनाणिगुरुसमीवे–गिण्हिय दिक्ख गओ मुक्ख ॥ ३२ ॥

તમે જયવાન્ રહો (૨૫) કમળવાળા તળાવને જેમ સારમો અનુસરે, તેમ તારા ચ રણુંકમળને હુ અનુસરૂ છું, તારા ગુણોને બદીની માફક ખુદ ઇંદ્ર પ્રશસે છે (૨૬) એમ મુનીંદ્રને સ્તવી દેવતા સ્વર્ગે ગયો, અથવા ગુણિજનોની સ્તવનાથી જીવો સ્વર્ગે જાય, તેમા શુ આશ્ચર્ય છે ? [૨૭] શ્રીદત્ત મુનીશ્વર પણુ ચિર કાળ ચારિત્ર પાળી અણુસણુ કરી મરણુ પામીને મહા શુક્રમા દેવતા થયો [૨૮] ત્યાથી ચવીને સાકેત નગરમા શ્રીતિલક નામના નગરશેઠની યશોમતી ભાર્યાની કૂખે પુત્રપણે ઉપન્યો (૨૯) તે આ ઠમા માસે જિનધમ સાભળવા ગઇ, ત્યા ગર્ભના દુ ખ અને દેવતાના સુખ સાભળી જાતિ સ્મરણુ પામ્યો [૩૦] ત્યારે સ સારથી વિરક્ત તેણે અભિગ્રહ લીધો કે, મારે અવસર આવતા ગૃહવાસમા નહિ રહેતા દીક્ષાજ ગ્રહણુ કરવી (૩૧) તે જન્મતા તેનુ પદ્મ એવુ નામ પાડવામા આવ્યુ, તે યોવન પામી ચતુર્જ્ઞાની ગુરૂ પાસે દીક્ષા લઇ મોક્ષે ગયો. (૩૨) આ રીતે ખીલેલા ફૂલવાળી મલ્લિકાના તખતા સરખુ વિશદ [સ્વચ્છ] શ્રીદ

श्रीदत्तचेष्टितमिति स्फुटफुल्लमल्ली—
घल्लीवितानविशद विनिशम्य सम्यक् ।
निःसंख्यदुःखनिकरप्रभवे भवेस्मिन्—
नित्य विरक्तमनसो भविनो भवतु ॥ ३३ ॥

॥ इति श्रीदत्तद्रष्टांतः ॥

इत्युक्त• सप्तदशसु भेदेषु ससार इति चतुर्थो भेद –संप्रति विष-
य इति पचम भेद व्याख्यानयन्नाह•

[मूलं]

खणमित्तसुहे विसए–विसोवमाणे सयावि मन्नंतो,
तेसु न करेइ गिद्धिं–भवभीरू मुणियतत्तत्थो ॥ ६४ ॥

त्तनु ચરિત્ર રૂડી રીતે સાંભળીને અનેક દુઃખથી ભરેલા આ ભવમા ભવ્યજનોએ નિત્ય
વિરક્ત રહેવુ જોઇએ [૩૩]

આ રીતે શ્રીદત્તનો દૃષ્ટાંત છે.

એ રીતે સત્તર ભેદોમા ચોથો ભેદ કહેલો હવે વિષયરૂપ પાંચમા ભેદને વર્ણવે છે

મૂળનો અર્થ.

ક્ષણ માત્ર સુખદાઈ વિષયોને હમેશા વિષ સમાન ગણીને ભવભીરૂ, અને તત્વાર્થને સમજનાર પુરૂષ વિષયોમાં ગૃદ્ધિ નહિ કરે (૬૪)

(टीका.)

क्षणमात्रं सुख येभ्यस्ते तथा तान् विषयान् शब्दादीन् विषोपमान् कालकूटसन्निभान् परिणामदारुणानित्यर्थः-सदापि नैकदैव जानानोऽवबुध्यमानो-यथा किल विषं भुज्यमानं मधुरमास्वादं दर्शयति, परिणामे तु प्राणमहाणाय संपद्यते-एवमेतेऽपि विषया विरसावसाना इत्यवगच्छन् भावश्रावकस्तेषु न कुर्यात् गृद्धिमत्यासक्ति-जिनपालितवत्-भवभीरुः संसारवासचकितमनाः

किमिति गृद्धिं न करोति ? यतो मुणिततत्त्वार्थो जिनवचनश्रवणाद्विज्ञाततदसारत्व-स्तथाहि जिनवचन,

भुंजता महुरा विवागविरसा किंपागतुल्ला इमे—
कच्छूकडुयणं व दुक्खजणया दाविंति बुद्धिं सुहे ।

ટીકાનો અર્થ.

જેમનાથી ક્ષણ માત્ર સુખ થાય, તેવા શબ્દાદિક વિષયોને કાળકૂટ વિષ જેવા પરિણામે ભયંકર હમેશાં સમજતો થકો—અર્થાત્ વિષ ખાતાં થકા મીઠું લાગે, પણ પરિણામે પ્રાણનાશક થાય છે, તેમ આ વિષયો પણ છેડામાં વિરસ છે, એમ જાણતો થકો જિન પાલિતની માફક સંસારથી બીને ભાવ શ્રાવક તેઓમાં અતિ આસક્તિ નહિ કરે

ગૃદ્ધિ કેમ નહિ કરે, તે કહે છે કારણ કે તે તત્વાર્થને જાણે છે, એટલે કે જિનવચન સાંભળવાથી વિષયોનું અસારપણું સમજેલો છે

જુવો જિનવચન આ પ્રમાણે છે—

આ ભોગ વિલાસ ભોગવતાં મીઠા છે, પણ કિંપાકની માફક વિપાકે વિરસ છે, દાદર અને ખુજલીની માફક દુઃખજનક હોઇ સુખમાં બુદ્ધિ ઉપજાવે છે.' અપીરના વખને

मज्झण्हे मयतण्हिय व्व नियम मिच्छाभिसंधिप्पया ।
भुत्ता दिंति कुजोणिजम्मगहण भोगा महावेरिणो ॥

इत्यादि.

जिनपालितकथा चुनरेवं.

जीई विसालाए सरिसरीइ विजियव्ववोमपायाला । जाया सुम-सुमलिणा–सा चंपा अत्थि इत्य पुरी ॥ १ ॥ सज्जणसुयमाकंदो–माकंदी नाम तत्थ सत्थाहो । जिणपालियजिणरक्खिय–अभिहाणा नंदणा तस्स ॥ २ ॥ ते कुसलेणिक्कारस–वाराओ गंतु आगया जलहिं । बारसमंपिहु वार–चडिउ पोयमि लोहेण ॥ ३ ॥ जा यंति जलहिमज्झे–कित्तियमित्तंपि ताव सहसत्ति । मग्ग मभग्गाणं ताण–पवहणं पणियपडिपुन्नं ॥ ४ ॥ फलेहिहि तरिय जलहिं–ते लग्गा कहवि रयणदीवंमि । स-

દેખાતી મૃગતૃષ્ણાની માફક ખરેખર ધોખો ખવાડનારા છે, અને ભોગવ્યા થકા કુયોનિમા જન્મ અપાવનાર હોવાથી મહા વૈરિ સમાન છે

એ વગેરે જિનોપદેશ છે

જિનપાલિતની કથા આ પ્રમાણે છે

જે વિશાળ અને આબાદ નગરીમા આકાશ, પાતાળને જીતનારા ઉત્તમ જનો થયા, તે ચંપા નામે ઇહા એક નગરી હતી [૧] ત્યાં સજ્જનરૂપ શુકોને આશ્રય આપવા માકંદ સમાન માકંદી નામે સાર્થવાહ હતો, તેના જિનપાલિત અને જિનરક્ષિત નામે બે છોકરા હતા (૨) તે ક્ષેમ કુશળથી અગીયાર વાર દરિયા પાર જઇ આવ્યા, તેઓ લોભથી ફરીને બારમી વેળાએ વહાણે ચડયા (૩)

તેઓ દરિયામાં થોડુક આગળ ગયા કે, ઓચિંતુ તે અભાગિયાઓનુ માલ ભરેલુ વહાણ ભાગી પડયુ. [૪] ત્યારે તે બે જણ પાટિયાથી દરિયો તરીને જેમ તેમ કરી

रसफलाइं भुंजितु–तत्थ जीवाति दीणमणा ॥ ५ ॥

ता रयणदीवदेवी–रूद्दा खुद्दा निएवि ते दोवि । घणकसिणफल-क्खिरखग–वग्गपाणी तहिं एइ ॥ ६ ॥ भणइ य अरे मए सह–भोए भुं-जह इममि पासाए। इहरा इमिणा असिणा–लुणामिणे मउलिकमलाई. ॥ ७ ॥ भयकंपिरेहिं तेहिं वि–तीए वयणं तहत्ति पडिवन्न । तो दोवि झत्ति ते उक्खवित्तु सा नेइ नियभवणे ॥ ८ ॥ ताण सरीराउ असुहपु-ग्गले हरइ देइ आहारे । अमयरसाइं फलाई–भुंजइ सह तेहिं वरभोए ॥ ९ ॥ सा भणइ कयावि इमे–लवणे गतव्वमिण्हि हरिवयणा । सहसु-ट्ठिएण सह सुट्ठिएण लवणाहिवेण मए ॥ १० ॥

तत्थय तिसत्तखुत्तो–तणकयवरमाइ सोहिउं जाव । अह मित्थ ए-मि तावय–तुब्भेहिं इहेव ठायव्व ॥ ११ ॥ अह हुज्ज इत्थ अरई–ता पुव्वुतरिमपच्छिमुज्जाणे । रमह कमे णिकेके–पाउसपमुहा रिऊ दो दो

રત્નદીપમાં આવી ચડ્યા, ત્યાં રસવાળાં ફળ ખાઇ દિલગીર મને રહેવા લાગ્યા [૫] ત્યારે રૂદ્ર અને ક્ષુદ્ર પ્રકૃતિવાળી રત્નદીપની દેવી તે બંનેને જોઇને કાળી ખડખડતી તરવાર હાથે ધરી ત્યાં આવી (૬) અને કહેવા લાગી કે, આ મહેલમાં રહી મારી સાથે ભોગવિલાસ કરો, નહિ તો આ તરવારથી તમારા માથાં ઉડાડી દઇશ [૭] ત્યારે ભયથી ધ્રુજીને તેમણે તેણીનું વચન કબૂલ રાખ્યું, ત્યારે તે બન્નેને ઉપાડીને તેણી પોતાના ઘરમાં લઇ ગઇ [૮] પછી તેમના શરીરમાંથી અશુભ પુદ્ગલો હરીને તેમને આહાર તથા મીઠા રસવાળાં ફળો દઇ તેમના સાથે ભોગવિલાસ કરવા લાગી (૯) તેણીએ એક વેળા તેમને કહ્યું કે, ઇંદના હુકમથી ઓચિંતા ઉઠેલા સુસ્થિત નામે લવણાધિપતિ દેવની સાથે મારે હમણાં લવણમાં જવું છે [૧૦]'ત્યાં એકવીસ વાર દરિયામાં પડેલો તૃણ કચરો શોધીને હું જ્યાં સુધી અહીં આવું, ત્યાં સુધી તમારે અહીંજ રહેવું [૧૧] અગર જો અહીં કંટાળો થાય તો, પૂર્વ ઉત્તર, અને પશ્ચિમ બાજુના ઉદ્યાનમાં દરેકમાં વરસાદ વિગેરે બે બે ઋતુ રમજો (૧૨) પણ તમારે દક્ષિણ બાજુના ઉદ્યાનમાં કોઇ-

मज्झण्हे मयतण्हिय व्व नियय मिच्छाभिसधिप्पया ।
भुत्ता दिंति कुजोणिजम्मगहण भोगा महावेरिणो ॥

इत्यादि.

जिनपालितकथा पुनरेवं.

जीई विसालाए सरिसरीइ विजियव्ववोमपायाला । जाया सुमसुमलिणा–सा चंपा अत्थि इत्थ पुरी ॥ १ ॥ सज्जणसुयमाकंदो–माकंदी नाम तत्थ सत्थाहो । जिणपालियजिणरक्खिय–अभिहाणा नंदणा तस्स ॥ २ ॥ ते कुसले णिक्कारस–वाराओ गंतु आगया जलहिं । बारसमपिहु वार–चडिउ पोयमि लोहेण ॥ ३ ॥ जा यंति जलहिमज्झे–कित्तियमित्तंपि ताव सहसत्ति । भग्ग मभग्गाणं ताण–पवहण पणियपडिपुन्न ॥ ४ ॥ फलेहेहि तरिय जलहिं–ते लग्गा कहवि रयणदीवमि । स-

દેખાતી મૃગતૃષ્ણાની માફક ખરેખર ધોખો ખવાડનારા છે, અને ભોગવ્યા થકા કુયોનિમા જન્મ અપાવનાર હોવાથી મહા વૈરિ સમાન છે

એ વગેરે જિનોપદેશ છે

જિનપાલિતની કથા આ પ્રમાણે છે.

જે વિશાળ અને આબાદ નગરીમાં આકાશ, પાતાળને જીતનારા ઉત્તમ જનો થયા, તે ચંપા નામે ઇહા એક નગરી હતી [૧] ત્યાં સજ્જનરૂપ શુકોને આશ્રય આપનાર માકંદ સમાન માકંદી નામે સાર્થવાહ હતો, તેના જિનપાલિત અને જિનરક્ષિત નામે બે છોકરા હતા (૨) તે ક્ષેમ કુશળથી અગીયાર વાર દરિયા પાર જઇ આવ્યા, તેઓ લોભથી ફરીને બારમી વેળાએ વહાણે ચડ્યા (૩)

તેઓ દરિયામાં થોડુંક આગળ ગયા કે, ઓચિંતુ તે અભાગિયાઓનુ માલ ભરેલું વહાણ ભાગી પડ્યુ [૪] ત્યારે તે બે જણ પાટિયાથી દરિયો તરીને જેમ તેમ કરી

रसफलाइं भुंजितु-तत्थ जीवाति दीणमणा ॥ ५ ॥

ता रयणदीवदेवी-रूद्दा खुद्दा निएविं ते दोवि । घणकसिणकलकिरखग्ग-वग्गपाणी तहिं एइ ॥ ६ ॥ भणइ य अरे मए सह-भोए भुंजह इमंमि पासाए । इहरा इमिणा असिणा-लुणामिणे मउलिकमलाइं, ॥ ७ ॥ भयकंपिरेहिं तेहिं वि-तीए वयण तहत्ति पडिवन्न । तो दोवि झत्ति ते उक्खविजु सा नेइ नियभवणे ॥ ८ ॥ ताण सरीराउ असुहपुग्गले हरइ देइ आहारे । अमयरसाइं फलाईं-भुंजइ सह तेहिं वरभोए ॥ ९ ॥ सा भणइ कयावि इमे-लवणे गतव्वमिण्हि हरिवयणा । सहसुट्ठिएण सह सुट्ठिएण लवणाहिवेण मए ॥ १० ॥

तत्थय तिसत्तखुत्तो-तणकयवरमाइ सोहिउं जाव । अह मित्थ एमि तावय-तुब्भेहिं इहेव ठायव्वं ॥ ११ ॥ अह हुज्ज इत्थ अरई-ता पुव्वुतरिमपच्छिमुज्जाणे । रमह कमे णिकेके-पाउसपमुहा रिऊ दो दो

રત્નદ્વીપમાં આવી ચડયા, ત્યા રસવાળાં ફળ ખાઇ દિલગીર મને રહેવા લાગ્યા [૫] ત્યારે રૂદ્ર અને ક્ષુદ્ર પ્રકૃતિવાળી રત્નદ્વીપની દેવી તે બન્નેને જોઇને કાળી ખડખડતી તરવાર હાથે ધરી ત્યાં આવી (૬) અને કહેવા લાગી કે, આ મહેલમા રહી મારી સાથે ભોગવિલાસ કરો, નહિ તો આ તરવારથી તમારા માથાં ઉડાડી દઇશ [૭] ત્યારે ભયથી ધ્રુજીને તેમણે તેણીનુ વચન કબૂલ રાખ્યુ, ત્યારે તે બ નેને ઉપાડીને તેણી પોતાના ઘરમાં લઇ ગઇ [૮] પછી તેમના શરીરમાંથી અશુભ પુદ્ગલો હરીને તેમને આહાર તથા મીઠા રસવાળા ફળો દઇ તેમના સાથે ભોગવિલાસ કરવા લાગી (૯) તેણીએ એક વેળા તેમને કહ્યુ કે, ઇંદ્રના હુકમથી એચિંતા ઉઠેલા સુસ્થિત નામે લવણાધિપતિ દેવની સાથે મારે હમણાં લવણમાં જવુ છે [૧૦]'ત્યા એકવીસ વાર દરિયામાં પડેલો તૃણ કચરો શોધીને હુ જ્યાં સુધી અહીં આવુ, ત્યા સુધી તમારે અહીંજ રહેવુ [૧૧] અગર જો ઇંહા કંટાળો થાય તો, પૂર્વ ઉત્તર, અને પશ્ચિમ બાજુના ઉદ્યાનમાં દરેકમા વરસાદ વિગેરે બે બે ઋતુ રમજો (૧૨) પણ તમારે દક્ષિણ બાજુના ઉદ્યાનમાં કોઇ-

॥ १२ ॥ नय दाहिणउज्जाणे—गंतव्व कहवि तत्थ ज वसइ । मसि-कसिणतणू भुयगो-तेविहु एव ति मन्नति ॥ १३ ॥ इय भणिय गया एसा—तिसु उज्जाणेसु तेसु रममाणा । विणिवारियावि कुड्डेण—ते गया दाहिणुज्जाणे ॥ १४ ॥ जा तस्सतो पविसाति—कहवि दुग्गधपसरपरिभूया । ता सोउ कलुणसद्द—जति पुरो तयणुसारेण ॥ १५ ॥

पेयवणमज्झसठिय—सूलाखित्त नियति नर मेग । कदत विलवत—तह वहवे अट्ठिउक्करडे ॥ १६ ॥ तो भीया सूलाभिन्नपुरिसपासमि गतु पुच्छति । कोसि तुम केण तुम—त मवत्थं पाविओ भद्द ॥ १७ ॥ स भणइ कायदिपुरी—वणिओ भिन्नवहणो इह पत्तो । देवीए गहिओ ह—सुत्ता भोगा मए सद्धिं ॥ १८ ॥ अह लहुसग मवराह—सयराह कप्पिऊण तीइ अह । पक्खितो सूलाए—एव अन्नेवि नरनिवहा ॥ १९ ॥ भय घणपवणपकपिर—तणुणो तरुणु व्व तयणु ते बिंति । एमेव तीइ वयमवि—सगहिया भद्द चिट्ठामो ॥ २० ॥

રીતે પણ જવુ નહિ કેમકે ત્યાં મેઘ જેવો કાળો સર્પ વસે છે ત્યારે તેમણે તે વાત માન્ય રાખી [૧૩] એમ કહીને તે ચાલતી થઈ બાદ તેઓ ત્રણ ઉદ્યાનોમાં રમતા થકા મનાઇ છતા પણ કૌતુકના લીધે દક્ષિણના ઉદ્યાનમા ગયા [૧૪] તેઓ જેવા તેની અદર પેઠા કે, તેમને દુર્ગંધ અવના માડી, અને અદર કાઇ કરૂણ સ્વરે રડતો સભળાયો, તેથી તે અવાજને અનુસરી તે આગળ ગયા [૧૫] ત્યાં તેમણે પ્રેત વનના વચ્ચે શૂળીપર ચડાવેલો એક આક્રદવિલાપ કરતો માણસ તથા ઘણા હાડકાના ઢગલા જોયા (૧૬) ત્યારે તેઓ બી જઇને શૂળીપર ચડેલા માણસના પાસે જઈ પૂછવા લાગ્યા કે, હે ભદ્ર! તુ કોણ છે, અને તારા આવા હાલ કોણે કર્યા છે? (૧૭) તે બોલ્યો કે, હુ કાકદીપુરીનો વાણિઓ છુ મારૂ વહાણ ભાગતા હું અહીં આવ્યો, એટલે દેવીએ મને પકડયો અને મારી સાથે તેણીએ ભોગ ભોગવ્યા [૧૮] બાદ એક નાનકડા અપરાધની મોટો કલ્પીને તેણીએ મને શૂળીપર ચડાવેલો છે, અને એ રીતે બીજા માણસોના પણ

ता अम्ह किं होही–सो पुरिसो भणइ कनणु नणु मुणइ । किंतु वियक्के अचिरा–तुम्हवि एसु च्चिय पहु त्ति ॥ २१ ॥ तो मायदीतणए-हिं–दीणवयणेहि पभणिय भद्द। जइ कमवि उवाय मुणसि–इत्थ ता कहसु णे पसिउ ॥ २२ ॥ तो भणइ नरो मूला–भिन्नो अभिन्नकरणरसपसरो । भग अत्थि उवाओ–अपच्चवाओ इह एगो ॥ २३ ॥

तथाहि.

इह पुंव्वदिसारामे–अभिरामे वरतुरगरूपधरो । निवसइ पणयाण सुहिक्केलओ सेलओ जक्खो ॥ २४ ॥ सो चउमिचाउद्दसि–अमावसापुन्नि-मासु सयकालं । क तारयामि क पालयामि पभणेइ उच्चसर ॥ २५ ॥ तारय पालय अम्हे–नाह अणाहे करेवि सुपसाय । एव तुमे भणिज्जह–स तुम्ह सत्थ तओ काही ॥ २६ ॥

હાલ થએલા છે (૧૯) ત્યાર ભારે પવનથી કાંપતા ઝાડની માફક ભયથી કાંપતા થકા તે બોલ્યા કે હે ભદ્ર ! એજ રીતે તેણીએ અમને પણ પકડેલા છે (૨૦) માટે અમારા કેવા હાલ થશે ? ત્યારે તે બોલ્યો કે, તે વાત કોણ જાણે, પણ હુ ધારૂ છુ કે, જલદીથી તમે પણ એજ દેંજે પહોંચશો (૨૧) ત્યારે માકંદીના તે બે પુત્રોએ દીન વચનથી કહ્યુ કે, હે ભદ્ર ! જો તુ કઇ ઉપાય જાણતો હોય, તો મહેરબાની કરી બતાવ (૨૨) ત્યારે શૂળીપર ચડી બેહાલ ધના કરણાવાળો તે માણુસ બોલ્યો કે, હે ભદ્રો ! ઈહા એક ખરેખર ઉપાય છે (૨૩) તે એ કે ઈહા પૂર્વ બાજુના ઉદ્યાનમા ઘોડાનુ રૂપ ધરનાર સેલક નામે યક્ષ વસે છે, તે તેને નમનારાને સુખ સાથે મેળવે છે [૨૪] તે હમેશા આઠમ ચૌદશ અમાસ પૂનમે ઉચેથી એવુ ખ ખારે છે કે, “કોને તારૂ ? કોને પાળુ ?” [૨૫] આ વખતે તમારે બોલવુ કે, હે નાથ ! અમો અનાથના ઉપર પસાય કરીને અમનો તાર, અને બચાવ—એટલે તે તમારૂ સ્વાસ્થ્ય કરશે (૨૬) હુ વિષયોના વિષથી મુઝાઇને દુઃખી બન્યો, તેથી એ ઉપાય કરી શક્યો નથી, પણ તમારે એ બાબતમા જરા

ना पसिउं एस जणो—अहदुस्सह विरह दुयवहपलित्तो । नियसगमसलिलेण—सुनिब्बुओ रिज्जउपुणोवि ॥ ४३ ॥ इय पभाणियावि जाहे ते दिट्ठीइवि नियंति नहु पच्छा । ता ओहीए नाय—सुभिही जिणरक्खिओ नूण ॥ ४४ ॥ तो भणिय जिणरक्खिय—सयावि त हियियवल्लहो मज्झ । आल्वणरमणपमुहपि—सह तए भावओ आसि ॥ ४५ ॥

जिणपालिओ उ एसो–वेसो व्वि य मह सयावि अवियड्ढो । जइ देइ न पडिवयणं–मा देउ तुह पुण न जुत्त ॥ ४६ ॥ तुह विरहे मम हियय–निद्दय दलइ व्व फुट्टइ व्व लहु । ता जिणरक्खिय रक्खसु–ओजीय मज्झ वयतं ॥ ४७ ॥ रणरणिरमजुमनिर–किंकिणीसद्दजाणियसवणसुहा । इय भणिरी तस्सुवरिं-वरिसेइ सुवन्नकुसुमाइ ॥ ४८ ॥ अह निविड नियडनियडी–कुडीइ तीए निएवि त रूव । ताइ वयणाइ निसुणिय–मणहरण भूसणरवच ॥ ४९ ॥ पुव्वरमियाइ सुमरिय–अग्गा-

મને અનાથ કરીને કા છોડી દીધી ? (૪૨) માટે મેહેરબાની કરી આ વિરહાતુર જનને તમારા સગમરૂપ જળથી ફરી શાતિ કરો. [૪૩] એમ કહ્યા છતાં પણ યાવત્ તેઓ નજરથી પણ પાછળ નહિ જોવા લાગ્યા ત્યારે તેણીએ અવધિથી જાણ્યુ કે જિનરક્ષિત નિશ્ચે ડગશે (૪૪) તેથી તે તેને કહેવા લાગી કે હે જિનરક્ષિત ! તુ હમેશા મારો હૈયાનો હાર હતો, તારી સાથે હુ ખરા ભાવથી બોલતી, રમતી [૪૫] આ જિનપાલિત તો મને હમેશા અવિદગ્ધ વાણિયા જેવો જડ લાગતો હતો, તે મને ઉત્તર ન આપે તો ભલે પણ તારે તેમ કરવું ન ઘટે (૪૬) તારા વિરહમાં મારૂં હૈયુ કટકા થઇને જલદી ફૂટી જશે, માટે હે જિનરક્ષિત ! મારા નીકળી જતા જીવને રાખ (૪૭) આ રીતે રમઝમ કરતી ઘુઘરીઓના અવાજથી કાનને રાજી કરતી, તે એમ બોલવાની સાથે તેના માથાપર સોનાનાં ફૂલ વરસાવતી હતી [૪૮] હવે ભારે કપટવાળી તે વ્યતરીનું તે રૂપ જોઈ, તે વચનો તથા ઘરેણાની રમઝમ સાંભળી [૪૯] પૂર્વની ક્રીડાઓ સભારી, તથા સુગધીગધો સુંઘીને જિનરક્ષિત શૂળીપર ચડેલા માણસે કહેલી સઘળી વા-

एऊण सुरहिगंधाइ । सव्वं सूलारोविय-नरोवइट्टं च पम्हुसियं ॥ ५० ॥

सयमेव तद्दुहाइ-दिट्ठाई अगणिऊण ऊणमई । सेलगजक्खस्स सुभासियाइ अवहीरिऊणं च ॥ ५१ ॥ कुसुमसरभिल्लसुमहल्लभल्लिबहुसल्लसल्लिय सरीरो । जिणरक्खिओ निरिक्खइ-तयाभिमुहं विमुहसुकयभरो ॥ ५२ ॥ अह तं निसयाविसेविवस-माणसं नाउं सेलगो जक्खो । नियपिट्ठीए विहुणइ-दीण मणं तं च निवडंतं ॥ ५३ ॥ रे रे दास मओ सित्ति—पभणिरीसा खुरे धरेऊण । कोवानलजलियतणू—दूरं पक्खिवइ गयणम्मि ॥ ५४ ॥ तो निवडतं सत-पावा उद्दंडखग्गदंडेण । खंडाखंडिं काउं—दसदिसिं तं कुणइ भूयबलिं ॥ ५५ ॥

अह सुरहू किलकिलंती-दिट्ठा जिणपालियं बहुपयारं । उवसग्गइ अचयंती—खोभेउं जाइ सट्ठाणे ॥ ५६ ॥ जिणपालिओ खणेणं सेलगजक्खेण पाविओ चंपं । अम्मापिऊण मिलिओ—तं सव्वं कहइ वुत्तंतं ॥ ५७ ॥ ते अंसुपुन्ननयणा—कुणंति जिणरक्खियस्स मयकिच्चं । कइ-

---

તેને વીસરી ગયો (૫૦) વળી પોતે આખે જોયેલા, તેનાં દુ:ખોની તે અપૂર્ણ મતિવાળાએ ગણના નહિ કરી, તથા સેલક યક્ષનાં સુભાષિતોની પણ અવધીરણા કરી (૫૧) બાદ કંદર્પરૂપ ભીલના મોટા ભાલાથી વીંધાયો થકો તે કર્મનરીર્મ જિનરક્ષિત તે વ્યંતરી તરફ જોવા લાગ્યો [૫૨] ત્યારે તેને વિષયમાં ગૃદ્ધ મનવાળો જાણીને સેલકે તેને પોતાની પીઠપરથી નીચે પાડ્યો ત્યારે તે પડતા દીનને પગમાં પકડીને " અરે દાસ હવે મર્યાજ છે " (૫૩) એમ બોલતી તે વ્યંતરી ક્રોધથી જળતી થકી ઉંચે આકાશમાં ફેંકતી હવી (૫૪) ત્યાંથી તે પડ્યો કે, તે પાપણીએ ઉંચી તરવારથી તેના ખંડખંડ કરી, તેની દશે દિશામાં ભૂતબલિ કરી (૫૫) હવે તે હર્ષ પામી બહુ કિલકિલ કરીને જિનપાલિતને અનેક પ્રકારે ઉપસર્ગ કરવા લાગી, પણ તેને ક્ષોભ પમાડી શકી નહિ, એટલે સ્વસ્થાને જતી રહી [૫૬] બાદ થોડા વખતમાંજ જિનપાલિતને તે યક્ષે ચંપાપુરીએ પહોંચાડ્યો તે માબાપને મળ્યો, અને તે સર્વ હકીકત તેણે કહી સંભળાવી [૫૭] ત્યારે તેઓ આંખે

पावि सुगुरुपासे—गिण्हइ जिणपालिओ दिक्ख ॥ ५८ ॥ इकारसंगधरो—चिरकाल पालिऊण पव्वज्ज । दो सागरोवमाऊ—जाओ अमरो पढमकप्पे ॥ ५९ ॥ तत्तो चविय विदेहे—विसए चइऊण गिण्हिउ च वयं। सो परमपय गमिही—एसो पुण उवणओ इत्थ ॥ ६० ॥

जह रयणदीवदेवी—विसएसुं अविरई तहा पावा । जह लाहत्थी वणिणा सुहेसिणो पाणिणो तहय ॥ ६१ ॥ जह भीएहिं तेहिं—दिट्ठो आघायमज्झे पुरिसो । तह भवदुहसयभीया—नियति कहकहवि धम्मकहिं ॥ ६२ ॥ जह तेण तेसि कहिया—दारुणदुक्खाण कारण देवी । तत्तो पुण नित्थारो सेलगजक्खाउ पन्नत्तो ॥ ६३ ॥ तिह्रो विरइसहावो—तह धम्मकही कहेइ भवियाण । सयदुहहेऊ भूया विसयाविरइत्ति जीवाण ॥ ६४ ॥ दुहियजियाणंहि चरण—सेलगपुट्ठाधिरोहणसमाण । नीरनिहिव्व भवोहो—सिवगमण सगिहगमणं व ॥ ६५ ॥ जह देवीवामोहा—सेलगपुट्ठा सुओ

ઓંસુઓ લાવી જિનરક્ષિતના મૃતકાર્ય કરવા લાગ્યા બા. એક વખતે જિનપાલે સુગુરુ પાસે દિક્ષા લીધી [૫૮] તે અગ્યાર અંગ ભણી ચિરકાળ પ્રવજ્યા પાળી બે સાગરોપમના આઉખે પહેલા દેવલોકમાં દેવતા થયો [૫૯] ત્યાંથી ચવીને વિદેહમાં ઉપજી વિષયનો ત્યાગ કરી વ્રત લઇ તે મોક્ષે જશે, હવે આ સ્થળે એ વાતનો ઉપનય છે (૬૦) રત્નદ્વીપની દેવી માફક અહીં પાપમય વિષયાવિરતિ જાણવી, લાભાર્થી વાણિયાઓ માફક સુખાર્થી પ્રાણિઓ જાણવા (૬૧) તેઓએ ભીત થઇને વધસ્થાનમાં જેમ પુરૂષ જોયો, તેમ અહીં સેંકડો ભવ દુખથી બીધેલા પ્રાણિઓ મહા અહેનતે ધર્મકથિક પુરૂષને મેળવી શકે છે [૬૨] તે શૂળીપર ચડેલા પુરૂષે જેમ તે દારૂણ દુખોની કારણ દેવી જણાવી, અને સેલક યક્ષથી તે દુખોનો નિસ્તાર જણાવ્યો, તેમ અહીં વિરતિસ્વભાવવાળો ધર્મકથિક પુરૂષ ભવ્ય જીવોને કહે છે કે, વિષયાવિરતિ સેંકડો દુખની હેતુભૂત છે, અને દુખિત જીવોને ચારિત્ર તે સેલકના પુઠે ચડવા સમાન છે દરિઆની માફક સંસાર છે, અને મુક્તિએ જવું, તે પોતાના ઘરે પહોંચવા સમાન છે (૬૩-૬૪-૬૫) જેમ દેવીના વ્યામોહથી જિન

गओ निहणं। विसयविमोहाउ तहा-भवंभवे पडइ चरणचुओ ॥ ६६ ॥ जह देवीइ अखुद्धो-नियठाण वरसुह च सपत्तो। तह विसएहि अखुद्धो-सुद्धो जीवो लहइ मुक्ख ॥ ६७ ॥

एवं विमुंचन् विषयेषु गृद्धिं-
स्थान सुखाना जिनपालितोऽभूत्।
तत्तेषु तीव्रप्रतिबंधभंगी-
मगीकुथा मा जनत्ते कदाचित् ॥ ६८ ॥

॥ इति जिनपालितकथा ॥

(छ)

इत्युक्तः सप्तदशसु भेदेषु विषय इति पचमो भेदः-सांमतमारंभ इति षष्टं भेद व्याख्यानमथाह-

---

રક્ષિત મેતકની પુઠથી પડી જઇને મરણ પામ્યો, તેમ વિષયના મોહથી જીવ ચારિત્ર ભ્રષ્ટ થઇને સસાર સમુદ્રમા પડે છે [૬૬] જેમ દેવીથી ક્ષોભ નહિ પામેલા જિનપાલિત ઘરે પહોચ્યો, અને ઉત્તમ સુખ પામ્યો, તેમ વિષયોથી નહિ ક્ષોભાયલો શુદ્ધ જીવ મોક્ષ પામે છે (૬૭) આ રીતે વિષયોમા ગૃદ્ધિ છોડીને જિનપાલિત સુખોનુ સ્થાન થયો, માટે હે લોકો ! તમે કોઇ વેળા પણ તે વિષયોમા તિવ્ર પ્રતિબંધ કરશો મા (૬૮)

એ રીતે જિનપાલિતની કથા છે.

એ રીતે સત્તર ભેદોમા વિષયરૂપે પાચમો ભેદ કહ્યો; હવે આરંભરૂપ છઠ્ઠો ભેદ વર્ણવે છે —

॥ मूलं ॥

वज्जइ तिव्वारंभ-कुणइ अकामो अनिव्वहंतो उ ।
थुणइ निरारंभजण-दयालुओ सव्वजीवेसु ॥ ६५ ॥

(टीका)

वर्जयति न करोतितीव्रारंभ-भूतप्राणिपीडाकारणं व्यवसाय, ख
रकर्मादि करोति चेदकामोमदादरस्तविनाऽनिर्वहन्-स्वयंभूदत्तवत्, तु
शब्दो विशेषणार्थः-किं विशिनष्टि, सस्तको गुरुलाघवालोचनपूर्वक
न निद्धंधसवृत्त्येति भावः

तथा स्तौति प्रशंसति निरारंभजनं साधुलोकमेव-

धन्ना हु महामुणिणो-मणसावि करंति जे न परपीडं,

મૂળનો અર્થ.

તીવ્રારંભ વર્જે, નિર્વાહ નહિ થતાં કદાચ કંઇ કરવું પડે તો, અણઇચ્છાથી કરે, છતાં નિરારંભી જનને વખાણે, અને સર્વે જીવોમાં દયાળુ રહે. [૬૫]

ટીકાનો અર્થ

તીવ્રારંભ એટલે સ્થાવર જંગમ જીવોને પીડાનું કારણ વ્યવસાય તેને વર્જે, અર્થાત્ તે ન કરે જો તે વિના નહિ ચાલતાં ખરકર્માદિક કરવા પડે તો તે અકામપણે એટલે મદ ઇચ્છાથી કરે સ્વયંભૂદત્તની માફક તુ શબ્દ વિશેષણાર્થ છે શું વિશેષ બતાવે છે તે કહે છે—અનિર્વાહે ગુરુ લાઘવ વિચારીને પ્રવર્તે, પણ નિર્ધ્વંસપણે ન પ્રવર્તે

વળી નિરારંભ જન એટલે સાધુ જનને પ્રશંસે-તે આ રીતે કે.—

आरभपावनिरया—भुजति, तिकोडिपरिसुद्ध,
तथा दयालुकः कृपावान् सर्वजीवेषु समस्तप्राणिषु
एगस्स कए नियजीवियस्स वहुयाउ जीवकोडीओ,
दुक्खे ठयंति जे केइ—ताण किं सासय जीव
इत्यादि भावयन् श्रावक इति.

स्वयभूदत्तकथा पुनरेवं.

जलहिजलनेहपुने—सुमेरदड सुनाडकविट्ठ । [illegible]
त्थि कचणपुर नयर ॥ १ ॥ तत्थासि [illegible]
सयभुदत्तु त्ति । पाय परिवज्जियपडि—[illegible]
सिरनिरतरअतरायवसओ न तम्स [illegible] ॥
अप्पसावज्जवित्तीए ॥ २ ॥ तओ [illegible] स-
डस-

ધન્ય છે તે મહા મુનિઓને કે, [illegible] ૨] તે
આરભ તથા પાપની [illegible] ભાલાએ
વળી સમસ્ત પ્રાણિઓ [illegible] કઇ પણ
પોતાના એક જીવના માટે [illegible] એવી
શ્વત રહેનાર છે ? તેને ક

[illegible] એને બહુ

એક [illegible] ૧૬] તે
મેરૂ પર્વતરૂપ [illegible] ત્યાં એ
હતુ [૧] [illegible] ગળા તરફ
નામેથી [illegible] મેનો માં.
વધારી [illegible] આવે છે

ण एसो । कम्मगहदोसेण–ता जाया तत्थ णावुट्टी ॥ ४ ॥ तीए व-
सेण अविरल–रल्लोलाउलिय इब्भसदोह । जणियजणदुक्खलक्ख–दुब्भिक्खं
निवडिय घोर ॥ ५ ॥ तत्थय सयमुदत्तो—तयणु अकामो अनिव्वहतो
य । वसहाण वाहणेण—आरभइ जीवणोवाय ॥ ६ ॥

तेणवि दुब्भिक्खवसा—जाव न निव्वहइ ताव केणावि । महया
सत्थेण सम—चलिओ देसतराभिमुह ॥ ७ ॥ दूरपह मइकते—सत्थे
आवासिए अरन्नमि । तो मुक्कपक्कहक्का—चिलायधाडी समावडिया
॥ ८ ॥ तो मल्लसिल्लवावल्ल–पमुहप्पहरणकरा समरधीरा । सत्थसुहडा-
वि तीए–सद्धि जुज्झमि सलग्गा ॥ ९ ॥ खंडिय पयड सुहड–विहडिय-
रणरहसनासिरनरोह । उप्पिच्छसत्थनाह–दारुण माओहण जाय ॥ १० ॥
पबलबलेण खेणण–तेण सुमहल्लभिल्लनिवहेण । कालिकालेण व धम्मो–
सत्थो गलहत्थिओ सयलो ॥ ११ ॥

ખેડનો ધધો શરૂ કર્યો પણ તેના વાંક મ્હ હોવાથી, સાં- દુકાળ પડયો [૪] દુકા
ળના કારણે ઘણા શે. શાહુકાર રોળાયા, અને લોકોને લાખો દુઃખ આવી પડ્યા, એમ
ભયકર દુભિક્ષ ફેલાયુ (૫) ત્યારે ત્યા સ્વયભૂદત્તે પોતાનો નિર્વાહ થવો મુશ્કેલ જા
ણીને ઇચ્છા વિના પણ બળદો વડે ભાડાભત્તા કરીને જીવવાનો ઉપાય શરૂ કર્યો. (૬)
દુર્ભિક્ષના કારણે તેથી પણ તેનો નિર્વાહ નહિ ચાલ્યો ત્યારે કોઇક મોટા સાથ સાથે તે
દેશાતર જવા નીકળ્યો (૭) હવે ઘણો માર્ગ પસાર કરી, તે સાથે એક અટવીમા
પડાવ નાખ્યો, તેવામા ત્યા ભારે હોકારો કરતા ભીલોની ધાડ આવી પડી [૮] ત્યારે
સાથેના સુભટો પણ ભાલાં, પથ્થર બાવળ વગેરે હથિયારો હાથમા લઇ, તેના સાથે યુદ્ધ
કરવા તૈયાર થયા (૯) ત્યા કેટલાક પ્રચડ સુભટો ઘવાયા, લડાઇના ગભરાટથી કેટલાક
લોકો નાશી છુટયા, અને સાર્થનો નાથ ઉભો તાણી જેતો રહ્યો, એવુ ભયકર યુદ્ધ થયુ
[૧૦] તે પ્રબળ લશ્કરવાળા ભીલોનાં મોટાં ટોળાએ ક્ષણવારમાં કળિકાળ જેમ ધર્મને
પકડે, તેમ આખો સાથ પકડી પાડયો (૧૧) તે ભીલોએ સાથેના સારભૂત વસ્તુ, તથા રૂપ

वित्तूण सार मत्थ-सुरूवरामाजण मणुस्से य । बंदिग्गहेण य तओ-चिलायसेणा गया पल्लिं ॥ १२ ॥ सोविहु सयंभुदत्तो—गयसव्वस्सो पलायमाणो य । धणवंतु त्ति विचिंतिय-गहिओ भिल्लेहिं दुट्ठेहिं ॥ १३ ॥ निद्दयकसव्वायनिवाय-वयणाईहिं ताडिओवि दढ । सो इच्छइ जाव न किंचि-देयदव्व तओ तेहिं ॥ १४ ॥ पइदिणपुन्नोवाइय-चिलायकीरत तप्पण विहीए । चामुंडाए पुरओ-उवहारत्थ स उवणीओ ॥ १५ ॥ रे रे वणिया जइ जीवियव्व महिलससि ता बहु दविण । अज्जवि पयच्छ अम्ह-कालमुह जासि किं मकाले ? ॥ १६ ॥

एव ते जपता—सयंभुदत्त न जाव खग्गेण । निहणति ताव सहसा-समुट्ठीओ बहलहलबोलो ॥ १७ ॥ भो चयह चयह एय-वराग मणुसरह वेरिवार मिण । थीबालवुड्ढनिद्धंस-कारिण मा विरावेह ॥ १८ ॥ एसा हम्मइ पल्ली-डज्झति इमाइ सयलगेहाइ । इय उल्लाव सोउं-सयंभुदत्तं विमुत्तूण ॥ १९ ॥ पवणजइणा जवेण-सुमरियचिरवइरिसुहडस-

---

વત ઓએ અને માણસોને કેદ પકડીને પોતાની પલ્લિ તરફ જવા લાગી [૧૨] તે સ્વયભૂદત્ત પણ લૂટાયો, અને નાસવા મંડયો, એટલે તેને ધનવાળો જાણીને તે દુષ્ટ ભીલોએ પકડયો [૧૩] તેને તેઓએ બાંધીને સખત તાડના માર્યા, તોપણ તેણે કંઇ પણ આપના દા પાડી નહિ ત્યારે તેઓ દરરોજ માનતા પૂરી થતા, જેનુ તપણ કરતા, એવી ચામુડાની આગળ તેને ઉપહારના અર્થે લઇ આવ્યા (૧૪-૧૫) પછી તેઓ તેને કહેવા લાગ્યા કે, અરે વાણિયા ! જો તુ જીવવા ઇચ્છતો હોય, તો હજુ પણ અમોને બહું દ્રવ્ય આપવાની કબુલાત આપ—શા માટે અકાળે કાળના મુખમા પડે છે ? [૧૬] તે ભીલો એમ બોલતા થકા સ્વયભૂ તને ખડ્ગથી મારવા તૈયાર થતા હતા, તેવામા ત્યાં ઓચિંતો ભારે કોલાહલ થયો કે, અરે ! આ રાંકને મૂકો અને આ દુશ્મનોના ટોળાં તરફ ધસો કે, જે આપણા સ્ત્રી, બાળ વૃદ્ધને નાશ કરનાર છે, માટે તેને જતો મેલો મા. [૧૭-૧૮] જુઓ આ પલ્લિ તોડાય છે, અને આ સઘળા ઘરો બાળવામા આવે છે

पाया । चामुडा भवणाओ ते भिल्ला झति नीहरिया ॥ २० ॥ जाओ अज्जव अह-अज्जेवय सयलसपय पत्तो । इय चिततो तुरिय-सयम्भुदत्तो अवक्तो ॥ २१ ॥

भीसणभिल्लाभयकंपिओ य गिरिकुहरमज्झमज्झेण । बहलतरवल्लिपडलाउलेण अपहेण वच्चंतो ॥ २२ ॥ फसिणभुयगेण डक्को-उप्पन्ना वेयणा महाघोरा । परिचिंतिय च तेण-इत्ताहे नणु विणस्सामि ॥ २३ ॥ जइ कहवि भिल्लएहिं-परिमुक्को ता कयततुल्लेण । डसिओ भुयगमेण अलघणिज्ज अहह दिव्व ॥ २४ ॥ अहवा जम्मो मरणेण-जुत्तण सह जराइ सयराहं । सजोगो य विओगेण-जायए, किमिह सोगेणं ? ॥२५॥ इय चिंततो जा किंचि-सणिय सणिय सअग्गओ जाइ । ता तिलयतरुस्स अहे चारणसमण निपच्छेइ ॥ २६ ॥

આ રીતનો ઘોંઘાટ સાંભળીને સ્વયભૂદત્તને છોડી લાગતા વખતના વૈરિ સુભટો આવી પડશે ધારીને પવનના સપાટાની માફક ચામુડાના ભવનથી તે ભીલો જલદી બાહેર નીકળ્યા. [૧૯-૨૦] ત્યારે સ્વયભૂદત્ત વિચારવા લાગ્યો કે હુ આજે નવો જન્મ્યો અને આજેજ સઘળી સપદા પામ્યો એમ ચિતવીને તે જલદી ત્યાંથી રવાને થયો (૨૧) તે ભયકર ભીલોના ભયથી ધ્રુજતો થકો પર્વતની ખીણના વચ્ચેથી ઘણાં ઝાડ અને વેલાઓથી છવાયેના અાડા રસ્તે ચાલ્યો, એટલે કાળા સર્પવડે દશાયો તેથી તેને મહાઘોર વેદના થવા લાગી ત્યારે તે વિચારવા લાગ્યો કે, હવે તો મારો નાશજ થવાનો જણાય છે (૨૨-૨૩) કેમકે જેમ તેમ કરીને હુ ભીલોથી મૂકાયો તો, આ કૃતાંત સમાન સર્પ મને ડંશ્યો માટે દૈવ અલંઘનીય છે [૨૪] અથવા જન્મ મરણ સાથે જોડાએલુ છે, યૌવન જરા સાથે સદા જોડાએલુ છે, અને સયોગ વિયોગની સાથે જોડાએલો ઉત્પન્ન થાય છે, માટે એ બાબત શોક કરવો નકામો છે [૨૫] એમ ચિતવતો થકો ધીમે ધીમે કંઈક આગળ ચાલ્યો કે, તો તિલકતરૂની નીચે એક ચારણ મુનિ જોવામા આવ્યો [૨૬]

विसमभुयंगमविसविहुरियस्स सरण तुमं मम मुणिंद । इय भणिरो मुणिपुरओ-विच्चेयणो झति सो पडिओ ॥ २७ ॥ मुणिविहियगरुलअज्झयण-सरणवस जाय आसणपकंपो । मुणिणो वरदाणपरो-गरुलवई तत्थ सपत्तो ॥ २८ ॥ तो तिमिरापि व दिवसयर-किरणहणियं तय महाहिविस । नट्ठ सुतविबुध्धु व्व-उट्ठिओ सोवि पडुदेहो ॥२९॥ अह अज्झयण समतीइ-गरूलनाहो पयपए हिट्ठो । मुणिपवर वरेसु वर-आह इमो धम्मलाहो.ते ॥ ३० ॥ त दट्ठु मुणि मणीहू नमिय सठाण गंओ गरुलनाहो । तुठ्ठो सयंभुदत्तोवि-त मुणि पइ इम भणइ ॥ ३१ ॥

भयव भमतभीसथ-सावयकुलसंकुडाइ अडवीए । गुरुपुन्नेण तुम-तुह जोगो मह इह जाओ ॥ ३२ ॥ जइ मुणिवरिंद न तुम-इह हुतो फुरियगरुयकारुनो । अइदुट्ठरुठ्ठविसहर-विसविवसो तो मरंतो हं ॥ ३३ ॥

" હે મુનીંદ ! વિષમ સપના વિષથી હું પીડાયલો છુ, તેને તુજ શરણુ છે, " એમ બોલતો થકો તે તે મુનિની આગળ અચેતન થઇને ધસ દેતો પડ્યો [૨૭] તેવામા તે મુનિ ગરૂડાધ્યયન સભારતા હતા, તેના જોરથી ગરૂડકુમારનું આસન કપાયમાન થતા, તે તે મુનિને વરદાન આપવા ત્યા આવી પહોચ્યો [૨૮] ત્યારે સૂર્ય ઉગ્યાથી જેમ અધાર નાશે, તેમ તે મહા સપનુ વિષ ઉતરી ગયુ, અને તે સ્વયભૂદત્ત સુઇને જાગ્યો હોય, તેમ તદુરસ્ત શરીરે ઉઠી ઉભો થયો (૨૯)

હવે અધ્યયન સમાપ્ત થતા ગરૂડકુમાર હર્ષિત થઇ કહેવા લાગ્યો કે,હે મુનીશ્વર ! વર માગ—ત્યારે તે મુનિ બોલ્યો કે, તને ધર્મ લાભ થાઓ [૩૦] ત્યારે તે મુનિને નિરીહ જાણીને ગરૂડકુમાર સ્વસ્થાને ગયો હવે સ્વયભૂદત્ત પણ તુષ્ટ થઇને તે મુનિ પ્રત્યે આ રીતે કહેવા લાગ્યો [૩૧] હે ભગવન્ ! ભમતા ભયકર જાનવરોથી ભરપૂર અટવીમા ઇહા મહા પુણ્યે કરીનેજ મને તારો યોગ થયો [૩૨] હે મુનીશ્વર ! જો મહા કરૂણાવાન્ ઇહાં નહિ હોત, તો અતિ દુષ્ટ સર્પના વિષથી હુ મરણ પામત [૩૩] માટે

ता मह पसिऊण मुणिंद-चंद खयरिंदाविंदनयचरण । आरभदभसरभ-वज्जिय देसु पव्वज्ज ॥ ३४ ॥ तो समयभणियविहिणा-गुरुणा पव्वावि-ओ इमो सुइर । पालिय वय सुहम्म-पत्तो गमिही सिव कमसो ॥ ३५ ॥

कृपालोर्जीवानां ततिषु हृदयालोर्जिनमते—
स्वयम्भूदत्तस्य प्रकटमितिबुध्ध्वा सुचरितं ।
निरारम्भे भावे कुरुत मनसो वृत्तिमतुलां—
सदा तीव्रारम्भान् परिहरत हे श्रावकजनाः ॥ ३६ ॥

इति स्वयंभूदत्तकथा.

(छ)

इत्युक्तः सप्तदशसु भेदेष्वारंभ इति षष्ठो भेदः—सप्तति गेह इति सप्तम भेद व्याचिख्यासु राह,–

વિદ્યાધરોએ નમેલા હે મુનીંદ્રચંદ્ર ! મારાપર પ્રમાદ કરી મને આરભ અને દભથી રહિત એવી પ્રવ્રજ્યા આપો (૩૪) ત્યારે શાસ્ત્રોક્તવિધિથી ગુરૂએ તેને દિક્ષા આપી બાદ તે ચિરકાળ વ્રત પાળી સૌધર્મ દેવલોકે ઉપનો, અને અનુક્રમે મોક્ષે પહોચશે [૩૫] આ રીતે જીવોમા કૃપાળુ અને જિનમતમા કુશળ સ્વયભૂદત્તનુ ચરિત્ર જાણીને હે શ્રાવક જનો ! તમે નિરારભ ભાવમાં મજબુત મન રાખો, અને હમેશા તીવ્રારભનો પરિહાર કરો

એ રીતે સ્વયભૂદત્તની કથા છે.

એ રીતે સત્તર ભેદોમા આરભરૂપ છઠ્ઠો ભેદ કહ્યો હવે ગેહરૂપ સાતમો ભેદ વર્ણવે છે —

(मूलं)

गिहवास पासं पि व—मन्नतो वसइ दुक्खिओ तम्मि,
चारित्तमोहणिज्ज—निज्जिणिउ उज्जमं कुणइ ॥ ६५ ॥

टीका

गृहवास गृहस्थता पाशवधनविशेषमिवमन्यमानों भाव–यन् वस त्यवतिष्टते दुःखितो दुःखवान् तस्मिन् गृहवासे–यथाहि किल पाशपतितो विहंगमोनोत्पतितु शक्नोति, कष्ट च तत्रावस्थान कलयति–एवं संसारभीरुरपि मातरपितरादिप्रतिबंधेन दीक्षां ग्रहीतुमपारयन् शिवकुमार इव भावश्रावको गृहवासे दुःखेनावतिष्टते अतएव चारित्र मोहनीयचरणावारक कर्म निर्जेतुमपनायेतु प्रयत्न करोति तपःसयमादाविति शेषः

મૂળનો અર્થ

ગૃહવાસને પાશની માફક માનતો થકો દુઃખિત થઇને તેમાં વસે, અને ચારિત્રમોહનીય કર્મ જીતવાને ઉદ્યમ કરે. [૬૬]

ટીકાનો અર્થ.

ગૃહવાસ એટલે ગૃહસ્થપણાને પાશ એટલે ફાસા જેવુ માનતો થકો એટલે ભાવતો થકો, તે ઘરવાસમા દુ ખવાન્ થઇને રહે જેમ ફાસામા પડેલ પક્ષિ ઉડી શકતો નથી, તથા તેમા મહા મુશીબતે રહે છે, એમ સસારભીરૂ ભાવ શ્રાવક પણ માતાપિતા વગેરેના પ્રતિબધથી દિક્ષા લઇ શકતો ન હોવાથી શિવકુમારના માફક દુ ખે ઘરવાસમાં રહે છે. એથીજ તે ચારિત્રમોહનીય કર્મને ટાળવા માટે તપસયમમા પ્રયત્ન કરે છે

शिवकुमारकथा त्वेवं

अत्थि विदेहे मेहे-व्व सुवणे पुक्खलावईविजए । बहुपीयसोय-लोया-वरनयरी वीयसोय त्ति ॥ १ ॥ सन्नयमहुयरपउमो-पउमरहो नाम नरवई तत्थ । वरसीलहत्थिसाला-वणमाला तस्स पाणपिया ॥ २ ॥ ताण अईव इट्ठो-विसिट्ठचिट्ठो सयावि धम्मिट्ठो । पुत्तो य सिव-कुमारो-सिरीस सुकुमार करचरणो ॥ ३ ॥ तत्थय कामसमिद्धो-सं-त्थाहो मासखमणपारणए । सागरचंद मुणिंद-पडिलाहइ नाणतिचक्-लिय ॥ ४ ॥

तस्स गिहे अइफारा-वसुहारा सुरगणेहि परिमुक्का । तं निसामिय वुत्तत-सिवकुमरो हरिसिओ हियए ॥ ५ ॥ गतु त मुणिवसह-वंदिय उ-वविसइ उचियठाणमि । तो सागरचंदगुरु-एवं से कहइ धम्मकहं ॥ ६ ॥ इह सयलाउ पवित्ती-सुहेसिणो पाणिणो कुणति सया । तं च सिवंमि

શિવકુમારની કથા આ રીતે છે.

મેઘ જેમ સુવન [સારા પાણીવાળો] હોય છે, તેમ સુવન [સારા વનવાળા] મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા પુષ્કળાવતી વિજયમા ઘણા આનદી લોકોવાળી વીતશોકા નામે નગરી હતી. [૧] ત્યાં સાચા ન્યાયરૂપ ભમરાને રહેવા પદ્મ સમાન પદ્મરથ નામે રાજા હતો તેની ઉત્તમ શીળરૂપ હાથીની શાળા સમાન વનમાળા નામે પ્રાણપ્રિયા હતી (૨) તેમને અતિશય ઇષ્ટ, વિશિષ્ટ ચેષ્ટાવાળો, સદા ધર્મિષ્ટ અને શિરીષના ફૂલ જેવા હાથપગવાળો શિવકુમાર નામે પુત્ર હતો [૩] ત્યા કામસમૃદ્ધ નામના સાર્થવાહે ત્રણ જ્ઞાનવાળા સાગર ચદ્ર મુનિચદ્રને માસખમણના પારણે આહારપાણી વહોરાવ્યુ [૪]

ત્યારે તેના ઘરે દેવોએ બહુ મોટી ધનવૃષ્ટિ કરી તે વૃત્તાંત સાભળી શિવકુમાર હૃદયમા હર્ષિત થયો થકો [૫] તે મુનીશ્વર પાસે જઇ વાદીને ઉચિત સ્થાને બેઠો ત્યારે સાગરચદ્ર ગુરૂ તેને આ રીતે ધર્મ કથા કહેવા લાગ્યા [૬] આ સસારમા સઘળા

तय पुण लब्भइ सुविसुद्धचरणेण ॥ ७ ॥ पाएण तय सुद्धं–गिहवासठि-यस्स नेव संभवइ । तो तत्र चइत्तु जुत्त—घित्तु अइनिम्मल चरण ॥ ८ ॥ इइ सोउ सिवो पुच्छइ—भयव किं पुव्वभवभवो नेहो । ज पि-च्छउतस्स तुम-वड्ढइ अहियाहिओ हरिसो ॥ ९ ॥

तो ओहिणा मुणेऽ—भणइ मुणिंदो पुरा सुगामामि । भरहमि रट्ठकूडस्स—नइणा रेवईपभवा ॥ १० ॥ भवदत्ताभिहभवदेव—नामया भाउणो दुवे आसि । काउण वय सुइर—पत्ता सोहम्मकप्पमि ॥ ११ ॥ भवदत्तजिओ अहय–भवदेवजिओ तुमेस सजाओ । तो पुव्वभवसिणेहा-महविसए एस तुह हरिसो ॥ १२ ॥ तो गिहवासविरत्तो-सिवो पयपइ मुणिद तुह पासे । पुच्छिय अम्मापिउणो–पव्वज्ज सपवज्जिस ॥ १३ ॥ इय भणिय नमिय गुरुणो-सो गतु गिहंमि पुच्छए पिउणो । निबिड-पडिबद्धयधुर-हियया ते विंति हे वच्छ ॥ १४ ॥

પ્રવૃત્તિઓ સુખના અર્થ પ્રાણિઓ કરે છે, અને સુખ તો મોક્ષમાંજ છે, અને તે મોક્ષ પવિત્ર ચારિત્રથીજ મળી શકે છે [૭] હવે તે શુદ્ધ ચારિત્ર પ્રાયે કરીને ઘરવાસમાં વસનારને સંભવેજ નહિ માટે તારે ઘરવાસ છોડીને અતિ નિર્મળ ચારિત્ર લેવું જોઇએ [૮] એમ સાભળીને શિવકુમાર પૂછવા લાગ્યો કે, હે ભગવન્ ! આપણા વચ્ચે શું પૂર્વના ભવનો સ્નેહ હશે ? જે માટે તમને જેતાં થકાં મને અધિક અધિક હર્ષ વધે છે (૯) ત્યારે અવધિજ્ઞાનથી જાણીને તે મુનીંદ્ર બોલ્યો કે, પૂર્વે ભરતક્ષેત્રના સુગ્રામમાં એક રાઠોડની રૈવતી નામની સ્ત્રીના કૂખે જન્મેલા ભવદત્ત અને ભવદેવ નામના બે ભાઇઓ હતા તેઓ લાંબો વખત વ્રત પાળીને સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉપન્યા [૧૦-૧૧] તેમાના ભવદત્તનો જીવ હું છું, અને ભવદેવનો જીવ આ તું થયો છે, તેથી પૂર્વ ભવના સ્નેહથી મારા વિષે આ તારો હર્ષ વધે છે (૧૨) ત્યારે ગૃહવાસથી વિરક્ત થઇ શિવકુમાર બોલ્યો કે, હે મુનીંદ્ર ! માબાપને પૂછીને તમારી પાસે હું દિક્ષા લઇશ (૧૩) એમ કહી ગુરૂને નમી તે ઘરે જઇ માબાપને પૂછવા લાગ્યો, ત્યારે તેઓ તેના ઉપર ગાઢ પ્રતિબંધથી બંધાયેલા મનવાળા હોવાથી આ રીતે કહેવા લાગ્યા [૧૪]

जई भत्तो अम्हाण–जइ अम्हे पुच्छिउं गहेसि वय । दिक्खानि सेहपवणा- तो णे रसणा सयाहोही ॥ १५ ॥ इय अनिसज्जतेहिं–जण- एहि सिवो निसेहिउ सव्व । सावज्ज पडिवज्जइ–भावजइत्त तहिंचेव ॥ १६ ॥ पिउउव्वेयनिमित्तं कयमोणो भुजएवि नेव इमो । इकारिय दढधम्मो–इब्भसुओ तो निवेणु त्तो ॥ १७ ॥

पुत्त, सिवकुमारेण पव्वज्जाभिलासिएण अम्हेहिं अविसज्जिएण मोण पडिवन्न, सपय भुतुंपि न इच्छइ, त जहा जाणसि तहाण भो- यावेहि. एव करतेण अम्ह जीवियं दिन्नतिमणे ठवेऊण पत्तमुविदिन्नभूमि- भागो सिव असकिय उवसपज्जसुत्ति

तओ सो पणओ, सामि–करिस्सं ज जुत्त ति उवगओ सिवकु- मारेण चिंतिय—एस इब्भपुत्तो अगारी साहुविणय पउजिऊण ठिओ.–

જો તુ અમારો ભકત હોય અને જો અમને પૂછીને તુ વ્રત લેનો હોય, તો હ મેશા અમારી જીભ તને દિક્ષા લેવાનો નિષેધ કરતીજ રહે. [૧૫] આ રીતે માબાપે અટકાવી રાખ્યાથી શિવકુમાર સર્વ સાવદ્ય નિષેધીને ઘરમાજ રહીને ભાવયતિપણુ અગીકાર કરતો હવો [૧૬] તે માબાપને ઉદ્વેગ આપવા માટે મૌન ધરી ખાવાનુ પણ બધ રાખવા લાગ્યો ત્યારે રાજાએ દ્રઢધર્મ નામના શ્રેષ્ટિકુમારને બોલાવી આ રીતે કહ્યું —[૧૭] હે પુત્ર ! શિવકુમારે દિક્ષા લેવા તૈયાર થતા અમે અટકાવ્યાથી મૌન ધારણ કર્યું છે, અને હવે ખાવા પણ ઇચ્છતો નથી, માટે તુ જેમ જાણતો હોય, તેમ એને ખવરાવ એમ કર્યાથી તે અમને જીવિત આપ્યુ, એમ મનમાં ધારીને તને શિવકુમાર પાસે આવવા જવાની તદ્દન છુટ બક્ષીએ છીએ, માટે વગર શકાએ તુ ત્યા જા.

ત્યારે તે દ્રઢધર્મકુમાર રાજાને નમીને બોલ્યો કે, સ્વામિન્ ! જે યુકત હશે તે કરીશ એમ કહીને તે શિવકુમારની પાસે ગયો ત્યારે શિવકુમારે વિચાર્યું કે આ શેટિકુમાર અગારી મારી આગળ સાધુને કરવાનો વિનય કરીને ઉભો રહેલો છે, માટે એને પૂછુ તો

पुच्छामि ताव ण–तेण भणिओ–इब्भपुत्त, जो मया गुरुणो सागरदत्तस्स समीवे साहूहिं विणओ पउज्जमाणो दिट्ठो सो तुमए पउत्तो, ता कहेहि कह न विरुज्झइ ?

दढधम्मेण भणियं,–कुमार, आरहए पवयणे विणओ समणाण सावगाण च सामन्नो, जिणवयण सच्च ति जा दिट्ठी सावि साहारणा;– समणा पुण महव्वयधरा–अणुवइणो सावगा, जीवाजीवाहिगमबंधमुक्ख विहाण आगमु त्ति, साहवो समत्तसुयसागरपारगा, तवे दुवालसविह केइ विसेस ति चि.

ता कुमार तुम समभाव–भावओ वंदणारिहो सि धुवं । पुच्छामि किंतु एय–किं चत भोयणपि तए ॥ १८ ॥ देहो य पुग्गलमओ–ज आहारेण विरहिओ न भवे । तयभावे नय चरण–चरणाभावे कओ सिद्धी ॥ १९ ॥

ખરો કે, એમ તે શા માટે કરે છે ? તેથી તેણે કહ્યુ કે, હે શ્રેષ્ઠિકુમાર ! જે મે સાગર દત્ત ગુરુની પાસે સાધુઓએ કરાતો વિનય જોયો તે તે મારી આગળ કર્યો, માટે બોલ શુ એ અઘટિત નથી ?

દઢધર્મે બોલ્યો—હે કુમાર ! અર્હતના પ્રવચનમા વિનય તો સાધુ અને શ્રાવકોનો સરખોજ કહેલ છે, તેમજ જિનવચન સત્ય છે, એવી શ્રદ્ધા તે પણ સરખીજ છે બાકી વ્રત તથા આગમ વિશેષ છે, તે એ કે, સાધુઓ મહા વ્રતધારી હોય છે ત્યારે શ્રાવકોને અણુવ્રત હોય છે સાધુઓ સમસ્ત શ્રુતસાગરના પારગામી હોય છે ત્યારે શ્રાવકો જીવાજીવ તથા બધ મોક્ષના વિધાન જેટલો આગમ જાણે છે, તેમજ બાર પ્રકારના તપમા થોડો વિશેષ છે

માટે હે કુમાર ! તુ સમભાવવાળો હોવાથી અવશ્ય વાદવા યોગ્ય છે, પણ હુ એ પુછુ છુ કે, તે ભોજન શા માટે ત્યાગ્યુ છે ? [૧૮] કારણ કે, દેહ પુદ્ગળમય છે, તે આહાર વિના કાયમ રહે નહિ, અને દેહ ન હોય તો ચારિત્ર કેમ રહે ? અને ચા-

किंच

निरवज्जं आहार-देहाहार मुणीवि गिण्हंति । ता कम्मनिज्जरट्ठी तुमपि त कुमर गिण्हेसु ॥ २० ॥ आहारो निरवज्जो-सपज्जइ किहणु मज्झ गिहवासे । तो वर ममोयण इब्भपुत्त एव सिवो आह ॥ २१ ॥ इब्भो भणेइ त अज्जपभिइ सुगुरू अह च तुह सीसो । सपाइस्स सव्व-ज इच्छसि त मिह निरवज्ज ॥ २२ ॥ पभणइ सिवो सिवत्थी-जइ एव तो करिसु छट्ठ तव । आयनिलेण काइ-पारणय असुहवारणय ॥ २३ ॥ तो सम्म दढधम्मो-अइदढधम्मस्स सिवकुमारस्स । वेयावच्च निरवज्ज-असणमाईहिं पकरेइ ॥ २४ ॥ पासपि व गिहवास-बंधुजण च्चण च मन्नतो । काउ बारस वरिसे-हरिसेण सिवो उदग्गतव ॥ २५ ॥ जाओ य विज्जुमालि त्ति-तेयभरभासुरो सुरो बभे । दससागरोवमाऊ-तो चविउ रायगिहनयरे ॥ २६ ॥

શિવ ન હોય તો સિદ્ધિ ક્યાથી હોય ? (૧૮) વળી નિરવદ્ય આહાર શરીરનો આધાર હોનાથી મુનિઓ પણ લે છે, માટે કર્મની નિર્જરાના અથ હે કુમાર ! તુ પણ તે લે (૨૦) શિવકુમાર બોલ્યો કે, મને ઘરવાસમા નિરવદ્ય આહાર શી રીતે પ્રાપ્ત થાય ? માટે હે ઇભ્યપુત્ર ! નહિ ખાવુ, એજ સાર છે [૨૧] ઇભ્યકુમાર બોલ્યો કે, આ જ્યાથી તુ મારો સુગુરુ છે, અને હુ તારો શિષ્ય છુ, માટે તુ જે ઇચ્છીશ તે હુ નિરવદ્ય તરીકે લાવી આપીશ (૨૨)

ત્યારે શિવનો અર્થી શિવકુમાર બોલ્યો કે, જો એમ છે, તો હું છટ્ઠ તપ કરી અશુભને ટાળનાર આંબિલનુ પારણુ કરીશ [૨૩] ત્યારે દ્રઢધર્મકુમાર અતિ દઢ ધર્મી શિવકુમારનુ અશનાદિકવડે નિરવદ્ય વૈયાવૃત્ય કરવા લાગ્યો [૨૪] હવે ગૃહવાસને પાશ માફક તથા બધુ જનને બધન માફક ગણતો થકો શિવકુમાર હર્ષથી બાર વર્ષ લગી ભારે તપ કરીને બ્રહ્મદેવલોકમા વિદ્યુન્માળી નામે તેજસ્વી દેવતા થયો. ત્યા દશ સાગરોપમનુ આયુષ્ય ભોગવી ત્યાથી ચવી રાજગૃહ નગરમા ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણની ધારણી ભાર્યાની કૂખે

इब्भस्स रिसहदत्तस्स–धारणीपणइणीइ संजाओ । पुत्तो जबु जबु–दीवाहिवजणियहरिसभरो ॥ २७ ॥ नवनवइ कणयकोडी–चइय सुरूवाउ अट्ठ कन्नाओ । अम्मापिउणो पभव–प्पमुहजणं वोहिउ वहुयं ॥ २८ ॥ सिरिवीरजिणिंदपया–रविंदभसलस्स सयलसुयनिहिणो । पासे सुहम्मगु-रुणो–स महप्पा गिण्हए दिक्ख ॥ २९ ॥ होऊण जुगपहाणो–चिरकाल सासण पभावेउ । उप्पाडियवरनाणो–जंबुसामी सिव पत्तो ॥ ३० ॥

इति शिव इव गेहवासपाशे—
य इहदधीत विरागसंगमग ।
सहि यदि चरणं लभेतनात्र—
ध्रुवमसमं तदवाप्नुयादमुत्र ॥ ३१ ॥

॥ इति शिवकुमारकथा ॥

इति निगदितः सप्तदशसु भेदेषु गेह इति सप्तमो भेदः–संमत्य-ष्टम दर्शन इति भेद मचिकटयिषुराहः—

જબૂ નામનો પુત્ર થયો તે જન્મ્યો ત્યારે જબદ્વીપના અધિષ્ટાયક દેવને પણ ભારે હર્ષ થયો [૨૭]

તે મહાત્માએ નવાણુ ક્રોડ ધન અને આઠ ઉત્તમ રૂપવાનુ સ્ત્રીઓ છોડીને માબાપ તથા પ્રભવ પ્રમુખ ઘણા જણને પ્રતિબોધી શ્રીવીરસ્વામિના શિષ્ય સકળ શ્રુતનિધાન સુધર્માસ્વામિ પાસે દીક્ષા લીધી (૨૮–૨૯) તે જબૂસ્વામિ યુગ પ્રધાન થઈ ચિરકાળ શાસનની પ્રભાવના કરી કેવળજ્ઞાન પામી મોક્ષે ગયા (૩૦) આ રીતે શિવની માફક ગૃહવાસરૂપ પાશમા જે વૈરાગ્ય ધારણ કરે, તે જો કદાચ ઇહાં ચારિત્ર નહિ પામી શકે તોપણ, પરભવમા તે નક્કી પામે [૩૧]

એ રીતે શિવકુમારની કથા છે.

આ રીતે સત્તર ભેદોમાં ગેહરૂપ સાતમો ભેદ કહ્યો હવે દર્શનરૂપ આઠમો ભેદ બતાવે છે

[मूलं]

आत्थिक्कभावकलिओ-पभावणावन्नवायमाईहिं ।
गुरुभत्तिजुओ धीम-धरेइ इय दंसण विमलं ॥ ६७ ॥

(टीका)

भावश्रावको दर्शन सम्यक्त्व विमलमकलक निरतिचार धारयतीति पर्यतयोग कथभूत सन्नित्याह—देवगुरधर्मतत्त्वेष्वास्तिक्यरूपोयो भावः परिणामस्तेन कलितोयुक्त.—

मुत्तूण जिणं मुत्तूण जिणमए जिणमयट्ठिए मुत्तु,
ससारकत्तवीर चिंतिज्जत जग सेस.

इति निश्चयसार प्रतिपात्ति'

प्रभावनोत्सर्पणा तस्या' शक्तितः स्वयकरणेन, शक्त्यभावे तत्का-

મૂળનો અર્થ

આસ્તિકય ભાવ સહિત રહે, પ્રભાવના અને વર્ણવાદ વગેરે કરતો રહે, અને ગુરૂની ભક્તિ યુક્ત હોઇ નિર્મળ દર્શન ધારણ કરે (૬૭)

ટીકાનો અર્થ.

ભાવ શ્રાવક નિર્મળ દર્શન એટલે નિરતિચાર ચારિત્ર ધારણ કરે, એ મુખ્ય વાત છે તે કેવો હોઇને તેમ કરે, તે કહે છે દેવગુરૂ અને ધર્મમા આસ્તિક્યરૂપ જે ભાવ-પરિણામ તેણે કરી યુક્ત હોય, અર્થાત્ જેને આવી દૃઢ શ્રદ્ધા હોય કે — જિન, જિનમત અને જિનમતસ્થિત, એ ત્રણ મૂકીને બાકીનુ તમામ જગત્ સસાર વધારનાર છે

પ્રભાવના એટલે ઉન્નતિ તે શક્તિ હોય તો પોતે કરે, શક્તિ ન હોય તો તેના

रिणामुपष्टंभबहुमानतः—तथा वर्णवादः प्रशसनमादिशब्दाचैत्यायत-
नतीर्थयात्रादिभिः करणभूतैः, गुरुर्धर्माचार्यस्तत्र विशेपतो भक्तियुतः
प्रतिपत्तिकरणप्रवणो, मतिमान् प्रशस्तबुद्धिवधुर इतीत्थं निःकलंक दर्शन-
धारयति—अमरदत्तवत्

तद्दृष्टांतः पुनरेवं.

विद्दुमसिरिपरिकलिय—अलंकिय बहुसमिद्धिपोएहिं । रयणायरम-
ज्झंपिव रयणपुर अत्थि वरनयरं ॥ १ ॥ कयसुगयसमयपोसो—पुरसिट्ठी
अत्थि तत्थ जयघोसो । जिणमुणिविहियपओसो—सुजसा नामेण से भ-
ज्जा ॥ २ ॥ अमराभिहाणकुलदेवयाइ दिन्नुत्तिंतो अमरदत्तो । नामेण
ताण पुत्तो–पसंतचित्तो सहावेण ॥ ३ ॥ आजम्म तव्वन्निय–मयवासिय-
हिययइब्भवरकन्न । पियरेहिं पढमजुव्वण–भरमिपरिणाविओ सोउ ॥ ४ ॥

કરનારને મદદ કરવી, તથા તેનુ બહુમાન કરવુ—તથા વર્ણવાદ એટલે પ્રશસા અને આદિ
શબ્દે કરી ચૈત્ય બધાવવા તીર્થ યાત્રા કરવી, વગેરે કામ સમજવાં વળી ગુરૂ એટલે
ધર્માચાર્ય તેમા વિશેષ ભક્તિવાળો હોય અર્થાત્ તેમની પ્રતિપત્તિ કરવામાં તત્પર હોય,
મતિમાન્ એટલે પ્રશસ્ત બુદ્ધિ ધારનાર હોય, તે અમરદત્તના માફક નિષ્કલક દર્શન
ધારી શકે

અમરદત્તનો દૃષ્ટાંત આ પ્રમાણે છે —

જેમ રત્નાકરનુ મધ્ય વિદ્રુમ [પરવાળા] ની શ્રીથી પરિકલિત અને બહુ સમૃદ્ધિ
વાળા પોત (વહાણો) થી અલંકૃત હોય, તેમ વિદ્રુમશ્રી પરિકલિત (અરઝવેરવાળુ) અને
બહુ સમૃદ્ધિવાળા લોકોથી શોભતુ રત્નપુર નામે નગર હતુ [૧] ત્યા બૌદ્ધમતને
માનનાર જયઘોષ નામે નગરશેઠ હતો, તે જૈનના મુનિઓપર દ્વેષ રાખતો તેની સુયશા
નામે ભાર્યા હતી [૨]

તેમનો અમરા નામની કુળદેવતાએ આપેલો અમરદત્ત નામે પુત્ર હતો, તે સ્વભાવે
શાંત મનવાળો હતો [૩] તેને તેના માબાપે પહેલા યૌવનમાજ જન્મ પર્યંત તદર્શિત

सव्व । जा जासि तुम पुरओ-हरिणा छुहिएण तावहओ ॥ २० ॥ पत्तो पढमे नरए-असरिस दु'खाइ सहिय बहुयाइ । तो उव्वट्टिय इहय-सो एसो सेण, न्त जाओ ॥ २१ ॥ जो सेण तए तइया-पहिओ महओ भवमि सो एसो । अन्नाणतव काउ-असुरनिकाए सुरो जाओ ॥ २२ ॥

सभरियपुव्ववइरेण-तेण हणिया तुह खविउ सयणा । निधण धण च नीय-जणिया रोगा तुह सरीरे ॥ २३ ॥ छिन्नो तहेव पासो-एसो सुचिर दुही हवेउ त्ति । सो कुणइ अतरा अतरा य वियण परमघोर ॥ २४ ॥ त सोउ भवभीओ-पहिओ णसण गहित्तु मुणिपासे । सुमरतो नवकार जाओ वेमाणिएसु सुरो ॥ २५ ॥ इय सुणिय पहिय चरिय-अमरो सवेगपरिगओ अहिय । नमिउ विन्नवइ मुर्णि-भयव मह कहसु जिणधम्म ॥ २६ ॥ भणइ मुणी तिहुयण दमण-पवणरागारिहणण भावेण । आरिहतु चिय देवो-सुरनरकिन्नर विहियसेवो ॥ २७ ॥

તેટલામાં તને ભૂખેલા સિંહે માર્યો (૨૦) તેથી તું પહેલી નરકે જઇ ઘણાં દુઃખો સહી ત્યાંથી નીકળીને આ સેન થયો છે [૨૧] હે સેન ! તે તે વેળા જે પથિકને મારેલો હતો તે અજ્ઞાન તપ કરીને અસુરનિકાયમાં દેવતા થયો [૨૨]

તે દેવતાએ પૂર્વનું વૈર સંભારી તારાં માબાપ તથા સગાવહાલાં માર્યાં, તથા ધનનો નાશ કર્યો તેમજ તારા શરીરે રોગો પેદા કર્યા [૨૩] વળી તારો પાશ પણ તેણેજ કાપ્યો તે એટલા માટે કે તું ચિરકાળ દુઃખી રહે તો ઠીક અને વચ્ચે વચ્ચે તને ઘોર પીડા આપનાર પણ તેજ છે (૨૪) તે સાંભળીને તે પથિક સંસારથી બીતો થઇ તે મુનિ પાસે અણુસણ લઇ નવકાર સંભારતો થકો વૈમાનિક દેવ થયો [૨૫] આ રીતે પથિકનું ચરિત્ર સાંભળી અમરદત્ત પણ અધિક સંવેગ પામી, તે મુનિને નમીને વીનવવા લાગ્યો કે, હે ભગવન્! મને જિનધર્મ કહો (૨૬) મુનિ બોલ્યા કે, ત્રણ જગતને હેરાન કરવા તત્પર રહેતા રાગરૂપ શત્રુને હણનાર હોવાથી સુરનરકિન્નરોએ પૂજેલ અરિહંતજ એક દેવ છે [૨૭]

मुक्खपहपसाहगनाण–चरणगुणधारिणो सुसाहुगुरू । धम्मो य सयलजयजंतु–जाय परिपालणपहाणो ॥ २८ ॥ दसण मेय समए वुच्चइ त पुण भणंति समयविऊ । 'इगदुतिचउपचविह–दसहा वा पचहा'वा वि ॥ २९ ॥ एगविह ततरुई–निस्सग्गुवएसओ उ त दुविह । खइय खओ-वसमिय–उवसमिय इय भवे तिविह ॥ ३० ॥ मिच्छत्तस्स खएण–ग्वाइयसम्म तु खवगसेढीए । तुरियाइ चउसु गुणठाणएसु तीए य पट्ठ-वओ ॥ ३१ ॥ तत्थंत मुहुत्तेण–खवइ अणताणुबंधिणो जुगव । जइ पुव्विं बद्धाऊ–तो नियमा ठाइ इत्थेव ॥ ३२ ॥

मिच्छत्तस्स व उदए–बधइ णताणुबंधिणो पुणवि । इय एसिं उव्वलणा–उक्कोस अट्ठवाराओ ॥ ३३ ॥ बद्धाउओ व कोविहु कुणमाणो खइसेणि मक्खड । तो मिच्छत्त मीस सम्म च खवेइ सुहभावो ॥ ३४ ॥ जइ मरइ अणतखए–बद्धाऊ जाइ तो स देवेसु । खविए मिच्छे—

મોક્ષમાગ સાધક જ્ઞાન અને ચારિત્રને ધરનાર સુસાધુઓ તે ગુરૂ છે, અને સકળ જગતના જતુઓને પરિપાલન કરવામા પ્રધાન હોય તે ધર્મ છે [૨૮] એને સમયમા દર્શન કહે છે, તે એક, બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ કે, દશ પ્રકારનું કહેવાય છે (૨૯) એક વિધ તે તત્વરૂચિ જાણવી નિસર્ગથી અને ઉપદેશથી એમ તે બે પ્રકારનુ છે ક્ષાયિક, ક્ષાયોપશમિક અને ઔપશમિક એમ ત્રણ પ્રકારનું છે (૩૦) ત્યાં મિથ્યાત્વના ક્ષયે ક્ષપકશ્રેણિમા ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ થાય છે તે ક્ષપકશ્રેણિ ચોથા, પાંચમાં, છઠ્ઠા કે સાતમા ગુણઠાણાથી શરૂ કરાય છે (૩૧) ત્યાં અતર્મુહૂર્તમાં સમકાળે અનતાનુબધિ કષાયોનો ક્ષય કરે હવે જો પૂર્વે બદ્ધાયુ હોય તો, ત્યાંજ અટકી રહે [૩૨]

હવે ત્યાં મિથ્યાત્વનો ઉદય થાય, તો ફરીને અનતાનુબધિ બાંધે, એમ એ અનતાનુબધિઓની ઉત્કૃષ્ટી આઠ વખત ઉદ્વર્તના થાય છે [૩૩] અગર તો કોઇક બદ્ધાયુ હોઇ ખપકશ્રેણિ કરનાર હોય તો, શુભ ભાવે મિથ્યાત્વ, મિશ્ર અને સમ્યક્ત્વને ખપાવે છે [૩૪] ત્યાં જો અનતાનુબધિનો ક્ષય થતા બદ્ધાયુ મરે, તો દેવમા ઉપજે,

बीयाभावा न चिणइ पुण अणंते ॥ ३५ ॥ सत्तगखएवि एव—अह न मरइ चउगई सो उ । नाण मइसा तत्थेय सिज्झइ तइए व तुरियभवे ॥ ३६ ॥ तइए सुरनरएहिं—तुरियभवे जुअलिएहि अंतरिओ । सिज्झइ खाइगदिट्ठी—त पुण जिणकालियनराण ॥ ३७ ॥

इयरो तह ट्ठिउ चिय—अट्ठ नपुसित्थिवेय छक्क च । पुमवेय च खवेइ—कोहाईए उ सजलणो ॥ ३८ ॥ दसणनाणावरण—तराय मोहक्खयमि सो नूण । घणघाइ कम्म मुक्को—उप्पाडइ केवल नाण ॥ ३९ ॥ इय खइय संमत्त—साइअपज्जवसिय समक्खाय । निसुणसु खओवसमियं—समत्तं सव्वकालभव ॥ ४० ॥ मिच्छत्त जु मुइन्न-त खीण अणुदिण च उवसंतं । मीसीभाव परिणय-वेइज्जत खओवसम ॥ ४१ ॥ जइ पुव्व मबद्धाऊ-विमाणवज्ज न बधए आउ । चउसुवि

અને મિથ્યાત્વ ક્ષય થતા બીજનો નાશ થવાથી ફરીને અનતાનુબધિ ન બાધે (૩૫) એ રીતે સાતે પ્રકૃતિઓનો ક્ષય થતા, પણુ જો મરે નહિ તો પછી ચારે ગતિમા જાય, અને ત્યાં ત્રીજા કે ચોથા ભવે સિદ્ધ થાય [૩૬] સુર કે નરકનો ભવ વચ્ચે પડતા ત્રીજા ભવે અને યુગલીયાનો ભવ વચ્ચે થતા ચોથા ભવે ક્ષાયિક સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ મોક્ષે જાય, પણુ સમ્યક્ત્વ જિન ભગવાનના વખતના મનુષ્યોને હોય છે [૩૭]

અબદ્ધાયુ હોય તો, તે ત્યાં રહીને નપુસક વેદ, સ્ત્રી વેદ હાસ્યાદિ ષટક, પુરૂષ વેદ, અને સ જ્વલન ક્રોધાદિક, તથા દર્શન, જ્ઞાન, અ તરાય, અને મોહના ક્ષયે તે નિયમાત્ ઘનઘાતિ કર્મથી મુક્ત થઇને કેવળ જ્ઞાન પામે છે (૩૮-૩૯) એ રીતે ક્ષાયિક સ મ્યક્ત્વ સાદિ અને અપર્યવસિત અર્થાત્ તેની આદિ છે, પણુ અ ત નથી, એવુ કહેવુ છે હવે ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ, કે જે સર્વ કાળમા થાય છે, તે સાભળ [૪૦] જે ઉદીર્ણુ મિથ્યાત્વ થાય, તે ક્ષીણુ થાય, અને અનુદીર્ણુ હોય, તે ઉપશાંત કરવામા આવે. એ રીતે મિશ્રીભાવના પરિણામે વેદાય તે ક્ષયોપશમ જાણુવુ [૪૧] ત્યા જે પૂર્વે આયુ બાધ્યુ ન હોય તો, તે વૈમાનિક વિના બીજુ આયુષ્ય ન બાધે, અને એ સમ્યક્ત્વ હમેશા ચારે ગ-

गउँसु पचिंदियाण एय भवे सयय ॥ ४२ ॥

अह उवसमिय सम्म-तं पुण एव लभिज्ज भव्वजिओ । अव्वव-हारे भमिउ-अणतपुग्गलपरट्टाइ ॥ ४३ ॥ भवियव्वयानिओगेण-कम्मप-रिणइवसेण आगम्म । ववहारे तह एगेंदिएसु वसिउ चिरकाल ॥ ४४ ॥ सुइर तसेसु भमिउ-पाय चरिममि पुग्गलपरट्टे । सन्निपणिंदीपज्जत्तओय •वड्ढतपरिणामो ॥ ४५ ॥ मोहे कोडाकोडीउं सत्तरी वीस नामगोयाण । तीसि यराण चउण्ह-तित्तीसयराइ आउस्स ॥ ४६ ॥ इय कम्मुक्कोस-ठिइ-पलिय असखसहीण मयराण । कोडाकोडिं इक्क पुत्तु सयल खवि य सेसं ॥ ४७ ॥

गिरिसिरिउवलानिहेण-जीवोउ अहापवत्तकरणेण । णाभोगवत्तिएण-आगच्छइ गठिदेसमि ॥ ४८ ॥ गठित्ति सुदुब्भेओ—कक्खडघणरूढगूढ-गठि व्व । जीवस्स कम्मजणिओ—घणरागद्दोसपरिणामो ॥ ४९ ॥ इत्थ-

તિમા લખે છે [૪૨].

હવે ઔપશમિક સમ્ય, તને ભવ્ય જીવ આ રીતે પામે છે —અ વવહાર રાશિમાં અનત પુદ્ગળ પરાવર્ત્ત ભમીને—ભવિતવ્યતાના વિયોગે તથા કર્મની પરિણતિના વશે કરી વ્યવહાર રાશિમાં આવીને ચિર કાળ જીવ એકેંદ્રિયાદિકમા રહે છે [૪૩-૪૪] બાદ ચિર કાળ ત્રસોમા ભમીને પ્રાયે કરી છેલ્ના પુદ્ગળ પરાવર્ત્તમા સજ્ઞિ પચેદ્રિય પર્યાપ્તપણે વધના પરિણામે મીતેર ક્રોડાક્રોડ સાગરોપમની મોહનીયની સ્થિતિ, વીસ ક્રોડાક્રોડ નામ ગોત્રની, અને બાકીના ચારની ત્રીશ ક્રોડાક્રોડ તથા તેત્રીશ સાગરોપમ આયુષ્યની સ્થિતિ એમ ઉત્કૃષ્ટી કર્મ સ્થિતિ છે, તેમાથી પ લ્યોપમના અસખ્યાતમા ભાગે ઉણી ફક્ત એક ક્રોડાક્રોડ સાગરોપમ જેટલી સ્થિતિ મૂકીને બાકીની બધી ખપાવી નાખે છે [૪૫-૪૬-૪૭] પર્વતની નદી ના પથ્થરની માફક જીવ અનાભોગે થએલા યથાપ્રવૃત્ત કરણે કરી ગ્રથિના નજીકમા આવે [૪૮] ગ્રંથિ એટલે અકઠ અને મજબૂત બેડેલી ગૂઢ ગાંઠના માફક જીવનો કર્મજનિત અતિ દુર્ભેદ્ય સખત રાગ દ્વેષનો પરિણામ જાણવો [૪૯] આ સ્થળે અન્ય યો પણ અર્થ તીનાર આવે

य अणतखुत्तो—आगतु अभविआवि पावति। दव्वसुय नहु सम्म—पुणरवि वर्धति जिट्ठठिइ ॥ ५० ॥

भव्यः पुनः

भिंदिय अपुव्वकरणेण—त च अनियट्टिकरणओ तत्तो। अतरकरण काउ—करेइ मिच्छस्स ठिइजुयल ॥ ५१ ॥ अतमुहुत्तपमाण—हिट्ठिल्लठिइ खवेवि सुहभावो। अतरकरणद्धाए—पढमे समए विवट्टतो॥ ५२॥ ऊसरदेस दड्ढिल्लय च विज्झाइ वणदवो मप्प। इय मिच्छस्स अणुदए-उवसमसम्म लहइ जीवो ॥ ५३ ॥ अतमुहुत्तमि गए—जहन्नओ समयसेसए काले। उक्कोसे छावलिए—उदयाति अणतवधीओ ॥ ५४ ॥ तो परिवडंतसम्मो—मिच्छ मपत्तो स होइ सासाणो । कोवा उवसमसमी—करेइ मिच्छस्स पुजतिग ॥ ५५ ॥ परिणामविसेसेण—पओगओ मयणकुद्दवाण व ।.सुद्धो अद्धविसुद्धो—अविसुद्धो तत्थ पढमंमि ॥ ५६ ॥ व-

છે અને દ્રવ્યશ્રુત પામે છે, પણ સમ્યક્ શ્રુત નથી પામતા, અને ફરીને તેઓ ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ બાંધે છે (૫૦) પણ ભવ્ય જીવો અપૂર્વ કરણથી તે ગ્રંથિને ભેદીને પછી અનિવૃત્તિ કરણથી અંતરકરણ કરી મિથ્યાત્વની બે સ્થિતિઓ કરે—ત્યાં અંતર્મુહૂર્ત પ્રમાણની નીચેની સ્થિતિ ખપાવીને અંતરકરણ કાળના પહેલા સમયથી શુભ ભાવે વધતો થકો (૫૧-૫૨)

જેમ વનની આગ ઉપર પ્રદેશ અથવા બળેલ ભૂમિ પામતાં બુઝાઇ જાય છે, તેમ ત્યાં મિથ્યાત્વનો ઉદય નહિ થાય તો જીવ ઉપશમ સમ્યક્ત્વ પામે છે (૫૩) ત્યાં જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત પસાર થયા બાદ એક સમય રહે, ત્યારે અને ઉત્કૃષ્ટ છ આવલિકા જતાં અનંતાનુબંધિ ઉદય પામે [૫૪] ત્યારે સમ્યક્ત્વથી પડતો થકો હજુ જ્યાં લગણ મિથ્યાત્વ ગુણ સ્થાને પહોંચ્યો ન હોય ત્યાં લગણ સાસ્વાદન ગુણ સ્થાન પામે અથવા તો કોઇક ઉપશમ સમ્યક્ત્વવાન્ મિથ્યાત્વના ત્રણ પુંજ કરે છે [૫૫] પ્રયોગથી મદનકોદ્રવની માફક પરિણામ વિશેષે કરી, તેના ત્રણ પુંજ કરે-શુદ્ધ, અર્ધ શુદ્ધ, અને

ट्तो खउवसमी—बीए मीसोउ तइयए मिच्छो। मिच्छ मवड्ढ पुग्गल—परट्ट छावट्ठपर सम्म ॥ ५७ ॥

अतमुहुत्त मीस—उक्कोस जहन्नओ य सव्वाणि। वणवारा उवसमिय—असखवारा खओवसमं ॥ ५८ ॥ संमत्तमिउ लद्धे—पलियपुहुत्तेण सावओ हुज्जा। चरणोवसमखयाण -सागरसंखतराहुति ॥ ५९ ॥ इय अपरिवडियसम्मे—सुरमणुए इगभवेवि सव्वाणि। इगसेढिवज्जियाइं—सिव च सत्तट्ठभवमज्झे ॥ ६० ॥ अहवा उवसमसेढीइ—होइ उवसामग तु समत्त। तीए पुण पट्ठवओ—अपमत्तजई अविरओ वा ॥ ६१ ॥ अण[४] दस[३] नपुंसित्थीवेय[१] च्छक्क च[६] पुरिसवेय च[१]। दो दो एगतरिए—सरिसे सरिस उवसमेइ ॥ ६२ ॥

अशुद्ध त्या पहेलामा वर्त्ततो क्षयोपशम सम्यकत्व पामे, बीजमा वर्त्ततो मिश्र गणाय, अने त्रीजामां वर्त्ततो मिथ्यात्वी गणाय ते मिथ्यात्वनी स्थिति अपार्द्ध पुद्गल परावर्त्त छे, अने सम्यकत्वनी स्थिति छासठ सागरोपम छे (५७)

मिश्रनी उत्कृष्टी स्थिति अतर्मुहूर्त छे जघन्यथी सर्वेनी [अतर्मुहूर्त स्थिति छे] उपशम सम्यकत्व पाच वार आवे, अने क्षयोपशम असख्याता वार आवे [५८] सम्यकत्व पाम्या पछी पल्योपम पृथकत्व [बेथी नव पल्योपम] मां देशविरति श्रावक थाय चारित्र उपशम सम्यकत्व अने क्षायिकनो सख्याता सागरोपम आतरो छे (५९) वळी अपरिपतित (आतु कायम रहेनार) सम्यकत्व होय तो, देव के मनुष्य भवमा एक भवमा पण एक क्षपक श्रेणि शिवाय बीजा बधा पामी शकाय अने सात आठ भवमां मोक्ष पमाय [६०] अथवा उपशम श्रेणिमां उपशम सम्यकत्व थाय तेनो प्रस्थापक अप्रमत्त यति अथवा अविरत होय छे [६१] चार अनतानुबधि दर्शनत्रिक, नपुसक वेद, स्त्री वेद, हास्यादि षट्क, अने पुरुष वेद, एटली प्रकृतिओ एकांतरित बे बे सरखे सरखी उपशमावे [६२]

गावाइ-भेयओ बहुविह सम्म ॥ ६९ ॥ जीवाइनवपयत्थे-जो जाणइ तस्स होइ सम्मत्त । भावेण सद्दहते-अयाणमाणेवि सम्मत्त ॥ ७० ॥ दुविहं लोइयमिच्छ—देवगय गुरुगय मुणेयव्वं । लोउत्तरंपि दुविह—देवगय गुरगय चेव ॥ ७१ ॥

चउभेय मिच्छत्त—तिविहतिविहेण जो विवज्जेइ । अकलंक सम्मत्त होइ फुड तस्स जीवस्स ॥ ७२ ॥ इय सयलगुण विसुद्ध—समत्त सयलदोसपरिचत्त । धन्ना वसण गयाविहु—धरति निववक्कमुव्व दढ ॥ ७३ ॥ अंतो मुहुत्तमित्तपि फासिय जेहि दसण एय । तेसिं अवड्ढ पुग्गल—परियट्टो चेव ससारो ॥ ७४ ॥ जस्स मणगयणमग्गे—फुरेइ दसणदिवायरो दित्तो । त्त कुमयजोइसचक्क-तमि पयासपि पाउणइ ॥ ७५ ॥ सुद्धे समत्ते अविरओवि अज्जेइ तित्थगरनाम । जह आगमेसि भद्दा-हरिकुलपहुसेणिया ईया ॥ ७६ ॥

ગણાય છે (૬૯) જીવાદિ નવ પદાર્થ જે જાણે તેને સમ્યક્ત્વ હોય, અને તેનો અજાણ થતા પણ ભાવથી શ્રદ્ધા રાખે તો તેને પણ સમ્યક્ત્વ હોય [૭૦] મિથ્યાત્વ બે પ્રકારનુ છે—લૌકિક અને લોકોત્તર તે બેના બે પ્રકાર છે, દેવગત અને ગુરૂગત [૭૧]

ચારે પ્રકારનુ મિથ્યાત્વ જે ત્રિવિધે ત્રિવિધે વર્જે, તે જીવને અકલંક સમ્યક્ત્વ પ્રગટે [૭૨] આ રીતે સકળ ગુણ સહિત અને સકળ દોષ રહિત સમ્યક્ત્વને ભાગ્યશાળી જનો કષ્ટ આવતા પણ રાજાના ફરમાન માફક મજબુતપણે ધારી રાખે છે (૭૩) જે જીવો આ સમ્યક્ત્વને અતર્મુહૂર્ત માત્ર પણ સ્પર્શ છે, તેમને અપાર્દ્ધ પુદ્ગળ પરાવર્ત્ત જેટલો સસાર રહે છે (૭૪) જેના મનરૂપી આકાશ માર્ગમા દર્શનરૂપ દીપતો સૂર્ય પ્રકાશે છે, તેના આગળ કુમતરૂપી તારાગણ લગારે પ્રકાશી શકતો નથી [૭૫] સમ્યક્ત્વ શુદ્ધ હોય, તો અવિરત છતા પણ તીર્થંકર નામ કર્મ બાધે છે, એ માટે ભલા ભાગ્યશાળી માદવ કુળ પ્રભુ [શ્રીકૃષ્ણ] અને શ્રેણિક વગેરે દ્રષ્ટાતરૂપ છે [૭]

मिच्छत्तपबलहुयवह-जलसरिस मिम धरति जे सम्म । अल्लियइ पाणिकमले-तेसि धुवं मुक्खसुक्खसिरी ॥ ७७ ॥ इय सोउ अमरदत्तो दसणमूल गेहइ गिहियम्म । तो गुरुणा गुरुकम्णा-परेण एव समणुसिट्ठो ॥ ७८ ॥ भो भद्द तुडिवसेण-कहवि इम लहिय दसण विमल । सग-सट्ठिभेयकलिय -सयावि पालिज्ज जत्तेण ॥ ७९ ॥

तथाहि —

चउ सद्दहण तिलिंग-दस विणय तिसुद्धि पचगयदोस । अट्ठ पभावण भूसण-लक्खणपचविहसजुत्त ॥ ८० ॥ छव्विह जयणागार-छब्भावणभाविय च छट्ठाण । इय सत्तसट्ठिदसण-भेयविसुद्धं तु सम्मत्त ॥ ८१ ॥

एतद्विवरणगाथा

जाणतस्सवि आगयअब्भासो[1] गीयजइजणनिसेवा[2] । वावन्न[3] कु-

મિથ્યાત્વરૂપ પ્રબળ અગ્નિને તોડવા પાણી સમાન આ સમ્યકત્વને જેઓ ધારણ કરે છે, તેમના હસ્ત કમળમા નિશ્ચયે મોક્ષના સુખની શ્રી આલોટરી [૭૭] એમ સાભળીને અમરદત્તે સમ્યક્ત્વ મૂળ ગૃહિધમ સ્વીકાર્યો ત્યારે ભારે કરૂણાવત ગુરૂએ તેને આ રીતે શિક્ષા આપી [૭૮] હે ભદ્ર ! નશીબ યોગે કોઇ પ્રકારે આ નિમળ સમ્યકત્વ મેળવ્યા બાદ તેને સડસઠ ભેદથી હમેશા યત્નપૂર્વક પાળવુ

સડસઠ ભે આ રીતે છે

ચાર સદ્દહણા, ત્રણ લિંગ, દશ પ્રકારનો વિનય, ત્રણ શુદ્ધિ, પાચ દૂષણ, આઠ પ્રભાવના પાંચ ભૂષણ પાચ લક્ષણ [૮૦]

૭ પ્રકારની યતનાઓ, ૭ આગાર, ૭ ભાવના અને ૭ સ્થાન એમ સડસઠ ભેદ સહિત સમ્યકત્વ છે (૮૧)

એના વિવરણની ગાથાઓ

જાણતા છતા પણ આગમનો અભ્યાસ કરવો, ગીતાર્થ યતિ જનની સેવા કરવી,

दसणवज्जणाय४ समत्तसद्दहणा ॥ ८२ ॥ लिंगतियं सुस्सूसा सुयस्स उहियस्स जह घयपुरिच्छा । तहणुट्ठाणे जिणगुरुवेयावच्चुज्जमो सम्मं ॥ ८३ ॥ जिण१ सिद्ध२ पडिम३ सुय४ धम्म५ संघ६ गुरु७ उज्झ८ साहु९ सम्मत्ते१० । विणओ वन्ना सायणनासो थुइ भत्ति बहुमाणो ॥ ८४ ॥ मणवयतणुसुद्धीओ-दोसा सका य कंख वितिगिच्छा । परतित्थियप्पसंसा-तेहि सम सथवो तहय ॥ ८५ ॥ पावयणी धम्मकही-वाई नेमित्तिओ तवस्सी य । विज्जासिद्धो य कई-अट्ठेव पभावगा भणिया ॥ ८६ ॥

भूषणानि

पवयणथिज्ज पभावण-भत्ती कोसल्ल तित्थसेवा य ।

लक्षणानि

उवसमसवेगो वि,य-निव्वेय णुकंप अत्थिक्क ॥ ८७ ॥

સમ્યકત્વહીન પાર્શ્વસ્થાદિક તથા કુદર્શનીઓને વર્જવા એ ચાર સમ્યકત્વની સદ્દહણાઓ છે [૮૨] ત્રણ લિગ આ છે—ભૂખેલો જેમ ઘેવર ખાવા ઇચ્છે, તેમ શાસ્ત્ર સા ભળવાની ઇચ્છા રાખવી અનુષ્ઠાનમા રૂચિ રાખવી, તથા દેવગુરુનુ રૂડી રીતે વૈયાવૃત્ય કરવુ (૮૩) જિન, સિદ્ધ, પ્રતિમા, શ્રુત, ધર્મ, સઘ ગુરૂ, ઉપાધ્યાય, સાધુ, તથા સમ્યકત્વ એ દશમા અનુરાગ અને આશાતનાનો ત્યાગ, સ્તુતિ, ભકિત અને બહુમાન રા ખવુ, તે દશ પ્રકારનો વિનય છે (૮૪)

મન વચન અને કાયની શુદ્ધિ, તે ત્રણ શુદ્ધિ જાણવી શકા, કાક્ષા, વિચિકિત્સા પરતીર્થિ પ્રશસા અને પરતીર્થિ સાથે પરિચય, એ પાચ દૂષણ જાણવા (૮૫) પ્રાવચની ધમકથક, વાદી, નૈમિત્તિક, તપસ્વી, વિદ્યાવાન, સિદ્ધ, અને કવિ—એ આઠ પ્રભાવક કહેલા છે [૮૬] પ્રવચનથી પડતાને તેમા સ્થિર કરવા, પ્રભાવના કરવી, ભક્તિ, કુશળતા, અને તીર્થ સેવા, એ પાચ ભૂષણ છે, અને ઉપશમ, સવેગ, નિર્વેદ, અનુકપા અને આસ્તિકય, એ પાચ લક્ષણ છે (૮૭)

जयणा वंदण नमण–दाणा णुपयाण भास सभास । परतित्थि-देवयाण–न करे तग्गहियपडिमाण ॥ ८८ ॥ राय गण वल सुरक्कम गुरनिग्गह वित्ति छच्च आगारा । भावण–मूल दार पइट्ठ आहार भाण निहीं ॥ ८९ ॥ अत्थि जिओ तह निच्चो कत्ता भुत्ता य पुन्नपावाण । अत्थि सिव तदुवाओ नाणाई इय छ ठाणाइ ॥ ९० ॥

अन्यत्र लिंगचतुष्टयमुच्यते

सव्वत्थ, उचियकरण गुणाणुराओ रईय जिणवयणे । अगुणेसु य मज्झत्थ–सम्मदिट्ठिस्स लिगाइ ॥ ९१ ॥

जओ—

जणगो जणणी अत्थो वधू सुयणो सुभिच्चसघाओ । काउ त न समत्था–ज स दढ चित्त ॥ ९२ ॥ ईसि सवियासलोयण- आलोवणहिट्ठ-नमिरविवचक्क । चक्किक्तपि हु सुलह–दुल्लह संपत्तरयण तु ॥ ९३ ॥

---

૭ યતના આ રીતે છે — પરતીર્થિના દેવ તથા તેમણે ગ્રહણ કરેલી જિન પ્રતિમાઓને વદન નમન દાન અનુપ્રદાન ભાષણ કે સભાષણ ન કરવુ [૮૮] રાજા, ગણ બળ દેવ ગુરૂ નિગ્રહ અને વૃત્તિ એ ૬ આગાર છે સમ્યક્ત્વ એ ધર્મ મદિરનુ મૂળ છે દ્વાર છે પ્રતિષ્ટા છે આધાર છે, ભાજન છે અને નિધિ છે એમ વિચારવુ તે ૭ ભાવના છે [૮૯] જીવ છે તે નિત્ય છે તે પુણ્ય પાપનો કર્તા ભોક્તા છે મોક્ષ છે, અને તેનો ઉપાય જ્ઞાનાદિક છે એ ૭ સ્થાન કહેવાય છે (૯૦) બીજા સ્થળે ચાર લિગ કહેલા છે તે આ પ્રમાણે છે — સર્વ સ્થળે ઉચિત કરવુ ગુણાનુરાગ જિન વચનમા રતિ રાખવી અને અગુણી ઉપર મધ્યસ્થ રહેવુ એ સમ્યક્દ્રષ્ટિના લિગ છે [૯૧]

પિતા માતા, પૈસા ભાઈ સગા, અને ચાકરો તેટલુ કરવા સમર્થ નથી કે જેટલુ બરોબર પાળેલુ સમ્યક્ત્વ કરી શકે છે (૯૨) જરાક પ્રીતિ આખે જોવાથી હુન પામતા રાજાઓથી નમાયલા ચક્રવર્તિનુ પદ પામવુ સહેલુ છે, પણ સમ્યક્ત્વ રત્ન દુર્લભ છે

चिंताणंतरसमकाल-समिलताणुकूलसंयलत्थ। अमरत्तपिहु लब्भइ-न दसणं कहावि जीवेहिं॥ ९४ ॥ तिहुयणसरपरिसरकुमय-गब्भविब्भयफुरंतजसपसर। वासवपयंवि पावंति-पाणिणो न उण संमत्त ॥ ९५ ॥ धन्ना लहंति एय-धन्ना पालंति निरइयार मिण। उवसग्गसंकडेविहु-धन्ना पारं नयंति इम ॥ ९६ ॥

ता निज्जियकप्पद्दुम-चिंतारयणं सुदंसण लहिउं। तुमए सयावि इहयं-निच्चलचित्तेण होयव्व ॥ ९७ ॥ इच्छामि समणुसिट्ठिंति-भणिय नमिउ च सुगुरुचलणदुग। तत्तो समित्तजुत्तो-गेहं पत्तो अमरदत्तो ॥ ९८ ॥ सो पिउणा सलत्तो-किं वच्छ चिराइय तए तत्थ। तो मित्तेहिं वुत्तो वुत्तंती तस्स सयलोवि ॥ ९९ ॥ अह कुवियो जयघोसो-भणेइ दुप्पुन किं अरे तुमए। मुत्तु कुलागय समम-धम्म धम्म इम गहिय ॥ १०० ॥

---

[૯૩] ચિંતવ્યાની સાથે જ્યાં સઘળા અનુકૂળ અર્થ મળે છે એવું દેવપણુ પામવું સુલભ છે, પણ જીવોને દર્શન મળવું સુલભ નથી (૯૪] ત્રિભુવનરૂપી તળાવમાં પસરેલા કુમતમય વિભ્રમમાં ફેલાયલા જસવાળુ ઇંદ્રપદ પ્રાણિઓ પામી શકે પણ સમ્યક્ત્વ પામવું મુશ્કેલ છે [૯૫] ભાગ્યવાન્ જનો એને પામે છે, ભાગ્યવાનોજ એને નિરતિચારપણે પાળે છે અને ઉપસર્ગ આવી પડતાં પણ એને ભાગ્યશાળિઓજ પાર પહોંચાડે છે [૯૬]

માટે કલ્પવૃક્ષ અને ચિંતામણિને જીતનાર સમ્યક્ત્વ પામીને તારે હમેશાં એમાં નિશ્ચળ મન રાખવું [૯૭] ત્યારે "તમારી શીખામણ કબુલ છે," એમ કહીને ગુરૂને નમી પોતાના મિત્રો સાથે અમરદત્ત ઘરે આવ્યો [૯૮] તેને બાપે પૂછ્યું કે, હે વત્સ ! કેમ તને ત્યાં આટલી વાર લાગી ? ત્યારે એના મિત્રોએ તેને સઘળો વૃત્તાંત કહી સંભળાવ્યો (૯૯) ત્યારે જયઘોષ ગુસ્સે થઇ બોલ્યો કે, અરે કમનશીબ ! શામાટે તેં કુળાગત ઉત્તમ ધર્મ છોડી આ ધર્મ સ્વીકાર્યો ? [૧૦૦] માટે એ શ્વેતાંબર ભિક્ષુઓનો ધર્મ છોડી

ता मुच इम धम्म–सियभिक्खुण करेसु भिक्खुण। अन्नह तए सम म-म–सभासोविहु न जुत्तुत्ति ॥ १०१ ॥

भणइय कुमरो हे ताय–एस सुपरिक्खिऊण चित्तव्वो। धम्मो व-रकणगपि व–न कुलागयमित्तओ चेव ॥ १०२ ॥ पाणिवहालियचोरिक्क-विरइपरजुवइवज्जणपहाणो। पुव्वावरअनिरुद्धो–धम्मो एसो कह मजुत्तो? ॥ १०३ ॥ जह गिण्हतो उत्तम–पणिय वणिओ भवे न वपणिज्जो। पडिवन्नुत्तमधम्मो–न हीलणिज्जो तहा हवि ॥ १०४ ॥ त सुणिय अभि-निविट्ठो–सिट्ठी जंपेइ रे दुराचार। ज रोयइ कुणसु तय–न इओ त भासिउ उचिओ ॥ १०५ ॥ एय निसामिऊण–ससुरेण भणाविओ इमो एव। जइ मह सुयाइ कज्ज–ता जिणधम्म चयसु सिग्घ ॥ १०६ ॥

मुत्तु जिणधम्म मिम–सेस सव्वमवि अणतसो पत्त। एव चिंतिय अमरो–विसज्जए पिउगिहे भज्ज ॥ १०७ ॥ अन्नदिणे जणणीए–भणि-

---

દે, અને ભિક્ષુ ધર્મ કરતો રહે નહિ તો તારી સાથે મારે બોલવુ પણ યુક્ત નથી (૧૦૧)

કુમાર બોલ્યો કે હે પિતા! ચોખ્ખા સોનાની માફક ધર્મ બરોબર પરખીને લેવો જોઇએ માત્ર કુળાગતપણાથીજ ધર્મ ન માનવો જોઇએ [૧૦૨] પ્રાણિ વધ અલીક ભાષણ ચોરી અને પરસ્ત્રીનુ જેમા પૂરતી રીતે વર્જન છે એવો અને પૂર્વાપર અવિરૂદ્ધ આ જિન ધર્મ છે માટે તે અયુક્ત કેમ કહાય? [૧૦૩] જેમ વેપારી ઉચો માલ ખરીદતા ઠપકા પાત્ર થતો નથી, તેમ મે પણ ઉત્તમ ધર્મને સ્વીકાર્યો છે તો મારી હેલના કરવા યોગ્ય નથી [૧૦૪] તે સાભળીને હઠીલો શેઠ બોલ્યો કે અરે ભુડા! તને જે રૂચે તે કર આજ પછી તને બોલાવવુ ઉચિત નથી [૧૦૫] વળી આ વાત સાભળીને તેના સસરાએ પણ કહેરાવી મોકલ્યુ કે, જો મારી દીકરી સાથે તારે કામ હોય, તો જલદી જિન ધર્મ છોડી દેજે (૧૦૬) અમર તે વિચાર્યું કે, આ જિન ધર્મ સિવાય બીજુ બધુ અનતવાર પામેલુ છે, એમ ચિતવી તેણે પોતાની સ્ત્રીને તેના બાપના ઘરે મોકલાવી દીધી [૧૦૭] એક દિસે તેની માતાએ કહ્યુ કે, હે વત્સ! તુ તને રૂચે તે ધર્મ કર,

ओ एसो जहा तुमं वच्छ। जो रोयइ तुह धम्मो—त कुणसु वयं न विग्घकेरा ॥ १०८ ॥ किंतु अमराभिहाण—कुलदेविं निच्चमेव अच्चेसु। एयप्पसायपभवो—तुह जम्मो तो इमो आह ॥ १०९ ॥ अव न सपइ कप्पइ—जिणमुणिवइरित्तदेवदेविंसु। देवगुरुत्ति मई मे—भत्ती तह पण-पणप्पमुहा ॥ ११० ॥ नो मह्तेसु पओसो—मणयपि न भत्तिमंत मवि किंतु। [ग्रथ० ६५००] देवगुरुगुणविओगा—तेसु उदासत्तण अंव ॥ १११ ॥

गयरागदोसमोहत्तणेण देवस्स होइ देवत्त। तच्चरियागमपडिमाण दसणा देव त नेय ॥ ११२ ॥ सिवसाहगगुणगणगउरवेण सत्यत्थसम्म-गिरणेण। इइ गुरुणोवि गुरुत्तं—होइ जहत्थ पसत्थ च ॥ ११३ ॥ ता अव पणमिय जिण—नमिज्जए तिहुयणेवि कहअन्नो। नहु रोयइ लवण-जल- पीए खीरोयहिजलंमि ॥ ११४ ॥ इय तेण पडिभणिया—जणणी मो-ण अकासि सनिसाया। अह कुविया कुलदेवी—से दसइ भीसणसयाइ

અમે તેમા વિઘ્ન કરતા નથી (૧૦૮) પણુ અમરા નામની કુળદેવીની તો તારે નિત્ય પૂજા કરવી જોઇશે, કેમકે એના પસાયથીજ તારો આ જન્મ થયો છે, ત્યારે કુમાર આ રીતે બોલ્યો – (૧૦૯) હે માતા ! હવે મારે જિન અને જિન મુનિ શિવાય બીજા દેવ દેવીઓમા દેવ ગુરૂની બુદ્ધિ ધરવી, અથવા નમસ્કાર વગેરે ભક્તિ ધરવી કલ્પે નહિ (૧૧૦) મારે તેમના વિષે લગાર પણુ દ્વેષ નથી, તેમ ભક્તિ પણુ નથી [મૂળ ગ્ર૦ ૬૫૦૦] કિંતુ તેઓમા દેવગુરૂના ગુણો ન હોવાથી તેઓમા મારૂ ઉદાસીનપણુ છે [૧૧૧] રાગ દ્વેષ અને મોહના અભાવથી દેવનુ દેવપણુ સિદ્ધ થાય છે, તે તેના ચરિત્ર આગમ અને પ્રતિમાના દર્શનથીજ જણાઇ રહે છે (૧૧૨) મોક્ષ સાધક ગુણોના ગૌરવથી અને સમ્યક્ રીતે શાસ્ત્રાર્થ કહેવાથી ગુરૂનુ ખરેખરૂ અને પ્રશસ્ત ગુરૂપણુ ગણાય છે [૧૧૩] માટે હે માતા ! જિનને નમ્યા પછી ત્રણે ભુવનમા બીજાને કેમ નમાય ? કેમકે ક્ષીર સમુદ્રનુ પાણી પીધા પછી લવણુ સમુદ્રનુ પાણી કેમ ભાવે ? (૧૧૪) આ રીતે તેણે ઉત્તર આપ્યાથી તેની માતા દિલગીર થઇ મૌન ધરી રહી હવે કુળદેવી તેનાપર ગુસ્સે થઇને તેને સેંકડો

॥ ११५ ॥ नय तस्स किंपि पहवइ–सत्तिक्कधणस्स धम्मनिरयस्स । व-
हइ पओसं अहिय–तो अमरा अमरदत्तमि ॥ ११६ ॥

पच्चक्खीहोउ कयावि–तीइ सो निट्ठुर इम भणिओ । रे कूडधम्म-
गव्विय–न पणाम मज्झवि करेसि ॥ ११७ ॥ ता इण्हि हणेमि तुम–दढ
धमो स भणेइ अमरोवि । जइ आउयपि बलव–तो मारिज्जइ न कोवि
तए ॥ ११८ ॥ अह कहवि तपि तुट्ट–मरियव्वे इयरहावि ता ,जाए ।
को सद्दसणममल–मइलइ भवकोडिसयदुलह ॥ ११९ ॥ तो अमरा साम-
रिसा–तस्स सरीरे विउव्वए पावा । सीसच्छिसवणउदरत्त–विस्सिया वे-
यणातिव्वा ॥ १२० ॥ जा इक्काविहु जीय–हरेइ नियमेण इयरपुरिसस्स ।
दढसत्तो, तहवि इमो–एय चित्ते विचिंतेइ ॥ १२१ ॥

रे जीव तए पत्तो–सिवपुरपहपत्थिएण सत्थाहो । देवो सिरि
अरिहंतो, अपत्तपुव्वो भवअरन्ने ॥ १२२ ॥ ता इमिणच्चिय हिययट्ठिएण

ભય બતાવવા લાગી (૧૧૫) પણ તે સત્ત્વવાન્ અને ધર્મપરાયણ અમરદત્તને કંઈ પણ કરી શકી નહિ તેથી તે તેના ઉપર અધિક પ્રદ્વેષ રાખવા લાગી. (૧૧૬)

હવે તે દેવી એક વખતે પ્રત્યક્ષ થઈ તેને આ રીતે ધમકાવવા લાગી કે અરે! ખોટા ધર્મમા ગર્વિત થએલા, તુ મને પણ નમતો નથી [૧૧૭] તો હવે તને હુ મારી નાખીશ, ત્યારે દઢ ધર્મી અમરદત્ત તેને કહેવા લાગ્યો કે જો આયુ બળવાન્ હોય તો તારાથી કોઈ મારી શકાય નહિ (૧૧૮) અગર આયુષ્ય તૂટ્યુ હોય તો પછી બીજી રીતે પણ મરવુજ પડે માટે ક્રોડો ભવમા દુલભ એવા નિર્મળ સમ્યક્ત્વને કોણ મેલુ કરે? [૧૧૯] ત્યારે તે ગુસ્સે થએલી પાપણી અમરાએ તેના શરીરમા માથાની, આંખની, કાનની અને પેટની તીવ્ર વેદનાઓ વિકુર્વી [૧૨૦] કે જેમાની એક વેદના પણ બીજા માણસના જીવિતનેજ હરણ કરી લે છતા આ દઢ સત્વ પોતાના ચિત્તમાં આ રીતે ચિતવવા લાગ્યો [૧૨૧]

હે જીવ! શિવપુરના માર્ગમા ચાલતા આ ભવરૂપ અરણ્યમા મને પૂર્વે કદાપિ

मरणपि तुज्झ भद्दकर । एयमि पुण विमुक्के-होसि जियतो वि त मणाहो ॥ १२३ ॥ कित्तियमित्त च इम-दुक्ख तुह दसणे अपत्तमि । पाविय अणतपुग्गल-परियट्टदुहस्स नरएसु ॥ १२४ ॥

किच

पडिकूला हवउ सुरा-पाया पियरो परमुहा हुतु । पीडतु सरीर वाहिणो वि खिसतु सयणा य ॥ १२५ ॥ निवडंतु आवयाओ-गच्छउ लच्छीवि, केवलं इक्का । मा जाउ जिणे भत्ती-तदुत्ततत्तेसु तित्ती य ॥ १२६ ॥ इय निच्छयप्पहाणं-तच्चित्त नाउ ओहिणा अमरा । तस्सत्तर जियमणा-भणेइ सहस्यि उवसग्गा ॥ १२७ ॥

धन्नो सि त महायस-तं चिय सलहिज्जसे तिहुयणमि । सिरि वीयराय चरणेसु-जस्स तुह इय दढा सत्ती ॥ १२८ ॥ अज्जप्पभिई मज्झावि-सुद्धिय देवो गुरुवि सोचेव । तत्तापि त पमाण-ज पडिवन्न

નહિ મળેન શ્રી અર્હત્ દેવ હમણા સાર્થવાહરૂપે મળેન છે [૧૨૨] માટે તેને હૃદયમા રાખીને તારે મરવુ, પણ કલ્યાણકારી છે, અને એને મૂકવાથી તુ જીવતો છતા પણ અનાથ થઇ પડીશ [૧૨૩] હે જીવ ! તને આ દુખ તે શા હિસાબમા છે ? તે સમ્યક્ત્વ પામ્યા વિના નરકમા રખડી રખડીને અનતા પુદ્ગળ પરાવર્ત્ત સુધી સહ્યા છે (૧૨૪) વળી દેવી પ્રતિકૂળ થાઓ, માબાપ પરાગમુખ થાઓ, વ્યાધિઓ શરીરને પીડો, સગાન્હાલા નિંદો, (૧૨૫) આપદાઓ આવી પડો, લક્ષ્મી જતી રહો, છતા એક જિનેશ્વરમા રહેલી ભક્તિ તથા તેના કહેના તત્વોમા તૃપ્તિ (શ્રદ્ધા) મ જાઓ [૧૨૬]

આ રીતે દૃઢ નિશ્ચયવાળુ તેનું ચિત્ત અમરા અવધિ જ્ઞાનથી જોઇને તેના સત્ત્વગુણથી રંજિત થઈ ઉપસર્ગ સહરીને આ રીતે કહેવા લાગી—[૧૨૭] હે મહાશય ! તુ ધન્ય છે, અને ત્રણે જગતમા તુજ શ્લાઘનીય છે, કે જેની શ્રી વીતરાગના ચરણોમા આવી મજબુત આસક્તિ છે (૧૨૮) આજથી માંડીને મારે પણ તેજ દેવ અને તેજ ગુરૂ છે, તથા હે ધીર ! તત્વ પણ તે જે કબુલ કર્યું છે, તેજ પ્રમાણ છે [૧૨૯]

तए धीर ॥ १२९ ॥ इय भणिरीए तीए–मुका अमरस्स उवरि तुट्ठाए। परिमलमिलियअलिउला–दसद्धवन्ना कुसुमवुट्ठी ॥ १३० ॥ तं दट्ठु मह-च्छरिय–तप्पियरो पुरजणो ससुरवग्गो । अमराए वयणेण–जाओ जिण-दसणे भत्तो ॥ १३१ ॥

ससुरेणं पहिट्ठेण–तो धूया पेसिया पइगिहंमि । तप्पभिइ अमर-दत्तो–सकुडुंबो कुणइ जिणधम्मं ॥ १३२ ॥ सुचिरं निम्मल दसण–सारं, पालिय गिहत्थधम्मं सो । जाओ पाणयअमरो–महाविदेहंमि सिज्झि-हिइ ॥ १३३ ॥

अमरदत्तचरित्रमिदं मुदा—
गतमल परिभाव्य विवेकिन ।
भजत दर्शनशुद्धिमनुत्तरा—
भवत येन महोदयशालिन. ॥ १३४ ॥

॥ इत्यमरदत्तदृष्टांतः ॥

(छ)

એમ કહીને તેણીએ તુષ્ટ થઇ અમરદત્તના ઉપર સુગંધથી મળેલા ભમરાના ગુંજારવવાળી પાંચ વર્ણના ફૂલની વૃષ્ટિ કરી [૧૩૦] તે મહા આશ્ચર્ય જોઇને અમરાના વચનથી તેના માબાપ, નગર જનો, તથા તેના સાસરીયા સર્વે જિનધર્મના રાગી થયા (૧૩૧)

ત્યારે સસરાએ રાજી થઇ પોતાની પુત્રીને પતિના ઘેર મોકલાવી ત્યારથી અમર-દત્ત સકુટુંબ જિનધર્મ કરવા લાગ્યો (૧૩૨) આ રીતે ચિરકાળ નિર્મળ સમ્યક્ત્વનો ગૃહસ્થ ધર્મ પાળીને તે પ્રાણત નામના બારમા દેવલોકમાં દેવતા થયો અને મહા વિદેહમાં જન્મી મોક્ષે જશે [૧૩૩] આ રીતે અમરદત્તનું આ નિર્મળ ચરિત્ર હર્ષથી વિચા-રીને હે વિવેકી જનો ! તમે સર્વથી અધિક દર્શન શુદ્ધિ ધારણ કરો, કે જેથી મહોદય પામો. [૧૩૪]

આ રીતે અમરદત્તનો દૃષ્ટાન્ત છે.

एव प्ररूपितः सप्तदशसु भेदेषु दर्शन इत्यष्टमो भेदः अधुना गड्डरिकाप्रवाह इति नवम भेदमाह.

(मूलं)

गड्डरिगपवाहेणं-गयाणुगइय जण वियाणतो ।
परिहरइ लोगसन्नं-सुसमिक्खियकारओ धीरो ॥ ६८ ॥

गड्डरिका एडकास्तासा प्रवाहः सचरण एकस्या अनुमार्गेण सर्वासांगमन गड्डरिकाप्रवाहः—द्वारगाथायामादिशब्दः कीटिकामकोटकादिप्रवाहससूचनार्थ-स्तेनकृत्वा गतानुगतिकमविचारितकारिण जन लोक विजानन्नवबुध्यमानः परिहरति लोकसज्ञामविचारितरमणीया लोकहेरिं-कुरुचद्रनरेंद्रवत्,-कथभूतः सन्नित्याह-सुपरीक्षितकारकः सुपर्यालोचितविधायी धीरो मतिमानिति.

એ રીતે સત્તર ભેદોમા દર્શનરૂપ આઠમો ભેદ કહ્યો, હવે ગડુરિકાપ્રવાહરૂપ નવમો ભે ગણવે છે —

મૂળનો અર્થ

ગાડરિયા પ્રવાહથી ગતાનુગતિક લોકને જાણીને લોક સજ્ઞાનો પરિહાર કરી, ધીર પુરૂષ સુસમીક્ષિતકારી થાય [૬૮]

ટીકાનો અર્થ.

ગાડરો એટલે મેઢીઓ તેમનો પ્રવાહ એટલે એકના માર્ગે બધાનું ચાલવુ, તે ગડુરિપ્રવાહ જાણવો દ્વાર ગાથામા આદિ શબ્દ છે, તે કીડી, મકોડી વગેરેના પ્રવાહને સુચવે છે તે ગડુરિપ્રવાહવડે કરીને ગતાનુગતિકપણે અર્થાત્ વગર વિચારે ચાલતા લોકને જાણતો થકો બુદ્ધિમાન્ પુરૂષ લોક સજ્ઞાને એટલે કે, વગર વિચારે રૂડી લાગતી લોકહેરી (લોકરૂઢી)ને કુરુચદ્ર રાજાની માફક તજીને સુપરીક્ષિતકારી એટલે બરોબર વિચારીને રે ક્રિયા કરે છે

कुरुचद्रनरेंद्रकथात्वेव,

गयवज्जियवि सगय–कणावि अहयावि सव्वया सुहय । पुरमत्थि कचणपुर–कुरुचदो तत्थ नरचदो ॥ १ ॥ तस्सा मि जिणो इय सत्त–तत्तवर तुरगगमण दुल्ललिओ । मिहिरु व्व तिमिरभरपसर–रोहगो रोहगो मती ॥ २ ॥ गङ्खरिगपवाह मुत्तु मुत्तम सो नरुत्तमो धम्म । सम्म जिन्नासमणो–कयावि मति भणइ एव ॥ ३ ॥ मह कहसु सचिव पुगव–को धम्मो उत्तमु त्ति सो आह । हेलाहीलियसुरनर–गणाण करणाण जत्थ जओ ॥ ४ ॥ कह नज्जइ त्ति रन्ना–वुत्ते मती भणेइ वयणेण । उग्गारेण नज्जइ–भुत्त मदिट्ठपि जह इत्थ ॥ ५ ॥

इय सोउ भणइ विवो–जइ एव तो तुम महामति । सव्वे दस–णिणो वाहरित्तु धम्म वियारेसु ॥ ६ ॥ होउत्ति एव भणिउणमती–सक्कं-

કુરૂચદ્ર રાજાની કથા આ રીતે છે

ગદ [રોગ] રહિત છતા સગજ (હાથીઓવાળુ) કોઇએ પણ અહત [અણુ છતેલું] છતા સર્વદા સુભગ—કચનપુર નામે નગર હતુ ત્યા કુરૂચદ્ર નામે નરેદ્ર હતો (૧) તેનો જિનોદિત સાત તત્વરૂપ સાત ઉત્તમ ઘોડાથી ચાલનો અને સૂર્યની માફક અજ્ઞાનરૂપ અધકારના જોરને અટકાવનાર રોહક નામે મત્રી હતો [૨] હવે તે રાજા ગડુરિપ્રવાહ છોડીને ઉત્તમ ધમને રૂડી રીતે જાણવા ઇચ્છતો થકો મત્રીને આ રીતે કહેવા લાગ્યો—(૩) કે હે સચિવ પુગવ ! મને કહે કે, કયો ધર્મ ઉત્તમ છે ? ત્યારે મત્રી બોલ્યો કે, સહજમા દેવ અને મનુષ્યોને હીનનાર ઇંદ્રિયોનો જ્યાં જય વર્ણવ્યો હોય તે ધર્મ ઉત્તમ છે (૪) રાજાએ કહ્યુ કે, તે શી રીતે માલુમ પડે ? ત્યારે મત્રી બોલ્યો કે, જેમ મુહા ઉદ્ગારથી અણુ દીઠેલાં ભોજનની પણ ખબર પડે છે, તેમ વચન ઉપરથી તેની ખબર પડી શકે છે (૫)

એમ સાભળી રાજા બોલ્યો કે, જો એમ છે તો, હે મહા મત્રિ ! તુ સૌ ધર્મવાળાને બોલાવી ધર્મની વિચારણા ચલાવ [૬] ત્યારે મત્રિએ તે વાત સ્વીકારીને—

दल वा वयण नत्ति । एयं समस्साइ पय लिहेउ-ओलंबिउण च भणेइ एव ॥ ७ ॥ जो सद इमिणा पाएण-सगयत्थेण पूरिय समस्स । रंजेइ पुहइनाह-तस्सेव इमो हवइ भत्तो ॥ ८ ॥ इय सोउण-अहमहमिगाइ स-व्वेवि तत्थ दसणिणो । त गहिउण पाय-रइउ वित्त ससत्तीए ॥ ९ ॥ पत्ता निवअत्थाणे-आसीवाय भणेवि उवाविठ्ठा । तो रन्नो पुन्नाए-पढेइ एवं सुगयसीसो ॥ १० ॥

मालाविहारंमि मइज्ज दिठ्ठा-उवासिया कंचणभूसियंगी । ववित्खत्तचित्तेण मए न नाय-सकुंडल वा वयण नवत्ति ॥ ११ ॥

अन्यः प्रोवाच-

भिक्खाभमंतेण मइज्ज दिठ्ठ-पमदामुहं कमलविसालनेत्तं । वक्खित्तचित्तेण मए न नायं-सकुंडलं वा वयण नवत्ति ॥ १२ ॥

" सकुंडल वा वयण नवत्ति " એવુ સમસ્યાનુ પદ લખી પાટિયાપર લટકાવીને લોકાને કહ્યુ કે, (૭) જે આ પદ સાથે મળતા અર્થવાળા પદોથી સમસ્યા પૂરીને, રાજાને રાજી કરશે, તેનોજ તે ભક્ત થશે (૮) તે સાભળીને બધા દર્શનવાળા દોડમદોડા કરી તે પદ ઉતારી લઇને પોતાની શક્તિ પ્રમાણે ૭૬ રચી, [૯] રાજસભામા આવી આશીર્વાદ બોલીને એકઠા થઇ બેઠા ત્યારે રાજાના હુકમથી સુગત (બુદ્ધ) નો શિષ્ય આ રીતે બોલ્યો —

આજ મે માળા વિહારમા એક સોનાથી શણગારેલી ઉપાસિકા જોઇ પણ મારૂ ચિત્ત વિક્ષિપ્ત હોવાથી તેના વદનમા કુડળ હતા કે નહિ તે હુ જાણી શક્યો નહિ (૧૧)

બીજો બોલ્યો—

આજ મે ભિક્ષા ભમતા કમળ જેવા વિશાળ નેત્રવાળુ પ્રમદાનુ મુખ જોયુ, પણ મારૂ ચિત્ત વિક્ષિપ્ત હોવાથી તેના વદનમા કુડળ હતા કે નહિ, તે હુ જાણી શક્યો નહિ [૧૨]

अमरः भणिजगाद्–

फलोदएण म्हि गिहं पविट्ठो–तत्था सणत्था पमयामि दिट्ठा । व-क्खित्तचित्तेण मए न नाय–सकुंडलं वा वयणं नवत्ति ॥ १३ ॥ तो सा-रेयरभम्म-निवेण कव्वाण पुच्छिया विबुहा । जपंति नहु विसेस–एसि वय देव पिच्छामो ॥ १४ ॥ ज इह इमेहिं वक्खित्तचित्तया अक्खिया फु-ड सोउ । अजिइंदियत्तमूल–सहधम्मो तेण चिंत मिण ॥ १५ ॥ त सो-उण सयमवि–वीमसित्ता पयपइ नरिंदो । कह मतिसत्तम अह–उत्तम्मध-म्म वियाणिस्स ? ॥ १६ ॥ पभणइ मती नरवर–जिणदसणिणोवि अत्थि इह मुणिणो । विहियपयत्था पालियमहव्वया पवरगोवसमा ॥ १७ ॥ स-मतिणमणिणो सममित्तसत्तुणो तुल्लरकभरवइणो । महुयरवित्तीकयमाण-वित्तिणो धम्मफलतरुणो ॥ १८ ॥

ત્રીજો બોલ્યો—

નશીબ યોગે હુ એક ઘરમા પેઠો ત્યાં મે આસનપર બેઠેલી પ્રમદાને જોઇ, પણ મારૂ ચિત્ત વિક્ષિપ્ત હોવાથી તેના વદનમાં કુંડળ હતા કે નહિ, તે હુ જાણી શક્યો નહિ (૧૩)

ત્યારે રાજાએ પંડિતોને તે કાવ્યોમા સાર નરતુ પારખના પૂછતા, તેઓ બોલ્યા કે હે દેવ! અમે કઇ એઓમા ફરક જોઇ શકતા નથી [૧૪] વળી એમા જે એમણે વિક્ષિપ્ત ચિત્તતા જણાવી, તે ખુલ્લી રીતે અજિતેંદ્રિયપણુ બતાવે છે, અને તે તો અધર્મ છે માટે એ વિચારવા યોગ્ય છે (૧૫) તે સાભળીને રાજા પોતે પણ તે કાવ્યોને વિચારીને બોલ્યો કે હે મંત્રિ! શી રીતે હવે હુ ઉત્તમ ધર્મ જાણી શકીશ ? (૧૬)

મંત્રિ બોલ્યો કે હે નરેશ્વર! ઇહા હજુ જિન દર્શનના પણ મુનિઓ છે તેઓ પદાર્થના જાણ મહાવ્રતના પાળનાર અને મહા ગોપ સમાન છે [૧૭] વળી તેઓ તૃણ અને મણિ શત્રુ અને મિત્ર તથા રંક અને રાજામા સમાન દૃષ્ટિ રાખનારા, મધુકર વૃત્તિથી પ્રાણ વૃત્તિ કરનારા અને ધર્મ ફળના તરૂ સમાન છે [૧૮] વળી તેઓ જિતેંદ્રિય

सज्झायज्झाणरया–जिइंदिया जियपरीसहकसाया । ते आहूयावि इह–इंति न इति व, न जाणामि ॥ १९ ॥ भणियं निवेण वरमंति–झत्ति वाहरसु ते महामुणिणो। तत्तो अबुद्दबुद्धी–खुड्डमुणी तेण आहूओ ॥ २० ॥ नमिउं भणियं रन्ना–खुड्डय किं मुणसि काउं त कव्वं । गुरुपायपसाए-ण मुणेमि इय भणइ साहूवि ॥ २१ ॥ तो कुरुचंदनरिंदो–तय समस्सा-पय पयपेइ । सिंगाररसविरहिया–मुणिणाविहु पूरिया एव ॥ २२ ॥ ख-तस्स दंतस्स जिइंदियस्स–अज्झप्पजोगे गयमाणसस्स । किं मज्झ एएण विचिंतएण–सकुंडलंण वा वयणं नवत्ति ॥ २३ ॥

भणइ निवो खुड्ड तए–सिंगारेण न पूरिया किमिय । स भणइ जिइंदियाणं–जइण वुत्तु न सो जुत्तो ॥ २४ ॥ सिरिअगारो सिंगारउत्ति जपंति तंपि जइ जइणो । ता नूण चंदबिंबा–अग्गिवुट्ठी समुप्पन्ना ॥ २५ ॥

किंच

उल्लो सुक्को य दो छूढा–गोलया मट्टियामया । दोवि आवडिया

અને પરીષહ તથા કષાયના જીતનાર હોઇ, સ્વાધ્યાય ધ્યાનમા તત્પર રહે છે, માટે તેમને બોલાવતા પણ ઇહા આવે, કે નહિ, તે હું જાણતો નથી (૧૯) રાજા બોલ્યો કે, હે મંત્રિવર ! તે મહા મુનિઓને જલદી બોલાવ ત્યારે મંત્રિએ એક અશુદ્ધ બુદ્ધિવાળા ક્ષુલ્લક મુનિને ત્યા બોલાવ્યો [૨૦] તેને નમીને રાજાએ કહ્યુ કે, હે ક્ષુલ્લક ! તુ શુ કાવ્ય કરી જાણે છે ? તે બોલ્યો કે, હા, ગુરૂના પગતાના પસાયથી જાણુ છુ (૨૧) ત્યારે કુરૂચંદ રાજાએ તેને તે સમસ્યા પદ આપ્યુ, ત્યારે તે મુનિએ શ્રૃગાર રસ ટાળીને તે સમસ્યા આ રીતે પૂરી (૨૨) ક્ષાંત દાંત, જિતેંદ્રિય, અને અધ્યાત્મ યોગમાં મન રાખનાર મુજને એવુ ચિંતવવાની જરૂર શી છે ? કે કુંડળવાળુ વદન છે કે નહિ ? [૨૩]

રાજા બોલ્યો કે, હે ક્ષુલ્લક ! તે આ શ્રૃગારથી કેમ ન પૂરી ? ક્ષુલ્લક બોલ્યો કે, જિતેંદ્રિય યતિઓને તે બોલવા યોગ્ય નથી [૨૪] શ્રીનો અગાર તે શ્રૃગાર છે, તેને પણ જો યતિઓ વર્ણવે, તો ખરેખર ચંદ્રના બિંબથી અગ્નિની વૃષ્ટિ થઇ ગણાય [૨૫] વળી લુખો, લીલો અને સૂકો એવા માટીના બે ગોળા હોય, તે ભીંતે પછાડીયે, તો જે

कुडे-जो उल्लो सो वलग्गइ ॥ २६ ॥ एव लग्गति दुम्मेहा-जे नरा का-मलालसा । विरत्ता उ न लग्गति-जहा से सुक्कगोलए ॥ २७ ॥ इय दुद्दमइदियदुट्ठस्सअस्सदमस्स वरमुणिणो । वयण सुणिउ राया-चमक्किओ चितए चित्ते ॥ २८ ॥

अमय रसेसु गोसीस—चदण चदणेसु जह पवर । तह सव्वेसुवि धम्मेसु—नूर्ण धम्मो उ जिणभणिओ ॥ २९ एव चितिय सम—सुद्धेण सम गमितु गुरुपासे । सोउण धम्मकह—गिहत्थधम पवज्जेइ ॥ ३० ॥ चिरकाल परिवालिय—म्म सचिवेण रोहगेण सम । कुरुचदमहाराओ जाओ सुक्खाण आभागी ॥ ३१ ॥

एव निशम्यचरित सुविवेकिकेकि—
जीमूतगर्जितनिभ कुरुचद्रराज्ञ. ।
भव्याजना. सपादि गड्डरिकाप्रवाह—
मुक्त्वा श्रयतु विशद जिनराजधर्म ॥ ३१ ॥

॥ इति कुरुचंद्रनरेंद्रकथा ॥

લીનો ટોચ, તે ચોંટે [૨૬] એ રીતે જે દુર્બુદ્ધિઓ કામની લાલસાવાળા હોય તે ફસે—પણ જેઓ વિરક્ત હોય તેઓ સૂકા ગોળાની માફક ક્યાંઇ પણ વળગેજ નહિ (૨૭) આ રીતે દુર્દમ દુષ્ટ સુખપ્રાપ્ત ઇંદ્રિયરૂપ ઘોડાને દમનાર તે ઉત્તમ મુનિનું વચન સાભળીને રાજા ચમત્કાર પામી ચિત્તમા આ રીતે ચિતવવા લાગ્યો (૨૮)

જેમ રસોમાં અમૃત ઉત્તમ છે ચદનોમા ગોશીર્ષ ચદન ઉત્તમ છે તેમ સર્વ ધર્મામા જિન ભાષિત ધર્મજ ઉત્તમ છે [૨૯] આ રીતે બરાબર ચિતવીને સુદનકની સાથે ગુરૂ પાસે જઇ ધર્મ કથા સાભળીને તેણે ગૃહસ્થ ધર્મ સ્વીકાર્યો [૩૦] તે ધર્મને ચિર કાળ પાળીને રોહક મત્રિની સાથે કુરૂચદ મહારાજા સુખોનો આભાગી થયો [૩૧]

આ રીતે સુવિવેકિ જનરૂપ મયૂરોને હર્ષિત કરવા મેઘના ગર્જારવ સમાન કુરૂચદ્ર રાજાનું ચરિત્ર સાભળીને ભવ્ય જનોએ ગડુરિ પ્રવાહ છોડી નિર્મળ જિન ધર્મ પાળવો જોઇએ [૩૨]

આ રીતે કુરૂચદ્ર રાજાની કથા છે.

इत्युक्तः सप्तदशसु भेदेषु गड्डरिकाप्रवाह इति नवमो भेद—इदानी मागमपुरस्सरं सर्वा॰ क्रियाः करोतीतिदशम भेदमभिधित्सुराह

[मूलं]

नत्थि परलोयमग्गे—पमाण मन्न जिणागम मुत्तु।
आगमपुरस्सर चिय—करेइ तो सव्वकिरियाओ ॥ ६९ ॥

(टीका॰)

नास्ति न विद्यते परः प्रधानो लोको मोक्षस्तस्य मार्गे ज्ञानादित्रयरूपे प्रमाण मत्ययहेतुरन्यत् जिना रागादिजेतारस्तैः प्रणितः सिद्धांतो जिनागमस्त मुक्त्वा तस्यैवान्यथात्वासभवा,—दुक्तच—

रागाद्वा द्वेषाद्वा—मोहाद्वा वाक्यमुच्यतेह्यनृत । यस्य तु नैते दोपास्तस्यानृतकारण कि स्यात्

એ રીતે સત્તર ભેદોમા ગડુરિ પ્રવાહરૂપ નવમો ભેદ કહ્યો હવે આગમ પુરસ્સર સર્વ ક્રિયાઓ કરે, એ દશમા ભેદને કહી બતાવે છે—

ભૂળનો અર્થ.

પરલોકના માર્ગમાં જિનાગમ સિવાય બીજુ પ્રમાણ નથી, માટે આગમ પુરસ્સરજ સર્વ ક્રિયાઓ કરે. [૬૯]

ટીકાનો અર્થ.

પર એટલે પ્રધાન લોક એટલે મોક્ષ તેના માર્ગમા અર્થાત્ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રરૂપ મોક્ષ માર્ગમા જિન એટલે રાગાદિકના જીતનાર તેમણે કહેલા સિદ્ધાતને છોડીને બીજુ કઈ પ્રમાણ એટલે ખાતરી કરાવનાર પુરાવો નથી, કેમકે તેનેજ અ યથાપણાનો અસભવ છે જે માટે કહેલુ છે કે—

રાગથી, દ્વેષથી કે મોહથી જુઠું વાક્ય બોલાય છે હવે જેને એ દોષો ન હોય, તેને જુઠ્ઠુ બોલવાનુ શુ કારણ હોય ?

पूर्वापराविरुद्धत्वाच्च-तथाहि,

धर्मस्य मूल करणं जिनोदिता-तद्वत्क्रियाप्यगिहिता जिनोत्तमैः सामायिकं साधितमादितो यथा—क्षान्त्यादयोप्येवममुष्य पालकाः आगमपुरस्सरमागमपर्यालोचनपूर्वकमेव—चियशब्दस्यैवकारार्थत्वा-त्—करोत्यनुतिष्ठति,—ततस्तस्मात्कारणात् सर्वाः क्रिया देववदनक प्रत्याख्यानप्रतिक्रमणादिरूपा, वरुणमहाश्रावकवत्.

तत् देववदनविधिरेव

दहतिय[1] अहिगमपणगं[2]—दुदिसि[3] तिहुग्गहं[4] तिहा उवंदणया[5]। पणिवाय[6] नमुक्कारो[7]—वन्ना सोलसयसीयाला[8] ॥ १ ॥ इगसीइसय तु पया[9]—सगनउई सपयाउ[10] पण दंडा[11]। बार अहिगार[12] चउ वदणि-ज्जा[13] सरणिज्ज[14] चउह जिणा[15] ॥ २ ॥ चउरे थुई[16] निमित्तट्ठ[17]—

વળી તે પૂર્વાપર અવિરોધ છે તેએ રીતે કે —

જેમ ધર્મનં મૂળ જિનેશ્વરે કરણી કરી તે પ્રમાણે ક્રિયા પણ પ્રાણિઓને હિત કરનારીજ બતાવી છે જાણવા તરીકે આદિમાં સામાયિક બતાવ્યું છે, તેનેજ રક્ષણ કર નારા ક્ષાંતિ વગેરે બતાવેલા છે, માટે આગમની પર્યાલોચનાપૂર્વકજ સર્વ દેવવંદન પ્રત્યા ખ્યાન, પ્રતિક્રમણ વગેરે ક્રિયા કરે વરૂણ મહા શ્રાવકની માફક

ત્યાં દેવવંદનની વિધિ આ રીતે છે

દશ ત્રિક, પાંચ અભિગમ બે દિશા, ત્રણ અવગ્રહ, ત્રણ પ્રકારની વંદના, પ્રણિ, પાત, નમસ્કાર સોળસો સુડતાળીશ વર્ણ [૧]

એકસો એકાશી પદ, સતાણું સંપદા, પાંચ દંડક બાર અધિકાર, ચાર વંદનીય ચાર સ્મરણીય, ચાર પ્રકારના જિન, ચાર સ્તુતિ, આઠ નિમિત્ત બાર હેતુ સોળ આગાર, ઓગણીશ દોષ કાયોત્સર્ગનું માન, સ્તોત્ર, સાત વેળા, દશ આશાતનાનો ત્યાગ, એ રીતે ચોવીશ દ્વારથી ચૈત્ય વંદનનાં ૨૦૭૪ સ્થાન થાય છે (૨-૩-૪)

वार हेउ य[18] सोल आगारा[19] । गुणवीसदोस[20] उस्सग्गमाण[21] थुत्तं च[22] सगवेला[23] ॥ ३ ॥ दस आसायणचाओ[24] एव चिइवंदणाइ ठाणाइ । चउवीसदुवारेहिं–दुसहस्सा हुंति चउसयरा ॥ ४ ॥

द्वार गाथाः

तिन्नि निसीही तिन्नि य—पयाहिणा तिन्नि चेवय पणामा । तिविहा पूया य तहा—अवत्थतियभावण चेव ॥ ५ ॥ तिदिसि निरक्ख विरई—पयभूमिपमज्जण च तिक्खुत्तो । वन्नाइ तिय मुद्दातियं च तिविह च परिहाण ॥ ६ ॥ घरजिणहरजिणपूया वावारच्चायओ निसीहितिग ।अग्गद्वारे मज्झे–तइया चिवंदणा मज्झ समए ॥७॥ अंगग्गाभावभेया पुप्फाहारथुईहिं पुयतिग । न्हवणअणगारेहिं–नज्जइ छउमत्थवत्थ जिणे. ॥ ८ ॥ पडिहारअट्ठगेणाउ–भाविज्जइ केवलीतण तस्स । पलियंकुस्सग्गेहिय–सिद्धत्त इय अवत्थातिय ॥ ९ ॥ वन्नतिय वन्नत्था -लंबण मालंब-

---

ઉપરની ચાર દ્વાર ગાથાઓ છે

દશ ત્રિક આ રીતે છે—ત્રણ નિસીહી, ત્રણ પ્રદક્ષિણા, ત્રણ પ્રણામ, ત્રિવિધ પૂજા, ત્રણ અવસ્થા ભાવવી, ત્રણ દિશાએ જોવું નહિ, ત્રણ વાર પગ ભૂમિ પ્રમાર્જવી, ત્રણ વર્ણ, ત્રણ મુદ્રા, અને ત્રણ પ્રકારે પ્રણિધાન. (૫-૬)

ઘરનો વ્યાપાર, જિન ઘરનો વ્યાપાર અને પૂજાનો વ્યાપાર ત્યાગવાપૂર્વક ત્રણ નિસીહી કરાય છે પહેલી અગ્રદ્વારે, બીજી મધ્યદ્વારે અને ત્રીજી ચૈત્યવંદન વખતે. (૭) પુષ્પથી અંગ પૂજા, બલિથી અગ્ર પૂજા, અને સ્તુતિથી ભાવ પૂજા એમ ત્રણ પૂજા છે સ્નાન અને અયન કરાવવા ઉપરથી જિનેશ્વરની છદ્મસ્થાવસ્થા જણાય છે [૮] આઠ પ્રતિહાર્ય ઉપરથી કેવળિ અવસ્થા જણાય છે, પર્યંકાસન અને કાયોત્સર્ગથી સિદ્ધપણું જણાય છે, એમ ત્રણ અવસ્થા છે [૯] ત્રણ વર્ણ તે વર્ણ, અર્થ અને આલંબન. સા આલંબન એટલે પ્રતિમા વગેરે જાણવું ત્રણ મુદ્રા, તે યોગ મુદ્રા, જિન મુદ્રા અને મુક્તા

णं तु पडिमाइ । जोगजिण मुतमुती–मुग्गभेएण मुद्दतिय ॥ १० ॥ अन्नुन्नतरि अगुलि–कोसागारेहिं दोहिं हत्थेहिं । पिट्टोवरि कुप्परसठिएहिं तह जोगमुद्द त्ति ॥ ११ ॥

चत्तारि अगुलाइ–पुरओ उणाइ जत्थ पच्छिमओ । पायाण उस्सग्गा एसा पुण होइ जिणमुद्दा ॥ १२ ॥ मुत्तासुत्तीमुद्दा–जत्थ समा दोवि गभिया हत्था । ते पुण निलाडदेसे- लग्गा अन्ने अलग्ग त्ति ॥ १३ ॥ पचगो पणिवाओ–थयपाढो होइ जोगमुद्दाए । वदणाजिणमुद्दाए–पणिहाणो मुत्तसुत्तीए ॥ १४ ॥ पणिहाणतिगचेइय[1]- मुणिवदण[2] पत्थणासरूव[3]-वा । मण[1] वय[2] काए गत्त[3]–सेसत्तियत्थो उ पयड त्ति ॥ १५ ॥ सचितदव्वउज्झण[1]–माचितअणुज्झण[2] मणेगत्त[3] । इगसाडिउत्तरासग[4]–अजली सिरसि जिणदिट्ठे[5] ॥ १६ ॥

सुक्ति मुद्रा છે (૧૦) ત્યા એક બીજાની આગળીઓ ભેરવીને પેડુના ઉપરના કોપરાપર બે હાથ ધરીને કોશાકાર બાંધી ઉભા રહેવુ તે યોગ મુદ્રા છે [૧૧]

જ્યા પગનો આગલો ભાગ ચાર આગળના આતરે હોય, અને પાછલો ભાગ તેથી ઉણા આંતરે હોય, એ રીતે પગ રાખીને કાયોત્સર્ગે ઉભા રહેવુ, તે જિન મુદ્રા છે [૧૨] જ્યા બે હાથ સરખા ભેળીને તે કપાળે લગાડવામા આવે અને બાકીનો ભાગ અળગો રાખવામા આવે તે મુક્તાસુક્તિ મુદ્રા જાણવી (૧૩) પચાગે નમવુ, તે પ્રણિપાત સ્તવ પાઠ યોગ મુદ્રાએ કરાય છે વદન જિન મુદ્રાએ કરાય છે, અને પ્રણિધાન મુક્તાસુક્તિ મુદ્રાએ કરાય છે (૧૪) ચૈત્ય વદન, મુનિ વદન અને પ્રાર્થનારૂપ ત્રણ પ્રણિધાન છે અથવા મન વચન અને કાયાનુ એકત્વ (એકાગ્રતા) તે ત્રણ પ્રણિધાન છે બાકીની ત્રિકોનો અર્થ પાધરો છે [૧૫] સચિત્ત દ્રવ્ય છાંડવા અચિત્ત દ્રવ્ય રાખવા એકાગ્રના એકસાડિ ઉત્તરાસગ, અને જિનનુ દર્શન થતા અજલિ બાધવી, એ પાચ અભિગમ છે (૧૬)

इय पचविगाभिगमो–अहवा मुन्यति रायचिन्हाइ । खग्गं[1] छत्तो[2] वाणह[3]–मउड[4] चमरे[5] पचमए ॥ १७ ॥ वदंति जिणे दाहिण–दिसिट्ठिया पुरिस, वामदिसि नारी । नव कर जहन्न सट्ठी–कर जिट्ठ मज्झुग्गहो सेसो ॥ १८ ॥ नवकारेण जहन्ना -चिइवंदण मज्झ दंडथुइजुयला । पणदंडथुइ चउक्कग -थयपणिहाणेहिं उक्कोसा ॥ १९ ॥ पणिवाओ पचंगो–दो जाणु करदुग उत्तमंग च । सुहूमत्थनमुक्कारा–इगदुगतिग जाव अट्ठसय ॥ २० ॥ वन्नट्ठसट्ठि नव पय–नवकारे अट्ठ संपया तत्थ । सगसंपयपयतुल्ला—सतरक्खर अट्ठमी दुपया ॥ २१ ॥

पणिवाय अक्खराई–अट्ठावीस तहाय इरियाए । नवनउय अक्खरसय–दुतीसपयसंपया अट्ठ ॥ २२ ॥ दुगदुग चउसग इगपण–दसइग इरियसंपयाइ पया । इच्छा[1] इरि[2] गय[3] ओसा[4]–जेमे[5] एगिंदि[6] अ-

એ રીતે પાચ પ્રકારનો અભિગમ કહ્યા, અથવા પાંચ રાજ ચિન્હ છોડવાં, તે આ રીતે કે, ખડ્ગ, છત્ર ઉપાનહ (પગરખા) મુકુટ, અને ચામર [૧૭] જિન પ્રતિમાની સવળી બાજુએ ઉભા રહી પુરૂષો વાંદે, અને વામ બાજુએ ઉભા રહી સ્ત્રીઓ વાંદે જઘન્ય અવગ્રહ નવ હાથ છે, સાઠ હાથનો મધ્યમ અવગ્રહ છે, અને તેથી વધુ તે ઉત્કૃષ્ટ અવગ્રહ છે [૧૮] નોકાર બોલવો, એ જઘન્ય ચૈત્યવંદન છે, દંડક અને થોય બોલી જવી, તે મધ્યમ ચૈત્યવંદન છે, અને પાચ દંડક અને ચાર થોય તથા સ્તવ અને પ્રણિધાન બોલવા, તે ઉત્કૃષ્ટ ચૈત્યવંદન છે (૧૯) બે હાથ, બે પગ, અને મસ્તક નમાવતા, તે પચાંગ પ્રણિપાત છે સૂક્ષ્મ અર્થવાળા એક, બે, ત્રણ કે યાવત્ એકસો આઠ કાવ્ય બોલવા તે નમસ્કાર છે [૨૦] નોકારમા અડસઠ વર્ણ છે, નવ પદ છે, આઠ સંપદા છે ત્યા સાત સંપદા અને સાત પદમા સરખા અક્ષર છે, અને આઠમી સંપદા સત્તર અક્ષરની છે [૨૧]

પ્રણિપાત [લઘુ વાંદણા કે ખમાસમણા]મા અઠ્ઠાવીશ અક્ષર છે, તેમજ ઇરિયાવહીમા ૧૯૯ અક્ષર છે, બત્રીશ પદ છે, અને આઠ સંપદા છે [૨૨] તે આઠ સંપદાઓમા અનુક્રમે બે, બે, ચાર, સાત, એક, પાચ દશ, એક એમપ્રમાણે પદ છે અને

भि[7] तस्स[8] ॥ २३ ॥ दोसगनउया वन्नाउ–नव संपय पय तितीस स कयए । चेइय थयट्ठसपय–तिचत्त पय दुसयगुणतीसा ॥ २४ ॥ दुतिचउ पणपणपणदु चउ–त्ति पय सक्कत्थ सपयाइ पया । नमु[1] आइग[2] पुरिसो[3] लोगु[4]–अभय[5] धम्म[6] प्प[7] जिण[8] सव्व[9] ॥ २५ ॥

दुछ सग नव तिय छच्चउ—छप्पय चिइसपया पया पढमा । अरिह[1] वंदण[2] सिद्धा[3]—अन्न[4] सुहुम[5] एव[6] जो[7] ताव[8] ॥ २६ ॥ नामथयाइसु सपय—समपय अडवीश सोल वीस कमा । अदुरुत्तवन्न दोसठ-दुसय सोलट्ठ ठनउयसय ॥ २७ ॥ पणिहाणि दुपन्नसय—क्कमेण सग ति चउवीस तित्तीसो । गुणतीस अट्ठवीसा–चउतीसि गुतीसबार

તે પદોના આદિ અક્ષર આ પ્રમાણે છે—ઇરગા, ઇરિ ગમ, ઓસા જેમે એગિદિ, અભિ તસ્સ [૨૩] શક્રસ્તવમા ૨૯૭ વર્ણ છે, નવ સંપદા છે, અને તે તેત્રીશ પદ છે, ચૈત્યસ્તવમાં આઠ સંપદાઓ છે ૪૩ પદ છે અને ૨૨૯ વર્ણ છે (૨૪) શક્રસ્તવની નવ સંપદાઓમા અનુક્રમે બે ત્રણ ચાર પાચ પાચ પાચ બે ચાર, ત્રણ એ પ્રમાણે પદ છે, અને તેના આદિ અક્ષર આ પ્રમાણે છે—નમુ, આઇગ, પુરિસો લોગુ, અભય ધમ્મ, અપ્પ, જિણ સવ [૨૫]

ચૈત્યસ્તવમા આઠ સંપદાઓ છે તેના અનુક્રમે બે, છ સાત નવ, ત્રણ છ, ચાર, છ એ પ્રમાણે ૪૦ છે સંપદાઓના આદ્યાક્ષર આ પ્રમાણે છે—અરિહ વંદણ, સિદ્ધા, અન, સુહુમ, એવ જઓ, તાવ (૨૬) નામસ્તવ વિગેરેમા સંપદા અને પદ સરખાંજ છે, ત્યા નામસ્તવમા ૨૮, શ્રુતસ્તવમા ૧૬ અને સિદ્ધસ્તવમા ૨૦ પદ અને સંપદા છે વળી નામસ્તવમા ૨૬૦ વર્ણ છે, શ્રુતસ્તવમા ૨૧૬ વર્ણ છે, અને સિદ્ધસ્તવમા ૧૯૮ વર્ણ છે (૨૭) પ્રણિધાનમા ૧૫૨ વર્ણ છે, અને નવકાર, ખમાસમણ, ઇરિયા વહી, શક્રસ્તવ, ચૈત્યસ્તવ નામસ્તવ શ્રુતસ્તવ સિદ્ધસ્તવ, અને પ્રણિધાનમા અનુક્રમે સાત, ત્રણ ચોવીશ તેત્રીસ ઓગણત્રીશ, અઠ્ઠાવીશ ચોત્રીશ ઓગણત્રીશ, અને બાર ગુરૂ એટલે જોડા અક્ષર છે [૨૮] પાચ ૬૦૦ તે શક્રસ્તવ, ચૈત્યસ્તવ, નામસ્તવ,

गुरुवन्ना ॥ २८ ॥ पण दंडा सक्कत्थय[1]—चेइय[2] नाम[3] सुय[4] सिद्धना मेसु[5] । दो इग दो दो पचय-अहिगारा बारस कमेण ॥ २९ ॥

नमु[1] जेइय[2] अरिह[3] लोग[4]-सव्व[5] पुक्खर[6] तम[7] सिद्ध[8] जोदेवा[9] । उज्जिं[10] चत्ता[11] वेयावच्चग[12]—अहिगारपढमपया ॥ ३० ॥ चत्तारि वंदणिज्जा—जिण[1] सुय[2] सिद्ध[3] मुणि[4] सुसरणिज्जसुरा । चउह जिणा नामठवण-दव्वभावजिणभेएहिं ॥ ३१ ॥ नामजिणा जिणनामा-ठवण जिणा पुण जिणिंदपडिमाओ । दव्वजिणा जिणजीवा-भावजिणा समवसरणत्था ॥ ३२ ॥ पढमहिगारे वंदे-भावजिणे बीययंमि दव्वजिणे । इगचेइयठवणजिणे—तइए तुरियंमि नामजिणे ॥ ३३ ॥ तिहुयणठवणजिणे पुण-पंचमए विहरमाणजिण छट्ठे । सत्तमए सुयनाण-अट्ठमए सव्वसिद्धथुई ॥ ३४ ॥

तित्थाहिववीरथुई-नवमे दसमे य उज्जिंयतथुइ । इगदसमे अट्ठा-

શ્રુતસ્તવ અને સિદ્ધસ્તવ છે, તેમા અનુક્રમે બે, એક, બે, બે, અને પાચ મળીને બાર અધિકાર છે [૨૯]

બાર અધિકારના પહેલા પદ આ પ્રમાણે છે — નમુ, જેઇયા, અરિહ, લોગ, સવ્વ, પુક્ખ, તમ, સિદ્ધ, જોદેવા, ઉજ્જં, ચત્તા, વેયાવચ્ચગ (૩૦) ચાર વદનીય તે જિન, શ્રુત, સિદ્ધ, અને મુનિ છે, દેવતા સ્મરણ કરવા યોગ્ય છે ચાર પ્રકારના જિન તે નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય અને ભાવના ભેદે કરી જાણવા [૩૧] નામ જિન તે જિનના નામો છે, સ્થાપના જિન તે તેમની પ્રતિમાઓ છે, દ્રવ્ય જિન તે જિનના જીવ છે, અને ભાવજિન તે સમવસરણમાં બેઠેલા જીવ છે (૩૨) પહેલા અધિકારમા ભાવ જિન વાદ્યા છે, બીજામા દ્રવ્ય જિન વાદ્યા છે, ત્રીજામા એક ચૈત્યમાં રહેલા સ્થાપના જિન વાંદ્યા છે, ચોથામાં નામ જિન વાદ્યા છે, પાંચમાંમા ત્રણે ભુવનમા રહેલા સ્થાપના જિન વાદ્યા છે, છઠ્ઠામા વિહારમાન જિન વાંદ્યા છે, સાતમા શ્રુત જ્ઞાન વાંદ્યુ છે, અને આઠમામા સર્વ સિદ્ધની સ્તુતિ કરી છે [૩૩-૩૪] નવમા અધિકારમા તીર્થાધિપતિ

थय—सुदिट्ठिसुरसुरणा चरिमे ॥ ३५ ॥ अहिगयजिण पढम थुई—बी
या सव्वाण तइय नाणस्स । वेयावच्चगराण य—उवओगत्थ चउत्थ-
थुई ॥ ३७ ॥ पावखवणत्थ इरियाइ वंदणवत्तियाइ छ निमित्त । प-
वयणसुरसरणत्थ-उस्सग्गो इय निमित्तट्ठ ॥ ३७ ॥ चउ तस्स उत्तरीक-
रण पमुह सद्धाइयाउ पण हेऊ । वेयावच्चगरत्ताइ-तिन्नि इय हेउ-
बारसग ॥ ३८ ॥

अन्नत्थुआइ बारस—आगारा, एवमाइआ चउरो । अगणी[1] प-
णिंदिछिंदण[2]—बोहीखोभाइ[3] डक्को य[4] ॥ ३९ ॥ घोडगलयाइ खंभे—
कुड्डे माले य सबरिवहुनियल । लंबुत्तर थण उद्धी—संजइखलिणेय
वायस कविट्ठे ॥ ४० ॥ सीसोकंपिय मूइ-अंगुलि भमुहा य वारुणी

बीजा प्रभुनी स्तुति छे दशमामां ઉજ્જયંત [ગિરનાર] ની સ્તુતિ છે અગ્યારમામાં અષ્ટાપદની સ્તુતિ છે અને બારમામાં સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ દેવતાનું સ્મરણ છે [૩૫]

વર્તમાન ચોવીશીના તીર્થંકરોની પહેલી થોય [સ્તુતિ] છે, બીજી સર્વ જિનોની થોય છે ત્રીજી જ્ઞાનની થોય છે અને વૈયાવૃત્ય કરનાર દેવના ઉપયોગાર્થે ચોથી થોય છે [૩૬] આઠ નિમિત્ત આ પ્રમાણે છે— ઇરિયાવહીનું પાપ ખમાવવા નિમિત્તે વંદના નિમિત્તે પૂજન નિમિત્તે, સત્કાર નિમિત્તે સન્માન નિમિત્તે બોધિલાભ નિમિત્તે નિરુપસર્ગ નિમિત્તે, અને પ્રવચન દેવતાના સ્મરણ નિમિત્તે કાયોત્સર્ગ કરાય છે— એમ આઠ નિમિત્ત છે (૩૭) બાર હેતુ આ પ્રમાણે છે— તસ્સ ઉત્તરીકરણ વગેરે ચાર, શ્રદ્ધાદિક પાંચ વેયાવચ્ચગર વગેરે ત્રણ એમ બાર હેતુ છે (૩૮)

અન્નત્થુસસિએણં વગેરે બાર આગાર છે અને એવમાઇએહિં એ પદમાં આદિ પદથી ચાર બીજા લેવાય છે, તે આ છે—અગ્નિ પંચેંદ્રિ છિદન બોધિ ક્ષોભ, અને સર્પ દંશ. (૩૯) કાયોત્સર્ગના ૧૯ દોષ આ છે—ઘોટક દોષ લતા દોષ સ્તંભ દોષ કુડય દોષ, માળ દોષ, શબરિ દોષ, વધૂ દોષ નિગડ દોષ, લંબોત્તર દોષ સ્તન દોષ ઉદ્ધિ દોષ, સયતિ દોષ ખલિન દોષ, વાયસ દોષ કપિત્થ દોષ, શીર્ષકંપ દોષ મૂક દોષ, અંગુલિભ્રૂ દોષ, વારુણી દોષ, પ્રેક્ષ દોષ, એ રીતે ઓગણીશ દોષ કાયોત્સર્ગમાં વર્જવા

पेहा । एगूणवीस दोसा—काउस्सग्गम्मि वज्जि ज्जा ॥ ४१ ॥ इरिय स्सग्गपमाण—पणवीसु स्सास अट्ठ सेसेसु । गंभीरमहुरसद्दं—महत्थजुत्त हवइ थुत्त ॥ ४२ ॥

पडिक्कमणे जिणहर जिमण–चरिम पडिक्कमण सुयण पडिलेहे । चिइवंदणमिय जइणो–सत्त उ वारा अहोरत्ते ॥ ४३ ॥ पडिक्कमओ गिहिणोविहु–सगवेला पचवेल इयरस्स । पूयासु तिसझासु–होइ तिवेला जहन्नेण ॥ ४४ ॥ तंबोल[1] पाण[2] भोयण[3] वाणह[4] मेहुन्न[5] सुयण[6] निट्ठवण[7] । मुत्तु[8] च्चार[9] जूय[10]–वज्जे जिणनाहगब्भहरे ॥ ४५ ॥

अन्ये पुनराचार्याश्चतुरशीति संख्या आशातना एव प्रतिपादयंति,—

खेलं[1] केलि[2] कलिं[3] कला[4] कुललय[5] तंबोल[6] मुग्गालय[7]– गा-

---

[૪૦-૪૧] (ભાષ્યમા કુચ્ય દોષ, નથી ગણ્યુ–ઉદા તે ગણેલ છે, તેથી ૧૯ ના બદલે ૨૦ થાય છે, માટે ઘોટક લતરૂપ એક દોષ ગણવાથી અથવા બીજા કોઇ પણ બેને એકરૂપ ગણવાથી ૧૯ દોષ થશે) ઇરિયાવહીના કાઉસ્સગ્ગનુ પ્રમાણ પચીશ શ્વાસોશ્વાસ છે, બાકીના આઠ શ્વાસોશ્વાસના છે સ્તોત્ર તે એ છે જે ગભીર મધુર શબ્દવાળુ અને મોટા અર્થયુક્ત હોય તે [૪૨]

સવારના પડિકમણે, જિન મદિરમા જતા, જમતા દિવસ ચરિમ લેતા, સાજના પડિકમણે, સૂતા અને જાગતા એમ મુનિને રાત દિવસમા સાત વાર ચૈત્ય વદન કરવુ પડે છે [૪૩] પડિકમણુ કરનાર ગૃહસ્થને પણ સાત વેળા ચૈત્યવદન કરવાનુ હોય છે પડિકમણુ નહિ કરનારને પાચ વાર હોય છે જઘન્યપણે ત્રણ સધ્યા વખતે ત્રણ વાર તો જરૂર ચૈત્યવદન કરવુ જોઇએ [૪૪] આશાતના દશ છે—તાબુલ, પાન, ભોજન, પગરખા, મૈથુન, શયન, નિષ્ઠીવન, મૂત્ર, ઉચ્ચાર [ખરચુ], અને જુગટુ એ દશ આશાતના જિનેશ્વરના ગભ ગૃહમા નહિ કરવી [૪૫]

બીજા આચાર્યો તો ચાગસી આશાતના કહે છે તે આ રીતે છે —

ખેલતમામો ૧, ક્રીડા ૨, કજીયો ૩, કળા ૪, કુળલય ૫, તબોળ ૬, ઓગારવુ

ली[८] कगुलिया[९] सरीरधुवण[१०] केस[११] नहे[१२] लोहिय[१३] भन्नोस[१४] तय[१५] पित्त[१६] वत[१७] दसणे[१८] विस्सामण[१९] दामण[२०]— दत[२१] च्छी[२२] नह[२३] गड[२४] नासिय[२५] सिरो[२६] सोय[२७] छवीण मल[२८] ॥ १ ॥ मतुस्मीलण[२९] लिक्खय[३०] विभजण[३१] भडार[३२] दुट्ठासण[३३]- छाणी[३४] कप्पड[३५] दालि[३६] पप्पड वडी[३७] विस्सारण[३८] नासण[३९] । अक्कद[४०] विकह[४१] सरच्छघडण[४२] तेरिच्छसठावण[४३]— अग्गीसेवण[४४] रधण[४५] परिखण[४६] निस्सीहियाभजण[४७] ॥ २ ॥

छत्तो[४८] वाणह[४९] सत्थ[५०] चामर[५१] मणोणेगत्त[५२] मब्भंगणं[५३]— सच्चित्ताण मचाय[५४] चाय मजिए[५५] दिट्ठीइ नो अजली[५६] । साडे गुत्तरसगभगा[५७] मउड[५८] मोलि[५९] सिरोसेहर[६०] हुड्डा[६१] जिड्डह[६२] गिड्डियाइरमण[६३] जेहोर[६४] भडकिय[६५] ॥ ३ ॥ रिकार[६६] धरण[६७] रण[६८] वि-

---

૭, ગાની ૮, અગોનં કરવી ૯ ગરીર ધોવુ ૧૦, કેશ ૧૧, નખ ૧૨, લોહી ૧૩ ઝાડો પિશાબ ૧૪ ચામડી ૧૫ પિત્ત ૧૬, વમન ૧૭ અને દાત ૧૮, એ દશ વાના નાખવા ચપી કરાવવી ૧૯, દામણ ગળાવવી ૨૦, દાત ૨૧ આખ ૨૨ નખ ૨૩, ગડસ્થળ ૨૪ નાશિકા ૨૫, મસ્તક ૨૬ કાન ૨૭, અને આખા શરીરનુ મળ નાખવુ ૨૮, માથુ વેડાવવુ ૨૯ લીખ ચુટાવવી ૩૦, પટિયા પાડવા ૩૧, ભડાર તરીકે વપરાશ કરવો ૩૨, દુષ્ટ આસને બેશવુ ૩૩, પાણી ભાણુ ૩૪, કપડા સુકવવા ૩૫ દાળ સુકવવી ૩૬, પાપડ વડી સુકવવી ૩૭, વિસ્સારણ ૩૮, ભાગફોડ કરવી ૩૯ આક્રદ કરવો ૪૦, વિકથા કરવી ૪૧, હથિયાર ઘડવા ૪૨ તિર્યંચ બાંધવા ૪૩ આગ સળગાવવી ૪૪, રાંધવુ ૪૫ પારખવાની પેટી તરીકે વાપરવુ ૪૬, નિસીહિ ભાગવી ૪૭

છત્ર ૪૮, પગરખા ૪૯ શસ્ત્ર ૫૦, ચામર વાપરવા ૫૧ મનની ચચળતા રાખવી ૫૨, અભ્યગન કરવુ ૫૩ સચિત્ત વસ્તુ સાથે રાખવી ૫૪, અચિત્તને છોડવી ૫૫ જિન મૂર્ત્તિ દેખાતા અજળિ ન કરવી ૫૬, એક સાડી ઉત્તરાસગ ન કરવો ૫૭, મુગટ ૫૮, મોળિઉ ૫૯, ટે શિર શેખર (ગજરાવાળો ફેટો) રાખવો ૬૦, હોડ ૬૧,

वरणं कालाण[६९] पल्हत्थिय[७०] पाउ[७१] पायपसारण[७२] पुडपुडी[७३] कप[७४] रंओ[७५] मेहुण[७६] । जूया[७७] जेमण[७८] जुज्झ[७९] विज्झ[८०] वणिज[८१] सेज्ज[८२], जल[८३] मज्झण[८४] एमाईय मवज्जकज्ज मुजुओ वज्जे जिणिदालए ॥४॥

वंदनकविधि पुनर्वृद्धा एव प्रपंचितवतः—

मुहणतयदेहावस्सएसु पणवीस हुति पत्तेय । छट्ठाण छ गुरुवय-णा छच्च गुणाहुति नायव्वा ॥ १ ॥ अहिगारिणोय पंचय-इयरे पंचेव पच पडिसेहा । इको वग्गह पंचाभिहाण पचेव आहरणा ॥ २ ॥ आसा-यणतित्तीसं-दोसा वत्तीस कारणा अट्ठ । वाणउयसय ठाणाण-वदणे होइ नायव्वं ॥ ३ ॥ दिट्ठिपडिलेह एगा-अक्खोडा तिन्नि तिन्नि अत-रिया । अक्खोडापक्खोडा-नवनव इय पुत्तिपणवीसा ॥ ४ ॥

पायाहिणेण तिय तिय- बाहुसु सीसे मुहमि उयरेय । पिट्ठीइ

જિદ્દ ૬૨, કે ગેદી દડો રમવો ૬૩ જોટાર ૬૪, કે ભડકો કરવો ૬૫, બેકાર ૬૬, ધરપકડ ૬૭, કે લડાલડી કરવી ૬૮, ડાળનુ વિતરણ ૬૯, પલાઠીવાળી બેસવુ ૭૦, પાદુકા પહેરવી ૭૧, પગ પસારી બેસવુ ૭૨ ગડમડ કરવી ૭૩ ધૂણવુ ૭૪, રમવુ ૭૫ મૈથુન ૭૬, જુગટુ ૭૭ જમણુ ૭૮, યુદ્ધ ૭૯, વૈદુ ૮૦, વેપાર કરવો ૮૧, શય્યા કરવી ૮૨, પાણી પીવુ ૮૩, મજ્જન કરવુ ૮૪, ઇત્યાદિક સદોષ કામ સરળ માણસે જિન મદિરમા નહિ કરવા

મોમતીની પચીશ પડિલેહણા, શરીરની પચીશ પડિલેહણા, પચીશ આવશ્યક, છ સ્થાન, છ ગુરુ વચન, છ ગુણ, પાચ અધિકારી, પાચ અનધિકારી પાચ પ્રતિષેધ, એક અવગ્રહ પાચ અભિધાન પચ ઉદાહરણ તેત્રીશ આશાતના, બત્રીશ દોષ, અને આઠ કારણ, એમ કુલ ૧૯૨ સ્થાન વાદણામા થાય છે [૧-૨-૩]

મોમતીની પચીશ પડિલેહણાઓ આ રીતે છે — એક દ્રષ્ટિ પડિલેહણ, ત્રણ ત્રણ ત્રણ મળી વચ્ચે ૯ અકખોડા, અને નવ ને નવ મળી ૧૮ અકખોડા પકખોડા એમ પચીશ છે

પ્રદક્ષિણાએ કરીને બે બાહુએ, મસ્તકે, મુખે, અને ઉદરમા, ત્રણ ત્રણ, પૂઠે

हुंति चउरो -छप्पाए पुत्तिपणवीसा ॥ ५॥ दो वणय अहाजाय-न्किइक-म्म वारसावत्तं । चउस्सिर तिगुत्त च-दुपवेस एगनिक्खमण ॥ ६ ॥ इच्छा य अणुभवणा--अव्वाबाहं च जत जवणाय । अवराह खामणा विय छ-द्ठाणा हुति वदणए ॥ ७ ॥ छदेण अणुजाणामि--तहत्ति तुब्भपि वट्टए एव । अहमवि खामेपि तुमे--वयणाइ वदणरिहस्स ॥ ८ ॥

विणओवयार माणस्स-भजणा पूयणा गुरुजणस्स । तित्थयराणय आणा- सुयधम्माराहणा क्रिरिया ॥ ९ ॥ आयरिय उवज्झाए-पवित्तथेरे तहेव रायणिए । एएसिं किइकम्म कायव्व निज्जरहाए ॥ १० ॥ पास-त्थो उस्सन्नो-होइ कुसील्लो तहेव ससत्तो । अहछदोविय एए--अवदणि ज्जा जिणमयमि ॥ ११ ॥ वक्खित्तपराहुत्ते अ-पमत्ते मा कयाइ वदि-ज्जा । आहार व करतो—नीहार वा जइ करेइ ॥ १२ ॥ देविंदरायग-

---

ચાર, અને પગમા ૭ એમ પચીશ વાર મોમતી ફેરવવી ને પચીશ શરીર પડિલેહણા છે (૫) બે અવનત એક વાર યથાજાત બાર આવત્ત ચાર વાર શિર સ્પર્શ, ત્રણ ગુપ્તિ, બે પ્રવેશ, અને એક નિષ્ક્રમણ એમ પચીશ આવશ્યક છે (૬) ઇચ્છા અનુજ્ઞાપના અવ્યાબાધ, યાત્રા યાપના અને અપરાધ ક્ષામણા એ ૭ સ્થાન છે (૭) છદેણ અણુજાણામિ તહત્તિ, તુબભપિ, વટ્ટએ એવ (અર્થાત્ પૂર્વનું વાક્ય બે વાર બોલાય છે), અહમવિ ખામેમિ તુમે એ રીતે ૭ વદનીય ગુરૂના વચન છે (૮)

વિનયોપચાર સચવાય માન ટળે, ગુરૂ જનની પૂજા થાય તીર્થકરની આજ્ઞા પળાય, શ્રુત ધર્મની આરાધના થાય, અને ક્રિયા પળાય એ રીતે ૭ ગુણ છે [૮] આચાર્ય, ઉપાધ્યાય પ્રવર્ત્તક સ્થવિર, અને રત્નાધિક એ પાચને નિર્જરાના અર્થે વદન કરવુ (૧૦) પાસત્થ અવસન્ન કુશીળ સસક્ત અને યથા છદ એ પાચ જૈન મતમાં અવદનીય જણાવ્યા છે (૧૧) પાચ પ્રતિષેધ આ છે—ગુરૂ કામકાજમા રોકાયલા હોય, પરાઙ્મુખ બેઠા હોય સુતા હોય, આહાર કરતા હોય, કે નીહાર કરતા હોય ત્યારે તેમને વાદવા નહિ (૧૨) દેવેદ્ર રાજા, ગૃહપતિ, સાગારિ અને સાધર્મિ એ પાચના પાચ અવગ્રહ

ख्वइ-सागरिसाहम्मि उग्गहा पच गुरुउग्गहो इहु पुण—आयपमाणो चउदिसिंपि ॥ १३ ॥

वदण चिइ किइकम्म—पूयाकम्म च विणयकम्म च । वदणगस्स इ एए नामाइ हवति पचेव ॥ १४ ॥ सीयले खुड्डए कण्हे—सेवए पाऌए तहा । पच एए उदिट्ठता—किडकम्मे हुति नायव्वा ॥ १५ ॥ पुरओ पक्खा सन्ने—गता चिट्ठण निसीयणायमणे । आलोयणपडिसुणणे—पुव्वालवणे य आलोए ॥ १६ ॥ तह उवदस निमतण—खद्धायणे तहा अपडिसुणणे । खद्धत्तिय तत्थ गए—किं तुम तज्जाय नो सुमणो ॥ १७ ॥ नो सरसि, कह छित्ता—परिसभित्ता अणुट्ठियाय कहे ।

ે તેમાથી ન્ગ ગુરૂનો અવગ્રહ છે તે ચારે બાજુ તેના શરીર પ્રમાણેનો છે [૧૩]

વદન, ચિતિ, કૃતિ કમ, પુયા કર્મ, અને વિનય કમ, એ પાચ વદનનાં પર્યાય નામ છે [૧૪] શીતળ, ક્ષુલ્લક, કૃષ્ણ, સેવક, અને પાળક, એ પાચ વદનમા દ્રષ્ટાત જાણવા (૧૫)

તેત્રીશ આશાતના આ પ્રમાણે છે —

ગુરૂની આગળ ચાલે ૧, પડખે ચાલે ૨, પછવાડે અડકતો ચાલે ૩, એ રીતે ઉભા રહેવાની ત્રણ ૬, તથા બેસવાની ત્રણ મળી નવ આશાતના થાય છે ૯, આચમન એટલે ચડિલે, પ્રથમ પાણી લે ૧૦, ગમનાગમન પહેલુ આલોવે ૧૧, બીજાનો હુકમ પહેલાં સાંભળે ૧૨, કોઇને ગુરૂની પહેલાં બોલાવે ૧૩, ગુરૂ છતા બીજા પાસે ભિક્ષાદિક આહાર આલોવ ૧૪, આહારાદિક બીજાને બતાવે ૧૫, બીજાને પહેલા બોલાવીને પછી ગુરૂને બોલાવે ૧૬, ગુરૂ વિના બીજાને મિષ્ટ ખવરાવે ૧૭, પોતે મિષ્ટ ખાય ૧૮, ગુરૂએ બોલાવ્યા છતા નહિ સાભળે ૧૯, ગુરૂને કઠણ વચન બોલે ૨૦, સથારે બેઠો ઉત્તર આપે ૨૧, શુ કહો છો એમ કહે ૨૨, તમે કરો એમ કહે ૨૩, તિરસ્કાર કરે ૨૪, ઉપદેશ સાભળી હર્ષિત મનવાળો નહિ થાય ૨૫, તમને નથી સાભરતુ એમ કહે ૨૬, કથાનો છેદ કરે ૨૭, સભાનો ભગ કરે ૨૮, ગુરૂએ કહેલી વાત ફરી પોતે કહે ૨૯, ગુરૂના સથારે પગ લગાડે ૩૦, ગુરૂના આસનપર બેસે ૩૧, ગુરૂથી ઉંચા આસને બેસે

संथारपायघट्टण चिट्ठु व्व समासणेयावि ॥ १८ ॥

आणाढिय च थद्ध च—पविद्ध परिपिंडिय । टोलगइत्र अंकुस चेव—तहा कच्छभरिंगिय ॥ १९ ॥ मच्छुव्वत्तं मणसाय— पउट्ठ तह वेइयावद्ध । भयसा चेव भयत—मित्ती गारवकारणा ॥ २० ॥ तेणिय पडिणिय चेव—रुद्ध तज्जिय मेवय । सढ च हीलीय चेव—तहा निप्पलिउंचिय ॥ २१ ॥ दिट्ठ मदिट्ठ च तहा—सिंग च करमोयण । आलिद्ध मणालिद्ध—ऊणउत्तरमूलिय ॥ २२ ॥ मूय च ढड्ढर चेव—चुडलिं च अपच्छिम । बत्तीसदोसपरिसुद्ध— किइकम्म पउजए ॥ २३ ॥

(दार)

आयरकरणे आढा—तव्विवरीय अणाढीय होइ । दव्वे भावे थद्धो—चउभगो दव्वओ भइओ ॥ २४ ॥ पविद्ध मणुवयार—ज अप्पितो न ज्ञत्तिओ होइ । जत्थवतत्थव उज्झइ—कयकिच्चो वक्खर चेव ॥ २५ ॥ सपिंडिए च वदइ—परिपिंडियवयणकरणओवावि । टोलों व्व उप्फिडतो—

૩૨, અને ગુરૂના સમાન આસને બેસે ૩૩, [૧૬–૧૭–૧૮]

બત્રીશ દોષ આ પ્રમાણે છે —અનાદૃત, સ્તબ્ધ, અપવિદ્ધ પરિપિંડિત, ટોળગતુલ્ય અંકુશ, કચ્છપરિંગિત, મત્સ્યોદ્‌વૃત્ત, મન પ્રદુષ્ટ, વેદિકાબદ્ધ ભયભીત, મૈત્રિગારવ કારણ, સ્તૈનિક, પ્રત્યનીક, રૂદ્ધ, તર્જિત શઠ, હીલિત, વિપરિકુંચિત દૃષ્ટ, અદૃષ્ટ શૃંગ, કરમોચન આલિદ્ધ, અનાલિદ્ધ ઉનમૂળિક, અધિક મૂળિક મૂક, ઢઢ્ઢર, અને ચુડલિતુલ્ય [૧૮–૨૦–૨૧–૨૨–૨૩] [આ પાંચ દ્વાર ગાથા છે, તેનો ખુલાસો હવે આવશે]

આદર કરીને વાંદવુ, તે આદૃત, અને તેથી વિપરીત તે અનાદૃત જાણવુ સ્તબ્ધ બે પ્રકારે હોય છે —દ્રવ્યથી અને ભાવથી એની ચોભંગી થાય છે,—ત્યાં દ્રવ્યથી દોષની ભજના છે (૨૪) ઉપચાર રહિત અર્થાત્ વાંદણા આપતાં ઝટ તૈયાર નહિ થાય, અથવા કામ કર્યા બાદ ઉપકરણ જ્યાં ત્યાં ફેંકી દે, તે અપવિદ્ધ દોષ જાણવો [૨૫] બધાની સાથે ભેળાઇને વાંદે, અથવા વાક્યો ગચબુચ કરીને વાંદે, તે પરિપિંડિત દોષ છે ટોળ (તીડ)ના

ओसक्कहिसक्कण कुणइ ॥ २६ ॥ उवगरणे हत्थमि व–व्वित्तु निवेसेइ अंकुसं विंति । तियविट्ठरिंगण ज–त कच्छभरिंगिय नाम ॥ २७ ॥ उट्ठितनिवेसिंतो–उव्वत्तइ मच्छउ व्व जलमज्झे । वंदिउकामो ‘वन्नं–झसो व्व परियत्तए तुरियं ॥ २८ ॥

अप्पपरपत्तिएण–मणप्पओसो अणेगउट्ठाणो । पंचेर वेइयाओ–भय तु निज्जूहणाईय ॥ २९ ॥ भय इत्र मइस्सइत्ति व—इय वंदइ निहोरय निवेसंतो । एमेव य मित्तीए—गारव सिक्खाविणीओ ह ॥ ३० ॥ नाणाइ तिगं मोत्तु—कारण मिह लोगसाहगं होइ । पूया गारवहेउ—नाणग्गहणेवि एमेव ॥ ३१ ॥ आयरतरेण हंदी-वंदामी तेण पच्छ पणइस्सं । वंदणगमोल्लभावो–न करिस्सइ मे पणयभग ॥ ३२ ॥

માટક ઉપડતો થકો આધુ પાછુ જઇને વાદે તે ટોળક દોષ છે [૨૬] ઉપકરણ હાથમાં લઇને બેસે, તે અંકુશ દોષ છે ત્રિપૃષ્ટ (કાચબાની માફક) રિંગણ [ગતિ] કરીને અર્થાત્ ધીમે ધીમે ચાલીને વાંદે, તે કચ્છપરિંગિત છે [૨૭] ઉઠતો બેસતો થકો પાણીમા મત્સ્ય જેમ ઉથળે તેમ વળ ખાય, અથવા વાદવા ઇચ્છતો થકો અન્ય ઉપર માછલુ જેમ જલદી વળે, તેમ ઝટ પાછો વળે, તે મત્સ્ય દોષ જાણવો (૨૮)

પોતાના નિમિત્તે અથવા પરના નિમત્તે અનેક પ્રકારે ઉઠતો મનને પ્રદ્વેષ તે મન પ્રદુષ્ટ છે પચ (પચાતી મહાજન) જેમ વેદિકા બાધીને વાંદે, તે વેદિબદ્ધ દોષ છે ભય એટલે રખેને ટોળાથી બહાર મેલે તે અથવા ભયના માફક બીવરાવતો હોય, તેમ છાતી કાઢીને વાંદે, તે ભય દોષ જાણવો એજ રીતે મૈત્રી ખાતર વાદે, તે મૈત્રી દોષ જાણવો, અને ગારવ ખાતર એટલે હું કેવી શિક્ષામાં વિનીત (કેળવાયલો) છુ એમ બતાવવા વાદે, તે ગારવ દોષ છે [૨૯–૩૦] જ્ઞાનાદિ ત્રણ હેતુ શિવાય બીજુ જે લોકને વશ કરનાનુ કારણ તે ખાતર વાદે, તે કારણ દોષ જાણવો, એ રીતે જ્ઞાન ગ્રહણ કરતા પણ જો પૂજા કે ગારવની અપેક્ષા રાખે તો, કારણ દોષ જાણવો [૩૧] અથવા હમણા હું ખૂબ આદરથી વાદીશ, તો પછી મને પણ તે રીતે બીજા વાંદશે, અથવા વાદણાની કિમ્મત વિચારીને ગુરુ મારી સાથે પ્રીતિ ભંગ નહિ કરશે, એમ વિચારી વાદ્દુ, તે બધાં કારણ દોષ છે (૩૨) બીજાને અદષ્ટ

होइ परस्स दिट्ठ–वदंतो तेणिय हवइ एय । तणो विव अप्पाण–गूहइ ओभावणा मा मे ॥ ३३ ॥

आहारस्सउ काले–नीहारस्साबि होइ पडिणीय । रोसेण धमधमंतो–ज वदइ रुट्ठ मेय च ॥ ३४ ॥ नवि कुप्पासि–न पसीयसि–कट्ठसिवो वेव तज्जिय एय । सीसंगुलिमाईहिं–तज्जेइ गुरु पणिवयंतो ॥ ३५ ॥ वीसभट्ठाण मिण–सब्भावजढो सढ हवइ एव । कवड ति कइअव ति य–सढया विय होंति एगट्ठा ॥ ३६ ॥ गणिवायगजिट्ठज्जो त्ति हीलियं किंनु मे पणमिएण । दरवंदियमि विकह– करेइ पलिउंचिय एय ॥ ३७ ॥

अंतरिओ तमसे वा–न वदई वदई उ दीसंतो । एय दिट्ठ मदिट्ठं–सिंग पुण कुंभपासेहिं ॥ ३८ ॥ करमिव मन्नइ दिंतो वदणय आ-

---

રહી વાંદે, અને રખેને મારી લઘુતા થાય, તેથી ચોરના માફક પોતાને છુપાવે તે સ્તૈનિક દોષ જાણવો [૩૩]

આહારના વખતે અથવા નીહારના વખતે વાંદે તે પ્રત્યનીક દોષ જાણવો રોષથી ધમધમતો થકો વાંદે તે રૂષ્ટ દોષ છે (૩૪) વાંદતાં એવું બોલે કે, તમે લાકડાના શિવ માફક નહિ કોપ કરો અને નહિ પસાય કરો તે તર્જિત દોષ કહેવાય અથવા ગુરૂને નમતાં મસ્તક અને આંગળિઓવડે તર્જે તે તર્જિત દોષ કહેવાય (૩૫) વાંદવું એથી વિશ્વાસ જામશે એ રીતે ખરા ભાવમાં જડ બની ઠગવાને વાંદે તે શઠ દોષ છે કેમકે કપટ કૈતવ, અને શઠતા એ બધા એકાર્થ છે (૩૬) અરે ! એ તો ગણિ છે વાચક છે જ્યેષ્ટ છે, આર્ય છે, એને મારા નમવાથી શું ફાયદો થશે, એમ બોલીને વાંદવું તે હીલિત દોષ છે અર્ધું વાંદતાં વચ્ચે વિકથા ચલાવવી તે પરિકુંચિત દોષ કહેવાય છે (૩૭)

અંતરિત હોય અથવા અંધારામાં હોય, તો ન વાંદે, અને દેખાતો હોય તો વાંદે—એ દૃષ્ટ દોષ, તથા અદૃષ્ટ દોષ છે કુંભાના પડખા ચડાવીને વાંદે તે શ્રૃંગ દોષ છે (૩૮) વાંદણા દેતાં તેને કરની માફક આહતિક [અર્હંતનો] કર માને, અને [મનમાં ચિંતવે કે] લૌકિક કરથી છુટ્યા, પણ વંદનના કરથી છુટતા નથી, તે કરમોચન દોષ

रहस्तियकरो त्ति । लोइयकराउ मुका -न मुचिमो वदणकरस्स ॥ ३९ ॥ आलिद्ध मणालिद्ध - रयहरसीसेहिं होइ चउभगो । वयणक्खरेहिं ऊण- जहन्नकालो व सेसेहिं ॥ ४० ॥ दाऊण वदण मत्थएण वदामि मूलिया एसा । मुओ व्व सद्दरहिओ-- ज वदइ मूयग त तु ॥ ४१ ॥ ढड्डरसरेण जो पुण-- सुत्त घोसेइ ढड्डर तमिह । चुडलिं व गिण्हिऊण--रयहरण होइ चुडलीओ ॥ ४२ ॥

पडिकमणे[1] सज्झाए[2]--काउसग्गा[3] वराह[4] पाहुणए[5] । आलोयण[6] सवरणे[7]--उत्तमट्ठेय[8] वदणय ॥ ४३ ॥ (इति)

प्रत्याख्यानविधि' पुनरेव प्रकटीक्रियते—

दस पचक्खाण [1]तिविही[2]--आहार[3] दुवीसगार अदुरुत्ता[4] । दस विगई[5] विगइगया--तीस[6] भगा य[7] छसुद्धी[8] ॥ १ ॥ (दार) नवकार

છે [૩૯] રજોહરણ અને મસ્તકવડે આવિદ્ધ અને અનાલિદ્ધની ચોભગી થાય છે—ત્યાં રજોહરણપર માથુ તદ્દન વળગાડીને વાદે તે આવિદ્ધ અને તદ્દન નહિ વળગાડે, તે અનાવિદ્ધ દોષ છે વચન કે અક્ષરથી ઉંધુ બોને, અથવા બીજાઓ કરતા ઓછા વખતમાં વાદી લીએ, તે ઉન દોષ છે (૪૦) વાદના દઇ " મત્થએણ વદામિ " એ પદ બોલે તો, મૂનિમ દોષ કહેવાય છે મુંગાની માફક શબ્દ બોલ્યા વગર વાદે તે મૂક દોષ છે (૪૧] ઢ્ઢર સ્વરથી જે સૂત્ર બોને તે ઢ્ઢર દોષ છે ચૂલીની માફક રજોહરણ લઇને વાદે, તે ચૂડલી દોષ છે એ રીતે બત્રીશ દોષ ગણાય છે [૪૨]

વદનના આઠ કારણ આ પ્રમાણે છે—પ્રતિક્રમણમા, સ્વાધ્યાયમા, કાયોત્સર્ગમા, અપરાધમા, પ્રાહુણામા, આલોચનામા, સવરણ [પચખાણ]માં, અને ઉત્તમાર્થ [અણસણ]મા એમ આઠ કારણોમા વાદણા દેવાય છે [૪૩]

પ્રત્યાખ્યાનની વિધિ આ રીતે છે—

દશ પ્રત્યાખ્યાન, ત્રણ વિધિ, આહાર, બાવીશ આગાર, દશ વિકૃતિ, ત્રીશ વિકૃતિગત ભાગા, અને ૭ શુદ્ધિ—એ આઠ દ્વાર છે [૧] દશ પ્રત્યાખ્યાન તે આ

सहिय, पोरिसि–पुरिमड्ढिकासणे गठाणे य । आयबिल अभतट्ठे–चरिमे य अभिग्गहे विगई ॥ २ ॥ उगए सूरे य नमो–पोरिसिपचखस्स उग्गए सूरे । सूरे उगए पुरिम–अभतट्ठ पचक्खाइ त्ति ॥ ३ ॥

भणइ गुरू सीसो पुण–पच्चक्खामि त्ति एव वोसिरइ । उवओगु त्थ पमाण–न पमाण वजणच्छलणो ॥ ४ ॥ नवकार चउहार–रत्तिंपि मुणीण सेस तिह चउहा । निसिपोरिसिपुरिमेगासणाइ सड्ढाण दुत्ति चउहा ॥ ५ ॥ असण्ण मुग्गोयणसत्तु–मढपयखज्जक्कदरब्बाई । पाणे कज्जिय जवऊयर–कक्कडोदग सुराइजल ॥ ६ ॥ खाइमि भत्तोसफलाइ–साइमे सुठिजीरअजमाइ । महुगुलतबोलाई–अणहारे मोयनिंबाई ॥ ७ ॥

છે—નોકારસી, પોરૂષી પુરિમડ્ઢ, એકાસણુ એકટાણુ આંબિલ, અભક્તાર્થ (ઉપવાસ) ચરિમ, અભિગ્રહ અને વિકૃતિ [૨] નોકારસી અને પોરસીમાં **उगए सूरे** એમ બોલાય છે પુરિમડ્ઢ અને ઉપવાસમા " **सूरे उगए** " એમ બોલાય છે

ગુરૂ પ્રત્યાખ્યાનનો પાઠ બોલે, અને શિષ્ય " **पच्चक्खामि** " એવુ પદ તથા **वोसिरामि** એવુ પદ બોલે એ પચ્ચખાણમાં જાણતા કંઈ અક્ષર વ્યજનની ચૂક થાય તો તે પ્રમાણ ન ગણાય પણ જે ઉપયોગથી લેવાય, તે ઉપયોગજ પ્રમાણ ગણાય છે [૪] નવકારસી અને રાત્રિ ભોજનનુ પચ્ચખાણ મુનિઓને ચોવિહારરૂપે હોય છે, અને બાકીના પચ્ચખાણ દુવિહાર ત્રિવિહાર, કે ચોવિહારરૂપે હોય છે શ્રાવકને રાત્રિભોજન, પોરસી, પુરિમડ્ઢ, એકાસણુ વગેરે દુવિહાર ત્રિવિહાર, કે ચોવિહારરૂપે હોય છે [નોકારસી તો શ્રાવકને પણ ચોવિહારરૂપેજ હોય.] (૫) મગ, ભાત, સતુ ભજીયા, દૂધ, ખાજા, કંદ રાબ વગેરે અશન ગણાય છે પાનમા કાજી, યવ કેરા, કે કકડ વગેરેનુ પાણી જાણવુ ખાદિમમા સેકેલા ધાન્ય તથા ફળ—એવો જાણવો સ્વાદિમમા સુંઠ, જીરૂ, અજમો મધુ, ગોળ, તબોળ વગેરે જાણવાં, અને ગોમૂત્ર તથા નિબ વગેરે અનાહાર ગણવા

નોકારસીમાં બે આગાર છે, પોરસીમા ૭, પુરિમડ્ઢમાં સાત, એકાસણામા આઠ, એકટાણામાં સાત, આબેલમા આઠ, ઉપવાસમા પાચ, પાનકમા ૭ ચરિમમાં ચાર, અ-

दो नवकारि छ पोरिसि–सग पुरिमड्ढे इगासणे अट्ठ । सत्ते गट्ठाणि अविलि–अट्ठ पण चउत्थि छ प्पाणे ॥ ८ ॥ चउ चरिमे चउ भिग्गहि-पण पावरणे नवट्ठ निव्वीए । आयंविलखित्तविवेग मुत्तु दवविगइ नियमिट्ठ ॥ ९ ॥ विस्सरण मणाभोगो[1]–सहसागारो सयमुहपवेसो[2] । पच्छन्नकाल मेहाइ[3] -दिसिविवज्जासु दिसिमोहो[4] ॥ १० ॥ साहुवयणं उग्घाडा–पोरिसि[5] तणुसुत्थया समाहि त्ति[6] । संघाइकज्ज महयर[7]— गिहत्थवदाइ सागारी[8] ॥ ११ ॥ आउटण मगाण[9]–गुरुपाहुणसाहु गुरु-अब्भुट्ठाण[10] । परिठावण विहि गहिए[11]- जईण पावरणि कडिपट्टो[12] ॥१२॥

खरडिय लूहिय डोवाइ–लेव[13] संसट्ठ दुद्धमडाई[14] । उक्खित्त पिंडविगईण[15]–मक्खिय अगुलीहि मणा[16] ॥ १३ ॥ लेवाड दवखपा-

---

અભિગ્રહમા ચાર પ્રાવરણમા પાચ, અને નીવીમા નવ કે, આઠ આગાર છે, પણ દ્રવ વિકૃતિમા ઉત્ક્ષિપ્ત વિવેક આગાર છોડીને આઠજ આગાર છે [૮-૯] વિસરી જવુ, તે અનાભોગ છે ૧, ઓચિતી પોતાની મેળે કોઇ ચીજ મુખમા પેસી જાય, તે સહસાકાર છે ૨, વાદળાના લીધે વખતની ખબર ન પડે તે પ્રચ્છન્નકાળ છે ૩, દિશિ પર્યાસ થઇ જાય, તે દિશામોહ છે ૪, " उग्घाडा पोरिसि " એમ સાધુઓ બોલે તે સાધુ વચન છે ૫, શરીરની સ્વસ્થતા તે સમાધિ છે ૬, સઘાદિકનુ કામ તે મહત્તરાગાર છે ૭, ગૃહસ્થ કે બાદિ પ્રમુખ તે સાગારિ આગાર છે ૮, અંગોને હેરવા ફેરવના, તે આ ઉંટણ પમાર કહેવાય છે ૯, ગુરૂ કે પ્રાહુણા સાધુ આવતા ઉઠવુ, તે ગુરૂ અભ્યુત્થાન આગાર છે ૧૦ પરિસ્થાપન વિધિથી લેના પારિઠાવણિ આગાર કહેવાય છે ૧૧, યતિઓને પ્રાવરણમાં કડિપટ્ટનો આગાર ગણાય છે ૧૨

ખરડાયા બાદ લૂછેલી કોઇ વગેરે તે લેપ જાણવો. દૂધમા બાધેલ ભળ્યા તે સસૃષ્ટ બધાયલી વિગઇ ઉપર મેળવવાથી ઉત્ક્ષિપ્ત ગણાય, અને આગળથી લગાર ચોપડેલુ, તે પ્રક્ષિત કહેવાય (૧૩) દ્રાખનુ પાણી તે લેવાડ કહેવાય સૌવીર [કાંજી]નુ પાણી તે અલેવાડ કહેવાય, ઉષ્ણજળ તે અચ્છ કહેવાય, ધોવણનુ પાણી તે બહુલ કહેવાય,

णाइ[१७]–इयरु सोवीर[१८] अच्छ मुसिणजल[१९]। वाहलधोयण[२०] आयाम–ससित्थ[२१] इयरु ।सित्थाविणा[२२] ॥ १४ ॥ पोरिसि सड्ढ अवड्ढ–दुगभत्त पोरिसीइ सम कमसो ॥ अगुट्ठमुट्ठिगंठी–सचित्तदव्वाइ अभिगहिय[२३] ॥ १५ ॥ खीर[१] घय[२] दहिय[३] तिल्ल[४] गुल[५] पक्कन्न[६] छ भक्खविगईओ। गोमहिसिउट्टिअपएलगाण पण दुद्ध अह चउरो ॥ १६ ॥

घयदहिया उट्टिविणा-तिल[१] सरिसव[२] अयसि[३] लट्ठ[४] तिल्ल चउ। दवगुडपिंडगुडा दो–पक्कन्न तिल्लघयतलिय ॥ १७ ॥ पयसाडि[१] खीरि[२] पेया[३] वलेहि[४] दुद्धट्टि[५] दुद्धविगइगया। दक्ख[१] बहु[२] अप्पतंदुल[३]—तच्चुन्न[४] लिलसहिय दुद्धे[५] ॥ १८ ॥ निब्भजण[१] वीसदण[२]–पक्कोसहितरिय[३] किट्टि[४] पक्कन्नय[५]। दहिए करब[१] सिहरिणि[२]–सलवणदहि[३] घोल[४] घोलवडा[५] ॥ १९ ॥ तिलकुट्टि[१] निभजण[२] पक्क-तिल्ल[३] पक्कु-

---

આચામ્લ [ખટાશવાળુ] પાણી તે સસિકથ કહેવાય અને તેથી બીજુ તે અસિકથ કહેવાય [૧૪] સાર્ધ પોરસી, અવર્ધ બેભક્તુ, એવા પચ્ચખાણુ પોરસીના સરખાજ જાણવા અને અંગુષ્ટ—મુષ્ટિ—ગ્રંથિ પ્રત્યાખ્યાન તથા સચિત્ત દ્રવ્યનુ પ્રત્યાખ્યાન તે અભિગ્રહમા સમજવાં (૧૫) દૂધ ઘી દહીં તેલ, ગોળ અને પકવાન્ન એ છ ભક્ષ્યવિગઇ છે ત્યા ગાય ભેશ ઉંટડી, બકરી અને ગાડરનુ દૂધ એમ પાચ દૂધ છે (૧૬)

ઉંટડી વિના ચાર જાતના ઘી તથા દહીં છે તલ સરસવ, અળસી, અને લટ્ટ એમ ચાર જાતના તેલ છે [લટ્ટ—લાટ, ખસખસ જેવા ધાન્યનું તેલ હોવુ જોઇએ] દ્રવગુડ અને પિડગુડ એમ બે જાતનો ગોળ છે તેલમા તળેલુ અને ઘીમા તળેલુ, એમ બે જાતનુ પકવાન્ન છે (૧૭) દ્રાખવાળુ દૂધ તે પયસાડી કહેવાય છે ઝાઝા તાદુળ વાળુ દૂધ તે ખીર (ખીરજ) કહેવાય છે, થોડા તાદુળવાળુ દૂધ તે પેયા (દૂધપાક) કહેવાય છે તાદુળનું ચૂર્ણ [લોટ] નાખી દૂધની કરેલી રાબ તે અવલેહિ કહેવાય છે અને ખટાશ સાથે દૂધ તે દૂધવડી કહેવાય છે (૧૮) મોણ તરીકે નાખી ભુજી ના ખેલુ, દૂધની તરીમા આટો નાખીને બનાવેલુ પાકેલી વનસ્પતિ સાથે તળેલુ, કિટ્ટિરૂપ, અને પાકુ ઘી એમ ઘીના પાચ વાના છે [૧૯] દહીંના પાંચ વાના તે કરબ, શિ

सहतरिय[४] तिल्लमल्ली[५] । सक्कर[१] गुलवाणय[२] पाय[३]–खंड[४] कद्विरि इक्खुरसो[५] ॥ २० ॥

पूरिय तवपूया बीय-पूओ[१] तन्नेहि तुरियघाणाई[२] । गुलहाणिय[३] जललप्पसिय[४] पचमो पुत्तऊयपूओ[५] ॥ २१ ॥ दुद्धदहीचउरंगुल-दवगुल-घयतिल्ल एगु भत्तुवरिं । पिंडगुल मक्खणाण–अद्दामलय च ससट्ठ ॥ २२ ॥ विगइगय दव्वहया–विगई पुण तेण त्त हय दव्व । उद्धरिए तत्तंमि उ–क्किट्ठदव इम अन्ने ॥ २३ ॥ वरिसोलगककरियाइ–राइणव्वाइ दक्खवाणाई । डोलिय तिल्लाई इयसरसुत्तमदव्वलेवकडा ॥ २४ ॥

विगइगया संसट्ठा–उत्तमदव्वाइ निव्विगइयमि । कारणजाय मुत्तु–कप्पंति न भुत्तु ज वुत्त ॥ २५ ॥ विगइ विगईभीओ–विगइगय

ખરિણી [શ્રીખડ] સનૂણી અહીં ગળેલુ દહીં અને ઘોળવડા છે તેલનાં પાચ વાનાં તે તલપાપડી, ભુંજેલી ચીજ, પાકુ તેલ, ઔષધમા પકાવેલ તેલ, અને તેલની મળી છે ગોળના વાના તે સાકર, ગળવાણી (ગોળનુ પાણી) પાય, ખાંડ, અને શેરડીનો ઉકાળેલો રસ છે [૨૦]

પૂરી—તવાપૂરી—બીજીપૂરી ૧, તાવેલી ત્વરિત ઘાણી ૨, ગુળધાણી ૩, જળલાપસી ૪, અને પૂતકટ પૂપ એ પાચ ગોળના વાના છે (૨૧) ભાતના ઉપર ચાર આગળ દૂધ, દહીં, એક આગળ દ્રવ ગુડ ઘૃત, તેલ, અને લીલા આમળા જેટલો પિંડ ગુડનો કકડો એ સસૃષ્ટ કહેવાય છે [૨૨] દ્રવ્યથી હણાયલી વિકૃતિ એટલે કે, શાળિ, ચોખા વગેરેથી નિર્વીર્ય કરેલી ક્ષીરાદિક વિગઈ તથા વર્ણિકાદિ કરીને હણી, એવી જે ઘૃતાદિક વિગઈ, વિકૃતિ ગત કહેવાય. વળી ભાત વગેરેથી હણ્યુ, એવુ જે વિકૃતિ ગત તે હતદ્રવ્ય કહેવાય. તથા તાવડામાથી કાઢી લીધા પછી વધેલું ટાઢુ થએલુ જે ઘી તેમા નાખેલા લોટને હલાવીને કરીએ, તે ઉત્કૃષ્ટ દ્રવ્ય કહેવાય, એમ અન્ય આચાર્ય કહે છે. (૨૩) વરસોલા, તલસાકળી, રાયણ, કેરી, દ્રાખવાણિ વગેરે ડોલીયા વગેરેનાં તેલ એ સર્વને સરસ ઉત્તમ દ્રવ્ય કહેવાય અથવા લેપકૃત દ્રવ્ય પણ કહેવાય [૨૪]

વિકૃતિ કૃત, સસૃષ્ટ અને ઉત્તમ દ્રવ્યો નીવીમા કારણ સિવાય ખાવી નહિ કલ્પે,

जो उ भुजए साहू । विगई विगयसहावा–विगई विगइ बला नेइ ॥ २६ ॥ कुत्तिय मच्छिय भामर–महु तिहा कट्ठपिट्ठ मज्ज दुहा । थलजलखग मंस तिहा–घय व्व मक्खण चउअभक्खा ॥ २७ ॥ मण[1] वयण[2] काय[3] मणवय[4]–मणतणु[5] वयतणु[6] तिजोगि सगसत्त । कर[1] कार[2] णुमइ[3] दु[4] ति जुय–तिकालसीयालभगसय ॥ २८ ॥

एय तु उत्तकाले–सय च मणवइतणूहिं पालणिय । जाण जुगा-णणपासित्ति–भगचउगे तिन्नु अणुन्ना ॥ २९ ॥ फासियपालियसोहिय–तीरिय किट्टिय आराहिय छसुद्ध । पच्चक्खाण फासिय–विहिणा चिय, कालि ज पत्त ॥ ३० ॥ पालिय पुणपुण सरिय–सोहिय गुरुदत्तसेस-भोयणओ । तीरिय समहियकाला–किट्टिय भोयणसमयसरणा ॥ ३१ ॥

જે માટે કહેલુ છે કે—(૨૫) વિગઈથી બીનારો જે સાધુ વિગઈ અથવા વિકૃતિ કૃતને ખાએ, તો વિગઇ છે, તે વિકૃતિ કરનાર હોનાથી બળાત્કારે તેને વિકૃતિ કરાવે છે (૨૬) મધ ત્રણ પ્રમરનું છે—કુત્તિક, માક્ષિક [માખીનુ] અને ભામર [ભમરીનુ] મદ્ય બે જાતનું છે—કાષ્ટનું અને પિષ્ટનું માસ ત્રણ જાતનું છે—સ્થળચર પશુનું, જળચર મત્સ્ય વગેરેનું, અને ખગ—પક્ષીઓનું માખણ ઘીની માફક ચાર પ્રકારનુ છે એ ચારે વિગઇ અભક્ષ્ય છે (૨૭) મન, વચન, કાય મન વચન મન તનુ વચન તનુ તેમજ મન વચન અને કાય એ ત્રણ યોગ એ સાત ભાગાને કરવા કરાવવા, અને અનુમો વા, એવા ભેદથી ગુણતા એકવીશ ભેદ થાય વળી તેને દ્વિ દ્વિક યોગ કરી ભૂત, ભવિષ્ય, વર્તમાનકાળે કરી ગુણતા એકસો સડતાળીશ ભાગા થાય [૨૮]

એ રીતે ભાંગા છે, તે પ્રમાણે ઉક્ત કાળમા પોતે મન, વચન, અને કાયથી પાળવુ જોઇએ જાણ અને યુજાન (આચરનાર)ની ચોભગી છે, તેમાં ત્રણ ભાગાવાળા પાસેથી પચ્ચખાણ લેવાની અનુજ્ઞા છે [૨૯] ૭ શુદ્ધિ તે સ્પર્શિત, પાલિત શોધિત તીરિત કીર્ત્તિત અને આરાધિત છે ત્રા અવસરપર વિધિપૂર્વક જે પચ્ચખાણ લીધુ તે સ્પર્શિત છે (૩૦) વારંવાર સભાર્યુ, તે પાલિત છે ગુરુને વહોરાવી બાકી બચેલો આહાર કરવો, તે શોધિત છે કાઇક અધિક કાળ સુધી પાળવુ તે તીરિત છે ભોજનના

इय पडियरिय आराहिय तु अहवा उसुद्धिसद्दहणा। जाणणवियडणु-भासण-अणुपाल्ण भावसुद्धि त्ति ॥ ३९ ॥

प्रतिक्रमणविधि पुनरेव पूज्याः प्रतिपादयति—

तत्र प्राभातिकप्रतिक्रमणविधिः

इरिया कुसुमिणुसग्गो-जिणमुणिवदण तहेव सज्झाओ। सव्वस्सवि सधपओ-तिन्नि य उस्सग्ग कायव्वा ॥ १ ॥ चरणे दसणनाणे-दुसुलो-गुज्जोय तइय अइयारा। पुत्तिवदण आलोय-सुत्त तह वद खाम-णय ॥ २ ॥ वदण तव उस्सगो-पुत्ती वंदणय पचखाण तु । अणु-सट्ठी तिन्नि थुई-वदण बहुवेल पडिलेहा ॥ ३ ॥

रात्रिक पुनरेव—

વખતે પચ્ચખાણનું સ્મરણ કરવું, કીર્તિત છે, અને એ રીતે બરોબર પાળ્યું, તે આરાધિત કહેવાય છે, અથવા ૭ શુદ્ધિ તે આ છે—શ્રદ્ધા જાણવા, વિકટન અનુભાષણ અનુપાલન અને ભાવશુદ્ધિ [૩૧]

પ્રતિક્રમણની વિધિ પૂજ્ય પુરુષો આ રીતે બતાવી ગયા છે

ત્યા પ્રાભાતિક પડિક્રમણાની વિધિ—

ઇરિયાવહી પડિકમી કુસ્વપ્નનો કાઉસગ્ગ કરી જિન અને મુનિનું વદન કરી સ્વાધ્યાય કરવું, પછી સવ્વસ્સવિ બોલી શક્રસ્તવ બોલવો, અને પછી જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રના માટે ત્રણ કાયોત્સર્ગ કરવા, તેમાં બેમા લોગસ્સ ચિતવવું, અને ત્રીજામાં અતિચાર ચિતવવા પછી મોપતી પડિલેહી વાંદણાં દઇ આલોયણા સૂત્ર બોલવું, તથા વાંદણા, અને ક્ષામણા કરવા [૧-૨] ફરી વાંદણા દઈ તપ નિમિત્તે કાઉસગ્ગ કરવો બાદ મોપતી પડિલેહી વાંદણાં દઇ પચ્ચખાણ કરવું, બાદ પ્રન્છામો અણુસટ્ઠી બોલી ત્રણ સ્તુતિ બોલી, વાંદણા દઇ બહુવેલ સદિસાવી પડિલેહણા કરવી [૩]

રાત્રિક પ્રતિક્રમણ આ રીતે છે

जिणमुणिवंदण-अइयारुस्सग्गो पुत्ति वंदणा लोए । सुत्त वंदण खामण-वंदण चरणाइ उस्सग्गा ॥ १ ॥ उज्जोइ दु इक्किका-सुयखित्तुस्सग्ग पुत्ति वंदणय । थुइतिय नमुत्थुत्त-पच्छित्तुस्सग्गसुत्त च ॥ २ ॥

पाक्षिक त्वेव—

मुहपुत्ती वंदणय-संबुद्धा खामण तहा लोए । वंदण पत्तेय खामणाइ वंदणयसुत्त च ॥ १ ॥ सुत्तं अब्भुट्ठाण-उस्सग्गो पुत्तिवंदणय तहय । पज्जंते खामणय-तह चउरो छोभवंदणया ॥ २ ॥

चातुर्मासिकसांवत्सरिकप्रतिक्रमणे पाक्षिकप्रतिक्रमण मिव वाच्ये,-नवर कायोत्सर्गे विशेष.—तथाहि,

चत्तारि दस दुवालस-वीस सचत्ताय हुंति उज्जोया । देसिय

જિન અને મુનિને વાદી અતિચાર શોધનાર્થે કાયોત્સગ કરી મોપતી પડિલેહી વાદણા દઈ આલોચના લઇ પ્રતિક્રમણ સૂત્ર બોલવુ બાદ વાંદણા, ખામણા તથા ફરી વાદણા દઈ ચરણાદિકની વિશુદ્ધિ માટેના કાયોત્સર્ગ કરવા તેમા બે લોગસ્સ ચિતવવા [૧] શ્રુત દેવતા અને ક્ષેત્ર દેવતાનો એક એક કાયોત્સર્ગ કરવો મોપતી પડિલેહી વાદણા દેવા, બાદ ત્રણ થુઈ બોલી નમુત્થુણ કહી પ્રાયશ્ચિત માટે કાયોત્સગનુ સૂત્ર બોલવુ [૨]

પાખી પડિક્રમણા વિધિ

મોપતી પડિલેહી વાંદણા દઇ, સબોધી ખામણા કરી, આલોચના કરી, વાદણા દઇ પ્રત્યેકને ક્ષામણા કરી વાદણા સૂત્ર બોલી પ્રતિક્રમણ સૂત્ર બોલવુ, બાદ અબ્ભુટ્ઠિઓ ખમાવી કાઉસગ્ગ કરી મોપતી પડિલેહી વાંદણા દઈ છેવટ ખામણા કરી ચાર છોભ વાદણા (નાના વાંદણા કે, ખમાસમણા) દેવા (૧-૨)

ચોમાસી અને સવચ્છરી પડિક્રમણાની વિધિ પાખી પડિક્રમણા માફક જ છે ફક્ત કાઉસગ્ગમાં વિશેષ છે, તે આ રીતે છે —

દૈવસિક પ્રતિક્રમણમાં ચાર લોગસ્સ, રાત્રિક પ્રતિક્રમણમા દશ લોગસ્સ પાક્ષિક

राइय पक्खिय-चाउम्मासे य वरिसे य॥ १ ॥ सायसय गोसद्ध-तिन्नेव सया हवंति पक्खंमि । पचय चाउम्मासे-अट्ठसहस्स च वारिसिए ॥ २ ॥ [इति]

वरुणज्ञात रत्वेद.

वरमलयजतरव इव-प्रासादा यत्र भोगिजनकलिताः। सततं सतापहरा-भोगपुरं नाम त्रिदशपुर ॥ १ ॥ वरुणस्तत्र महेभ्यः-सर्वेभ्यः पुरजनेभ्य आढ्यतरः । गमसगमसुभगागम-निगदितविधिविपदपदपथिकः ॥ २ ॥ तस्य च नितातकांता-श्रीकांतासंज्ञिता भवत् कांता । तनयः सुलसः सुलस-द्विनयादि गुणाभस' कलश. ॥ ३ ॥ अथ नगरे भवचक्रे-चक्रेश्वरशक्रचक्रबलदलनः । निवसति वसतिर्दुस्तर-तरतमसा मोहभूभर्त्ता ॥ ४ ॥

પ્રતિક્રમણમા બાર લોગસ્સ, ચાતુર્માસિક પ્રતિક્રમણમા વીશ લોગસ્સ અને સાવત્સરિક પ્રતિક્રમણમાં એક નવકાર સહિત ચાલીશ લોગસ્સનો કાઉસગ્ગ કરાય છે [૧] સાંજે સો, સવારે અન્સો, પાખીમાં ત્રણસો, ચોમાસીમા પાચસો અને સવચ્છરીમાં એક હજાર ને આઠ શ્વાસોશ્વાસ પ્રમાણે કાર્યોત્સર્ગ કરાય છે (૨)

વરુણનુ જ્ઞાત આ રીતે છે

ઉત્તમ ચદનનાં ઝાડો જેમ ભોગિ જન કલિત [સર્પવાળા] અને સતાપ (જ્વર)ના હરનાર હોય છે, તેમ જ્યાના મહેલો ભોગિ જન કલિત અને સતાપના હરનાર છે, એવુ ભોગપુર નામે ઇંદ્રપુર સરખુ નગર હતુ [૧] ત્યા સર્વે નગર જનો કરતાં વધુ પૈસાદાર, ગમા અને ભાંગાવાળા આગમમા કહેલ વિધિવાળા નિર્મળ માર્ગમા ચાલનાર વરુણ નામે મોટો ઇભ્ય હતો (૨) તેની અતિ મનોહર શ્રીકાંતા નામની સ્ત્રી હતી, અને ઉજળતા વિનયાદિ ગુણરૂપ પાણીનો કળશ સમાન સુલસ નામે તેમનો પુત્ર હતો [૩] હવે ભવચક્ર નામના નગરમાં ચક્રવર્તિ અને ઇંદ્રોના બળને તોડનાર તથા આકરા અધકારને રહેવાનુ ખાસ સ્થાન મોહ નામે રાજા રહે છે [૪]

सहसा सोन्येशुरभू-चिंताचयचुंवित समासीन । अथ रागकेश-रीस्माह-विस्मितस्तात ननु किमिद ? ॥ ५ ॥ यत्त्वयि कुपिते शस्त्र-विचया खेचरी त्रिलोकीय । चिंतासततानाग्वर्त्त—गर्त्तपरिवर्त्तिनी भवति ॥ ६ ॥ कृतनिखिलशत्रुबलभर—शातस्तातस्तु वहति यच्चिंता । तत्कि-मपि महचित्र—मोहोथ जगाद हे वत्स ॥ ७ ॥ चारित्रधर्मनामा—वामात्मा ननु सदागमोप्यस्ति । उद्दामसदागमदुष्ट—दुष्टसाहाय्य दुर्ललित ॥ ८ ॥ रागः माह निरूपक—मसाधुना किमधुनामुना चक्रे । मोह-स्माह न सप्रति—वत्स कृत किंतु कर्त्ता सौ ॥ ९ ॥

भोगपुरेस्ति सदागम—वचनैकरुचिः शुचिर्वरण इभ्य' । तस्य तनूजः सुलस.—प्रज्ञाविज्ञानकुलभवन ॥ १० ॥ त यदि सदागमोय-म्युद्ग्राहयिता निजे मते दुष्टः । निश्चितमस्मत्स्दाक्षिःस्दयिता स एव सदा ॥ ११ ॥ रागोभ्यधादह लघु—कुदृष्टिरागेण निजकरूपेण । तम-

તે એક વેળા સભામા એગ થકા ઓચિતો ચિતા નિમગ્ન થઇ પડયો, ત્યારે રાગકેશરી વિસ્મિત થઇને બોલ્યો કે, હે તાત ! આ શું કરો છો ? [૫] તમો ગુસ્સે થતા વિદ્યાથી શસ્ત્ર થએલી ખેચરીના માફક આ ત્રિલોકી [દુનિઆ] ચિતાથી ગર્તામા પડે છે [૬] છતા સઘળા શત્રુઓના બળને તોડનાર તમે પોતે ચિતા ધારણ કરો છો એ મને મોટુ આશ્ચર્ય લાગે છે ત્યારે મોહ બોલ્યો કે, હે વત્સ ! [૭] ચારિત્ર ધર્મ નામે મારો હમેશનો દુશ્મન છે, તે નિરકુશ બનેના ભુડા સદાગમના ટેકાથી છેડાઈ પડયો છે [૮] રાગ બોલ્યો કે, વળી હમણા એ ભુડા સાથે તમે શું છેડતી કરી ? મોહ બોલ્યો કે, હે વત્સ ! હમણા કાઇ આપણે છેડતી કરી ,નથી, પણ તેજ કરનાર છે (૯)

ભોગપુરમાં સ ાગમના વચનમાંજ રૂચિ રાખનાર અને પવિત્ર વરુણ નામે ઇભ્ય છે, તેનો પ્રજ્ઞાવિજ્ઞાનવાન સુલસ નામે પુત્ર છે (૧૦) તેને જો સદાગમ પોતાના મતમાં ચટલાવશે, તો નક્કી તે અમારો કદિ કહાડશે [૧૧] રાગ બોલ્યો કે, ફિકર નહિ, હું

धिष्ठाय विग्रास्ये-वश वद तातपादाना ॥ १२ ॥ मोहो जगाद तुष्टः-साधूक्त साधुवच तव भवतु । युगल पश्यनुजो य—द्वेषगजेंद्रः सहायस्ते ॥ १३ ॥ पित्रातावित्युक्ता—वुपसुलस जग्मतुस्तदा तत्र । नगरे कश्चिच्चरकः सदुस्तप तप्यते हि तप ॥ १४ ॥

त नतुं भूरिमुदा—गच्छत वीक्ष्य पुरजन सर्व । सुलस' कौतुकिनमनाः—त गत्वा प्रणिपपातोच्चै' ॥ १५ ॥ दृष्टिरागसरेणाथो—कुदृष्टिरागेण सुदृढमधितष्ठे । तममन्यत तत्त्वधिया-गुरुमिव देवमिव जनकमिव ॥ १६ ॥ प्रतिदिवसमसमभक्ति-स्त प्रणमति नौति पर्युपास्ते च । कृतकृत्य मन्वान-:परिहतसकलान्यकर्त्तव्यः ॥ १७ ॥ अथ विज्ञाय सदागम-निषिद्धविधिलालस सुत सुलस । वरूणः स्फूर्जत्करुण-स्त प्रतिहितमिति निगदतिस्म ॥ १८ ॥ रागादिवीरविजयी-कृतसुरसेवः सदा जिनो देवः । शक्त्या जिनगदितागम-विधिकरणपरः स साधुगुरुः ॥ १९ ॥

હવે જલદી મારા કુદ્રષ્ટિ રાગ નામના રૂપવડે તેને ઘેરીને તમારા વશમા રાખીશ [૧૨] મોહ ખુશી થઇને બોલ્યો કે, ઠીક કહ્યુ સાધુના મારૈઙ તારૂ ં્યાણ થાઓ, અને આ દ્વેષ ગજેંદ્ર તને રસ્તામા સહાય કર્તા થાઓ (૧૩) આ રીતે બાપે કહ્યાથી તે બે સુલસની પાસે ગયા તે વખતે તે નગરમા એક ચરક બહુ આકરૂ તપ તપતો હતો [૧૪]

તેને નમવાને ભારે હર્ષથી સઘળા લોકોને જતા જોઇને સુલસ પણ કૌતુક પામીને સા જઇ તેને પગે પડ્યો (૧૫) હવે કુદ્રષ્ટિ રાગ લાગ જોઇને તેના મનમા ભરાયો, તેથી તે સુલસ તે ચરકને દેવગુરૂ અને બાપ તરીકે માનવા લાગ્યો [૧૬] તે ભારે ભક્તિવાન્ થઇને દરરોજ તેને નમવા લાગ્યો વખાણવા લાગ્યો, અને સેવવા લાગ્યો અને તેટલેથી પોતાને કૃતકૃત્ય માનતો થઇ બીજા કામકાજ છોડી, તેમાજ તત્પર થયો [૧૭] હવે સદાગમે નિષેધેલી વિધિમા તત્પર થએલા પુત્રને જોઇને વરૂણ તેના પર કરૂણા લાવી, તેને આ રીતે હિતોપદેશ આપવા લાગ્યો [૧૮] રાગાદિ સુભટોને જીતનાર અને દેવતાઓથી સેવાયલ જિનેશ્વરજ દેવ છે શક્તિ અનુસાર જિન ભાષિત આગમની વિધિ સાચવવા તત્પર સાધુ તે ગુરૂ છે (૧૯)

सहसा सोन्येद्युरभू-र्चिताचयचुंबित. समासीन । अथ रागकेश-रीस्माह-विस्मितस्तात ननु किमिद ? ॥ ५ ॥ यत्त्वयि कुपिते शत्रु-विधया खेचरी त्रिलोकीय । चिंतासतानावर्त्त—गर्त्तपरिवर्त्तिनी भवति ॥ ६ ॥ कृतनिखिलशत्रुनलभर—शातस्तातस्तु वहति यच्चिता । तत्कि-मपि महच्चित्र—मोहोथ जगाद हे वत्स ॥ ७ ॥ चारित्रधर्मनामा—चामात्मा ननु सदागमोप्यस्ति । उद्दामसदागमदुष्ट—दुष्टसाहाय्य दुर्ललित' ॥ ८ ॥ रागः प्राह विरूपक—मसाधुना किमधुनामुना चक्रे । मोह' स्माह न सप्रति—वत्स कृत किंतु कर्त्ता सो ॥ ९ ॥

भोगपुरेस्ति सदागम—वचनैकरुचि. शुचिर्वरुण इभ्य' । तस्य तनूज. सुल्स.—प्रज्ञाविज्ञानकुलभवन ॥ १० ॥ त यदि सदागमोय-न्युद्ग्राहयिता निजे मते दुष्ट. । निश्चितमस्मत्कदाचिनिःकदयिता स एव तदा ॥ ११ ॥ रागोभ्यधादह लघु—कुदृष्टिरागेण निजकरूपेण । तम-

---

તે એક વેળા સભામા બેઠા થકા ઓચિંતો ચિતા નિમગ્ન થઇ પડયો ત્યારે રાગ કેશરી વિસ્મિત થઇને બોલ્યો કે, હે તાત ! આ શું કરો છો ? [૫] તમો ગુસ્સે થતા વિદ્યાથી શત્રુ થએલી ખેચરીના માફક આ ત્રિલોકી [દુનિઆ] ચિતાથી ગર્તામા પડે છે [૬] છતા સઘળા શત્રુઓના બળને તોડનાર તમે પોતે ચિતા ધારણ કરો છો એ મને મોટુ આશ્ચર્ય લાગે છે ત્યારે મોહ બોલ્યો કે, હે વત્સ !,[૭] ચારિત્ર ધર્મ નામે મારો હમેશનો દુશ્મન છે, તે નિરકુશ બનેના ભુડા સદાગમના ટેકાથી છેડાઈ પડયો છે [૮] રાગ બોલ્યો કે, વળી હમણા એ ભુડા સાથે તમે કા છેડતી કરી ? મોહ બોલ્યો કે હે વત્સ ! હમણા કાઇ આપણે છેડતી કરી ,નથી, પણ તેજ કરનાર છે (૯)

ભોગપુરમાં સદાગમના વચનમાંજ રૂચિ રાખનાર અને પવિત્ર વરૂણ નામે ઇભ્ય છે તેનો પ્રજ્ઞાવિજ્ઞાનવાન્ સુલસ નામે પુત્ર છે (૧૦) તેને જો સદાગમ પોતાના મતમા વટલાવશે, તો નક્કી તે અમારો કદિ કહાડશે [૧૧] રાગ બોલ્યો કે, ફિકર નહિ હુ

धिष्टाय विधास्ये—वश वद तातपादाना ॥ १२ ॥ मोहो जगाद तुष्टः—साधूक्त साधुवच तव भवतु । कुशल पथ्यसुजो य—द्वेपगजेंद्रः सहायस्ते ॥ १३ ॥ पित्रातावित्युक्ता—सुपमुलस जग्मतुस्तदा तत्र । नगरे कश्चिचरक· सदुस्तप तप्यते हि तप' ॥ १४ ॥

त नतु भूरिमुद्रा—गच्छत वीक्ष्य पुरजन सर्व । सुलसः कौतुकिनमनाः—त गत्वा प्रणिपपातोच्चै· ॥ १५ ॥ लब्धावसरेणाथो—कुदृष्टिरागेण सुदृढमधितष्ठे । तममन्यत तत्त्वधिया -गुरुमिव देवमिव जनकमिव ॥ १६ ॥ प्रतिदिवसमसमभक्ति—स्त मणमति नौति पर्युपास्ते च । कृतकृत्य मन्वान—ःपरिहृतसकलान्यकर्त्तव्यः ॥ १७ ॥ अथ निशाय सदागम—निषिद्धविधिलालस सुत सुलस । वरूणः स्फुर्जत्करुण—स्तं प्रतिहितमिति निगदतिस्म ॥ १८ ॥ रागादिवीरविजयी—कृतसुरसेवः सदा जिनो देवः । शक्त्या जिनगदितागम—विधिकरणपरः स साधुगुरुः ॥१९॥

હવે જલદી મારા કુદ્રષ્ટિ રાગ નામના રૂપને તેને ઘેરીને તમારા વશમા રાખીશ [૧૨] મોહ ખુશી થઇને બોલ્યો કે, ઠીક કહ્યુ સાધુના મારૂં તારૂ કલ્યાણ થાઓ અને આ દ્વેષ ગજેન્દ્ર તને રસ્તામા સહાય કર્તા થાઓ (૧૩) આ રીતે બાપે કહ્યાથી તે બે સુલસની પાસે ગયા તે વખતે તે નગરમા એક ચરક બહુ આકરૂ તપ તપતો હતો [૧૪]

તેને નમવાને ભારે હરખથી સઘળા લોકોને જતા જોઇને સુલસ પણ કૌતુક પામીને ત્યા જઇ તેને પગે પડ્યો (૧૫) હવે કુદ્રષ્ટિ રાગ લાગ જોઇને તેના મનમા ભરાયો, તેથી તે સુલસ તે ચરકને દેવગુરૂ અને બાપ તરીકે માનવા લાગ્યો [૧૬] તે ભારે ભક્તિવાન્ થઇને દરરોજ તેને નમવા લાગ્યો, વખાણવા લાગ્યો, અને સેવવા લાગ્યો, અને તેટલેથી પોતાને કૃતકૃત્ય માનતો થકો બીજા કામકાજ છોડી, તેમાજ તત્પર થયો [૧૭] હવે સદાગમે નિષેધેલી વિધિમા તત્પર થએલા પુત્રને જોઇને વરૂણ તેના પર કરૂણા લાવી, તેને આ રીતે હિતોપદેશ આપવા લાગ્યો [૧૮] રાગાદિ સુભટોને જીતનાર અને દેવતાઓથી સેવાયલ જિનેશ્વરજ દેવ છે શક્તિ અનુસાર જિન ભાષિત આગમની વિધિ સાચવવા તત્પર સાધુ તે ગુરૂ છે (૧૯)

गतसकलदूषणगण-विलसन्निगेपभूषण परम । आगमतत्त्व नित्य-यस्य गृहे ज्ञायते वत्स ॥ २० ॥ स हि कथमयथातथदर्शि-दर्शिते पापकुंजरनिकुंजे । आगमविधिविपरीते-तत्त्वाभ्यासेपि रज्येत ? ॥ २१ ॥ किं वत्स सरसविसिनी-विसविसरोत्पन्नसततमौहित्य । कादंबो हि कदंबे-लिंबे वा लंबते क्कापि ? ॥ २२ ॥ जलमुग्विमुक्तमुक्ता-फल निर्मलसलिलबिंदुपानचणः । कश्मलनर्द्दलनीर-बप्पीहो पीहते किंतु ? ॥ २३ ॥ बहुनि कृत्रिमपवित्रम-फलभरसार विलोक्य सहकार । चेतोपि दधीत कदापि-किं शुकः किं शुक्सतूण्ण ॥ २४ ॥

दुस्तपतपस. कर्तु-र्भर्तुः समतां सदापि जैनमुनेः । को न्यत्र मुनौ सुमनाः-स्वमनः कुर्वीत वीततमा ? ॥ २५ ॥ अथ विहितसंनिधानो-द्वेषगजेंद्रेण सुलस इत्यूचे । किं तात पातकादपि-न विभेषि महात्मनो निंदन् ? ॥ २६ ॥ मासक्षपणविधाता-निर्दोषसमस्ततत्त्वविज्ञाता ।

હે વત્સ ! જેના ઘરે સકળ દૂષણ રહિત અને સઘળા ભૂષણ સહિત પરમ આગમ તત્વ નિત્ય જાણવામા આવે [૨૦] તે માણસ અયથાર્થ દર્શીના બતાવેલા પાપમય અને આગમવિધિથી વિપરીત તત્વના અભ્યાસમા શી રીતે રજાઇ જાય ? (૨૧) હે વત્સ ! શુ સરસ કમળિનીના પત્ર ખુનવાથી ઉત્પન્ન થએલી નિરંતર સુગધમા મગ્ન રહેનાર હસ કદબ કે લિબના ઝાડપર કોઇ સ્થળે પણ બેસશે ? (૨૨) વળી વાદળામાંથી પડતા મોતી જેવા નિર્મળ પાણીના બિદુઓનુ પાન કરનાર બપૈયો શુ વાંકે મેલુ સમુદ્રના નાઉનુ પાણી પીવા ઇચ્છે કે ? [૨૩] તેમજ ઘણા ખરેખરા પાકેલા ફળથી ભરેલા આંબાના ઝાડને જોઇને પોપટ કોઇ વેળા કેશુડાના ઝાડ તરફ લલચાવનુ મન રાખશે કે ? [૨૪]

દુસ્તપ તપને કરનાર અને સદૈવ સમતા ધરનાર જૈન મુનિના સિવાય બીજા મુનિમાં કોણ જ્ઞાની અને સારા મનવાળો માણસ પોતાના મનને જોડે ? (૨૫) ત્યારે દ્વેષ ગજેંદ્રના સનિધાનથી સુલસ આ રીતે બોલ્યો કે હે પિતા ! મહાત્મા પુરુષને નિંદતો થકો તુ પાતકથી પણ શુ બીનો નથી ? [૨૬] આખી પૃથ્વીમા આ મુનિના સરખો

अमुना मुनिना सदृशः—कोन्यः सकलेपि भूमितले ? ॥ २७ ॥ अहह गुणिष्वपि रागं—निवारयन् धारयन् मनो मलिनं । का जगति गतिस्तव पाप—भाविनी भाव्यकल्याण ? ॥ २८ ॥ श्रुत्वेव विच्छायो—ऽरुणोऽरुणो-दये प्रदीप इव । दध्यौ धिग्धिग् विलसित—मसममिदं दृष्टिरागस्य ॥ २९ ॥

अपि कामस्नेहाख्यौ—रागौ भव्याङ्गिना सुखनिवार्यौ । विदुषापि दुरुच्छेदः—पापीयान् दृष्टिरागस्तु ॥ ३० ॥ कलिकालविलसित त—न्नरा-नुकूलं पचेलिम कर्म । यदपेक्षते जनोय—सदागमार्थेपि मूढमना ॥ ३१ ॥ किं वातकी जनोयं- पिशाचकी वाथवा किमुन्मत्तः ? । आगमविधिं विनायत् -कुरुतेन्यत्रापि तत्वधियं ॥ ३२ ॥ भविनो भवे भवेयुः—कथमेते दुःपमागलितमतयः ? । तीर्थाधिनायगदितो—यदि न स्यादागमो भगवान् ॥ ३३ ॥ मथितानयेन तनयेन——किमधुना किम-

બીજો કોણ માસખમણ કરનાર અને નિર્દોષપણે સકળ તલનો જાણનાર છે ? (૨૭) હાયહાય ! હે પાપી અને કમનશીબ ! તુ ગુણિઓ તરફ પણ રાગ અટકાવીને મલિન મન ધારે છે, તો તારી તે જગત્મા શી ગતિ થશે ? [૨૮] આ સાંભળીને અરૂણોદય થતા દીવાની માફક વરણ ઝાંખો પડી વિચારવા લાગ્યો કે, દષ્ટિ રાગના આવા ભારે વિલાસને ધિક્કાર થાઓ [૨૯]

કામ રાગ અને સ્નેહ રાગને ભવ્ય જીવ સુખે અટકાવી શકે છે પણ પાપિષ્ટ દષ્ટિ રાગ તો પંડિતોથી પણ, મુસ્કેલીએજ છોડાય છે [૩૦] આ કાં તો એ કળિકાળનું વિલસિત છે, અગર કાં તો હજુ કર્મ અનુકૂળપણે પાક્યું નથી કેમકે આગમના અર્થમાં પણ જ્યારે માણસ મૂઢ બને છે, ત્યારે તેનીજ અપેક્ષા રાખે છે (૩૧] શું જે લોકો આગમની વિધિ છોડીને બીજા સ્થળે તત્વ બુદ્ધિ રાખે છે તેઓ વાતકી (વાયડા) હશે કે પિશાચકી (પિશાચ ગ્રસ્ત) હશે, કે ઉન્મત્ત [ગાંડા] હશે ? [૩૨] જો તીર્થંકર પ્રણીત આગમ ભગવાન્ જો ન હોય, તો દુઃષમા કાળથી મતિહીન બનતા ભવ્ય જનોના સંસારમાં શા હાલ થાત ? (૩૩) માટે આ અન્યાયે ચડેલા પુત્રથી હવે શું કામ છે,

ध्ननापि विर्भवेन ? । श्रीमतमागममह- सेविष्ये सगनिर्मुक्तः ॥ ३४ ॥

एवं ध्यात्वा वरुणः स्वधन पात्रे ददौं मव्रिजिषुः । तत्र तदानी मागो–द्धर्मवसुर्नाम मुनिराज ॥ ३५ ॥ इभ्यस्तन्नमनार्थ–प्रययौ नत्वा गुरून् समयविधिना । निषसाद यथास्थानक- मथ सूरिर्देशना चक्रे ॥ ३६ ॥ अव्यवहारिकराशौ–गमयित्वानतपुद्गलविवर्त्तान् । व्यवहृति-राशौ कथमपि–जीवो य विशति तत्रापि ॥ ३७ ॥ बादरनिगोद[1] पृथिवीर[2] जल[3] दहन[4] समीरणेषु जलधीना । सप्तति कोटाकोटय[5]–कायस्थितिकाल उत्कृष्ट ॥ ३८ ॥ सूक्ष्मेष्वमीषु पच–स्त्ववसर्पिण्योह्यसख्यलोक-समाः । सामान्यवादरेंगुलगुणनातीताशमानास्ता ॥ ३९ ॥

एकेंद्रियेष्वथावल्यसख्यभागसमपुद्गलविवर्त्ता । सामान्येन नि-गोदेषु–ते पुन सार्द्धकतृतीयाः ॥ ४० ॥ सागरशतकपृथक्त्व -गर्भजपचें-

---

તથા આ ધનથી પણ શુ કામ છે ? હુ તો સગ છોડીને શ્રીમાન્ આગમનેજ સેવીશ [૩૪]

એમ વિચારીને વરુણ દીક્ષા લેવા ઇચ્છતો થકો પોતાના ધનને પાત્રમા ખરચતો હવો તે ટાણે ત્યાં ધર્મવસુ નામે મુનિરાજ પધાર્યા (૩૫) ત્યારે શેઠ તેને નમવા જઇ, નમીને શાસ્ત્રોક્ત વિધિથી યથાસ્થાને બેઠો, એટલે તે સૂરિ નીચે મુજબ દેશના દેવા લાગ્યા [૩૬] આ જીવ અવ્યવહારરાશિમાં અનત પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત પસાર કરીને જેમ તેમ કરી વ્યવહારરાશિમા આવે છે [૩૭] બાદર નિગોદ પૃથ્વીકાય અપકાય તેઉકાય અને વા યુકાયમા સિત્તેર ક્રોડાક્રોડ સાગરોપમ ઉત્કૃષ્ટો કાયસ્થિતિકાળ છે (૩૮) એ પાચ સૂક્ષ્મો મા અસખ્યાતા લોકાકાશના પ્રદેશ જેટલી અવસર્પિણીઓ જાય છે સામાન્ય વનસ્પતિ, અને બાદરમાં આગળના અસખ્યાતા અશ જેટલી અવસર્પિણીઓ જાય છે (૩૯)

એકેન્દ્રિયપણામાં આવળીના અસખ્યાત ભાગ જેટલા પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત રહે અને તેમા સામાન્ય વનસ્પતિરૂપ નિગોદમા સાડાત્રણ પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત પસાર કરે (૪૦) ગર્ભજ પચેન્દ્રિય પુરુષ વેદમા એકસોથી નવસો સાગરોપમ સુધી રહે અને સ્ત્રી વેદમાં એ

द्रिये तथा पुरुषे । स्त्रीवेदवेदिषु पुन-र्दशोत्तर पल्यशतमधिकं ॥ ४१ ॥ पंचेंद्रियेषु सागरसहस्रमधिकं सकृन्निरयसुरयोः । नवपूर्वकोटिसहित-त्रसेषु जलनिधिसहस्रयुग ॥ ४२ ॥ मनुजेषु भवा अष्टौ-त्तथैव पूर्णायुरखिल-तिर्यक्षु । कायस्थितिर्जघन्या-सर्वत्रान्तर्मुहूर्त्तमिह ॥ ४३ ॥ सग्ख्यभवाः पर्याप्ते-विकले सख्याः समासहस्रास्तु । गुरुलव्वायुरनतर-तद्भवभेदाच्चतुर्भगी ॥ ४४ ॥

घर्मातआमघायाः-भवननिवासिभ्य आ, सहस्रारात् । शुभ्रिषु सुरेष्वपि चतु-स्यादेकान्तरित उपपातः ॥ ४५ ॥ उत्कृष्टजीवितजुषां-तमस्तमाया भवेद्विरुत्पादः । आनतमग्रैवेयक-मच्युतकल्पा त्रिरुत्पत्तिः ॥ ४६ ॥ इति भवगहनेनंते-भ्राम्यन् जीवः सहन्नसातभर । जातिकुल-प्रभृतियुतं-कथमपि लभते मनुजजन्म ॥ ४७ ॥ तदपि च समति लब्ध्वा-भवभयदुःखक्षयक्षमं भव्याः । शिवसौख्यैकनिमित्त-विधत्त

कसोदश पत्योपम आज़ेरा रहे [४१] पचेद्रियपणामा बे हजार सागरोपम आज़ेरा रहे, नरक अने देवतामा एकज भव करे, त्रसपणामा बे सागरोपम, अने नव क्रोड पूर्व रहे [४२] मनुष्यपणे आठ भव करे, तेमज बधा तिर्यचोमा पण तेवीज रीते आयु पूर्ण करे हवे जघन्यथी काय स्थिति सघळा स्थळे अतमुहूर्त प्रमाण जाणवी (४३) पर्याप्तामा सख्याता भव करे, विकळपणामा सख्याता हजार वष रहे ला गुरु आयुष्य, लघु आयुष्य अनतर, अने तद्भवना भेदे करी चोभगी थाय छे [४४]

ધર્માથી મઘા પર્યંત, અને ભવનપતિથી સહસ્રાર દેવલોક પર્યંત નારક, અને દેવો મા ચારવાર એકાતરે ઉપપાત થાય (૪૫) ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્યવાળા જીવો સાતમી નરકે બે વાર ઉપજે છે અચ્યુત દેવલોકથી નવમા ગ્રૈવેયક સુધી ત્રણવાર ઉત્પત્તિ થાય [૪૬] આ રીતે અનત ભવાટવીમા ભમતો, અને ભારે દુ ખ સહેતો જીવ મહા મુશ્કેલીથી જાતિ અને કુળવાળુ મનુષ્ય જન્મ પામે છે [૪૭] માટે હે ભવ્યો ! તમે હમણા ભવ ભયના દુ ખને નાશ કરવા સમર્થ, અને મોક્ષ સુખનુ એકજ કારણ એવુ તે મનુષ્ય જન્મ

यतिधर्ममकलङ्क ॥ ४८ ॥ श्रुत्वैवमनतदुरत-ससृतिभ्रमणभीरुको वरुण. । श्रीधर्मवसुमुनीश्वर पदमूले व्रतमशिश्रयत ॥ ४९ ॥

सर्वाः क्रिया. स कुर्वन्-सदा सदागमपुरस्सर सुमतिः । निर्मल केवलकलना-परिकलित' शिवपद प्राप ॥ ५० ॥ सुलस तु दृष्टिरागो परापरान् लिंगिनो निनाय हठात् । स वभार भक्तिभार-सर्वेष्वपि तेषु मृढमनाः ॥ ५१ ॥ अथ मौलिकः कुलिंगी-कुपितोदग्यावहो कृतघ्नो य । मामवगणय्य सुलसो-वभूव भक्त' परेषु दृढ ॥ ५२ ॥ ध्यात्वेति सुलस मुद्दिश्य-मत्रयत्रप्रयोगतश्चक्रे । आयससूचीविद्धो—दर्भमय', पुत्रकस्तेन ॥ ५३ ॥ तदनु स सर्वांगीण-व्यथाप्रथाविधुरितो शुभध्यानः । मृत्वा-जगाम नरके-पुरतो भ्रमिता भवमनत ॥ ५४ ॥

इत्येवमाकर्ण्य कुदृष्टिराग—
व्यासगभीरोर्वरुणस्य वृत्त ।

પામ્યા છે, તો નિષ્કલકપણે ચારિત્ર ધર્મ પાળે (૪૮) આ રીતે સાભળીને અનત દુ-રત સસાર ભમણથી બીનાર વરણ શ્રી ધર્મવસુ મુનિરાજ પાસે દીક્ષા લેતો હવો (૪૯)

તે સદાગમના અનુસારે સઘળી ક્રિયાએ કરતો થકો નિર્મળ કેવળ જ્ઞાન પામી મોક્ષે પહોચ્યો (૫૦) આણીમેર સુલસને દ્રષ્ટિ રાગે જોર કરી જૂદા જૂદા લિંગિએ તરફ ખેચવા લાગ્યો, તેથી તે મૂઢ બની તે બધા તરફ ભારે ભક્તિ ધરવા લાગ્યો [૫૧] ત્યારે મૂળનો કુલિંગી ગુસ્સે થઇ વિચારવા લાગ્યો કે, અહો ! આ તો કૃતઘ્ન છે, તેથી મને અવગણીને બીજાઓનો દૃઢ ભક્ત બન્યો છે (૫૨) એમ વિચારીને તેણે સુલસને ઉદ્દેશી મત્ર યત્રના પ્રયોગ કરવા માટે લોઢાની સોયઓથી વધેલુ દર્ભનુ પૂતળુ બનાવ્યુ [૫૩] ત્યારે તે સુલસ સર્વ અગોમા પામતી પીડાથી હેરાન થઇ અશુભ ધ્યાને મરીને નરકે ગયો, અને હજુ આગળ અનત સસાર રઝળશે [૫૪]

આ રીતે દુષ્ટ દ્રષ્ટિરાગની ટેવથી બીનાર વરુણનુ વૃત્તાન્ત સાંભળીને હે ભવ્યો!

सदापि जैनागम पूर्वमुच्चैः—
सर्वाः प्रवृत्तीर्भविकाः कुरुध्वं ॥ ५५ ॥

॥ इतिवरुणज्ञातं ॥

[छ]

इत्युक्तः सप्तदशसु भेदेषु आगमपुरस्सर सर्वाः क्रियाः करोत
दशमो भेद—इदानीं यथाशक्तिदानादिप्रवर्त्तनमित्येकादश भेद
ख्यानयन्नाह.

[मूलं]

अनिगूहिंतो सत्ति—आयअवाहाइ जह बहुं कुणइ ।
आयरइ तहा सुमई—दाणाइ चउव्विहं धम्मं ॥ ७०

તમે હમેશા જિનાગમને અનુસરીનેજ સઘળી પ્રવૃત્તિઓ કરો [૫૫]

આ રીતે વરૂણનુ જ્ઞાત છે.

આ રીતે સત્તર ભેદોમા આગમપૂર્વક સઘળી ક્રિયા કરે, એ દશમો ભેદ
હવે યથાશક્તિ દાનાદિકનુ પ્રવર્તન કરે, એ અગીયારમા ભેદની વ્યાખ્યા કરે છે

મૂળનો અર્થ.

શક્તિ ગોપવ્યા શિવાય આત્માને બાધા ન થાય, તે
જેમ ઝાઝું થાય, તેમ સુમતિવાન્ પુરૂષ દાનાદિક ચતુર્વિધ ધર્મ
આચરે છે (૭૦)

यतिधर्ममकलक ॥ ४८ ॥ श्रुत्वैवमनतदुरत-ससृतिभ्रमणभीरुको वरुण । श्रीधर्मवसुमुनीश्वर-पदमूले व्रतमशिश्रयत ॥ ४९ ॥

सर्वाः क्रियाः स कुर्वन्-सदा सदागमपुरस्सर सुमतिः । निर्मल केवलकलना-परिकलित' शिवपद प्राप ॥ ५० ॥ सुल्स तु दृष्टिरागो परापरान् लिंगिनो निनाय हठात् । स बभार भक्तिभार-सर्वेष्वपि तेषु मूढमनाः ॥ ५१ ॥ अथ मौल्कि' कुलिंगी-कुपितोदध्यावहो कृतघ्नो य । मामवगणय्य सुल्सो-बभूव भक्तः परेषु दृढ ॥ ५२ ॥ ध्यात्वेति सुल्स मुद्दिश्य-मत्रयत्रप्रयोगतश्चके । आयससूचीविद्धो-दर्भमय पुत्रकस्तेन ॥ ५३ ॥ तदनु स सर्वांगीण-व्यथामथाविधुरितो शुभध्यान । मृत्वा-जगाम नरके-पुरतो भ्रमिता भवमनत ॥ ५४ ॥

इत्येवमाकर्ण्य कुदृष्टिराग—
व्यामगभीरोर्वरूणस्य वृत्त ।

પામ્યા છે, તો નિષ્કલકપણે ચારિત્ર ધર્મ પાળો (૪૮) આ રીતે સાભળીને અનત દુરત સસાર ભ્રમણથી બીનાર વરુણ શ્રી ધર્મવસુ મુનિરાજ પાસે દીક્ષા લેતો હવો (૪૯)

તે સદાગમના અનુસારે સઘળી ક્રિયાઓ કરતો થકો નિર્મળ કેવળ જ્ઞાન પામી મોક્ષે પહોચ્યો (૫૦) આણીમેર સુલસને દ્રષ્ટિ રાગે જોર કરી જૂદા જૂદા લિગિઓ તરફ ખેચવા લાગ્યો, તેથી તે મૂઢ બની તે બધા તરફ ભારે ભક્તિ ધરવા લાગ્યો [૫૧] ત્યારે મૂળનો કુલિગી ગુસ્સે થઇ વિચારવા લાગ્યો કે અહો ! આ તો કૃતઘ્ન છે, તેથી મને અવગણીને બીજાઓનો દૃઢ ભક્ત બન્યો છે (૫૨) એમ વિચારીને તેણે સુલસને ઉદ્દેશી મત્ર યત્રના પ્રયોગ કરવા માટે લોઢાની સૂઇઓથી વધેલુ દર્ભનુ પૂતળુ બનાવ્યુ [૫૩] ત્યારે તે સુલસ સર્વ અગોમા પામતી પીડાથી હેરાન થઇ અશુભ ધ્યાને મરીને નરકે ગયો, અને હજુ આગળ અનત સસાર રઝળશે [૫૪]

આ રીતે દુષ્ટ દ્રષ્ટિરાગની ટેવથી બીનાર વરુણનુ વૃત્તાન સાંભળીને હે ભવ્યો !

चंद्रोदयराजचरित पुनरिदं.

गयहिंमदमग्गचक्क—चक्कपुरं इत्थ अत्थि पवरपुरं । तत्थ सिरीए वज्जाउहु व्व वज्जाउहो राया ॥ १ ॥ निवरूइरूवजियअमर—सुंदरी सुंदरी पिया तस्स । नियकंतिजिणियरयणाओ—तणओ चंदोयरो नाम ॥ २ ॥ सो अन्नदिणे राया—राईसरकुमरसुहडसंकिन्ने । जा चिट्ठइ अ-त्थाणे—इय भणिओ वेत्तिणा ताव ॥ ३ ॥ देव इह अज्ज कत्तोवि-आगओ वणकरी महाकाओ । पल्ययवणगहिरगज्जि—सद्दपरिपूरियदियंतो ॥ ४ ॥ निज्झरझरंतमयजल—निब्भरअइलोलभमरपरिकिन्नो । आरणवीही चूरइ—सुम्मूरइ येहमदोहे ॥ ५ ॥

आधोरणे न मन्नइ—न गणइ पडियारिए गणागंपि । वित्तासइ पउरजण—कालु व्व अकालकुविओ सो ॥ ६ ॥ तो रन्ना संनिसाय—

ચંદ્રોદર રાજાનું ચરિત્ર આ પ્રમાણે છે.

હાથીના અસ્થાના તોફાનવાળું ચક્રપુર નામે ઈંદ્રા એક સરસ નગર હતું તેમાં લક્ષ્મીથી વજ્રાયુદ્ધ (ઇંદ્ર)ના સરખો વજ્રાયુદ્ધ નામે રાજા હતો [૧]

પોતાના સુંદર રૂપથી અમરસુંદરીઓને જીતનારી સુંદરી નામે તેની સ્ત્રી હતી અને પોતાની કાંતિથી રત્નોને જીતનાર ચંદ્રોદર નામે તેનો પુત્ર હતો. [૨] તે રાજા એક વેળા રાજેશ્વર—કુમાર અને સુભટોથી ખીચોખીચ ભરાયેલા આસ્થાનના ભેગા હતો તેવામાં છડીદારે આવી, આ રીતે કહ્યું—[૩] હે દેવ ! આજ અહીં કોણ જાણે ક્યાંથી એક મોટા શરીરવાળો જંગલી હાથી આવેલો છે, તે પ્રલય-કાળના મેઘના ગંભીર ગર્જનના જેવા શબ્દથી ભરી દિશાઓના અંત ભરી નાખે છે (૪) તેના મદસ્થળરૂપ નીઝરણાંથી મદજળ ઝરે છે, તેથી ભીના, અને પાગલ જેવા ભમરાઓથી તે છવાયેલો છે, તે બાગો ને ભાંગે છે, અને ઘરોને તોડે છે [૫]

તે હાથી માવતને નહિ માનતા અને સંભાળનારને જરાપણ નહિ ગણકારતા અકાળે કોપેલા કાળની માફક નગરના જનને ત્રાસ દેવા લાગ્યો (૬) ત્યારે રાજા દિવ

[टीका]

अनिगूहन्नगोपयन् शक्तिं सामर्थ्यमात्मानाबाधया स्वस्य पीडा परिहरन् दानादिचतुर्विधं धर्मं चन्द्रोदरराजवत् आचरतीति सटङ्कः—कथमाचरतीत्याह —

यथा बहुकरोति बहुकर्तुं शक्नो-त्ययमत्रभावः-सति विभवे नातितृष्णिको भवति । तनुविभवो नात्युदारः स्यात्-सर्वाभावसंभवा-दतएवोक्तं सूत्रे,—

लाभोचियदाणे, लाभोचियपरिभोगे, लाभोचियनिहिगरे सिया.

स एवं कुर्वाणो बहुना कालेन प्रभूतं दद्यात् एवं शीलतपो भावनास्वपि भावनीय—आचरत्यासेवते तथा तेन प्रकारेण सुमतिः पारिणामिकी बुद्धिमानो दानादिचतुर्विधं धर्ममिति स्पष्टं भावितं च

ટીકાનો અર્થ

શક્તિ એટલે સામર્થ્યનું નિગૂહન એટલે ગોપન કર્યા સિવાય આત્માને એટલે પોતાને બાધા એટલે પીડા ન થાય તેમ દાનાદિક ચતુર્વિધ ધર્મને ચંદ્રોદર રાજાની માફક આચરે

શી રીતે આચરે તે કહે છે—

જેમ બહુ કરે એટલે કરી શકે—મતલબ એ કે વધુ પૈસાદાર હોય તો અતિ તૃષ્ણાવાળો નહિ થાય અને થોડા પૈસાવાળો હોય, તો અતિ ઉદાર નહિ થાય—કેમકે નહિ તો પછી બધુ પૂરૂં થઈ રહે—એથીજ સૂત્રમાં કહેલું છે કે—

આવક પ્રમાણે દાન કરનાર થવું, આવક પ્રમાણે ખરચ રાખનાર થવું, અને આવક પ્રમાણે ભંડારમાં સ્થાપન કરનાર થવું

તે એવી રીતે કરે તો લાંબા વખતે ઘણું દઈ શકે છે આ રીતે શીળ તપ અને ભાવનામાં પણ સમજી લેવું આ રીતે સુમતિ એટલે પારિણામિક બુદ્ધિવાળો પુરૂષ દાનાદિક ચતુર્વિધ ધર્મ આચરે

चन्द्रोदरराजचरित पुनरिदं

गयडिंभडमरचक्क-चक्कपुरं इत्थ अत्थि पवरपुरं । तत्थ सिरीए वज्जाउहु व्व वज्जाउहो राया ॥ १ ॥ नियरुइररूवजियअमर-सुंदरी सुंदरी पिया तस्स । नियकंतिजिणियकणओ-तणओ चंदोयरो नाम ॥ २ ॥ सो अन्नदिणे राया-राईसरकुमरसुहडसकिन्ने । जा चिट्ठइ अत्थाणे-इय भणिओ वित्तिणा ताव ॥ ३ ॥ देव इह अज्ज कत्तोवि-आगओ वणकरी महाकाओ । पलयघणगहिरगलगज्जि-सद्दपरिपूरियदियंतो ॥ ४ ॥ निज्झरझरंतमयजल-निब्भरअइलोलभसलपरिकिन्नो । आवणवीहीं चूरइ-घुम्मूरइ गेहसंदोहे ॥ ५ ॥

आधोरणं न मन्नइ-न गणइ पडियारिए गणागंपि । वित्तासइ पउरजण-कालु व्व अकालकुविओ सो ॥ ६ ॥ तो रन्ना सविसाय-

चंद्रोदर राजानुं चरित्र आ प्रमाणे छे

हाथीना बच्चाना तोफानवाळु चक्रपुर नामे अहीं एक सरस नगर हतुं, तेमां लक्ष्मीथी वज्रायुद्ध (इंद्र)ना सरखो वज्रायुद्ध नामे राजा हतो [१]

पोताना सुंदर रूपथी अमरसुंदरीओने जीतनारी सुंदरी नामे तेनी स्त्री हती अने पोतानी कांतिथी सोनाने जीतनार चंद्रोदर नामे तेनो पुत्र हतो [२] ते राजा एक वेळा राजेश्वर—कुमार अने सुभटोथी खीचोखीच भरायला आस्थानमां बेठो हतो, तेवामां छडीदारे आवी, आ रीते कह्युं—[३] हे देव ! आज इहां कोण जाणे क्यांथी एक मोटा शरीरवाळो जंगली हाथी आवेलो छे, ते प्रलयकाळना मेघना गंभीर गर्जरवना जेवा शब्दथी बधी दिशाओना अंत भरी नाखे छे (४) तेना गंडस्थळरूप नीझरणाथी मदजळ झरे छे, तेथी ऊना, अने पाछा झट बेसतां भमराओथी ते छवायो रही बजारने भांजे छे, अने घरोने तोडे छे [५]

ते हाथी मावतने नहि मानता, अने संभाळनाराने जराप‌ण नहि गणकारता अकाळे कोपेला काळनी माफक नगरजनने त्रास देवा लाग्यो (६) त्यारे राजा दिल

[टीका]

अनिगूहन्नगोपयन् शक्ति सामर्थ्यमात्मानाबाधया स्वस्य पीडा परिहरन् दानादिचतुर्विध धर्मं चंद्रोदरराजवत् आचरतीति सटकः—कथ माचरतीत्याह —

यथा बहुकरोति बहुकर्त्तुं शक्नो—त्ययमत्रभावः-सति विभवे नातितृष्णिको भवति । तनुविभवो नात्युदारः स्यात्-सर्वाभावसभवा-दतएवोक्त सूत्रे,—

लाभोचियदाणे, लाभोचियपरिभाचे, लाभोचियनिहिगरे सिया

स एव कुर्वाणो वहुना कालेन प्रभूत दद्यात् एव शीलतपो भावनास्वपि भावनीय—आचरत्यासेवते तथा तेन प्रकारेण सुमति' पारिणामिकी बुद्धिप्रधानो दानादिचतुर्विध धर्ममिति स्पष्ट भावित च.

ટીકાનો અર્થ.

શક્તિ એટલે સામર્થ્યનુ નિગૂહન એટલે ગોપન કર્યા શિવાય આત્માને એટલે પોતાને બાધા એટલે પીડા ન થાય તેમ દાનાદિક ચતુર્વિધ ધર્મને ચદ્રોદર રાજાની માફક આચરે

શા રીતે આચરે તે કહે છે—

જેમ બહુ કરે, એટલે કરી શકે—મતલબ એ કે, વધુ પૈસાદાર હોય તો અતિ તૃષ્ણાવાળો નહિ થાય અને થોડા પૈસાવાળો હોય, તો અતિ ઉદાર નહિ થાય—કેમકે નહિ તો પછી બધુ પૂરૂ થઇ રહે—એથીજ સૂત્રમા કહેલુ છે કે—

આવક પ્રમાણે દાન કરનાર થવુ આવક પ્રમાણે ખરચ રાખનાર થવુ, અને આવક પ્રમાણે ભડારમા સ્થાપન કરનાર થવુ

તે એવી રીતે કરે તો લાબા વખતે ઘણુ દઇ શકે છે આ રીતે શીળ તપ અને ભાવનામા પણ સમજી લેવુ આ રીતે સુમતિ એટલે પારિણામિક બુદ્ધિવાળો પુરૂષ દાનાદિક ચતુર્વિધ ધર્મ આચરે

चद्रोदरराजचरित पुनरिदं.

गयडिंभहमरचक्क–चक्कपुर इत्थ अत्थि पवरपुर । तत्थ सिरीए वज्जाउहु व्व वज्जाउहो राया ॥ १ ॥ नियरुइरूवजियअमर–सुदरी सुंदरी पिया तस्स । नियकंतिजिणियकणओ–तणओ चदोयरो नाम ॥ २ ॥ सो अन्नदिणे राया–राईसरकुमरसुहडसकिन्ने । जा चिट्ठइ अत्थाणे—इय भणिओ वित्तिणा ताव ॥ ३ ॥ देव इह अज्ज कत्तोवि–आगओ वणकरी महाकाओ । पलयघणगहिरगलगज्जि–सद्दपरिपूरियदियतो ॥ ४ ॥ निज्झरझरतमयजल–निब्भरअइलोलभसलपरिकिन्नो । आवणवीही चूरइ—चुम्मूरइ गेहसदोहे ॥ ५ ॥

आधोरणं न मन्नइ—न गणइ पडियारिए गणागावि । वित्तासइ पउरजण—कालु व्व अकालकुविओ सो ॥ ६ ॥ तो रन्ना सविसाय–

ચદ્રોદર રાજાનુ ચરિત્ર આ પ્રમાણે છે

હાથીના બચ્ચાના તોફાનવાળુ ચક્રપુર નામે ઇંહા એક સરસ નગર હતુ, તેમા લક્ષ્મીથી વજ્રાયુદ્ધ (ઇંદ્ર)ના સરખો વજ્રાયુદ્ધ નામે રાજા હતો [૧]

પોતાના સુદર રૂપથી અમરસુદરીઓને જીતનારી સુદરી નામે તેની સ્ત્રી હતી અને પોતાની કાન્તિથી સોનાને જીતનાર ચદ્રોદર નામે તેનો પુત્ર હતો [૨] તે રાજા એક વેળા રાજેશ્વર–કુમાર અને સુભટોથી ખીચોખીચ ભરાયલા આસ્થાનમા બેઠો હતો, તેવામા છડીદારે આવી, આ રીતે કહ્યુ–[૩] હે દેવ ! આજ ઇંહા કોણ જાણે ક્યાથી એક મોટા શરીરવાળો જગલી હાથી આવેલો છે, તે પ્રલયકાળના મેઘના ગભીર ગર્જારવના જેવા શબ્દથી બધી દિશાઓના અત ભરી નાખે છે (૪) તેના ગડસ્થળરૂપ નીઝરણાથી મદજળ ઝરે છે, તેથી ઉડતા, અને પાછા ઝટ બેસતા ભમરાઓથી તે છવાયેલો રહી બજારને ભાગે છે, અને ઘરોને તોડે છે [૫]

તે હાથી માવતને નહિ માનતા, અને સભાળનારને જરાપણ નહિ ગણકારતા અકાળે કોપેલો કાળની માફક નગર જનને ત્રાસ દેવા લાગ્યો (૬) ત્યારે રાજા દિલ

[टीका]

अनिगूहन्नगोपयन् शक्तिं सामर्थ्यमात्माबाधया स्वस्य पीडा परिहरन् दानादिचतुर्विध धर्म चंद्रोदरराजवत् आचरतीति सटंक'—कथमाचरतीत्याह —

यथा बहुकरोति बहु कर्तुं शक्नो—त्ययमत्रभाव.—सति विभवे नातितृष्णिको भवति । तनुविभवो नात्युदार' स्यात्—सर्वाभावसभवा—दतएवोक्त सूत्रे,—

लाभोचियदाणे, लाभोचियपरिभावे, लाभोचियनिहिगरे सिया

स एव कुर्वाणो बहुना कालेन प्रभूत दद्यात् एव शीलतपो भावनास्वपि भावनीय—आचरत्यासेवते तथा तेन प्रकारेण सुमति' पारिणामिकी बुद्धिमानो दानादिचतुर्विध धर्ममिति स्पष्ट भावित च

ટીકાનો અર્થ

શક્તિ એટલે સામર્થ્યનુ નિગૂહન એટલે ગોપન કર્યા શિવાય આત્માને એટલે પોતાને બાધા એટલે પીડા ન થાય, તેમ દાનાદિક ચતુર્વિધ ધર્મને ચંદ્રોદર રાજાની માફક આચરે

શી રીતે આચરે તે કહે છે—

જેમ બહુ કરે એટલે કરી શકે—મતલબ એ કે વધુ પૈસાદાર હોય તો અતિ તૃષ્ણાવાળો નહિ થાય, અને થોડા પૈસાવાળો હોય, તો અતિ ઉદાર નહિ થાય—કેમકે નહિ તો પછી બધુ પૂરૂં થઇ રહે—એથીજ સૂત્રમાં કહેલું છે કે—

* આવક પ્રમાણે દાન કરનાર થવું આવક પ્રમાણે ખરચ રાખનાર થવું, અને આવક પ્રમાણે ભંડારમાં સ્થાપન કરનાર થવું

તે એવી રીતે કરે તો લાંબા વખતે ઘણું દઇ શકે છે આ રીતે શીળ તપ અને ભાવનામાં પણ સમજી લેવું આ રીતે સુમતિ એટલે પારિણામિક બુદ્ધિવાળો પુરૂષ દાનાદિક ચતુર્વિધ ધર્મ આચરે

॥ १४ ॥ अह तेण गयवेस्णं-कुमरो "नेउ" गिरिंमि वेयड्ढे ।" मुक्को इंदपुराहिव- पउमुत्तरनरवरसमीवं ॥ १५ ॥

अइसंभमेण रन्ना--उववेसिय आसणे समुचियंमि । पणयभरभारियाए स भारईए इम वुत्तो ॥ १६ ॥ कुमरवर सत्तवंताण--सचपुत्ताण उवविस भूया । धूया उदाररूवा--सलिलेहा नाम मह अत्थि ॥ १७ ॥ त पत्तजुव्वण मईय वासरे पिच्छिउ मए पुट्ठो । जोइसिओ मह सा-हसु--को धूयाए वरो होही ॥ १८ ॥ तेणु त्त चक्कपुरा--हिवस्स वज्जा-उहस्स अगरुहो । चंदोयराभिहाणो--तुह धूयाए वरो जोग्गो ॥ १९ ॥ लग्गं पुण फलिच्चिय--रुइरइय साहिए मए तत्तो । सक्कारिय सम्माणिय जोइसिओ पेसिओ गेहे ॥ २० ॥

त पुण वणकुजररूव--धारिणा खेयरेण एएण । आणाविओ विओसि इहय--निवसुय जयविस्सुयगुणोह ॥ २१ ॥ ता एयं णे धूय--

---

ણીને પોતાના મકાને આવી જેમ તેમ દિવસો પસાર કરવા લાગો (૧૪) હવે તે હાથીએ કુમારને વૈતાઢ્ય પર્વતપર લઈ જઇ ઈંદ્રપુરના અધિપતિ પદ્મોત્તર રાજાની પાસે મૂક્યો [૧૫]

ત્યારે તે રાજાએ અતિ સભ્રમથી તેને ઉચિત આસનપર બેસારી સ્નેહ ભરેલી વાણીથી આ રીતે કહ્યું [૧૬] હે કુમાર ! સત્વવાન્ સત્ય પુત્રોના પેટે જન્મેલી ભારે રૂપવાન સરિતરેખા નામે મારી પુત્રી છે [૧૭] તેને યૌવન પામેલી જોઈને ગઇ કાલે મે જો તિષીને પૂછ્યું કે, આ પુત્રીનો વર કોણ થશે ? તે કહે (૧૮) તેણે કહ્યું કે, ચક્રપુરના વજ્રાયુદ્ધ રાજાનો ચંદ્રોદર નામનો પુત્ર તારી પુત્રીનો યોગ્ય વર છે (૧૯)

વળી તેણે કહ્યું કે, આવતી કાલેજ ઉત્તમ લગ્ન છે, તે બાદ મે તે જોતિષીને સત્કાર સન્માન આપી વિદાય કર્યો (૨૦) હવે તને આ હાથીનું રૂપ ધરનારા વિદ્યાધર મારફતે ઇહા આણેલો છે, માટે હે વિખ્યાત ગુણવાન્ રાજકુમાર ! તુ જયવાન્ રહે [૨૧] અને આ અમારી પુત્રીને પરણીને અમને નિશ્ચિત કર આ રીતે રાજાએ આ

निरिक्खिया य्यसुहडसामता । तेवि दिणिंदे उदिइ व्व-किर गहा नि
प्पहा जाया ॥ ७ ॥ अह चदोयरकुमरो—कहकहवि निव अणुन्नवेउण ।
पिच्छिज्जतो विम्हियजणेण पत्तो गयसमीव ॥ ८ ॥ दट्ठूण करी कुमर-
समुह मित सरोसतुरियगई । चलिओ भिमुह पचक्ख मेव नज्जइ जमो
भीमो ॥ ९ ॥ तक्केलिकोउगेण--नरवरतणएण समुह तस्स । पक्खित्त
मुत्तरीय-मडलागार मारइउ ॥ १० ॥

करिणावि गहिय सुंडा--दडेण तय नहगणे खित्त । दक्खत्तणेण
कुमरोवि--तस्स पुट्ठि समभिरूढो ॥ ११ ॥ हत्थीवि खण महिमडलमि
गयणे खण य दीसतो । कुमरं अवहरिय गओ--अदसणपह खणद्धेण
॥ १२ ॥ वज्जाउहनरनाहो--नाऊण वइयर इम सहसा । सह चउरग
बलेण--लग्गो पट्ठीइ कुमरस्स ॥ १३ ॥ पइपवणेण पयाइ--भग्गाइ करि-
स्स तो निवो वलिओ । पत्तो नियमि भवणे--कहकहवि गमेइ दिवसाइ

गीर थध मोटा सुलट अने सामतो तरफ जोवा लाग्यो, छता तेओ पण सूर्य उगता
ग्रहो जेम झाखा पडे तेम झखवाणा पडी गया (७) हवे चद्रोदर कुमार जेम तेम
करीने राजानी रजा लइ, ते हाथी पासे आव्यो अने तेने लोको विस्मय पामी जोवा
लाग्या [८] कुमारने सामे आवतो जोइ हाथी रोषे भराइ जाणे प्रत्यक्ष भयकर यम
जणातो होय, तेम उतावळी चाले कुमार सामे धस्यो (९) त्यारे तेने रमाडवानी
गमत मेळववा खातर राजकुमारे तेना सामे पोतानु उत्तरीय वस्त्र कुडाळाना आकारे
फेक्यु (१०)

त्यारे हाथीए पण ते वस्त्र लइने आकाशमा उछाळ्यु, एटलामा चालाकी वापरीने
कुमार तेनी पूठे चडी बेठो (११) हवे ते हाथी क्षणमा जमीनपर अने क्षणमा
आकाशमा देखातो थको कुमारने अपहरीने थोडी वारमाज अदृश्य थई गयो [१२]
आ बनाव जाणीने वज्रायुद्ध राजा झटपट चतुरग सेना साथे कुमारनी पूठे पड्यो
[१३] पण पवनना अपापथी हाथीना पगला भुसाइ गयेला होवाथी राजा पाछो +

॥ १४ ॥ अह तेण गयवरेण-कुमरो नेउं गिरिंमि वेयड्ढे । मुक्को इंदपुराहिव-पउमुत्तरनरवरसमीवे ॥ १५ ॥

अइसंभमेण रन्ना-उववेसिय आसणे समुचियंमि । पणयभरभारियाए स भारईए इम वुत्तो ॥ १६ ॥ कुमरवर सत्तवंताण-सत्तपुत्ताण उवरि मूया । धूया उदाररूवा-ससिलेहा नाम मह अत्थि ॥ १७ ॥ त पत्तजुव्वण मईय वासरे पिच्छिउ मए पुट्ठो । जोइसिओ मह साहसु को धूयाए वरो होही ॥ १८ ॥ तेणु त्त चक्कपुर-हिवस्स वज्जाउहस्स अगरुहो । चंदोयराभिहाणो-तुह धूयाए वरो जोग्गो ॥ १९ ॥ लग्गं पुण कल्लिच्चिय-रुइरइय साहिए मए तत्तो । सक्कारिय सम्माणिय जोइसिओ पेसिओ गेहे ॥ २० ॥

त पुण वणकुंजररूव-धारिणा खेयरेण एएण । आणाविओ सि इहय-निवसुय जयविस्सुयगुणोह ॥ २१ ॥ ता एयं णे धूय-

વાને પોતાના મકાને આવી જેમ તેમ દિવસો પસાર કરવા લાગ્યો (૧૪) હવે તે હાથીએ કુમારને વૈતાઢ્ય પર્વતપર લઈ જઇ ઇંદ્રપુરના અધિપતિ પદ્મોત્તર રાજાની પાસે મૂક્યો [૧૫]

ત્યારે તે રાજાએ અતિ સંભ્રમથી તેને ઉચિત આસનપર બેસારી સ્નેહ ભરેલી વાણીથી આ રીતે કહ્યું [૧૬] હે કુમાર ! સત્યવાન્ સત્ય પુત્રોના પેટે જન્મેલી ભારે રૂપવાન સસિરેખા નામે મારી પુત્રી છે [૧૭] તેને યૌવન પામેલી જોઇને ગઇ કાલે મેં જોતિષીને પૂછ્યું કે, આ પુત્રીનો વર કોણ થશે ? તે કહે (૧૮) તેણે કહ્યું કે, ચક્રપુરના વજ્રાયુદ્ધ રાજાનો ચંદ્રોદર નામનો પુત્ર તારી પુત્રીનો યોગ્ય વર છે (૧૯)

વળી તેણે કહ્યું કે, આવતી કાલેજ ઉત્તમ લગ્ન છે, તે બાદ મેં તે જોતિષીને સત્કાર સન્માન આપી વિદાય કર્યો (૨૦) હવે તને આ હાથીનું રૂપ ધરનારા વિદ્યાધર મારફતે ઇહાં આણેલો છે, માટે હે વિખ્યાત ગુણવાન્ રાજકુમાર ! તું જયવાન્ રહે [૨૧] અને આ અમારી પુત્રીને પરણીને અમને નિશ્ચિત કર આ રીતે રાજાએ પ્રા

विवाहिउ निव्वुए कुणसु अम्हे । इय पढिओ निवेण-कुमरो परिणेइ ससिलेह ॥ २२ ॥ तो तस्स निवो पियरइ विज्जाओ गयणगमण पमुहाओ । सो चगभोगकलिओ-सुहासुह चिट्ठए तत्थ ॥ २३ ॥ अन्नदिने वासगिहे-सुहप्पसुत्तो निसीहसमयंमि । कुमरो महप्पहेणं—अवहरिओ केणवि नरेण ॥ २४ ॥

जा नीओ कवि पह–ता पडिबुद्धो इमो भिस कुविओ । उप्पाडतो मुट्ठिं–इय भणिओ तेण पुरिसेण ॥ २५ ॥ मा कुप्पसु मह सामिय—वयण मिण सुणसु काउ सुपसाय । वेयड्ढे मल्यपुरे-इहासि राया किरणवेगो ॥ २६ ॥ सो य अपुत्तो सहसा–उप्पन्नपयडसूलरोगेण । पचत्तं संपत्तो-किज्जतुवयार निवहोवि ॥ २७ ॥ अह हाहारव विरसो-महतकम्कलरवो समुच्छलिओ । अक्कदरव रउद्दो–पलावसद्दो पयट्टो य ॥ २८ ॥ बुद्धिसमिद्धपि भिस–सभत मतिमडल सयल । किं कायव्व

થેના કર્યાથી કુમાર સસિલેખાને પરણ્યો (૨૨) ત્યારે તેને રાજાએ આકાશ ગમન પ્રમુખ વિદ્યાઓ આપી, હવે તે મોજ વિલાસથી ત્યાં ઇચ્છા પ્રમાણે રહેવા લાગ્યો (૨૩) એક દિવસે તે વાસગૃહમા સુખે સૂતો હતો, તેવામા મધ્ય રાતે તેને આકાશ માર્ગે કોઇક માણસે હરણ કર્યો [૨૪]

તે તેને થોડેક માર્ગે લાવ્યો, તેટલામા તે જાગી ભારે ગુસ્સે થઇ મૂઠ ઉગામવા લાગ્યો, તેટલામા તે માણસે તેને આ રીતે કહ્યું [૨૫] હે સ્વમિન્ ! કોપ મ કર, અને મેહેરબાની કરી આ મારૂં વચન સાભળ વૈતાઢ્યમા મલયપુર નગરમા કિરણવેગ નામે રાજા હતો [૨૬] તેને ઓચિતો આકરો શૂળરોગ ઉત્પન્ન થતા તેના ઘણાએ ઉપચાર કરવામાં આવ્યા છતા તે અપુત્ર મરણ પામ્યો [૨૭] ત્યારે ત્યાં હાહાકારનો મહાન્ કકળાટ થઇ રહ્યો, અને આક્રંદના શબ્દ સાથે ભયાનક પ્રલાપના શબ્દો સભળાવા લાગ્યા (૨૮)

ત્યા મતિ મડળ બુદ્ધિવાન્ છતા પણ બહુ સભ્રાન્ત થઇ પડ્યું, અને સામત

विमूढो-जाओ सामतवग्गो त्ति ॥ २९ ॥

तो खुहिओ नयरजणो-तक्कालुप्पन्नगरुयभयभीओ । तरलनयणो असरणो-सुन्नमणो सुन्नवयणो य ॥ ३० ॥ नाणाविगप्पसंकप्प-कप्पणा-कप्पमाणकरचरणा । ठाणे ठाणे मंतति-थेरवणिया निहुयनिहुयं॥ ३१ ॥ नेसत्थियप्पसारा-सहसा सव्वेवि सविरज्जति । दोसिय हट्टाणं तो-सिचयचया सचइज्जति ॥ ३२ ॥ सोवन्निय पुत्तेहिं-पुत्तारुज्जंति सुभ-रुप्पाइ । खडक्किज्जंति खणेण-कंसारियकंसओकुरुडा ॥ ३३ ॥ पसरंति तक्करनरा-तह तालिज्जति हट्टसघाया । धावति गंठिछेडा--पुट्टलिया लहुं पलायति ॥ ३४ ॥

भयसंभमभरभिंभल-उद्धतपडतजतभज्जंता । जरजुन्नवुड्ढवणिया-संवाहिज्जति तरुणेहिं ॥ ३५ ॥ कुजरघडा गुडिज्जति-पक्खरिज्जतिसार तुक्खारा । सज्जिज्जति रहवरा-सनाहिज्जति वरसुहडा ॥ ३६ ॥

વર્ગ પણ કિંકર્તવ્યતા મૂઢ બની રહ્યા (૨૯) ત્યારે નગરના જનો તે વખતે ઉત્પન્ન થએલા ભારે ભયથી બીતા થકા અશરણ બની આમ તેમ નેત્રો ફેરવવા લાગ્યા, અને શૂન્ય મનવાળા તથા શૂન્ય મુખવાળા બની રહ્યા [૩૦] વૃદ્ધ વણિકો હાથ, પગ ધ્રૂજતા થકા અનેક સંકલ્પ વિકલ્પ કરીને ગુપચુપ મસલત કરવા લાગ્યા [૩૧] ગાંધીઓ પોતાના પસારાને ઢુંકો કરતા લાગ્યા કાપડિઆ પોતાના હાટમાના કપડાના ઢગના સંકેલવા લાગ્યા. [૩૨] સોનીના દીકરાઓ લટકતુ રાખેલું સોનુ, રૂપુ ઉતારી સંતાડવા લાગ્યા. કંસારાઓ કાંસાના ઉકરડા ખડકવા લાગ્યા (૩૩)

ચોરો પ્રસરવા લાગ્યા, એટલે હાટોને તાળાં દેવાયાં. ગઠિઓડા દોડવા લાગ્યા, એટલે પોટલિઆ નાસભાગ કરવા લાગ્યા [૩૪] ભય અને ઉતાવળના જોરથી વિહ્વળ બનેલા, તથા ઉતા, પડતાં યંત્રોથી ભગાતા, જરાવાન્ વૃદ્ધ વાણિયાઓને તરૂણ જનો ઉપાડી ફેરવવા લાગ્યા [૩૫] હાથીઓની ઘટાઓ તૈયાર કરવામા આવી, સારા તુર્કી ઘોડાઓને પાખરો પહેરાવવામા આવી, અને સારા રથો તૈયાર કરવામાં આવ્યા, અને સારા સુભટોને કવચ પહેરાવવામાં આવ્યા. [૩૬] પૂર્વે જીતેલા લાખો દુસ્મનથી દર્પ

पुव्वविणिज्जियपडिवक्ख लक्खदप्पुद्धरा महावीरा। मागहगणेण गिज्जंति- उवहसिज्जंति काउरिसा ॥ ३७ ॥ वज्जंति विजयढक्का-अप्फालिज्जंति समरतूराइ । भुकारभरियभुवणा-तह पुरिज्जंति भेरीओ ॥ ३८ ॥

इकना वग्गंता-सुहडा उट्ठंति खग्गवग्गकरा । खग्गखडक्खड- भीया कायरपुरिसा पलायंति ॥ ३९ ॥ निवडंतनिविडदढगुड-धयमुह- वडसकुडंतकुंभयडा । नासंति कायरगया-मोडंता विडविसव्वाय ॥ ४० ॥ दढनिविडकवाडाहिं-गोउरदाराइ लहु पिहिज्जंति । सव्वत्तो पायारो- मालिज्जइ जंतलक्खेहिं ॥ ४१ ॥ इय असमंजस वित्तरो-जा मलयपुरंमि पसरए देव । ता रज्जपहाण नरेहिं सभमुब्भंत नयणेहिं ॥ ४२ ॥ भत्ति विणएण आराहियाइ कुलदेवयाइ तं सामि । बहुपुन विक्कमगुणो- रज्जस्स पहू विणिदिट्ठो ॥ ४३ ॥

तो अवहरिओसि तुम-सामि मए ता पसीय लहु तत्थ । आगंतुं

ચડેલા શરવીરોને ભાટ, ચારણ વખાણવા લાગ્યા અને મનરોપર હસવા લાગ્યા [૩૭] વિજય ડંકા વાગવા લાગ્યો, લડાઇના વાજા વાગવા માંડયા અને ભુવનને ભંકારથી ભરી નાખતી ભેરીઓ વગાડવામાં આવી (૩૮)

સુભટો તરવારો હાથમા લઇ હાકતા, અને કૂદતા ઉઠયા છે, કાયરો તરવારની ખડખડથી બીને પલાયન કરે છે [૩૯] બીકણ હાથીઓ તેમનાપર પડતી સખ્ત ગોળીઓથી ધ્વજ તરીકે બાંધેના મુખ વસ્ત્રથી પોતાના કુંભસ્થળોને ઢાંકતા થકા ઝાડો ભાગીને નાસે છે [૪૦] કોટના દરવાજા મજબુત કમાડોથી બંધ કરવામા આવે છે અને કિલ્લાપર ચારે તરફ લાખો યંત્રો ચડાવવામા આવે છે (૪૧) આ રીતે હે દેવ ! મલયાપુરમા ગડબડ મચી રહી, તેટલામા સંભ્રમથી આમ તેમ ફરતા નેત્રવાળા રાજ્ય પ્રધાન પુરૂષોએ ભક્તિ અને વિનયથી આરાધેલી કુળદેવીએ હે સ્વામિન્ ! બહુ પુણ્યવાન્ અને પરાક્રમશાળી તમોને રાજ કરવા સૂચવ્યું છે (૪૨-૪૩)

તેથી કરીને હે સ્વામિન્ ! મે તમને હર્યા છે, માટે આ જલદી આવવા મેહેર-

एस जणी–रज्ज मिण किज्जउ सणाह ॥ ४४ ॥ इय भत्तीए भणिऊण - तेण नीओ खणेण तत्थ इमो । अहिसित्तो रज्जभरे-पहाणपुरिसेहिं हिट्ठेहिं ॥ ४५ ॥ नासंति तयणु धुत्ता-भवभीया तक्करा निलुक्कंति । वज्झंति गंठिछोडा–कन्नत्तोडा हणिज्जंति ॥ ४६ ॥ गयतुरयरहा पाइक्क— चक्कसामंत मंति भडनिवहा । सव्वेवि हट्ठतुट्ठा–सत्थावत्था खणा जाया ॥ ४७ ॥ नियपयपहाण नरेहिं–तत्था णावेइ झत्ति सचिवेहिं । पालइ तिवग्गसार--राया चंदोयरो रज्ज ॥ ४८ ॥

हुईयात्ति भाणुसूरि-बहुसीसजुओ समोसढो तत्थ । सारपरिवार- कलिओ–तन्नमणत्थं निवो पत्तो ॥ ४९ ॥ वंदित्तु सुगुरुचरणे–उचिय- ट्ठाणे निवमि आसीणे । इय कहइ गुरू धम्म–दुंदुहिउद्दामसद्देण ॥ ५० ॥ इह दाणसीलतवभावणेहिं–चउहा जिणेहि पन्नत्तो । धम्मो चउगइभवभ- मण–गहणवणपल्यजलणसमो ॥ ५१ ॥ दाणं च तत्थ तिविह–नाणप-

બાની કરો, અને આ લોક તથા આ રાજ્યને સનાથ કરો [૪૪] એમ ભક્તિથી કહીને તે તેને ક્ષણવારમા ત્યા લઇ આવ્યો એટલે પ્રધાન પુરુષોએ રાજી થઇને તેને રા જ્યાભિષિક્ત કર્યા (૪૫) તે રાજા થતા ધૂતારા નાસવા મડ્યા, ચોરો છૂપીને સતાવા લાગ્યા, ગઠિછોડુઓને પકડવામા આવ્યા, અને કાનતોડુઓને મારવામા આવ્યા (૪૬) વળી હાથી—ઘોડા—રથ અને પાયદળ તથા સામંત, મંત્રિ અને સુભટો સર્વે ખુશખુશ થઈ ક્ષણ વારમાં સ્વસ્થ બન્યા [૪૭] પછી તેણે પોતાના મુખ્ય માણસોને જલદી સચિવ પદપુર નીમ્યા, અને પછી તે ત્રણ વર્ગ સાધવાની સાથે રાજ્ય પાળવા લાગ્યો [૪૮]

હવે ત્યા એક વેળા ભાનુસૂરિ ઘણા શિષ્યો સાથે સમોસર્યા તેમને નમવા પરિવાર સાથે રાજા ત્યાં આવ્યો (૪૯) તે ગુરુને વાદી ઉચિત સ્થાનકે બેઠો, એટલે ગુરુ દુદુંભિ સરખા ઉંચા અવાજથી નીચે મુજબ ધર્મ સમજાવવા લાગ્યા [૫૦] ઇહા દાન, શીળ, તપ, અને ભાવનાએ કરી ચાર પ્રકારે ધર્મ કહેલો છે, તે ચાર ગતિ ભવભ્રમણરૂપ ગહન વનને નાશ કરવા અગ્નિ સમાન છે (૫૧) ત્યા દાન ત્રણ પ્રકારનુ છે — જ્ઞાનદાન,

याण च अभयदाण च । धम्मोवग्गहदाण च–नाणदाण इम तत्थ ॥ ५२ ॥ जीवाजीवाइपयत्थ–वित्थर उभयलोयकरणिज्ज । जाणति जेण जीवा–त नाण त च पचविह ॥ ५३ ॥

आभिणिबोहियनाण–सुयनाण चेव ओहिनाण च । तह मणपज्जवनाण–केवलनाण च पचमय ॥ ५४ ॥ अट्ठावीसइभेय–मइनाण तत्थ उग्गहाईया । चउरो भेया तहिय–अवग्गहो होइ पुण दुविहो ॥ ५५ ॥ तत्थ मणनयणवज्जिय–करणाण वजणुग्गहो चउहा । ताण अपत्तकारित्तणेण पुग्गलगहाभावा ॥ ५६ ॥ अत्थपरिच्छेयपरु त्ति होइ अत्थुग्गहो छद्धिवि छद्धा । ईहाअवायधारण–पत्तेय छव्विहा एव ॥ ५७ ॥ काल मसख सख च–धारणा अत्थउग्गहो समओ । सेसा अतमुहुत्त–उक्कोस–जहन्नओ चेव ॥ ५८ ॥

અભયદાન અને ધર્મોપગ્રહદાન ત્યાં જ્ઞાનદાન તે આ છે — [૫૨] જીવ અજીવ વગેરે પદાર્થો તથા આલોક, તથા પરલોકના કર્તવ્ય જેનાવડે જીવો જાણી શકે તે જ્ઞાન જાણવું. તે પાચ પ્રકારનું છે [૫૩]

આભિનિબોધિકજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અવધિજ્ઞાન, મનપર્યવજ્ઞાન અને પાચમુ કેવળજ્ઞાન [૫૪] ત્યાં મતિજ્ઞાન અઠાવીશ ભેદનું છે — ત્યા અવગ્રહ વગેરે ચાર ભેદ છે ત્યા અવગ્રહના બે ભેદ છે — (૫૫) ત્યા મન અને ચક્ષુ સિવાય બાકીની ઇંદ્રિયોવડે ચાર પ્રકારનો વ્યજનાવગ્રહ છે કારણકે મન અને ચક્ષુ અપ્રાપ્યકારી હોવાથી પુદ્ગલને પકડી શકતા નથી (૫૬) અર્થનો પરિચ્છેદ કરનાર તે અર્થાવગ્રહ તે છ ઇંદ્રિયોવડે છ પ્રકારનો છે એ રીતે ઇહા અપાય અને ધારણા એ પણ દરેક છ પ્રકારના છે [૫૭] ત્યાં ધારણાનો ઉત્કૃષ્ટ કાળ અસખ્યાતો અને સખ્યાતો કાળ છે અર્થાવગ્રહનો એક સમય છે, અને બાકીનાનો ઉત્કૃષ્ટ તથા જઘન્ય અતર્મુહૂર્તજ છે [૫૮]

तह यहुबहुविहखिप्पा–निस्सियनिच्छियधुवेयरहएहिं । तेहिं अट्ठवी-सेहिं–तिन्नि सया हुंति छत्तीसा ॥ ५९ ॥ नाणा सद्दसमूह–बहुं पिह मुणइ भिन्नजाईय । बहुविह मणेगभेय–इक्किक्क निद्धमहुराइ ॥ ६० ॥ खिप्प मचिरेण तचिय–सरूवओ त अणिस्सिय मलिंगं । निच्छिय मसंसय ज–धुव मचतं नय कयाइ ॥ ६१ ॥ मइनाणुक्कोसठिई–छावट्ठी अयर अहिय इगजीवे । एवइकालपमाण–सुयनाण त तु चउदसहा ॥ ६२ ॥ अक्खर सनी सम्म—साईय खलु सपज्जवसिय च । गमियं अगपविट्ठ—सत्तवि एए सपडिवक्खा ॥ ६३ ॥

संमत्तपरिग्गहियं–सम्मसुय लोइय तु मिच्छत्तं । आसज्ज उ सोयार–लोइयलोउत्तरे भयणा ॥ ६४ ॥ ओहीनाण दुविह–भवपच्चइय च गुणनिमित्त च । भवपच्चइय दुण्ह-नेरइआण सुराण य ॥ ६५ ॥ उ-

---

તે અઠાવીશ ભેદોને બહુ, બહુવિધ, ક્ષિપ્ર અનિશ્ચિત, નિશ્ચિત અને ધ્રુવ એ ૭ પ્રકાર તથા એ ૭ના પ્રતિપક્ષી ૭ પ્રકાર મળી બાર પ્રકારે ગણતા ૩૩૬ ભેદ થાય (૫૯) જૂદી જૂદી જાતના અનેક શબ્દોને જૂદા જૂદા ઓળખવા તે બહુ છે, તે દરેકના પાછા સ્નિગ્ધ મધુરાદિક અનેક ભેદ જાણવા તે બહુવિધ છે [૬૦] તે ઝટ પોતાના રૂપે ઓળખવા તે ક્ષિપ્ર છે લિંગ વગરજ જાણવુ તે અનિશ્રિત છે સંશય વગર જાણવુ તે નિશ્ચિત છે કોઈ વેળા નહિ પણ અત્યંત જાણવુ તે ધ્રુવ છે (૬૧) મતિજ્ઞાનની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ એક જીવના હિસાબે છાસઠ સાગરોપમ છે એટલાજ કાળના પ્રમાણવાળુ શ્રુતજ્ઞાન છે. તેના ચૌ૦ ભેદ છે—અક્ષર, સંજ્ઞિ સમ્યક્ સાદિ, સપર્યવસિત, ગમિક, અને અંગ પ્રવિષ્ટ એ સાત ભેદ, અને તેના પ્રતિપક્ષી સાત ભેદ (૬૨–૬૩)

સમ્યક્ત્વ પરિગૃહીત તે સમ્યક્શ્રુત છે લૌકિક તે મિથ્યાશ્રુત છે તેમ છતા શ્રોતાની અપેક્ષાએ લૌકિક અને લોકોત્તરમા સમ્યક્ અને મિથ્યાપણાની ભજના છે [૬૪] અવધિજ્ઞાન બે પ્રકારે છે— ભવ પ્રત્યયિક અને ગુણ પ્રત્યયિક ત્યા નારક અને દેવોને ભવ પ્રત્યયિક અવધિ છે (૬૫) ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીસ સાગરોપમ અને જઘન્યથી દશ હજાર

कोस तित्तीस-उयुही इयर तु दससममहस्सा । अणुगामिअपडिवाई-आज्जम्म मवाद्दिय मवज्ज ॥ ६६ ॥ गुणपच्चइय दुविह-तिरियाण त हय होइ मणुयाण । जहने णिक्को समओ-छावट्ठी अयर अहियपर ॥ ६७ ॥ दोवारे विजयाइसु-त तिन्नि व अच्चुएगजीवस्स* । नरभव अहियं नाण-त्तए य सव्वद्ध सव्वजिए ॥ ६८ ॥

ओहीनाणस्स पुणो-अणुगामिय माइया बहू भेया । निच्छयओ पच्चक्ख-त रूविसद्दव्वविसय च ॥ ६९ ॥ एयाइ तिन्नि जीवस्स-सम्म-दिट्ठिस्स हुति नाणाइ । मइसुयनाणा जुगव--ओही जुगव च पच्छावा ॥ ७० ॥ एए तिन्निवि नाणा--पणिदिपज्जत्तसन्निणो हुति । सन्निअप-ज्जत्तेपि हु-परभविय ओहिनाण तु ॥ ७१ ॥ एए चेवय नाणा मिच्छ-दिट्ठिस्स हुति अन्नाणा । नाणफलाभावाओ-विवरीयन्नाणओ चेव ॥ ७२ ॥

વધ અવધિનો કાળ છે, ત્યા અનુગામિ એટલે ભવાતરે સાથે ચાલતુ અવધિજ્ઞાન તે અપ્રતિપાતિ ગણાય છે અને જન્મ સુધી રહે તે પ્રતિપાતિ છે (૬૬] ગુણપ્રત્યય અવધિ બે પ્રકારનુ છે — તિર્યચોનુ અને મનુષ્યોનુ તે જઘન્યથી એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ છાસઠ સાગરોપમ ઝાઝેરા હોય છે તે બે વાર વિજયવિમાને જાય અથવા ત્રણ વાર અચ્યુત દેવ લોકમા જઈ ત્રણ જ્ઞાન સહિત મનુષ્યપણે જન્મે ત્યારે થાય છે, અને સર જીવની અપેક્ષાએ સર્વ કાળ છે [૬૭-૬૮]

અવધિજ્ઞાનના અનુગામિક વગેરે ઘણા ભેદ છે તે નિશ્ચયથી પ્રત્યક્ષ અને રૂપિ દ્રવ્ય વિષયી છે (૬૯) એ ત્રણે સમ્યક્ દ્રષ્ટિએ જીવને હોય ત્યારે જ્ઞાન ગણાય છે મતિ અને શ્રુત તો હમેશ સાથેજ હોય છે અવધિજ્ઞાન સાથે પણ થાય, અને પછી પણ થાય. [૭૦] એ ત્રણે જ્ઞાન પર્યાપ્ત સજ્ઞિ પચેંદ્રિયને હોય છે વળી પરભવનુ આવેલુ અવધિજ્ઞાન અપર્યાપ્ત સજ્ઞિમાં પણ ગણાય (૭૧) એ ત્રણે જ્ઞાન મિથ્યા દ્રષ્ટિને અજ્ઞાન તરીકે હોય છે, કેમકે ત્યા જ્ઞાનનુ ફળ હોતુ નથી તેમજ તેમનુ જ્ઞાન વિપરીત હોય છે [૭૨] પક્ષાવધિ અંતર્મુહૂર્ત હોય છે લોકપ્રમાણ અવધિ અપ્રતિપાતિ ગણવુ

परमोही अतमुहू-लोगपमाणोवही अपडिवाई । मणपज्जवनाण पुणं-अप-मत्तजइस्स मणविसय ॥ ७३ ॥

त दुविह उज्जुमई--अड्ढाइयअगुलेहि ऊणं तु । समयक्खित्त पिचखइ--त सपुन्न तु विउलमई ॥ ७४ ॥ जहने णतमुहुत्त-देसूणा पुव्व-कोडि उक्कोस । जिणवज्ज ओहिविणावि-कस्सचेय भविज्जावि ॥ ७५ ॥ सुयकेवलिआहारग-उजुमइउवसतगावि परिवडिया । हिंडति भव मणतं-विउलमई अपडिवायं तु ॥ ७६ ॥ केवलनाण पुण सव्व-दव्वपज्जाय-गोयरं मणत । सासय मसहाय त-भवत्थ अभवत्थ दुगभेय ॥ ७७ ॥ अतमुहुत्त जहन्न-पढम देसूणपुव्वकोडि यर । साइअपज्जवसिय-अभवत्थ केवल नाण ॥ ७८ ॥

सव्वेसिं नाणाणं-सुयनाण चेव उत्तम जम्हा । सपरप्पयासगं दीवउ व्व मूयाणि सेसाणि ॥ ७९ ॥ ज केवलीवि भासइ-त्त खलु

છે અપ્રમત્ત યતિને મન સબંધી જ્ઞાન થાય, તે મનપર્યવજ્ઞાન છે [૭૩]

તે જ્ઞાન બે પ્રકારનું છે ત્યા ઋજુમતિ મનપર્યવજ્ઞાની અઢી આંગળ ઉણુ સમયક્ષેત્ર જુવે છે, અને વિપુલમતિ સપૂર્ણ સમય ક્ષેત્ર જુવે છે [૭૪] મનપર્યવજ્ઞાન જઘન્યથી અતર્મુહૂર્તપ્રમાણ હોય, અને ઉત્કૃષ્ટ દેશે ઉણી પૂર્વ ક્રોડી હોય જિન શિવાય કોઇકને વખતે અવધિ જ્ઞાન વિના પણ મનપર્યવ થાય છે [૭૫] શ્રુતકેવળિ, આહારક, ઋજુમતિ, અને ઉપશમ શ્રેણિવાળા જીવ પડે, તો પાછા અનત ભવ ભમે છે બાકી વિપુલમતિ અપ્રતિપાતી છે [૭૬] કેવળજ્ઞાન સર્વ દ્રવ્ય તથા પર્યાયગોચર હોય છે તે અનત, શાશ્વત અને અસહાય (સ્વતત્ર) હોય છે તેના બે ભેદ છે—ભવસ્થ અને અભવસ્થ [૭૭] ભવસ્થ કેવળજ્ઞાન જઘન્યથી અતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ દેશે ઉણી પૂર્વ ક્રોડ હોય અભવસ્થ કેવળજ્ઞાન સાદિ અપર્યવસિત છે (૭૮)

સર્વે જ્ઞાનોમા શ્રુતજ્ઞાનજ ઉત્તમ છે, કેમકે તે દીવાની માફક સ્વ પ્રકાશક છે, અને બીજા જ્ઞાન મૂક છે, [૭૯] કેવળ જ્ઞાની પણ જે બોલે છે, તે વચનરૂપ હોવાથી

धायाइ होइ सुयनाणं । जाणंतोवि हु जं मूयकेवली तरइ न कहेउं ॥ ८० ॥ नाणं मोहमहंधयारलहरीसंहारसूरुग्गमो—नाणं । दिट्ठअदिट्ठइट्ठ-घडणासंकप्पकप्पद्दुमो ॥ ८१ ॥ नाणं दुज्जयकम्मकुंजरघडापंचत्तपंचाणणो—नाणं जीवअजीववत्थुविसरस्सालोयणे लोयणं ॥ ८२ ॥ नाणेण पुन्नपावाइं—जाणिउं ताण कारणाइं च । जीवो कुणइ पवित्तिं—पुन्ने पावे उ विणियत्तिं ॥ ८३ ॥

पुन्ने पवत्तमाणो—पावइ सग्गापवग्गसोक्खाइं । नारयतिरियदुहाण य—मुच्चइ पावाउ विणियत्तो ॥ ८४ ॥ जो पढइ अउव्वं सो—लहेइ तित्थयरत्तं अन्नभवे । जो पुण पढावइ परं—सम्मसुयं तस्स किं भणिमो ॥ ८५ ॥ जइविहु दिवसेण पयं—अहिज्जए पक्खेण वा सिलोगद्धं । उज्जोयं मा मुंचसु—जइ इच्छसि सिक्खिउं नाणं ॥ ८६ ॥ अन्नाणी विहु पाणी—बहुबहुमाणेण मासतुसउ व्व । नाणंमि उज्जमंतो—लहइ

શ્રુતજ્ઞાન છે, અને મૂક કેવળી જાણતો થકો, પણ બોલી શકતો નથી (૮૦) માટે જ્ઞાન મોહરૂપ મહા અંધકારની લેહેરોને હરવા નાશ કરવા સૂર્યોદય સમાન છે દીઠ અદીઠ ઇષ્ટ ઘટનાના સંકલ્પમાં કલ્પવૃક્ષ સમાન છે દુર્જય કર્મરૂપ હાથીઓની ઘટાને તોડવામાં સિંહ સમાન છે, અને જીવ અજીવરૂપ વસ્તુઓ જોવા માટે લોચન સમાન છે [૮૧-૮૨] જ્ઞાનથી પુણ્ય પાપ તથા તેના કારણો જાણીને જીવ પુણ્યમાં પ્રવર્ત્તે છે, અને પાપથી નિવર્ત્તે છે [૮૩]

પુણ્યમાં પ્રવર્ત્તતાં સ્વર્ગ અને મોક્ષના સુખ પમાય છે, અને પાપથી નિવર્ત્તતાં નરક તિર્યંચના દુઃખથી છુટાય છે (૮૪) જે અપૂર્વ (નવું) શીખે, તે બીજા ભવમાં તીર્થંકરપણું પામે છે તો પછી જે બીજાઓને સમ્યક્ શ્રુત શીખાવતો હોય, તેનું શું કહેવું ? [૮૫] જો એક દિવસમાં એક પદ શીખી શકાતું હોય અગર પંદર દિવસે અર્ધો શ્લોક શીખાતો હોય, તોપણ જો જ્ઞાન શીખવા ઇચ્છા હોય તો ઉદ્યોગ મૂકતા ના [૮૬] અજ્ઞાની પ્રાણી પણ માષતુષના માફક જ્ઞાનમાં ઉદ્યમ કરતો થકો જલદી કેવળ

लहु केवलं नाण ॥ ८७ ॥ इय नाण निव्वाणस्स–कारण कुगइवारण-नाण । मुमुणीवि नाणरहिओ–न कयाविहु पावए मोक्ख ॥ ८८ ॥

सविग्गपक्खिओ विहु—जह नाणी धरइ सुदढसमत्त । नाणविहूणो न तहा—तिव्वतवचरणनिरओ वि ॥ ८९ ॥ लध्धुणवि जिणदिक्ख—पुणो पुणो जे भमति ससारे । अमुणता परमत्थ—ते नाणावरणदोसेण ॥ ९० ॥ नाणविहूणो चरणुज्जुओ वि न कयावि लहइ निव्वाण । अधु व्व धावमाणो—निवडइ ससारकूवमि ॥ ९१ ॥ अन्नाणी कुणउ कहं—सवेगपरायणोवि सतो वि । जिणभणियं जइधम्म—सावयधम्म च विहिपुव्व ? ॥ ९२ ॥ जे सयलजय मुत्त—हल व करयलगयं निरिक्खति । गहचदसूररिक्खाण—आउमाण वियाणति ॥ ९३ ॥

सरिसेवि मणुयजमे—एय सयलपि केइ कयउन्ना । ज जाणति जए त—सुनाणदाणप्पभावेण ॥ ९४ ॥ दिंतो य नाणदाण—भुवणे

પામે છે (૮૭) એ રીતે જ્ઞાન નિર્વાણનુ કારણ અને કુગતિનું વારણ છે, માટે સારા મુનિ છતા પણ જ્ઞાન રહિત હોય તે ક્યારે પણ મોક્ષ પામે નહિ (૮૮)

જ્ઞાની સવિગ્નપાક્ષિક છતા પણ જેવુ દૃઢ સમ્યક્ત્વ ધારી શકે છે, તેવુ જ્ઞાન રહિત તીવ્ર તપ ચારિત્રવાળો પણ ધારી શકે નહિ [૮૯] જૈની દિક્ષા પામીને પણ જે પરમાર્થ નહિ જાણતા થકા વારવાર સસારમા રઝળે છે, તે જ્ઞાનાવરણનોજ દોષ છે [૯૦] જ્ઞાન રહિત હોઈ ચારિત્રમા ઉધુક્ત હોય, તોપણ તે નિર્વાણ નહિ પામતા આધળાની માફક દોડતો થકો સસારરૂપ કૂવામા પડે છે. (૯૧) સવેગ પરાયણ અને શાત છતા પણ અજ્ઞાની હોય, જિન ભાષિત યતિ ધર્મ અને શ્રાવક ધર્મને વિધિપૂર્વક કેમ આરાધી શકે ? (૯૨) જેઓ આખા જગતને હાથમા રહેલા મોતીની માફક જોઈ શકે છે, તે મજ ગ્રહ, ચદ્ર, સૂર્ય અને તારાના આયુષ્યનું માન પણ જાણી શકે છે [૯૩]

સારે મનુષ્ય જન્મ તો બધાનું સરખુ છે, છતા કોઈક પુણ્યશાળિઓ જગતમાં એ બધુ જાણી શકે છે, તે જ્ઞાનદાનનોજ પ્રભાવ સમજવો [૯૪] જ્ઞાનદાન દેતો થકો

जिणसासण समुद्धरइ । सिरिपुंडरीय गणहर- इव पावइ परमपय मउल ॥ ९५ ॥ ता दायव्व नाण-अणुसरियव्वा सुनाणिणो मुणिणो । नाणस्स सया भत्ती-कायव्वा कुसलकामेहिं ॥ ९६ ॥ वीय तु अभयदाण-त इह अभणण सयलजीवाण । अभउ त्ति धम्ममूल दयाइ धमो पसिद्ध मिण ॥ ९७ ॥ इक्कचिय अभयपयाण-मित्थ दाऊण सव्वसत्ताण । वज्जाउहु व्व कमसो-सिज्झति पहीणजरमरणा ॥ ९८ ॥

नाउण इम भयर-भीरुयाण जीवाण सरणरहियाण । साहीण दायव्व-भविएहिं अभयदाण मिण ॥ ९९ ॥ धम्मोवग्गहदाण-तइय पुण असणवसणमाईणि । आरभनियत्ताण—साहूण हुति देयाणि ॥ १०० ॥ तित्थयरचक्कवट्टी-बलदेवा वासुदेवमडलिया । जायति जगब्भहिया-सुपत्तदाणप्पभावेण ॥ १०१ ॥ जह भयव रिसहजणो-घयदाणलेण सयलजयनाहो । जाओ जह भरहवई-भरहो मुणिभत्तदाणेण ॥ १०२ ॥

જીન આ જગતમા જિન શાસનનો ઉદ્ધાર કરે છે, તેવો પુરૂષ શ્રી પુડરીક ગણધરની મા પઠ અતુલ પરમ પદ પામે છે [૯૫] માટે હમેશા જ્ઞાન આપવુ સારા જ્ઞાનિ મુનિઓને અનુસરવા અને કુશળ ઇચ્છના પુરૂષોએ હમેશ જ્ઞાનની ભક્તિ કરવી (૯૬) બીજુ અભયદાન છે, તે સઘળા જીવોને અભય દેવાથી થાય છે અભયજ ધર્મનુ મૂળ છે, અને દયાથીજ ધમ છે, એ પ્રસિદ્ધ વાત છે [૯૭] ઇહા સર્વ જીવોને એમ્લુ અભય દાન આપીનેજ વજ્રાયુધના માફક અનુક્રમે જરા મરણ ટાળીને જીવો સિદ્ધ થાય છે [૯૮]

એમ જાણીને ભયથી બીતા અશરણ પ્રાણિઓને ભવ્ય જનોએ આ સ્વાધીન અભયદાન આપવુ [૯૯] ત્રીજુ ધર્મોપગ્રહદાન તે આરભથી નિવર્ત્તેના સાધુઓને અશન તથા વસ્ત્ર વગેરે આપવા તે છે [૧૦૦] સુપાત્ર દાનના પ્રભાવથી જગત્પૂજ્ય તીર્થંકર ચક્રવર્તી, બળદેવ, વાસુદેવ કે, માડલિક રાજા થવાય છે (૧૦૧) દાખલા તરીકે ઘૃતદાનના બળે ભગવાન ઋષભ દેવ સકળ જગતના નાથ થયા, તેમજ મુનિને ભક્ત દેવાથી ભરત ક્ષેત્રના ભરત અધિપતિ થયા [૧૦૨]

अन्निय

दसणमित्तेणवि मुणि–वराण नासेइ दिणकय पावं । जो देइ ताण दाण–तेण जए किं न सुविढत्त ? ॥ १०३ ॥ त सुपवित्त भवणं–मुणिणो विहरति जत्थ समभावा । न कयावि साहुरहिओ–जिणधम्मो पायडो होइ ॥ १०४ ॥ ता तेसिं दायव्व–सुद्ध दाण गिहीहि भत्तीए । अणुकपो चियदाण–दायव्व नियसत्तीए ॥ १०५ ॥

किंच,

न तवो सुदुट्ठु गिहीण–विसयासत्ताण होइ नहु सील । सारभाण न भावो–तो साहीण सया दाण ॥ १०६ ॥

इय तिविहपि हु दाण–नरवर सखेवओ तुह क्खायं । वियरिय सिवसुहलील–सपइ सील निसामेसु ॥ १०७ ॥ सील नियकुलनहयल–

વળી,

મુનિશ્વરોના દર્શન માત્રથી પણ દિવસનું કરેલું પાપ નાશ પામે છે, તો જે તેમને દાન આપે છે, તે જગતમાં શું ઉપાર્જન નહિ કરે ? [૧૦૩] વળી જ્યાં સમભાવી મુનિઓ વિચરતા હોય, તે ભવન સુપવિત્ર થાય છે, કેમકે કદાપિ સાધુઓ વિના જિનધર્મ પ્રગટ થતો નથી (૧૦૪) માટે તેમને ગૃહસ્થે ભક્તિપૂર્વક શુદ્ધ દાન આપવું જોઇએ વળી પોતાની શક્તિના અનુસારે અનુકંપાદાન તથા ઉચિત દાન પણ આપવું (૧૦૫) વળી બીજી એ વાત છે કે, વિષયાસક્ત ગૃહસ્થોને રૂડું તપ કે, શીળ હોઇ શકતા નથી, તેમજ તેઓ સારંભી હોવાથી તેમને ભાવના ભાવવાનો પણ થોડોજ યોગ મળે છે, પણ તેમને દાન ધર્મ કરવું તો હમેશ સ્વાધીન છે [૧૦૬]

એ રીતે હે નરવર ! સંક્ષેપે ત્રણે પ્રકારનું દાન તને કહ્યું, હવે મુક્તિ સુખની લીલા આપનાર શીળ તને કહું છું, તે સાંભળ [૧૦૭] શીળ પોતાના કુળરૂપ નભ-

ससिव्व कित्ती पयासए भुवणे । सुरनर सिवसुहकरण–पालेयव्व सया सील ॥ १०८ ॥ जाइकुलरूवबलसुय–विज्जाविन्नाण बुद्धिरहियावि । सव्वत्थ पूयणिज्जा–निम्मलसीला नरा हुंति ॥ १०९ ॥ त पुण सील दुविह–देसे सव्वे य होइ नायव्व । देसे गिहीण दसण–मूलाणि दुवालस वयाणि ॥ ११० ॥ साहूण सव्वसील–ज सीलगाण अट्ठदससहसा । वुज्झति निरइयारा–जावज्जीव अविस्साम ॥ १११ ॥

लघुकम्मा गुरुसत्ता–सत्ता विसमावईसु पत्तावि । मणवयणतणु विसुद्ध–सील पालति सीय व्व ॥ ११२ ॥ असखभवज्जियकम्म—ममगुरुघमहरण पवणसमो । निम्मलसीलजुएणवि–जहसत्ति तवो विहेयव्वो ॥ ११३ ॥ सो य तवो पुण दुविहो–अब्भितरओ तहेव बाहिरओ । इक्किक्को छब्भेओ–पायच्छित्ताणसणमाई ॥ ११४ ॥ ज नारया न कम्म–खवति बहुएहि वरिससहसेहिं । त खलु चउत्थभोई–जीवो निज्जरइ

જગમાં ચંદ્ર માફક ટોઇ જગતમાં કીર્તિનો પ્રકાશ કરે છે વળી તે સુરનર અને શિવનાં સુખ કરે છે, માટે સદા શીળ પાળવું જોઇએ [૧૦૮] જાતિ—કુળ—રૂપ—બળ—શ્રુત—વિદ્યા—વિજ્ઞાન તથા બુદ્ધિથી રહિત નરો પણ નિર્મળ શીળવાન્ હોય છે, તો સર્વત્ર પૂજનીય થાય છે [૧૦૯] તે શીળ બે પ્રકારનું છે—દેશથી અને સર્વથી. ત્યાં દેશથી શીળ તે ગૃહસ્થને સમ્યકત્વ સાથે બાર વ્રત જાણવા [૧૧૦] અને સાધુઓ જે નિરતિચારપણે યાવજ્જીવ લગી વીસામો લીધા વગર અઢાર હજાર શીળના અંગ વહે છે, તે સર્વ શીળ જાણવું (૧૧૧)

લઘુકર્મી અને ભારે સત્વવાન્ જીવો વિષમ આપદાઓમાં પડ્યા થકા, પણ મન વચન કાયાથી સીતાની માફક નિર્મળ શીળ પાળે છે [૧૧૨] (હવે તપનો મહિમા કહે છે) અસંખ્યાત ભવમાં ઉપાર્જેલા કર્મના મમરૂપ ભારે ઘામને હરવા, તપ પવન સમાન છે, માટે નિર્મળ શીળ પાળનારાએ પણ તે યથાશક્તિ કરવું (૧૧૩) તે તપ બે પ્રકારનું છે—અભ્યંતર અને બાહ્ય તે દરેકના પ્રાયશ્ચિત વગેરે અને અણસણ વગેરે છ છ પ્રકાર છે. [૧૧૪] નરકના જીવો હજારો વર્ષોથી જેટલું કર્મ નથી ખપાવી શ-

सुहभावो ॥ ११५ ॥ निव्वतवचरणरया—करित्तु तित्थुन्नई समणसीहा। सपत्ता परमपय—विण्हुकुमारु व्व गयकम्मा ॥ ११६ ॥

ता कायव्वा भत्ती—सयावि तवमजुयाण साहूण । कम्मक्खयस्स हेउ—तवो सयंचिय करेयव्वो ॥ ११७ ॥ पालउ सील दाणपि—देउ तह निम्मलं तव कुणउ । भावेण विणा सव्वंपि—निप्फल उच्छुपुप्फ व ॥ ११८ ॥ सुहभाववुड्डिहेउ—अणिच्चयाई उ भावणा निच्च । बारस भावेयव्वा—भवजलनिहि तारण तरीओ ॥ ११९ ॥ तकविहूणा विज्जा—लक्खणहीणो य पंडिओ लोए । भावविहूणो धम्मो—तिन्निवि नूण हसिज्जंति ॥ १२० ॥ अकयसुकयावि पुव्व—मरुदेवी सामिणि व्व तकाल । सुहभावणावसेण—जीवा पावंति निव्वाण ॥ १२१ ॥

इय सोऊण धम—चंदोयरनरवरो पहिट्ठमणो । समत्तकलिय ममल—गिहीण धम्म पवज्जेइ ॥ १२२ ॥ नमिउ च सूरिपाए—राया

ता, તેટલું કર્મ ઉપવાસ કરનાર શુભ ભાવનાવો જીવ ખપાવી શકે છે (૧૧૫) તીન તપશ્ચરણ કરનાર સિંહ જેવા શ્રમણો વિષ્ણુકુમારની માફક તીર્થની ઉન્નતિ કરીને કર્મ ર હિત થઈ પરમપદ પામ્યા છે [૧૧૬]

માટે તપ કરનાર સાધુઓની હમેશા ભક્તિ કરવી, અને કર્મને ક્ષય કરનાર તપ જાતે પણ કરતા રહેવું [૧૧૭] શીલ પાળો, દાન દો, નિર્મળ તપ કરો, પણ ભાવ વિના તે સર્વ શેરડીના ફૂલ માફક નિષ્ફળ છે (૧૧૮) શુભ ભાવની વૃદ્ધિના અર્થે સંસાર સમુદ્ર તારવા બોટ સમાન અનિત્યાદિક બાર ભાવના નિત્ય ભાવવી [૧૧૯] તર્ક વિનાની વિદ્યા, લક્ષણહીન પંડીત, અને ભાવ વિનાનો ધર્મ એ ત્રણે લોકમાં હસાય છે (૧૨૦) પૂર્વ કશા સુકૃત નહિ કર્યા છતા પણ મરૂદેવી માતા માફક શુભ ભાવના વશે કરીને જીવો તત્કાળ નિર્વાણ પામે છે (૧૨૧)

આ રીતે ધર્મ સાંભળીને ચંદ્રોદર રાજાએ હર્ષિત મનથી સમ્યક્ત્વ સહિત નિર્મળ ગૃહિધર્મ સ્વીકાર્યો. (૧૨૨) પછી ગુરૂને પગે પડી રાજા સ્વસ્થાને આવ્યો, અને ભ

पत्तो सयमि ठाणमि । भवियपडिबोहहेउ-गुरूवि अनत्थ विहरित्था ॥ १२३ ॥ राया पढेइ नाणं–करेइ नाणी पुवग्गह सययं । सत्तसु खित्तेसु धण-नियरइं उद्धरइ दीणजण ॥ १२४ ॥ घोसावेइ अमारि— नियदेसे धरइ समुचिय सील । सत्तीए तवइ तव—भावइ सुहभावणा हियए ॥ १२५ ॥ अन्नदिणे पियराण—उक्कठियमाणसो भिस निवई । काउ नियरज्ज सुत्थ—सचलिओ चक्कपुर उवरिं ॥ १२६ ॥

एगो खयरो पुरओ—गतुं वज्जाउहं निव सहसा । वद्धावइ चदोयर-नरवरआगमणकहणेण ॥ १२७ ॥ तो नायसुयागमणो पहाण सामतमतिवलकलिओ । हरिसिय हियओ कुमरस्स–समुह निग्गओ राया ॥ १२८ ॥ दट्ठूण महारिद्धिं–राया तणयस्स विम्हिओ अहिय । पभणेइ अहो धन्नो- पुन्नब्भहिओ इमो पुत्तो ॥ १२९ ॥ उत्तरिउ विमाणाओ–नमेइ चदोयरो जणयचलणे । तेणावि नेहनिब्भर–मेसो आ-

ચોને પ્રતિબોધવાના અર્થ ગુરૂ પણ બીજા સ્થળે વિચરવા લાગ્યા [૧૨૩] તે રાજા જ્ઞાન ભણવા લાગ્યો, જ્ઞાનિઓને હમેશા મદદ દેવા લાગ્યો સાત ક્ષેત્રોમા ધન વાપરવા લાગ્યો, દીન જનને ઉદ્ધરવા લાગ્યો [૧૨૪] પોતાના દેશોમાં અમારી પડહ ઘોષાવવા લાગ્યો, ઉચિત શીળ ધરવા લાગ્યો, શક્તિ પ્રમાણે તપ તપવા લાગ્યો, અને હૃદયમા શુભ ભાવનાઓ ભાવવા લાગ્યો (૧૨૫) હવે એક દિવસે તે રાજા માબાપને મળવા બહુ ઉત્કંઠિત થયો થકો પોતાના રાજ્યની ભળામણ કરીને ચક્રપુરના ઉપર ચાલ્યો [૧૨૬]

હવે એક વિદ્યાધર આગળ જઈ વજ્રાયુદ્ધ રાજાને ઓચિંતુ ચદ્રોદર કુમારનુ આગમન કહીને વધામણી દેવા લાગ્યો [૧૨૭] ત્યારે પુત્રનુ આગમન થતુ જાણી, મોટા સામંત મત્રિ અને લશ્કરના સાથે હર્ષથી રાજા કુમારના સામે આવ્યો (૧૨૮) તે પુત્રની મહા રિદ્ધિ જોઈને ભારે વિસ્મય પામી કહેવા લાગ્યો કે, અહો ! આ અધિક પુણ્યવાન્ પુત્રને ધન્ય છે (૧૨૯) હવે ચદ્રોદર કુમાર વિમાનથી ઉતરી બાપને પગે લાગ્યો, ત્યારે તેણે પણ સ્નેહપૂર્વક તેને આલિંગિત કર્યો [૧૩૦] પછી તે પિતા પુત્ર શણગારેલા

लिंगिओ गाढ ॥ १३० ॥ तो विहियहट्टसोहे-संभंतखलत मिलियपउर जणे । ते नयरंमि पविट्ठा-पहिट्ठचित्ता जणयतणया ॥ १३१ ॥

निव्वावियं च चिरविरह-तावियं अम्मयाइ मणभवणं । आणंद-वाहसार-कयप्पणामेण तेण तया ॥ १३२ ॥ वित्ते वद्धावणए-भणियं वज्जाउहेण नरवइणा । करिहरणप्पमुहं मह-नियवुत्तंत-कहसु वच्छ ॥ १३३ ॥ सोवि नियं वुत्तंतं-दुद्धरवणहत्थिहरणमाईणं । वररज्जलाभ-पज्जत-मक्खए जावफुडवियडं ॥ १३४ ॥ उज्जाणपालगनरा-ता आगतूण झत्ति नरवइणो । भाणुमुणिंदागमणं-कहंति सिरठवियकरकमला ॥ १३५ ॥ तो तेसिं पीइदाणं-दाऊणं पुत्तसंजुओ राया । बहुपरिवारपरिवुडो-पत्तो गुरुपायनमणाय ॥ १३६ ॥

वंदिय मुणिंदचरणे-धम्मकहं सुणिय पुच्छए समए । पहु मह सुएण पुव्विं-किं सुकयं विहियं माह गुरू ॥ १३७ ॥ सिरिसंकेयपइट्ठा-

---

અહાટવાળા ને દોડમદોડા કરી, પડી જતા એકઠા થએલા લોકોના ટોળાંથી સીંચાયલા નગરમાં હર્ષથી પ્રવેશ કરવા લાગ્યા [૧૩૧]

પછી તેણે માતાને નમીને આનંદપ્રવાહ ફેલાવી લાંબા વખતના વિરહથી તપેલું તેનું મન શાંત કર્યું [૧૩૨] આ રીતે વધામણીનો ઉત્સવ પૂર્ણ થયા બાદ વજ્રાયુધ રાજાએ તેને કહ્યું કે, હે વત્સ ! હાથી તને હરી ગયો, ત્યાંથી તારૂં વૃત્તાંત મને કહી સંભળાવ (૧૩૩) ત્યારે કુમાર તે દુર્દ્ધર વનહસ્તિના હરણથી માંડીને રાજ્ય પ્રાપ્તિ સુધીનું પોતાનું વૃત્તાંત સ્ફુટપણે કહેવા લાગ્યો (૧૩૪) એટલામાં ઉદ્યાન પાળકોએ જલ્દી આવી કરીને મસ્તકે હાથ જોડી ભાનુ મુનીશ્વરનું આગમન કહ્યું [૧૩૫] ત્યારે તેમને પ્રીતિદાન આપીને પુત્ર સહિત રાજા બહુ પરિવારથી ગુરૂના ચરણે નમવા આવ્યો [૧૩૬]

તે મુનીશ્વરના ચરણ વાંદી ધર્મ કથા સાંભળી અવસરે પૂછવા લાગ્યો કે, હે પ્રભુ ! મારા પુત્રે પૂર્વે શું સુકૃત કરેલું છે ? ત્યારે ગુરૂ બોલ્યા (૧૩૭) લક્ષ્મીના સંકેત સ્થાનરૂપ

णे–आसी नयरे इह पइट्ठाणे । पयईए दाणरुई—सिट्ठी विंझु त्ति विमलमई ॥ १३८ ॥ तस्स गिहे अन्नदिणे—एगो समणो पसतमणवयणो । भिक्खाकए पविट्ठो—मासक्खमणस्स पारणए ॥ १३९ ॥ तं दट्ठूण सिट्ठी—चिंतेइ अहो अहं सुकयपुन्नो । ज एस मुणी समए—भिक्खाए मह गिह पत्तो ॥ १४० ॥ सो एसो मरुमडल—महीइ चरअमरविड्विवल्लभो । सा एसा चामीयर–वुट्ठी य दरिद्दगेहमि ॥ १४१ ॥

[ग्र. ७०००]

मायगगिहपएसे–तमिण सुररायदति आगमण । सो एस तमसहाए–तिमिसगुहाए रयणदीवो ॥ १४२ ॥ इय चिंतिऊण असरिस–हरिसभरुब्भिन्नबहलपुलयभरो । पडिलाभइ परिवेसिय–परमन्नेण तय साहु ॥ १४३ ॥ तप्पुन्नपभावेण–निबिड अज्जिणिय भोगफलकम्म । कालेमरिउं जाओ–देवकुराए जुयलधम्मी ॥ १४४ ॥ कोसतियउच्चदेहो–अ-

प्रतिष्टानपुर नगरमा स्वभावथी दाननी रुचिवाळो अने निमळ बुद्धिवाळो विंध्य नामे शेठ हतो (१३८) तेना घरे एक वेळा एक शात मनवचनवाळो श्रमण मासखमणना पारणे भिक्षार्थे पेठो (१३९) तेने जोइने शेठ विचारवा लाग्यो के, अहो ! हु केवो सुकृत पून्य छु के, मारा घरे वेळापर आ मुनि भिक्षार्थे आवी च या [१४०] आ तो मारवाडनी भूमिमां कल्पवृक्ष ऊग्यो, अने आओ दरिद्रना घरे सोनानी वृष्टि थइ छे [१४१] (ग्रथ सख्या ७०००)

मातगना घरे आजे इंद्रना हाथीनु आगमन थयु छे अथवा अधाराथी भरेली तिमिस गुफामा रत्ननो दीवो प्रगट्यो छे [१४२] एम चितवीने भारे हर्षथी पुलकाचित थइ, तेणे ते साधुने दूधपाक पिरसीने व्होराव्यो [१४३] ते पुण्यना प्रभावे करीने मजबुत भोगफळ कर्म उपार्जि अवसरे मरीने देवकुरु क्षेत्रमा युगलिओ थइ उपनो [१४४] ते त्रण गाउ उंचा शरीरवाळो होइ अष्टम भोजी एटले त्रीजे दिवसे आहार

दहमभोई तिपल्लआउधरो । एगूणवन्नदिणमिहुण-पालगो पवररूवजुओ ॥ १४५ ॥

मत्तंगया य१ भिंगा२-तुडियंगा३ जोइ४ दीव५ चित्तंगा६ । चित्तरसा७ मणियंगा८-गेहागारा९ अणियणा य१० ॥ १४६ ॥ मत्तंगएसु मज्ज-सुहपिज्ज, भायणाइ भिंगेसु । तुडियंगेसु य सययं-तुडियाणि बहुप्पयाराणि ॥ १४७ ॥ दीवसिहा जोइसनामिया य निच्चं करंति उज्जोयं । चित्तंगेसु य मल्ल-चित्तरसा भोयणट्ठाए ॥ १४८ ॥ मणियंगेसु य भूसण-वराइं भवणाइं भवणरुक्खेसु । तह अणियणेसु धणिय-वत्थाणि बहुप्पयाराणि ॥ १४९ ॥ इय दसविहकप्पद्दुम-परिपूरिय सयलभोगदुल्ललिओ । छप्पन्नदुसयपिट्ठी-करंड परिमंडियसरीरो ॥ १५० ॥

अप्पकसाई ईसा-विवज्जिओ रोगविरहिओ मरिउं । किंमूणतिपल्लाऊ-जाओ सोहम्मसग्गसुरो ॥ १५१ ॥ तो चविउं वज्जाउह-नरिंद

કરનાર અને ત્રણ પલ્યોપમના આયુષ્યવાળો અને ઓગણપચાસ દિન લગી જોડલાનો પાળનાર થયો [૧૪૫]

ત્યાં દશ પ્રકારના કલ્પવૃક્ષો આ રીતે છે — મત્તાંગ, ભૃંગ, તુડિતાંગ, જ્યોતિ, દીપ, ચિત્રાંગ, ચિત્રરસ, મણિઅંગ, ગેહાકાર, અને અનિયન. [૧૪૬] મત્તાંગોમાં સુખે પી શકાય એવું મદ્ય હોય છે, ભૃંગમાં ભાજનો હોય છે, તુડિતાંગમાં નિરંતર અનેક પ્રકારનાં વાજાં વાગે છે, દીપશિખ અને જ્યોતિષિકો નિત્ય અજવાળું કરે છે, ચિત્રાંગમાં ફૂલની માળાઓ હોય છે, ચિત્રરસમાંથી ભોજન મળે છે, મણિઅંગોમાંથી ભભકાદાર ભૂષણો મળે છે, ભવનવૃક્ષો ભવનરૂપે ખપ લાગે છે, અને અનિયનોમાંથી અનેક પ્રકારનાં વસ્ત્રો મળે છે [૧૪૭-૧૪૮-૧૪૯] એ દશ પ્રકારનાં કલ્પવૃક્ષોવડે પૂરાતા સકળ ભોગોમાં તે મગ્ન બન્યો હતો, અને તેના પૃષ્ઠિકરંડ એટલે કરોડમાં બસે છપ્પન હાડકાની પૃષ્ઠિઓ [કમાનો] હતી (૧૫૦)

તે અલ્પ કષાયી ઇર્ષ્યા વિવર્જિત અને રોગ રહિત રહી, મરીને સૌધર્મદેવલોકમાં કંઇક ઉણા ત્રણ પલ્યોપમના આઉખે દેવતા થયો (૧૫૧) ત્યાંથી ચવીને હે વજ્રાયુધ

तुह एस नदणो जाओ । मुणिदाणपभावाओ-पत्तो एयारिसिं रिद्धिं ॥ १५२ ॥ किंत्तियमित्तं च इम-इहचेवभवमि गच्छिही मुक्ख । इय निसुणंतो पुव्व-जाई चंदोयरो सरइ ॥ १५३ ॥ इय सुणिय तणयच-रियं-गिरिसेण लहुसुय ठवियरज्जे । चंदोयरेण सद्धि-राया दिक्ख प-वज्जेइ ॥ १५४ ॥ नीसेस सत्त अभय-प्पयाणनिरया चिर निरइयार । पालित्तु वय मुक्खे-ते पत्ता दोवि मुणिवसहा ॥ १५५ ॥

एव विनिर्मितजगत्‌त्रयविस्मयस्य—
चंद्रोदरस्य नृपतेश्चरितं निशम्य ।
दानादिके तदिह धत्त चतुर्विधेपि—
धर्मे जिनेंद्रगदिते भविका प्रयत्न ॥ १५६ ॥

॥ इति चंद्रोदरराजचरितं ॥

[छ]

નરેદ્ર ! તે તારો આ પુત્ર થયો છે, અને મુનિને દાન આપવાના પ્રભાવથી તે આવી ઋદ્ધિ પામ્યો છે [૧૫૨] વળી એ તો શી ગણતીમાં છે પણ એ તો વળી આજ ભવમાં મોક્ષે જનાર છે આ સાંભળીને ચંદ્રોદર જાતિસ્મરણ પામ્યો (૧૫૩) આ રીતે પુત્રનુ ચરિત્ર સાભળીને રાજાએ પોતાના નાના પુત્ર ગિરિસેનને રાજ્યમા સ્થાપી પોતે ચંદ્રોદરની સાથે દીક્ષા લીધી (૧૫૪) તે મુનિશ્વરો સઘળા જીવોને અભયદાન આપતા રહી, ચિરકાળ નિરતિચાર વ્રત પાળીને મોક્ષે પહોચ્યા [૧૫૫]

આ રીતે ત્રણે જગતને વિસ્મય પમાડનાર ચંદ્રોદર રાજાનુ ચરિત્ર સાભળીને હે ભવ્યો ! તમે જિનભાષિત દાનાદિ ચાર પ્રકારના ધર્મમા પ્રયત્ન ધારણ કરો [૧૫૬]

આ રીતે ચંદ્રોદર રાજાનુ ચરિત્ર છે.

इत्युक्तः सप्तदशसु भेदेषु दानादिचतुर्विधधर्मप्रवर्त्तनमित्येकादशो भेदः—सम्प्रति विहीक इति द्वादश भेद व्याख्यानयन्नाह.

[मूलं]

हिय मणवज्जं किरियं–चिंतामणिरयण दुल्लहं लहिउं ।
सम्मं समायरंतो–नय लज्जइ मुद्धहसिओ वि ॥ ७१ ॥

(टीका)

हितां पथ्यामिहलोकपरलोकयोरनवद्यामपापा क्रियां षडावश्यकजिनार्चाद्यनुष्ठानरूपा सम्यग् गुरूपदिष्टविधिना समाचरन् सम्यगासेवमानो न लज्जत इति संबधः—किंविशिष्टां क्रियामित्याह,—चिंतामणिरत्नमिव दुर्लभां दुरापां लब्ध्वाऽवाप्य मुग्धैरर्हद्हसितोपि, दत्तवत्.

આ રીતે સત્તર ભેદોમાં દાનાદિ ચતુર્વિધ ધર્મ પ્રવર્તનરૂપ અગ્યારમો ભેદ કહ્યો હવે વિહ્રીકરૂપ બારમો ભેદ વર્ણવે છે

મૂળનો અર્થ

ચિંતામણિ રત્નના માફક દુર્લભ હિતકારી નિર્દોષ ક્રિયા પામીને તેને આચરતો થકો મુગ્ધ જનોના હસવાથી શરમાય નહિ. [૭૧]

ટીકાનો અર્થ.

હિત એટલે આ ભવ તથા પરભવમા ફાયદો કરનાર અને અનવદ્ય એટલે નિષ્પાપ ષડાવશ્યક–જિન પૂજા વગેરે ક્રિયાને સમ્યક્ રીતે એટલે ગુરૂએ કહેલી વિધિથી સમાચરતો થકો એટલે બરોબર સેવતો થકો શરમાય નહિ, એ મૂળ વાત છે ક્રિયા કેવી, તે કહે છે—ચિંતામણિ રત્ન માફક દુર્લભ એટલે દુ ખે પમાય એવી છે, તેને લહીને એટલે પામીને મુગ્ધ–અજાણ લોકો વડે હસાય તોપણ ન શરમાય–દત્તની માફક

तत्कथा चेय

अत्थि पुरी विस्सउरी–जा सुंदेरिमगुणेण जलनिहिणा । सयर आलिंगिज्जइ–तरंगबाहाहिं दइयव्व ॥ १ ॥ अपियकरो अरीणं–तत्थ नरिंदो पियकरो नाम । तह बहुरिद्धिसमिद्धो–दत्तो राजत्तिओ वणिओ ॥ २ ॥ स कयावि कडुदिवे–पत्तो वहणेण पणियभरिएण । अज्जिणिय धणं बहु तत्थ–जाव चलिओ सपुरसमुहं ॥ ३ ॥

ता पडिकूलसमीरण-पणुल्लिय तस्स पवहणं भग्गं । फलहेण तरिय जलहिं कहमवि सो सगिहं मणुपत्तो ॥ ४ ॥ जलहिंमि गयं जलहिंमि—चेव किर लब्भइ त्ति चिंतेउ । घरसारं सव्वं खिविय—पवहणे सो पुणो चलिओ ॥ ५ ॥ भग्गं मभग्गवसेण—नियत्तमाणस्स तस्स पुण वहणं । देहसहाओ स गिहे–पत्तो दत्तो दुहक्कंतो ॥ ६ ॥ सो तहवि पुरिसयारं–न मुयइ ईहइ पुणो जलहिगमणं । किंतु न अप्पइ से कोवि-

દત્તની કથા આ છે

વિશ્વપુરી નામે નગરી હતી, તે એવી સુંદર હતી કે, તેને દયિતાની માફક તરંગ રૂપી બાહુઓથી દરિયો હમેશાં આલિંગન કરતો હતો (૧) ત્યાં દુશ્મનોનું અપ્રિય કરનાર પ્રિયકર નામે રાજા હતો તથા ત્યાં બહુ રિદ્ધિવાળો દત્ત નામે સાયાત્રિક (વહાણવટી) વાણિઓ હતો (૨) તે એક વેળા વહાણમાં માલ ભરીને કડુદ્રીપમાં આવ્યો, ત્યાં ઘણું ધન કમાવીને જેવો તે પોતાના નગર તરફ ચાલ્યો, તેવામાં પ્રતિકૂળ પવનના સપાટાથી તેનું વહાણ ભાગ્યું, ત્યારે તે પાટિયાવડે દરિયો તરીને જેમ તેમ કરી પોતાને ઘેર આવ્યો (૩-૪) દરિયામાં ગયું દરિયામાંથીજ પાછું મળે, એમ ચિંતવીને તે ફરીને ઘરમાં જે કંઈ હતું, તે વહાણમાં નાખીને રવાને થયો (૫) ફરીને તે પાછો વળ્યો ત્યારે, અભાગ્યના વશે તેનું વહાણ ભાગ્યું ત્યારે દુઃખી થઈને ફક્ત દેહ લઈને ઘરે આવ્યો (૬) તેમ છતાં તે પુરૂષાકારને નહિ છોડતાં ફરીને દરિયાની મુસાફરી કરવા ઇચ્છવા લાગ્યો,— પણ તે અતિ નબળો પડી ગએલ હોવાથી તેને કોઈએ મૂડી ધીરી નહિ [૭]

नीवि मइहीणाविहवु त्ति ॥ ७ ॥ ताहे दढ विमणो—अईव खिन्नो पणट्ठछुहनिद्दो । जाव झियाबइ दीणो—ता इय सरियं जणयवयण ॥ ८ ॥

तथाहि

जइ पुत्त कहवि विहवो-न हुज्ज तो निवड मज्झभागंमि । कट्ठ-समुग्गमि करडियाइ वरतरमइयाए ॥ ९ ॥ अतो मइचिय कओ—निरिक्खणिज्जो स्थ पट्टओ तुमए । ज किंचि तत्थ भणियं-न कहिंचि पयासणिज्जं तं ॥ १० ॥ केवल मिहु तक्कज्ज—अइनिउण मणेण णुट्ठियव्वं त । एव कयंमि एयंमि—ते सिरी पीवरा होही ॥ ११ ॥

इय सुमरिय पिउवयणो-केणावि अलक्खमाणओ संतो । एगंतमि विहाडीय समुग्गय लेइ तं पट्टं ॥ १२ ॥ लिहिय च तत्थ, दीवे—गोयमनामंमि रयण तिणचारी । सव्वत्थं अत्थि त किर-सुरहीवग्गो सुह चरइ ॥ १३ ॥ इह देसाओ गम्मइ सोमालकरीस भरियवहणेहिं ।

ત્યારે તે ભારે વિમન અને ખિન્ન થયો, તેથી તેની ભૂખ તથા ઉંઘ જતી રહી, તેથી દીન બની ધ્યાવતો હતો, તેવામા તેને બાપનુ વચન યાદ આવ્યુ [૮]

તે વચન આ રીતે હતુ કે,

હે પુત્ર ! જો કોઇ રીતે પણ તારા પાસે પૈસો ન હોય, તો મજબુત મધ્ય ભાગવાળી લાકડાના બનાવેલા નાના કરંડિયામા અંદર મે કરીને રાખેલો પટ્ટક [લેખ] તારે જોવો, અને જે કાંઇ તેમા લખેલુ છે, તે તારે ક્યાંઇ પણ પ્રકાશિત ન કરવુ—કિંતુ તેમા કહેલુ કામ બરોબર સાવધ મન રાખીને કરવુ એમ કર્યાથી તારે પુષ્કળ લક્ષ્મી થઇ પડશે [૯-૧૦-૧૧]

આ રીતે બાપનુ વચન યાદ આવતા તેણે કોઇ પણ ન દેખે તેમ, એકાતમા ડબલાને ઉઘાડી તેમાંથી તે પટ્ટ કહાડયો (૧૨) તેમા એમ લખેલ હતુ કે, ગૈતમ નામના દ્વીપમા સઘળે રત્નમય ઘાસચારી છે, અને તેને સુરભિ નામની ગાયો ચરે છે [૧૩]—માટે આ દેશથી સુવાળા છાણથી ભરેલા વહાણકે ત્યા જવુ, અને ત્યા તે

पत्तल तरुछायासु-तं खिप्पइ तत्थ तत्थ चहुं ॥ १४ ॥ दूरेण सय कीरइ-आवासो, ताउ तत्थ सुरहीओ । मज्झन्हे रयणीइवि-आगतु सुह उवविसंति ॥ १५ ॥ मुचंति भूरिछगण-त पिंडीकाउ खिविय पोएसु । आणिय सगिहे पिंडा-ते जालिज्जति जलणेण ॥ १६ ॥

तं किर रयणाइ वराइ-लब्भंते तत्थ पंचवन्नाइं । इय नायपट्टय-त्थो-एवं चित्ते विचिंतेइ ॥ १७ ॥ हियकारिणा परेणवि-न बुद्धिमंतेण भासिय चलइ । किंपुण अइसयवच्छल-मणेण निउणेण जणएण ॥ १८ ॥ इय निच्छिऊण दत्तो गहिल्लरूव करेवि कवडेण । अत्थि मह विउल बुद्धी-न धण ति भणेइ सयलपुरे ॥ १९ ॥ धण नासेण दत्तो—हहा वराओ गहिल्लओ जाओ । इय करूणारसिएण-सो आहूओ नरिंदेण ॥ २० ॥ पुट्ठो य वृत्त किमिणं-स भणइ बुद्धी महत्थि नय विहवो । तो निवव्रुत्तो दसइ-सिरिहरिओ तस्स विहवभर ॥ २१ ॥

ત્રણ પાદડાવાળા ઝાડની છાયામાં જૂદે જૂદે ઠેકાણે નાખી દેવુ (૧૪) બાદ પોતે જરા છેટે ક્ષુધાર્થ રહેવુ હવે તે સુરભિ ગાયો બપોરે તથા રાતે આવીને, ત્યા સુખે બેસશી [૧૫] તેઓ ઘણુ છાણુ મૂકશે તે એકઠુ કરી વહાણમા ભરી ઘરે લાવીને તેના પિંડ અગ્નિથી બાળવા [૧૬]

તેમા પાંચે રંગના સરસ રત્નો મળી આવશે—આ રીતે પટ્ટમાં લખેલ હતુ, તેનો અર્થ સમજીને દત્ત પોતાના મનમા આ રીતે વિચારવા લાગ્યો [૧૭] કોઈ પણ બુદ્ધિવાળો હિતેચ્છુ થઈ, કઈ કહે તો તે વાત ખરીજ હોય છે, તો પછી અતિશય વત્સલ અને હુશિયાર બાપનુ લખેલ કેમ જૂઠુ હોય ? (૧૮) એમ ચિતવીને તે કપટથી ઘેલો બનીને આખા નગરમા એમ બકવા લાગ્યો કે, મારી પાસે બુદ્ધિ ઘણી છે, પણ ધન નથી. (૧૯) ત્યારે ધનના નાશથી બિચારો દત્ત ગાંડો થઈ ગયો છે, એમ સાંભળીને કરૂણાએ ભરાઈને રાજાએ તેને બોલાવ્યો અને પૂછ્યુ કે, આ શો બનાવ છે ? ત્યારે તે બોલ્યો કે, મારે બુદ્ધિ છે, પણ ધન નથી ત્યા રાજાના હુકમથી ભંડારીએ તેને ધનનો ઢગ બતાવ્યો. [૨૦-૨૧]

दीणारलक्खस्स मेग- गिण्हइ मह इत्तिएण कज्जंति । तत्तो दत्तो चत्तो— झखेयव्वेण तक्काल ॥ २२ ॥ अह लहुगहिया गोयम दीवपहवियाणगा नरा तेण । सगहिया कम्मयरा- पाउणिया पोयसघाया ॥ २३ ॥ गिन्हइ जुन्नकरीस—स न लज्जइ खत्तवहणपमुहेहिं । धूलीधूसरदेहो -क- च्छोट्टयमित्तवत्थधरो ॥ २४ ॥ दत्तेण अहो गहिय-पणिय रुइर ति त हसति जणा । दारिद्दस्स विइन्नो—जलजली सपय इमिणा ॥ २५ ॥ अन्ने भणति भद -नरिंदसाहुस्स होउ एयस्स । जेणे रिसो विढत्तो -व- णिउत्तो पुन्नसपुन्नो ॥ २६ ॥

अवरे निंति गहिल्लो—एस वराओ परं निवोवि अहो । किंतु ग- हिल्लो ज अप्पए नियं नीवि मेयस्स ॥ २७ ॥ ता लुहिपहिं घिप्पइ—तह वारिज्जइ फुरतकरुणेहिं । तहवि पयट्टो पट्ठय—लिहियत्थं सो पसाहेउं ॥ २८ ॥ भरिय करीसेण पवहणाइ पत्तो स गोयमदीवे । पट्टयअत्थं

તેણે લાખ સોનામ્હોર લઇને કહ્યુ કે, બસ મારે આટલાનો ખપ છે, એટલે ભડારીએ તેટલુ ધન તેને આપી તત્કાળ તેને વિદાય કર્યો. (૨૨) હવે તેણે તુરતમાજ ગૌતમદ્વીપના રસ્તાના જાણનાર માણસો મેળવ્યા, ચાકરો રાખ્યા, તથા વહાણો તૈયાર કર્યા (૨૩) તે જુનુ છાણુ ખાતર એકઠુ કરવા લાગ્યો, અને ફકત કચ્છોટો પહેરીનેજ ધળથી ખરડાતો થકો પોતે ખાતર ઉપાડતા પણ શરમાયો નહિ (૨૪) લોકો હસવા લાગ્યા કે અહો ! દત્તે કેવો ઉચો માલ ખરીદ્યો છે ? હવે તો એનુ દારિદ્ર દૂરજ થવાનુ બીજા બોલવા લાગ્યા કે, ભલુ થાઓ પેલા ભલા રાજાનુ કે જેણે આવા પુણ્યશાળી વાણિયાને પૈસા ધીર્યા છે [૨૫-૨૬]

ત્રીજા બોલ્યા કે આ તો બિચારો ઘેલો છે, પણ અરે ! રાજા પણ ઘેલોજ લાગે છે કે, જે આવાને પોતાની મૂડી આપે છે [૨૭] આમ બોલીને લુચ્ચાઓ તેને પકડી અટકાવવા લાગ્યા, તથા કરૂણાવાળાઓ તેને વારવા લાગ્યા, તોપણ તે તો પટ્ટકમા લખેલી વાતને સાધવામાજ તત્પર રહેલો [૨૮] તે છાણથી વહાણો ભરીને ગૌતમદ્વી

अणुचिट्ठिऊग पडियागओ सपुरं ॥ २९ ॥ अह बहुगोमयपिंडय–भरिए पोए निएवि हसइ जणो । भडाओ पडिभड–साहु अहो आणिय इ-मिणा ॥ ३० ॥ सो नीओ निवपासे–उवहासपरेहिं सुंकवालेहिं । पुट्ठ रन्ना किं भड–माणिय सोवि पच्चाह ॥ ३१ ॥

देव बहुछगणपिंडा–त उस्सुक्कंपि हसिय भणइ निवो । गच्छगिह संगोवसु–भद्द पिण होसु सुहभागी ॥ ३२ ॥ सामिय महापसाउत्ति–प-भणिउ पणमित्तु च रायाण । पत्तो दत्तो सगिहे–ते सगोवइ छगणपिंडे ॥ ३३ ॥ अह ते विहिणा जालइ–पत्ताइ तेसु पवररयणाइ । जाय पुव्व-विव तस्स–मदिर लच्छि पडिहत्थ ॥ ३४ ॥ रयणेहिं भरिय थाल–पत्तो कइयावि सो निवसमीवे । कत्तो इमाई इय निवइ–पुच्छिओ कहइ नि-यवत्त ॥ ३५ ॥ एयस्स अहो बुद्धी–गभीरत्त अहो अहो पुन्न । इच्चाइ-बहुपयार–पससिओ रायपमुहेहिं ॥ ३६ ॥

પમા ગયો. લા પટ્ટકમા લખેલી વાત સિદ્ધ કરીને પોતાના નગરે આવ્યો. (૨૯) હવે ઘણાં છાણાંથી ભરેલા તેના વહાણો જોઇને લોકો હસવા લાગ્યા કે, એણે એક માલમાંથી બીજો માલ ઘણો સારો આણ્યો છે [૩૦] હવે તેને દાણ જગાત લેનારા રાજા પાસે લઇ ગયા ત્યારે રાજાએ પૂછ્યું કે તું શું માલ લાવ્યો છે ? ત્યારે તે બોલ્યો—(૩૧)

હે દેવ ! ઘણા છાણાં લાવ્યો છું. ત્યારે રાજા હસીને બોલ્યો કે, તને દાણ માફ છે, ઘેર જઇ આ માલ સાચવી રાખ કે સુખી થાય (૩૨) હે સ્વામિન્ ! મોટી મેહેરબાની, એમ બોલી રાજાને નમી દત્ત પોતાના ઘેર આવ્યો, અને છાણાં ઠેકાણે પાડવા લગ્યો [૩૩] બાદ તે વિધિપૂર્વક તેણે બાળ્યા એટલે તેમાથી તેને ઉત્તમ રત્નો મળ્યાં, એથી તેનું ઘર પ્રથમની માફક લક્ષ્મી પરિપૂર્ણ થઇ રહ્યું [૩૪] હવે તે કોઇ વેળા રત્નોથી થાળ ભરીને રાજા પાસે ગયો રાજાએ પૂછ્યું કે ક્યાથી આ મેળવ્યા ? ત્યારે તેણે પોતાની વાત કરી (૩૫) ત્યારે રાજા વગરાએ કહ્યું કે, જુઓ આની બુદ્ધિ, ગાંભીર્ય અને પુણ્ય આ વગેરે બહુ પ્રકારે પ્રશંસા કરી [૩૬]

फइयावि सुजसगणहर–पासे सुणिउ जिणिंदवरधम्म । पत्ते दाउ नियधण–गहियवओ सुगइ मणुपत्तो ॥ ३७ ॥ इय एसो दिट्ठंतो–कहिओ इहलोयकज्जसिद्धीए । एवंचिय नायव्वो—परलोइयकज्जसिद्धीए ॥ ३८ ॥

इत्थ विमुग्धहसितेष्ववधीरणाकृ—
द्दत्तो बभूव भवनं विभवोच्चयस्य ।
तत्सत्क्रियां विदधतो निरवद्यरूपा
मातान्यजीगणत भव्यजनाः कदाचित् ॥ ३९ ॥

॥ इति दत्तकथा ॥

(छ)

इत्युक्तः सप्तदशसु भेदेषु विहीक इति द्वादशो भेदः—इदानीमरक्तद्विष्ट इति त्रयोदशभेदं व्याचिख्यासुर्गाथामाह—

પછી તે ક્યારેક સુયશ ગણધરની પાસે જિનધર્મ સાંભળીને પોતાનું ધન સુમાર્ગે વાપરી વ્રત લઇ સુગતિ પામ્યો (૩૭) આ રીતે ઐહલૌકિક કામની સિદ્ધિ માટે આ દૃષ્ટાંત કહ્યો, એજ રીતે પરલોકના કામની સિદ્ધિ માટે પણ જાણી લેવો [૩૮] આ રીતે મુગ્ધજનોના હસવાપર અવધીરણા કરનાર દત્ત પૂર્ણ લક્ષ્મી પામ્યો, માટે નિર્દોષ ધર્મક્રિયા કરતા હે ભવ્યજનો ! તમે કદાપિ મુગ્ધોના હસવાને ગણકારોમા (૩૯)

આ રીતે દત્તની કથા છે.

આ રીતે સત્તર ભેદોમાં વિહીકરૂપ બારમો ભેદ કહ્યો, હવે અરક્તદ્વિષ્ટરૂપ તેરમા ભેદની વ્યાખ્યા કરવા ગાથા કહે છે—

अशुचिदिट्ठिऊण पडियागओ सपुर ॥ २९ ॥ अह बहुगोमयपिंडय-भरिए पोए निएवि हसइ जणो । भडाओ पडिभड-साहु अहो आणिय इ-मिणा ॥ ३० ॥ सो नीओ निवपासे-ज्वहासपरेहिं सुकवालेहिं । पुट्ठ रन्ना किं भद्द-माणिय सोवि पच्चाह ॥ ३१ ॥

देव बहुछगणपिंडा-त्त उरक्षुरुत्ति हसिय भणइ निवो । गच्छगिहं सँगोनसु-भद्द मिण होसु सुहभागी ! ॥ ३२ ॥ सामिय महापसाउत्ति-प भणिउ पणमिज्ज च रायाण । पत्तो दत्तो सगिहे-ते सगोवइ छगणपिंडे ॥ ३३ ॥ अह ते विहिणा जालइ-पत्ताइ तेसु पवररयणाई । जाय पुव्व-पिव तस्स-मंदिर लच्छि पडिहत्थ ॥ ३४ ॥ रयणेहिं भरिय थाल-पत्तो कइयावि सो निवसमीवे । कत्तो इमाइं इय निवइ-पुच्छिओ कहइ नि-यवत्त ॥ ३५ ॥ एयस्स अहो बुद्धी-गभीरत्त अहो अहो पुन । इच्चाइ-बहुपयार-पससिओ रायपमुहेहिं ॥ ३६ ॥

પમા અયો ત્યા પટ્ટકમા લખેની વાત સિદ્ધ કરીને પોતાના નગરે આવ્યો (૨૮) હવે ઘણાં છાણાંથી ભરેના તેના વહાણો જોઇને લોકો હસવા લાગ્યા કે એણે એક માલમાથી બીજો માલ ઘણો સારો આણ્યો છે [૩૦] હવે તેને દાણ જગાત લેનારા રાજા પાસે લઇ ગયા ત્યારે રાજાએ પૂછ્યુ કે, તું શુ માલ લા યો છે ? ત્યારે તે બોલ્યો— (૩૧)

હે દેવ ! ઘણા છાણાં લાવ્યો છુ. ત્યારે રાજા હસીને બોલ્યો કે, તને દાણ માફ છે, ઘેર જઇ આ આન સાચવી રાખ કે, સુખી થાય (૩૨) હે સ્વામિન્ ! મોટી મેહેરબાની એમ બોલી રાજાને નમી દત્ત પોતાના ઘેર આવ્યો, અને છાણા ઠેકાણે પાડવા લગ્યો [૩૩] બાદ તે વિધિપૂર્વક તેણે બાળ્યા એટલે તેમાથી તેને ઉત્તમ રત્નો મળ્યાં, એથી તેનું ઘર પ્રથમની માફક લક્ષ્મી પરિપૂર્ણ થઇ રહ્યુ [૩૪] હવે તે કોઇ વેળા રત્નોથી થાળ ભરીને રાજા પાસે ગયો રાજાએ પૂછ્યુ કે, કયાથી આ મેળવ્યા ? ત્યારે તેણે પોતાની વાત કરી (૩૫) ત્યારે રાજા વગરાએ કહ્યુ કે, જુઓ આની બુદ્ધિ, ગામ્ભીર્ય, અને પુણ્ય આ વગેરે બહુ પ્રકારે પ્રશસા કરી [૩૬]

तथा दुर्विनीतपरिजनादावपि न विद्वेषं विदध्यात्, दपितु बहिर्द्दिष्टैर्यैवेति.

ताराचंद्रनरेंद्रकथा पुनरेवं.

अत्थि पुरी सावत्थी–नेवत्थि इहं पुरी मम सरित्था । जिणगिहठियधयचलण–च्छलेण इय कहइ जा निच्च ॥ १ ॥ तत्थय पणमिरनरवर वरग्यण पहापहासिकमकमलो । आइवराहो नामेण पत्थिवो अत्थि सुपसिद्धो ॥ २ ॥

ताराचंदो तस्सासि–नंदणो नदणो गुणतरूण । वररायलक्खणधरो रूवेण विजियरइनाहो ॥ ३ ॥ सो बालकालओविहु- पव्वज्जागहणबद्धपरिणामो । हयगयधणसयणाइसु–चिट्ठइ पडिबंधपडिमुक्को ॥ ४ ॥ न कुणइ जलाइ केलिं–नय दूमइ कंपि फरुसभासाए । न हसइ नचेव विलवइ–नय बाहइ पवरकरितुरगे ॥ ५ ॥ सहपंसुकीलिएहिवि -मित्तेहि

વળી દુર્વિનીત ચાકર વગેરે ઉપર પણ અંતરથી વિદ્વેષ ન રાખવો, કિંતુ બાહેરથીજ ગુસ્સો બતાવવો

તારાચંદ્ર રાજાની કથા આ રીતે છે

શ્રાવસ્તી નામે નગરી હતી તે જિન મન્દિરપર રહેલી ધજા ફરકાવવાના મિષે કરી નિત્ય જાણે એમ કહેતી હતી કે, અહીં મારા જેવી કોઈ નગરીજ નથી (૧) ત્યાં નમતા મોટા માણસોના રત્નોની પ્રભાથી પ્રભાસિત થતા ચરણકમળવાળો આદિવરાહ નામે સુપ્રસિદ્ધ રાજા હતો [૨]

તેનો તારાચંદ્ર નામે નંદન હતો તે ગુણ રૂપ તરૂઓનો નંદન વન સમાન, ઉત્તમ રાજ લક્ષણોને ધારણ કરનાર, અને રૂપે કરી કામદેવને જીતનાર હતો (૩) તે બાલ્યપણાથીજ દીક્ષાના લેવાના પરિણામવાળો ઘોડા હાથી ધન સ્વજન વગેરેમાં પ્રતિબંધ રહિત રહેતો [૪] તે જળ ક્રીડા વગેરેથી દૂર રહેતો, કોઈને કઠોર વચન નહિ કહેતો, હસતો નહિ, વિલાપ નહિ કરતો, અને હાથી ઘોડાપર ચડતો પણ નહિ (૫) ધૂળમાં

(मूलं)

देहट्ठिईनिबंधण-धणसयणाहारगेहमाईसु ।
निवसइ अरत्तदुट्ठो—संसारगएसु भावेसु ॥ ७२ ॥

टीका.

देहस्थितिनिबंधनानि शरीरोपष्टंभकारणानि धनस्वजनाहारगेहानि सुप्रतीतानि आदिशब्दात् क्षेत्रकलत्रवस्त्रशस्त्रयानवाहनादीनां भावानां तेषु निवसति तिष्ठति-गृही इति गम्यते-अरक्तद्विष्ट इवारक्तद्विष्टः संसारगतेषु भवभाविषु भावेषु पदार्थेषु इयमत्र भावना—शरीरनिर्वाहकारणेष्वपि वस्तुषु ताराचंद्रनरेंद्रवत् मंदादरो भवति भावश्रावकः, भावयति चैव—

नय अत्थि कोइ सयणो—न सरीरं नेव तावउवभोगा,
जीवो अन्नभवगई—गच्छइ सव्वंपि मुत्तूण.

મૂળનો અર્થ

શરીરની સ્થિતિના કારણ ધન, સ્વજન, આહાર, ઘર વિગેરે સાંસારિક પદાર્થોમાં પણ અરક્ત દ્વિષ્ટ થઇને રહે (૭૨)

ટીકાનો અર્થ.

દેહ સ્થિતિ નિબંધન એટલે શરીરને મદદગાર ધન, સ્વજન આહાર ઘર અને આદિ શબ્દથી ક્ષેત્ર, કલત્ર, વસ્ત્ર, શસ્ત્ર યાન, વાહન વગેરે સંસારગત ભાવ એટલે પદાર્થોમાં ગૃહસ્થ અરક્ત દ્વિષ્ટની માફક થઇને રહે મતલબ કે શરીરનો નિર્વાહ કરનાર વસ્તુઓમાં પણ તારાચંદ્ર રાજા માફક ભાવ શ્રાવક મંદ આદરવાળો થાય અને આ રીતે વિચાર કરે કે—

કોઇ સગું, શરીર કે ઉપભોગ સાથે આવનાર નથી, જીવ સઘળું છોડીને પરભવમાં જાય છે

तथा दुर्विनीतपरिजनादावपि न विद्वेषं विदध्या, दपितु बहिर्ष्टि-दर्शयेति.

ताराचंद्रनरेंद्रकथा पुनरेवं.

अत्थि पुरी सावत्थी—नेवत्थि इहं पुरी मम सरित्था । जिणगिहठियधयचलण—च्छलेण इय कहइ जा निच्च ॥ १ ॥ तत्थय पणमिरनरवर वररयण पहापहासिकमकमलो । आइवराहो नामेण पत्थिवो अत्थि सुपसिद्धो ॥ २ ॥

ताराचंदो तस्सासि—नंदणो नंदणो गुणतरूण । वररायलक्खणधरो रुवेण विजिनरइनाहो ॥ ३ ॥ सो बालकालओविहु- पव्वज्जागहणबद्धपरिणामो । हयगयधणसयणाईसु—चिट्ठइ पडिबंधपडिमुक्को ॥ ४ ॥ न कुणइ जलाइ केलि—नय दूमइ कंपि फरुसभासाए । न हसइ नचेव विलवइ—नय वाहइ पवरकरितुरगे ॥ ५ ॥ सहपंसुकीलिएहिवि -मित्तेहि

વળી દુર્વિનીત ચાકર વગેરે ઉપર પણ અંતરથી વિદ્વેષ ન રાખવો, કિંતુ બાહેરથીજ ગુસ્સો બતાવવો.

તારાચંદ્ર રાજાની કથા આ રીતે છે

શ્રાવસ્તી નામે નગરી હતી તે જિન મંદિરપર રહેલી ધજા ફરકાવવાના મિષે કરી નિત્ય જાણે એમ કહેતી હતી કે, ઇહાં મારા જેવી કોઇ નગરીજ નથી (૧) ત્યાં નમતા મોટા માણુસોના રત્નોની પ્રભાથી પ્રભાસિત થતા ચરણકમળવાળો આદિવરાહ નામે સુપ્રસિદ્ધ રાજા હતો [૨]

તેનો તારાચંદ્ર નામે નંદન હતો તે ગુણ રૂપ તરૂઓનો નંદન વન સમાન, ઉત્તમ રાજ લક્ષણોને ધારણ કરનાર અને રૂપે કરી કામદેવને જીતનાર હતો (૩) તે બાલ્યપણાથીજ દીક્ષાના લેવાના પરિણામવાળો હોઇ ઘોડા હાથી ધન સ્વજન વગેરેમાં પ્રતિબંધ રહિત રહેતો [૪] તે જળ ક્રીડા વગેરેથી દૂર રહેતો, કોઇને કઠોર વચન નહિ કહેતો, હસતો નહિ, વિલાપ નહિ કરતો, અને હાથી ઘોડાપર ચડતો પણ નહિ (૫) ધુળમાં

सभ रमेइ न कयावि । मल्लालंकारविलेवणाइ ववहारओ कुणइ ॥ ६ ॥ अइसयविसयविरत्तं-कयावि कुमर निएवि नरनाहो । तम्मणवामोहकए-जावरायपए तय ठवइ ॥ ७ ॥

नियपुत्तरज्ज विग्ध-चिंततीए सवत्ति जणणीए । हुणणत्थ तस्स रहे-भक्खजुय कम्मणं दिन्न ॥ ८ ॥ तो तस्स जाय घम्मं-विहुर मसार दुगुछणिज्ज च । तयणु घणसोगभरिओ-कुमरो इय चिंतए चित्ते ॥ ९ ॥ रोगभरविहुरियाण-अधणाण सयण परिभव इयाण । जुज्जइ मरण देसतरे व गमण सुपुरिसाण ॥ १० ॥ ता मह खणपि न खम-विणट्ठदेहस्स निवसिउ इत्थ । निच्च दुज्जणकरअगुलीहिं दसिज्ज-माणस्स ॥ ११ ॥ इय चिंतिऊण सणिय-अवगणिउ परियण स रयणीए । नीहरिउ गेहाओ-पुव्वदिसाभिमुहमुह चलिओ ॥ १२ ॥

मदु व्व मदमद-सो गच्छंतो कमेण विमणमणो । सम्मेयगिरि

સાથે રમનાર મિત્રો સાથે પણ તે કદાપિ નહિ રમતો, અને આભૂષણ વિલેપન વગેરે ફક્ત વ્યવહારથીજ કરતો (૬) આ રીતે અતિશય વિષય વિરક્ત થએલા કુમારને જોઇને તેનુ મન ફેરવવા માટે રાજાએ તેને યુવરાજ પદમા સ્થાપ્યો [૭]

હવે તેની સાવકી માએ પોતાના પુત્રને રાજ્ય મળવામા વિઘ્નભૂત ગણીને તેને મારવા માટે ગુપચુપ રસોઇમાં કામણ કરી દીધા (૮) ત્યારે તેનુ શરીર વિધુર, અસાર અને દુગુછનીય થઇ પડ્યુ ત્યારે ઘણો શોકાતુર થઇને કુમાર મનમા ચિંતવવા લાગ્યો કે, સત્પુરૂષો રોગગ્રસ્ત થાય, ધનહીન થાય કે, સગાવહાલાથી પરિભવ પામે ત્યારે તેમને મરવુ જોઇએ, અથવા તો દેશાતરે ચાલી જવુ જોઇએ. [૯-૧૦] માટે નિત્ય દુર્જન જનોના હાથની આગળીઓથી દેખાડવામા આવતા બગડેલા શરીરવાળા મુજને પણ અહીં ક્ષણવાર રહેવુ ઉચિત નથી, એમ વિચારીને પરિજનને પડતા મેલી રાત્રે ધીમે રહીને ઘરથી નીકળી, તે પૂર્વ દિશા તરફ ચાલતો થયો [૧૧-૧૨]

તે માંદાની માફક ધીમે ધીમે ચાલતો, અનુક્રમે સમેત શિખરની પાસેના એક-

समीवे–पत्तो एगमि नयरंमि ॥ १३ ॥ गयणग्गलग्ग अइचग–सिंगप ब्भार रुद्ध दिसिपसरं । तत्तो समेयगिरिं–सणियं सणिय स आरूढो ॥ १४ ॥ विहियकर चरणसुद्धी–सरसाओ गहिय सग्गसरसिरुहे । अजियाइ जिणिंदे पूइऊण भत्तीइ इय थुणइ ॥ १५ ॥

जय अजियनाह अइसयसणाह—
जय संभव समियभवग्गिदाह ।
अभिनंदण नंदियभवियनियर—
मह सुमइ सुमइजिणेस वियर ॥ १६ ॥
जय पहु पउमप्पह अरुणकंति—
जय देव सुपास पयासकित्ति ।
चंदप्पह चंद सुकंत दंत—
देवाहिदेव जय पुप्फदंत ॥ १७ ॥
जय सीयल सीलिय सुद्धचरण—
सिज्जंस सुरासुर पणयचरण ।

નગરમાં આવ્યો (૧૩) પછી તે આકાશની રોચે પૂગેના અતિ સુંદર ટુંકોના વિસ્તા રથી ચારે દિશાઓમાં ફેનાયેના સમેત શિખર પર્વતપર ધીમે ધીમે ચડયો [૧૪] ત્યા તે હાથ પગ ધોઇ તળાવમાથી સારા કમળ લઇને અજિતનાથ વગેરે ભગવાનોને પૂજીને ભક્તિપૂર્વક તેમની આ રીતે સ્તુતિ કરવા લાગ્યો (૧૫) અતિશય રક્ષણ કર્તા હે અજિતનાથ ! તુ જયવાન્ થા વળી ભવરૂપ અગ્નિના દાહને શમાવનાર હે સભવનાથ ! તુ જયવાન્ થા તથા ભવ્યોના સમૂહને આનદિત કરનાર હે અભિનદન ! તુ જયવાન્ થા અને હે સુમતિ જિનેશ્વર ! મને તુ સુમતિ આપ. (૧૬) રાતી કાંતિવાળા હે પદ્મપ્રભ પ્રભુ ! તુ જયવાન્ થા પ્રકાશિત કીર્તિવાળા હે સુપાર્શ્વ દેવ ! તુ જયવાન્ થા ચદ્રના માફક સારા દાતથી મનોહર લાગતા હે ચદ્રપ્રભ ! તુ જયવાન્ થા, તથા હે પુષ્પદત ! દેવાધિ દેવ ! તુ જયવાન્ થા (૧૭) શુદ્ધ ચારિત્રને પાળનાર હે શીતળનાથ ! સુરાસુરોએ

जय विमल विहियवच्छरियदाण—
जय देव अणत अणतनाण ॥ १८ ॥

जय धम्म पयासिय सुद्धधम्म—
सिरिसाति विहिय जय सतिकम्म ।
जय कुथु पमथिय मोहमल्ल—
अरनाह पणासियसयल सल्ल ॥ १९ ॥

जय मल्लि मलिय रागारिवार—
मुणिसुव्वय सुव्वयधरणसार ।
जय जय नमि नमिय सुरिंदवग्ग—
सिरिपास पयासिय मुक्खमग्ग ॥ २० ॥

इय थुणिय जिणेसर नमिरसुरेसर भत्तिभरनिब्भरमणिण । तुट्ठउ निचनदणु बहुपुलइयतणु जा पिच्छइ दसदिसि खणिण ॥ २१ ॥ ता ससहरकरसुदर-पसरत महतकतिदिप्पत । ईसिं ओणमियतणु-चरणभरेण व अक्कत ॥ २२ ॥ हिट्ठा मुहलबिय सुप्पलब करनह मऊह रज्जूहिं ।

નમેના ચરણવાળા હે શ્રેયાંસનાથ! સવછરી દાન દેનાર હે વિમળનાથ! અનતજ્ઞાનવાન્ હે અનત દેવ! તમે જયવાન્ થાઓ [૧૮]

શુદ્ધ ધર્મનો પ્રકાશ કરનાર હે ધર્મનાથ! જગતને શાંતિ કરનાર હે શાન્તિનાથ! મોહરૂપ મલ્લને હરાવનાર હે કુથુનાથ! સકળ શલ્યનો નાશ કરનાર હે અરનાથ! રાગાદિક દુશ્મનોને મોડનાર હે મલ્લિનાથ! સારા વ્રતોને ધરનાર હે મુનિસુવ્રત! સુરેદ્રોને નમાવનાર હે નમિનાથ! અને મોક્ષ માર્ગને બતાવનાર હે પાર્શ્વનાથ! તમે જયવાન્ રહો (૧૯-૨૦) આ રીતે સુરેદ્રોએ નમેલા જિનેશ્વરોને ભક્તિના ભરથી નિભર થએના મનવડે સ્તવી કરીને બહુ પુલકિત શરીરવાળો બની હર્ષિત થઇ દશે દિશા તરફ જોવા લાગ્યો, એટલામા તરત તેને આ પ્રમાણે દેખાયુ [૨૧] ચદ્ર માફક સુદર પસરતી કાંતિથી દીપતા જરાક નમેલા શરીરવાળા, પગના ભારથી જાણે જમીનને દાબતા, નીચા મુખે લબાવેલ લાંબા

नरयावड निवडियजतु-जाय मागरिसवत व ॥ २३ ॥

कणयाचलनिच्चल चलण-अंगुली विमलपह नहमिसेण । फुड पयडनपि व खंति-पमुह दसविह समण धम्म ॥ २४ ॥ गिरिकंदरगय मुस्सग्ग संदिय सो निएवि मुणिमेग । परमप्पमोय कलिओ-पत्तो मुणि-वरसमीवमि ॥ २५ ॥ तो लद्धिनीर निहिणो-जियसुरतरुकामधेणुमाहप्प । मुणिणो से पयजुयल-सिरसा तुट्ठो परामुसइ ॥ २६ ॥ अह मुणिमाहप्पेणं-तक्काल चिय पणट्ठ विव रोगो । ताराचंदो जाओ-अब्भहिय-सुरुवरूवधरो ॥ २७ ॥ तं मुणिणो माहप्पं-जा चिट्ठइ दट्ठु विम्हिओ कुमरो । ता विज्जाहरजुयलं गयणयलाओ समोसरिय ॥ २८ ॥

हरिसवसवियसियच्छ-पणमिय चलणुप्पल च मे मुणिणो । अग-णियगुणगण ममल-थोउ निसन्न महीवीढे ॥ २९ ॥ कुमरेण तओ भणिय-कत्तो तुम्हाण इह समागमण । केणय कज्जेण तओ-वुत्त

હાથના નખના કિરણરૂપ રજ્જુઓવડે નરકરૂપ કુવામા પડેલા જતુઓને ખેચતા (૨૨-૨૩)

વળી કનકાચળ (મેરૂ)ની માફક નિશ્ચળ ચરણોની આંગળીઓના નિર્મળ પ્રભાવાળા નખના મિષે કરીને ક્ષાતિ પ્રમુખ દશવિધ યતિ ધર્મને જાણે પ્રગટ કરતા ન હોય એવા, પવનની ગુફામા કાયોત્સર્ગે ઉભા રહેલા એક મુનિ તેના જોવામા આવ્યા, તેથી તે ભારે પ્રમોદથી તે મુનિવરોના પાસે ગયો [૨૪-૨૫] ત્યારે તે લબ્ધિના સાગર સમાન તે મુનિના કલ્પવૃક્ષ અને કામધેનુના માહાત્મ્યને જીતનાર બે ચરણોમા હર્ષિત થઇ તેણે પોતાનુ મસ્તક નમાવ્યુ (૨૬) હવે તે મુનિના માહાત્મ્યથી તે તત્કાળ રોગ રહિત થઇ પૂર્વ કરતા અધિક રૂપવાન્ થયો થકો વિસ્મિત થઇ મુનિનુ માહાત્મ્ય જોતો ઉભો રહ્યો, એટલામાં ત્યા વિદ્યાધરનુ જોડુ આકાશથી ઉતર્યું [૨૭-૨૮]

તે તે મુનિના ચરણકમળને હર્ષના વશે વિકસિત આંખો રાખીને નમી કરી, નિર્મળ અનેક ગુણો સ્તવીને પૃથ્વી પીઠે બેઠું (૨૯) ત્યારે કુમારે પૂછ્યુ કે, તમે ઇહા કયાથી અને શા કામે આવ્યા છો ? ત્યારે વિદ્યાધર આ, રીતે બોલ્યો (૩૦) વૈતાઢ્ય

विज्जाहरेण इम ॥ ३० ॥ वेयड्ढ गिरिवराओ मुणि मेयं नतु वय मिह पत्ता । कुमरेणु त्त को एस-मुणिवरों आह इय खयरो ॥ ३१ ॥ आसी इह वेयड्ढे-राया वरखयरविसरनमियकमो । घणवाहणु त्ति नामेण-नामियासेसरिउचक्को ॥ ३२ ॥ अन्नदिणे जमणमरण-रोगकारणय भीमभवभीओ । सुचिरप्पदढमोह-वल्लि मुल्लूरिय खणेण ॥ ३३ ॥

जरचीवर व चइउं-रज्जं सज्जो गेहेवि पवज्ज । अणवरय मासखमणे करेइ सो एस मुणिवसहो ॥ ३४ ॥ इय पभणिय ते खयरा-मुणिं च नमिउ गया सठाणमि । हरिसियहियओ कुमरो-भत्तीए इय मुणिं थुणइ ॥ ३५ ॥ जय जय मुणिंद खयरिंद-विंदवंदियपयारविंद जुग । भवदुहदुयवहसतत्त-सत्तपीऊसवरिससम ॥ ३६ ॥ निज्जियतिहुयणजणमयण-सुहडभडवायभजणपवीर । अइउग्ग रोगभरसप्प-दप्पनिट्ठवण वर गरुड ॥ ३७ ॥ एव थुणिय मुणिंदं-जा किंचिवि विन्नविस्सए

पर्वतथी अमे आ मुनिवरने नमवा आव्या छीए कुमारे पुछ्यु के, आ मुनिवर कोण छे ? विद्याधर बोल्यो के—आ वैताढ्यमा मोटा विद्याधरोथी नमातो, अने सघळा दुश्मनोने नमावनार धनवाहन नामे राजा हतो [३१–३२] ते राजा एक वेळा जन्म मरण अने रोगना कारणरूप आ भयकर भवथी बी करीने लाबा वखतथी उगेली मोहनी वेलडीने क्षणवारमा उखेडी (३३)

ते जुना वस्त्रनी माफक राज्यने छोडीने सज्ज थइ, दिक्षा लइ निरतर मास खमणे करता आ मुनिवर छे (३४) एम कहीने ते विद्याधरो मुनिने नमीने स्वस्थाने गया बाद हर्षित हृदयथी कुमार भक्तिपूर्वक ते मुनिने आ रीते स्तववा लाग्यो (३५) विद्याधरोना वृदथी वदित चरण कमळवाळा भव दु खरूप अग्निथी सतप्त थएला जीवोना उपर अमृतना वरसाद वरसावनार, त्रण जगतने जीतनार, कामरूप सुभटना भड वादने भागवामा शूरा, अने अति उग्र रोगरूप सर्पनो गर्व उतारवामा गरुड समान हे मुनींद्र ! तु जयवान रहे (३६–३७) एम मुनिंद्रने स्तवीने ज्यां ते कइक विनवशे

कुमरो। ता उस्सग्गं पारेवि–मुणिवरो गयण मुप्पइओ ॥ ३८ ॥

तो विम्हइओ कुमरो–नमियं जिणे गिरिवराउ ओयरिओ। ग-च्छंतो य कमेण–रयणउर नयर मणुपत्तो ॥ ३९ ॥ तत्थय चिरकाल-परूढ–गाढपणएण बालमित्तेण। कुरुचंदेण स दिट्ठो–झडित्ति तह पच्च-भिन्नाओ ॥ ४० ॥ आलिंगिऊण गाढं–ससभयं पुच्छिओ इमो तेण। अच्छरिय मिण कत्तो–वयस तुह इत्थ आगमण ? ॥ ४१ ॥ कत्थव इत्तियकाल–सावत्थीओ विणिक्खमित्ताण। भमिओसि कहव सपइ पुण अवगो तुम जाओ ? ॥ ४२ ॥ ताराचंदेण तओ–सावत्थीनिग्गमाउ आरब्भ। तप्पुरओ परिकहिओ–सव्वोविहु निययवुत्तंतो ॥ ४३ ॥

कुमरेणवि तो पुट्ठ–कहेसु कुरुचद मित्त नियवत्त। किं इत्थ तु-हागमण–गमण च पुणो कहिं होही ॥ ४४ ॥ कह वा ताओ नि-वसइ–अवि कुसलं सयलरायचक्कस्स। सावत्थी सुत्था सा–सगाम-

---

તૈયાર થયો, તેટલામા કાઉસગ્ગ પારી તે મુનિવર આકાશ માર્ગે ઉડી ગયા [૩૮]

ત્યારે વિસ્મિત થએલો કુમાર જિનોને નમી પર્વતથી ઉતર્યો તે ચાલતો ચાલતો ક્રમે કરી રત્નપુર નગરમા આવ્યો (૩૯) ત્યા તેના ચિરકાળથી જામેલી મજબુત પ્રીતિવાળા કુરૂચદ નામના બાળમિત્રે તેને જોયો, અને ઝટ ઓળખ્યો, તેથી મજબુત ભેટીને તેણે ઉતાવળમાંજ તેને પૂછ્યુ કે, હે મિત્ર ! તારૂં અહીં આવવુ શાથી થયુ ? તે આશ્ચર્ય છે વળી સાવત્થીથી નીકળીને આટલો વખત તુ કયા ભમ્યો છે ? અને વળી હમણાં તું સુ-દર શરીરવાળો કેમ થઇ ગયો છે ? (૪૦–૪૧–૪૨) ત્યારે તારાચદ્રે સાવત્થીથી નીકળ-વાથી માંડીને સઘળો પોતાનો વૃત્તાત તેના આગળ કહી બતાવ્યો (૪૩)

પછી કુમારે પણ તેને પૂછ્યુ કે, હે કુરૂચદ મિત્ર ! હવે તારો વૃત્તાત કહે કે, શામાટે અહા તું આવેલો છે ? અને અહીંથી તુ કયા જઇશ ? [૪૪] પિતાજી કેમ છે ? સકળ રાજચક્ર ખુશીમા છે ? સાવત્થી તથા ગામ, પુર, અને દેશ બરોબર શાતિમા છે ?

पुरजणवया घणिय ? ॥'४५ ॥ कुरुचदेण भणिय–रायाएसेण इत्थ रयणपुरे । अह मागओ म्हि सपइ–सावत्थीए गमिस्सामि ॥ ४६ ॥ कुसल च रायचक्कस्स–तहय नयरीइ जणवयजुयाए । तुह दुमºविरह–दुहिय–इक्क मुत्तु नवरि निवइ ॥ ४७ ॥ जप्पभिइ त न दिट्ठो–तप्पभिइ निवेण पेसिया पुरिसा । तुज्झ पउत्तिनिमित्त—सव्वत्थ मचेव त लद्धो ॥ ४८ ॥

तो रयणपुरागमण—जाय मे बहुफल महाभाग । ज लद्धो तुम मिण्हि—पुण्णेहि अतक्कियागमणो ॥ ४९ ॥ तो पसिय लहु नरवर—नदण नियदसणामयरसेण । निव्वावसु पिउहियय—दुस्सहविरहदवतव-तविय ॥ ५० ॥ इय सप्पणय मित्तेण पत्थिओ निवसुओ सम तेण । पिउकारियहट्टसोह—सावत्थि नयरि मणुपत्तो ॥ ५१ ॥ पणओ य जण-यचलणे—समयमि निवेण पुच्छिओ कुमरो । मूला आरब्भ निय—वुत्तत जाव साहेइ ॥ ५२ ॥ ता विजयसेणसूरी—समोसढो तत्थ भूरि-

(४५) કુરૂચંદ્ર બોલ્યો કે રાજાના હુકમથી આ રત્નપુરમાં હું આવ્યો છું અને હવે સાવત્થીમાં જઈશ [४६] રાજાચક્ર ખુશીમાં છે, તેમજ દેશ સહિત નગરી પણ શાન્તિમાં છે, શિવાય એક રાજા તારા દુસહ વિરહથી દુખિત છે [४७] જ્યારથી તું ગુમ થયો, ત્યારથીજ રાજાએ તારી ખબર મેળવવા સઘળા સ્થળે માણસો મોકલ્યા પણ તારો પત્તો ન લાગ્યો (४८) માટે હે મહાભાગ ! હું રત્નપુર આવ્યો, તે બહુ સારૂં થયું કે જેથી તું ઓચિંતો મને અહીં દૈવયોગે મળી ગયો [४९] માટે મેહેરબાની કરીને હે નરવર નંદન ! તા । દર્શનરૂપ અમૃત રસથી ભારે વિરહરૂપ દાવાનળથી બળતા તારા બાપના હૃદયને શાંત કર [५०] આ રીતે પ્રીતિપૂર્વક મિત્રે પ્રાર્થ્યો થકો તે તેના સાથે રસ્તે થઈ પિતાએ શણગારાવેલા હાટોની શોભાવાળી સાવત્થીમાં આવી પહોચ્યો (५१) તે બાપના પગે પડ્યો બાદ અવસરે રાજાએ પૂછતાં કુમાર મૂળથી માંડીને પોતાનો વૃત્તાંત કહેવા લાગ્યો, તેટલામાં ત્યાં મોટા પરિવાર સાથે વિજયસેનસૂરિ સમોસર્યા

परिवारो । तव्वंदणवडियाए—कुमारजुत्तो निवो पत्तो ॥ ५३ ॥

नमिय मुणिंद उचिय ट्ठाणासीणे निवंमि कहइ गुरू । मथिज्ज-माणजलनिहि—उद्दामसरेण धम्मकह ॥ ५४ ॥ इह जरजमणसलिल—बहुमच्छरमच्छकच्छभाइन्न । उल्लसिरकोववडवा—हुयवहजालोलि दुप्पि-च्छ ॥ ५५ ॥ माणगिरिदुग्गमतर—मायावल्लीवियाणअइगुविल । अ-क्खोइलोहपायाल-परिगय मोहआवत्त ॥ ५६ ॥ अन्नाणपवणपिल्लिय-सजोगविओगरगिरतरग । जइ भवजलनिहि मेय-तरिउ इच्छेह भवियज-णा ॥ ५७ ॥ ता सद्दसणदढगाढ-बधण सुद्धभावगुरुफलह । उच्चुरस-वरसरुद्ध सयलछिद्द अइअणग्घ ॥ ५८ ॥

वेरग्गमग्गलग्ग- दुत्तवतवपवणजणियगुरुवेग । सन्नाणकन्नधार्य—सरेह ,चारित्तवरपोय ॥ ५९ ॥ इय सुणिय निवो निरवज्ज—चरणगहणुज्जुओ भणइ सूरिं । काऊण रज्जसुत्थ-पहु तुह पासे गहेमि वय ॥ ६० ॥

ત્યારે તેમને વાંદવા માટે કુમારની સાથે રાજા ત્યાં આવ્યો (૫૨–૫૩)

હવે તે મુનીંદ્રને નમીને ઉચિત સ્થાને રાજા બેઠો, એટલે ગુરૂ મથાતા દરિયાની માફક ઉંચા અવાજે ધર્મકથા કહેવા લાગ્યા [૫૪] ઇહાં જન્મ જરારૂપ પાણીવાળો, અનેક મત્સરરૂપ મચ્છ અને કચ્છપથી ભરેલો, ઉછળતા ક્રોધરૂપ વડવાનળની જ્વાળાથી દુષ્પ્રેક્ષ્ય થએલો—માનરૂપ પર્વતથી દુગમ્ય, માયારૂપ વેલડીના તખ્તાઓથી ગુંથાયલો, ઉંડા લોભરૂપ પાતાળવાળો, મોહરૂપ ચકરીઓવાળો, અજ્ઞાનરૂપ પવનથી ઉઠતા સંયોગ વિયોગરૂપ વિચિત્ર રંગના તરંગોવાળો, આ સંસારરૂપ સમુદ્ર છે, તેને તરવાને જો ઇચ્છતા હો, તો હે ભવ્યો ! તમે સમ્યક્ દર્શનરૂપ મજબુત પડાણવાળું, શુદ્ધ ભાવરૂપ મોટા પાટિયા વાળું, મોટા સંવરથી રોકેલા સકળ છિદ્રવાળું, અતિ કીમતી ,[૫૫–૫૬–૫૭–૫૮]

વૈરાગ્યના માર્ગે લાગેલું, દુસ્તપ તપરૂપ પવનથી ઝપાટાબંધ ચાલતું, અને સમ્યક્ જ્ઞાનરૂપ કર્ણધારવાળું ચારિત્રરૂપ વહાણ પકડો [૫૯] એમ સાંભળીને રાજા નિરવદ્ય ચારિત્ર લેવા તૈયાર થઇ, આચાર્યને કહેવા લાગ્યો કે, રાજ્યને સ્વસ્થ કરી, હે પ્રભુ ! હું તમારા

मा पडिबंध खणमवि-काही नरनाह इय मुणिंदेण । वुत्तमि महीनाहो-पमुइयहियओ गओ सगिहं ॥ ६१ ॥ नीसेसमंतिसामंत-मंडलं पुच्छिऊण सन्छमई । ताराचंदकुमार-रज्जे अहिसिंचिही जाव ॥ ६२ ॥ तो विणओणयतणुणा-कयअंजलिणा पयंपियं तेण । वयगहणाऽनुआए-ताय पसायं कुण ममावि ॥ ६३ ॥

जं संसारसमुद्दो-रुद्दो उद्दामदुक्खकल्लोलो । न विणा चरणतरंड-तीरइ तरिउं अइदुरंतो ॥ ६४ ॥ तो रन्ना पडिभणियं-जुत्त मिणं वच्छ नायत्ततोण । किंतु कमागय मेयं रज्जं पालेसु कइवि दिणे ॥ ६५ ॥ नयविक्कमसंजुत्ते-पुत्ते पच्छा ठवित्तु रज्जभरं । कल्लाण वल्लिजलकुल्ला—तुल्लंदिक्खं गहिज्ज तुमं ॥ ६६ ॥ इय भणिय बलावि इमं-राया रज्जे ठवित्तु गिण्हेउ । सिरिविजयसेणपासे-दिक्खं वेमाणिएसु गओ ॥ ६७ ॥ अह ताराचंदनिवो-निच्चं वयगहणसुद्धपरिणामो । पइसमयं सुत्तरुत्तर—मणोरहसए विचिंततो ॥ ६७ ॥

પામે વ્રત લઈશ. (૬૦) મુનીંદ્રે કહ્યું કે ક્ષણ વાર પણ પ્રતિબંધ મ કરો, એટલે રાજા રાજી થઈ પોતાના ઘરે આવ્યો (૬૧) પછી તે સ્વચ્છ મતિવાન્ રાજા, બધા મંત્રિ અને સામંતોને પૂછી તારાચંદ કુમારને રાજ્યમાં અભિષિક્ત કરવા લાગ્યો, તેવામાં વિનયથી નમ્ર થએલા શરીરે અંજલિ જોડીને કુમાર બોલ્યો કે હે તાત ! મને પણ વ્રત લેવાની રજા આપી મારાપર મેહેરબાની કરો [૬૨-૬૩]

કેમકે ઉંચાં દુઃખરૂપ તરંગોવાળો આ ભયંકર અતિ દુરંત સંસારસમુદ્ર ચારિત્રરૂપ વહાણ વિના તરી શકાય નહિ (૬૪) ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે, હે વત્સ ! તારા જેવા સમજુને એમ કરવું યુક્તજ છે, તોપણ હાલ કેટલાક દિવસ લગી વંશપરંપરાથી આવેલું આ રાજ્ય પાળ, બાદ ન્યાય અને પરાક્રમશાળિ પુત્રને રાજ્ય સોંપીને, પછી કલ્યાણરૂપ વેલડી વધારવાને પાણીની પનાળ સમાન દીક્ષા લેજે (૬૫-૬૬) એમ કહીને જોરથી તેને રાજ્યમાં સ્થાપી, રાજા શ્રીવિજયસેનસૂરિ પાસે દીક્ષા લઈ દેવલોકમાં ગયો. [૬૭]
હવે તારાચંદ રાજા હમેશ વ્રત લેવાના પરિણામવાળો રહી પ્રતિસમય અધિક અધિક મનોરથ કરવા લાગ્યો [૬૮]

कारंतो जिणभवणे–सयावि जिणपवयण पभावंतो । अणुकंपा-दाणाइसु–जहा विहाणेण वट्टंतो ॥ ६९ ॥ नियगिहसमीवकारिय–पोसह-सालाइ पोसहुज्जुत्तो । सच्चरिएसु पयट्ट–अणुमोयंतो य धम्मियण ॥ ७० ॥ वहुनयपमाणगमभंग–सगयं गुरुविचारभारसहं । निसुणंतो पुव्वा वर–अविरुद्धं सारसिद्धंत ॥ ७१ ॥ रज्जधर अभावाओ—रज्ज मणाहं विमुत्तु मचयंतो । अप्पजले मीणो इव–दुहेण गेहमि निवसंतो ॥ ७२ ॥

वाहिर विचीइ चिय–चिंततो रज्ज रट्ठवावारं । कालेण मरिउ जाओ अच्चुयकप्पे पवरदेवो ॥ ७३ ॥ तत्तो चविय विदेहे–निवपुत्तो होउ गहिय सामन्न । सव्वत्थवि होऊण–अरत्तदुट्ठो सिव गमिही ॥ ७४ ॥

इति ज्ञात्वा ताराधिपतिरुचिरोचिष्णुयशसो—
मुदा ताराचन्द्रक्षितिपतिलकस्यास्य चरित ।

તે જિન મંદિર કરાવવા લાગ્યો હંમેશા જિન પ્રવચનની પ્રભાવના કરાવવા લાગ્યો, અને વિધિ પ્રમાણે અનુકંપાદાન વગેરેમા પણ વર્તવા લાગ્યો (૭૦) તે પોતાના ઘરની પડોશમાં કરાવેલી પૌષધશાળામાં જઈ પૌષધ કરવામાં ઉદ્યુક્ત રહેતો, તથા સદાચારમાં પ્રવર્તતો રહી ધર્મિ જનોને અનુમોદતો (૬૯) વળી અનેક નય, પ્રમાણ, ગમ, અને ભાગાનાગા, ભારે વિચારના ભા ને સહી શકનાર, અને પૂર્વાપર અવિરુદ્ધ એવા ઉત્તમ સિદ્ધાંતો સાભળતો હતો [૭૧] આ રીતે રહેતા પણ તે ઘરવાસમા દુ ખ માનતો, છતાં રાજ્ય ધરનાર બીજો કોઇ ન હોવાથી રાજ્યને નધણીયાતુ મેલી શકતો નહોતો તેથી અલ્પ પાણીમા જેમ માછલું રહે, તેમ તે દુ ખે કરી ઘરવાસમા રહ્યો હતો (૭૨)

તે ફકત બહિવૃત્તિથીજ રાજ્ય અને રાષ્ટ્રના કામકાજ સભારતો બાદ અવસરે મરણ પામી, તે અચ્યુત દેવલોકમા મોટો દેવતા થયો [૭૩] ત્યાંથી ચવીને મહા વિદેહમા તે રાજાનો પુત્ર થઇ દીક્ષા લઇ, સર્વ સ્થળે અરક્તદ્વિષ્ટ રહી મુક્તિએ જશે (૭૪) એ રીતે ચદ્રની કાંતિની માફક ઝળકતા [illegible] તારાચદ્ર મહારાજાનુ ચરિત્ર હર્ષથી

अरक्तद्विष्टास्तत्स्वजनधनगेहप्रभृतिषु—
स्फुटं धत्त स्वांत शिवसुखकरे शुद्धचरणे ॥ ७५ ॥

॥ इति ताराचंद्रकथा ॥

(छ)

इत्युक्तः सप्तदशसु भेदेष्वरक्तद्विष्ट इति त्रयोदशो भेदः—संप्रति मध्यस्थ इति चतुर्दश भेदं व्याख्यातुकामआह.

(मूलं)

उवसमसारवियारो–बाहिज्जइ नेव रागदोसेहिं ।
मज्झत्थो हियकामी–असग्गहं सव्वहा चयइ ॥ ७३ ॥

(टीका)

उपशमः कषायानुदयस्तत्सारं तत्प्रधानं विचारयति धर्मादिस्वरूपं

સાંભળીને સ્વજન, ધન અને ઘર વગેરેમાં અરક્તદ્વિષ્ટ રહી, શિવસુખ આપનાર, શુદ્ધ ચારિત્રમાં ખુલી રીતે મન ધારણ કરો (૭૫)

એ રીતે તારાચંદ્રની કથા છે

એ રીતે સત્તર ભેદોમાં અરક્તદ્વિષ્ટરૂપ તેરમો ભેદ કહ્યો, હવે મધ્યસ્થરૂપ ચૌદમા ભેદની વ્યાખ્યા કરવા માટે કહે છે—

મૂળનો અર્થ

ઉપશમ ભરેલા વિચારવાળો હોય, કેમકે તે રાગ દ્વેષે કસેલો હોતો નથી, માટે હિતાર્થી પુરૂષ મધ્યસ્થ રહીને સર્વથા અસદ્ગ્રહનો ત્યાગ કરે. [૭૩]

ટીકાનો અર્થ

ઉપશમ એટલે કષાયોને દાબી રાખવા તે રીતે જે ધર્માદિકનું સ્વરૂપ વિચારે, તે

यः स उपशमसारविचारो भावश्रावको भवति-कथं पुनरेवंविधः स्यादित्याह-यतो विचारं कुर्वन् बाध्यते अभिभूयते नैव रागद्वेषाभ्यां—तथाहि-मयाय पक्षः कक्षीकृतो बहुलोकसमक्षं बहुभिश्चलोकैः प्रमाणीकृत स्तत् कथमिदानीमात्मप्रमाणीकृतमप्रमाणीकरोमीत्यादिभावनया स्वपक्षानुरागेण न जीयते

तेन ममैष प्रत्यनीको—मदीयपक्षदूषकत्वा—चदेनं बहुजनमध्ये धर्षयामीति—सदसद्दूषणोद्घटनाक्रोशदानादिप्रवृत्तिहेतुनाद्वेषणापि नाभिभूयते, किंतु मध्यस्थः सर्वत्र तुल्यचित्तो हितकामी स्वस्य परस्य चोपकारमिच्छन्नसद्ग्रहमशोभनाभिनिवेशं सर्वथा त्यजति मुचति मध्यस्थगीतार्थगुरुवचनेन, प्रदेशिमहाराजवत्

तच्चरित पुनरेव.

यत्रारामा रामाः-सच्छायाः सुवयसो वरारोहाः । आकाराद्रि-

ઉપશમ, સાર વિચાર કહેવાય હવે એવો કેમ થવાય તે કહે છે —કેમકે તે વિચાર કરતો થકો રાગ દ્વેષવડે અભિભૂત થતો નથી તે આ રીતે કે, મે ઘણા લોકો સમક્ષ આ પક્ષ સ્વીકાર્યો છે, અને ઘણા લોકોએ તે પ્રમાણ કર્યો છે, માટે હવે પોતે માનેલાને શી રીતે અપ્રમાણ કરૂ, એમ વિચારીને સ્વપક્ષના અનુરાગમા નહિ પડે

તેથી કરીને " આ મારો દુશ્મન છે, કેમકે તે મારા પક્ષનો દૂષક છે, માટે અને ઘણા જનમા હલકો પાડુ " એમ ચિતની ખરાખોટા દૂષણો ઉઘાડા કરવા, ગાળો દેવી વગેરે પ્રવૃત્તિના હેતુરૂપ દ્વેષથી પણ અભિભૂત નથી થતો—કિંતુ મધ્યસ્થ એટલે સઘળાં સ્થળે સરખુ મન રાખી હિતકામી, એટલે સ્વપરના ઉપકારને ઇચ્છતો થકો અસદ્ગ્રહ એટલે ભુડા અભિનિવેશને સર્વ પ્રકારે, મધ્યસ્થ અને ગીતાર્થ ગુરૂના વચનથી પ્રદેશિ મહારાજની માફક દે છે,

પ્રદેશિ રાજાનું ચરિત્ર આ રીતે છે—

જ્યાંના આરામ (બગીચાઓ), સચ્છાય [સારી છાયાવાળા] સુવયસ (સારા

धंते–आमलकल्पा पुरी सास्ति ॥ १ ॥ तत्र पवित्रचरित्रः–संशयशत-शैलशृंगभंगविधौ । अतिकठिनकुलिशकल्पः—श्रीवीरजिनोऽन्यदायासीत् ॥ २ ॥ विधिवद्विदधे विबुधैर्वप्रत्रयसुंदरं समवसरणं । भावारिवार-विधुरित–जगत्त्रयत्राणदुर्गमिव ॥ ३ ॥ अथ हरिहरिता स्वामी–प्रवि-श्य तीर्थायनमइति प्रभणन् । सिंहासने निषद्य च–विदधे वरदेशनामे-वं ॥ ४ ॥ उग्रसमीरसमीरित–कुशाग्रजलबिंदुचपलतरमायुः । गिरिवा-हिवाहिनीनीर–पुरासदृशाः स्वजनयोगाः ॥ ५ ॥ संध्याभ्ररागविभ्रम-विडंबिनी तरुणतापि तनुभाजां । मत्तकरिकलभकर्णा–स्थिररूपो विभववर्ग भारः ॥ ६ ॥

एव वस्तुसमूह–सर्वं क्षणिकं विभाव्य भव्यजना. । अक्षणिकसुख-

પક્ષિઓવાળા) અને વરારોહ [ઉંચા ઝાડવાળા] છે, અને જ્યાંની રામા [સ્ત્રીઓ] સચ્છાય (સારી કાંતિવાળી) સુવયસ [સારા વયવાળી] અને વરારોહ [સારા શરીરવાળી] છે આ રીતે બન્ને સરખા છે, છતા કેવળ આકાર એટલે આ વર્ણનો ભેદ દેખાય છે, એવી આમળકલ્પા નામે નગરી હતી [૧]

ત્યા પવિત્ર ચરિત્રવાન સશયરૂપ પર્વતના સેકડો ટુક ભાગવામા અતિ કઠિન વજ્ર સમાન શ્રી વીરપ્રભુ એકદા પધાર્યા (૨) ત્યારે ત્યા દેવોએ વિધિ પ્રમાણે ત્રણે ગઢથી શોભતું સમવસરણ બનાવ્યુ, કે જે ભાવ શત્રુઓથી પીડાતા ત્રણ જગતના રક્ષણ માટે જાણે દુર્ગરૂપે નહિ બનાવ્યુ હોય? તેવુ લાગતુ હતુ, (૩) ત્યા પૂર્વ દિશાથી ભગવાન પેસીને "नमो तित्थस्स" એમ બોલતા થકા સિંહાસનપર બેસી, આ રીતે દેશના દેવા લાગ્યા [૪] આકરા પવનથી હીલતા દર્ભની અણીપર રહેલા પાણીના બિંદુ માફક આયુષ્ય ચપળ છે, પર્વતમા વહેતી નદીના પાણીના પૂર જેવા આ સગાવહાલાં છે, સાજના વાદળાના રંગ સરખી જીવોની જુવાની છે, અને મદોન્મત્ત હાથીના બચ્ચાના કાનની માફક ધન, દોલત અસ્થિર છે , [૫–૬]

આ રીતે તમામ વસ્તુને ક્ષણિક વિચારીને, હે ભવ્યો ! અક્ષણિક સુખ કરનાર

विधायिनि–धर्मे यत्न सदा कुरुत ॥ ७ ॥ अत्रांतरे विमानप्रभाभि रा-
शाः प्रकाशयन् रविवत् । आगत्य कोपि देवो—धर्मकथांते प्रमाणेदं
॥ ८ ॥ स्वामिन्नविकलकेवल—मुनेदसा फलयथाखिल यूय । गौ-
तममुख्यमुनीनां—नाट्यविधिं दर्शयामि पुनः ॥ ९ ॥ द्रव्यस्तवमिति-
कृत्वा—मुनीश्वरो मौनमभजदथ देवः । अप्रतिषिद्ध ह्यनुमत—मिति
विधिना नाटकमकार्षीत् ॥ १० ॥ पुनरपि नमन् स एवं—जगदे ज-
गदेकतायिना प्रभुभोः । कृत्य जितमिद तव—सोगादथ निजादिव
मुदितः ॥ ११ ॥

अथ गौतमगणराजो—जिनवरमानम्य पृष्टवानेवं । कोयं सुरः
किमु पुरा—कृतसुकृत स्वाम्यथोवाच ॥ १२ ॥ आद्यदिवि वरवि-
माने सूर्याभेयं सुरोहि सूर्याभः । पूर्वभवेत्विदममल—सुकृत कृतिना
कृतमनेन ॥ १३ ॥

ધર્મમા યત્ન કરો (૭) આ અવસરે સૂર્યના માફક વિમાનની કાંતિવડે દિશાઓને પ્રકાશતો કોઇ દેવતા આવીને ધર્મ કથા પૂરી થઇ રહેતા કહેવા લાગ્યો કે, હે સ્વામિન્! તમે તો સપૂર્ણ કેવળજ્ઞાનથી બધુ જાણોજ છો, તોપણ ગૌતમાદિક મુનિઓને હું મારૂં નાટ્ય બતાવુ [૮–૯] ત્યારે તે દ્રવ્યસ્તવ હોવાને લીધે ભગવાન્ મૌન રહ્યા, એટલે ના નહિ પાડી, તો અનુમતજ થયુ, એ ન્યાયથી દેવે નાટક કરી બતાવ્યું [૧૦] બાદ ફરીને તે ભગવાનને નમવાની રજા લેવા લાગ્યો, ત્યારે જગતના રક્ષક ભગવાને કહ્યુ કે, એ તારૂં કૃત્ય છે, અને જીત છે, બાદ તે દેવ હર્ષિત થઇ સ્વસ્થાને ગયો (૧૧)

હવે ગૌતમ ગણધર જિનેશ્વરને નમીને એમ પૂછવા લાગ્યા કે, આ કોણ દેવતા છે, અને એણે પૂર્વે શુ સુકૃત કર્યુ છે ? સ્વામી બોલ્યા કે, પહેલા દેવલોકમા સૂર્યાભ નામના વિમાનનો આ સૂર્યાભ નામે દેવ છે એ સુકૃતિએ પૂર્વ ભવમાં આ પ્રમાણે સુકૃત કરેલુ છે [૧૨–૧૩] જેમ વિષ્ણુની મૂર્ત્તિ શ્રીપરિકલિત, રામાભિનંદિની [બળરામથી શોભતી]

तथाहि—

श्रीपरिकलिता रामा—भिनंदिनी विष्णुमूर्त्तिवदिहास्ति । श्वेतवि-का नामपुरी—गदान्विता नैव सा किंतु ॥ १४ ॥ तत्राख्यया प्रदे-शी—प्रवासदेशी विपक्षवर्गस्य । चार्वाकसमयचातुर्य-कलितचित्तो भवद् भूपः ॥ १५ ॥

लावण्यरूपकांता सत्कांता तस्य सूर्यकांताख्या । निजतेजोजित सूर्यः सुतः पुनः सूर्यकांतो भूत् ॥ १६ ॥ निजमतिजितगीःपतिमति-वि-भवः सचिवस्तु चित्रनामा भूत् । यो राजमानसे राजहंस इव वास पा-प सदा ॥ १७ ॥ सोन्येद्युरर्पयित्वा—प्राभृतिकं मेपि राजकार्येण । क्षितिपतिना श्रावस्ती--पुर्यां जितशत्रुनृपपार्श्वे ॥ १८ ॥ तत्र च सोपि समस्तं ढौकनमाढौक्य राजकार्यं तद् । शीघ्र मसाधय दखिल-यच्छी-घ्रविधायिनः सुधियः ॥ १९ ॥ तत्रो द्याने चित्रः पार्श्वजिनान्वयिन

અને ગદાન્વિત [ગદા આયુધે સહિત] હોય છે, તેમ શ્રીપરિકલિત [આબાદ], રામા ભિનંદિની [રમની સ્ત્રીઓથી શોભતી] છતાં ગદ રહિત [રોગ રહિત] શ્વેતવિકા નામે નગરી હતી (૧૪) ત્યાં દુશ્મનોને દેશવટો આપનાર પ્રદેશી નામે ચાર્વાક મતમાં ચતુર રાજા હતો [૧૫]

તેની લાવણ્યથી રમ્ય રૂપવાળી સૂર્યકાંતા નામે સારી કાંતા હતી અને પોતાના તેજથી સૂર્યને જીતનાર, સૂર્યકાંત નામે પુત્ર હતો (૧૬) વળી પોતાની બુદ્ધિથી બૃહસ્પતિને જીતનાર ચિત્ર નામે તેનો મંત્રિ હતો તે રાજાના મનરૂપ માનસમાં રાજહંસની માફક હમેશાં વસતો હતો [૧૭] તેને રાજાએ એક વખત ભેટણું આપીને શ્રાવસ્તીપુરીમાં જિતશત્રુ રાજાની પાસે રાજકાર્ય સાધવા મોકલાવ્યો (૧૮) ત્યાં તે ભેટણું આપીને સઘળું કામ ઝટ દઇને સાધતો હતો, કેમકે, બુદ્ધિવાન્ પુરૂષો શીઘ્રવિધાયી (ઝટ કામ કરનારા) હોય છે [૧૯] ત્યાં ઉદ્યાનમાં ચિત્રે ઉજ્વળ ચરિત્રવાળા, ચૌ૦ પૂર્વધારી, ચાર જ્ઞાનવાળા, પાર્શ્વનાથના સંતાનીયા, [કેશિ કુમારને જોયા] [૨૦]

मुज्वलचरित्र । परिपूर्णपूर्वसहित-ज्ञानैश्च चतुर्भिरपि कलित॥ २० ॥

पचाचारविचार-प्रपचपचास्यकाननसमान । दुर्मथमन्मथमथन-शिवपथरथममलगुणयुक्त ॥ २१ ॥ यतिततियुक्तं कुमार-श्रमण केशीति संज्ञया प्रथित । सूरिंदर्दृश्य नत्वा च-तमिति सद्धर्ममश्रौषीत् ॥ २२ ॥ निदर्शनैश्चोल्लकपाशकाद्यै-र्दुःभापमासाद्य मनुष्यजन्म । तद्धर्ममेवाखिलसौख्यहेतुं-भो भव्यलोकाः कुरुतादरेण ॥ २३ ॥ इत्याकर्ण्य सकर्णः-सचिवः श्रीकेशिसूरिचरणाते । सम्यक्त्वमूलमनघ-श्रावकधर्मं प्रपन्नो थ ॥ २४ ॥ भ्रमणचैव पूज्या आयात श्वेतवीं विहारेण । यदि तत्र तत्रभवता—भवतां सद्देशनां श्रुत्वा ॥ २५ ॥

कथमपि विभुरस्माकं-प्रदेशिराजः प्रपद्यते धर्मं । तच्छोभनं भवेदथ-केशिगणेशो बभाणेद ॥ २६ ॥ स हि चडो निष्करुणो—निर्द्धर्मो पापकर्मकृतचित्तः । इहलोकमतिबद्धः-परलोकपराङ्मुखः क्रूरः

તે પાચ આચારના વિચાર પ્રપચરૂપ સિંહને વસવાના વન સમાન, દુર્મથ મન્મથના મથનાર, શિવ પથના રથ સમાન, નિર્મળ ગુણ યુક્ત, યતિની શ્રેણિથી પરિવરેલા કેશિ નામે પ્રથિત થએલા કુમાર શ્રમણ આચાર્યને જોઇ નમીને આ રીતે ધર્મ સાભળવા લાગ્યો [૨૧-૨૨] હે ભવ્યો! ચોલ્લક પાશક વગેરે દૃષ્ટાતોથી દુર્લભ મનુષ્ય જન્મ પામીને તમે આદરપૂર્વક સકળ સુખના હેતુ ધર્મનેજ કરતા રહો [૨૩] આ સાભળીને તે ચાલાક મત્રિએ કેશિ કુમાર પાસેથી સમ્યક્ત્વ મુળ શ્રાવક ધર્મ સ્વીકાર્યો, અને કહેવા લાગ્યો કે, હે પૂજ્ય! તમે જો વિહાર સયોગે શ્વેતવિકામા પધારો, તો ત્યા તમો પૂજ્ય પુરૂષની રૂડી દેશના સાભળી (૨૪-૨૫)

અને જો કોઇ રીતે અમારો સ્વામી પ્રદેશી રાજા ધર્મ પામે, તો બહુ સારૂ થાય ત્યારે કેશિ ગણધર બોલ્યા કે, તે તો ચડ, નિષ્કરુણ, નિર્ધર્મી, પાપકર્મમા મન રાખનાર, આ લોકનેજ વળગેલો, પરલોકથી પરાંગમુખ, અને ક્રૂર છે, માટે હે મત્રિ! તું તારી

॥ २७ ॥ * तत्कथमस्य विबोधो-भविता धीसखधिया विभावय भो' । भूयः सोपि बभाषे-किमनेन मुनीश युष्माकं ? ॥ २८ ॥ तत्रान्येपि वसति-श्रेष्ठीश्वरतलवरादयो बहवः । ये वसतिपीठफलक-प्रमुख ददते मुसाधूनां ॥ २९ ॥ सत्कारं सन्मान च-ये सदा विदधतेस्रतस्तेषा । क्रियतामनुग्रहो, गुरु-रथाह विज्ञास्यते मत्रिन् ॥ ३० ॥

अन्येद्युरथो केशी-दिनमणिरिव भव्यकमलवरबोधं । विदधानः संप्राप-श्वेतविकां नाम वरनगरीं ॥ ४१ ॥ इह केशिगणभृदागा-देव वर्द्धापितो नियुक्तनरैः । चित्रस्तुतोष बाढ-लब्धनिधी रोरपुरुष इव ॥ ३२ ॥ तत्र स्थितोपि चित्र.-सूरिंनत्वेति दध्यकौ चित्ते । अस्माकमय भूपो-बहुपापः मबलमिथ्यात्वः ॥ ३३ ॥ यदि मय्यपि सचिवेय-नरक यास्यति हहा मम मृतेस्तत् । किं कौशलमत एन-नयामि कथमपि गुरोः पार्श्वे ॥ ३४ ॥ ध्यात्वेति तेन नरपति-रुद्याने

બુદ્ધિથી વિચાર, કે એને શી રીતે પ્રતિબોધ થઇ શકશે ? ત્યારે ફરીને મંત્રિ બોલ્યો કે, હે મુનીશ્વર ! તમારે ક્યાં એ એકલાનુંજ કામ છે ? [૨૬-૨૭-૨૮] ત્યાં બીજા પણ ઘણા શેઠ, સરદાર તલવર વગેરે રહે છે જેઓ સુસાધુઓને વસતિ, પીઠ, ફલક વગેરે આપતા રહે છે, અને હમેશ તેમનું સન્માન સત્કાર કરે છે, માટે તેમનાપર તમારે કૃપા કરવી જોઇએ—ત્યારે ગુરૂ બોલ્યા કે, હે મંત્રિન્ ! વખતપર ધ્યાન આપશું (૩૦)

હવે એકદા કેશીકુમાર સૂર્યની માફક ભવ્ય કમળોને જગાડતા થકા શ્વેતવિકા નગરીમાં પધાર્યા. [૩૧] ત્યારે ચિત્રે રાખેલા માણસોએ તેને વધામણી આપી કે, અહીં કેશી ગણધર આવ્યા છે ને સાભળી ચિત્ર દરિદ્રિ જેમ નિધાન પામીને રાજી થાય તેમ અતિશય રાજી થયો (૩૨) બાદ ત્યાંજ રહીને સૂરિને નમીને મનમાં વિચારવા લાગ્યો કે, અમારો આ રાજા બહુ પાપી, અને પ્રબળ મિથ્યાત્વવાળો છે (૩૩) તે જો મારા જેવો મંત્રિ મળ્યા છતાં, પણ નરકે જશે તો હાય હાય ! મારી અક્કલની શી હુશીયારી ગણાશે, માટે ગમે તેમ કરીને એને ગુરૂ પાસે લઇ જાઉં (૩૪) એમ ચિ-

वाह्वाहनाव्याजात् । निन्ये सो थ सुदुर्दम-तुरगघनदमनतः श्रांत. ॥ ३५ ॥

तत्र प्रदेश आस्यत-नृपः प्रदेशी स तेन विश्रांत्यै । यत्र गुरुर्गुरु-सदसि-व्याकुर्वाणोस्ति जिनधर्मं ॥ ३६ ॥ दृष्ट्वा थ सूरिं नृप आह चित्र-मुद्रो यमुच्चैः किमुरारटीति ? । सोप्याह जाने न विभांतिके चेद् गत्वा निशम्येत किमु मणश्येत् ? ॥ ३७ ॥ आगादथो नरपतिः सुगुरोः समीपे—तत्प्रोधबंधुरमतिर्गुरुरप्युवाच । मुक्त्वा प्रमादमखिल परमार्थशत्रुं-धर्म जना विदधतां परमार्थपथ्य ॥ ३८ ॥ ऊचे ततः क्षितिपतिर्भवतो वचो मे-नो चेतसः प्रचुरसपदमादधाति । यद्भूमिनीरहुत-भुक्पवनातिरिक्तो-जीवः समस्ति न पर. परलोकयायी ॥ ३९ ॥

तथाहि,—

जीवो नास्ति समक्षा-दर्शनतः खरविषाणमिव नूनं [*]। यत्तु न

ચારીને તે ઘોડા ફેરવવાના મિષે રાજાના ઉદ્યાનમા લઇ ગયો હવે રાજા દુર્દમ ઘોડાના આકરા દમનથી થાકી ગયો [૩૫]

ત્યારે ચિત્રે તે પ્રદેશિ રાજાને વિશ્રાંતિ લેવા માટે ત્યાં બેસાર્યો, કે જ્યા નજીકમા કેશિગુરૂ મોટી સભામા જિનધર્મ સમજાવતા હતા (૩૬) હવે સૂરિને જોઇને રાજા ચિત્ર મંત્રિને કહેવા લાગ્યો કે, આ મુ. ઉંચેથી શી બુમો પાડે છે ? મંત્રિ બોલ્યો કે, હુ પણ કઇ નથી જાણતો, માટે પાસે જઇને સાંભળીએ, તો આપણુ શુ જાય છે ? આ ઉપરથી રાજા સુગુરૂની પાસે આવ્યો ત્યારે તેને પ્રતિબોધવામા કુશળ મતિવાન્ ગુરૂ બોલ્યા કે, હે જનો ! તમે પરમાર્થમા શત્રુ સમાન સઘળા પ્રમાદને છોડીને પરમાર્થમાં પથ્ય સમાન ધર્મ કરો (૩૮) ત્યારે રાજા બોલ્યો કે, તમારૂ મારા મનને બહુ ખુશ નથી કરતુ કેમકે પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ અને વાયુથી જુદો કોઇ બીજો પરલોકે જનાર જીવ છેજ નહિ (૩૯)

તે આ રીતે કે, જીવ નથીજ કેમકે તે પ્રત્યક્ષ દેખાતો નથી. ગધેડાના સીંગડા

तथा पुनस्तत्- भूतचतुष्टयमिवात्रास्ति ॥ ४० ॥ गुरुराह भद्र किमयं—
जीवस्त्वद्दिशददर्शनाग्राह्यः । उत सर्वेषां तत्र च—नाद्यः कल्प' सुकल्पः
स्यात् ॥ ४१ ॥ एवं हि देशकाल—स्वभावसूक्ष्मादिविप्रकृष्टानां । भूभू-
धरादिकानां—भवत्यभावस्त्वदग्रहणात् ॥ ४२ ॥ नापि द्वितीयपक्षो—
जीवक्षेपाय पक्षतां धत्ते । सर्वजनसमक्षाणां—तवासमक्षत्वतो राजन्
॥ ४३ ॥

किंचेद चैतन्य—किं भूतानां स्वभाव उत कार्यं । तावन्नहि स्व-
भावो—ह्यचेतनत्वात् स्वय तेषां ॥ ४४ ॥ नो कार्यमपि च तत्स्या—
दसमुदितानां हि समुदितानां वा । आद्यभिदि पृथक् तेषां—चिदन-
धिगतिरेव दोषः स्यात् ॥ ४५ ॥ पिष्टादिभ्यो मद इव—भूतेभ्यः समुदयं
गतेभ्योथ ,। चैतन्य भवतीति—द्वितीयपक्षोपि न हि दक्षः ॥ ४६ ॥

માફક, જે તેનું નથી, તે ચાર ભૂતની માફક ઇહા પ્રત્યક્ષ દેખાય છે [૪૦] ગુરૂ બોલ્યા—હે ભદ્ર ! શું આ જીવ તારા જોવામાજ નથી આવતો ? માટે નથી કે બધાના જોવામાં નથી આવતો, માટે નથી ? ત્યાં પહેલો પક્ષ કંઇ વ્યાજબી નથી [૪૧] કેમકે તેમ થાય તો દેશ કાળ, સ્વભાવ તથા સૂક્ષ્મપણા વગેરાને લીધે દૂર રહેલા જમીન પર્વત વગેરે પદાર્થોને તું નહિ દેખાતો હોવાથી તેમનો અભાવ સિદ્ધ થશે [૪૨] વળી બીજો પક્ષ પણ જીવને તોડવા સમર્થ નથી કારણ કે, સર્વ જનના પ્રત્યક્ષ કંઈ તને પ્રત્યક્ષ રહેલા નથી [૪૩]

વળી આ ચૈતન્ય ભૂતોનો સ્વભાવ છે કે કાર્ય છે ? સ્વભાવ તો નથીજ કેમકે તેઓ જાતે અચેતન છે. (૪૪) તે કાર્ય પણ નથી કેમકે તેમનાં તે કાર્ય હોય, તો છુટાં છુટાંનું હોય કે, એકઠા મળેલાનું હોય ? પહેલા પક્ષમાં તો છુટું છુટું તેઓમાં ચૈતન્ય દેખાતુંજ નથી, એ દોષ આવશે. (૪૫) હવે પિષ્ટાદિકમાંથી જેમ મદ્ય પેદા થાય છે, તેમ ભૂતો એકઠા મળ્યાથી તેઓમાંથી ચૈતન્ય પેદા થાય છે, એમ બીજો પક્ષ લેશો તો, તે પણ ઠીક નથી કેમકે જે જેઓમાંના છુટા છુટામાં નહિ હોય, તે તેઓ

यद्येषु पृथक् न भवति--न तेषु तत्समुदितेष्वपि हि युक्त । सिकताकणे ष्वदृष्टं-तैलं किं भवति ननु बहुषु ? ॥ ४७ ॥

पिष्टादिभ्यो मद इव-इत्यत्र तु मात्रयास्ति मदशक्तिः । न हि सर्वथाऽसतः खर--भृगस्येवेक्षितोत्पत्तिः ॥ ४८ ॥

अपि च--

स्पृष्ट श्रुतमाघ्रातं--भुक्त स्मृतमीक्षित किल मये ति। कथमेककर्तृकाः खलु--भावा भूतात्मवादे स्युः ? ॥ ४९ ॥ परलोकयायिजीवा--भावे कस्यास्ति कर्मसंबन्धः । तदभावे भावाना--मियं कथं चित्रता युक्ता ? ॥ ५० ॥

क्ष्माभृद्रङ्कयोर्मनीषिजडयोः सद्रूपनीरूपयोः, श्रीमद्दुर्गतयोर्बला बलवतोर्नीरोगरोगार्त्तयोः । सौभाग्यासुभगत्वसगमजुषोस्तुल्येपि नृत्वें-तरयत्तत्कर्मनिबधन तदपि नो जीव विना युक्तिमत् ॥ ५१ ॥ तस्मा-

એમ્દા થતા પણ તેઓમાથી નહિ થાય સિક્તા (રેતી)ના કણમા નહિ દેખાતુ તેલ શુ તેના ઝાઝા કણ એકઠા કર્યાથી પેદા થઇ શકશે ? [૪૬-૪૭]

મિષ્ટાદિકમાથી મદ પેદા થાય છે, તો તેના અગોમા માત્રાએ કરી મદશક્તિ ર હેલીજ છે બાકી સર્વથા જે અસત્ હોય, તેની ખરશૃગની માફક ઉત્પત્તિ થઈ શકેજ નહિ [૪૮] વળી મે અડક્યુ, સાભળ્યુ સૂઘ્યુ, ખાધુ, સભાર્યુ, અને જોયુ, એમ એક કર્તાવાળી પ્રતીતિ ભૂતાત્મવાદમા શી રીતે થાય ? [૪૯] જો પરલોકે જનાર જીવ ન હોય, તો કર્મનો સબધ કોને થાય ? અને તે નહિ થાય, તો પછી પદાર્થોની આ વિચિત્રતા કેમ યુક્ત ગણાઇ શકે ? [૫૦]

રાજા અને રક, પડિત અને જડ, સુરૂપ અને કુરૂપ, શ્રીમાન્ અને દરિદ્ર, બળવાન્ અને દુબળ, નીરોગી અને રોગી, સુભગ અને દુર્ભગ, એ બધાનુ મનુષ્યપણુ સરખુ છતા જે અતર દેખાય છે, તે કર્મના કારણે છે, અને તે કર્મ જીવ વિના યુક્તિમત્ નહિ થાય (૫૧) માટે હે રાજન્ ! પોતાના શરીરમા " હુ સુખી છુ " ઇત્યાદિ જે પ્રતીતિ થાય છે,

त् क्षितिप, स्वतना-वदसुखीत्यादिसंविदा ग्राह्य' । कर्त्ता भोक्ता जीव' परलोकगमी भवति सिद्धः ॥ ५२ ॥ निजदेह इव विशिष्टा-चेष्टामुपलब्धिपूर्विका वीक्ष्य ।परदेहेप्यनुमेया-तत्सिद्धिर्धीधनैः स्वधिया ॥ ५३ ॥ अथ गदतिस्म नरेंद्रो-यद्यस्ति परत्र गामुको जीवः । तर्हि 'ममासी ज्जनकः-प्राणिवधप्रमुखपापरत. ॥ ५४ ॥

युष्मन्मतेन सोगा-न्नरक तत्किमिति मामिहैत्यैप' । नहि बोधयति यथाघ माविदधा दुःखद वत्स ॥ ५५ ॥ तत्कथममुत्रयायी युक्तियदाकोटिमटति जीवोन । *मतिभामगल्भताजित—देवगुरुर्गुरुरथ* मोचे ॥ ५६ ॥ कास्मिन् महापराधे-क्षिप्तो गुप्तौ यथा नर' कश्चित् । नहि वीक्षितुमपि लभते-निजकान् यामिकनरेभ्योत्र ॥५७॥ तद्द्दारुणनिजकर्म-श्रृंखलानिगडितो हि नैरयिकः । आगतु नहि लभते-परमाधार्मिकसुरेभ्योत्र ॥ ५८ ॥ भूयो बभाण भूपो-मम माता वत्स-

તેનાવડે જણાતો જીવ કર્તા ભોકતા અને પરલોકમા જનાર સિદ્ધ થાય છે [પર] હવે પોતાના શરીરમા જેમ જ્ઞાનપૂર્વક દરેક વિશિષ્ટ ચેષ્ટા થતી જોવામા આવે છે, તેમ પરાયા શરીરમા પણ બુદ્ધિમાન્ જનોએ પોતાની બુદ્ધિથી અનુમાનથી તેની સિદ્ધિ કરી લેવી [પ૩] હવે રાજા બોલ્યો કે, જો પરભવગામિ જીવ હોય, તો મારો બાપ જીવહિસા વગેરે પાપમા નિમગ્ન રહેનાર હતો [પ૪]

તે તમારા મત પ્રમાણે નરકે ગએલ હોવો જોઇએ, ત્યારે શામાટે તે ઇહા આવી મને નથી સમજાવતો કે હે પુત્ર! તુ આ દુ ખદાયી પાપ મ કર [પપ] માટે ઇહા જીવ પરભવે જાય છે, એ વાત શી રીતે યુક્તિની અણીપર લાગુ પડે ? ત્યારે બુદ્ધિબળથી વૃહસ્પતિને પણ જીતનાર ગુરૂ બોલ્યા — (પ૬) જેમ કોઇક મહાન્ અપરાધમા કોઇ માણસને કેદખાનામા નાખવામાં આવે, તો પછી તે પહેરેગીરોના કબજે રહ્યો થકો પોતાના સગાઓને જોઇ પણ શકતો નથી તેમ પોતાના દારૂણ કર્મની સાકળથી નિગડિત થએલ નારક જીવ, પરમાધાર્મિક દેવોના કબજામા રહ્યા થકો ઇહા આવી શકતો નથી (પ૭–પ૮)

ला मयि सदाभूत् । सामायिकपौषधमुख्य-धर्मकर्मणि विहितचित्ता ॥ ५९ ॥

भवदाकूतेन दिव-मागात्तत्कथमिहैत्य मम पुरतः । न वदति व-त्स यथा कुरु-धर्ममिहामुत्र सौख्यकर ॥ ६० ॥ तस्मात् सगति मगति-जीवस्यामुत्रयायिता हि कथ ? । पीयूषपोषसमया गिरामृणा देवमथ सूरिः ॥ ६१ ॥ असमर्थितकर्त्तव्या-दिव्यप्रेमानुगा विषयस-क्ताः । अनधीनमनुजकार्या-अशुभत्वान्मर्त्यलोकस्य ॥ ६२ ॥ जिनज-न्मादिककल्याणकानि सुमुनेस्तपोनुभाव च । समवसरणकादि विना-ना याति सुरा इह मायः ॥ ६३ ॥ [युग्म]

पुनरपि नृप आचख्यौ-मयान्यदैको मलिम्लुचश्चक्रे । अतिसू-क्ष्मतरान् खडान्-कोप्यात्मा तत्र नैक्षि पर ॥ ६४ ॥ तद्भूतव्यतिरिक्तः-कथमात्मा मम चकास्तु चित्तेत्र ? । अथ पदतर्कसुकर्कश-विचारचतुरो

ફરીને રાજા બોલ્યો કે, મારી માતા મારા તરફ હમેશા વત્સલ [પ્રીતિવાળી] હતી તે સામાયિક અને પૌષધ વગેરે ધર્મના કામમા મશગુલ રહેતી [૫૯]

તે તમારા અભિપ્રાય પ્રમાણે સ્વર્ગે ગઇ છે, તો તે શામાટે ઇહાં આવીને મારી આગળ નથી કહેતી કે, અહીં અને પરભવમા, સુખ કરનારા ધર્મને તુ કર. (૬૦) માટે જીવની પરભવે જવાની વાત શી રીતે સગત થઈ શકે ? ત્યારે અમૃતના વરસાદ સરખી વાણિએ કરીને સૂરિ બોલ્યા — (૬૧) દેવોએ પોતાનુ કર્ત્તવ્ય હજુ પૂરૂ નહિ કર્યુ હોય ? તેથી, તથા દિવ્ય પ્રેમમા નિમગ્ન થઇ રહેવાથી તથા વિષયમા આસક્ત બન્યાથી, તથા મનુષ્યના કામને અવશ રહેનાર હોવાથી, તથા મર્ત્ય લોકના અશુભપણાથી, એમ આ કારણોને લીધે જિનના જન્માદિક કલ્યાણો, તથા મહા મુનિના તપનો મહિમા, તથા સમવસરણ વગેરે, પ્રસંગો વિના ઇહા પ્રાયે આવતા નથી [૬૨-૬૩]

ફરીને રાજા બોલ્યો કે, મે એક વેળા એક ચોર પકડીને તેના અતિ- સૂક્ષ્મ કટકા કરી જોયા, પણ તેમા કઇ આત્મા દેખાયો નહિ [૬૪] માટે ભૂતથી જૂદા આત્માને

गुरुरवोचत् ॥ ६५ ॥ अग्न्यर्थी कोपि नरो विकटाटव्यामटाटयमानः सन्। प्राप्य महदरणिकाष्टं—मदमतिः खंडशश्चक्रे ॥ ६६ ॥ नच तत्र वह्निकणमपि—सोपश्यदथो महामतिः कश्चित् । पुरुषः शरेण सद्यः—प्रमथ्य त पातयांचक्रे ॥ ६७ ॥ यदि मूर्त्तस्यापि सतोविहुतभुजस्तत्र भवति न ग्रहण । तज्जीवस्यामूर्त्तस्य—कोहि दोपस्त्वनुपलभे ? ॥ ६८ ॥

भूयो भूयोभिदधे—जीवन्नेवैकको मया चौर । अयसोमजूपाया—क्षिप्त सासारि मदनेन ॥ ६९ ॥ उद्घाटिता च पुनरपि—तद्देह' प्रेक्षि कृमिकुमय एव । रध्राभावे तस्या—निरगादात्मा कथ तस्य ॥ ७० ॥ अतश्च भूरयस्ते कृमिजीवाः प्रविविशुः कथ तस्या' । कथ मुरुविचारभार—तदमुत्रगमी सहेतात्मा ? ॥ ७१ ॥ अथ जगदेसौ गुरुणा -करुणासंभारनीरनीरनिना । इह कस्मिंश्चिन्नगरे—सुशांखिक' कोपि

હુ મારા મનમા કેમ માની શકુ ? હવે ૭ તર્કના કર્કશ વિચારમા કુશળ ગુરૂ બોલ્યા —[૬૫] અગ્નિનો અર્થી કોઇક માણુસ વિકટ અટવીમા ભટકતો થકો, મોટુ અરણિનુ લાકડુ મેળવીને, મદ મતિવાળો હોવાથી તેના કટકા કરવા લાગ્યો પણ ત્યા તેને આગનુ કણ પણ જોવામા આવ્યુ નહિ હવે મહા મતિવાળો કોઇ માણુસ ત્યા આવ્યો, તેણે શરના સાથે તેને ઘસીને અગ્નિ પાડયો (૬૬-૬૭) આ રીતે અગ્નિ મૂર્ત્ત છતા પણ તેનુ ત્યા ગ્રહણ થતુ નથી, તો પછી અમૂર્ત્ત જીવ એમ ન દેખાય ત્યા શો દોષ આવે ? [૬૮]

રાજા ફરીને બોલ્યો કે, મે એક જીવતો ચોર લોઢાની પેટીમા નાખ્યો પછી તે પેટી મીણુથી બધ કરી (૬૯) બાદ તે ઉઘાડી, તો તેમા તેનુ શરીર કૃમિઓથી ભરાયલુ જોયુ માટે ત્યા છિદ્રો ન હતાં એટલે તેમાથી તેનો આત્મા શી રીતે નીકળી ગયો ? [૭૦] વળી તેના અદર તે ઘણા કૃમિ જીવો શી રીતે પેઠા હશે ? માટે આત્મા પરભવે જાય છે, એ વાત લાબા વિચારમા કેમ ટકી શકે ? (૭૧) હવે કરૂણાજળના સમુદ્ર ગુરૂ બોલ્યા— અહીં કોઇક નગરમા કોઇક શખ વગાડનાર રહેતો હતો. [૭૨]

वसतिस्य ॥ ७२ ॥ तस्यास्त्येव लब्धि-र्यत् शख धमति गोचरगतोपि । तदपि च कर्णमाते-वाद्यत इति मन्यते लोकः ॥ ७३ ॥

तत्रत्यनृपोन्येद्यु-र्वचोगेहे व्रजन्निशम्यरव । शखस्य तस्य शंका कुलचित्तोऽलभत नहि निद्रां ॥ ७४ ॥ अथ राज्ञापि स हतु-तेनोचे नाथ लब्धिरेषामे । यद्दूरगोपि शब्दः-श्रुतिमूल इवेति बुद्धिः स्यात् ॥ ७५ ॥ कथमेतदिति परीक्षा-निमित्तमवनीधवेन सोऽक्षेपि । अयसः कुम्भ्या साऽसारि सर्वतो मदनपिंडेन ॥ ७६ ॥ सोऽवादयदथ शख-तध्ध्वनिना वधिरिता सभा सकला । अन्वैक्षि तत्र विवरादिक च न पुनः किमप्यैक्षि ॥ ७७ ॥

तथा

आयसपिंडस्यातर्विवराभावे विशति कथमुच्चैः । वह्निकणा येन स्यादय ज्वलज्ज्वलनपिंडाभः ॥ ७८ ॥ इति निर्गमप्रवेशे-यदि मूर्त्त-

---

તેની પાસે એવી લબ્ધિ હતી કે, જગતમા જઈને પણ જે શખ વગાડે, તે જાણે કાન પાસે વગાડતો હોય તેમ સભળાય, એમ લોકો માનતા હતા [૭૩]

હવે ત્યાનો રાજા એક વેળા સભાસમા ગયો એવામા તે શખનો શબ્દ સાભળી શકાથી આકુળ થયો, એટને તેને ખરેખુ નહિ આવ્યુ (૭૪) તેથી તેણે તે શખ વગાડનારને મારવાનો હુકમ કર્યો, ત્યારે તે બોલ્યો કે, હે નાથ ! એ તો મારી લબ્ધિ છે, કે દૂરથી શબ્દ હોય, છતા જાણે કાનના મૂળમા થતો હોય, એમ લાગે છે [૭૫] એમ કેમ થાય ? તેની પરીક્ષા માટે રાજાએ તેને લોઢાની કોઠીમા નાખ્યો, બાદ તેને મીણુ લગાડીને બધ કરી [૭૬] હવે તેણે શખ વગાડયો, કે આખી સભા બેહેરી થઈ પડી, ત્યારે ત્યા છિદ્ર વગેરે જોયા, પણ તે તો કઈ દેખાયા નહિ (૭૭)

વળી લોઢાના પિડમાં અદર જો વિવર ન હોય તો, તેમા અગ્નિના પરમાણુ શી રીતે પેસે, કે જેથી તે બળતી આગના ગોળા જેવો દેખાય છે ? [૭૮] આ રીતે

मासेदुस्तत्र केचन पुमांसः । मार्गानुसारिमतयो–हेयोपादेयविधिविदुराः ॥ ९३ ॥ त्यक्त्वा सुवर्णमप्यथ–बहुगुणयुक्तानि निर्मलानि तथा । रत्नानि समाददिरे त्रासादिकदोषविकलानि ॥ ९४ ॥ अपरेतु भण्यमाना–अपि सार्थजनैर्मणिग्रहणविषये । कदभिनिवेशावेशात्–पूर्वगृहीताय उज्झित्वा ॥ ९५ ॥ जगृहुर्नहि रत्नानि–द्वयेपि चाजग्मुरथ निजे देशे । तत्रादिमाः सुखयशः–प्रचुरश्रीभाजन जाताः ॥ ९६ ॥

अपरेतु कदाग्रहिणः–क्रमागतायोऽपरित्यजतो हि । पश्चात्तापानुगताः–सजाता दु खिनो नित्य ॥ ९७ ॥ तद्वत्त्वमपि नरेश–क्रमागत नास्तिकस्य मतमेतत् । अमोज्झन्निहमाभू पश्चात्तापानुगो गाढ ॥ ९८ ॥ एव निशम्य विगलित–मिथ्यात्व• केशिसुगुरुपदमूले । नृपतिर्गृहस्थधर्म–सम्यक्त्वपुरस्सर जगृहे ॥ ९९ ॥ अथ केशिगणधरो मृदु–वाण्या क्षितिपतिमवोचदिति हियथा । पूर्व रम्यो भूत्वा–यथोचित दानदातृत्वात् ॥ १०० ॥ पश्चा-

તેમ કરી રત્નની ખાણમા આવી પહોચ્યા ત્યા કેટલાક માર્ગને અનુસરની અક્કલવાળા અને હેયોપાદેય કરવાની બાબતમા સમજુ માણસોએ સોનાને પણ પડતુ મેલી બહુ ગુણ વાળા, નિર્મળ અને ત્રાસાદિક દોષથી રહિત રત્નો ગ્રહણ કર્યા (૯૩-૯૪) પણ બી જાઓને સાથેના લોકોએ મણિઓ ઉપાડવા માટે સલાહ આપ્યા છતા પણ તેઓએ ખોટા હઠે ચડી પૂર્વે ઉપાડેના લોઢાને છોડી રત્નો ઉપાડયા નહિ હવે તે બને પોતાના દેશમા આવ્યા ત્યા પહેલાં રત્નોના ઉચકનારા સુખ, યશ, અને પ્રચુર લક્ષ્મી પામ્યા [૯૬]

પણ જેઓએ કદાગ્રહી બનીને પૂર્વે ઉચકેલુ લોઢુ નહિ છોડયુ, તેઓ પશ્ચાતાપ પામી હમેશના દુખી રહ્યા [૯૭] માટે તેમની માફક હે રાજન્ ! તુ પણ આ ક્રમા ગત નાસ્તિક મતને નહિ મૂકતા પાછળથી સખત પશ્ચાતાપ કરતો મા [૯૮] આમ સાભળીને મિથ્યાત્વ છોડીને રાજાએ કેશીગુરૂની પાસે સમ્યક્ત્વ સાથે ગૃહસ્થ ધર્મ સ્વીકાર્યો [૯૯] હવે કેશી ગણધર કોમળ વાણીથી રાજાને કહેવા લાગ્યો કે, હે રાજન્ ! તુ પૂર્વે યથોચિત્ત દાન દેવાવડે રમ્ય થઈ પાછળથી તે બધ પાડીને અરમ્ય થજે મા

न्तरेगमाभृ-रम्यकस्तन्निषेधकरणेन । अस्माकं मतरायात्-प्रवचनखिसेति हेतोश्च ॥ १०१ ॥

एवमिति केशिगणधर-वाक्यं प्रतिपद्य परमविनयेन । पूर्वोदितमु-द्यावच-भाषणमुख्यं स्वमपराधं ॥ १०२ ॥ क्षमयित्वा च जगाम-स्वधामं मुदितः प्रदेशिभूपोथ । श्रीमत्केशिगणेशो-प्यन्यत्र विहारमाधत्त ॥ १०३ ॥ चित्रवरमन्त्रियुक्त-प्रदेशिभूपस्ततो निजं देशं । जिनराजसदनराजी-विराजितं कारयामास ॥ १०४ ॥ अन्यमपि जैनधर्मं प्रवर्त्तयामास बहुतरं लोकं । सामायिकपौषधमुख्य-धर्मकर्मणि सदा निरतः ॥ १०५ ॥ मन्यानो विषयसुख-विषमिव स मुमोच युवतिसंपर्क । दुर्वारमारविधुरा-दध्याविति सूर्यकांताथ ॥ १०६ ॥

भोगान् स्वयं न भजते-स्वायत्तामादधाति च नृपोयं । तत् सत्य-मिदं जज्ञे-न म्रियते त्यजति न च मां च ॥ १०७ ॥ तद्धन्मि भूप-

કેમકે એથી અમને અંતરાય દોષ લાગે, તથા શાસનની નિંદા થાય (૧૦૦-૧૦૧)

ત્યારે તે પ્રદેશી રાજા કેશી ગણધરના તે વાક્યને પરમ વિનયથી સ્વીકારીને પૂર્વે કરેલા આડા અવળા ભાષણ પ્રમુખ અપરાધ ખમાવી હર્ષિત થઇ ઘેર આવ્યો, અને કેશી ગણધર બીજા સ્થળે વિચરવા લાગ્યા (૧૦૨-૧૦૩) બા ચિત્રમંત્રિની સહાયથી પ્રદેશિ રાજાએ પોતાના દેશને જિન મંદિરોની શ્રેણિથી વિરાજિત કર્યો (૧૦૪) વળી સામાયિક, પૌસહ વગેરે ધર્મના કામમાં હમેશા વળગ્યો રહી, તે બીજા પણ ઘણા લોકોને જૈન ધર્મમાં પ્રવર્તાવવા લાગ્યો (૧૦૫) તે વિષય સુખને વિષ જેવું ગણીને સ્ત્રી સંગથી દૂર રહેતો, તેથી દુધર કામથી પીડિત બની સૂર્યકંતા નામે તેની રાણી મનમાં વિચારવા લાગી (૧૦)

આ રાજા પોતે ભોગ ભોગવતો નથી, અને મને પોતાના વશમાં રાખે છે, માટે આ કહેવત ખરી પડે છે કે નહિ મરે, ને નહિ મૂકે [૧૦૭] માટે એને કોઇ

मेन–केनापि विषादिनाह्युपामेन । पुत्रं निवेश्य राज्ये–भोगान् भोक्ष्ये तत स्वेच्छ ॥ १०८ ॥ अपरेद्दि पौषधस्या–थ पारणे राजवारणस्यास्य । रसवंत्यां क्षिप्तवती–विषमविष सूर्यकाताथ ॥ १०९ ॥ तेन च नरेंद्रदेहे–सुदुस्सहा दाहवेदना जज्ञे । जज्ञौ च सूर्यकांता–विषमेतददादिति महीशः ॥ ११० ॥ बुध्वा स्वमरणसमर्मं–कृतपचाणुव्रतादिकोचार ।इत्यन्वशात् स्वमात्मन्–कुरुमैत्रीं सर्वसत्वेषु ॥ १११ ॥

मा कार्षीः क्वापि रुष–विशेषतोह्युपरि सूर्यकातायाः । कुर्वत्येत्यनया त्रोटि–दु'खदः स्नेहनिगडस्ते ॥ ११२ ॥ यदवश्यवेदनीय–नरकादिषु दुःखलक्षद कर्म । अत्रैव क्षिपयती–तत्तेयह्युपकारिणी जीव ॥ ११३ ॥ यदितु करिष्यस्यात्म–न्नस्या अप्युपरि कोपमभितस्ते । नून भविष्यति तदा–रेखा धुरया कृतघ्नेषु ॥ ११४ ॥ किंच भवेनन्तेस्मि न्ननतशो ना–

પણ વિષ વગેરે ઉપાયથી મારૂ તો પુત્રને રાજ્યપર બેસારી, પોતે પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે ભોજ વિલાસ કરી શકીશ (૧૦૮) હવે વળતે દિને પૌષધના પારણે તે મહારાજાની રસોઇમા સૂર્યકાંતાએ વિષમ વિષ ભેળ્યુ [૧૦૯] તેના યોગે રાજાના શરીરે નહિ ખમાય, એવી બળતરા થવા લાગી ત્યારે તેણે જાણ્યુ કે, સૂર્યકાંતાએ આ વિષ આપ્યુ છે [૧૧૦] હવે તેણે પોતાને મરવાનો અવસર આવેલો જાણી, અણુવ્રતોનો ફરીને ઉચ્ચાર કરી પોતાને સમજાવવા લાગ્યો કે હે આત્મન્ ! સર્વ સત્વોપર મૈત્રી કર (૧૧૧)

વળી તુ ક્યાઈ પણ રોષ મ કર અને સુખમતા ઉપર તો મુદ્દલે રોષ મ કર કેમકે આમ કરતા તેણીએ તને દુખ દેનાર સ્નેહની બેડી તોડી છે (૧૧૨) હે જીવ ! જે અવશ્ય વેદનીય કર્મ નરકાદિકમા લાખો દુખ દેનારૂ થઇ પડત તેને છહાંજ ખમાવી નખાવતી એ તારી ઉપકારક છે (૧૧૩) હે આત્મન્ ! જો એણીના ઉપર પણ કોપ કરીશ તો, તું કૃતઘ્નોનો ધોરી ગણાશ [૧૧૪] વળી આ અનત સસારમા નરકાદિકના ભવોમા હે જીવ ! તે અનતીવાર જે અતિશય કડવા દુખ સહેલા છે, તેની અપેક્ષાએ આ દુખ શી ગણત્રીમા છે ? એમ વિચારીને ધીરજ ધરી પોતાના કરેલા

रकादिषु भवेषु । रे जीव यानि दुःखा-न्यतीव कटुकानि सोढानि ॥ ११५ ॥ तदपेक्षया न किंचि-द्दुःखमिदं धीरिमाणमिति कृत्वा । सर्वं सहस्वयंकृत-कर्मविपाकं सुघोरमिमं ॥ ११६ ॥'

एवं समाधिनासौ-ध्यायन् परमेष्टिमंत्रमचलमनाः । श्रीमत्केशिगुरोः सत्-प्रसादमुज्वलगुणांश्च तथा ॥ ११७ ॥ मृत्वा सूर्याभाख्ये-सौधर्मत्रिदिवतिलकसंकाशे । सुविमाने संजातः-सूर्याभ इति प्रवरदेवः ॥ ११८ ॥ अनुभूय सुखं विपुलं-तत्र च पल्योपमानि चत्वारि । च्युत्वा महाविदेहे च लप्स्यते परमपदमौस्य ॥ ११९ ॥ एवं प्रदेशिनरपति-चरित्रमाकर्ण्य गौतमो मुदितः । अनमस्यद्भगवत-प्रभुरप्यन्यत्र विजहार ॥ १२० ॥

दृष्टांतं विशदं प्रदेशिनृपतेरित्येवमुच्चैरुभा—
कर्ण्याकर्ण्य सुकर्णकर्णयुगलपीयूषपोषप्रदं ।

કર્મના આ સઘળા ઘોર વિપાકને સહન કર (૧૧૫-૧૧૬)

આ રીતે સમાધિથી તે નિશ્ચળ મનથી પંચપરમેષ્ટિ મંત્ર તથા શ્રી કેશીગુરૂના ખરા પ્રસાદ તથા ઉજ્વળ ગુણોને ધ્યાતો થકો—મરીને સૌધર્મ દેવલોકના તિલક સમાન સૂર્યાભ નામના વિમાનમા સૂર્યાભ નામે મોટો દેવ થયો છે (૧૧૭-૧૧૮) ત્યા તે ચાર પલ્યોપમ સુધી વિપુળ સુખ ભોગવી, ત્યાંથી ચવીને મહા વિદેહમા મુક્તિ પામશે [૧૧૯] આ રીતે પ્રદેશી રાજાનુ ચરિત્ર સાભળી ગૌતમ રાજી થઈ પ્રભુને નમ્યા, અને પ્રભુ ત્યાર બાદ બીજા સ્થળે વિચરવા લાગ્યા (૧૨૦) આ રીતે પ્રદેશી રાજાનો ચોખરો દૃષ્ટાંત કે જે સમજુ માણસોના કાનને અમૃત સરખું પોષણ આપે છે, તે બે કાનોવડે બરોબર સાભળીને હે મોહથી આકુળ બનેલા જનો ! તમે કદાગ્રહને દૂર મેલીને ધર્મ વિચારમા

त्यक्त्वा दूरतरं कदाग्रहमहो मोहाकुलीनाजना—
माध्यस्थ्यं भजत प्रयत्नवशतो धर्मविचारे सदा ॥ १२१ ॥

॥ इति प्रदेशिमहाराजचरितं समाप्तं ॥

इति प्रपंचितः सप्तदशसु भेदेषु मध्यस्थ इति चतुर्दशो भेदः—संमत्यसंबद्ध इति पंचदश भेद निरूपयितुमाह.

(मूलं)

भावंतो अणवरयं-खणभंगुरयं समत्थवत्थूण ।
संबद्धोवि धणाइसु-वज्जइ पडियंधसंबंध ॥ ७४ ॥

(टीका)

भावयन् पर्यालोचयन् अनवरत प्रतिक्षण क्षणभगुरतां सततविन-

હમેશા પ્રયત્ન પૂર્વક મધ્યસ્થપણુ ધારણ કરો (૧૨૧)

આ રીતે પ્રદેશિ મહારાજાનુ ચરિત્ર છે

એ રીતે સત્તર ભેદોમા મધ્યસ્થરૂપ ચૌદમો ભેદ વર્ણવ્યો, હવે અસબદ્ધરૂપ પદરમા ભેદનુ નિરૂપણ કરે છે

મૂળનો અર્થ

સમસ્ત વસ્તુઓ ક્ષણભંગુર છે, એમ નિરંતર ભાવતો થકો ધન વગેરેમા સબદ્ધ (જોડાઇ રહેલો) છતા, પણ પ્રતિબધ વર્જિત કરે (૭૪)

ટીકાનો અર્થ.

ભાવતો થકો એટલે વિચારતો થકો અનવરત—પ્રતિક્ષણ, સમસ્ત વસ્તુ એટલે

भरतां समस्तवस्तूना तनुधनस्वजनयौवनजीवितप्रभृतिसर्वभावाना सम्बद्धोपि बाह्यवृत्त्या प्रतिपालन-वर्द्धनादिरूपया युक्तोपि धनादिषु धनस्वजनकरिहरिप्रभृतिषु वर्जयति न करोति प्रतिबधो मूर्छा तद्रूप सबधं सयोग, नरसुंदरनरेश्वरइव, यतो भावयत्येव भावश्रावकः—

चिता दुपय चउप्पय च-खित्त गिह धणधन्न च सव्वं ।
कम्मप्पवीओ अवसो पयाइ-भर भव सुदर पावग वा ॥ (इत्यादि)

नरसुंदरनरेश्वरकथा पुनरेव.

पयडिय उदया बहुविह-सत्ता वरकम्मगथवित्ति व्व ।.नवर वध-विमुक्का-अत्थि पुरी तामलित्ती ह ॥ १ ॥ सम्म परिणयजिणसमय—अमयरसे हणिय विसयविसपसरो । गिहिवाससिढिलचित्तो-राया नरसुदरो तत्थ ॥ २ ॥ निरुवमलवणिमरूवा-वधुमई नाम आसि से भइणी ।

તન, ધન, સ્વજન, યૌવન, જીવિત વગેરે સર્વ ભાવોની ક્ષણભંગુરતા એટલે નિરંતર વિનશ્વરતા તેને વિચારતો થકો બાહેરથી પ્રતિપાલન વર્દ્ધન વગેરે કરતો રહી સબદ્ધ એટલે જોડાયો છતાં, પણ ધન, સ્વજન, હાથી, ઘોડા વગેરેમા પ્રતિબધ એટલે મૂર્છા તેરૂપ સબધ નહિ કરે, નરસુદર રાજાની માફક, જે માટે ભાવ શ્રાવક હોય, તે આ રીતે વિચારે છે

દ્વિપદ, ચતુષ્પદ, ક્ષેત્ર, ગૃહ, ધન, ધાન્ય, એ સઘળુ છોડીને કર્મના બીજ સાથે પરવશ થએલો જીવ સારા કે નરસા ભવમા ભટકતો રહે છે

નરસુદર રાજાની કથા આ રીતે છે

ઉદય, સત્તા અને બધવાળી કર્મ ગ્રથની વૃત્તિની માફક પ્રકટિત ઉદયવાળી [આબાદ] બહુ વિધ સત્વવાળી (અનેક પ્રકારના પ્રાણિઓવાળી) છતા બધ વ રહિત તામ્રલિપ્તી નામે નગરી હતી (૧) ત્યા સમ્યક્ રીતે પરણેલા જિન સમયરૂપ અમૃત રસથી વિષયરૂપ વિષના જોરને હણનાર અને ઘરવાસમા શિથિળ મનવાળો નરસુદર નામે રાજા હતો (૨) તેની ભારે લાવણ્ય અને રૂપવાળી બધુમતિ નામે બ્હેન હતી, તે

त्यक्त्वा दूरतर कदाग्रहमलो मोहाकुलीनाजना—
माध्यस्थ्य् भजत प्रयत्नवशतो धर्मविचारे सदा ॥ १२१ ॥

॥ इति प्रदेशिमहाराजचरितं समाप्तं ॥

इति मपचित' सप्तदशसु भेदेषु मध्यस्थ इति चतुर्दशो भेदः—संप्रत्यसबद्ध इति मचदश भेद निरूपयितुमाह॰

(मूलं)

भावतो अणवरयं-खणभगुरय समत्थवत्थूणं ।
सबद्धोवि घणाइसु-वज्जइ पडिबधसबध ॥ ७४ ॥

(टीका)

भावयन् पर्यालोचयन् अनवरत मतिक्षण क्षणभगुरतां सततविन-

હમેશા પ્રયત્ન પૂર્વક મધ્યસ્થપણુ ધારણ કરો (૧૨૧)

આ રીતે પ્રદેશિ મહારાજાનુ ચરિત્ર છે

એ રીતે સત્તરે ભેદોમા મધ્યસ્થરૂપ ચાદમો ભેદ વણ યો, હવે અસ બદ્ધરૂપ પદ રમા ભેદનુ નિરૂપણ કરે છે

મૂળનો અર્થ

સમસ્ત વસ્તુઓ ક્ષણભગુર છે, એમ નિરતર ભાવતો થકો ધન વગેરેમા સબદ્ધ (જોડાઇ રહેલો) છતા, પણ પ્રતિબધ વર્જિત કરે (૭૪)

ટીકાનો અર્થ.

ભાવતો થકો એટલે વિચારતો થકો અનવરત—પ્રતિક્ષણ, સમસ્ત વસ્તુ એટલે

श्वरता समस्तवस्तूना तनुधनस्वजनयौवनजीवितप्रभृतिसर्वभावाना सवद्धोपि बाह्यवृत्त्या प्रतिपालन-वर्द्धनादिरूपया युक्तोपि धनादिषु धनस्वजनकरि-हरिप्रभृतिषु वर्जयति न करोति प्रतिवधो मूर्छा तद्रूप सवधं सयोग, नरसुदरनरेश्वरइव, यतो भावयत्येवं भावश्रावकः—

चित्ता दुपय चउप्पय च-खित्तं गिह धणधन्न च सव्वं ।
कम्मप्पवीओ अवसो पयाई-भर भव सुदर पावग वा ॥ (इत्यादि)

नरसुदरनरेश्वरकथा पुनरेव.

पयडिय उदया बहुविह-सत्ता वरकम्मगथवित्ति व्व ।.नवर बध-विमुक्का-अत्थि पुरी तामलित्ती ह ॥ १ ॥ सम्म परिणयजिणसमय—अमयरसे हणिय विसयविसपसरो । गिहिवाससिढिलचित्तो-राया नर-सुदरो तत्थ ॥ २ ॥ निरुवमलवणिमरूवा-बधुमई नाम आसि से भइणी ।

તન, ધન, સ્વજન યૌવન, જીવિત વગેરે સર્વ ભાવોની ક્ષણભગુરતા એટલે નિરંતર વિ-નશ્વતા તેને વિચારતો થકો બાહેરથી પ્રતિપાલન વર્દ્ધન વગેરે કરતો સ્ત્રી સબદ્ધ એટલે જોડાયો છતાં,પણ ધન, સ્વજન, હાથી, ઘોડા વગેરેમા પ્રતિબધ એટલે મૂર્છા તેરૂપ સબધ નહિ રાખે, નરસુદર રાજાની માફક, જે માટે ભાવ શ્રાવક હોય, તે આ રીતે વિચારે છે

દ્વિપ , ચતુષ્પદ, ક્ષેત્ર, ગૃહ, ધન, ધાન્ય, એ સઘળુ છોડીને કર્મના બીજ સાથે પરવશ થએલો જીવ સારા કે, નરસા ભવમા ભટકતો રહે છે

નરસુદર રાજાની કથા આ રીતે છે

ઉદય, સત્તા અને બધવાળી કર્મ ગ્રથની વૃત્તિની માફક પ્રકટિત ઉદયવાળી [આબાદ] બહુ વિધ સત્વવાળી (અનેક પ્રકારના પ્રાણિઓવાળી) છતા બધ રહિત તામ્રલિપ્તી નામે નગરી હતી (૧) ત્યાં સમ્યક્ રીતે પરણેલા જિન સમયરૂપ અમૃત રસથી વિષયરૂપ વિષના જોરને હણનાર, અને ઘરવાસમા શિથિલ મનવાળો નરસુદર નામે રાજા હતો (૨) તેની ભારે લાવણ્ય અને રૂપવાળી બધુમતિ નામે બ્હેન હતી, તે

उज्जेणि सामिणा सा-अवंति नाहेण परिणीया ॥ ३ ॥

सो तीए अणुरत्तो—आसत्तो मज्जपाणवसणंमि । जूयंमि अइप्पसत्तो—मत्तो वोलेइ बहुकालं ॥ ४ ॥ तंमि निरामि पमत्ते—रज्जे रट्ठे विसीयमाणंमि । रज्जपहाणनरेहिं—सचिवेहिं य मंतिउं सम्मं ॥ ५ ॥ पुत्तं ठवेवि रज्जे—मज्ज पाइत्तु निसि पसुत्तो सो । देवीइ समं नियमाणुसेहिं उज्झाविओ रन्ने ॥ ६ ॥ चेलचले य बद्धो—लेहो णागमणसूयगो तस्स । अह गोसे पडिबुद्धो—जा दिसिचक्कं नियइ राया ॥ ७ ॥ हरिहरिणरुद्दसद्दूल—संकुलं सव्वओवि ता रन्नं । तं लेहं च निरिक्खिय—सविसाओ भणइ इय दइयं ॥ ८ ॥

ओ पिच्छ पिच्छ पावाण—ताण सामंतमंतिपमुहाण । तहतहउवयरियाण-वियरियगुरुदाण माणाण ॥ ९ ॥ निच्चं गुरगुरुतरबहु-पसाय-

---

ઉજ્જેણીના રાજા અવંતિનાથના સાથે પરણી હતી [૩]

તે તેમા અનુરક્ત હતો મદ્યપાનમા પણ આસક્ત હતો અને જુગારમા પણ ફ઼સેલો હતો, એમ છકેલ રહી તેણે ઘણો કાળ પસાર કર્યો [૪] આ રીતે તે રાજા છાકટ થઇ પડતાં રાજ્ય ધૂળધાણી થવા લાગ્યુ, તે જોઇ રાજ્યના મોટા માણસો તથા મંત્રિઓએ બરોબર સલાહ કરી પુત્રને ગાદીપર બેસારી દારૂ પીને સૂતેલા તે રાજાને રાણીની સાથે પોતાના માણસો મારફત ઉચકાવીને અરણ્યમા છોડયો [૫-૬] અને તેના છેડાચળમા ફરીને ત્યા નહિ આવવાનુ સૂચન કરનાર લેખ બાધ્યો હવે પ્રભાતે ઉઠીને જેવો દિશાઓ જોવા લાગ્યો, કે તે બધી બાજુએ સિંહ, હરણ, અને ભયંકર વાઘથી ભરેલુ અરણ્ય જોયુ, તથા તે લેખ જોયો એટલે રાજા દિલગીર થઇને રાણીને આ રીતે કહેવા લાગ્યો (૭-૮)

હે સુતનુ ! આપણે તેમને, રાજી રાખતા, ભારે દાનમાન દેતા, હમેશ મોટી મોટી મહેરબાનીઓથી નવાજી નાખતા, અપરાધમા પણ જેમના તરફથી મીઠી નજરે જોતા, તેમનુ ગુહ્ય ગોપવતા, તથા શક પડતા કામોમા જેમની સલાહ લેતા, તે લુચ્ચા, સામંત,

पावियपसिद्धिरिद्धीण । अजराहपएवि सया-सिणिद्धदिट्ठीइ दिट्ठाण ॥ १० ॥ अविभिन्नरहस्साण-ससइयत्थेसु पुच्छणिज्जाण । नियकुलकमाणुरूव-चिट्ठिय मेववििह सुयणु ॥ ११ ॥ इय विरस जपतो-अविभाविय दुट्ठदिव्वपरिणामो । राया वधुमईए-सुजुत्तिजुत्त इय वुत्तो ॥ १२ ॥ किं चितिएण सामिय-विहलीकय सयल पुरिसयारस्स । अघडतघडण रुइणो-इयविहिणो विलसिए णिमिणा ? ॥ १३ ॥

लहु पहु चयसु विसाय-गच्छामो तामलित्तिनयरीए । नरसुदरनरनाह-पिच्छामो तत्थ सप्पणय ॥ १४ ॥ रन्ना पडिवन्न मिण-गंतु पयट्टाइ ताइं तो कमसो । पत्ताइ तामलित्ती-पुरीसमीवट्ठिउज्जाणे ॥ १५ ॥ अह वधुमई जपइ—इहेव चिट्ठेसु सामि खण मेग । तुह आगमण गतूण-भाउणो जाव साहेमि ॥ १६ ॥ कहकहवि होउ एव ति जपिए नरवरेण अह पत्ता । निविडपडिबधबधुर-बधवगेहमि वधुमई ॥ १७ ॥

અને મત્રિઓના આ કારસ્તાન જો ! આ રીને તે રાજા દૈનકોપ થએનો માન્યા વગર બકારો કરવા લાગ્યો, ત્યારે બધુમતીએ યુક્તિપૂર્વક આમ કહ્યુ (૯-૧૦-૧૧-૧૨]
હે સ્વામીન્! સકળ પુરુષાકારને વિફળ કરનાર, અને અઘટિત ઘટના ઘડવા ઇચ્છનાર ભુડા નસીબનુજ આ કામ છે, માટે તે બાબત ચિંતા કરવી ફોકટ છે [૧૩]

હે સ્વામી! તમે દિલગીર મ થાઓ, ચાલો આપણે તામ્રલિપ્તી નગરીમા જઈ નરસુદર રાજાને જઇ પ્રીતિથી ભેટીયે [૧૪] રાજાએ તે વાત કબુલ રાખી બાદ તેઓ ચાલતા ચાલતા અનુક્રમે તામ્રલિપ્તીના સમીપે રહેલા ઉદ્યાનમા આવી પહોચ્યા [૧૫]
હવે બધુમતી કહેવા લાગી કે, હે સ્વામીન્! તમે અહીંજ થોડી વાર બેસો કે, જેથી હુ જઇને મારા ભાઇને તમારૂ આગમન જણાવી આવુ [૧૬] જેમ તેમ કરીને રાજાએ હા પાડતા બધુમતી પોતાના તરફ ભારે મમતા બતાવતા ભાઇના ઘરે આવી પહોચી (૧૭)

तत्थय महतसामत-विंदसेविज्जमाणपयजुयलो । पासद्दिठयपणत-रुणी-करघालियचामरुप्पीलो ॥ १८ ॥ जय जीव जीव इय सेवगेहि वुचतओ य पइवयण । सिंघासणोवविट्ठो-दिट्ठा नरसुदरो, तीए ॥ १९ ॥ तेणावि विम्हियमणसा-भगिणी अवितक्कियागया दट्ठु । उचियपडिवत्तिपुव्व-पुट्ठा सयलपि वुत्तत ॥ २० ॥ तो तीइवि सो कहिओ-उज्जाणे जाव चिट्ठइ निवु त्ति । सव्विड्ढीइ तओ सो-तय भिमुह पट्ठिओ झत्ति ॥ २१ ॥

सो पुण अवतिनाहो-अइगाढछुहाइ पीडिओ तइया । वालुकिभ-क्खणत्थ-एगमिय चिब्भिडीकच्छे ॥ २२ ॥ अवदारेण चोरु व्व-पवि-समाणो स कच्छयनरेण । ममपएसमि हओ-मुट्ठीए तहय लट्ठीए ॥ २३ ॥ निट्ठुरपहारविहुरो-पलायमाणो तओ इमो तुरिय । धरणी-वट्टे पडिओ-निचिट्ठो कट्ठघडिउ व्व ॥ २४ ॥ इत्तो नरसुदरनरवरोवि

ત્યા તેણીએ મોટા સામતોથી સેવાતો, પડખે રહેલી વારાગનાઓથી વીંઝાતો, અને સેવકોએ જયજયકારથી દરેક વાક્યે વધાવી લેવાતા આવતો સિંહાસનપર બેઠેલો નરસુદર જોયો [૧૮–૧૯] હવે તેણે પણ બેહેનને ઓચિતી આવેલી જોઇને વિસ્મય પામી ઉચિત સત્કાર કરીને તેનો બધો વૃત્તાન્ત પૂછ્યો (૨૦) ત્યારે તેણીએ તે કહ્યો, અને કહ્યું કે, રાજા ઉદ્યાનમા છે ત્યારે નરસુદર રાજા મોટા ઠાઠમાઠથી તેના સામે ઝટ રવાને થયો [૨૧]

આણીમેર અવતિનાથ અતિ આકરી ભૂખથી તે વેળા પીડાઇને ચીભડુ ખાવા માટે એક ચીભડાના વાડામા ચોરની માફક પાછલા દરવાજાથી પેઠો, એટલે તે વાડાના ધણીએ તેને મૂઠ અને લાઠીથી મર્મ પ્રદેશમા મારો (૨૨–૨૩) ત્યારે તે આકરા પ્રહારથી વિધુર થઇને ત્યાથી જલદી નાશતો થકો જમીનપર લાકડાના પૂતળાની માફક નિચેષ્ટ થઇ પડી ગયો [૨૪] આ બાજુ નરસુદર રાજા પણ પોતાના વિજય રથપર

नियविजयरहवरारूढो । भगिणीवइस्साभिमुहं—तंमि पएसंमि सपत्तो ॥ २५ ॥ नवर तरलतुरंगम-निद्दुरखुरखणियरेणुपूरेण । उग्घुरतिमिर-केत व्व-नहयलं तक्खणे जाय ॥ २६ ॥

सो दंसणविरहाओ-नरवररहतिक्खचक्कधाराए । तह निवाडियस्स कंठो-दुहा कओ वतिनाहस्स ॥ २७ ॥ अह पुव्वुज्जाणे-अवंतिनाह निवो अपिच्छतो । संभतो भइणीए-वुत्तंत मिमं कहावेइ ॥ २८ ॥ हा दिव्व दिव्व किमिय ति-सभमुब्भत तरलतारच्छी । बधुमई बंधुगिर-निसामिउं आगया तत्थ ॥ २९ ॥ तो अवलोयतीए-पणट्ठरयणं व निउणदिट्ठीए । कहकहमवि त मवत्थं-सपत्तो तीइ सो दिट्ठो ॥ ३० ॥ अह नाउ मय सपइ-गुरुमुग्गरचूरियव्व सा सहसा । पडिया अतुच्छमुच्छा-निमीलियच्छी महिवीढे ॥ ३१ ॥

पासट्ठियपरियणाविहिय-सिसिरउवयारलद्धचेयन्ना । परिमुक्कपिक्क-

ચડી બનેવીના સામે તે ઠેકાણે આવી પહોચ્યો [૨૫] પણ જલદ ઘોડાઓના આકરા ખુરેથી ઉડેલી ધુળના લીધે તે વખતે આકાશ જાણે ભારે અંધકારથી છવાયુ હોય, તેવો દેખાવ થઇ પડ્યો [૨૬]

ત્યારે કંઇ દેખાતુ ન હોવાથી રાજાના રથના પઇડાની તીખી ધારથી તે રીતે ત્યા પડેલા અવંતિનાથનુ ગળુ કપાઇ ધડથી છૂટુ થઇ ગયુ (૨૭) હવે નરસુંદર રાજાએ પૂર્વોક્ત ઉદ્યાનમા અવંતિનાથને નહિ જોઇને સભ્રાન્ત થઇ, તે વૃત્તાંત પોતાની બેહેનને કહી મોકલ્યુ [૨૮] ત્યારે હા દૈવ! હા દૈવ! આ શુ થયુ એમ વિચારી સંભ્રમથી આખો ફેરવતી બંધુમતી ભાઇની વાણી સાભળીને ત્યા આવીને ખોવાયેલુ રત્ન જોવાય, તેમ બારીક નજરથી જોવા લાગી, તો જેમ તેમ કરીને તે અવસ્થાને પામેલો પોતાનો પતિ તેણે જોયો પણ તે તેને મરેલો જોઇને જાણે મુદ્ગળથી હણાઇ હોય, તેમ ઝટ મૂર્છાથી આખો મીંચીને જમીનપર ઢળી પડી. (૨૯-૩૦-૩૧)

તે પાસે રહેલા પરિજને ઠંડા ઉપચાર કર્યાથી ચેતના પામી, ત્યારે પોકે પાડીને

मुक-एव विलवेइ दीणमणा ॥ ३२ ॥ हा हिययदइय पिययम-गुण-निवहनिवास पणयरूयतोस । केण पाविदेठेण-एय मवत्थ तुम नीओ ? ॥ ३३ ॥ हा नाह तायसु मह-विओगवज्जासणीइ भिज्जत । हियय हिययसुहावह-कीस उविक्खेसि चिरकाल ? ॥ ३४ ॥ हय दिव्व किं न तुट्ठो-रज्जवहारेण देसचाएण । सुहिजणविओयणेण य-ज मयमावि ववसिओ पाव ॥ ३५ ॥ इच्चाइविलवमाणी—वारिज्जतीवि य सव्वनिवेण । सा नियपइणा सद्धिं—पडिया जालाउले जलणे ॥ ३६ ॥

अह निव्वेओरगओ—राया नरसुदरो विचिंतेइ । अविचिंतणीयरूवा—अहो अणिच्चा जयस्स ठिई ॥ ३७ ॥ जत्थ सुही विहु दुहिओ—निवोवि रोरो सुमित्त मवि सत्तू । सपत्ती वि विपत्ती—निमेसमित्तेण परिणमइ ॥ ३८ ॥ कह मइणा भइणीए—चिरकालाओ समागमो जाओ । कह मिणिहावि विओगो—धिरत्थु ससारवासस्स ॥ ३९ ॥

દિલગીર થઇ આ રીતે વિલાપ કરવા લાગી (૩૨) હે હૈયાના હાર નિયતમ ગુણ સમૂહના નિવાસ, નમેલાપર મેહેરબાની કરનાર ! કોણ પાપિષ્ટે તને આ અવસ્થાએ પહોંચાડયો છે ? હે નાથ ! વિયોગરૂપ વજ્રાગ્નિથી બળતા મારા હૃદયને સ્યાર હૃદયને સુખ દેનાર ! આટલો વિલબ કા કરે છે ? હે અભાગ્ય દૈવ ! તે રાજ્ય હર્યું દેશ છોડાવ્યો, હિતેચ્છુ જનોથી છૂટા પાડ્યા, છતાં તેટલે ધરાયો નહિ એટલે વળી હે પાપિષ્ટ ! તે આ કામ કર્યું (૩૩-૩૪-૩૫) આ રીતે વિલાપ કરતી થકી ભાઇએ વાર્યા છતાં પણ તે પોતાના પતિની સાથે બળતી અગ્નિમા કૂદી પડી (૩૬)

હવે નરસુંદર રાજા નિર્વેદ [વૈરાગ્ય] પામી ચિતવવા લાગ્યો કે જગતની સ્થિતિ કેવી અચિંત્ય અને અનિત્ય છે ? [૩૭] જે સુખી હોય તે ક્ષણ વારમા દુઃખી થઇ પડે છે રાજા રાંક બને છે, મિત્ર હોય તે શત્રુ બને છે અને સંપત્તિ વિપત્તિરૂપે પરિણમે છે (૩૮) શી રીતે હમણા ઘણા વખતે બ્હેન સાથે સમાગમ થયો, અને શી રીતે પાછો હમણાજ વિયોગ થઇ પડ્યો ? માટે સંસાર વાસને ધિક્કાર થાઓ [૩૯]

अविय

जे खलु तिहुयणजणपलय-ताणकरणक्खमा जिणवरिंदा । सयय अणिच्चयाए-उररीकीरंति तेवि हहा ! ॥ ४० ॥ रणसवडमुहउब्भड-भिडतरिउसुहडचक्कअक्कमणे । जे पहुणो तेवि खणेण-चक्किणोजंति हा निहण ॥ ४१ ॥ जे गुरुभुयवल वलभद्द-सगया दलियदक्खपडिवक्खा। तेविहु हरिणो हरिणु व्व-हरेह हाहा कयंतहरी ॥ ४२ ॥ मन्ने करिकन्न सुरिंद-चावतडिचावलेण निम्मविय । इत्थ चत्थु समत्थ-तेण खण दिट्ठनट्ठ त्ति ॥ ४३ ॥ एवंविहे य ज इह-खणमवि निवसंति मुणियपरमत्था । वीसत्था सगिहेसुं-अहह महाधिट्ठिमा तेसिं ! ॥ ४४ ॥ इय सो विरत्त-चित्तो-सवद्धोविहु धणाइसु कइंवि । भावेण अपडिबद्धो-गेहंमि गमेइ कइवि दिणे ॥ ४५ ॥

कालेण नंदणे रज्ज-भारधरणुध्धुरे ठविय रज्ज । सिरिसेणगुरु-

વળી,

તીર્થંકરો કે જે ખરેખર ત્રણ ભુવનના લોકોને પ્રલયથી બચાવવા સમર્થ હોય છે, તેઓને પણ અનિત્યતા ગળી જાય છે અફસોસ ! અફસોસ ! [૪૦]

રણમાં સામે થઇ ઉભેલા ઉદ્ભટ, લડતા દુશ્મન સુભટોના ચક્રને હરાવવા સમર્થ ચક્રવર્તિઓ પણ ક્ષણવારમાં મરણ પામે છે [૪૧] વળી ભારે ભુજબળવાળા બળદેવની સાથે જોડાયા રહી ચાલાક પ્રતિપક્ષીને ચૂરે છે, એવા હરી (વાસુદેવો)ને પણ કૃતાંતરૂપ હરી (સીંહ) હરણની માફક હરી જાય છે (૪૨) મને એમ લાગે છે કે, હાથીના કાન, ઇંદ્ર ધનુષ્ય, અને વીજળીની ચપળતાવડે કરીને આ બધી વસ્તુઓ બનાવવામાં આવી છે, તેથીજ તે ક્ષણ દ્રષ્ટનષ્ટ છે [૪૩] એવા સંસારમાં જેઓ પરમાર્થ જાણીને પણ વિશ્વસ્ત [ભોળા] થઇ, પોતાના ઘરોમાં ક્ષણમાત્ર પણ રહે છે, તેમની કેવી મોટી ધીઠાઇ ગણાય ? (૪૪) આ રીતે તે વિરક્ત બની ધનાદિકમાં સબદ્ધ રહેતો છતાં ભાવથી અપ્રતિબદ્ધ રહી ઘેર રહી કેટલાક દિવસ પસાર કરતો હવો [૪૫]

समीवे-दिक्ख गिण्हइ महीनाहो ॥ ४६ ॥ वत्थाइसु गामाइसु-समया
सु कोहमाणमाईसु । दव्वे खित्ते काले-भावे परिमुक्कपडिबंधो ॥ ४७
काऊण अणसण सासणं मणे जिणवराण धारंतो । देहेवि अपडिबद्धो
परिउ गेवे सुरो जाओ ॥ ४८ ॥ तत्तोय उत्तरुत्तर-सुरनरसिरि मणु
हविउ कइवि भवे । पव्वज्ज पडिवज्जिय-सो सपत्तो पय परम ॥ ४९

श्रुत्वेवं नरसुंदरस्यचरितं हेतोर्गरीयस्तरात्
कस्मादप्यनलभविष्णुमनसो दीक्षागृहीतुंद्रुतं ।
सबद्धाअपि गेहदेहविषयद्रव्यादिषुद्रव्यतो—
भावेन प्रतिबंधबुद्धिमसमां मैतेपुभव्याः कृत ॥ ५० ॥

॥ इति नरसुंदरकथा ॥

इत्युक्तः सप्तदशसु भेदेष्वसंबद्ध इति पंचदशोभेद' सप्रतिपरार्थकामोप
भोगीति षोडशभेदमभिधित्सुराह—

તેણે અવસરે રાજ્યનો ભાર ઉપાડવાને સમય થએલા પુત્રને રાજ્ય સોંપીને શ્રી
ષેણ ગુરૂની પાસે દીક્ષા લીધી હતી. (૪૬) હવે તે દ્રવ્યથી વસ્ત્રાદિકમાં, ક્ષેત્રથી
ગ્રામાદિકમાં, કાળથી સમયાદિકમાં, ભાવથી ક્રોધ માન, માયા, લોભમાં પ્રતિબંધ છોડી અ
ણસણ કરી જિન શાસનને મનમાં ધારતો થકો શરીરમાં પણ અપ્રતિબદ્ધ રહી મરીને ગ્રૈવેય
કેવના થયો (૪૭-૪૮) ત્યાંથી ઉત્તરોત્તર કેટલાક ભવ સુધી સુરનરની લક્ષ્મી અનુભવી
પ્રવ્રજ્યા લઈ તે પરમપદ પામ્યો [૪૯] આ રીતે નરસુંદરનું ચરિત્ર સાંભળીને હે
ભવ્યો ! જો તમે કોઇ ભારે કારણના યોગે જલદી દીક્ષા લેવા સમર્થ નહિ થઇ શકો, તો
દ્રવ્યથી દેહ, ગેહ, વિષય તથા દ્રવ્યાદિકમાં સબદ્ધ રહ્યા છતાં, પણ તેઓમાં ભાવે કરીને
ભારે પ્રતિબંધ નહિ કરો [૫૦]

આ રીતે નરસુંદરની કથા છે.

આ રીતે સત્તર ભેદોમાં અસંબદ્ધરૂપ પંદરમો ભેદ કહ્યો, હવે પરાર્થ કામોપભોગિ
રૂપ સોળમો ભેદ કહેવાને કહે છે —

[मूलं]

ससारविरत्तमणो—भोगुवभोगो न तित्तिहेउत्ति।
नाउं पराणुरोहा—पवत्तए कामभोएसु ॥ ७५ ॥

(टीका)

ससारोनेकदुःखाश्रयोऽयं -यतः

दुःख स्त्रीकुक्षिमध्ये प्रथममिहभवेद्गर्भवासे नराणा–
बालत्वेचापि दुःखं मललुलिततनुस्त्रीपयःपानमिश्र,
तारुण्येचापि दुःख भवतिविरहज वृद्धभावोप्यसारः–
संसारेरेमनुष्या वदत यदिसुख स्वल्पमप्यस्ति किंचिद् (इति)

तस्माद्विरक्तमनाः,

મૂળનો અર્થ.

સસારથી વિરકત મન રાખી ભોગોપભોગથી તૃપ્તિ થતી નથી, એમ જાણી કામ ભોગમાં પરની અનુવૃત્તિથી પ્રવર્ત્તે (૭૫)

ટીકાનો અર્થ.

આ સસાર અનેક દુખોનો આશ્રય છે, જે માટે ઇંહા પહેલુ દુખ ગર્ભાવાસમા સ્રીની કૂખમા રહેવુ હોય છે પછી બાળપણમા મેના શરીરવાળી માતાના ધાવણનુ દૂધ પીવા વગેરેનુ દુખ રહે છે બાદ યૌવનમા વિરહજનિત દુખ રહે છે, અને બુઢ્ઢાપણુ તો અસારજ છે, માટે હે મનુષ્યો ! સસારમા જો કઇ થોડુ પણ સુખ હોય, તો કહી બતાવો માટે તે સસારથી વિરક્ત મન રાખે છે

अमी भोगोपभोगाः

सइ भुज्जइ त्ति भोगो–सो पुण आहारपुप्फमाईओ ।
उवभोगो य पुणो पुण–उवभुज्जइ भवणविलयाइ ॥

इत्येवमागमप्रतीतास्ते न तृप्तिहेतवो भवंति प्राणिनामिति ज्ञात्वा-वधार्य परानुरोधादन्यजनदाक्षिण्यादिना प्रवर्त्तते कामेषु शब्दरूपेषु—भोगेषु गंधरसस्पर्शेषु भावश्रावकः, पृथिवीचंद्रनरेंद्रवत्

तच्चरितं पुनरिदं

अत्थिह पुरी अउज्झा–उज्झायसएहिं भूसिया सयय । नयवंतपढमलीहो–नरनाहो तत्थ हरिसीहो ॥ १ ॥ नयण विलास विणिज्जिय–पउमा पउमावई पिया तस्स । पुत्तो पुहईचंदो–चंदुज्जलभूरिजसपसरो ॥ २ ॥ सो मुणिदसणवससरिय—पुव्वभवविहिय चारुचारित्तो । उग्गविसभोगीभोगव्व–कामभोगे चयइ दूरं ॥ ३ ॥ न कुणइउब्भडवेस–

તથા ભોગોપભોગ તે એ કે, જે એક વાર ભોગવાય તે ભોગ જેમકે આહાર, ફુલ વગેરે અને વારંવાર ભોગવાય તે ઉપભોગ, જેમકે ઘર, શય્યા વગેરે આ રીતે આગમમાં જણાવેલા ભોગોપભોગ પ્રાણિઓને તૃપ્તિના હેતુ નથી એમ સમજી કરીને પરના અનુરોધે એટલે કે ગંધ—રસ—સ્પર્શ તેમાં ભાવ શ્રાવક પ્રવર્ત્તે પૃથ્વીચંદ્ર રાજાની માફક

પૃથ્વીચંદ્રનું ચરિત્ર આ છે—

અહીં સેંકડો ઉપાધ્યાયો [પંડિતો]થી નિરંતર ભૂષિત અયોધ્યા નામે નગરી હતી ત્યાં ન્યાયવંતોમાં પહેલો ગણાતો હરીસિંહ નામે રાજા હતો (૧)

તેના નેત્રના વિલાસથી પદ્મને જીતનારી પદ્માવતી નામે રાણી હતી, અને ચંદ્રના સમાન ઉજળા યશવાળો પૃથ્વીચંદ્ર નામે પુત્ર હતો (૨) તે એક વેળા મુનિને જોઇ જાતિ સ્મરણ પામ્યો એટલે તેને પૂર્વ ભવમાં પાળેલું નિર્મળ ચારિત્ર યાદ આવ્યું તેથી તે આકરા વિષવાળા સર્પના શરીરની માફક કામ ભોગને દૂરથી તજતો [૩] તે ઉદ્ભટ

सिंगार गिर न जपइ कयावि । मित्तेहिंवि नवि कील्इ-न दमइ दुद्दम करितुरगे ॥ ४ ॥ मायपिइभत्तिजुत्तो मुणिपयभत्तो जिणच्चणुज्जुत्तो । परमत्थसत्थनिवह-चिंततो चिट्ठइ सयावि ॥ ५ ॥ तयणु विचिंतइ राया-कह नाम इमो नरिंदसुयजुग्गे । भोगोवभोगमग्गे -लग्गिस्सइ मयण समरूवो ? ॥ ६ ॥

नवजुव्वणपारभे -सलहिज्जइ निवसुयाण जियलोए । सिंगारहार-चरिय -रिउविजये उज्जमो धणिय ॥ ७ ॥ एस पुण मुनिवरो इव— सत्थविचितणपरो पसन्नमणो । होही गमो उज्झियपरक्कमो दुव्विणीयाण ॥ ८ ॥ ता जुत्त मिण सपइ- करेमि कलत्तसगह एय । सयमेव तव्व-सगओ- काही सव्वपि, ज भणिय ॥ ९ ॥ ता छेओ ता माणी- ता धम्मी ताव उज्जुओ सोमो । जाव नरनड्ड व्व नरो—न भामिओ दढ महेलाहि ॥ १० ॥ इय चिंतिय सप्पणय -परिणयणत्थं निवो भणइ

વા નહિ પહેરતો શૃગારવાળા વચનો કદાપિ નહિ બોલતો, મિત્રની સાથે પણ નહિ રમતો, અને દુ મ હાથી, ઘોડાને પણ નહિ દમતો [દોડાવતો] [૪] તે માબાપની ભક્તિ કરતો, મુનિના ચરણમા નમતો જિન પૂજનમા ઉદ્યુક્ત રહેતો, અને પરમાર્થના શાસ્ત્ર વિ ચારતો થકો હમેશ રહેતો [૫] બાદ રાજા વિચારમા પડ્યો કે, શી રીતે આ કામ દેવ સમાન રૂપવાળો કુમાર રાજપુત્રને યોગ્ય ભોગભોગમા વળગશે ? (૬)

આ દુનિયામા રાજપુત્રોએ નવયૌવનની શરૂઆતમા ભોગવવા થકુ, અને દુશ્મનોને જીતવા માટે સખત ઉદ્યમ કરવો એ વખણાય છે [૭] પણ આ કુમાર તો મુનિવરની માફક શાસ્ત્રના ચિતનમા તત્પર થઇ શાત બની રહે છે માટે એ પરાક્રમથી રહિત થશે, તો એ નડખોરોથી જીતાઇ જશે [૮] માટે હવે એમ કરૂ કે, એને સ્ત્રીઓ પરણાવુ, એટલે પોતાની મેળે તેના વશમા પડી સઘળુ કરશે જે માટે કહેવાય છે કે—જ્યા સુધી છેક [ચાલાક] રહે છે, ત્યા સુધી માનવાળો, ધર્મી, સરળ, અને સૌમ્ય રહે છે, તેમજ જ્યા સુધી માણસો સ્ત્રીઓએ ધરના નટની માફક ભમાવેલો ન હોય [૯–૧૦] એમ ચિતવી

कुमरं । जणयाणुरोहओ त सो पडिवज्जइ अकामो वि ॥ ११ ॥

तयणु कुमरेण समग--महतसामतकुलपसूयाणं । अट्ठन्ह कन्नयाणं—पाणिग्गहण करावेइ ॥ १२ ॥ वज्जिरमगलतूरे -वीवाहमहूसवे पयट्टते । नच्चंतयंमि तरुणी–यणमि लोए पहिट्ठमणे ॥ १३ ॥ पुहईचंदकुमारो—निज्जियमारो विवेयगुणसारो । चिट्ठइ मज्झत्थमणो–अरत्तदुट्ठो जहा समणो ॥ १४ ॥ चिंतइ य अहह गहण -मोहमहाराय विलसिय एय । जेण जणोवि नडिज्जइ–अमुणिय तत्तो मुहा एसो ॥ १५ ॥ गीयं पलावपायं–देहपरिस्समकर फुड नट्ट । गुरुभारा लकारा—भोगुवभोगा किलेसकरा ॥ १६ ॥

जणयाण अहो मोहो–ज कइवयदिणकयंमि सवासे । खिज्जति मज्झ कज्जे–एव अइनिविडनेहेण ॥ १७ ॥ रभागब्भअसारे–इह ससारे खणंपि नहु जुत्त । रमिउं विन्नाय जिणिंद–समयतत्ताण सत्ताण ॥ १८ ॥

પ્રીતિથી રાજાએ કુમારને પરણવા માટે કહ્યુ ત્યારે તેણે ઇચ્છા નહિ છતા પણ બાપના અનુરોધથી તે વાત કબૂલ રાખી (૧૧)

બાદ કુમારની સાથે સમકાળે મોટા સરદારોના વશમા જન્મેલી આઠ કન્યાઓ પરણાવી [૧૨] હવે વિવાહ મહોત્સવ મડાતા મગળ વાજા વાગવા લાગ્યા, તરૂણ સ્ત્રીઓ નાચવા લાગી લોકો હર્ષિત થવા લાગ્યા, તે પ્રસગે પૃથ્વીચદ્ર કુમાર કામને જીતી વિવેક ગુણ ધારણ કરી, મધ્યસ્થ મન રાખીને શ્રમણની માફક અરક્તદ્વિષ્ટ રહ્યો (૧૩–૧૪) તે ચિતવવા લાગ્યો કે, અહો ! મોહ મહારાજાનો આ કેવો વિલાસ છે, કે જેથી તત્વને જાણ્યા વિના આ લોકો ફોકટની પચાતમા પડે છે [૧૫] (ખરૂં જોતા) ગીત એ વિલાપ છે નૃત્ય એ શરીરને પરિશ્રમરૂપ છે, અલકારો ભાર રૂપે છે અને ભોગોપભોગ [મોજમજા] ક્લેશ કરનારા છે [૧૬]

ત્યાં માબાપનો મોહ જુવો, કે જે થોડા દિનથી સાથે વસેલા મુજના કામના માટે અતિ આકરા સ્નેહને લીધે આ રીતે હેરાન થાય છે [૧૭] કેળના ગર્ભ જેવા આ

अइनिविडो निव्वधो–अम्मापियराण इत्थ वत्थुमि । मह विरह खणमवि नहु–सहति गुरुनेहनडिया ते ॥ १९ ॥ पेमभरपरवसाओ–परिणीयाओ इमाउ वालाओ । मुच्चंतीओ सपइ–मोहाउ हवंति दुहियाओ ॥ २० ॥ मोहा अन्नोवि जणो–निंदइ म पव्वयंत मित्ताहे । तायाणुरोहओ ही–अहय कह सकडे पडिओ ॥ २१ ॥

किंपि न विणट्ठ अहवा–इण्हिपि इमाउ जइ विवाहेमि । लहु-कम्मयाइ दिक्ख–क्यावि सव्वाउ गिण्हति ॥ २२ ॥ जइ पव्वयामि अहय–पियरो पडिवोहिउ जिणमयमि । तो सव्वेसि मिमेसिं–उवयरिय हुज्ज निच्छयओ ॥ २३ ॥ इय चिंतिय निव्वत्तिय- दिणकरणिज्जो पियाहि सह कुमरो । रइगेहगओ उचिय–ट्ठाणासीणो भणइ एव ॥ २४ ॥

इह भोगा विसमिव मुह–महुरा परिणामदारुणविवागा । सिवनय-रमहागोउर–निविडकमाडोवमा भोगा ॥ २५ ॥ भोगा सुतिक्खरुद्दुक्ख–

અસાર સંસારમા જિન સિદ્ધાતના તત્વને જાણનાર જીવોને ક્ષણ વાર પણ રમવુ યુક્ત નથી. (૧૮) છતા આ બાબતમા મારા માબાપનો અતિનિબિડ આગ્રહ છે, અને તેઓને મારાપર એટલો ભારે સ્નેહ છે કે, તેઓ ક્ષણ વાર પણ મારો વિરહ સહી શકે તેમ નથી [૧૯] વળી પ્રેમથી પરવશ બનેલી આ બાળાઓને પરણીને હમણા મુકી દેતા તેઓ મોહને લીધે દુખી થાય, તેમજ હમણા પ્રવ્રજ્યા લઉ તો, મોહને લીધે બીજા જનો પણ મને નિદે માટે બાપના અનુરોધથી જુવો હુ કેવા સકટમા પડ્યો છુ ? [૨૦-૨૧]

અથવા કઇ બગડ્યુ નથી, કેમકે હમણા જો એમને પરબોધીશ તો, વખતે લઘુ-કર્મપણાથી સર્વે દીક્ષા પણ લેશે (૨૨) વળી જો માબાપને જિનમતમા પ્રતિબોધીને હુ પ્રવ્રજ્યા લઉ તો, એ બધાનો નિશ્ચયથી બદલો વળી રહે [૨૩] એમ ચિતવીને દિવસના કામ પતવી સ્ત્રીઓની સાથે રતિ ગૃહમા ઉચિત સ્થાને બેસી, આ રીતે વાતચીત કરવા લાગ્યો [૨૪] આ સસારમા કામભોગ વિષના માફક મોઢામા મીઠા પણ પરિણામે દારુણ ફળ આપે છે, શિવનગરના દરવાજામા નિબિડ કમાડ સમાન છે, આકરા અને લાખ

लक्खदवहुयवहिंधणसमाणा । धम्मद्दुमउम्मूलण-समीरलहरीसमा भोगा ॥ २६ ॥

किंच,

,ज भुत्त पणाइभवे-जीवेणा हारभूसणाइय । एगत्थ पुंजिय त-अहरेइ धरद्धर धरणिं ॥ २७ ॥ पीयाइ जाइ सुमणो-रमाइ पाणा, पाणिणा पुव्विं। विज्जाति ता, नहु तत्तियाइ सलिलाइ जलहीसु ॥ २८ ॥ पुप्फाणि फलाणि तहा दलाणि भुत्ताणि पाणिणा पुव्वि । विज्जाति न तिहुयण तरुगणेसु किर वट्टमाणेसु ॥ २९ ॥

अविय

भुत्तूण सुइसुंदरे सुरवहूसदोहदेहाइए-भोए सायरपल्लमाण मणहे देवचणे जनरा । रज्जति रिथकलेवरेसु असुईपुन्नेसु रिट्ठोवमा-मन्ने ति-

દુખરૂપ દવાગ્નિને વધારવા ઇધન સમાન છે, અને ધર્મરૂપ ઝાડને ઉખેડવા માટે પવનના સપાટા સમાન છે [૨૫-૨૬]

વળી આ અનાદિ સસારમાં જીવે આહાર તથા અલકાર વગેરે જે વાપર્યા છે તે એક ઠેકાણે એકઠા કરવામા આવે તો, પર્વતો સહિત પૃથ્વીથી પણ વધી પડે (૨૭) વળી આ પ્રાણિએ પૂર્વભવમા જે મનગમતાં પાન પીધા છે, તે હમણા વિદ્યમાન હોય તો તેમના જેટલુ બધા સમુદ્રમા પાણી પણ નથી [૨૮] વળી પ્રાણિએ પૂર્વે પૂલ, ફળ તથા દળ, જે વાપર્યા છે, તેટલા હાલમા વર્તતા નણ જગતમા રહેલા ઝાડોમા પણ મળી શકે તેમ નથી (૨૯)

વળી,

દેવપણામા શુચિ અને સુદર એવા દેવાગનાઓના શરીરાદિકના સાગરોપમ અને પલ્યોપમ લગી ઉત્તમ ભોગ ભોગવીને માણસો સ્ત્રીઓના અશુચિ પૂર્ણ કલેવર [શરીર]મા

चिकुग जियाण न चिरं भुत्तावि भोगा तओ ॥ ३० ॥ ता पडिबुज्झह बुज्झ-मा भोगपरव्वसमण काउं। दुत्तरअणोरभवजल-निहिंमि परिभमह दुक्खत्ता ॥ ३१ ॥ इय सोउ कुमरवयण-ताउ पबुद्धाउ निवइधूयाओ । विसयविरत्तमणाओ-कयजलीओ भणन्ति इमं ॥ ३२ ॥ सामिय अवितह मेय-जं तुमए जंपिय पर कहसु । को परिहरणोवाओ-विसयाण कहेइ तो कुमरो ॥ ३३ ॥

सुहगुरुगिराइ अकलंक-चरणआसेवण तओ ताओ । पभणंति सामि अम्हे-दिक्खाए लहु विसज्जेसु ॥ ३४ ॥ तुह घरिणीसद्देण-वय कयत्थाउ इत्थ जायाओ। सपइ पुण गिहवासे-न खणपि रइं लहेमु त्ति ॥ ३५ ॥ तुट्ठो भणइ कुमारो-जुत्त मिणं तुम्ह घर विवेयाणं। किंतु समाहिजुयाओ-गुरुआगमण पडिक्खेह ॥ ३६ ॥ समए वयमवि एवं-काहामो, ताउ त पवज्जति । परियणमुहाउ एयं-हरिसीहनिवेण विन्नायं

જે મોહિત થાય છે, તેથી હુ માનુ છુ કે, રિષ્ટના માફક ભોગો ભોગવેલા છતા પણ તૃપ્તિ કરતા નથી (૩૦) માટે તમે પ્રતિબોધ પામીને સમજો, અને ભોગમાં પરવશ મન રાખીને આ દુસ્તર અને અપાર એવા સસારસાગરમાં દુ ખી બનીને ભમો મા [૩૧] આ રીતે કુમારનુ વચન સાંભળીને તે રાજપુત્રીઓ પ્રતિબોધ પામીને વિષયથી વિરક્ત થઇ, અ જલિ જોડીને આ રીતે બોલી (૩૨) હે સ્વામીન્! તમે જે કહ્યુ તે ખરેખરૂં છે, પણ વિષયોને છાંડવાનો શો ઉપાય છે તે કહો ત્યારે કુમાર કહેવા લાગ્યો (૩૩)

ઉપાય એ છે કે, સુગુરૂની વાણિથી અકલક ચારિત્ર પાળવુ ત્યારે તેઓ બોલી કે, હે સ્વામીન્! અમોને દીક્ષા લેવા જલદી રજા આપો [૩૪] અમે તમારી ઘરવાળી કહેવાઇ એટલાથી અમે અહીં કૃતાર્થ થએલી છીએ બાકી હવે ઘરવાસમાં તો એક ક્ષણ પણ રહેતા સુખ આવતુ નથી [૩૫] ત્યારે કુમાર ખુશી થઇને બોલ્યો કે, તમારા જેવી વિવેકવાળી સ્ત્રીઓને એમજ કરવુ યુક્ત છે છતા હાલ સમાધિમાં રહી ગુરૂના આવવાની વાટ જુઓ (૩૬) અવસરે અમે પણ એમજ કરશુ ત્યારે તે વાત તેમણે

॥ ३७ ॥ तो तेण चिंतिय मिण-वसीकओ नेव एस महिलाहिं। नवर इमिणा चरणुज्जुयाउ एयाउ विहियाओ ॥ ३८ ॥

तो ससिणेह पभणिय इम निउजेमि रज्जदडमि । ज तव्वाउल याए-वीसारइ धम्मरत्तपि ॥ ३९ ॥ इय निच्छिय तेणुत्तो-कुमरो वहुर-ज्जगहणविसयमि । पडिकूलिउ मचयतो-पिउवयण सो सुदक्खिन्नो ॥ ४० ॥ चिंतइ अहो विरुद्ध-रज्जग्गहणं नउज्जुयमईण । सागरगमण मणाण-हिमवताभिमुहगमण व ॥ ४१ ॥ निव्वधो पुण पिउणो-लक्खि-ज्जइ गुरतरो इहत्थमि । दुप्पडियारा गुरुणो-न लघियव्वा सयन्नेहिं ॥ ४२ ॥ सभाविज्जइ पच्छावि-पत्थणा एरिसा चिर इमस्स । धम्मा-यरियागमण-पडिक्खियव्व मएवि धुव ॥ ४३ ॥

[illegible] રાણી હવે પરિજનના મુખથી આ વાત હરીસિંહ રાજાએ જાણી ત્યારે તેણે વિચાર્યું કે આ કુમાર તો સ્ત્રીવશ નહિ થયો, પણ એણે તેમને ચારિત્ર લેવા તૈયાર બનાવી [૩૭-૩૮]

તેથી તેણે વિચાર્યું કે હવે એને પ્રેમપૂર્વક કહીને રાજ્ય ચલાવવાના કામમા રોકું, એટલે તેમા વ્યાકુળ થઈને એ ધર્મની વાતને પણ વીસરી જશે [૩૯] એમ નિશ્ચય કરીને તેણે કુમારને રાજ્ય લેવા માટે ઘણું ઘણું કહ્યું હવે તે પણ દાક્ષિણ્યતાવાળો હોવાથી બાપનું વચન ઉથાપી શક્યો નહિ (૪૦)

તે ચિંતવવા લાગ્યો કે દરિયામાં જવા ઇચ્છનારને હિમવત્ પર્વત સામે જવું વિરુદ્ધ લાગે તેમ તપ કરવા તૈયાર થનારને રાજ્ય ચલાવવાનું કામ વિરુદ્ધજ છે પણ આ બાબતમા પિતાનો ભારે આગ્રહ દેખાય છે, તેમ વડીલ જનો દુ'પ્રતીકાર'હોવાથી સમજુ જનોએ તેમની આજ્ઞા ઉથાપવી નહિ જોઈએ વળી [હાલ હું તાબે નહિ થાઉં તો] પછી પણ એ એવીજ માગણી કરશે, તેમ મારે પણ ધર્માચાર્ય આવે ત્યા લગણ નક્કી રાહ જોવાની છે (૪૧-૪૨-૪૩)

ता परमपीइपउण-पिउणो वयण करेमि अह मिणिं । इय चिंतिय पडिवज्जइ-कुमरो निरसासण सिरसा ॥ ४४ ॥ तो पुहइचदकुमर—असेससाभन मति सजुत्तो । अभिसिंचिय रज्जभरे-कयकिचो नरवई जाओ ॥ ४५ ॥ नरराया पुण तीए-रायसिरीए न रजिओ किंपि । कुणइ तहावि पवित्तिं-उचिय जणयाणुरोहेण ॥ ४६ ॥ रज्ज वसण निरहिय-निहिय गुत्ताउ सयलगुत्तीओ । घुट्ठो य अमाघाओ-सयले नियमडले तेण ॥ ४७ ॥ पाय अन्नोवि जणो-विहिओ जिणसासणमि अइभत्तो । सच्च च वयण मेय-जह राया तह पया होइ ॥ ४८ ॥

कइयावि सभासीणो-स वित्तिणा पभणिओ जहा देव । तुह दसण समीहइ—देसतरवासिओ सुधणो ॥ ४९ ॥ मुचसु इय निव भणिए-सो मुक्को वित्तिणा तओ सुधणो । नमिऊण मुहईनाह-उचिय-ठाणमि आसीणो ॥ ५० ॥ रन्ना भणिय भो सिट्ठि—कहसु कत्तो

માટે પરમ પ્રીતિથી હાન મારે બાપનુ વચન કરવુ જોઇએ, એમ ચિતવીને કુમાર બાપના હુકમને માથે ચઢાવતો હવો [૪૪] હવે પૃથ્વીચદ્ર કુમારને સઘળા સામત અને મત્રિઓ સાથે રાજા રાજ્યમા અભિષિક્ત કરી કૃતકૃત્ય થયો [૪૫] તે કુમાર રાજા તે રાજ્ય લક્ષ્મીથી લગારે રજિત નહિ થયો, તોપણ બાપના આગ્રહથી ઉચિત પ્રવૃત્તિ કરના લાગ્યો તેણે રાજ્યમાથી વ્યસનો દૂર કર્યાં, કેદખાના છૂટા કર્યાં, અને પોતાના સઘળા મડલમા અમારિપડહ વગડાવ્યો [૪૬-૪૭] તેણે પ્રાયે સઘળા લોકોને જિનશાસનમા અતિભક્ત કર્યા, જે માટે આ વાત ખરીજ છે કે, જેવો રાજા હોય તેવી પ્રજા થાય છે (૪૮)

હવે તે એક વેળા સભામા બેઠો હતો, તેવામા દ્વારપાળે કહ્યુ કે, હે દેવ! દેશાતરવાસી કોઇ સુધન નામે પુરૂષ આપના દર્શન કરવા ઇચ્છે છે (૪૯) રાજાએ કહ્યુ કે, અદર મોકલાવ, ત્યારે તેણે સુધનને અદર મોકલાવ્યો, એટલે તે રાજાને નમી ઉચિત સ્થાને બેઠો [૫૦] રાજાએ કહ્યુ કે, હે શેઠ! બોલો, તમે ઇહા કયાથી આવ્યા છો,

समागओसि इह । भमिरेण महिं कत्थवि—किं दिट्ठं अच्छरीयं च ? ॥ ५१ ॥ सिट्ठीवि आह सामिय-गयपुरनगराउ आगओ म्हि अहं । भुवणजण विम्हयकर-अच्छरियं पुण इमं दिट्ठं ॥ ५२ ॥

तथाहि

आसिह गयपुरनयरे-बहुरयणो रयणसचओ सिट्ठी । भज्जा सुमंगलासे-पुत्तो गुणसायरो नाम ॥ ५३ ॥ अह रयणसचएण-पसरिय नवजुव्वणस्स तस्स कए । अट्ठन्ह नयरसिट्ठीण-अट्ठ धूयाउ वरियाओ ॥ ५४ ॥ अन्नदिणे उल्लोयण-ठिएण गुणसायरेण रायपहे । भिक्खत्थं पुरमज्झे-पविसंतो मुणिवरो दिट्ठो ॥ ५५ ॥ कत्थवि एरिसरूव-पुरावि मे पिच्छियंति चिंततो । परिपालिय चरणभर-पुव्वभवं संभरइ सो उ ॥ ५६ ॥ अइनिब्बंधेण तओ-वयगहणकए सुपुच्छए पिउणो । रुयमाणी दीणमणा-से जणणी भणइ तं एयं ॥ ५७ ॥

તેમ પૃથ્વીમા ભમતાં તમે કયા કંઈ આશ્ચર્યકારક દીઠું છે કે કેમ ? (૫૧) શેઠ બોલ્યો કે, હે સ્વામિન્ ! હું ગજપુર નગરથી અહીં આવેલો છું, અને તમામ જગતને વિસ્મય ઉપજાવનાર એક આશ્ચર્ય પણ દીઠું છે [૫૨]

તે આશ્ચર્ય આ રીતે છે

ગજપુર નગરમાં ઘણા રત્નોવાળો રત્નસંચય નામે શેઠ હતો. તેની સુમંગળા નામે ભાર્યા હતી અને ગુણસાગર નામે પુત્ર હતો [૫૩] હવે તે કુમાર નવયૌવન વય પામ્યો, ત્યારે તેના માટે રત્નસંચય શેઠે આઠ નગરશેઠોની આઠ દીકરીઓ માગી [૫૪] બાદ એક વેળા ગોખે બેઠેલા ગુણસાગરે રાજમાર્ગમાં ભિક્ષાર્થે નગરમાં પ્રવેશ કરતો એક મુનિ જોયો, ત્યારે તેણે ચિંતવવા માંડયું કે આવું રૂપ મેં પૂર્વે પણ ક્યાંક જોયેલું છે, એમ ચિંતવતાં તે પૂર્વે પાળેલા ચારિત્રવાળા પૂર્વ ભવને સંભારવા લાગ્યો (૫૫-૫૬) બાદ તે ભારે આગ્રહથી વ્રત લેવા માટે માબાપને પૂછવા લાગ્યો, ત્યારે દિલગીર થઈને રોતી થકી તેની મા આ રીતે કહેવા લાગી (૫૭)

जइवि तुह वच्छ चित्त–खणपि न रइ गिहे कुणइ तहवि । नव परिणिय निय मुहदसणेण रजेसु णे हियय ॥ ५८ ॥ तयणु वयगहण विसए–तुहतराय न किंपि काहामो । इय जणणीए वयण–तहत्ति पडिवज्जए सोवि ॥ ५९ ॥ वेवाहिय सिट्ठीण–कहाविय रयणसचएण इम । परिणयणाणतर मेव–मह सुओ गिण्हिही दिक्ख ॥ ६० ॥ त सोउ ते बाउल–हियया मतति किंपि ता धूया । जपति किमिह ताया–कन्ना दिज्जति वारदुग ? ॥ ६१ ॥ सो चिय भत्ता ज सो–करिस्सए त वयपि काहामो । तेण च अपरिणीया–न करिस्सामो वरं अवरं ॥ ६२ ॥

इय सोउ पुत्ति वयण–ते सव्वे सिट्ठिणो पहिट्ठमणा । गुणसायरेण काराति–पाणिगहण नियसुयाण ॥ ६३ ॥ गिज्जत बहुधवले–वीवाहमहे पयट्टमाणमि । कयसयलजणक्खेवे–पुरओ नट्टमि वट्टते ॥ ६४ ॥ गुण-

---

હે વત્સ ! જો કે તારૂં ચિત્ત ક્ષણવાર પણ ઘરમાં રહેતાં રતિ પામતું નથી, તોપણ તું પરણીને તારૂં મુખ બતાવી અમારા હૃદયને રાજી કર (૫૮) એટલે ત્યાર બાદ વ્રત લેવામાં તને અમે કશો અટકાવ નહિ કરશું આ રીતે માતાએ કહ્યાથી તેણે તે વચન કબુલ રાખ્યું [૫૯] હવે રત્નસંચય શેઠે વેવાઈઓને કહેવરાવ્યું કે, પરણ્યા બાદ મારો પુત્ર તરત દીક્ષા લેનાર છે (૬૦) તે સાંભળી તેઓ ચિંતાતુર થઈ સલાહ કરવા લાગ્યા, તેવામાં તેમની પુત્રીઓ બોલી કે, હે પિતાઓ ! કન્યાઓ શું બે વાર અપાય કે ? [૬૧] માટે અમારે તો તેજ ભર્ત્તા છે, અને તે જે કરશે તે અમે કરશું, અગર જો તે અમને નહિ પરણશે તો, અમે બીજો વર કરનાર જ નથી (૬૨)

એમ પુત્રીઓનું વચન સાંભળીને તે સર્વ શેઠીઆઓએ રાજી થઈ પોતાની પુત્રીઓને ગુણસાગર સાથે પરણાવી (૬૩.) હવે વીવાહ મહોત્સવ મંડાતાં અનેક ધવળ ગવાવા લાગ્યા, અને સઘળાના મનને હરનાર નૃત્ય થવા લાગ્યા, તેના અંદર ગુણસાગર કુમાર નાકપર આંખો લગાવી ઇંદ્રિય વિકાર રોકી એકાગ્ર મન ધરી ચિંતવવા લાગ્યો કે,

सायरोवि नासा—निहियच्छो रुद्धइंदियवियारो । चितइ एगग्गमणो—समणो होइ सुए अहय ॥ ६५ ॥ एव तव करिस्स—एव्व काह गुरुण विणयभर । इय सजमे जइस्स—इय झाइस्स सुहज्झाण ॥ ६६ ॥

ग्र० ७५००

इय चिंततो निहुय—सुमरतो पुव्वभवसुयरहस्स । उल्लसियसियज्झाणो—सपत्तो केवल नाण ॥ ६७ ॥ ताओवि नववहूओ—तह निच्चललोयण त मेगग्ग । पेहति पहिट्ठाओ—लज्जामउलितनयणाओ ॥ ६८ ॥ चिंतवि अहो धन्नो—उवसमलच्छीइ रजिओ धणिय । अम्हासु कह रज्जइ—सज्जो सावज्ज भरियासु ॥ ६९ ॥ वय मवि सुपुन्नपुन्ना—ज लद्धो एस सुगुणधणअड्ढो । सिवनयरसत्थवाहो—भवरन्नविलघणसमत्थो ॥ ७० ॥ एयाणुमग्गलग्गा—सम्म धम्म सुनिम्मल चरिउ । काहामो भूरिभवु—ब्भवाण दुक्खाण वुच्छेय ॥ ७१ ॥

શ્રમણ થયો હોત તો આ રીતે શ્રુત ભણત આ રીતે તપ કરત, આ રીતે ગુરૂનો વિનય કરત, આ રીતે સંયમમાં યત્ન કરત, અને આ રીતે શુભ ધ્યાન ધ્યાત. (૬૪-૬૫-૬૬)

મૂળ ગ્ર ૭૫૦૦

આ રીતે તે શાંત થઇ ચિંતવતો અને પૂર્વ ભવે શીખેલા શ્રુતનું રહસ્ય ચિંતવતો થકો શુભધ્યાને ચડીને કેવળજ્ઞાન પામ્યો [૬૭] વળી તે નવી પરણેલી વહુઓ પણ તેને નિશ્ચળ આંખો ધરીને એકાગ્ર થએલો જોઇ હર્ષ પામી લાજથી આંખો મરડીને તેને જોવા લાગી (૬૮) તેઓ ચિંતવવા લાગી કે અહો! આ ભાગ્યવાન્ પુરૂષ ઉપશમ લક્ષ્મીમાં ખૂબ રંજિત થયો છે, તે દોષવાળી અમોમાં શી રીતે રક્ત થાય? (૬૯) અમે પણ પુણ્યવાળી છીએ કે, આનો સદ્ગુણરૂપ ધનવાળો શિવપુરનો સાર્થવાહ અને ભવસાગરનો પાર પમાડવા સમર્થ ભર્તાર પામી (૭૦) એના પાછળ લાગીને ધર્મને રૂડી રીતે પાળી ઘણા ભવના દુઃખોનો ઉચ્છેદ કરીશું (૭૧)

एव विचिंतिरीओ–अणुमोयतीउ सुद्धभावाओ । पत्ताउ केवलसि-
रिं–खणेण ताओवि सव्वाओ ॥ ७२ ॥ तव्वेल चिय जयरव–विमिस्स-
पडुपडहसद्दभरियनह । घोसंतकन्नकुडल–सुरमंडल मागयं तत्थ ॥ ७३ ॥
पडिवन्नदव्वलिंग–त मुणिपवर नमेइ सुरसघो । केवलमहिम परमं–करेइ
हरिसंभ्रपंडिपुन्नो ॥ ७४ ॥ दट्ठूण त च चित्त—सुमगला रयणसंचओ
सिट्ठी । गुरुसवेगोवगओ—संपत्तो ह्नत्ति वरनाणं ॥ ७५ ॥ इय पिच्छिय
अच्छरिय—राया सिरिसेहरो सपरिवारो । पत्तो तहिंवि पणमिय—स मु-
णिपुरओ समासीणो ॥ ७६ ॥

अहयंपि पुव्वपेसिय–वरवाहणजाणपरियणो देव । इह आगतु
मणोविहु–पत्तो कोऊहलेण तहिं ॥ ७७ ॥ नियं चरिय कहणपुव्वं—
तेणुत्तो ह जहा तुम सुधण । उज्झाए गतुमणो—पत्तो पुण कोउगेण
इह ॥ ७८ ॥

तथाहि

दूरे पत्तो सत्थो–पुणरवि सुलह न पुरिस भुज्जं । इय चिंतावाउ

એમ ચિતવતી થકી, અને શુદ્ધ ભાવથી અનુમોદના કરતી થકી તે સર્વે પણ
તુરતજ કેવળ જ્ઞાન પામી (૭૨) ત્યારે તેજ વખતે ત્યા જયારવની સાથે પટહશબ્દથી
આકાશને ભરતુ, તથા ઝળ ઝળતા કર્ણ કુડળવાળુ સુરમડળ એકઠુ મળ્યુ [૭૩
તેમણે તેને લિંગ આપ્યુ તે મુનિવરને નમીને હર્ષિત થએલા દેવોએ કેવળ જ્ઞાનનો મહ
મહિમા કર્યો [૭૪] તે અચરજ જોઇને સુમગળા તથા રત્નસચય શેઠ ભારે સવેગ
પામી કેવળ જ્ઞાન પામ્યા, તથા એ આશ્ચર્ય જોઇને શ્રી શેખર રાજા સપરિવાર ત્યા આ
વીને મુનિને નમીને તેના આગળ બેઠો [૭૫-૭૬]

વળી હુ પોતે પણ યાનવાહન તથા પરિજનને આગળ રવાના કરી ઇહા આવવ
ઉતાવળો છતા, પણ કૌતુહળથી ત્યા ગયો (૭૭) ત્યા તેણે પોતાનુ ચરિત્ર મને કહ
સભળાવીને કહ્યુ કે, હે સુધન ! તુ અયોધ્યાએ જવા ઉતાવળો છતા કૌતુકથી ઇહા આવ્યો

रा–जयराया पिउचई पिया हुत्था । कुसुमाउहु त्ति नामेण–नदणो तुज्ज अह मासि ॥ ९५ ॥ सजमगुणेण तुब्भे विजयविमाणे सुरा समुप्पन्ना । अहय पुण सव्वट्ठे–संजोगा पुण इह जाओ ॥ ९६ ॥

तो मज्झउवरि गरुओ–नेहो तुम्हाण इय सुणताण । ताण जाय जाईसरण तह केवल नाण ॥ ९७ ॥ तेसिंपि कया महिमा–सुरवइणा भत्तिभारनमिरेण । जाओ परमाणंदो–नयरीए जणियजणचुज्जो ॥ ९८ ॥ अह सुधणसत्थवाहो–मुणीसर नमिय पुच्छए एव । तुम्ह गुणसायरस्स य–समाणगुणया कहमिवे सा ? ॥ ९९ ॥ साहइ तओ मुणिंदो–पुव्वभवे एस कुसुमकेउ त्ति । मह नदणो अहेसी–वय गहेसी मए सद्धिं ॥ १०० ॥ मम समसुचिन्नधम्मो–तणुइयकम्मो शुभूय सुरजम्मो । सो कुसुमकेउतियसो–सुदर गुणसायरो जाओ ॥ १०१ ॥

पुन्नं सुहाणुबध–समपरिणामेहि पुट्ट मम्हेहिं । समसुहपरपराए—

---

[૯૪] હે રાજા ! તું પૂર્વે ચપામા જયરાજા હતો અને પ્રિયમતી રાણી હતી અને હુ તારો કુસુમાયુધ નામે પુત્ર હતો હવે તમે સયમ પાળીને વિજય વિમાનમા દેવતા થયા, અને સર્વાર્થ સિદ્ધમા ઉપનો, અને ત્યાંથી સયોગ વશે ઇહા ઉપનો છુ [૯૫–૯૬]

તેથી કરીને મારા ઉપર તમારો અતિ સ્નેહ છે, એમ સાભળતા તેમને જાતિ સ્મરણ ઉત્પન્ન થઇને કેવળ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયુ (૯૭) ત્યારે ભક્તિથી નમનારા ઇંદ્રે તેમનો પણ મહિમા કર્યા આ રીતે નગરીમાં લોકોને ચમકાવનાર પરમાનદ વર્તાઇ રહ્યો (૯૭–૯૮) હવે સુધર્મ સાથવાહ મુનીશ્વરને નમીને એમ પૂછવા લાગ્યો કે તમારી અને ગુણસાગરની આટલી બધી સમાન ગુણતા [સરખાઇ] કેમ લાગે છે ? [૯૯] ત્યારે મુનીંદ બોલ્યા કે, એ પૂર્વે કુસુમકેતુ નામે મારો પુત્ર હતો અને તે મારી સાથેજ પ્રવજિત થયો હતો (૧૦૦) તે મારા મુજબ ધર્મ આચરી કર્મ ઓછા કરી દેવભવ ભોગવીને તે કુસુમકેતુ દેવ હે સુદર ! આ ગુણસાગર થયો છે [૧૦૧]

આ રીતે સમ પરિણામથી અમે શુભાનુબધિ પુણ્ય બાંધેલુ, તે સરખુ સુખ

परिणय मेय तओ अम्ह ॥ १०२ ॥ एयाओवि वहूओ—णंतरभवभारियाउ दुन्हवि । कयसजमाउ णुत्तर—सुरेसु वसिऊण सुहजोगा ॥ १०३ ॥ जायाओ जायाओ—एव भवियव्वयानिओगेण । संपत्ताओ केवल–सिरिं च सामग्गिजोगेण ॥ १०४ ॥ इय सोउ पडिवुद्धो—सुधणोवि सुसावयत्त मणुपत्तो । अन्नोवि वहू लोगो—सुचरियचरणुज्जुओ जाओ ॥ १०५ ॥ हरिणा हरिसीहसुओ—ठविओ रज्जमि तयणु हरिसेणो । पुहईचदरिसीविहु—सुचिर विहरिय सिव पत्तो ॥ १०६ ॥

पृथ्वीचंद्रक्षितिपतिचरित सन्निशम्येति सम्यक्
तातभ्रातृस्वजनदयितामुख्यलोकोपरोधात् ।
दीक्षादानप्रगुणमतयो गेहवासेपि सतो—
भव्यालोकास्त्यजत सतत कामभोगेषु सक्ति ॥ १०७ ॥

॥ इति पृथ्वीचंद्रनरेंद्रचरितं ॥

[छ]

પરપરાથી અમને હમણા ફળ્યુ છે [૧૦૨] આ વહુએ પણ આગના ભવની સ્ત્રીઓ છે, તેઓ સયમ પાળી અણુત્તર વિમાનમા વસીને પુણ્ય યોગે અમારી સ્ત્રીઓ થઇ ભવિતવ્યતાના બળે સામગ્રી મળતા કેવળ પામી છે (૧૦૩–૧૦૪) એમ સાભળીને સુધન પ્રતિબોધ પામી સુશ્રાવક થયો, તેમજ ત્યા બીજા પણ ઘણા લોક રૂડી રીતે ચારિત્ર લેવા તૈયાર થયા. [૧૦૫] બા૦ ઈદ્રિ હરીસિહ રાજાના હરીષેણુ નામના પુત્રને રાજ્યપર સ્થાપ્યો, અને પૃથ્વીચદ્ર ઋષિ પણ ઘણો કાળ વિચરીને મોક્ષે પહોચ્યા [૧૦૬]

આ રીતે પૃથ્વીચદ્ર રાજાનુ ચરિત્ર રૂડી રીતે સાભળીને હે ભવ્ય લોકો ! તમે દીક્ષા લેવા ઇચ્છતા થકા પણ બાપ, ભાઇ, સ્વજન, સ્ત્રી પ્રમુખ લોકોના ઉપરોધથી ઘરવાસમા વસતા થમ પણ કામભોગમાં આસક્તિ છોડો [૧૦૭]

આ રીતે પૃથ્વીચદ્ર રાજાનુ ચરિત્ર છે,

इत्युक्तं सप्तदशसु भेदेषु परार्थकामोपभोगीति षोडशो 'भेद'—सं-प्रति वेश्येव निराशंसो गृहवास पालयतीति सप्तदश भेद व्याख्यानयन्नाह -

(मूलं)

वेसव्व निराससो–अज्जं कल्लं चयामि चिंततो।
परकीयपि व पालइ–गेहावास सिढिलभावो ॥ ७६ ॥

(टीका)

वेश्या पण्यागना तद्वन्निराशस. परित्यक्तास्थाबुद्धि —यथाहि—वे-श्यानिर्द्धनकामुकाद्विशिष्टलाभमसभावयती किंचिल्लभमानाचाद्यश्वोवैन त्य-जामीति मदादरा तमुपचरति—भावश्रावकोप्येवमेवाद्यश्वोवा मोक्ष-व्योयमयेति मनोरथवान् परकीयमिवान्यसत्कमिव पालयति गृहवास-

---

આ રીતે સત્તર ભેદોમા પરાર્થ કામોપભોગિરૂપ સોળમો ભે કહ્યો, હવે વેસ્યાની માફક નિરાશસ થઇ ઘરવાસ પાળે, તે રૂપ સત્તરમા ભેદને વર્ણવે છે

મૂળનો અર્થ

વેશ્યાની માફક નિરાશસ રહી આજ કાલ છોડીશ, એમ એમ ચિંતવતો રહી ઘરવાસને પરાયો હોય, તેમ ગણીને શિથિળ ભાવે પાળે. [૭૬]

ટીકાનો અર્થ.

વેશ્યાની માફક નિરાશસ એટલે આસ્થા બુદ્ધિથી રહિત બનીને— અર્થાત્ જેમ વેશ્યા નિર્ધન કામુક પાસેથી વધારે લાભ થવાનો અસભવ ગણીને થોડોક લાભ મેળવતી થકી ' આજ કે કાલ એને છોડવો છે એમ વિચારીને મદ આદરથી તેને સેવે છે, તેમ ભાવ શ્રાવક પણ આજ કે કાલ આ ઘરવાસને છોડવો છે, એવો મનોરથ રાખીને

कुतोपि हेतोः परित्यक्तुमशक्नुवन्नपि शिथिलभावो मंदादरः सन्—स हि किल व्रतामाप्तावपि कल्याणमवाप्नोति—वसुश्रेष्ठिसुतसिद्धवत्

तथाहि—

अत्थिह नगरी तगरा–नगरीयमहिंव सुवण्णया सुपहा । सययं पुन्नाभासी–आसी सिट्ठी वसू तत्थ ॥ १ ॥ पयडियगुरुजणविणया—सेणो सिद्धो य तस्स दो तणया । पयइपसंता भद्दा–पियवया धम्मतिसिया य ॥ २ ॥ सेणो सुणेवि धम्म–पव्वइओ सीलचंद गुरुमूले । चरणकरणेसु नवरं–पमायसीलो दढं जाओ ॥ ३ ॥ वुड्ढपिउपालणत्थ–अगहियदिक्खो गिहंमि निवसंतो । सिद्धो पुण सुद्धमई—अणवरयं चिंतए एवं ॥ ४ ॥

कइया अदब्भआरंभ–कारणं चइय गेहवासमिमं । गिण्हिस्स पर-

જાણે તે પરાયો હોય, તેમ તેને પાળે છે અતએવ કે કોઇ પણ કારણે તેને છોડી નહિ શકતા પણ મંદ આદરવાળો રહે—કેમ તેવો પુરુષ વ્રત નહિ લે, તોપણ વસુશેઠના પુત્ર સિદ્ધકુમારની માફક કલ્યાણ પામે છે

સિદ્ધકુમારની કથા આ રીતે છે

ઇહા પર્વતની પીળી જમીન માફક સુવર્ણકા (આધ સોનથી ભરપૂર) અને સુપ્રભા [શોભતી] તગરા નામે નગરી હતી ત્યાં હમેશા પૂન્યભાષી [પહેલો બોલાવનાર] વસુ નામે શેઠ હતો [૧] તેના વિનયવંત સેન અને સિદ્ધ નામે બે પુત્ર હતા, તેઓ સ્વભાવે શાંત, ભોળા, પ્રિયભાષી અને ધર્મના રાગી હતા [૨] તેમાંનો સેન ધર્મ સાંભળીને શીલચંદ્ર ગુરૂ પાસે પ્રવર્જિત થયો, પણ ચરણ કરણમાં બહુ પ્રમાદી થઇ પડ્યો (૩) બીજો સિદ્ધ પોતાના વૃદ્ધ માબાપને પાળવાને કારણે દીક્ષા નહિ લેતા ઘરમાં વર્તતો થકો પણ શુદ્ધ મનથી નિરંતર આ રીતે ચિંતવતો હતો [૪]

ક્યારે હું આ ભારે આરંભના કારણ ઘરવાસને છોડીને પરમ સુખની હેતુભૂત

मसुहिक्ख-हेउ सव्वनुणो दिक्खं ? ॥ ५ ॥ कइया सव्व सग-अगमित्ति निप्पिहो अह चइउ । मिग चारिय चरिस्स—सुहगुरुपयसेवणासत्तो ? ॥ ६ ॥ कइया पहाणउवहाण-सगय सयलदोसपरिमुक्क । आयारप्पमुह मह-आगमसत्थ पढिस्सामि ? ॥ ७ ॥ समिईगुत्तिपहार्ण-पालिस्स दुद्धर कया चरणं । कइया उवसमलच्छी-वच्छे रमिही मम जहिच्छ ? ॥ ८ ॥ गुरुतरउज्जलतवचरण—करणजलणमि खिविय अप्पाण । नीसेसमल विमुक्क-कणग व कया करिस्सामि ? ॥ ९ ॥

सलिहियदव्वभावो-कइया इह परभवेसु निरविक्खो । आराहण मागहिय-पाणिचाय करिस्सामि ? ॥ १० ॥ इय सुमणोरहगुरुरह— आरूढमणो गमेइ सो काल । अन्नदिणे सेण मुणी-सिद्ध दट्ठु समणु पत्तो ॥ ११ ॥ जिणसुय भावियमइणा-उप्पलदलकोमलाइ वाणीए । दाउ चोयण मज्जुन्न—मेगहिं दोवि उवविट्ठा ॥ १२ ॥ अह कम्म-

સર્વજ્ઞની દીક્ષા ગ્રહણ કરીશ ? [૫] ક્યારે હું મારા અંગમા પણ નિસ્પૃહ બની સર્વ સગ છોડીને ગુરૂના ચરણની સેવા કરતો થકો મૃગચારી [ગોચરી] ચરીશ ? (૬) ક્યારે હુ ઉપધાન વહીને નિર્દોષ આચારાગ પ્રમુખ આગમ શાસ્ત્રને ભણીશ ? (૭) ક્યારે હું સમિતિ ગુપ્તિ સાચવીને દુર્દ્ધર ચારિત્ર પાળીશ ? અને ક્યારે મારા વક્ષ સ્થળમાં [હૃદયમા] ઉપશમ લક્ષ્મી યથેચ્છપણે રમશે ? [૮] ક્યારે હુ સોનાની માફક મારા આત્માને ભારે ઉજ્વળ તપ ચરણ કરણરૂપ અગ્નિમા નાખીને તમામ મળથી રહિત કરીશ ? (૯)

ક્યારે હુ દ્રવ્ય ભાવથી સલેખના કરી આ ભવ પરભવમા નિરપેક્ષ રહી આરાધના આરાધીને પ્રાણ ત્યાગ કરીશ ? [૧૦] આ રીતે રૂડા મનોરથરૂપ મોટા રથપર મન ચડાવીને તે કાળ પસાર કરતો હવે એક વેળા સેન મુનિ સિદ્ધને જોતા ત્યા આવી પહોચ્યો (૧૧) હવે તે બ ને જણ જિનશ્રુત ભાવિત મતિવડે ઉત્પલના દળ સમાન કોમળ વાણીથી અરસપરસ ચોદના (પ્રેરણા-ભલામણ) કરીને એક સ્થળે બન્ને બેઠા, એવામા કર્મ યોગે

विहाणाओ–विवाइया दोवि असणिपाएण । अचत दुक्खिओ तो—जाओ जणओ परियणो य ॥ १३ ॥ तत्थ न्नया महप्पा–जुगधरो केवली समोसरिओ । पुट्ठो गईविसेस–वसुणा सो निययपुत्ताण ॥ १४ ॥

केवलिणा सिट्ठ से—सिद्धो सोहम्मकप्प मणुपत्तो । सेणो पुणो महिड्ढी–वतरदेवो समुप्पन्नो ॥ १५ ॥ कारण मिह सामन्ने–सुद्धे सिद्धस्स आसि करणिच्छा । इयरेण उ सामन्नं–गहियंपि न पालिय सम्म ॥ १६ ॥ इय सोउ गेहवासे—विरत्तचित्तो बहूजणो जाओ । भवियपडिबोहहेउ–गुरुवि अन्नत्थ विहरित्था ॥ १७ ॥

सिद्धस्य वृत्तमेवं—निशम्य भव्याः शुभेन भावेन ।
प्रतिमुक्तप्रतिबधा–गेहे मदादरा भवत ॥ १८ ॥

॥ इति सिद्धकथा ॥

(छ)

તેમનાપર વીજળી પડી તેથી બન્ને મરણ પામ્યા, એટલે તેમનો બાપ તથા પરિજન બહુ દુખી થઈ પડયા (૧૨–૧૩) ત્યા એક વેળા યુગધર કેવળી સમોસર્યા ત્યારે તેમને વસુ શેઠે પોતાના દીકરાઓની કેવી ગતિ થઇ હશે, તે બાબત પૂછ્યુ (૧૪)

ત્યારે કેવળિ ભગવાને તેને કહ્યું કે, સિદ્ધ સૌધર્મ દેવલોકમા ગયો છે, અને સેન મહર્દ્ધિક વ્યતરદેવરૂપે ઉત્પન્ન થયો છે (૧૫) કારણ કે, સિદ્ધને શુદ્ધ સાધુપણુ કરવાની ઇચ્છા હતી અને બીજાએ સાધુપણુ લઇને વિરક્તપણે બરાબર પાળ્યુ નહિ (૧૬) આમ સાભળીને ઘણા જનો ઘરવાસમા વિરક્તચિત્તવાળા થયા બાદ ગુરુ ભવ્ય જનોને પ્રતિબોધવા બીજે સ્થળે વિચરવા લાગ્યા (૧૭) આ રીતે હે ભવ્યો ! તમે સિદ્ધનુ વૃત્તાત સાભળીને શુભ ભાવવડે ગૃહવાસમા પ્રતિબધ છોડી મદ આદરવાળા થાઓ (૧૮)

આ રીતે સિદ્ધ કુમારની કથા છે.

इत्युक्तो भावश्रावकस्य सप्तदशोपि भेदः

आह—स्त्रींद्रियविषयाणामरक्तद्विष्ट-मध्यस्थामवद्धाना गेहगेहवासयो-र्श्चैकविषयाणां भेदोनोपलभ्यते, तत्कथं न पुनरुक्तदोष इति ?

सत्य—देशविरतेश्चित्ररूपत्वादेकस्मिन्नपि विषये परिणामनानात्वं, मेकस्यापि परिणामस्य विषयभेदोपि संभवतीति सर्वभेदनिषेधार्थत्वात् प्रपंचस्य, न पौनरुक्त्यमिति व्याख्यानगाथाभिः प्रकाशितमेवा—तः सूक्ष्म-धियालोच्य समाधानांतरमपि विधेयमिति

इति प्ररूपिताः सदृष्टांताः सप्तदशोपि भावश्रावकभेदाः—तत्प्ररूपणे च प्ररूपितं सप्रपंचं भावश्रावकस्य भावगतलिंगकदंबकं संप्रति एतदेवो-पसंहरन् प्रस्तावांतरं च संबंधयन्नाह—

આ રીતે ભાવ શ્રાવકનો સત્તરમો ભેદ પણ કહ્યો

ઇહા કોઇ પૂછશે કે સ્ત્રી અને ઇંદ્રિયવિષય એ એકજ બાબત છે, અરક્તદ્વિષ્ટ મધ્યસ્થ અને અસંબદ્ધ, એ ત્રણ પણ એ જ બાબત છે તથા ઘર અને ઘરવાસ એ પણ એકજ બાબત છે, એમા કઇ તફાવત દેખાતો નથી, માટે પુનરૂક્ત દોષ કેમ નહિ ગણાય ? તેને એ ઉત્તર છે કે, એ વાત સાચી પણ દેશવિરતિ વિચિત્ર રૂપે હોવાથી એકજ બાબતમા અનેક પરિણામ રહે છે, તથા એક પરિણામની પણ જૂદી જૂદી બાબતા સભવી શકે છે માટે સર્વ ભેદનો નિષેધ કરવા ખાતર વિસ્તારે કહેવાની જરૂર હોવાથી ઇહા પુનરુક્તપણુ નથી એમ વ્યાખ્યાનની ગાથાઓથીજ જણાવી ચૂક્યા છીએ, માટે સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી વિચારીને બીજુ સમાધાન ઠીક લાગે તો તે પણ કરી લેવુ

આ રીતે દૃષ્ટાત સહિત ભાવ શ્રાવકના સત્તરે ભેદો પ્રરૂપ્યા તે પ્રરૂપવાથી વિસ્તારપૂર્વક ભાવ શ્રાવકના ભાવગત લિંગો પ્રરૂપાયા છે

હવે એનો ઉપસહાર કરતા થકા બીજા પ્રસ્તાવને લાગુ કરે છે —

(मूलं)

इय सत्तरसगुणजुत्तो—जिणगमे भावसावगो भणिओ ।
एस उण कुसलजोगा—लहइ लहु भावसाहुत्तं ॥ ७७ ॥

[टीका]

इत्युक्त प्रकारेण सप्तदशगुणयुक्तो जिनागमे भावश्रावको भणित इति प्रकटार्थः-एष एवंविधः, पुनः शब्दो विशेषणार्थः-किं विशिनष्टि ? द्रव्यमात्रस्तावदेष भणित एवागमे—

यदुक्तं—

मिउपिंडो दव्वघडो—सुसावओ तहय दव्वसाहु त्ति ।
साहूय दव्वदेवो—सुद्धनयाण तु सव्वेसिं ॥

મૂળનો અર્થ.

આ રીતે સત્તર ગુણ સહિત જિનાગમમાં ભાવ શ્રાવક કહેલ છે, અને એ કુશળના યોગથી જલદી ભાવ સાધુપણું પામે છે. (૭૭)

ટીકાનો અર્થ

આ કહેલા પ્રકારે કરી સત્તર ગુણ સહિત જે હોય, તે જિનાગમમાં ભાવ શ્રાવક કહ્યો છે અને એવો હોય ને અહીં પુનઃ શબ્દ વિશેષણાર્થ છે તે શું વિશેષ બતાવે છે તે કહે છે એવો હોય તે દ્રવ્યમાત્ર તે પણ આગમમાંજ કહેલ છે

જે માટે કહેલું છે કે —

અને શુદ્ધ નયોના વિભાગે એટલે નિશ્ચય નયના હિસાબે માટીનો પિંડ છે, તે

एवंविध परिणामोपार्जितकुशलयोगात् पुनर्लभतेऽवाप्नोति लघु शीघ्रं भावसाधुत्वं यथावस्थितयतित्वमिति.

[छ]

દ્રવ્ય ઘટ ગણાય છે, તેમજ સુશ્રાવક હોય તે દ્રવ્ય સાધુ છે અને સાધુ છે તે દ્રવ્ય દેવ છે

માટે એવો પુરૂષ એવા પરિણામથી ઉપાર્જિત કરેલા કલ્યાણના યોગથી જલ્દીમાં ભાવ સાધુપણું એટલે ખરેખરૂં યતિપણું પામે છે

भावश्रावकरूप

॥ वीजो भाग समाप्त थयो ॥

॥ शुद्धिपत्रम् ॥

अशुद्ध	शुद्ध	पत्र.	पंक्ति.
कृतव्रत	कृतव्रत.	२	१
नम	गमे	९	५
ता पुत	ता पुत्त	९	१२
श्रता	श्रत	१८	८
व्रतानां	व्रतानां	२१*	७
तेपांमगा	तेपामंगा	२४	६
ताड्यतो	ताडयतो	२५	४
चूय	यूय	३५	४
सदग	सदृशं	३६	६
कुत्रिम	कृत्रिम	३६	८
मत्यूह्या	मत्यूह्या	५३	७
उत्तमुप	उक्तमुप	५६	३
द्वादिश	द्वादश	६४	६
एच	एव	८२	३
नियतो	नियत्तो	८६	११
मणुपतो	मणुपत्तो	११४	१२
अघणुति	अघणुत्ति	११६	१२
मत्ना	मत्र	११८	१
उतम	उत्तम	११९	३

* २१ विगेरे पृष्ठोमा ज्यां व्रत छे, त्यां व्रत એમ વાંચવું

अशुद्ध.	शुद्ध	पत्र.	पंक्ति
मुतु	मुत्तु	१२१	७
पतो	पत्तो	१२६	१०
चद्रमदरू	चद्रसदरू	१३८	५
नराधिपा	नराधिप	१३९	१
विधिरिय	विधिरय	१६०	२
अनुमेक्षा	अनुमेक्षा	१६०	८
पुतपपुना	पुत्तपपुत्ता	१६४	३
पुता	पुत्ता	१६४	५
वुतो	वुत्तो	१६४	७
निमितमित	निमित्तमित्तं	१६६	१
पुतमिते	पुत्तमित्ते	१६६	३
भवतिर	भवति	१६९	४
पूइय	पूयइ	१७२	८
पतो	पत्तो	१७८	९
नियतो	नियत्तो	१८५	४
पुन्छितु	पुच्छित्तु	१८५	१०
इतो	इत्तो	१८५	१०
जुतो	जुत्तो	१८७	२
पनो	पत्तो	१८७	२
सुपवित	सुपवित्त	१८८	३
तता	तत्तो	१८८	३
मत्यचिकी	मत्ययिकी	१९९	१०
चरित	चरित्त	२०१	४

अशुद्ध.	शुद्ध.	पत्र	पंक्ति
तते	तत्ते	२१८	७
भर्तुताडिता	भर्तृताडिता	२१९	६
जउ ति	जउत्ति	२३९	५
जाणितु	जाणित्तु	२४२	६
वसुमितेणु त	वसुमित्ते णुत्त	२४२	७
सुमित वरमित	सुमित्त वरमित्त	२४२	७
मतिणु ते	मतिणु त्ते	२४३	५
स्तग्निमित	स्तग्निमित्त	२४६	९
सवानर्थ	सर्वानर्थ	२४७	३
दनहगारवृत्ति	दनगारवृत्ति	२६१	७
त	तत	२७०	११
भव	भवद्द	२८७	२
वहिपुरात्	बहिःपुरात्	२८७	३
मादेत	मादत्ते	२८७	६
स्त्यान्या	स्त्याज्या	२८७	७
त्रिघा'	त्रिधा	२८७	१०
द्विान्	दिनान्	२८८	९
रराय	क्षय	२८९	११
'स्वापत्त	स्वायत्त	२९०	११
हा'	दा'	२९२	१०
त्युर्च्य'	त्युच्चै'	२९७	७
हरियति	दारयंति	३२४	६
सभद्द	सद्भद्द	३२८	१२

છે એ ગ્રથ શ્રેણીમાથી " **શ્રી ધર્મરત્ન પ્રકરણ** " નામના ગ્રથનુ અવલોકન પ્રથમ સાદ્યત કરતા અતિ હર્ષ ઉત્પન્ન થાય છે આ ગ્રથના લેખક શ્રીમાન્ દેવેંદ્રસૂ જૈન ગ્રથકારોમા પ્રખ્યાત છે તેમના ઘણા ગ્રથો ભારતના જૈન વર્ગમા પ્રખ્યાત રીતે વચાય છે એ મહાત્માએ આર્હત ગ્રથની સમૃદ્ધિ ઘણી વધારી છે જૈનતત્વ ગ્રથોની ઉપ તેઓએ સારી વૃત્તિઓ અને ટીકાઓ રચેલી છે કર્મગ્રથ જેવા ગહન વિષયમાં તેમને લેખણીએ સારૂ નુર કર્યું છે જેમ વૈ૰ ધર્મમા શકરાચાર્ય ભાષ્યકાર કહેવાય છે, તેમ જૈ ધર્મમા એ સૂરિરાજ ભાષ્યકાર કહેવાય છે તેમણે **દેવવંદન ભાષ્ય**, **ગુરૂવંદન ભાષ્ય** **પ્રત્યાખ્યાન ભાષ્ય**, વિગેરે ભાષ્યો લખેલા છે, તે સિવાય કર્મગ્રથોની ઉપર સારી ટી કરેલી છે આ વિદ્વાન્ મુનિરત્ને ગુજરાતના મત્રી વસ્તુપાળને સારો પ્રતિબોધ આપ્યે હતો, એ મત્રીની આગેવાની નીચેજ એ મહામુનિને સૂરિપદ આપવામાં આવ્યુ હતું તે મના ગુરૂ જગચ્ચદ્રસૂરી હતા જેઓએ તપગચ્છની સ્થાપના કરી હતી તે ગુરૂએ પો તાના આ પ્રભાવિક શિષ્યને સૂચના આપેલી હતી કે શિષ્ય ! તારી બુદ્ધિ જોઈ મ સતોષ થાય છે, તારા જેવા વિદ્વાન્ મુનિને ધર્મની યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરાવનારા ગુણોને મા કોઈ પણ ગ્રથ લખવાની જરૂર છે ગુરૂની આવી સૂચના ઉપરથી તેણે આ **ધર્મરત્ન** ગ્રથ લખી તે ઉપર વૃત્તિ કરેલી છે

આ સુબોધક અને શિક્ષણ લેવા લાયક ગ્રથ ખરેખરો જૈન વર્ગને ઉપયોગી છે આ ગ્રથમા લખનાર સૂરિવર્યની ધારણા સર્વ અશે સફળ થઈ છે ગ્રથકારે જે ઉત્કૃ ઉદ્દેશથી અને ઉદાર દ્રષ્ટિથી આ લેખ લખ્યો છે, તે ઉદ્દેશ અને તે વૃત્તિ તેમા એશ ક્ષણે ક્ષણે જણાઈ આવે છે લેખકોના જુદા જુદા વર્ગ પાડીએ તો એ રીતે એ લેખ કોના બે પ્રકાર હોઈ શકે છે (૧) પોતાને માટે લખનારા અને (૨) લોકોને માટે લખનારા લેખકો સ્વાર્થી છતા ઘણીવાર લોકપ્રિય થઈ પડે છે પણ જો તેમા સ્વાર્થબુદ્ધિ એટલીજ હોય કે બીજા લોકોને મારા લેખથી લાભ થશે, અને તે લાભનુ ધર્મરૂપ ફળ જો તેઓ પ્રાપ્ત કરે, તો મને પુણ્ય થશે બીજાઓ ધર્મ પામે તેના લાભનો હુ ભાગીદાર થઈશ આવી તેઓની ઉત્તમ પ્રકારની ધારણા પણ ખરેખર પ્રશસનીય હોય છે કારણકે તેઓને તેમા કાઈ પણ સાસારિક લાભ પ્રાપ્ત કરવાનો અધમ સ્વાર્થ હોતો નથી

આજકાલ વ્યાપાર દ્રષ્ટિથી લખી લખાવી પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરનારા પેહેલા પ્રકા રના સ્વાર્થી લેખકો વ્યાપારની અનુકૂળતાને અર્થે સામાન્ય લોકરૂચિને અનુસરી લેખ લખે છે અને લખનારાઓ તો લોકોની વૃત્તિને તૃપ્ત કરવામજ લાભ રહેલો હોવાથી એવા પુ સ્તકો બાહેર પાડી સાસારિક લાભની પ્રાપ્તિની સાથે લોકોના મોટા ભાગમા લોકપ્રિયતા પણ મેળવી શકે છે

આ ગ્રંથ પરોપકારી શ્રીદેવેન્દ્રસૂરિએ તેવી ધારણાથી લખ્યો છે ગ્રંથકાર આ-દિમાં અવતરણની અંદર લખે છે કે, " આ જગતમા સાન્ય, અને આજ્ઞા પદાર્થની સમજ ધરનારા લોકો ઘણા હોય છે, તે છતા તેઓ જન્મ, જરા મૃત્યુ, રોગ, અને શોકાદિ વિષય પદાર્થોથી પીડાય છે, માટે તેમણે સ્વર્ગ તથા મોક્ષાદિ સુખનુ કારણભુત ધર્મરૂપી રત્ન ગ્રહણ કરવુ જોઈએ " આવુ અવતરણ લખી, ગ્રંથકાર પોતાના લેખનો ઉદ્દેશ જણાવે છે, અને ત સાથે પ્રથમા મગળ, અભિધેય, પ્રયોજન, અને સબધનુ સ્પષ્ટિકરણ કરે છે, તે પછી ગ્રથનો ઉપોદ્ઘાત શરૂ કરે છે ઉપોદ્ઘાતમા ગ્રથના પ્રયો-જનને માટે સારૂ વિવેચન કરી ઉપદેશ ઉપદેશકના ગુણનું વર્ણન કરતા ગ્રથકાર પોતાનુ પાંડિત્ય સારૂ દર્શાવે છે ઉપદેશકને માટે તેણે જે વાકો લખેલાં છે, તે ખરેખર મનન કરવા યોગ્ય છે તે માહેલુ એક પદ્ય આ પ્રમાણે છે—

शुद्धमार्गोपदेशेन यः सत्त्वानामनुग्रहम् ।
करोति नितरा तेन कृतः स्वस्याप्यसौ महान् ॥ १ ॥

" જે પુરૂષ શુદ્ધ માર્ગનો ઉપદેશ કરી, બીજા પ્રાણીઓપર અનુગ્રહ કરે છે, તે પોતાના આત્મા ઉપર પણ અતિશે મહાન અનુગ્રહ કરે છે "

કારણ કે, હિતોપદેશ સાભળવાથી કદિ સર્વ શ્રોતાઓને કાઇ એકાતે ધર્મ પ્રાપ્તિ થતી નથી, પણ અનુગ્રહ બુદ્ધિથી ઉપદેશ આપનારને તો એકાતે અવશ્ય ધર્મની પ્રાપ્તિ થાય છે

ઉપદેશના ધર્મ માટે આ અસરકારક પદ્ય છે, આના પદ્યના ઉદ્ગાર જૈનોના પ્રાચિન ઉપદેશકોના હૃદયમાથી નીકળતા હતા ત્યારેજ જૈન ધર્મની ભાવનાએ આ આર્યાવર્ત ઉપર વિજય મેળવ્યો છે તે પછી ગ્રંથકાર ધર્મરૂપ રત્નની દુર્લભતા વિષે આરૂ-બ્યાન આપે છે " આ અપાર સસારરૂપ સમુદ્ર, કે જેમા જન્મ, જરા, મરણાદિરૂપ અનત જળ ભરેલુ છે, તે અગાધ સમુદ્ર આદિ અને અત વગરનો છે, તેની અંદર પ્રાણીઓ કર્મને વશ થઇ નારકી, તિર્યંચ, નર તથા દેવરૂપે ઉત્પન્ન થાય છે, અને તેમા ભમ્યા કરે છે, તેના પ્રાણીઓને મનુષ્યપણું પ્રાપ્ત થવુ દુર્લભ છે કદિ તે પ્રાપ્ત થયુ, તો પછી સધર્મરૂપ રત્નની પ્રાપ્તિ દુર્લભ છે. " ઇત્યાદિ વર્ણન કરી ગ્રથકાર પોતાના ગ્રથનુ નામ ધર્મરત્ન પ્રકરણ એવુ સાર્થક કરે છે અને આ ગ્રથ ધર્મરૂપ રત્નની પ્રાપ્તિનુ સાધન છે, એવો લક્ષ્યાર્થ જણાવે છે, તે ધર્મરૂપ રત્નની સારી રીતે પ્રશસા કરી, ગ્રથકાર મનુષ્ય ભવનુ માહાત્મ્ય ઘણી છટાથી વર્ણવે છે, મનવજીવનની મહત્તા દર્શાવવાને તેના વિચારો એટલા બધા ઉત્તમ છે કે, વાંચનારના હૃદયમાં તે અસરકારક રીતે ઠસી જાય છે તે વિષે મૂળમા અલ્પ લેખ છતા તેને વૃત્તિમાં એવો પ્રવિસ્તર કરે છે કે, જે વાંચવાથી સહૃદય વિદ્વાનોને ઘણો આનદ આવે છે

માનવ જીવનનો એક ક્ષણ પણ કેવો ઉપયોગી છે ? તેને માટે પ્રથમ સુક્તિ પુસ્ત સિદ્ધ કરવાને બીજા પ્રમાણ વાક્યો સાથ આપ્યા છે જેમાંનું એક પદ્ય સર્વ જૈન બંધુઓએ માનવા યોગ્ય છે

अनर्घ्याण्यपि रत्नानि लभ्यते विभवैः सुखम् ।
दुर्लभो रत्नकोट्यापि क्षणोऽपि मनुजायुषः ॥ १ ॥

" અમૂલ્ય એવા રત્નો પણ વૈભવવડે સુખે મેળવી શકાય છે અને મનુષ્યની આયુષ્યનો એક ક્ષણ પણ કોટી રત્નોથી મેળવી શકાતો નથી ૧

આ પ્રમાણે માનુષ્ય જન્મની દુલભતા જણાવી, પ્રથમ રત્નની દુલભતાને માટે વિવેચન કરે છે અને તેને ચિતામણિની સાથે સરખાવે છે, તે પ્રસગે એક મૂર્ખ પશુપાળનું સુબોધક દૃષ્ટાંત આપે છે, જે ઘણુ અસરકારક દૃષ્ટાંત છે, જેનો સાર નીચે પ્રમાણે છે

હસ્તિનાપુર નગરમા **નાગદેવ** નામે એક શેઠ હતો, તેને **વસુધરા** નામે સ્ત્રી હતી, અને જયદેવ નામે એક પુત્ર થયો હતો જયદેવ ઘણો ચતુર હોવાથી રત્નોની પરીક્ષા કરવાનુ કામ શીખવા લાગ્યો એક વખતે તેના મનમા વિચાર થયો કે, બીજા મણિઓ પથ્થર જેવા છે, ખરેખર રત્ન તો ચિતામણિજ છે માટે કોઈ પણ ઠેકાણેથી તેની શોધ કરવી આવા ઇરાદાથી જયદેવ નગરમાં ઘેર ઘેર, અને દુકાને દુકાને ફરી વળ્યો, પણ તેને કોઇ ઠેકાણેથી ચિતામણિ ન મળ્યુ તેથી તેણે પોતાના માતાપિતાને જણાવ્યુ કે, આ નગરમા ચિતામણિ રત્ન મળતુ નથી માટે તે મેળવવા હુ બીજે સ્થળે જાઉં છુ માતાપિતાએ કહ્યુ પુત્ર ! ચિતામણિ ક્યાઇ હોયજ નહિ તે તો માત્ર કલ્પના છે તે વિષેની વાત છોડી દે જે બીજા રત્નો મળે છે, તેનાથી વેપાર કર જેથી તને અપાર લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થશે માતાપિતાના આ વચન જયદેવે માન્યા નહિ તે હસ્તિનપુર છોડી બાહેર નીકળી પડ્યો અનેક સ્થળે તેણે ચિતામણિની શોધ કરી, પણ કોઇ સ્થળે તેનો પત્તો મળ્યો નહિ ફરતા ફરતા તેને એક વૃદ્ધ માણસ મળ્યો તેણે જયદેવને કહ્યુ કે આ સ્થળે **મણિવતી** નામે એક મણિની ખાણ છે તેમા ઉત્તમ અને પવિત્ર મણિઓ મળી શકે છે,' તે સાભળી જયદેવ તે સ્થળે ગયો ત્યાં એક પશુપાળ જોવામા આવ્યો પશુપાળના હાથમા એક પથ્થર હતો, તે જયદેવના જોવામા આવ્યો ચિતામણિને જાણનાર ચતુર જયદેવે તે પથ્થરને જોયો ત્યા તેને તે લક્ષણોથી ચિતામણિ માલુમ પડ્યો હર્ષ પામેલા જયદેવે પશુપાળ પાસેથી તે પથ્થરો માગ્યો એટલે પશુપાળે કહ્યુ ભાઇ ! તારે આ પથ્થરનુ શુ કામ છે ? જયદેવે કહ્યુ આ પથ્થરો મારે ઘેર લઇ જઇશ, અને નાના બાળકોને રમવા આપીશ પશુપાળે કહ્યું અહી આવા બીજા પથ્થરા ઘણા છે તે લઇ લે આ પથ્થરાની શી જરૂર છે ? ઘણુ સમજાવ્યો, પણ સમજ્યો નહિ અને ઉપકાર કરવાની તેને ટેવ ન હોવાથી, તેણે તે પથ્થરો જયદેવને આપ્યો

નહિ, પછી ચતુર જયદેવે વિચાર્યું કે, આ મૂર્ખ પશુપાળને આ ચિંતામણિ છે એવી ખબર નથી, તેમ એનું શું મહત્ત્વ છે? તે પણ જાણતો નથી તો આ ચિંતામણિ તેનું ભલે શુભ કરે પણ તેને એના મહાત્મ્યની ખબર પડવી જોઇએ આવું વિચારી જયદેવે કહ્યું અરે ભોળા માણસ! જેને તું એક પથ્થર જાણે છે તે ચિંતામણિ રત્ન છે તે મણિની આરાધના કરવાથી તારા સર્વ વાંછિત પુરા થશે, માટે તે ગુમાવી જેવું નથી, તેનો લાભ તું પોતેજ મેળવ મૂર્ખ પશુપાળે કહ્યું ઠીક જો આ ચિંતામણિ છે એ વાત ખરી હોય તો, હું ચિંતવું છું કે એ મણિથી ઘણા બોર કેર તથા કાગડા વિગેરે મને પ્રાપ્ત થાઓ મૂર્ખ પશુપાળના એ વચન સાંભળી જયદેવ હસી પડયો તેણે કહ્યું ભોળા માણસ! એમ કહેવાથી કાંઈ વાંચ્છિતનો લાભ થાય નહિ પ્રથમ ત્રણ ઉપવાસ કરી, તે મણિને પાટલા ઉપર સ્થાપન કર પછી તેની વિધિથી પૂજા કરી, અને પ્રણામ કરી જે માગવું હોય તે માગી લે પશુપાળે તે વાત માન્ય કરી, પછી તે મણિને લઇ પોતાના ગામ તરફ ગયો જયદેવે જાણ્યું કે આ પુણ્યહીન છે, માટે તેની પાસે મણિ રહેશે નહિ તેથી તેની પાછળ જવું જોઇએ

આવું વિચારી જયદેવ તેની પાછળ ચાલ્યો માર્ગમાં ચાલતા પશુપાળે તે મણિને સંબોધીને કહ્યું, અરે મણિ! આ બકરીઓ વેચી તેના દ્રવ્યથી ચંદન, કેસર કપુર વિગેરે લઇને તારી પૂજા કરીશ પછી તું મારા મનોરથ પુરા કરજે વળી ક્ષણવાર રહીને પાછું મણિને પુછ્યું, મણિ! હજુ ગામ દુર છે, માટે રસ્તો ખુટે તેવી કાંઇક વાર્તા કહે જો તું વાર્તા કહી જાણતો ન હો તો સાંભળ, હું તને એક વાર્તા કહું એક હાથના દેરામાં ચાર હાથનો દેવ રહે છે, આ વાતમાં કોઇને શંકા કરવી નહીં કારણ કે, એક હાથના દેરામાં ચાર હાથવાળો દેવ રહી શકે છે આમ પશુપાળે વાર્તા કહેવા માંડી, પણ મણિ તો કાંઇજ બોલ્યો નહિ, એટલે પશુપાળે ગુસ્સો કરીને કહ્યું અરે મણિ! તું હુંકારો પણ આપતો નથી, તો તારી આગળ શું વાત કરવી? આ ઉપરથી તારામાં વાંછિત પૂર્ણ કરવાની આશા શી રીતે રાખી શકાય? તારૂં ચિંતામણિ નામ ખોટુંજ છે, તેથી તારે માટે ત્રણ ઉપવાસ કરી, કષ્ટ ભોગવવું નકામું છે, અને હું તો રાબ અને છાશ વગર એક ક્ષણ પણ રહી શકું તેમ નથી, અને મને ભુખ્યો મારવાને માટેજ તે વાણીયાએ તને વખાણ્યો હશે અહીંથી દુર ચાલ્યો જા આ પ્રમાણે કહી તે પશુપાળે મણિને દુર ફેંકી દીધો પાછળ ચાલ્યા આવતા જયદેવે તે મણિને લઇ લીધો અને તેની વિધિ પ્રમાણે આરાધના કરી, તેથી જયદેવ મોટો ધનાઢ્ય થયો ધનના પ્રભાવથી માર્ગમાં આવતા મહાપુર નામના નગરને વિષે આવી ત્યાંના સુબુદ્ધિ નામના શેઠની રત્નવતી નામે પુત્રીને પરણ્યો દાસ દાસીના મોટા પરિવાર સાથે તે પોતાને વતન આવ્યો અને માતાપિતાને પ્રીતિથી મળ્યો

આ દૃષ્ટાન્ત આપી ગ્રંથકારે માનુષ્ય ભવની અને ધર્મ એ ચિંતામણી રત્ન સમાન છે, એ સિદ્ધ કરી આપ્યું છે દેવ, નારકી અને તિર્યંચની ગતિ એ સામાન્ય મણિઓની ખાણરૂપ છે, તેનો શોધ કરવા ભમતો એવો પ્રાણી આ મનુષ્યગતિરૂપ ઉત્તમ મણિવાળી

પ્રાણ મેળવી શકે છે ત્યા પણ ચિંતામણીની માફક જિનભાષિત ધર્મરૂપ ચિંતામણી પ્રાપ્ત થવો દુર્લભ છે પણ તેવા મણિને પુણ્યરૂપ ધનવાન્ જયદેવ સમાન પ્રાણી મેળવી શકે છે અને પુણ્ય વગરનો પશુપાલ સમાન પ્રાણી તેને મેળવી શકતો નથી અને કદિ મેળવી શકે, તો તે તેને ગુમાવી દે છે

આવુ મનોરંજક દૃષ્ટાંત આપી ગ્રંથકાર ઉપોદ્ઘાત પૂર્ણ કરે છે અને તે ધર્મરત્નને કેવા ગુણવાળો મનુષ્ય યોગ્ય થાય, તેવો આક્ષેપ કરી ગ્રંથનો આરંભ કરે છે ધર્મની યોગ્યતા ધરાવનારા પુરુષમા કેવા ગુણ જોઈએ ? તે ગુણને નામવાર દર્શાવે છે જે ગુણોની સખ્યા એકવીશની છે તે પ્રત્યેક ગુણને માટે ઉત્તમ વિવેચન કરી, તે વિષે ઉત્તમ દૃષ્ટાંતરૂપ કથાઓ આપે છે કથાઓમા ગ્રંથકારે પોતાની બુદ્ધિનું સામર્થ્ય સારૂ દર્શાવ્યુ છે અન્વય અને વ્યતિરેકથી કથા દૃષ્ટાંતો ગોઠવી, વાચકોના અંતઃકરણ શુભ સંસ્કારથી રસભરિત અને તે તે ગુણના રાગી કરવાને તેમા સારૂ યત્ન કરવામા આવ્યુ છે દરેક કથા આદ્યંત વાંચ્યા પછી તે તે ગુણ ઉપર હૃદય સ્નેહ ભરેલ વર્તી તથા રસગ્રહ કરી પ્રવૃત્ત એવુ રસિક થઈ જાય છે

આવા ગુણદર્શક ગ્રંથો જૈન પ્રજાની આગળ અવશ્ય મુકવાની જરૂર છે કારણ કે જૈન પ્રજાના જ્ઞાનોદયનો યુગ હજુ આરંભાય છે સારાસારની પરીક્ષા કરવા ઉપર અધિક લક્ષ રાખી તથા યથાશક્તિ વિવેકી થવાના પવિત્ર પાઠો હજુ તેમને શીખવાના છે, તેવા યુગના આરંભ માટે આવા આવા ઉત્તમ પુસ્તકો દેશી ભાષામા ઉતારી તેમની આગળ ધરવાથી ઉભયને મહાન્ લાભ પ્રાપ્ત થાય છે જૈન ગ્રંથકારોની પદ્ધતિનો મને આજ સુધીમા જે કાંઈ અનુભવ થયો છે તે ઉપરથી એટલુ કહેવાની મને હિમ્મત આવે છે કે જૈન ગ્રંથકારો પ્રાયે કરીને સયમધારી હોય છે, અને તેથી તેઓના હૃદય હમેશા ઉચ્ચ ચારિત્રથી વાસિત હોય છે આથી કરીને જ્યારે તેઓ ગ્રંથ લખવા તત્પર થાય છે, ત્યારે તે પોતાના હૃદયને આનંદ બીજા અધિકારી મનુષ્યના હૃદયોમા રેડી તૃપ્તિ પામી સતોષ સાથે આનંદનો અનુભવ આપે તેવી ગ્રંથ રચના રચે છે પ્રાચીન સહિત્યકારોનો એવો સિદ્ધાંત છે કે, કવિ કે ગ્રંથકાર પોતાને મળેલો ઉચ્ચ અને શુદ્ધ આનંદ અન્ય હૃદયોમા રેડવાની ચચળતાથી તેમનામા લેખનકળા જન્મ પામે છે તે વસ્તુ આ ગ્રંથના લેખમા જણાય છે

આ ગ્રંથમાં દરેક ગુણ ઉપર આવેલી કથાઓ ધાર્મિક અને કાંઈક સાંસારિક વસ્તુઓથી ભરેલી છે કથાના પ્રસગમા સક્ષિપ્ત વર્ણનો બોધક વાક્યો અને ધાર્મિક સત્ય વચનો વાચકને વાચનના રસમા ઝુલાવતા કથને આદિથી અંત સુધી વાચવાની જીજ્ઞાસા કરાવે છે ભાષાંતરની ભાષા સરળ છે કોઈ કોઈ સ્થળે અલ્પ રસનો આભાસ થાય છે, તથાપિ એકદર મૂળનો અર્થ સમજી શકાય તેવી પદ્ધતિ રાખેલી છે જે કાંઈ અલ્પ રસાભાસ દેખાય છે તે ભાષા લેખકના દેશની પદ્ધતિને લઈને થયેલ હોય તેમ લાગે છે. મૂળ સાથે રાખી બરાબર અર્થ કરી અભ્યાસ કરવા ધારે, તોપણ તે બની શકે તેમ છે

તેમા ખુશીની વાત એ છે કે, ભાષાંતરકારે માગધી ભાગનુ ભાષાંતર ઘણુ સારુ કરેલુ છે મૂળ સસ્કૃત અને માગધીની શુદ્ધિને માટે પણ સારો પ્રયત્ન કરેલો છે

આ અતિ ઉપયોગી ગ્રથ દરેક જૈન ગૃહસ્થે વાચવા લાયક છે જ્યારે આવા આવા ગ્રથો બહાર પડશે ત્યારે જૈનોની જ્ઞાન સમૃદ્ધિનો પ્રભાવ જગત્મા સર્વ સ્થળે જણાઇ આવશે, જૈન વિદ્વાનોએ પોતાના સાધર્મિ બધુઓની કેવી સેવા કરી છે ? તે આવા ગ્રથો જોવાથી સિદ્ધ થઇ જાય છે વિશેષ લખવાનો આનદ આવે છે કે, પાલીતાણાના શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગે જે કામ હાથ ધાર્યુ છે તે સર્વ જૈન વર્ગને આદરણીય છે જૈન પ્રજામા પોતાના પ્રાચીન ગ્રથોના વાચનની અભિરુચિ થાય, તેવા ઉત્તમ હેતુથી એ વર્ગ જે કાર્ય કરે છે, તે ખરેખર પ્રશસનીય છે વર્ગે જે સદિચ્છાથી અને કોમળ ભાવથી આ પુસ્તકનો ઉદ્ધાર કરી જૈન વર્ગ સન્મુખ રજુ કર્યુ છે, તે તેમનો હેતુ અને શ્રમ સફળ થશે એવી હુ આશા રાખુ છુ પુસ્તકની છપાઇ, બધાઇ અને સફાઇ જોતા તેની અલ્પ કિંમત રાખવામા આવી છે, તે પણ તે વર્ગની ઉદારતાનુ શુભ ચિન્હ છે

આવા અનેક ગ્રથોનો ઉદ્ધાર કરવાની ઇચ્છા રાખનારા કચ્છી જૈન ગૃહસ્થોના નામ ઘણી વાર સાભળવામા આવે છે એવા એ ગ્રહસ્થોની ઉદારતાને ખરેખરો ધન્યવાદ ઘટે છે આ સુદર ગ્રથના અગ્ર ભાગ ઉપર પણ એક સ્વર્ગવાસી કચ્છી ગૃહસ્થ મૂર્તિનુ નિરીક્ષણ કરી, અને તેની નીચે **" સ્વર્ગીય શેઠ ખીઅસી કરમણ "** એવુ નામ વાચી દરેક જૈન વનાઢ્ય ગૃહસ્થે વિચારવુ, અને નીચેનુ નીતિ વાક્ય સ્મરણમા રાખવુ

" धर्मः कीर्तिर्द्वय स्थिरम् । "

આ પ્રસગે વળી વિશેષમા જણાવવાનુ કે આ જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગની પ્રમાણિક, ઉત્સાહ અને શુદ્ધ હૃદયથી સેવા કરનાર તથા **આનદ** અને **મધુકર** [માસિક] મા **" સત ચરણોપાસક શિર "** આવી વર્ણમાળાથી પ્રખ્યાત **શા. ગિરજી દેવશીને** સપૂર્ણ અભિનદન ઘટે છે જેઓ સાહિત્યની સેવા કરવામા આનદ અનુભવતા જૈનોના ધાર્મિક અને સાસારિક ઉદય માટે સ્થપાએલા મડળોમા અગ્રેસર ભાગ લેનારા તેમના આ સ્તુત્ય પ્રયાસને માટે મોટુ માન ધરાવતા જોવાની ઇચ્છા દર્શાવી તેમનુ અને તેમના વર્ગનુ હુ સતત કલ્યાણ ચાહુ છુ

ભાવનગર,	**શાસ્ત્રી નર્મદાશકર દામોદર,**
તા ૮-૨-૦૬ માઘ શુકલ ૧૫ સ ૧૯૬૨	ભાવનગર હાઇસ્કુલના સસ્કૃત શિક્ષક

પુસ્તક ૧ લુ. જૈનોદય ચૈત્ર અંક ૬ ઠો.

શ્રી ધર્મ રત્ન પ્રકરણ—પ્રથમ ભાગ આ પુસ્તક તેના પ્રસિદ્ધ કર્તા પાલી તાણાવાળા શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગ " તરફથી અમને અભિપ્રાયાર્થે મોકલ્યુ છે આ પુસ્તકનું કદ મોટા ૬૦૦ પૃષ્ટનુ છે, અને તે શેઠ ખીઅસી કરમણના સ્મરણાર્થે છપાવવામા આવ્યુ છે આ પુસ્તક મુળ માગધી ભાષામા લખાએલુ હતુ, તેનુ ગુજરાતી વિવરણ કરાવી મૂળ સાથે ગુજરાતી ટીકા આ પુસ્તકમા આપવામા આવી છે વળી વિદ્યાર્થીને, અભ્યાસ કરનારને સુગમતા પડે તે માટે પુસ્તકના ઘોડા ભાગ સુધી માગધી સાથે તેની સસ્કૃત છાયા પણ આપવામા આવી છે, જે શૈલી અભ્યાસ કરનારાઓને અતિ સુગમતાવાળી થઇ પડવા સભવ છે

આ વિભાગમા શ્રાવકના એકવીશ ગુણ વિષે વર્ણન કરવામા આવ્યુ છે અને તે દરેક ગુણના વર્ણન પછી તેનેજ લગતી એકેક સ્ટોરી કથા આપવામા આવી છે જેથી વાચકના હૃદયમા શ્રાવક ગુણ ઠસાવવાનો આશય પરિપૂર્ણ થાય છે કથાઓ વિગેરે રસીક છે પરતુ મુર્તિપૂજક જૈન બધુઓને વધારે ઉપયુક્ત છે શરૂઆતના ચાલીશેક પૃષ્ટમા આપવામા આવેલ ઉપોદ્દ્ઘાતમાં *ધર્મ તે શુ ? અને તેની જરૂર શા માટે છે ? એ વિષયોપર* તો બહુ સારૂ વર્ણન કરવામા આવ્યુ છે તેમા ધર્મની વ્યાખ્યા નીચે પ્રમાણે આપવામા આવી છે

दुर्गति प्रसृतान् जतून् यस्माद्धार यते तत ।
धत्ते चैतान् शुभस्थाने तस्माद्धर्म इति स्मृत ॥

દુર્ગતિમા પડનાર પ્રાણીઓને [પ ડ તા] ધરી રાખે અને સુગતિએ પહોચાડે તે ધર્મ કહેવાય છે

શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગ તરફથી જે પુસ્તકો પડતર કિંમતે વેચાય છે, તેમા આ પુસ્તક પણ છે તેની યોગ્યતા અને કદના પ્રમાણમા તેની કિંમત રૂ ૨—૦—૦ રાખવામા આવી છે તે કાઇ વધારે ગણાય નહિ તેમા શેઠ ખીઅસી કરમણનો ફોટો પણ આપવામા આવ્યો છે આ વર્ગ આવા પુસ્તકો દ્વારા સ્વધર્મબધુઓની સારી સેવા બજાવતો રહે એમ અમે ઇચ્છીએ છીએ

મુબઇ સમાચાર શનીવાર તારીખ ૨૪ મી માર્ચ ૧૯૦૬

" શ્રી ધર્મરત્ન પ્રકરણ. "

શ્રીમાન્ દેવેંદ્રસૂરિ વિરચીત " શ્રી ધર્મરત્ન પ્રકરણ" નામના પુસ્તકનો પ્રથમ ભાગ (મૂળ અને ગુજરાતી ભાષાતર સાથે) પાલીતાણા ખાતેના શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસા

ર્ક વર્ગ તરફથી છપાવી, પ્રસિદ્ધ કરવામા આવ્યો છે, જેની એક નકલ અમારી ઉપર અ વલોકનાર્થ મોકલવામા આવી છે, તેની પહોચ માન સહિત સ્વીકારીએ છીએ આ પુસ્તક ફરુ૭ સુથરીના રહીશ સ્વગસ્થ શેઠ ખીઅસી કરમચુના સ્મણાર્થે તેમના પુત્રોએ પોતાના ખચ પ્રગટ કરાવ્યું છે, અને આવી રીતે જ્ઞાન દાન કરવામાં, બાહેર પડવા માટે તેઓને મુબારકબાદી આપવામા આવે છે ઉજમણા વિગેરે પ્રસગે શ્રીમત જૈનો આ પ્રમાણે પ્રા ચીન સાહિત્યના ઉત્તમ ગ્રથો ગુજરાતી ભાષાતર સાથે બાહેર પાડવામાં ધ્યાન આપે, તો જૈન ધર્મના અનુપમ ગ્રથોનો સારો ફેલાવો થયા વગર રહે નહીં “ શ્રી ધર્મ રત્ન પ્રક રણ ગ્રથ ” ના મૂળ રચનાર શ્રીમાન્ દેવેંદ્રસૂરી નામના જૈન ધર્મના એક સમર્થ વિદ્વાન થઇ ગયા છે, જેમણે તે ગ્રથ માગધી તથા સસ્કૃત ભાષામા લખેલો હતો આ અનુપમ ગ્રથનો લાભ સામાન્ય શિક્ષણ પામેલા માણસો લઇ શકે, એવા હેતુથી તે ગુજરાતી ભા ષાતર સાથે પ્રગટ કરવામાં આવ્યો છે જો જૈનશૈલીવાળા મુનિ માહારાજના હાથમાથી આવા ગ્રથો પસાર કરવાની તજવીજ કરવામા આવે, તો જૈન ભાઇઓ પોતાના ધર્મના આવા રસીક ગ્રથો પ્રત્યે વધારે શ્રદ્ધાળુ બને છે, અને તે ગ્રત્યે વધારે માનની નજરથી જુએ છે પાલીતાણા જેવા મહાન્ તીર્થ સ્થાને વિદ્યા પ્રસારક વર્ગને પડિત મુનિમાહારાજો ના સમાગમમાં આવવાની સારી રીતે તક મળતી હોવી જોઇએ, અને તેનો તેઓને સારી રીતે લાભ લેવાની આવશ્યકતા છે આ ગ્રથમા શ્રાવકના એકવીશ ગુણો ઉપર એ કવીશ કથાઓ વર્ણવેલી છે, જે જૈનોને બોધક તથા રમીક લાગ્યા વગર રહે નહીં

‘ તરગ ’ પુસ્તક ૧ લુ અક ૧૦ પોશ ૧૯૬૨.

ધર્મ રત્ન પ્રકરણ—પાલીતાણા જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગ તરફથી આ નામનો વિશાળ ગ્રથ અમોને અભિપ્રાયાર્થે ભેટ મળ્યો છે તેનો સ્વીકાર કરતા અમો હર્ષ પ્ર દર્શીત કર્યા વગર રહી શકતા નથી આ વર્ગ જૈન ધર્મનાં જુનાં મહાન્ આચાર્યોના લિખિ ત પુસ્તકો છપાવવા માટે ઘણોજ ઉત્તમ પ્રકારનો પ્રયાસ કરે છે, અને ભાષાતર કરવાનુ કામ એટલી વિશેષ કાળજી પૂર્વક કરવામા આવે છે કે, વાચનારને મૂળની સાથે ભાષાતર મેળવતા ભાગ્યેજ શકાનુ કારણ રહે છે આવા ઉત્તમ પ્રતિના ગ્રથો બહાર પાડવાને આ વર્ગ શ્રીમાન્ ગૃહસ્થોની મદદથી જે પ્રયાસ કરે છે, તેથી તે સમસ્ત જૈન કોમને મોટો ઉપકાર કરે છે, એમ કહ્યા વગર ચાલતુ નથી આ ઉત્તમ ગ્રથમા શ્રાવકના એકવીશ ગુણપર એકવીશ કથા શ્રેષ્ટ રીતે વર્ણવેલી છે સામાન્ય વાચનારને પણ તે સહજ સમ જી શકાય તેવી છે વળી લગભગ ૬૦૦ પૃષ્ટનો મોટો ગ્રથ હોવા છતા તેની કિંમત અતિશે જુજ એટલે બે રૂપીઆ રાખી છે અમો આશા રાખીએ છીએ કે, શ્રીમાન્ જૈન ગૃહ સ્થ જો આ વર્ગને આવી રીતે મદદ કરતા રહેશે, તો આ વર્ગ જૈન સાહિત્યને આગળ વધારવાને પોતાનો ઉત્સાહ વૃદ્ધિગત કરશે

સનાતન જૈન ફેબ્રુઆરી ૧૯૦૬ પુસ્તક ૧ લુ અંક ૭ મો

શ્રી ધર્મ રત્ન પ્રકરણ નામનો—એક ગ્રંથ પાલીતાણા જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગ તરફથી ભેટ દાખલ મળ્યો છે એ ઉપકાર સાથે સ્વીકારીએ છીએ, તેમા શ્રાવકના એકવીશ ગુણનુ વર્ણન આપ્યુ છે અને તે સાથે તે તે ગુણની ૨૧ કથાઓ આપવામા આવી છે આખો ગ્રંથ એ કથાઓ ને ગુણોના વર્ણનથી ભરેલો છે તે વાચવા લાયક છે

પાલણપુર ફાગણ શુદી ૧ ગુરુવાર

લી. મુનિ મોહનવિજયજી.

પંડિત શ્રી માનવિજયજીસુરિ રચિત ' **શ્રી ધર્મ સંગ્રહ** " તથા શ્રી દેવેંદ્ર સુરિ રચિત " **શ્રી ધર્મરત્ન પ્રકરણ** ' નામના બે અતિ ઉત્તમ ગ્રંથો ભેટ તરીકે અભિપ્રાય જણાવવા અર્થ આપણા વર્ગ તરફથી મોકલવામા આવ્યા છે, તે અમને પોહોચ્યા છે વાચતા એટલો બધો આનંદ ઉત્પન્ન થાય છે કે, એ બે ગ્રંથો શ્રાવકોને બોધ લેવા માટે અવશ્ય ઉપયોગી થઇ પડવા જોઇએ હમણાના વખતના ઘણા ગ્રંથો બહાર પડ્યા છે પણ આ ગ્રંથો તેના કરતા પણ વિશેષ ચઢીઆતા થઇ પડે એવો આશય સમજવામા આવે છે ભાષાંતર ઘણુજ સરસ, શુદ્ધ, અને સરળ રીતે કરવામા આવ્યુ છે મૂળ સાથે માગધી તેમજ સંસ્કૃત નોટો અને ટીકા ભાષાંતર સાથે આ ગ્રંથ કરવામા આ વર્ગે અતિ પ્રયાસ કર્યા છે શેઠીઆ ઓએ ગ્રંથ છપાવવા માટે જે રકમો આપી છે તે અનુમોદનીય છે આ જમાનો સત્કાર્યો કરનાર શેઠીઆઓ ભવિષ્યમા ફરી આવા કાર્યો કરવા કરાવવામા વિશેષ ઉદ્યમવંત થઇ પુન્ય ઉપાર્જન કરશે એવી આશા છે દરેક જૈને આ ગ્રંથનાની એકેક નકલ ધર્મના સંગ્રહ માફક પોતપોતાના ઘરમા બોધાર્થ ખરીદ કરવી જોઇએ છીએ એવી અમારી ખાસ ભલામણ છે આ ગ્રંથોના જેવા જો બીજા ગ્રંથો આવીજ ઢબમા પ્રગટ કરવામા આવે તો, તે સાધુ તેમજ શ્રાવક આદિકો મનન કરવા માટે ઘણાજ ઉપયોગી થઇ પડશે બાઇન્ડીંગ તેમજ પુઠા ઘણાજ સારા છે કાગળ જો કંઇ વધારે જાડા વાપરવામા આવશે તો ભવિષ્યમા ફાટવાની દહેશત રહેશે નહીં માટે કાગળ જાડા વાપરવા મારી ઉત્કટની ભલામણ છે શ્રાવકના એકવીશ ગુણો ઉપર જે કથાઓ આપવામા આવી છે તે ઘણીજ બોધદાયક, અને રસીક છે મનુષ્ય જન્મ, અને ધર્મરૂપ રત્નનું વિવેચન ધાર્મિક જનોને પુષ્ટિ કરવા માટે શ્રેય છે જેવી રીતે ગુજરાતી ભાષા સમજનારાઓ માટે આ ગ્રંથમા ગુજરાતી ભાષાંતર વપરાયેલું છે, તેવીજ રીતે હિંદુસ્તાનીઓને હીંદી ભાષા વાપરીને ગ્રંથ પ્રગટ કરવામાં આવે, તો તે ઘણુજ શ્રેય ગણાશે

जैन विवेक प्रकाश पुस्तक ४ थु. अंक ६ छट्टो.

श्रीमान् देवेंद्रसूरि विरचित, धर्म रत्न प्रकरण मूल और गुजराति भाषांतर सहित, प्रथम भाग, शेठ खीअसी करमणके स्मरणार्थ पालीताणा जैन धर्म विद्या प्रसारक वर्ग तरफसें छपको हमको उनके अभिप्रायार्थ भेट मिला है, सो प्रसन्नतापूर्वक स्वीकार कीया जाता है

उक्त ग्रंथमें श्रावकोंके एकीस गुणोको अत्यंत अल्हादजनक बोध दिया गया है. जिसमें एकेक गुणका यथावस्थित स्वरूप और उनको दृढ करनेके लिए तदुपयोगी एकेक दृष्टांत लिखा गया है. जिसके वांचने ओर मनन करनेसें आत्माको तत् तत् गुणानुयायी प्रवृत्ति के स्वादानुभवका ओर तत् तत् गुणोंकि उपादेयताकी आवश्यकता समजजी जाति है ग्रंथ कर्त्ताने उपादेय गुणोकी आवश्यकताके लिए स्पष्टाक्षर और प्रमिताक्षरमे आवेहुब चित्रविचित्र दृष्टांत दार्ष्टांतिकोंसे मनोरंजनतापूर्वक प्रबोधक अच्छा विस्तार किया है. मूल और भाषांतरकी भाषा विचक्षणोंकों अत्यंत चित्ताकर्षक और अभिरुचि प्रवर्धक देखी जाती है यह ग्रंथ देवेंद्राचार्य विरचित होनेसे उनको प्रशंसा जीतनी कहे, इतनी कमी है, क्योंकी कर्त्ताने जैन न्यायके,, और नय निक्षेपोके एसे एसे ग्रंथ रचे है की, जिनको प्रशंसा महान् विचक्षण जनोनेभी उच्चरुर्ण करकेभी जेसी सुनीथी, वेसीही वदनद्वारा सहस्र जिव्हासें प्रसंगानुसार प्रकाशित करनेकी आवश्यकता कही है

यह ग्रंथ रोयल अष्ट पेजी अदांज ६०० पृष्टको और ग्लेज कागजपर छपके पकी जिल्दसें बांधा है, तथापि प्रकाशकने सार्वजनिक हितार्थ मात्र रुप्या दोहि कींमत रखी है. सो अत्यंत हितचिंत हितार्थीता प्रकाशीत करता है. हम यह कहनेकी और लिखनेकी आवश्यकता

समत हे की, एसे ग्रंथोके भाषातर होनेकी अत्यत आवश्यकता थी, सो उक्त वर्गने पूर्ण करी हे. इससें उक्त महोदय मडलकी जैन कोम आभारी हे. ओर स्वल्प मुलयसें समर्पण करनेसे अपने कृत्यमें अधिक अभिरुचितां प्रकाशित करी हे धन्य हे एसे मडलोको एसे हितार्थी कार्योपर दत्त चित्त रहते हे. जिसके उपरोक्त ग्रथकी आवश्यकता होय, उनोने निच लिखे पत्तेसें मगवाय लेना.

श्री जैन धर्म विद्या प्रसारक वर्ग—
पालीताणा

ફાગણ વદી ૮ વાર નની

લી મુનિ ગુણચંદજી.

(કુશળચદજી મહારાજના શિષ્ય)

શ્રી જૈન ધમ વિદ્યા પ્રસારક વ૦ તરફથી શિવજીભાઇએ આપેલ પુસ્તકો ધમ સગ્રહ અને ધમ રત્ન પ્રકરણ, એ નામના પુસ્તકો અપૂર્વ જોઇ મને આનદ થાય છે કે, એવાં પુસ્તકો જો મૂળ સહિત ભાષાતરવાળા બહાર પડે, તો ઘણા જીવોને લાભ મળે અને મૂળ ગ્રથ કાયમ રહે હાલના સમયમા ઘણા પુસ્તકો બહાર પડે છે પણ મૂળને ઉડાડી નાખે છે, તેથી મૂળ કર્તાનો આશય સમજાય નહિ જો મૂળ સાથે રહે તો મૂળ ગ્રથ રહે અને સમજણ પણ પડે માટે મૂળ સાથે રાખવો એ ઉત્તમ છે વિશેષ એ ખુબી કે પ્રાકૃત ઉપર સસ્કૃત શબ્દો આપેલ છે, તેથી મારા જેવા અલ્પ મતિવાળાને સાથે સસ્કૃત તેમજ પ્રાકૃતનું પણ જ્ઞાન વધે છે પ્રાચીન વા અર્વાચિન ગ્રથો છપાવવા વિચાર હોય તો, મૂળ સાથે રાખવા, જેથી જૈન ધમના મૂળ વિચારો જાણવામા આવે, અને પૂર્વાચાર્યોના આપણે આભારી થઇએ અરે શીવજીભાઇ ! તમને કેટલા ધન્યવાદ આપુ ? જે આટલો બધો શ્રમ પરને માટે ઉપાડો છો પણ પરોપકાર કરનાર પુરૂષ પોતાને માટે શ્રમ માનેજ નહીં અને માને તો તેનાથી મોટા કાર્ય પણ બની શકેજ નહીં હાલના જમાનામાં પૈસા આપનાર તો મળે પણ પરાર્થ સાધનાર ન મળે, તો ઉત્તમ કામમાં તમને પરમાત્મા વીર્ય આપો, એ અમારી ભાવના છે લોકોનો જેમ સુધારો વધારો જલદીથી થાય, તેવા કાર્ય કરો અપાર સસારમાં જે સુકૃત્ય આ દેહથી થાય તેજ કરવાના છે તમારા જેવા

નરરત્નો આ પૃથ્વી ઉપર ઘણા થાઓ તેથી ઘણા જીવોને લાભ મળે એક હાથની એક આંગળીથી જેમ થોડું કાર્ય થાય છે, અને પાંચ જ્યારે ભેગી થાય છે, ત્યારે ધારેલ કામ બને છે, તેમજ તમારા જેવા બીજા થાય તો ઘણા કાર્ય પાર પડે આ જગતમાં તમ જેવા પુરૂષોની ખામી છે, પણ કાંઇ દ્રવ્યની ખામી નથી માટે ઘણા નરરત્નો થાઓ તમારા શુભ વિચારોમા મારા જે સુવિચારો હોય તે તમને મદદ કરો રે ભવ્ય પુરૂષો ! આવા ઉત્તમ પુરૂષના કાર્યમા તમારાથી બનતી સહાય આપો, અને તેથી પુણ્યના ભાગી થાઓ વધારે શું કહેવું ? પરાય પુરૂષને તો પોતાનો દેહ અર્પણ કરવો, એ પણ થોડું જ છે

“ આત્માનંદ પ્રકાશ ” પુસ્તક ૩ જુ સં ૧૯૬૨ માહા અંક ૭.

શ્રી ધર્મરત્ન પ્રકરણ ભાગ ૧ લો—આ પુસ્તક પાલીતાણાના શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગ તરફથી અમને ઉપહાર તરીકે મળેલું છે, તેને પ્રેમ સહિત સ્વીકારીએ છીએ આ ગ્રંથ જૈન ધર્મના ગ્રંથકાર તરીકે પ્રખ્યાત થયેલા શ્રી દેવેન્દ્રસૂરિએ રચેલો છે ગ્રંથ કર્તાના નામ ઉપરથીજ તેની કૃતિ માટે જેટલી પ્રશંસા કરીએ તેટલી થોડી છે ઉક્ત ગ્રંથકારની કલમ સર્વ સ્થળે કીર્તિવાળી છે આ ગ્રંથની શૈલી એવી ઉંચી છે કે, જે સહૃદય વાચકોને ઉત્તરોત્તર વિશેષ લાભ આપે છે, અને ધાર્મિક શ્રદ્ધાને ક્ષણે ક્ષણે પ્રબળ કરે છે ગ્રંથનો લેખ સંસ્કૃત અને માગધી બન્ને ભાષામાં છે, તેથી આવા ગ્રંથનો લાભ સામાન્ય શિક્ષણ પામેલા મનુષ્યો લઇ શકતા નથી, માટે તેવા ગ્રંથના ભાષાંતરની અવશ્ય જરૂર હતી, તે આ વર્ગે પૂરી પાડી છે વિશેષ સંતોષની વાત એ છે કે, તેનું મૂળ સાથે ભાષાંતર કરેલું છે આ ગ્રંથના પ્રથમ ભાગમા શ્રાવકના એકવીશ ગુણો ઉપર એકવીશ કથાઓ વર્ણવેલી છે, તે કથાઓ ઘણી બોધક, રસિક, અને વાચકને આનંદદાયક છે ગ્રંથના ઉપોદ્ઘાતમા મનુષ્ય જન્મ અને ધર્મરૂપ રત્ન વિષે સારૂ વિવેચન કરેલું છે, જે ધાર્મિક હૃદયને પૂર્ણ પુષ્ટિ આપનારૂં છે ભાષાંતરની ભાષા સરલ છે, તથાપિ કોઇ કોઇ સ્થળે ભાષાની રસિકતામા ખામી આવે છે, તે માત્ર ભાષાંતરકારની દેશ ભાષાની શૈલીને લઇને લાગે છે, તથાપિ મૂળનો આશય યથાર્થ લાવવાને સારો પ્રયત્ન કરવામા આવ્યો છે ગ્રંથની શુદ્ધ છપાઇ, સફાઇ, અને બંધામણી સારી કરી, ગ્રંથના સ્વરૂપને સુંદર બનાવવામા આવ્યુ છે, તે છતાં મૂલ્ય સ્વલ્પ છે

આવા ગ્રંથનો ઉદ્ધાર કરી એ વર્ગે ખરેખર પોતાનુ કર્તવ્ય કર્યુ છે, તેને પૂર્ણ ધન્યવાદ આપતા તેવા સ્તુત્ય કાર્યને સંપૂર્ણ સહાય કરનાર સ્વર્ગસ્થ શેઠ **ખીમસી કરમણ**ના આજ્ઞાંકિત પુત્રોને પણ અમે પૂર્ણ ધન્યવાદ આપીએ છીએ, અને આવા કાર્યમા બીજા ગૃહસ્થોને અનુકરણ કરવાની પ્રાર્થના કરી, તે વર્ગનો સર્વદા અભ્યુદય ઇચ્છીએ છીએ

લેખક—મુનિ બુદ્ધિસાગર—મુ. વિજાપુર.

શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગના અધિપતિ યોગ્ય—મુ. પાલીતાણા

વિશેષ ધર્મ લાભ પૂર્વક માલુમ થાય કે તમારી તરફથી અભિપ્રાયાર્થે અર્પણ કરેના ગ્રંથો જેવા કે (ધર્મ સંગ્રહ ભાગ ૧ લો ભાષાંતર સાથે ધર્મ રત્ન પ્રકરણ ભાગ ૧ લો ભાષાંતર સાથે તથા પ્રદ્યુમ્ન ચરિત્ર ભાષાંતર સાથે ભાગ ૧—૨) એ ગ્રંથો આવ્યા, તે વાચતા અતિ આનંદ સાથે અભિપ્રાય છે કે ઉપરના ગ્રંથો પૈકી તથા ધર્મ રત્ન ભાગ ૧ લામાં શ્રાવકોના એકવીશ ગુણોનું સવિસ્તર [સ્પષ્ટ] વિવેચન કીધેલું છે, તે વાચનારને અતિ બોધદાયક ને લાભદાયક છે તેમ છાપ પણ સારી ને શુદ્ધ છે પ્રદ્યુમ્ન ચરિત્ર પણ સારૂ રસીક ને શુદ્ધ ભાષાંતર સાથે છપાવી બહાર પાડેલું છે તે અતિ ઉત્તમ છે, ને તે કથા શ્રવણ કરતા ગમે તેવાને ધર્મની દઢ શ્રદ્ધા થાય તેમ છે પૂર્વોક્ત ગ્રંથ બહુ સારા, ધર્મનો સંપૂર્ણ બોધ કરનારા ને રમણીય છે, માટે તમામ શ્રાવક ભાઈઓએ તે ગ્રંથો અવશ્ય રાખવા યોગ્ય છે આવો મળેલો વખત જ્ઞાનને માટે ઉત્તમ છે દરેક જૈન બંધુઓએ આવા ભાષાંતરની એક એક પ્રત ગ્રહણ કરવી જોઈએ ગ્રંથોના ભાષાંતરથી જૈનોમાં ઘણો લાભ થાય છે ભાષાંતર જેવી ઢબથી તથા સુધારાથી કરવું જોઈએ તે પ્રમાણે થયું છે ધર્મ રત્ન પ્રકરણ અને ધર્મ સંગ્રહને કદી સાંભળવાનો વખત પણ શ્રાવકને મળી શકે નહિ તેના બન્ને ગુર્જર ભાષામાં ઘેર બેઠા ગંગાના જેવો સમય મળ્યો છે તેનું સાર્થક કરવું જોઈએ મારવાડ, માળવા પંજાબી તથા બંગાળી જૈનોને માટે કે જે ગુર્જર ભાષાનું જ્ઞાન નહિ ધરાવતા હોય તેને માટે હિંદુસ્થાની ભાષામાં ભાષાંતર થવાની આવશ્યકતા છે इत्येव शांतिः शांतिः

શ્રીચંદ્ર કુમાર

યાને

આનંદ મંદીર.

શ્રાવક ધર્મનું રહસ્ય દર્શાવનાર ઉત્તમ નોવેલ.

ઉપરના નામનુ નોવેલ અમારા તરફથી છપાઇ પ્રસિદ્ધ થયેલુ છે આ ગ્રંથની વસ્તુ સ ગનામા "શ્રીચંદ્ર કુમાર" ના ચરિત્રનો વિષય છે, જે અતિ મનોહર અને બોધક છે, એટલુજ નહિ પણ તે વિષય એટલો તો રસિક છે કે તે વાચવામા ઘણો આનંદ થાય છે સિવાય શ્રી જૈન ધર્મ તત્વનો બોધ થાય, એની યોજના આ ગ્રંથમા પ્રત્યેક સ્થળે કરેલી છે, જેથી વાચક વર્ગને આનંદની સાથે ધર્મ જ્ઞાનનો અમૂલ્ય લાભ પ્રાપ્ત થઇ શકે તેવુ છે આ ગ્રંથ રોયલ ૮ પેજી ૪૫૦ પૃષ્ટનો સુંદર કાગળમા અને સુંદર અક્ષરોથી છપાઇ પ્રસિદ્ધ થયો છે અને બાઇન્ડીંગ સુશોભિત કરાવ્યુ છે વાચનારો સુગમતાથી લાભ લેવા બની શકે, માટે તેની કિંમત માત્ર રૂા૦ ૧ા રાખી છે નીચેને શીરનામે લખો પુસ્તક વી પી થી મોકલશુ પોસ્ટેજ જુદુ પડશે

શ્રાવિકા ભૂષણ.

શ્રાવક સંસારના ઉત્તમ ચારિત્ર રૂપ બોધક નોવેલ.

ઉપરના નામનુ પુસ્તક અમારા તરફથી છપાઇ પ્રસિદ્ધ થયુ છે આ ગ્રંથમાનો ચારિત્રનો વિષય ઘણો રસિક, બોધક અને મનોહર છે વળી નીતિ અને ઉચ્ચ સદ્ગુણના વર્ણનથી ભરપૂર છે કથાનો પ્રસંગ અતિ અદ્ભુત ને રસિક હોવાથી વાંચનારને બહુજ પ્રિય થઇ પડે તેવો છે, ઉપરાંત સ્થળે સ્થળે કથાના પ્રસંગમા શ્રાવક ધર્મનુ રહસ્ય ઉત્તમ રીતે દર્શાવ્યુ છે ભાષા ઘણી સરલ છે શ્રાવિકાઓને ખાસ વાચવા યોગ્ય પુસ્તક છે પુસ્તક વાચવાથીજ તેની રસિકતા અને ઉત્તમતાની ખાત્રી થશે પુસ્તકનુ કદ રોયલ બાર પેજી ફા ૩૪ પૃષ્ટ ૪૦૮નુ છે તેનુ બાઇન્ડીંગ કાપડનુ પાકુ અને છાપવાળુ ઘણુ સુંદર કરાવ્યુ છે છતા સર્વે લાભ લેવા બની શકે તે માટે તેની કિમ્મત ફક્ત ૧૨ આના જેટલી જુજ રાખવામા આવી છે પોસ્ટેજ જુદુ પડશે પુસ્તક વી પી થી મોકલીશુ નીચેને શીરનામે લખો

શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગ પાલીતાણા.